

Selçuk Baran

Ceviz Ağacına Kar Yağdı

BÜTÜN ÖYKÜLERİ

CEVİZ AĞACINA KAR YAĞDI

Bütün Öyküleri

Selçuk Baran (Ankara, 7 Mart 1933 - Ankara, 4 Kasım 1999) Öykücü, romancı. Ankara Kız Lisesi'ni ve Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni üstün derecelerle bitirdi. Aynı fakültenin Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü'nde kurs müdürlüğünü yaptı (1958-68). 1995'ten sonra bu enstitünün yayın müdürüydü. 1987-93 yıllarında TRT İstanbul Radyosu'nda radyo oyunları yazdı. "Türkân Hanım" adlı oyunu Devlet Tiyatrosu'nda sahnelendi.

İlk öyküsü ("Çocuğun Biri") 1968'de *Yeditepe*'de çıktı. Yalnızlık ve umutsuzluk dolu öykülerinde düşsel, şiirli bir hava yaratmakta başarı gösterdiği kabul edildi. Behçet Necatigil onun için "Keskin, belirgin çizgilerden kaçınarak, dikkat isteyen, belirsiz yaşıtları parçalarını bireleştiriyor; çağrımlı ve yorumlara açılma gücü için okuyucudan katkılar bekleyen bir 'iç hayat' görünümleri çiziyor" saptamasında bulundu.

Selçuk Baran, *Haziran* ile 1973 TDK Öykü Ödülü'nü kazandı; *Bir Solgun Adam* ile 1974 Milliyet Yayınları Roman Yarışması'nda manşiyon aldı; *Anaların Hakkı* ile 1978 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı Adnan Özyalçiner'le paylaştı; *Bozkır Çiçekleri* ile de 1979 Milliyet Yayınları Roman Yarışması'nda manşiyon kazandı.

1993'ten ölümüne kadar edebiyat alanında ürün vermeyen Baran'dan kalan günlük, mektup ve yayımlanmamış yazılar, yakın dostu Ülkü Ulurmak tarafından *Haziran'dan Kasım'a* adıyla derlendi (2007).

Yapıtları: **Öykü:** *Haziran* (1972), *Anaların Hakkı* (1977), *Kış Yolculuğu* (1984), *Tortu* (1984), *Yelkovan Yokuşu* (1989), *Arjantin Tangolari* (YKY, 1992), *Porselen Bebek* (YKY, 1996). **Roman:** *Bir Solgun Adam* (1975), *Bozkır Çiçekleri* (1987), *Güz Gelmeden* (YKY, 2000). **Çeviri:** *Çarlı'nın Bilyük Cam Asansörü* (Roald Dahl'dan çocuk romanı, 1991).

*Selçuk Baran'ın
YKY'deki kitapları:*

Arjantin Tangoları (*öykü*, 1992)

Güz Gelmeden (*roman*, 2000)

Ceviz Ağacına Kar Yağdı: Bütün Öyküleri (2008)

Bozkır Çiçekleri (*roman*, 2009)

Bir Solgun Adam (*roman*, 2010)

Doğan Kardeş

Porselen Bebek (*öykü*, 1996)

SELÇUK BARAN

Ceviz Ağacına Kar Yağdı

Bütün Öyküleri

Yapı Kredi Yayınları

Yapı Kredi Yayınları - 2757
Edebiyat - 835

Ceviz Ağacına Kar Yağdı: Bütün Öyküleri / Selçuk Baran

Kitap editörü: Selahattin Özpalabıyıklar
Düzeltilti: Hakan Toker

Kapak tasarımu: Nahide Dikel
Kapak fotoğrafı yazarın aile arşivinden sağlanmıştır.

Baskı: Mas Matbaacılık A.Ş.
Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No: 3 Kağıthane-İstanbul
Telefon: (0 212) 294 10 00 e-posta: info@masmat.com.tr
Sertifika No: 12055

1. baskısı: İstanbul, Eylül 2008
2. baskı: İstanbul, Şubat 2012
ISBN 978-975-08-1468-6

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2007
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayınçının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

İÇİNDEKİLER

HAZİRAN

Odadaki • 9

İhtiyar Adam ve Küçük Kız • 14

Konuk Odaları • 19

Kavak Dölü • 27

Anne • 34

İşıklı Pencereler • 39

Ceviz Ağacına Kar Yağdı • 45

Kent Kırgını • 51

Sokaklarda • 58

Zambaklı Adam • 65

İslık • 72

Göç Zamanı • 81

Oyun • 89

Tuba • 97

Analar ve Oğullar • 103

Porto-Rikolu • 110

Umut • 117

Leylak Dalları • 122

Saatler • 128

Haziran • 132

Bir Yabancı • 140

ANALARIN HAKKI

Çardak • 149

Misirlar • 156

Dükkanın önü • 167

Emekli • 173

Bahçede • 181

Kayalık Yoncaları • 194

Sarmaşıkalar • 200

Kabuk • 207
Anaların Hakkı • 227

KİŞ YOLCULUĞU
Türkân Hanımın Ölümü • 245
Temmuz, Ağustos, Eylül • 282
Kış Yolculuğu • 313

TORTU
Ablam • 357
Arif Hikmet Bey • 375
Konak • 381
Zekiye • 400
Tortu • 448

YELKOVAN YOKUŞU
Yelkovan Yokuşu • 457
Değirmen • 470
Bozacıda • 489
Öğle Saatleri • 506
Rose Bonbon • 517
Bakırçalığı • 527
Eğrelti Yeşili • 539

ARJANTİN TANGOLARI
Krizantemler • 561
Mor Hikâye • 568
Mektup Yazmak • 574
Ağ • 580
Sıcak, Çok Sıcak Bir Yaz • 594
Miras • 603
Firavun'un Mezarı • 614
Ayak Sesleri • 621
Gorilik ve Ben • 629
Al Küheylan • 638
Karacalar Su İçmeye İndiler (mi?) • 643
Arjantin Tangoları • 647

PORSELEN BEBEK
Porselen Bebek • 669
Arnavutlar • 679
Açı • 686
İnci • 695
Mariya Celesta • 704

HAZİRAN

1972

1973 Türk Dil Kurumu Öykü Ödülü

Odadaki

Ellerine bakıyordu adam. Ne de ağırdılar yorganın üzerinde! Etleri iyice erimiş, yalnızca saydam, sedef rengi, ama donuk bir deri kalmıştı. Gene de hantal bir ağırlık içinde güçsüzdüler. Gözlerini kapadı mı daha bir duyuyordu, dirençsiz, kendini koyvermiş ağırlıklarını. Ellerini oynatmaya çalıştı yavaştan. Orada, beyaz çarşaflı pembe yorganın üzerinde kendinin degillermiş gibi kırıldanıyorlardı. Ellerini, hep kimseler yokken oynatırdı. Başkalarının, bu ellerin artık onun olmadığını bilmelerini istemezdi de ondan. Utanılacak bir şeydi insanın bir zamanlar kendinin olan ellerini yitirmesi. Ayakları ellerinden de uzaktaydı. Ayaklarıyla ilgilenmeyi çoktan unutmuştu. Onları kırıdatmaya hiç uğraşmazdı. Yatağın ta öbür ucunda iki uzun yabancı şey... Bütün anlamını yitirmiş.

Kadın odaya girdi. Yatağın başucunda duran küçük masadan boş bardağı aldı. Adama bakanmadan çıkmak üzereydi. "Otursa biraz," dedi adam. Hep öyleydi. Odaya girenler, yüzüne bile bakanmadan, gözle görülür bir aceyle işlerini bitirir, sonra gene başları önlerinde, çıkar giderlerdi. Unutuluyordu yavaş yavaş. Onun ayaklarını unuttuğu gibi, ötekiler de adamı unutuyorlardı. Kadın bir an duraksadı. Elindeki bardağı tekrar masanın üzerinde bıraktı. Yatağın kenarına ilişti. Elleri çaresizlik içinde, ayaları yukarı doğru çevrik duruyordu kucağında. Umutsuz, boynu büük bir bekleyişi bu. Gene de adam, kadının durgun ellerindeki hafifliği ve kırıdama gücünü sezdi.

Kadın eğreti bir oturuşla önüne bakıp bekliyordu. Hemen

gidiverecekti sanki. İstediği anda da topuklarına dayandığı gibi fırlardı yerinden. Belki elleriyle yatağın kenarına şöyle bir abanırdı, o kadar. Oysa adam kımiltısız ağırlığıyla bütün bütün döşeğine gömülümüştü.

“Şu üst camlar,” dedi birden sızlanarak.

“Ne olmuş?” diye çıkışiverdi kadın. Daha çok kendini savunur gibi idi. “Sonra kokuyor oda. O kadar temizliyorum seni. Ovmaktan derilerin soyuluyor. Gene de buranın eski, yağlı kokusunu gideremiyorum. Varsın camlar açık dursun, ne çıkar? Hava daha öyle ayazlamadı ki...”

“İyi, iyi,” dedi adam, kısa kesmek istercesine, “açık dursun!”

Bir süre boş gözlerle karşı duvara baktı. Sonra birden: “Naciye’ye ne oldu?” diye soruverdi. Şaşaladı kadın. Yüzü karıştı. Kirpiklerinin dipleri kızardı. Büyüükçe bir yutkundu: “Bu da nereden geldi aklına?” dedi. Sesi titriyordu. “Unuttun mu? Naciye öldü.” Üzülmeli adam. Karşı duvara bakmaktan da geri durmadı. “Ben sokakta oynuyor sandımdı,” dedi yalnızca. Kadın acısına rağmen güldü. “Sokakta ne işi var?” dedi. “Yaşasayıdı gelinlik kız olmuştı şimdi.” Kadının gözleri hâlâ kırmızıydı ya, adam Naciye’yi çoktan unutmuştu. Kadın boş bardağı aldı, oda-dan çıktı.

Günbatımıydı. Üst camdan dışarının sesleri doluyordu odaya. Akşama doğru sokak öyle patırtılı olurdu ki... Okuldan çıkan çocukların, dükkanlara mal dağıtan kamyonlar, simitçiler, bir de işten dönen adamlar... Sokaktan gelen sesler birbirine karışıp adamın kulağına çarpıyor, sonra onun oda dolusu yaştısında hiçbir kiperti yaratmadan yere düşüyordu. Ayrıntıları, özellikleri, yeni yeni inmeye başlayan sisle birlikte, yüklü akşam havasında eriyip gidiyor, kafasında belirsiz bir uğultu halinde tozlaşıp kahiyordu. Karısı, arada camdan bakıp avunsun diye yatağını pencerenin önüne çekmişti ya, dışarısı adamı hiç ilgilendirmiyordu. Dünya; sesleri, renkleri, acıları, sevinçleriyle çoktan bırakıp gitmişti onu. Oda kapısının gerisinde kalan her şey yabancıydı. Karısı bile. Kapıdan her girişinde, onu yeni baştan tanııyordu. Sonra çıkışın gidince, o da sokak gibi yabancılasyordu. Bu yüzden çişi gelince karısına seslenemiyordu. Kapının ardından yabancıyla

böyle şeyler konuşulmazdı. Utanıyordu daha doğrusu. Utanıyordu da bırakıveriyordu çişini. Karısı odaya girip fark edinceye dek ıslakta bekliyordu. Sonra kiyamet kopuyordu. Söyledenip duruyordu kadın. Hiç susmayacakmış gibi. Ama sonunda nasıl olsa susuyordu. Adam, bunu bildiğinden, karısı kızıp dururken aldırmıyordu.

“Tanrı aşkına dur Naciye!”

Bir çocuk sesi olanca gücüyle odanın boşluğununa düşüverdi ve adamın bütün bilincine yayıldı. Portakal büyülüüğünde, ama her şeyi yerli yerinde bir dünya gibi... Adam ellerini yorganının üzerinde unuttu. Uzak duvarlara baktı. Sevinçsiz bir tohum çatlaması, ardından karanlık esintilerle pırıl pırıl masmavi bir perdenin aralanması gibi bir şeydi bu. Çocuk sesi sustu. Cevap veren olmadı. Sokak, akşam karanlığında eski patirtisiyla karmakarışık, anlamsız, büyüye büyüye uzaklaşıyordu.

“Tanrı aşkına dur Naciye!” Belki kızın Naciye’den isteyeceği şey pek önemsizdi. Odanın yüreğine mavi ışılıtlı bir bıçak gibi saplaniveren bu yalın tümce, bağırtının girtlağa böylesine sürtünmesi, o ince çocuk sesinin genişliğinin, bu yüksek titreşime dayanamayıp çatlamasından başka bir şey değildi. Ama neden bağırmıştı öyle? Kara renkli okul giysisi, kocaman beyaz pike yakasıyla kız beliriverdi karşısında. Örgüleri, tatlı bir umursamazlıklı omuzlarından aşağıya iniyordu. “Gene de üstüne varmaya görün, başının söyle bir dönüşüyle ilk başkaldıracak onlardır,” diye düşündü adam. Sonra da “Naciye sana ne yaptı, Naciye ne yaptı sana?” diye bağırdı. Kadın elinde örgüsüyle kapıda göründü. “Ne var?” diye sordu, “Gene mi Naciye?” Onun ortaya çıkıvermesiyle kız yok olmuştu. Kadın örgüsünü masanın üzerine bıraktı. Yatağın kenarına oturdu. Adamın alnında terler boncuklanmıştı. Güçlükle soluyordu. Yüzünün derinliklerine sığınmış gözleri şimdi iri iriydi. Kadın adamın terini sildi. “Ne var?” diye tekrarladı sorusunu, daha bir tatlılıkla. “Çocuk...” dedi adam. Biraz durulmuştu. “Deminki kız... Duymadın mı? Tanrı aşkına Naciye dur, diye bağırdı.”

“Ne çıkar bundan?”

“Ama Naciye durmadı.”

Kadın inanmıyordu. Ona inandığı yoktu zaten. Söylediklerini doğru dürüst dinlemezdi bile. Ama Naciye durmamıştı. Belki

de bunu adamdan başka bilen yoktu. Çaresizlik içinde inledi. Elleri, o ağır, hantal elli iki yanına düşüverdi. Kadın, adamın terden sırsıklam olmuş yanaklarını okşadı. "Hadi, hadi uzatma," dedi sonra da, işe yarar bir şey söyleyormuş gibi, "burada bir başına kötü kötü kurup duracağın, pencereden baksaydın ya. Dur, ışığı açıyorum. Sonra da yemeğini getireyim. Ispanak böreği yaptım, seversin." Yerinden kalktı. Kapıdan çıkarken "yaşasayıdı, gelinlik kız olmuştu şimdi," diye söyledi. Düğmeyi çevirip ışığı yaktı. Tanıldığı eşyalar adamın gözü önünde bir kez daha bıçılendi. Ama kırmızı kurdeleli kız görünmedi. Besbelli gelecek hali yoktu. Yukarlarda, çıplak ampulün çevresinde, halka halka bir uğursuzluk döneniyordu.

Ellerine baktı adam. Ne çağrırtı o? Küçük, minicik bir insanın son seslenisi, çaresizliği içinde son umudunu koyvermemek için girdiği son savaşıtı bu. Ve karısı anlamıyordu. Pencereden bakiyla her şey çözümlenecek sanıyordu. Yatağını pencerenin önüne çekmişti ya, adam ille bütün gün pencereden baksın, dursun istiyordu. O pencereden baksın, kadın da onu rahatça unutsun. Ama bakmıyordu işte. Hinzirlığından filan değil, canı istemiyordu. Tabanlarında taşları, tepesinde güneşin duymadıkta sonra ona neydi sokaklardan? "Ben kımıldanabilsem bile bir şey fark etmezdi," diye düşündü, acı acı. Olayın karanlık kişi Naciye'ydı. O çok eski masallardaki kötü kişi. Ama suçsuz... Çocuktu o... Ona suç işletecek anıları bile yoktu. Olsa olsa o körpe damarlarda akan kanda birkaç damla... Atalar kalıntısı. Bunca uzağı kim suçlayabilir?

Kadın yemek tepsisiyle içeri girdi. Adam masanın üzerinde duran saate baktı. İlk kez yemek zamanını unutmuştu. Sokak, sokaktaki küçük kız onu öylesine kendine çekmişti.

Ispanak böreği mis gibi kokuyordu. Ama Naciye, bir de kırmızı kurdeleli kız, yumruk gibi tikanıp kaldılar boğazına. Ucuna börek takılı çatalı kımiltısız eliyle itti. Kadın şaştı, kaldı. "Hani severdin ispanak böreğini?" dedi, "İstemiyor musun yoksa? Öğleden kalma çorba var. Isıtayım mı?" Adam cevap vermedi. Küskün gibi duruyordu. "İstersen cami kapatırım," diye yeniden denedi kadın, "bir daha da açmam. Ama yemeğini ye!" Adam sessizliğiyle direniyordu. "Naciye çoktan öldü. Bak, ben

bile unuttum onu. Günahsız gitti yavrucak. Yüreği acılarla bursa kulmadan... İçine kötülük girmeden... Geldiği gibi tertemiz gitmiş. Hem ne olacakmış? Herkes ölüyor. Günüümüz geldi mi biz de öleceğiz."

Kadın çatalın ucunda börek, bocalıyordu. Sonra adamın çoktan kuruduğunu sandığı gözlerinden inen yaşları gördü. Ağlıyordu adam. Kızmadan, üzülmeden, haykırımadan ağlıyordu. Yaşlar, derileri kabuk kabuk kalkmış, yağlı, kırmızı yüzünden aşağı sanki utanır gibi ağır ağır iniyordu. Bir an çenesi büzüldü kadınının. Sonra çabuk toparlandı. Yerinden kalkıp pencerenin üst camlarını kapattı. "Belli olmaz," dedi kendini zorlayarak, "ba-karsın, yarın çıkar gelir Naciye... Hadi sen yemeğini ye simdi."

Adam belli belirsiz güldü. Kadının tepsiyi tutan elini okşamak istedi, beceremedi. Daha bir ağırlaşmıştı elleri. Akşamları öyle olurdu hep. Onun yerine, ağızını çatala doğru uzattı.

1966

İhtiyar Adam ve Küçük Kız

İhtiyar adam, yaz güneşinin ışıl ışıl aydınlatlığı kaldırımda, bastonuna dayanarak durdu. Öylesine güçsüzdü ki, çevresindeki her şeyin kendisi gibi dayanıksız olduğunu sanıyordu. Bastonu lastiktendi sanki. Az daha abansa kırırlıverecekti. Ayaklarının altındaki kaldırımın korku veren bir esnekliği vardı. Şöyleder sıkıca basmaya yeltense, dizlerine dek asfalta gömülecekti.

İki elinde öteberi yüklü filelerle, önu sıra geçip giden yaşlı kadına acıyarak baktı. Ve sol kolundaki uyuşukluğu duydu bir den. Sabahleyin devardı uyuşukluk. "Sol yanımı yatmışım demek, kolum uyuşmuş." diye düşünmüştü. Oysa yataktan kalkalı üç saat olduğu halde, hâlâ geçmemiştir. Daha da mı artmıştı ne? Sanki koluna, kadının filelerini dolduran saçma sapan ağırlıklar asılıydı; öylesine battaldı.

İki yanında yükselen bahçeli evleri, dükkanları ile güneşin altında sıcak pırıl pırıl uzanan sokağa baktı, ta ötedeki tramvay yoluna dek. Kendisi sırtında kişlik ceketiyle hazırlan sıcaklığında donuyordu. "Bugün sokağa çıkmamalıydım," diye düşündü. Ne var ki, oğluna söz vermişti bir kez. Her sabah evden çıkış köşedeği kolaciya dek yürüyecekti. Sonra kolacının, kapının önüne koyduğu iskemlede oturup biraz dinlenecek, dükkanına girip çikanlarla oyalanacak, belki de kolaciyla biraz yarenlik edecekti. Eğer canı çekerse, karşı bakkaldan gazoz alıp içecekti.

Daha çok kadınlar gelirdi kolaciya. Ve Pomak kolacı, çekik gözlerini kirpiştıra kirpiştıra bakışlarını tezgâha diker, hiçbirinin yüzüne bakmazdı. Yüzlerine bakmayınca nereden tanındı ki

onları? Belki bütün yaptığı gösterişi. Gizliden gözlerdi kadınları. Kim bilir, kapıdan çıkarlarken kalçalarını, bacaklarını bile süzerdi bir güzel. Olur ya! Ya da seslerinden tanındı onları. Çünkü adlarını filan sormadan fişleri doldurur, onlar kapıdan içeri girer girmez, paketlerin durduğu tezgâha yöneldi. Kimseye yanlış paket verdiği görülmemişti.

Sıcak buhar, sabun, benzin, kızgın demir, az da gaz ocağı kokardı dükkânın içi. Adamın gençliğine, orta yaşlılığına, daha doğrusu tüm yaşamına yabancı bir karışımı vardi bu kokunun. Onun zamanında gömlekler kolaciya filan verilmezdi. Kuru temizlemeyi de kaç yaşından sonra öğrenmişti.

Birden kolacı dükkânını özledi. Sabah çayı gibi onsuz edemeceği bir şeydi sanki dükkânın kokusu. Ne var ki, oraya dek yürüyemeyecekti bugün. Oğluna söylerdi artık, "kusura bakma yavrum," derdi, "gidemedim, yürüyemedim ta oralara... Bugünlük bağışla." Hemen oracıkta bahçe duvarının üzerine çöküverdi. Yaa, yaşlılık bazen iyi bir şeydi. Ayıplanmaktan filan korkmazdı artık insan. Gücünün kesildiği yerde, aklına esen köşeye çökerdi böyle. Gelen geçen ne derse desin, aldırmazdı. Duvarın üzerine oturunca rahatlayıvermişti. Sabah beri; yüreğini basan sıkıntı da dağılmış gibiydi. Ama bu rahatlık pek kısa sürdü. Üstelik kolundaki uyuşukluk, giderek sıziya dönüshüyordu. Tembel, iğil iğil bir sızi dirseğinin üstünden omzuna, oradan da göğsüne yürüyordu. Yok, romatizması filan yoktu çok şükür. Üşütmüşü zahir. İnsan sıcak havalarda daha güç koruyordu kendini; aldırmıyordu açık pencereye filan. Duyduğu kesiklik besbelli üzütmedendi.

Arkasında kalan bahçede çocukların oynuyordu. Kolundaki uyuşukluğu, göğsünün ağrısını, duyduğu kesikliği filan unutup gülümsedi. Sonra gövdesini güclükle yana döndürüp, yüzünde resim gibi asılı kalmış bir gülümseyişle çocukların gözledi. İçlerinde dokuz, onlarında bir kız çocuğu da vardi. At kuyruğu saçları sırtında hoplayıp duruyordu. Kisacık, kırmızı kareli bir giysi vardı üzerinde. Giysinin açıkta bıraktığı yuvarlacık omuz başlarından aşağıya, parmak uçlarına dek sıcak bir ışık yayılıyor, kız kollarını ileri geri sallayıp durdunda, bahçenin loşluğunda, ağaçlara doğru ışık halkaları dağılıyordu. Kız, adamın kendisine baktığını görünce duraladı. Kabahat yapmış gibi kızardı:

"Saklambaç oynuyoruz," dedi, açıklamak zorundaymış gibi.

"İyi," dedi adam da, "iyi oyun saklambaç. Oynayın."

Basbayağı gülüyordu şimdi. Burnunun deliklerinden kısa nefesler bırakır bırakır, sarsıla sarsıla gülüyordu. "Ben o karanlık yere saklanıyorum hep," diye anlattı kız, bahçenin köşesindeki kömürlüğü göstererek. "Küçükler oraya girmeye korkuyorlar. İçerisi öyle karanlık ki!"

Adam gene: "İyi, iyi," dedi, "karanlığa alışırsın, fena mı?" Yanlarına yaklaşan kızıl saçlı bir oğlan, "Duymadın mı," diye azarladı kızı, "ebe, saymaya başladı bile. Çabuk ol!" İkisi birden adının yüzüne bile bakmadan kömürlüğe doğru koştular. İçeri girerlerken kız, elini oğlana doğru uzattı. Parmaklarından süzülen ışıklar, oğlanın kirli, kara eline geçmişti şimdi. Sonra karanlığa dalıp kayboldular. İçerden sesler geliyordu:

"Elimi tutarsan böyle, korkmam," diyordu kız, "hiç korkmam. Ama ben korkmak istiyorum."

İhtiyan adam, buz gibi ellerini, duvarın sıcak taşları üzerine koydu. Ama taşın sıcaklığı, ellerini ısıtmaya bile yetmiyordu. Kalktı. Ağır ağır, nerdeyse ayaklarını sürüyüerek evinin yolunu tuttu.

Öğle uykusundan uyandığında, uzun bir süre, nerede olduğunu, hangi uykudan uyandığını bilemedi. Bilinci ile bedeni arasında garip bir boşluk uzanıyordu. Bedeni ondan öyle uzaktı ki... gene de onun ağrısını duyuyordu. Uzaktaki küçük bir çocuğun ağladığını duyar gibi. Küçük bir çocuğa acır gibi acıdı bedenine. Onu okşayıp susturmak istedi. Önce en çok ağriyan yerini, göğsünü yoklamaya çalıştı. Ama bedeni gittikçe uzaklaşıyordu ondan. Büyük bir çaba harcayarak kendi elini, ayağını, omzunu, göğsünü buldu. Kavuştu onlara. Simsiki sarıldı. Sarılımasıyla da yüzünün acıyla kasılması bir oldu. Bu yabancı ağrı nereden çıkmıştı? Göğsünü kıskac gibi kavrayan sancı soluğunu kesince, gene yitirdi bedenini. Kolları, göğsü orada kendinden uzakta acıyla kıvrınıp duruyordu. Zamanı hatırlamaya çalıştı. Odada vizildayan sinekleri duydu. Önceleri, kocaman yoğun bir uğultuydu duyduğu. Sonra o belirsiz uğultu hafifledi. Çevresinde keskin, kısa, kararlı çemberler çiziyordu sesler. Saydı, üctüller. Üçü birleşip, kendi çizdikleri çemberi yitirmeden bir büyük

küreyi dolduruyorlardı. Ne tuhaf, sinekler sinek değıldiler artık; sestiler, sesin çizdiği çemberdiler. Bedeni de ondan uzakta, iğil iğil artan bir ağrıydı.

Sonra bahçede oynayan çocukların seslerini duydı. Her şeyin anlamı değişmişti. Çocuk sesleri; acılı, belalı, çığırktan ve uğursuzdu. Yumuşak macun gibi bir sıcak maddeye batıp batıp çıkıyorlar, yarısı yutulmuş kesik bağırışlar, yarı anlaşılır ilençler olarak duyuluyorlardı. Adam, bedenini kendisine çekmeye uğraştığı gibi, o maddeye dönüşmüş ürkütücü çığlıkların, sevinç dolu çocuk sesleri olduğuna inanmaya çalıştı.

Ağrıları hafiflemişti biraz. Gözlerini açtı. Güneş vurmuş perdelerin odaya saldığı tuğla renginden türküp hemen kapadı. Güneş vurmadiği zamanlarda, zararsız, kırmızı renkte, güneş vurunca odaya tuğla tozları döken bu perde de... Kimin aklına gelmişti onu oraya asmak! İşte şimdi incecik tuğla tozları yavaş yavaş odayı dolduruyordu. Tozlar birikip birikip yatağına dek ulaşabilirdi.

Alnı soğuk terlerle boncuklanarak yeniden gözlerini açtı. Oda kapısına baktı; kapalıydı. Adam, kapalı kapının bu yanında, uzak çağları dolduran issızlık içinde, bir başınaydı. Ve eskiden bütün olan, bütün olduğu için, ona, ancak şimdi algılayabildiği geçmiş bir huzur veren onca şey parçalanıvermemiştir. Beraberken o denli doğal olan her şey parçalara bölünunce yabancılılıyor. Bunlar hep kapının kapalı olmasından ötürüydü. Kapı bir açılsa her şey değişecekti, bu insafsız yanlışlık düzeyecekti. O yaman ağrı bile yalandı kuşkusuz. Kapı bir açılsa... Kapının kapanmasını istemediğini kaç kez söylemişti. Bilmiyor olamazlardı. Yattığı zaman açıktı. Hiçbir zaman kapamazdı kapısını o. Ama gelin, o uyur uyumaz kapardı vakit geçirmeden. Bugün olduğu gibi. Çünkü kapıyı kapatınca, yaşlı adamın evin içindeki varlığını unutuveriyor, rahatlıyordu. Bu yüzden gelinini kınamıyor. Hiçbir genç kadın, kendisi gibi şaşkin, beceriksiz bir ihtiyarı evinde istemezdi. Ama kapayı kapamak neyi değiştirirdi ki!

Dışardan, koridorun ötesinden gelen bir tek ses duyabilseydi! Biliyordu, holde oturmuş, dikiş dikiyor, örgü örüyor, dolma sariyordu kadın. Bir yandan da komşusuyla çene çalarak... Ya da birlikte çay içiyorlardı. Çay içmeden yapamazlardı. Öğleden

sonraları saat dörtte çay içerlerdi. Öğleden sonraları saat dörtte, "Ah, bu çay harika! Ne renk, ne renk!" diye ellerini çırpıp çığrışlardı, çocukların gibi. "Çay içmedim mi başım tutuyor," derlerdi, yüzlerini ekşi bir şey yemiş gibi buruşturarak.

Ama nasıl şeydi bu! Hiç ses gelmiyordu dışardan. Ne dikiş makinesinin gürültüsü, ne de şekeri karıştıran kaşığın şıngırtısı. Kimse de konuşmuyor muydu bugün? Bu nasıl gündü böyle? Artık onun olmayan başını güçlükle yastıktan kaldırıp sanki onlarla duyacakmış gibi gözlerini adamaklı belerterek dinledi. Hiçbir şey duymadı. Belki kimseler yoktu evin içinde. Bugün de gelin komşusuna gitmişti. Olur ya... Kalkıp kapıyı açmayı düşündü. Kapıya dek yürüyebilirdi pekâlâ. Daha o sabah yürüyüše çıkmamış mıydı? Ama işte her şey gibi zaman da ondan kopmuştu. Sabah öyle uzaklardaydı ki! Düşünemeyeceği kadar uzaklarda.

Çaresizlik içinde her şeyden vazgeçerek gözlerini kapadı. Korkuyordu. Tuyla tozlarının, bütün o çocuk çığlıklarını, sinek uğultularını, o kahrolası issızlığı aşarak, usul usul yanın bir yağmur gibi odayı doldurduğunu duyuyordu. Kim bilir ne kadar yükselmişlerdi! Kapıyı açana dek adamın yatağını aşarlardı bile.

İşte, onu, hayatının en önemli anında, kapalı bir kapının arsında unutuvermişlerdi. Hiç kimsenin düşüncesinde değildi. Bütün bilinçlerin ötesinde, odanın boşluğununda bir hiçti şimdi. Aşağıda, odanın tabanında kümelenen tuyla tozu tepelerde sinek delikleri çoğalıyordu. Kendi işini –az sonra görmesi gereken çok önemli bir işi vardı ya– bir başına görecekti. Hiç kimsenin yardımını olmadan, bedenini yatağa mihlayan gücsüzlüğüyle.

Çaresizliğine bir umut gibi sarıldı. Sonra gözlerini açtı. Artık korkmuyordu. Tuyla tozlarının kırmızı rengine nerdeyse sevinerek baktı. Ve onların fersiz bakışlarının önünde, giderek karardıklarını gördü.

"Korkmak hoşuma gitmiyor ama," diyordu kız. Giderek yoğunlaşan karanlığın ortasında çiplak, tombul kolları, iki ışık demeti gibiydi. Adam, uzanıp kızın elini avucuna aldı. Yüreğinden ayak uçlarına doğru serin bir su indi. Bütün gücü bir zevk döküntüsü gibi boşaldı. Avcunda kızın ışıklı eli, karanlığın daha içlerine doğru daldı.

Konuk Odaları

Cumartesileri ve pazarları saat beşten sonra, kente bakan küçük tepenin üzerindeki çayevine gelirlerdi. Kollarında ağır bir paket gibi taşındıkları kocaları ve pahalı, eş bulunmaz süsler gibi gururlandıkları çocuklarıyla. Kalın, yünden paltolarını atınca birden kıvraklaşırıverirlerdi... Bütün o üzücü, yorucu çabalara karşın, dolgunluğunu gideremedikleri kalçalarına, karınlarında belirip, kesimlerinin uyumunu bozan tümseğe aldırmadan. Çünkü bahar akşamlarının bugulu sığlığında, o menevişli saatlerin tek sahipleri olduklarını iyi bilirlerdi. Kocalarının, hafta sonunun ezikliğini taşıyan yorgun, perdeli seslerinin yanında, onların belirli zamanlara özgü tasasız, biraz da gösterişli kahkahaları çınlar durdurdu. Adamlar olsa olsa ceketlerini omuzlarına atarlardı. Kadınlar sere serpe kollarını, çorapsız bacaklarını, çıplak boyunlarını sunarlarken gülünç bir özentiydi bu!

Çayevinde, kendi seçtikleri masaya doğru yürüdüklerinde, bedenleri, ev işlerini görürken alındıkları eğri, hayvansı, düşkün biçimden sıyrırlır, heykel sırtı gibi dikleşir, yaylanırıdı. Çay mı, yoksa kahve mi içileceğine onlar karar verirlerdi ancak. "Şekerim, bu üçüncü kahven olacak. Bana kalırsa bir dondurma ye sen," ya da "Ceketini çıkartsan, fazla gelecek," denirdi. Ve bütün bunlar önceden hazırlanmış gibi, hiç teklemeden, büyük bir rahatlıkla söylenirdi. Çünkü çokluk bir aile dostuyla birlikte gelinmiştir. Onlara güçlerini, aile içindeki vazgeçilmez yerlerini göstermek gerekmektedir.

Hepsi de her şeyden önce yetkin birer anneydiler tabii... Şu

oturdukları görünmez taht, büründükleri gizli harmaniye, onlara iyi birer anne olduklarını asla unutturamazdı. Durup durken, en kıvrak hareketlerle iskemelerinden kalkarlar, boyunlarını kuğular gibi ileriye doğru uzatarak çocukların görmeye çalışırlardı. "Görünürlerde yoklar. Ne dersin, gidip bir baksak mı?" "Evet, evet, iyi olur şekerim. Çocukları başıboş bırakmaya gelmez pek, biliyorsun."

Sonra çocuk bahçesine inen merdivenlere doğru yürürdi. Bütün gözler onlara dikilmişcesine, adımlarını dikkatle atalar, merdivenlerden aşağı ağır ağır, hafiften iki yana salınarak inerlerdi. Yapma bir aldırmazlığın –o iki yana salınarak attıkları gevşek adımlarla belirttiklerini sandıkları alındırmazlığın– arkasına sığınıp, çevrelerine dışılıklerinden cömertçesinearmağanlar sunarlardı. Evet, erkeklerin her zamankinden daha yorgun, daha bikkin oldukları bu akşam saatinde kadınların saltanatı başlardı. Gene de bu hafta sonu sultanlarının girişikleri özentili çabalamalar yüregimi sizlatırdı. Yılgın bir umutsuzluğa kapıldım. Kim kurtaracaktı onca kadını? Hangisinden başlamalıydı?

Parkta oynayan çocuklara bilmek için ayağa kalkmaya yeltenen arkadaşımı kolundan çekip yerine oturttum. Gözlerimin içine bakıp gülmüştüm. Anlamıştı. "Buraya, yanına kocanı alıp elme sakın," dedim. Yavaşça başını salladı. Sonra neden bilmem, yengemi anlatmaya başladım ona. Yirmi yıl önce, şimdi benim bulunduğu yaşlarda, sıcak bir haziran günü ölen yengemi... İlk bahar akşamları çayevine gelen kadınların hepsi, gözlerinde şaşkınlık sorularla, vakitsiz ölüp gidivereceklerdi sanki... Tipki yengem gibi... Krem rengi keten örtüler serili koltukların gerçek yüzlerini eskitemeden, renk renk işli yastıkların, Çin işgesi naklılı örtülerin ipeğini solduracak güneşin o los konuk odalarına salmak için, ağır kadife perdeleri çekemeden, yükte naftalinlenmiş duran Acem halısı sabırlı ayaklarının altında örselenmeden ölüp gideceklerdi.

On iki yaşlarındaydım. Yengeme tutkuya benzer bir sevgiyile bağılıydım. Çünkü babamız, kardeşimiz, hisimiz olmadıkları sürece erkeklerin dünyası kapalı, karanlık ve korku vericiydi. Onlar, uzak bir tepenin üzerinde, ayıp duygusuna dönüşmüş cinselliğin kalın duvarları ardındaydilar. Erkekleri düşünmek

bile yakışık almazdı. Çünkü her şeyin sırası vardı. Evlenecek çağ'a gelmeliydi önce. O zaman, ancak o zaman içlerinden birine ilgi duymak, sonra da onunla evlenmek mümkündü. Ama şimdilik... Ben yeni uyanmaya başlayan duygularımı yengemin güzelliğinde ve körpeliğinde yaşıyordum. İçimde kendi baharıni bekleyen tohum, onun renkli, ilk kokular içindeki bedeninde yeşeriyordu. Mutsuz, çırkin, arada kalmış gibi olduğum günlerde kendi varlığını bütün bütün yok eder, onda yaşardım.

Yengem tanıdığım kadınların hiçbirine benzemezdı. Bir kere iyice güzeldi. Sonra çok neşeliydi. Hep güler, şakalaşır, iş görürken durmadan şarkı söyleyordu. Yaz kiş kolları kısa, göğüs açık giyimlerle dolaşır, dayımın eve gelme saatlerinde saçlarını bir kez daha tarar, boyanır, bir kez daha o çok sevdiği çam kolonyasından dökündürdü. Dayımın kapıyı anahtarla açmasını istemez, ille de zili çalsın diye tuttururdu (mahallede tek zilli kapı onlarındı; ötekilerde ya bir tokmak bulunurdu, ya da hiçbir şey). Dayım, ne diye zili çalması gerektiğini anlayamadı; sık sık dalar, anahtarla açiverirdi kapıyı. O zaman yengem somurturdu. Sanki beklenen, gene de bilinmeyen biriydi dayım. Nedir, saat yarımda zil sesinin uyandırdığı ürperti çabucak silinirdi. Dayım, sahanlıkta pabuçlarını çıkarır, terliklerini giyer, sonra ayaklarını sürüye sürüye yatak odasına girerdi. Orada ayağına soluk keten pantolonunu geçirir, böylece babamdan ya da orta yaşılı herhangi bir erkekten farkı kalmazdı.

O zaman yengemin yüzü hafifçe gölgelenirdi, ama uzun sürmezdi. Boyuna konuşup ilgiyi üzerine çekmeye çalışır, dayımı gazetesyle, radyosuyla baş başa bırakmadı bir türlü.

“Şekerim, köftelerin bu kadar kızarması iyi mi, gelip bir baksan...”

“Salatayı sirkeli mi istersin, limonlu mu?”

“Aman şu fermuar da... Çekemiyorum bir türlü. Yardım eder misin?”

“Fıstık yeşili bu pembenin yanına gitmedi sanırsam, ne der sin?”

Sofrada sık sık sorardı: “Ee, bugün ne yaptın, anlat bakanım!” Ama dayımın anlattıklarına, besbelli onları ilginç bulmadığından olacak, pek kulak vermezdi. Dayım konuşurken o bir

başka ağızın anlattığı gizli masalları dinler gibi, gözleri tabağında, başını hafifçe sağ yanına eğerek gülümserdi.

O sıralarda benim tanıdığım kadınların hepsi küçük memur karılarıydı. Bir dikiş kutuları, bir de konuk odaları bulunurdu. Hemen hepsi başkentin, azıcık aylıklarıyla ancak ev tutabildikleri arka sokaklarına taşranın göreneklerini, başkentte yaşamamanın verdiği özentileri, istekleri, doyumsuzlukları getirmişlerdi. Kapı komşusu oldukları esnaf karılarıyla görüşmemek ayrıcalığıyla birlikte, arka sokaklarda oturmanın kırınlığını da yaşamışlardı. Ama hiçbirinin yengeminkine benzer bir dikiş kutusu yoktu.

Sarı yıldızlı, üzeri resimli, büyük bir teneke kutuydu bu. Nişanlılarken dayım, İstanbul'dan çikolata getirmiş onunla (daha sonra dayım bir daha böyle pahali bir armağan vermemişti yengeme), içinde renk renk ibrişimler, hiç el sürülmemiş gibi düzen içinde durdurdu. Gümüş bir yüksüğü, üzeri mor menekşe işli mavi satenden bir de iğneliği vardı. Kutu, sadık bir köpek gibi yengemin peşi sıra evi dolanındı. Yengem her yerde, her saat elinde iğne iplikle olabilirdi çünkü. Köfte kızartırken bir yandan da çorap yamardı sözgelimi.

Kutunun kapağında güzel mi güzel bir bahçe resmi vardı. Solda mermer sütunlu, mermer merdivenli bir ev, orta yerde fis-kiyeli bir havuz, çevresinde kızlar... Kızların kimi gergef işliyor, kimi küçük bir ceylanı okşuyor, kimi de tek başına dans ediyor-du. Ama hiçbiri gülmüyordu. Güzel yüzlerini varoluş nedenleri olan işlerine çevirmişler, başka hiçbir şey yapmayı akıllarından bile geçirmeden durgun bir önemsemeyle bekliyorlardı. Kızların yüzü, biraz fazla baktınız mı, içinizde, değişmezliğin kesin umut-suzluğunu salardı. Ne var ki, bizi asıl kendine çeken, kızlardan çok, ötelerden görünen koyu gölgeli ormanlar, dorukları bulutlu dağlar, bir de bahçe kapısından doğru uzanan ve nereye gittiği belli olmayan dar yoldu. Sonra sonra yengem:

“Neye yarar”, demeye başlamıştı, o bahçeden hiç çıkmaya-
caklar ki! Böyle güzel giyimleri olmak, mermer evlerde oturmak
iyi ama, düşün, şu ormana bile gidemedikten sonra...”

“Nereden biliyorsun gidemediklerini?”

“Baksana canım, hepsi havuzun çevresine toplanmışlar.
Bahçe kapısının önünde kimsecikler yok. Yol bomboş. Uzakları

görüp de gelmiş olan kimse yok içlerinde. Bu yüzlerinden belli. Kimsenin de onlara geldiği yok."

Yengemin konuk odası da öteki evlerin konuk odalarından daha güzel, daha süslüydi. Koltukların dösemeleri maviydi (kimsenin evinde mavi koltuk yoktu). Bu yüzden solmasınlar diye hep krem rengi ketenden bir kılıfla örtülü dururlardı. Güneşlikler de sıkı sıkıya kapalı olurdu. Bir tuhaf kokardı konuk odası... Eski, insansız... Yalnız odanın bir yerinde belirsiz, canlı, değişik bir koku sezildirdi. Yengemin çam kolonyasından ya da konuk geldiği gecelerde sürdüğü Paris esansından bir şeyler. Sehpaların üzerinde ebruli pembe ipekle çiçekler, yeşil yapraklar işli örtüler vardı. Tam bir yılda işlemişi onları yengem. Uzun uzun bakardım örtülere. Çiçeklerin hepsi eş biçimde, yürekçi beş taçyapraklıydı. Ama büyüklükleri, açıklık koyulukları farklıydı. Kimileri daha bir sabırla, özenilerek işlenmişlerdi. Besbelli hayatın dar geldiği günlerde işlenmiş olanlara parmak uçlarında yoğunlaşmış hinçların izlerini taşıyordu. Bunlar düzensiz, rastgeleydi. Pembelerin arasından kumaşın beyazı göründü. Sonra divanın üzerine sıralanmış yastıklardaki arabesk büküntüler, onların arasına serpiştirilmiş lâleler, karanfiller, yaban gülleri... Gündüzleri, divanın önüne, haliya diz çöker, dirseklerimi divanın sert kumaşına dayar, ellerim yüzümde bakar, bakardım. O garip uyumlu zikzakların, eğrilerin, renk renk çiçeklerin bir gizli dili olmaliydi. Camilerde, çini süslerin arasında yazılı duran dualar gibi.

Konuk odası pek sık açılmazdı. Komşular genellikle holde kabul edilirdi. "Aman canım, şurada oturuveririz işte..." "Aa vallahi olmaz. İçeri buyurun, gücenirim sonra..." "Biz yabancı mıyız, aşk olsun, içerisinde kirletip ne olacak? Oh, ne güzel serin burası..." denirdi.

Konuk odası ancak bayramlarda, bir de arada, geceleri erkekli konuklar geldiğinde açılırdı. Böyle akşamlarında yengem siyah esvabını, siyah süet pabuçlarını giyer, iki sıra yalancı inciden kolyesini takar, çam kolonyasından başka bir şeyler süründü. Öyle de güzel olurdu ki... Siyah renk, sarı saçlarına çok yakışırıdı. Konuk odasının son bir kez tozunu alır, yastıkları düzeltir, keten kılıfları kaldırırıdı. Sonra orta masasının üzerine şekerliği koyar,

mutfakta çay tepsisine çay bardaklarını dizer, mavi bir porselen tabağı kendi yaptığı tatlı çöreklerle tepeleme doldururdu. O zaman elli buz gibi olurdu. Kim bilir neler beklerdi bu olağanüstü akşamlardan... Onun coşkusu bana da geçer, ben de onun gibi bilmemiş bir şeyleri beklemeye koyulurdum.

Ne var ki, geceler beklenen, onca istenen değişikliği getirmeydi bir türlü. Belki neşeli biri gelmişse bolca gülündürdü, o kadar. Konuklar gidince, bardakları yıkarken yardım ederdim yengeme. Sımsıkı arkaya çektiği saçları alnına dökülmüş olur, hiç konuşmazdı. Uykusuz ve bitkin görünürdü.

Ölümünden iki yıl kadar önceydi. Dayımın eski bir arkadaşı gelmişti taşradan... Doktor. Sık sık görüşmeye başladılar. Hoş adamdı doktor. Şakakları kırlaşmış, tok sesli, güzel konuşan bir adamdı, iç cebinden çıkardığı kilitli bir defterden şiirler okurdu. Çoğuunu da ezbere biliirdi. Okuduğu şiirler garip bir biçimde içimi ürpertirdi. Onlarda şimdiye dek bana öğretenleri kökünden yikan, amansız, başkaldıran bir devinim vardı. Şiir okunacağı akşamlar babam da gelirdi. Sesini çıkarmadan dinlerdi doktoru. Doktorun yarattığı havanın dışında kalan tek kişi dayimdi. Zaten oldum olası durgun bir adam sayılan dayım hızla yaşılanıyordu. Her yeni yıl, ona, bir daha giderilemeyecek olan bir başka katılık getiriyordu. Doktora da eski bir alışkanlıkla bağlı olmaliydi. Onunla konuşacak sözü bile yoktu.

Doktorlarla haftanın iki üç günü beraber olmaya başlayınca, yengem siyah esvabıyla yetinmedi. Komşu terzi kadının yardımıyla mor, yeşil yapraklı bir ipekliyle biri şarap, öteki camgöbeği renginde iki de yünlü diki. Bunları yalnızca akşamları değil, bir türlü geçmeyen bronşitine baktırmak üzere doktora giderken de giyiyordu. Bu arada oldukça zayıflamış, daha da güzelleşmişti. Annem durmadan söyleniyordu:

“Bu giyim kuşam merakı da nereden çıktı, bilmem! Bu yaştan sonra... Paran çoksa o kadar, koy bir köşeye, hastalık var, sağlık var... Hem öksüren insan şöyle kapalı giyinir, göğsünü, boynunu örter. İlaç yutmakla geçmez ki öksürük...”

Daha sonra bilmemiş bir nedenle doktorlarla daha az görüşmeye başladılar. Giderek doktorların sözü bile edilmez oldu. Ben de yengemle eskisi gibi beraber olamıyordum artık. Dersle-

rim çoktu. Öte yandan değişen ben miydim, yengem miydi pek anlamiyordum ya, bir araya geldiğimizde konuşacak söz bula-miyorduk. O kadar sevdiğim örtülerin, yastıkların, boz renkli güllerle süslü kahve fincanlarının, hele artık eğilip bükülmüş olan dikiş kutusunun değişmezliği yüreğimi karartıyordu.

Benim sınavlara girdiğim bir sırada güneşli, sıcak bir ha-ziran akşamı öldü yengem. O yıl hızla zayıflamaya başlamıştı. Gözlerinin, yüreğime güneş ışığı gibi dolan piriliği, kurumuş bir gözyaşını andırıyordu. Eskisi gibi odadan odaya dolanamı-yor, sobanın yanındaki sedirin üzerinde, dizlerinde battaniye, sırtında kalın bir hırka ile oturuyor, "üşüyorum, neden bilmem, hep üşüyorum," diyordu, örgüsü, dermansız ellerinden hemen-cecik düşüveriyordu. Çocuklarından bile sıkılıyor, onları sık sık bize yolluyordu. Sonra iyice hastalandı. Uzun aylar hastanede yattı.

Öylesine gençtim ve ölüm öylesine uzaktaydı ki benden, yengemin hastalığının ölümcül olabileceği akıma bile gelmiyor-du. Hem o sıralarda sınavlardan başka bir düşüncem yoktu. Bu yüzden bir aydır yengemi yoklamaya gidememiştim. Sanırsam, babamın da gayretiyle gerçeği benden saklıyorlar, rahatça çalış-mamı sağlamak için uğraşıyorlardı. Bir gün annem:

"Yenger seni istiyor," dedi, "yarın bir ara gidiversen."

"Üç gün sonra sınavlar bitiyor. O zaman giderim." Annem birden ağlamaya başladı:

"O zaman belki de çok geç olur," dedi.

Ertesi gün hastaneye gittim. Hem üzgün, hem de tedir-gindim. En çok da suçluluk duygusu içindeydim. Odadan içeri girdiğimde yatağının içinde oturuyordu. Annem saçlarını tari-yordu. O güzel yüzü, bedeninin bütün zayıflığına karşın, kızar-mış, şişmişti. Gözleri, bu kocaman yüzde minicik görünüyordu. Çirkinliğinden utanır gibi baktı bana. Sonra hafif bir çığlık atıp elli-riyle yüzünü örttü.

"Bakma bana!" dedi. Sesi öyle az çıktırdı ki... "Yanıma gel. Gözlerini kapa ama. Öyle istiyorum. Anlıyor musun? Gözlerini kapa, seni öyle öpeyim." Dediğini yaptım. İki yanagımda sıcak avuçlarını duydum, sonra da çatlampı dudaklarını... Uzun uzun öptü beni.

Gözlerimi açtığında yüzünü duvara dönmüştü. Uzun süre hiç konuşmadan öylece kaldı. Ağlıyordu galiba. Sonra "Git," dedi. Yüzü hâlâ duvara dönüktü.

İki gün sonra da öldü.

"Bizim konuk odalarımız yok neyse," dedi arkadaşım. "Kapalı kapıları açtık hep. Konuk odaları yerine içinde çoluk çocuk oturduğumuz güneşli salonlar döşedik."

"Sonra..."

"Hiiç... O kadar işte. Böylelikle belki de sığınaklarımıza yok ettik."

"Biz de çalışıyoruz," diye karşı çıktım pek inanmadan, "İMİZ, GÜCÜMÜZ VAR BİZİM DE."

Akşam karanlığı inmeye başlamış, masalar boşalmıştı. Kadınlar omuzlarında hırkaları, kocalarının kollarına asılarak ağır ağır yürüyorlardı. Sahneyi terk edip kulise geçmişlerdi artık. Hantal adımları, başarıyla biten tatsız bir oyunun yorgunluğunu, kırıklığını sürüklüyordu. Çocuklar sıkılmışlar, mızıldanıp duruyorlardı çevremizde. Biz de kalktık. Çocuklarımızın elle-rinden tutup, hiç konuşmadan durağa doğru yürüdük.

1970

Kavak Dölli

Emine, bitişik evde oturan komşusu Fatma Hanım'ın ayakları dibinde, çömeldiği yerden seslendi: "Biraz sağa döner misiniz?" Çilek pembesi kumaşlara sarılı yassı silindir ağır döndü. Emine, çilek pembesi kumaşı dört beş parmak kıvırıp, kıvrıma yerine birkaç topluğne soktu. Fatma Hanım'ın çorapsız baldırları, kıştan kalma soğuk beyazlıklarıyla görünüverdiler. Siyah, ince ökçeli süet pabuçların üstünde bütün bütün ak pak, bütün bütün kireçsiyediler. Yalnız kasların boğumlandığı çukurlar gölgeli lekeler halinde görünülüyordu. Bacakları, kadının bedenini tamamlamayan, ondan kopmuş, düşünmeyen, görmeyen iki yaban havyanı gibi soluyordu.

"Gecenin yarısında kızının çığlığıyla uyanmış." Emine başını kaldırıldı. Kadının yüzü, pembe göğüs çıkışının ötesinde kaybolmuştu. Gözlerini tekrar eteklere indirerek bir iğne, bir iğne daha soktu Emine. "Doğrusu kadıncağızın yerinde olmak istemezdim. Siz bir anne olun da... Neyse... Önce uyku sersemi ne olduğunu anlayamamış. Öyle diyordu. Ama çabuk toparlanmış. Ne var ki, odaya girdiğinde iş işten geçmiş."

"Ah!" Emine kanayan parmağını ağzına götürüp emdi. Şu iğneler de... "Ne oluyorsunuz? Yanlış anladınız. Yani kadın odaya vardığında, adam çoktan balkondan atlayıp gitmiş. Kızsa ya tağın ucuna oturmuş, tir tir titremekte. Geceliğinin önü de yırtık. Önce adamı içeri almış, sonra da korkmuş anlaşılan. Ne sanıyor du? Adam onu kucağına oturtup masal mı anlatacaktı?.. Etekler böyle iyi. Fazla kısa olmasın."

Emine şimdi ayağa kalkmış, elbiselerin sağ kolunu omuza geçiriyordu. Fatma Hanım, bir süre yan gözle kızı süzdü. Hiçbir olay onun kuru, sakin bedenini canlandıramazdı. İşte şimdi de işinden başka bir şey düşünmüyordu. Mavi bir kumaş parçasıyla rastgele arkaya topladığı saçlarından kurtulan birkaç tel, üç derin kırışıkla çizilmiş alnına düşmüştü. Zayıf bileklerinin ucunda bakımsız elleri iyice bir büyük ve sevimsiz görünüyordu.

“Arka dar sanırım. Az açsak mı?”

“Yok, iyi böyle. Bol giydim mi, daha bir şişman görünüyorum. Bela bu şişmanlık.”

“Size pek şişman denmez ki! Hem bahar geleli epey kilo verdiniz.”

Fatma Hanım biraz utanarak, biraz da inanarak gülümsemi. Göz kapaklarını yarı yarıya indirip soluğunu içine çekerek, ay nadan göğsünün abartmalı çıkışmasını, bel çukurunu seyretti.

“Kocam pembeyi sever. Hele dantellere bayılır.” dedi şarkı söyley gibi. Birden sevinmişti. “Hâlâ kollara dantel koymayalım mı diyorsunuz?”

“Bilmem ki... Bence fazla olur.”

Fatma Hanım, aynaya bakıp kollarının uçlarına hayali dantel parçaları koydu, sonra eteklerine, göğsüne... Giderek bütün bedenini danteller, yumuşak kıvrımlı tüllerle örttü.

“Başka bir isteğin var mı?”

“Kol evi çekmesin. Ona dikkat ediverin. Bir de bel yukarıdan olmasın.”

Fatma Hanım gittikten sonra Emine hafifçe içini çekerek kapalı duran perdeleri açtı. Sonra da camları... Aşağıda bahçede oynayan çocukların sesleri sivri uçlu bir bıçak gibi beynine batıyordu. “Hey, bana bakın!” diye seslendi pencereden sarkarak. “Çimenleri eziyorsunuz. Size bahçede oynamak yok, demedim mi?” Çocuklar önce başlarını kaldırıp ilgisiz gözlerle süzdüler Emine’yi. Hemen çekiliп gitmeyi yediremediklerinden, kimileri pabuçlarının uçlarıyla toprağa yarıم çemberler çizip oyalanıyor du. İçlerinden en yüreklisı başı yerde, “Nerede oynayalım yani?” diye söyledi. Sonra isteksiz isteksiz sokaka doğru yürüdüler. Bahçe duvarının önünde toplandılar. Uygun bir süre sonra tekrar bahçeye gireceklerdi.

"Yumurcaklar," dedi kendi kendine, "hiç söz anlamıyorlar. Analarına da ne demeli bilmem ki! Çilek renkli ketenler üzerine beyaz danteller düşüneceklerine çocuklarıyla ilgilenseler ya..." Masadan kayıp düşmüş olan elbiseye öfkeyle bir tekme savurdu. Ağır kumaş fazla havalandanmadan oraciğa düşüverdi. "Neyim var?" diye düşündü utanarak. "Ne istedim kumaştan? Gerci çirkin, ama bana ne? Giyen düşünsün. Çocukları da boş yere azarladım." Yere düşen elbiseyi kaldırıp pencerenin önündeki koltuğa oturdu. Parmakları bir şarkı mirıldanır gibi hafif ve şakrak, topluğneleri teker teker çıkarıp bir kutuya dolduruyor, iğnelerin çıktıığı yerleri beyaz bir iplikle teyelliıyordu.

Kart, çizirtili bir kadın sesi "gitti mi?" diye sordu. Ardından hırıltıyla uzun uzun öksürdü.

"Gitti."

"Köpeğini de getirmiş miydi gene?"

"Bu, o değil hala. Fatma Hanım'dı gelen. Şu bitişikteki..."

"Hih, köpek!.. Ne anıllar yollarda köpek gezdirmekten? İçeri almasaydın bari. Biz köpek sevmeyiz, deseydin."

"Halacığım, gelen köpekli kadın değildi, dedim ya..."

"Öyle mi? Neyse... Gene de köpek beslemek hiç iyi bir şey değil. Bir kez bize yakışmaz. Yabancılara özgü bir âdet bu. Sonra evde kalmış kızlar, dullar köpek besledi mi hiç iyiye yorulmaz. Kuş, anlarım. Hele, kanarya olursa... Kanarya temiz hayvandır. Kendi kendine yıkanır her sabah. Yıkınır, kurulanır... Sahi sen neden bir kanarya almiyorsun?"

"Kuş muş istemem ben hala."

"Ne kıziyorsun canım? Kötü bir şey söylemedim ki!.. Kuş deyip geçmemeli, arkadaş olur insana. Hem derler ki, kanarya uğurlu hayvanmış. Çocukluğumda duymuştum. Ne iyi olurdu bir kanaryamız olsaydı... Şakrak şakrak öter, ben de dinlerdim. Öyle yalnızız, bu ev de öyle sessiz ki..."

"Hala, kapıyı kapatabilir miyim? Pencere açık, fazla esiyor."

Yerinden kalkıp, halanın yattığı odanın kapısını kapattı. Dönerken yerdeki kavak tozlarına takıldı gözleri. Güçlükle seçilen pamuksu bin kolla birbirine sarılmış beyaz beneklerdi bunlar. Önce teker teker havalarda, bahçelerin, yolların, evlerin üzerinde uçuşuyor; rüzgâr onları sürükleyip bir araya getirince sarma-

lanıp gittikçe büyüyen kümeler oluyorlar; evlerin açık pencelerinden içeri girip kapı önlerinde, duvar diplerinde birikiyor; masaların, sandalyelerin, dolapların ayakları arasında sürünyorlardı. "Kavak dölü..." dedi kendi kendine. Ta içinde, döl yatağının karanlıklarında belirsiz bir şeyler kıldırıyordu. Kavak dölü! Utanmaz, saygısız, baş belasıydılar. Süpürmekle bitmiyorlardı. Yaz hiç bunca erken gelmemiştir. Kavakların döl mevsimi çokluk yağmurlu zamanlara rastladı. Ve tohumlar, nemden ağırlaşıp toprağa iniverirlerdi. Şimdi ise açık, rüzgârlı havada, parlak güneşin altında sere serpe dolanıyorlardı.

Elini ağrıyan başına götürdü. Sıcaktı hava... Sıcak, boğucu, ölübüresiye sıkıcı. Hele şu dinmek bilmeyen, tozlu esintiler! Sağ kolu dirseğinden koltuğun yan tahtasına dayalı, çenesi yumruk yaptığı elinde, görmediği bir yerlere bakıyordu. Çilek pembesi kumaşın yere, ayaklarının dibine düştüğünü fark etmedi. Esinti artmıştı. Perdenin her havalanışında rüzgâr, birkaç tohum yumağını daha odadan içeri üfliyor, artık iyice bir teklifsizleşen tozlar kollarının üzerine, kucağına iniyor, saçlarına dolanıyor, yererde, giderek daha bir uzayan büküntüler halinde oradan oraya sürükleniyordu. Emine, kısır tohumlar gibi, boşça saçılan serpintilerin ortasında yağmur bekleyen bir ağaç gibi kırıltısız duruyor, boğazından yüreğine, oradan da kasıklarına doğru çağıl çağıl inen karanlık, kabartılı dalgaları dinliyordu.

Sonra camlara vuran sıcak aydınlik gölgelendi. Emine yerinden kalkıp pembe elbiseyi katladı, kaldırıldı. Yerlere düşmüş kumaş parçalarını kavak tozlarıyla birlikte süpürdü. Taşları sildi. Akşam olunca da halasının yemeğini götürdü. Yaşlı kadın yemeğini yiyp suyunu içiktiken sonra, "Rahmi gelirse uyandır beni," dedi her zamanki gibi, "söyledeklerim var ona." Emine elinde tepsiyi odadan çıkarken de "kapıyı kapama," diye denedi usul usul. Emine, duymazlıktan gelip kapıyı kapadı. Tepsiyi öylece mutfağa bıraktı. Canı yemek yemek istemiyordu. Koltuğuna oturup dikişine başladı.

"Her zaman evde bulduğunu bilmek ne iyi... Teyze kızı dedeğin böyle olmalı işte." Diri, genç erkek görünüşü, limon kolonyasının yumuşattığı ter ve tütün kokusuyla canlı, değişik bir rüzgâr gibi odaya girmiş, küçük evi kolundan tuttuğu gibi

şöylece çevirip yerine oturmuştu. "Aklıma esti mi, çıkyorum yola. Sonra da seni bir hafta önce giderken bıraktığım yerde, koltuğunda, işinin başında buluyorum." Emine'nin Rahmi'yi görür görmez gözlerinde beliren pirili gölgeleniverdi. "Mumyalar gibiyzdir biz," dedi sesini açlaştırmadan, "halayla ben elsiz ayaksız mumyalar gibiyz. Bir yere gidemeyiz." Rahmi ekşi eksi güldü. "Sevmedim bu pembeyi," dedi sonra da, "kaldırsana gözümün öňünden."

Emine ses etmeden, sabahdan beri bilmem kaçinci kez, pembe elbiseyi katlayıp sepete koydu, sepeti de yatak odasına götürdü. "Yemek yedin mi?" diye sordu Rahmi'nin yanına geldiğinde. "Yemedim ama tok sayılırlım," diye cevap verdi Rahmi, cebinden bir şişe çıkararak. "Yalnız biraz peynirle turşu getirebilirsen sevinirdim... Kızmadın değil mi? Yoksa rakı içiyorum diye gene azarlayacak mısın beni? Ver elini öpeyim." Boynunu bükmüş çocuk gibi yalvarıyordu. Emine, sesini çıkarmadan mutfağa doğru yürüdü. "Şu saçmalıklardan ne zaman vazgeçeceğim," diye düşündü öfkeyle. "Otuz yaşında... Neden kocaman bir adam gibi davranışmıyorum? Çocuklaşınca sevimli olduğunu sanıyor. Budala!"

Rahmi tepedeki ışığı söndürüp büfenin üzerindeki küçük lambayı yaktı. Sonra pencerenin yanındaki sedire oturdu. bulunduğu yerden ortadaki yemek masasına, masanın gevresinde sıralanmış iskemlelere, karşısında duran iki koltuğa, duvardaki boy aynasına, resimli takvime, yerdeki yıpranmış haliya baktı bir süre. İlk kez görüyormuş gibi. Dikkatle bakmazsan hiçbirini göremezdin. Bir kez de gördün müydü, artık bakışlarını çevirisen bile, gözlerinin önünde bütün eskilikleri, hantallıklarıyla kırıldanır dururlardı. Yandaki dolabın üstünde ağızı kırık bir vazoda solgun lâleler unutulmuştu. Sanki binlerce yıldır oradaydılar, daha fazla solamazlardı. Kimse de eli varıp onları çöpe atamazdı. Bütün bu eski, yıpranmış eşyalar, inatçı ihtiyarlar gibi egemenliklerini sürdürüler, birlikte yaşadıkları insanların yaştısına kendi bildikleri yönü veriyorlardı. Onları bulundukları köşeye yerlestiren çoktan unutulmuş bir elin gizli gücünün temsilcisiydiler sanki. Duvardaki takvim bile yılların bin üç yüz diye başladığı çağlardan kalmış olmuştu.

"Şu duvarlar arasında sürdürdüğü hayatı, dışında akıp gitmenin birbirine benzeyip benzemediğini bilmek istemez miydi acaba?" Anı bir elseverlikle kızda bu merakı uyandırmak, sonra da en uygun biçimde gidermek istedİ. "Elinden tuttum mu bitiktir işi..." diye düşündü, hinzirca, gene de Emine'ye saygısızlık etmeden. Ne var ki eninde sonunda kızı olurdu olan. Üstelik, bir gün gelip kendi anısının da şu soluk çiçekler gibi bir köşe-ye yerleştirileceğini, gitgide solarak, yüreği bulandıracak kadar eskimesine rağmen, yerine bir yenisini konamadığından, sonsuza dek kalacağını biliyordu. Kendini kirli, sarımsı duvarın üzerine yapışmış bir böcek ölüsü gibi düşünerek ürperdi.

Emine elinde tepsiyile içeri girdi. Tepsinin içindekileri masa-ya sıraladı. Yanakları pembeleşmişti... Rahmi ellerini iştahla ovuşturarak masaya yanaştı. Emine'yi, çıplak dirseğinden tutup hafifçe kendine doğru çekti. "Otur bakalım," dedi. "Gidip gelmeye de boş ver. Dedim ya, fazla bir şey yemeyeceğim." Kızın artık ölmeye başlamış sert derisinden bahar kokulu bir ürperti geçti. Gözleri masanın beyaz örtüsünde, Rahmi'nin karşısında oturdu.

"Hani senin bardağın? Hadi hadi bana da mı numara? Gizli gizli çakıştırdığını bilmiyor muyum sanıyorsun?"

Emine isteksiz isteksiz güldü. Bütün bu saçma, gereksiz, boş şakalar... Hep çocukluğa özenmeler... Ne zaman adam olmaya özenecək?

"Neden suratsızsan bugün? İşine engel mi oldum yoksa?.. Acelen varsa, devam et... Hadi!.."

"Bugün fazla sıcaktı. Ondan olacak, başım ağrıyor." Sustu. Rahmi'nin başının ağrısıyla ilgilenmesini bekledi. Rahmi, gözleri tabağında, büyük bir özenle tuzlu sardalyenin kılçıklarını ayıklıyordu.

Saat onda Rahmi kalktı. Emine, "daha erken..." diyeceği, olmadı. "Eh, peki. Gene gel ama, arayı uzatma. Hem biraz erken gel de halayla konuş azıcık. Seni sorup duruyor," sözleri dö-külüverdi ağızından. Ayağa kalktı. Kapıya doğru yürürken her adımda duraklar gibi oluyor, son fırsatını kullanmışçasına umutsuzluktan tükenerek bekliyordu. Gene de pek çabuk açtı kapıyı. "İyi geceler!" dedi ve her şeyin bittiğini anladı. Kapı bir alınıyazısının kesinliğiyle kapanmıştı Rahmi'nin ardından.

Sofrayı topladı. Rakı şişesini dolaba kaldırdı. Ta içinde yeni farkına vardığı küçük ince, nazlı bir şey kırılıvermişti. Emine'nin onu fark etmesiyle kırılması bir olmuştı. Rakı kadehini musluğa koyarken bir an elinde tuttu. "İncittin beni," dedi yavaşça, "öyle incittin ki..." Yüreği tikanarak dudaklarını kadehin çevresinde gezdirdi, soğuk camı dudaklarına gömdü.

Sonra yıkınıp yatağına girdi. Yorgun, düşsüz, kaskatı ihtiyar kız uykusuna daldı.

1968

Anne

Annem o akşam eve geç geldi. Her zamankinden tam üç saat sonra... Gerçek sabahleyin evden çıkarken gecikeceğini söylemişti, ama biz gene de meraklanmıştık. Biz dediğim ablamlı ben... Babamın yüreğinden ve aklından geçenleri kestirmek kolay değildi. Yattığı yerden iki kez saatı sormuştu yalnızca. Biz yedi buçuk sekiz filan dedikçe, olmayacak bir şey söylüyormuşuz gibi ağızı açık, gözleri büyümüş bakıyordu şaşkın şaşkın. Ama "Ananız gecikti. Nerede kaldı?" diye hiç sormadı.

Babam hastaydı. Yatalak... Çalışamıyordu... Belinde bir ağrısı vardı. Yaman bir ağrıydı bu. Bir tuttu mu, gözlerini, dudaklarını sımsıkı yumar, alnından şakır şakır terler akardı. Böyle zamanlarda annem, o evde yokken ablam, ıslak, kolonyalı bir bezle yüzünü silerdi. Yüzü önce kırmızı, giderek bembeяз olurdu. O zaman terlemezdi artık. Islak bezi tuttuğu gibi karşı duvara fırlatır, sonra konuşur da konuşurdu. Arada soluğunu tutmak zorunda kaldığından sözcükler yarıda bölünür, tek hecelerden kurulu anlaşılmaz sözler dökülürdü ağızından. Öyle zamanlarda evde duramazsınız. Evden kaçıp sokaklara uğramak, koşmak koşmak gelirdiinizden. Babam uzun aylar hastanede yatmıştı. Sonunda "iflah olmaz," deyip taburcu etmişlerdi. Şimdi evde yatıyordu.

Sahire Hanım Teyze akşam uğradığında ona "Annem bugün geç gelecek," dedik. "İşi varmış," diye ekledi ablam da. Sahire Hanım Teyze "Hım" dedi, başka bir şey demedi. Yuvarlak, duru, gene de insana korku veren bir yüzü vardı. Gözleri öyle küçüktü

ki, şişman yüzüne gömülümiş gibi idi, hiç görünmezdi. Belki bu yüzden hep saklı bir yanı var sanırdınız. Yani söyle demeye getiriyorum: Örneğin, "Benim güzel oğlum, aslan oğlum" filan diye sırtınızı sivazladığında sizis ahiden sever mi, pek bilemezdiniz. Gene de iyi bir kadın olmalıydi. Anneme acır, elinden geleni yapardı. Çorbamızı pişirir, çamaşırı, temizliğe yardım ederdi. Hiç yorulmadı Sahire Hanım Teyze. Oysa altmışını geçkin olmaya hydi.

Annem anahtarları sokak kapısının kilidine soktuğunda, ablam, sofra müşambasının üzerindeki ekmek ufaklarını temizliyordu. Kapı yavaş, çok yavaş açıldı. Her günküden çok daha yavaş, ayak sesi filan da duyulmuyordu. Bana oldukça uzun gelen bir süre sonra annem sofa kapısının eşliğinde beliriverdi. Şaşkınlık ve çekingenlik, büyük çantasının aşağıya doğru çektiği kollarıyla sanki annemiz değilmiş gibi duruyordu. Bakışlarını üzerinden aşırıp, masaya, masadan dolaba, oradan da sedire doğru çevirdi. Çok eskiden tanıdığı bu eşyaları yeniden hatırlamaya çalışıyordu gibi idi. Dahabır solgun, daha bir bitik görünmüyordu. Yalnız gözleri başkadı. Gözleri büyümüş büyümüş, kahirdan daralmış yüzünü aşmıştı. Saklamayı beceremediği bir garip alev oynuyordu gözlerinde. Ama ağızı her zamanki gibi ince ve dümdüzdü.

"Yemek yediniz mi?" diye sordu. Kendisi orada kapının eşigidindeydi ya, sesi uzaklardan bir yerlerden geliyordu. Hemen ardından kendi sesinden korkmuş gibi öksürdü. Neden sonra yapışıp kaldığı eşikten ayrılip odanın ortasına doğru yürüdüğünde dizlerini birbirine sürte sürte, ağır ağır atıyordu adımlarını.

"Çocuklar seni bekleyeceklerdi, ben yiin ne olacak dedim," diye atıldı Sahire Hanım Teyze. Annem başıyla babamın yattığı odayı işaret etti. "Onunkini de verdim. Hadi, biraz dinlen de ye yemeğini. Yoğurtlu çorba yapivedim. Bol naneli, yorgunluğuunu alır. Çocuklar, ananızın çorbasını ısitın!"

"İstemem," dedi annem. "Ben... aç değilim. Simit yedimdi de, tikadı." Ardından kuru kuruya burnunu çekti. Canının istemediği ya da gerçeğe uymayan bir şey söylemek zorunda kalınca burnunu çekerdi. Bir arkadaşı öyle demişti.

Babam içerden seslendi: "O bela hayvan bütün gün uludu durdu. Telefon etmeyi unuttun mu gene?" Önce bir ırkıldı annem. Yutkundu.

"Hayır," dedi sonunda, "unutmadım."

"Ne dediler?"

Annem paltosunun düğmelerini ağır ağır çözdü. Sonra paltosunu çıkarıp babamın odasına girdi.

"İlgileneceklermiş, yalnız biraz sabredin, dediler." Annem babama rahatça yalanlar atardı. O da sahiymiş gibi dinler, sevirdi.

"İyi, biz de bekleriz. Ama çok uzatmasalar bari. Sen yarın bir telefon daha ediver."

"Olur."

Annemin bir süre yatak odasında gidip geldiğini duyduk. Odayı topluyor olmamıştı. Sonra ışığı söndürüp yanımıza geldi. Yorgunluğu, o yabancı hali kalmamış gibiydi. Akıldan güzel bir şeyler geçiyor olmamıştı. Yüzü pembeleşmişti. Sesinde sevinç vardı.

"Bu köpeğe bir çare bulmali," dedi, "sinirleniyor adamcağız."

"Boşuna yorulma," dedi Sahire Hanım Teyze, "bir seycikler yapamazsun. Komiserin köpeği o."

"Görürsün sen! Bir tanıdığım var. Yetkili biri. Ona söylediğim mi tamam. Komisere filan aldırmaz o."

Başını geriye atıp arkasına yaslandı. O yetkili biri sanki kendisiymiş gibi. "Bu köpeği susturacağım!" dedi güvenle, inanarak. Sonra uzun uzun ellerine baktı. Bir eliyle yavaşça ötekini okşadı. Kollarını uzatıp, ellerini bir süre de uzaktan seyretti. Onları ilk kez görüyormuş, ne denli güzel olduklarının bilincine ilk kez variyormuş gibi sevinçliydi. Elleri, her gün rastgele bir sürü işe koştuğu kendi elliği değil de, ince, renkli kelebeklerdi sanki. Çantasını açıp mavi beyaz boyalı bir tüp çıkardı. Tüpten sıktığı kremleri ellerine sordü.

"O ne?" diye sordu ablam merakla. Yerinden kalkıp tüpü eline aldı.

"Krem," dedi annem, "ellerim çatlıyor da..."

"Ne güzel kokuyor!"

Ablam biraz da kendi ellerine sürdürdü. Ben de sürecektim ya, kadın işi diye utandım. Oysa bir güzel kokuyordu ki!

“Çok mu pahalı anne?” diye gene sordu ablam.

“Yoo... İki lira.”

Birden aklıma geldi: “Anne,” dedim yalvararak, “bana iki lira verir misin? Kalem kutusu alacaktım da...”

“Kalem kutusu da neymiş?” diye çıkışiverdi Sahire Hanım Teyze. “İki lira bir kutuya verilir mi? Yazık!” Benden yüreklenen ablam: “Yarın okuldan çıkışınca pastaneye gidecek kızlar,” dedi. “Ben de gideyim mi? Geç kalmam. Bir pasta yetmiş beş kuruşmuş.”

“İyi ya, git.” Sonra çantasını açıp ikimize de birer iki büyük liralık uzattı.

“Bak hele,” dedi Sahire Hanım Teyze, “kadın aklını yitirmiș.”

“Bırak be teyze, arada olur böyle şeyler.” Sonra hafifçe utanarak önüne baktı. “O istedigin başörtüsünü sana alacaktım ya, karşılarda dolaşacak zamanım olmuyor pek. Kusura bakma, ben parasını vereyim de sen, bir zahmet, kendin aliver.” Sonra çanta-sından çıkardığı bir beğenliği Sahire Hanım Teyze'ye uzattı.

“Zahmet ettin be,” dedi Sahire Hanım Teyze kızararak, “ne gereği vardı? Damat alındı bana o örtüyü.” Beş liralığı bir süre okşar gibi elinde tuttuktan sonra koynuna soktu.

Annem dolabın çekmesinden örgüsünü aldı. Örgü örmeyle severdi ki, örgü örerenken mutlu olurdu. Şişler o ince, küçük tıkırtılarla ilmeklere girip çıkarken her şeyi unuturdu annem. Yorgunluğunu, yoksulluğunu, onmazlıklarını, her şeyi... her şeyi... Yüzü saydamlıyordu. Her zaman bildiğimiz çizgilerinin ötesinde koyu renk yapraklarıyla güneşli bir ağaç görür gibi olurduk. Annem o dümdüz yün ipliğiyle, hepimizin bildiği şişlerle aklın alamayacağı kadar güzel, değişik yapraklar, çiçekler yaratırdı. Bir şalda, bir hırkada yüzlercesi bulunan bu küçük, ince oyaların birbiri ardı sıra tekrarı, insanı hiç biktirmazdı. Çiçeklerle dolu bir bahçede imişsiniz gibi, “keşke daha çok olsa...” diye geçerdi aklınızdan. Mahallede onun gibi yün işleyen yoktu. Ola ki dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir kadın öylesine sabırla, öylesine hünerli örgü öremez, yün iplığıne can veremezdi. Elleri, o ilk kez hayranlıkla

seyrettiği elli örgü örерken daha da güzelleşir, bir başka anlam kazanırdı. örgü örерken anneme bakmaya doyamazdım. Şimdi de önemde kitabım, ders çalışır gibi yaparak, annemi gözlüyordum.

“Bugün camiye gittim,” dedi Sahire Hanım Teyze. O gün başından geçenleri anneme bir bir anlatmadan edemezdi. “Vaaz vardi. Bir de güzel konuştu ki hoca. Arada böyle akıllı adamları dinlemek gerek.” Sonra sesini alçaltıp anneme doğru eğilerek: “Zina eden kadınları anlattı,” diye devam etti.

Zina da ne demekti ki? Soracaktım, vazgeçtim. Besbelli kötü bir şeydi. Z ile başlayan sözcüklerin hepsi kötüydü. Zehir, zikkim, zeytin hep Z ile başlar. Zeki adında bir oğlan var mahallede. İlle-tin biri... Alfabenin en sonunda bir harf bu Z. Olmasa da olurdu. Z yerine, örneğin Y kullanılabildi. O zaman zina, yina olurdu. Ben de türkmeden sorardım anneme, “yina ne demek?” derdim.

“Zincirler, bukağılar, alevli ateşler,” diye anlatıyordu Sahire Hanım Teyze. “Karınlarında erimiş bakırlar gibi zakkumlar kaynayacak (Yincirler, Yakkumlar). Her yandan ölüm gelecek ve o günahkâr kadınlar ölmeyecekler.”

Annem birden ayağa kalktı, örgüsü kucağından yere düştü: “Saat on olacak nerdeyse,” dedi, “yatın artık.”

Gece rüyamda annemi gördüm. Babam gibi acılar içinde terleyen, sonra da saçma sapan konuşan bir sürü kadının ortasındaydı. O kendine güvenen hal vardi üzerinde. İki ayağı üstünde dikilip yürüyen kocaman bir köpek, ucu alevli bir odunla geldi. Ateşi annemin elliğine doğru uzattı. Annem bir çığlık atarak ellerini arkasına sakladı. “Dokunmayın elliğime,” diye bağırdı, “ellerim güzel benim.” Sonra iri, güçlü kuvvetli, besbelli yetkili biri gelip köpeği tekmeledi. Köpek uluya uluya gözden kayboldu. Daha sonra annemi, dibine koyu gölgeler salan bir ağacın altında oturuyor gördüm. Elinde örgüsüyle... Renk renk yünlerle örgü örüyor. Kim bilir hangi uzak ülkenin hangi ağacının yaprakları, ilik ser çiçekleri, o biçim biçim büyülü oyalar çoğaldıkça örgünün dokusundan kopup, annemin ayakları dibine düşüyor, orada yavaş yavaş kümelenerek dizlerine, giderek kucağına, göğsüne doğru yükseliyordu.

Işıklı Pencereler

Selime, Büyük Mısırlı Hani'nın, basamakları tehlikeli bir biçimde aşınmış merdivenlerinden, demin çıktıığı kapının ardından bir ceset bırakmış gibi korku ve tiksintiyle iniyordu. Üstelik, üzeri toz, kurum ve sigara dumanlarının isiyle kaplanmış çıplak ampullerin saldığı ölü ışıkta bastığı yeri pek seçemiyor, kim bilir kimlerin pis elliye tutundukları yapışkan lekelerle dolu tıraflanlara da dokunmak istemediğinden, acele edemiyor, adımlarını sakına sakına atıyordu.

Katlarının çoğunda sigorta ve nakliyat şirketlerinin bulunduğu bu korkunç yapıya sinmiş küf, amonyak, tütün ve adı belirsiz kuşku veren kalıntıların yılanmış kokuları genzini yakıyordu. Her hafta dikip hazırladığı trikoları teslim etmek ve yeni siparişler almak için bu merdivenleri inip çıkardı Selime. Günlerini burada geçirmek zorunda olanlara Tanrı yardım etindi. Hayır, sigorta şirketlerine genel müdür olmaya, maroken koltuklarda oturup hoş kokulu amerikan sigaraları içmeye bile değmezdi doğrusu. Haftanın altı gününü, sabahtan akşam'a dek, içinde ancak kaçak mallar saklanabilecek pencereleriz odalar, cihayetler işlemeye elverişli karanlık köşelerle dolu böyle bir yapıda geçirecek olduktan sonra...

Dışarısının burnuna deniz ve yosun kokuları getiren soğuk havasını içine çekince rahatladı. Gene de tehlikeyi bütün bütün atlatmış sayılmazdı. Lambaların tükenik ışıkları altında sokak, karanlık ve tenha uzanıyordu. Karşıda korku duvarı gibi yükselen depolar vardı. Elindeki paketi göğsüne bastırıp, hızlı hızlı

Büyük Mısırlı Hanı'nın köşesine doğru yürüdü. Köşeyi döndü mü kurtulmuştu. Hanın sağ yanını dolanan yol, ana caddeye vardı. Selime, şu dar, kaldırımsız sokağı da aştı miydi, soğuk rüzgârıň yaşlarla doldurduğu gözleriyle buğulu buğulu görünen o renk, ışık, ses dünyasına, insanların dünyasına ulaşacaktı.

Köşeleri dönmek güzel seydi... O Tanrıının belası eski hanın köşesini bile olsa! İşte kulakları sağır eden gürültüleriyle, kalabalığıyla, civalı lambalarının, reklam ışıklarının pırıl pırıl aydınlatıldığı ana cadde şuraciktaydı. Yürüdüğü dar sokağın ana caddeye açıların ağızının bir yanından öteki yanına doğru atlı karıncalara, bayram arabalarına binmiş, güçlük çekmeden kayı kayiveriyordu insanlar. Bir Selime'ye el etmedikleri kalyordu. Belki Selime'ye "Hadisene, ne duruyorsun? Çabuk ol, atla sen de!" diyorlardı da, o duymuyordu gürültünün arasında. Bir bayram kalabalığıydı bu... Evet! Başları kırmızı, mavi kukuletalı çocukların ellerinden tutmuş babalar, alacalı çoraplar giymiş mini etekli kızları kollarına takmış uzun saçlı, çökük omuzlu delikanlılar... Hele tostçunun önü ne kalabalıktı! Girip çıkanlar, kapının ağızında renkli yün yumakları gibi çözülüp birbirlerine dolanıyor, düğüm oluyor, sonra tekrar açılıyorlardı. Bütün yüzler sevinçliydi. Hatta bir yerlerden müzik sesi bile geliyordu. Tabii canım... Müziksiz olmazdı ki! Tostçunun vitrinindeki kırmızı, turuncu, sarı meyve suyu kavanozları akvaryum gibi hava kabarcıkları içinde köpürüp duruyordu. Açık kapıdan, en tok karınları bile baştan çıkaracak nefis kokular, karşı kaldırıma dek yayılmıştı. Yaşamak güzel seydi. Bütün bu insanlar da öyle güleç yüzlüydüler ki, Selime, hepsini ayrı ayrı seviverdi.

Yüreğinde alabildiğine bir genişleme olmuştu. Delikanlıları sık sık yoklayan, o büyülü uzaklıklara duyulan özleme benzer ağrısından farklıydı bu duygusu. Onları, boş da olsa, güçlü atılımlara zorlayan duygusu coşkunluğuna benzemiyordu. Öyle uzaklara gitmek gerekli değildi. Her şey şuraciktaydı. Geri gelmiş gençliğinden bir şeyler saklıydı içinde. Belirsiz bir istek, sarsmayan, gene de zorlu bir tutku, nerdeyse bir nöbet, Selime'nin geleneklerle, alışkanlıklarla dizginlenmiş uslu benliğini kavrayıverdi. Sabahları erken erken kalkıp soba yakmaları, içi kürklü yırtık terliklerini, komşularla içilen sabah kahvelerini, ikindi çaylarını, evde

büyüyen, büyündükçe de erkek erkek kokmaya başlayan, boyuna kendisinden bir şeyler isteyen iki oğlanı en çok da Büyük Mısırlı Hanı'nın göçük basamaklarını elinin tersiyle şöyle bir iteleyiverdi. Kendini kapıp koyverdiği sıcak bir istekle doluydu: Kaçmak... Analık, komşuluk, mahalle denen kısapçı ipleri kopararak laci-vert ve pırıl pırıl gökyüzünün altında, şu bıçak gibi kesen, soğuk ama tertemiz havada, işleri güçleri koşup eğlenmek, köpüklü biralarla sandviçler yemek olan kalabalığa karışmak, tıpkı onlar gibi dönüşü olmayan bir ırmağa kapılıp sürüklenecek, gidebildiği kadar gitmek... Kisaca insan olduğunu, yaşadığıni duymak.

Yüksek setin arkasında duran güler yüzlü, beyaz önlüklü sarışın adama:

“Bir sandviç lütfen,” dedi ve çalımla öksürdü.

“Neli olsun?”

Selime hafifçe burnunu çekerek yanı başındaki sıvri oğlanın kocaman ağzında yok olan sandviçe baktı.

“Sosisli olsun!”

“Fişiniz?..”

Kızardı Selime. Gereksiz yere bir kez daha öksürdü.

“Kasadandan fiş alın lütfen,” dedi adam ilgisiz bir sesle. Sonra Selime'nin başına üstünden bakarak bir başkasına gülümsemiye:

“Emriniz?” diye sordu.

Selime ona buna çarpa çarpa kasaya doğru yürüdü. Bir yan dan da tezgâhtaki adama içerleyip duruyordu. Kasanın önünde uzun bir kuyruk vardı. Hep gençler bekliyordu kuyrukta. Bir birleriyle şakalaşan, itişip kakışan gençler... Birden sandviç filan yemek istemediğini fark etti. Üstelik sosisi hiç sevmeydi. Evde çorbayla fasulye pilakisi vardı, mis gibi. Hem çocukların da beklerdi. Tostçudan çıkıp dolmuş durağına doğru yürüdü.

Gece, uykusunun arasında gözlerini açtı. Oda henüz karanlıktı ya, sabah yakın olmaliydi; gecenin koyu karanlığı biraz ağarmıştı; odadaki eşyaları seçebiliyordu. Çevresinde elini uzatıp tutuvereceği bir iliklik vardı. Bir şeylerden duygulanmış gibi oldu. Gözlerini kapatıp yeniden uyumaya hazırlanırken uykusunu bölen sesi duydu. Gecenin bu saatinde türküler söyleyen de kimdi? Az kulak verince, duyduğu sesin türküler filan olmadığını

anladı. Adamın biri Kuran okuyordu. Öyle ya, ramazan başlamıştı. Yatağından kalkıp perdeleri araladı. Dışarı baktı.

Kuran sesi, karşısındaki tamamlanmamış yapıdan geliyordu, alçalıp yükselmeden bir düzeye sürüp gidiyordu; boş yapının loşluğununda onurlu, tok, büyülü bir tınlaması vardı. İnsan böyle bir sese kulak verip saatlerce dinlese belki de bütün dertlerinden kurtulabilirdi. Sonra yapıdan alev alev yanın uzun bir tahta parçasını meşale gibi yukarı kaldırmış bir adam çıktı. Yapının önündeki geniş beton düzükteki sobayı tutuşturdu. Borusuz; eski bir kömür sobasıydı bu. İşçiler, akşamları içinde tahta parçaları yakarlar, çevresinde toplanır, bir yandan isınır, bir yandan da yemeklerini pişirirlerdi.

Yapının karanlık oyukları andıran pencerelerinde titrek mum ışıkları yanıp sönyordu. Hareketsiz beton kütlesi, küçük, sarı ışıkların kıپırtılarıyla birden canlanmıştı. Şimdi yapının iki yanında yükselen apartmanların pencereleri de birer birer aydınlanmaya başlamıştı. Kent, işçilerinden memurlarına dek, gizli, olağanüstü bir yaşamın içine giriyyordu. İnsanlar, gürültü etmeden bir şeylere hazırlanıyorlardı.

Selime'nin tam karşısındaki bir pencereden, başında beyaz baştörtüsüyle yemek yiyan yaşlı bir kadın görünüyordu. Ağır, saygılı hareketlerle yiyyordu yemeğini... Çatal kullanmadan, öylece, elleriyle... Lokmalarını çığnerken başına iki yanına oynatıyordu. Yemeğini bitirince bir bardak su içti. Sonra önündeki tepsiyi alıp dışarı çıktı. Çıkarken de ışığı söndürdü.

İşıklardan bazıları görevlerini bitirmiş gibi sönyor, yenileyen de yanıyordu. Sanki bir bütün tamamlanıyor, gizli bir uyum sürdürülüyor. Hasete benzer bir özlem büyümeye başladı Selime'nin yüreğinde. O da penceresinde bir ışıkla bu bütüne katılmayı isterdi.

Çünkü Selime'nin dünyası birbirinden ayrı, kopuk parçalardan oluşmuştu. Rahmi, uzak bir kente atandığından, kendi de çocuklar yüzünden İstanbul'da oturmak zorunda kaldığından beri çok şey değişmişti. Eski yaşayışları ne güzel, sessiz ve tastamamdı! Kari koca; oğullarıyla birlikte, farkına varmadan, yaşadıkları hayatı birtakım kurallara bağlamışlardı. Yemek saatlerinden, görüşecekleri ailelerden, dünyada ve memlekette olup

bitenlere deðgin düþüncelerinden, buna benzer bir sürü ayrıntıdan kurulu bu düzen içinde yaşamak rahat bir şeydi. Neyin iyi, neyin kötü, neyin güzel olduğu gizli bir anlaşma ile kararlaştırılmış gibiydi. Kimse anlaşmayı bozmaya kalkısmazdı.

Ne var ki Rahmi gidince düzen bozulmuştu. Selime önce alışkanlıklarını aramış, bu alışkanlıkların bir parçası olan kocasını özlemiþti. Ama bu gücsüz özlem, bütünüń parçalanmasına engel olamamıştı. Bir gün nasıl olmuş, o birbirine simsiki kenetlenmiş dünya yüzlerce parçaya ayrılmıştı. Sonra onlar da, bölünerek çoğalan yaratıklar gibi, kendi teklikleri içinde ayrılmışlar, çoğaldıkça birbirlerinden uzaklaşmışlardı. Selime, bütün bu kargaþalığın ortasında tek başına, hiçbirile bir baþıntı kuramayarak, sonu gelmez ev işlerinin, triko parçalarının ve oğullarının akıl erdiremeden nasilsa çözümlediği sorunlarının arasına gömüyordu baþını.

Kuran okuyan ses susmuþtu. Adam, sobanın çevresinde sıralanıp sahur yemeðini bölüsen arkadaşlarının arasına katılmış olmaliydi. Yalnızca Tanrı'ya inanması onların arasına katılmamasına yetmiyordu Selime'nin. Tanrı'nın varlığı hiçbir şeyi bütünlümeyordu ki... Güçsüzdü Tanrı! O da tıpkı Rahmi gibi, Selime'nin hayatına hiç karışmadan, onu, iki oðlan çocuğu, Büyük Mısırlı Hanı'nın yaşama sevincini solduran tozlu lambaları, pis kokuları; trikoları teslim alırken, ya da parasını öderken, ıslak, soðuk parmaklarını eline deðdirmeye uþraþan, bunu yaparken de gök mavisi gözlerine tutkulu bir baký kondurduğunu sanan köse Yahudi'yle kendi haline bırakıyor, uzaklarda tek başına varlığını sürdürüyordu.

Bir süre daha camdan bakıp ıskılı pencereleri seyretti. Hepsí birer birer sönene dek... Son ıskılı pencere de karardığında apartmanların çatılarından doğru bir pembedik belirmeye başladı... Şafak söküyordu.

Yeniden yatağına dönmek istemedi. Uykusu kaçmıştı zaten. Çocuklarının odasına girdi; bebeklik günlerinden kalma bir alışkanlıkla üstlerini açıp açmadıklarına baktı. Gereksiz yere yorganlarının yanını yönünü çektiþirdi, kenarlarına sıkıştırdı. Hâlâ ana sütünden bir şeýler kalmış ter kokularını duydu. Başları yastığın üzerinde, gözleri kapalıken küçük çocuklardan farkları yoktu.

Odadan çıkarken gözü, perdeleri açık balkona vuran ışığa ilisti. Bitişik dairenin penceresinden geliyordu ışık. Balkona çıktı; eğilip baktı: Sönüklü bir masa lambasının ışığında yaşlı bir adam, oturmuş bir şeyler dikiyordu. Gömlekçiydi bu... İşini yetiştirememiş; hâlâ çalışıyordu. Gömlek dikerek beş çocuğa ve hastalıklı bir kadına bakmak kolay değildi hiç. Adamın seyrelmiş ak saçları, kambur sırtı, kalubeladan kalma siyah çerçeveli çirkin gözlükleri yüreğini acıma ve sevgiyle doldurdu Selime'nin. Tanışmadığı, selam bile vermediği adama karşı içinde bir yakınlık uyandı. Şu saatte ona bir bardak çay götüren olsaydı... Sevinirdi fukara. Şu saatte... sabah mı gece mi olduğu pek belli olmayan ve insanların pek azının yaşıntlarına giren bu garip, ölü, renksiz saatte... Selime böyle bir saatte, Eminönü'ndeki kalabalıkta, tostçunun önünde değişik bir yaşama biçimine açılan sevincini yeniden duydu. Bir şarkısı mirıldanarak mutfağa girdi. Şarkının, umutsuz bir aşk acısını dile getirmesinin hiç önemi yoktu. Söyledikçe sevinci artıyordu Selime'nin. Çaydanlığı ocağın üzerine koydu. Apartmanların çatılarından doğru yükselen pembelik giderek kızarıyor, saydamlaşıp yayılıyordu. Bacalarдан ince duş manalar yükselmeye başlamıştı bile.

"Çayın yanına kurabiye de korum," dedi. Bir gören olsa... Umursamazlıkla, nerdeyse çocuğu bir zevkle omuzlarını silkti. Ve kendini dün akşamkinden daha özgür, daha güçlü ve kararlı hissetti. "Ben bitişik komşunuzum," derim diye düşündü, "siz gömlek dikiyorsunuz, ben de örnek üzerine triko giysiler dikip satıyorum. Görüşelim, derim. Hem bu saatte bir bardak sıcak çay da içilir hani. Sobanız da sönmüş olmalı. Üşümüşsunuzdur." Sonra bir tepsisi de börek yapacaktı... İspanaklı. Akşama bir tencere çorbaya birlikte götürürecekti.

Kaynayan suyu demliğe boşalttı. Ve yeni bir şarkıya başladı.

1969

Ceviz Ağacına Kar Yağdı

Komşular kapısının önünde bir arabanın durduğunu görüler. Sonra da arabadan üç kişinin indiğini... O üç kişinin bahçedeki küçük beyaz eve girip, evdeki kadınla birlikte en çok iki saat kaldıklarını, daha sonra da çıkıştıktan sonra gittiklerini görürler. Gene üç kişi olarak... İkisi erkek, biri kız olarak ve ikisi genç, biri yaşlı... Dördüncülarının onları evinin eşliğinde durup uğurladığını, bir süre arkalarından baktıktan sonra içeri girdiğini gördüler. Görmeyenler de görenlerden duydular. Yolun alt başındaki evde, pencerenin önünde oturmuş etekliğini teyellenen on altı yaşındaki kız da duydu. Şimdi de cevizli bahçedeki küçük beyaz evin kapısını çalması bundandı. Evin içindeki kadın bir süre duraladı; kapıyı açmamayı düşündü. Sonra kızın meraklılığını bağırladı. Çünkü kız küçüktü. Nerdeyse çocuk... Ve merak ettiği şey kadının yalnızlığıydı, bir de duyduğunu sandığı acı...

Kadın elinde örgüsüyle açtı kapıyı. Kız, hiçbir şey söylemeden içeri girdi. Bir "merhaba" bile diyemeden. Kollarını iki yanına sımsıkı yapıştırmış, gözleriyle kadının bakışlarını kucaklıyor. Kadın yalnızca "Bana yardım eder misin?" diye sordu. Ve pembe yün çilelerini uzattı. Kız kerevete oturup iki bacagini araladı; çilelerden birini dizlerine geçirip yumak yapmaya koyuldu. İnce parmakları sessizce yumağı sararken kolları da dizlerinin çevresinde düzenli çemberler çiziyordu. Kadın, kızın becerikli ellerinde yumağın hızla büyüşünü seyretti bir süre. Sonra da çoğalıp, nerdeyse tipileyen kara baktı. Koltuğunda bir ileri bir

geri sallanarak karın sesini dinledi, arada da yün işlerken şişlerin çıkardığı tıkırkıtıyı.

Kız saygıyla ve çekinerek susuyordu. Suskunluğunda karanlıkların, uğursuzlukların korkusu gizliydi. Çocuğun taptaze imgelemesindeki keskin çizgili görüntüleri kadını güldürdü.

“Hayır çocuğum, hayır. Bugün eşigiden içeri girenler bana acı verecek hiçbir şey bırakmadan gittiler. Geldikleri gibi gittiler. İnan bana. Senden gizlemeye delegecek hiçbir şey olmadı.

Biliyordum bir gün geleceklerini. Sana hiç belli etmedim ama biliyordum. Bahçe kapısının önünde, o çamurlu yolda, yağmur yağarken bile olsa, bir arabanın duracağını ve benim -kendimi ola ki yanıldığımı inandırmaya uğraşarak- yerimde oturup kalacağımı biliyordum. Daha önce neler düşlemişsem içimde onlar vardı. Ne daha fazla, ne daha eksik... Sıkıntıma utanç, tedirginliğime korku, suskunluğuma özlem karışmamıştı. Sonra arabanın kapıları açılıp kapandı. Ardından çakıllı bahçe yolunda ürkük ayak sesleri duyдум. Ve onlar kapımın önündeydiler. Bir süre öylece durup beklediler. Şaşındılar. Sözüme inanmayacaksın ama, bunlar üzerinde elektrik zili bulunmayan bir kapıyı calma-mışlardır ömrlerinde. Oysa benim evleninceye dek oturduğum evde, babaevinde, bize gelenler, orta parmaklarını iki kat edip sıvırtıtları mafsal kemikleriyle vururlardı kapiya.”

“Şu benim sokak kapısı için küçük bir tokmak hiç de fena olmaz, diyorum. Ne dersin? Hani pirinçten minicik eller vardır ya, işte onlardan. Kente indiğimde bir tane alayım.”

“Oturduğum yerde örgümün pembe yünüyle şişlerimin gümüşsü ışığının karışımına bakıp duruyordum. Ayağa kalkarken de bahçemdeki ceviz ağacının çiplak dallarına bir göz attım. ‘Sana bir şey yapamazlar’ dedim, kendi kendime. Yünümün pembe rengiyle şişlerim öylesine uyuşurken ve ceviz ağacı o kara çiplaklııyla bu denli güvenle göge doğru uzanırken kimse bana bir şey yapamaz. Bunu böylece bilmeni isterim.

Sahanlığın karanlığı altında, kurşun renkli bir yağmur duvarının önünde duruyorlardı. Hafiften ürpermiş soluk yüzleriyle kapının esigidinde... İlkin kocamın yeni atkısının parlak sarı çizgilerini gördüm. Üç tane daha vardı ya, dedim içimden. Üç tane yepye ni atkı... Sanki onun öteberisini yerleştirmek hâlâ benim

işimmiş gibi... Öylece bekliyorlardı yağmurun önünde. Yirmi beş yıl kocam, oğlum, kızım olmamışlar gibi. Sonra bir de baktım, isteseler bile içeri girmezler. Gözlerim o sarı çizgili yeni atkıda, önlerine dikilip kalmışım. Kimldanıp yana çekildim. Onlar da evime girdiler. Tahtadan oyulmuş gibi ve solgundu yüzleri. Paltolarını aldım. Odam tüm yabancılııyla önlerinde köşelendi. Cilasız, kuru tahtalar çamurlu ayaklarının altında gürültülüydü. Kocam pencerenin önündeki kerevete oturdu, işte şimdi senin bulunduğu yere. Ama ikide bir dönüp ardına bakmasından belliydi; orada hiç rahat değildi. Çocuklar sandalyeye oturdular. Üç çift göz çekingen bakışlarını çıplak duvarlarda gezdirip, beni yeni yaştıma yerleştirmeye çalışıyordu. Ben karşısına geçip odamın tek rahat yerine, sallanır koltuğuma oturdum. Koltuk ağırlığımıla bir iki gitti geldi altımda.

Onlara 'Bir gün buraya geleceğinizi biliyordum,' dedim. İlk söz söyleşin ve bunu da ben söylemiş olayım diye. Kızım dudaklarını ısırıp duruyordu. Ağlayacak gibiydi. 'Neden, neden böyle...' diye başladı kocam, ama sözünü tamamlayamadı. Kızım hıçkırıklarını saliverdi. Boynuma sarılarak, bir anda boşanıveren yaşlılarla ıslanmış yüzünü benimkine sürerek... Kendi kendime 'Hiç de çocuk değil artık,' dedim. Ona da dağılmış saçlarını düzeltirken 'Hadi canum, ne oluyor?' dedim yalnızca. 'Git, yerine otur.'"

"Öteki çileyi de sarabilirsın çocuğum. Eğer yorulmadıysan tabii... Pembe evin gelinine örüyorum. Biliyorsun, kız gebe. Bu mu? Hayır bir lizöz bu. Gelinin. Loğusa döşeğinde konuklarını karşıtlarken giysin diye... Önce anayı düşünmeli. Bebeğe sonra örermim."

"Bu ömrümün biricik serüvenidir, yavrum. Kendi kendime düzenleyip sonuna dek sürdürdüğüm tek başarımdır. Kimseye bir şeycikler sormadan... Danışmadan... Hem de hiç korkmadan... Ne kadar çok şyeden korktuğumu sana hiç söylemiş miydim? Evinin dört duvarının dışında kalan her şey korkutuyordu beni. Giderek odalar ve içindeki eşyalar çoğalmaya başladıkça evimden de korktum. Kocamın arkadaşları, arkadaşlarının da karıları vardı; onların çekinmeden söyleyebildikleri her şey; pirl pirl kahkahaları... İçimize sessiz, güleç bir konuk gibi girip sonra teklifsizce yerleşen kopuşlarımızdan, bu kopuşların ötekileri ürkütmemişinden

korktum. Aralarında göz göz yabancı ışıklar parlayan karanlıklar- dan –ışıklar çoğaldıkça karanlıklar büyüyordu– pencerelerimizin önünde küt bir düzgünlük içinde büyüyen yeni yapılardan korktum. Öyle bir beyazlıkların vardır ki, aradan bir yıl geçmeden leke- li karanlıklara dönüşüverir. Hele durmaksızın yükselen yapıların çevresini gün gün daha bir sıklaşarak saran renksiz, kan ipliği yollar... O yollar üzerinde atılan adımlar... Bir yürümeye başladım mı nerede biterdi o yollar? Ne uzun, ne uzun!

Ama kitaplar çocuğum, en çok onlardan korktum. Önceleri, ben haftada bir renkli kapaklarını teker teker avuçlarımın içinde duyarak tozlarını alırken, salonun köşesindeki küçük kitapluktan çıkmaya niyetli görünmüyordu. Sonra birden çoğalmaya başladılar. Tozlu, yapışkan böcekler gibi duvarları ve yerleri kapladılar. O ilk küçük evimizin, çocukların doğurduğum yatak odasına dek girdiler. Kocam kitaplarını seviyordu. Yatak odasında bile kitap okuyordu. Ben yatarken, o, ikiye bölünen evlilik yatağımızın arasına koyduğu çalışma masasının başına oturup, yüzünün bana doğru olan yanını karanlığa gömen lambanın ışığında okuyor, yazıyor, çiziyordu. Yattığım yerden duvara vuran gölgесini görüyordum. Bin kiloluk bir ağırlık gibi kılmılsız ya da gittikçe irileşen devsi bir böcek gibi kapkara..."

"Çay içер miyiz? Ne dersin? Demin onlarla da içtim. Ama bir şey anlamadım. Ayrıca canım bir de sigara içmek istiyor çayla birlikte. Zahmet olmazsa sen yapar mısın çayı?"

"Kocam, 'Bize kızdın sen' diye tekrarlayıp duruyordu. 'Ne yaptıktı sana?' diye de soruyordu ardından. İnan bana, başka yol gelmemişi aklıma. On sekiz yaşında bir budala gibi o çırkin, o şaşkın mektubu yazıp yemek masasının üzerine bıraktım. Sonra da çektim kapıyı arkamdan. Aklıma başka yol gelmemişi.

Kocam, 'bize kızdın sen,' diyordu da, başka bir şey demiyordu. Sanki onlara kızmam, yüreğine esenlik veriyordu. Oysa hiçbirine kızmış değildim. Bunu yüzlerine de söyledim. 'Çok kalabalıktınız,' dedim. 'Evde, sokaklarda, dükkânlarda, dolaplarda...' Günün birinde kalabalığı silkelemekten ve tek başıma kalmaktan başka bir isteğim olmadığını anlayıverdim. Herkes bir şeyler istiyordu. Daha çok oda, daha çok kitap, daha iyi dinlenmek, daha temiz gömlek... Bir gün ben de bir şey istesem, dedim. Bu, yaşa-

mimin neresine geldiğimi kendi kendime sorduğum gündü. Fazla da uğraşmadım. Ne istedigimi düşünür düşünmez de yakalayıverdim onu. Güneş ışığında uçuşan o bin renkli toz parçacıklarından birini avcumun içine almış gibi oldum. Yeni emekleme-ye başlayan, çevrelerini şaşkınlıkla, gene de korkusuz bir hayranlıkla gözleyen bebeklerin yaptıkları gibi... Sonra da kendi kendime 'Tut onu,' dedim. 'Simsiki... Sakın bırakma.' Ve öyle yaptım.

Ben bunları söyleken, kocam dirsekleri dizlerine dayalı, başı iki elinin arasında, gözlerini kapamış şakaklarını sıkıyordu. Avcumun içindeki ağırlıksız pırıltı, anlamsız bir gürültü yapıyordu kulaklarının dibinde. Pencereden öteye, ceviz ağacına doğru baktım. Dışarısı, pencerenin camına esmer bir yüz gibi abanmıştı. Ve yağmur ceviz ağacını uzaklara götürmüştü.

Kocam o hiç sevmediğim çayı içerken, 'seni almadan bir yere kipirdamam,' dedi sertlikle. Ben de, 'günün birinde geri donecek olsaydım evi terk etmezdim,' diye cevap verdim. Sonra 'söyle ne yapmamızı istiyorsun?' dedi. 'Bir duvar gibi sert ve suskunsun. Konuştuğun zaman da hiçbir şey anlatmış olmuyorsun.' Odanın içinde dönenip duruyordu. Yapması gereken şeyi yapamadığından dönenip duruyordu. Oysa yapması gereken değildi yapamadığı. Nereden bilsin?

Onlara 'bana uğrayabilirsiniz,' dedim. 'Ne zaman isterseniz. Önceden bildirmeniz gerekmez. Çoğu zaman dışarı çıkmıyorum. Evde yoksam bile anahtar kapının sağ yanındaki taşın altındadır. Ya da komşulara soruverin, onlardayımdır.' 'Ya sen... Hiç eve, bize gelmeyecek misin?' diye sordu kızım burnunu çekerek. 'Kente indiğim yok, kalabalık oluyor aşağıları. Yoruluyorum. Sen neden çayını içmiyorsun? Çayınızı içsenize. Yoksa beğenmediniz mi?' Sonunda susup kaldıktı. Böyle olacağı belliydi. Karşılıklı oturup konuşmayı çoktan unutmuştu. Ağızlarımızdan çıkan sözcükler, aramızdaki suskuluk duvarını güçlükle aşardı. 'Evin kalabalık olduğunu söylemiştin,' diye yeniden denemeye girdiği kızım. Sessizliğiminin üzerine bir köprü kuracağını sanarak. 'Eğer öyleyse, biz zaten gününün birinde çıkıp gideceğiz, ben şimdiden giderim.' Bir kez daha gürültüyle çekti burnunu. Görüyorsun ya, onu hiç de iyi terbiye edememişim. Başkaları çay içerken burnunu çekmemesi gerektiğini bile bilmiyor.

Kapıdan çıkışken kocam ve oğlum yanağımdan öptüler. Kızım bir kez daha ağlayarak boynuma sarıldı. 'Ne oluyor?' dedim. 'Ölmedim daha... Siz çıkışın gidince de birden düşüp ölecek değilim. Özledikçe gelirsin. Hem hava da almış olursun. Güzeldir buraları...' Oysa o kolay kolay bana gelemeyeceğini biliyordu. Ağlaması bundandır. Karşılıklı susup kalmamızdan korkacak, gelmeyecek.

Araba uzaklaşırken arkalarından baktım. Bir süre öylece karpıda dikelip kalmışım. Yağmur sulu kara çevirmiştir, iri kar parçaları yumuşak, esnek bir hisirtıyla ellerime, saçlarına konuyor, sulu toprağın üzerinde saydam bir kalınlık halinde birikiyordu. 'İlk kar,' dedim birden sevinerek. 'Yabanıl, hoyrat bahçeme ilk kar...' Sonra içeri girdim.

Demin başarımın sözünü ettim sana. Öyle başarı olmaz. Daha çok küçüksün, aklında olsun. Kaçmak; zavallı, önemsiz bir şeydir. Buna başarı denmez. Ben kaçtım. İşte bu kadar. Sen daha hiçbir şey bilmiyorsun. Çocuk doğurmak nedir bilmiyorsun. Ben onları doğurdum, oğlumu ve kızımı... Küçük aç dudaklarının acıyan memelerime uzandığını gördüm. Kendi bedenimden sizan ilk sütün kendi doğurduğum çocuklara can verdiğini gördüm. Bensiz yaşayamazlardı. Öylesine küçük, zavallı ve açtılar. Sonra büyüdüler. Kocaman, yabancı adamlar oldular. Buna engel olmaliydim. Kocamın yatağımızı ikiye böülüp ortasına çalışma masasını koymasına engel olmaliydim. Kitaplarını yatak odamıza sokmasına engel olmaliydim."

O gece kar durmaksızın yağdı. Kar, karanlık gögün tepesinden, karanlık, sulu topraklara doğru, iri iri, beyaz beyaz ve ağır, uzayan düşüşlerle yağdı. Önce parça parça düşüyorlardı; sonra bölündüler; tane tane ve daha sessiz, düşüş bir miriltıyla indiler. Çukurları doldurdular, karanlığı ağırdırdılar. Toprak ve geceyle birlikte yolların, ağaçların, beyaz evlerin kırmızı damlarını, sokak fenerlerinin külahlarını, elektrik tellerini kapladılar.

Cevizli bahçedeki küçük evin kadını, sabahın ak aydınlığında uyandı. Pencereden baktı. Ceviz ağacının dalları kara kara değil, bembeязdı şimdi. Ve kadın onun, kocaman bir ıslak çarşaf gibi uzanan gögün altında yavaş yok olduğunu gördü.

Kent Kırğını

Çok, çok eskidendi. Şimdi hatırlamıyorum ne zaman olduğunu. Daha önce bir kez daha dünyaya gelmişim de bütün bunlar o zaman başından geçmiş sanki... Öylesine uzak, öylesine yaşamımın dışında olup bitenler... Bunca uzağı nasıl oldu da birden hatırlayıverdin diyeceksiniz. Kimileyin olur böyle şeyler. Geçmişte, bir sokak köşesinde, güneşli bir sıra üzerinde ya da yatağa söylece uzanıvermiş cigarasını içerken koyup gittiğiniz solgun delikanlı, yıllar sonra bütün takım taklavatıyla çıkar gelir. Şaşarsınız. Belki sevinirsınız de. Bu sabah elimden düşürdüm, bir tabak kirdim. Kırıkları toplarken gözüm parçalardan birine takıldı kaldı. Üzerindeki çeketten ötürü. Bildiğimiz çiçeklerden hiçbirine benzemiyordu. Sarıya çalan boz rengi, püsküllü çiçekliğiyle ilk bakışta uydurma bir görünüşü vardı. Bir adı olabileceğini bile düşünemediniz. Oysa giderek gözümü ayıramaz oldum ve yaban gülü deyiverdim adına.

İyi ama yıllardır kullanırmı bu tabağı. Anam vermişti bir zamanlar, tektir. Her sabah içine zeytinimi, peynirimi kor, kahvaltı ederim. Bu güzelim yaban gülü nerele saklanmış da görememiştim onca zamandır. Belki kalabalığın arasında gözüme çarpmadı. Aklımda kaldığına göre, tabağın bir yanı silme konca, yaprak ve daha bir sürü ivir zivirla doluydu. Üstüne üstlük bir de çepçeçvre yeşil su çekilmiş kıyısına. Yaban gülüne boz rengi yakıştırın ustanın bir bildiği olmalıydı. Hem onu inadına gizleyip örtmediğini kim söyleyebilir? Yok, yok. Her şeyin inceden inceye düşünülerek, tarifsiz bir titizlikle hesaplanarak çizildiği,

boyandığı besbelli. Nedir, gülü gönlünce çizip boyayınca bir hal olmuş ustaya... İstemiş ki, yalnız kendinin olsun yapımı... Bütün gözlerden gizlensin. Bu kez tutmuş bir sürü yaprağın, dalın, koncanın arasına saklayıvermiş. Ona kendisi gibi gönül verecek biri çıkincaya dek el sürülmeden beklesin diye.

Sonra yaban gülümü alıp mutfaktan çıktım, masanın üzereine koydum. Örtünün kırmızısında daha bir ortaya çıkan, canlanan yüzünü seyrettim uzun uzun. Ceketimin, yorganımın, en sonunda da yeşil bir kumaş parçasının üzerine koydum. İşte o zaman, tam o zaman geçmiş zamanlardan bir ilk yaz, eski tanıdık yüzüyle, köşeyi dönüverdi.

Ankara'da iki katlı evlerin ve o evler arasına sıkışmış boş araların çokça olduğu zamanlardaydı. Bunu iyi biliyorum. Çünkü ben de böyle bir evde oturuyordum. Hatta zemin katı topraktı. Soldaki bölümeyi kömürlük olarak kullanırdım. Sağda, mutfak olması gereken yerde de bisikletim dururdu. Sekiz on basamakla çıkan birinci katta iki oda ve banyo vardı. Evimin karşısında da kocaman boş bir arsa. Kirli çocukların oyunlarına, yaban otlarına, sokağın çöplerine ve onların arasında eşinen tavuklara cömertçesine açık, boş bir arsa.

O zamanlar naylon torbalar yoktu ki, boyu biraz uzamış otlara, komşu bahçelerin çitlerine takılıp herhangi bir esintiyle tipki bir yelken döküntüsü gibi çırınç çırınç şişkin kabarsın. Gazete, dergi filan derseniz, şimdiki gibi çok okunmazdı öyle. Bu yüzden gazete kâğıdı bile değerliydi. Her işte kullanılırdı. Daha olmadı kiloyla satardınız. İşte bütün bunlardan ötürü rengi bozulmuş, üzeri gönüll bulandıran lekelerle dolu kâğıt parçaları savrulmazdı oradan oraya. Yiyecek artıklarının hakkından da tavuklar geldiğinden, geriye çöp diye cam kırıklarından başka bir şey kalmazdı. Bu yüzden boş bir arsa denince insanın aklına dirlendirici bir genişlik ya da gürültülü bir şenlik yeri gelirdi.

Bir kent kırgınıydım o zamanlar. Bu ne demeye gelir, dünyada anlatamam. Aradan onca zaman geçmiş, nereden bileyim. Ben kent kırgını diyeyim, siz ne anlarsınız anlayın artık.

Bir kent kırgını için yapılacak en akıllica şey başkentin göbeğinde oturacak yerde, kırlara, köylere, uzaklara gidip oralara yerleşmektir. Ama o zaman da bir kent kırgını olmaktan çıkar-

düm. Oysa ben kent kırgınıydım ve öylece de kalmak zorundaydım. Başka bir şey olmak elimde değildi. Çünkü bu sözünü ettiğim günlerde yalnızca naylon torbalar, temel çukurları kazan greyderler ve sekiz on katlı blok apartmanlar değildi bilmediklerimiz. Yeryüzünde işlerin iyi gitmediğini sezip de insanların ve yaşamın böyle olmaması gerektiğini düşünmeye başlar, filozofluğu da edilgin bir durum saydığınızdan kücümseyecek olursanız, size başvuracağınız bir tek yol kalındı: Kent kırgını olmak. Çünkü daha önce de anlattığım gibi, birçok seyden haberimiz yoktu. Camus'nün kitapları bile dilimize çevrilmemiştir daha. Başkaldırmayı olsun nereden bileyebiliriz.

Bir kent kırgını olarak ne mi yapardım? Pek bir şey değil. Orhan Veli'yi, Sait Faik'i, İstrati'yi (kim ne derse desin bence onlar da birer kent kırgınıydı) okur, karşı arsada eşinen tavukları, oynayan çocukların seyrederdim. Daha başka neler yapardım, pek hatırlıyorum ya, gün zaten çabuk geçerdi. Günün en önemli saatlerinin ögle zamanı olduğunu söylemeliyim. Daha doğrusu tam öğleden biraz sonra... Bir büçük, iki, hatta üç suları... Yani çocukların yemekte ya da ögle uykusunda oldukları sessiz, ölü saatler. Hiçbir güç bu saatlerde pencerenin önünde olmaktan alıkoyamazdı beni. Öylece tenhama çekilir, beklerdim. Ve artık ne Orhan Veli, ne Sait Faik, ne bir başkası...

Çok beklemezdim ama... Önce solgun bir gölge düşerdi kaldırıma. Ağır ağır ve çevresini yoklayarak gelirdi. Önce gölgesi gelirdi. Biraz durakladıktan sonra da kendisi. Kucağındaki kolu kopuk bebeği, soluk giysileri, küçük küçük adımlarıyla öyle ürkekti ki! Ürkek ve nerdeyse zavallı. Saçları hariç! Omuzlarından aşağı inen kalın örgülerinde başkaldıran bir dirilik vardı. Hele boynunun ömensiz bir kırıdanışıyla onları geriye doğru savurduğu zaman o iki yumuşak saç örgüsü birden canlanır, hızımla coşkun bir sel gibi kabarır, sonra tarifsiz bir alçakgönüllükle aşağılara doğru süzülüverirdi.

Nedime'ydı adı... Ben koymuştum. Nerede oturduğunu, anasını, babasını sorup soruşturmadım hiç. Böyle gayretkeşlikler bir kent kırgınına yakışmaz; gerçek bir kent kırgını, kafasını fazla yormadan düşünmeye çalışır, o kadar. Ben de öyle yaptım. Ve bizim sokağın sonundaki apartmanın bodrumunda, bir göz

odada oturduklarını öğrendim. Anasını biliyordum. Her sabah erkenden kapının önünden geçerdi. Yeşil etekli, pembe hırkalı bir kadıncılaşır. Soluk, külrengi ipekten bir de başörtüsü vardı. Evlere temizliğe, çamaşırı gider, gece oldu mu oturdukları apartmanın kapıcısıyla kırıştırıldı. Kapıcının bir de karısı vardı tabii ama olanlara ses çıkarmaz, "hiç değilse gözümün önünde-ler ya," diye kendini avuturdu.

Nedime arsaya gelir gelmez, toprağın, köşede, karşı bahçenin çitiyle bitişik evin duvarı arasında çukurlaştığı yere varır, duvarın gölgésine mendilini serer, bebeğini de incitmeden üzerebine yatırır. Yalnız kolsuz değil, üstelik hasta bir bebekti bu. Oturamazdı bile. Ancak yatardı. Sessizdi. Ağladığı görülmemişti. Nedime büyük bir özenle bakardı bebeğine. Hirpalamamak için fazla sevip okşamaz, altını kirlettiğinde bile azarlamazdı. Bebeğinin yattığı yerde rahat olduğuna akı kesince gönül huzuruyla yanından ayrılır, arsayı dolaşmaya başlardı. Otları aralayıp bakar, taşların altını araştırırırdı. Sonra yerden bir şeyler alır, kolundaki sepete kordu. Yalnız daha önce onları iyice bir gözden geçirir, gerekirse hohlayıp eteğine siler, sonra bir daha, bir daha bakardı.

Bunlar çiçekli porselen parçacıkları, renkli cam kırıklarıydı. Cam parçalarında gizlenen sevinci anlar anlamaz, vakit geçirmeden kenti dolaşip boş arsalar, arsalara boşaltılmış çöpler aramaya başladım. Bir altın arayıcısının tutkusu, coşkunluğu, gözü pekliği vardı içimde. Ve tipki bir altın arayıcısı gibi genç, dipdiri bir umutla doluydum. Yalnız asfalt yollar boyunca sıralanan arsaların değil, eski Ankara'nın kurulduğu tepelerin boş yamaçlarını da dolandım. Yukarı mahallelerin çöpleri buralara boşaltılırdı kestirmeden. Oralara yiğilmiş on yıllık, yirmi yıllık çöpleri eşeledim.

Bulduklarımı kocaman bir kesekâğısına doldurup eve getirir, güzelce yıkadıktan sonra yatağımın, masamın ya da renkli kumaş parçalarının üzerine serer, çeşitli ışıklar altında seyrederdim. Kırmızı, mavi, sarı, yeşil billurlar; üzerinde güller, kasımpatıları, karanfiller, çeşitli biçimlerde yapraklar çizili porselenler, akla gelebilen her türlü rengin iç içe geçtiği çinler, neler neler yoktu ki! Sonra onları sırayla birer ikişer, ancak Nedime'nin

bulabileceğim yerlere, bir ot kümesinin dibine, bir taşın altına bırakırdım. Evet, iki dosttuk artık. Bizi sevindiren, coşturan ortak bir uğraşımız vardı. Benim sevdiğim renklerin, çiçeklerin, pırıltıların onu da coşturması akıl almaz bir şeydi... Mavi bir Çin porselenini hatırlıyorum. Bulunca nasıl sevinmiştim. Nedime iki gün sonra bir teneke kutuyu kaldırıp da altında mavi çiçekli Çin porselenini görünce durgunlaşmışverdi birden, önce saygıyla elinde tuttu. Sonra ellerini, kollarının olanca uzunluğuyla gökyüzüne kaldırırdı. Ayak parmaklarının ucunda yükselen, kollarını alabildiğine uzatmıştı. Olağanüstü bir güçle gerilmiş ince bedeni o garip bataklık kuşlarını andırıyordu. Çok değil, az sonra küçük kumru göğsünü titreten bir çığlıkla fırlayacak, gökyüzünün derinliklerine doğru yitip gidecekti. O anda nasıl olduysa oldu, başını çevirdi ve penceremi gördü. Beni görüp görmediğini bilmiyorum, ama bakışlarının farkındaydı. Bir süre katlandı onlara, sonra yavaş yavaş kollarını indirdi. Bütün bedeni gevşeyiverdi.

Toprak zeminli mutfağın serinliğine sığındığım çok sıcak bir ağustos günüydü. Toprak serin, badanası silinmiş duvarların çevrelediği oda iyice loştu ya, dışarıdaki kızgın güneş içimdeydi gene de. Onun sıcaklığında bir kötülük çiçeği boy ativedi birden. Bir türlü söküp atamadığım bir kötülük çiçeği. Bir kent kırgınının solgunluğuna, silikliğine yaraşmayacak denli cırlak, kıskırtıcı renklerle alev alev. Durmaksızın belli ediyordu kendini. Fışkırpı sürmek, dışarılara ta arsaya doğru taşmak, zehirli damalarını saçmak istiyordu.

Dayanamadım, kalktım; pantolonumun ceplerini cam parçalarıyla doldurdum. Hepsini avuç avuç arsaya serptim, güneşin çıplak, beyaz, kör eden ışığında renklere bulandı toprak, ölü bir ejderhanın derisi gibi ışıl ışıl yandı. Sonra odama çıktım. Eskiisi gibi çocuksu bir coşkunlukla değil -ne gezer!- bir türlü önleyemediğim şeytanca bir gülümsemeyle beklemeye koyuldum. Önce çığına döndü Nedime, oradan oraya koştu, sıçradı, bütün cam kırıklarını etegine doldurup arsanın gölgeli köşesine çekildi. Nedir, yoksulluk çocukları zamanından önce olgunlaştırır. Çocuklara özgü, her fırsatта açılmaya hazır merak tomurcuğu, onlarda kuşkunun terli, sıcak soluğuyla kapanıverir. Az sonra Nedime'nin çocuksu sevinci de sönüverdi. Kuşku dalgınlaştır-

dı onu. Ağır ağır cicilerini topladı, sepetine doldurdu ve yorgun adımlarla vaktinden önce arсадan ayrıldı.

Bu kötü oyunu tekrarlamadım bir daha. Ama olan olmuştu. Arsaya zorla gelir gibi hali vardı Nedime'nin. Kesinlikle anlayamadığı yalnızca belli belirsiz varlığını duyuran bir sırrın ağırlığı altında yorgun görünüyordu. Onunla birlikte benim de şen, tasasız gönlümü bir keder bürüyüverdi. Öfkeli, hırçın, tedirgin bir adam oldum ben de.

Derken sonbahar geldi. Otlar sarardı, kurudu, giderek incelidi. Sert rüzgârlarda öfkeyle, hinçla sallandılar; kimileri köklerinden kurtulup oradan oraya sızvana sızvana sürüklendiler. Yağmurlar başladı. Arsa, yer yer su birikintileriyle doldu. Sokağın çocukları çamurlu sularda kâğıt sandallar yüzdürdüler. Bu arada okullar da açılmıştı. Nedime'yi ancak okula giderken görüyordum. Kül renkli okul giysisi, ince yüzünü bütün bütün ufaltan kocaman beyaz yakasıyla önü sıra ziplayan, didişen, çığrısan çocukların beş on adım gerisinden, çantasını sonsuz bir yük gibi taşıyarak isteksiz isteksiz yürüyordu.

Arsaya uğramıyordu artık. Önünden geçerken başını çevirip bakmadı bile oraya. Daha ilk kar düşmemişi, yolumdan da geçmez oldu. Yolunu değiştirmiş olmalıydı. Ta ötelerden dolanıp gidiyordu besbelli okula. Ama adım gibi biliyordum, havalar düzelsin arsa eski şenliğine kavuşsun, Nedime gene gelecekti.

Kış geçti, bahar geldi, nisan yağmurlarının ardından arsayı yemyeşil taze otlar bürüdü. Mayıs güneşinde diz boyu yükseldiler. Ama Nedime gelmedi. Yağmurlar dindi. Arsada kırmızı gelincikler, sarılı beyazlı papatyalar açtı. Nedime hâlâ görünmüyordu. Sonunda her şeyi anladım: Babası gelip götürmüştü Nedime'yi. Tabii bir de babası vardı Nedime'nin. Daha önce söylemeyi unutmuşum ama vardı. Hem her çocuğun bir babası olur. Yalnız bu karısından ayrı yaşıyordu. Nasıl derler, bozuşmuşlardı. Çok eskiden... Daha doğrusu adam şeydi... evet hapisteydi bir süredir. İşte şimdi, yani kışın, hapistan çıkmıştı. İş tutmuştu bir Anadolu kasabasında. Terzilik yapıyordu. Kendisine küçük bir ev döşeyecek hale gelince kızını yanına almak istemişti. Nedime'nin anası da olmaz dememişti. Öyle kızını başından atmak istediğiinden ötürü sanmayın. Ana değil mi, elbette severdi

kızını. Ama göz açıp kapayıncaya dek bir genç kız olacaktı Nedime. İnce, uzun, alımlı... O zaman bir erkek gerekli değil miydi yanına?

Yaz başlangıcıydı. Birtakım yabancı adamlar geldiler arabayla. Arsayı ölütlüler, biçtiler. Enini, boyunu adımladılar. Kafa kafaya verip uzun boylu konuştular. Üç dört gün sonra art arda gelen kamyonlar kum, çakıl, taş kereste ve demir çubuklar yığıldılar bir köşeye.

Sonunu bekleyemedim. Oralarda duramazdım artık. Çıktım küçük evimden. İçi cam kırıklarıyla dolu kesekâğıdını, bisikletimi bıraktım. Üniversiteli arkadaşlarımın oturdukları iki odalı bir daireye taşındım. Yarında bıraktığım fakülteye devama başladım.

İşte böyle... Bir kent kırgınıydım ben o zamanlar. Uzun örgüleri omuzlarından aşağı sallanan bir de kız çocuğu vardı. Üzeri çiçekli porselen parçacıkları, renkli camlar toplardık beraberce, işimiz buydu. Ve iki dosttuk biz. Sessizce sevişen iki sadık dost... Sonra gitti. Beni insanlara, taşit gürültülerine, kitaplara, üzerinde sınırsız kâğıt yiğili masalara bıraktı, gitti.

Sonra hepsi üşüşüverdi. İnsanlar gülücükleri, silahları, oyuncakları ve her şeyleriyle geldiler. Tanışık, seviştiğim, kavga ettik, kimi zaman birlikte, kimi zaman karşı karşıya.

Yıllar var, o eski sokaktan geçmedim.

1970

Sokaklarda

Günayla'nın da aralarında olduğu üç beş konuk, ev sahibine veda etmek üzere ayağa kalkınca, gözle görülür bir telaşla yerimden fırladım: "İzin verin de sizi ben bırakayım evinize," dedim Günayla'ya. Biraz tez davranışımışım; sesim de pek dik ve yüksek çıkmıştı. Birkaç kişi şaşkınlıktan baktığını üzerime dikiverdiler. Bu davranışım biraz uygunsuz bile olsa, gene de gecikmeden iyidir, diye düşündüm. Belki bir anlık duraksamam yüzünden bir başkası aynı öneride bulunabilirdi. O zaman vay benim başıma gelenlere. Günayla hemen ertesi günü en aşağı dört sayfalık bir mektup yollardı. Hem de vuruşunu tam zamanında yapabilmek için dactilo bile etmeden, olduğu gibi, el yazısıyla yollardı. Oysa yazısı çirkin ve rastgeleydi. Arada sesli harfleri atlar, sözcüklerin sonuna hiçbir anlam olmayan tumturaklı kuyruklar eklerdi. Anlattıkları zaten pek kolay anlaşılır şeyler değildi. Daha doğrusu bana mektup yazmasından hiç hoşlanmıyorum. Ağızından çıkan sözcükler ne denli acı, kırıcı da olsa havaya karışır gider. Ama kâğıda yazdıkları masamın çekmesinde hiç gücünü yitirmeden duruyor, çekmeyi her aralayısta, yüzüme uğursuz cehennem soluğunu üflüyor. Ona kalırsa, bana yazıp durdukları genel anlamdaki isteklerinin, kaygılarının, kırgınlıklarının ve sevinçlerinin kişisel dünya görüşü açısından masum bir anlatımıydı. Bunları söyleken pembe bir utanç kaplıyordu yüzünü. Ne var ki, ben amacının beni şaşkına çevirmek, sarsmak, iğnelemek olduğunu pekâlâ biliyordum. İşte bu yüzden o kuşkulu, yargılayıcı kalabalığa aldırmadan yerimden fırladım:

"İzin verin de sizi ben bırakayım evinize!" dedim.

Gözlerini yavaşça yere indirip "Teşekkür ederim," dedi, "zahmet olacak." Davranışlarında, tam zamanında araya girmemi öven belirtiler bulur muyum diye boşuna uğraştım. Ben beyaz tavşan kürkü yakalı paltosunu tutarken o gene alçak sesle teşekkür etti. Sonra bizimle birlikte kapıdan çıkan orta yaşı, zayıf, uzun boylu tanışıyla önum sıra yürüyüp merdivenlerden inmeye başladı. Bir yandan da onunla konuşarak. "Yok, yok... Yanlış bütün bunlar," diyordu adam ağızının bütün tükürügüyle, "sayığınız taşların hepsi üçüncü zamandan kalmadır. Bir neozoik püskürtmedir bunlar. Taşlarla ilgilenmeniz ne güzel? Tabii bütün genç bayanlar meraklıdlar taşlara. Ama böyle yontulma-mışlarına değil..." Jeolog olduğunu sandığım adam bu ince buluşuna uzun uzun güldü. Bir yandan da teklifsizce Günayla'nın omzunu sıkıştırıyordu. Hani paltosunun kalın kumaşı olmasa çoktan çimdiklemişti kızı. Günayla benimle olduğu gibi, onunla da usul usul konuştuğundan ne dediğini anlamıyorum. Jeolog, "Ah, siz kadınlar!" diyordu elinden geldiğince çapkin ve daha az tükürüklü bir sesle. "Evet granit güzel taştır, bir taşa güzel demek uygun düşerse... Bana kalırsa granit soylu bir taştır. Bu yüzden işlenmesi de zordur. Hayır kesinlikle söylüyorum bunu; zamanımızda granitten heykel yontacak babayı git pek yok. Sonra kumtaşı, kuvarsit, kireçtaşları var. Eski uygarlıklarda da çok kullanılmıştır bu taşlar, özellikle heykel yapımında... Hem o devirlerde granite çekici vurabilecek yürekli kişiler de vardı. Siz ille de güzel diyebileceğiniz bir taş istiyorsanız, trakiti salık veririm. Kadınların beğeneceği taştır trakit. Morumsu bir pembeliği vardır, içinde boz piriltiler seçilir."

Kapıdan çıkışınca taksi durağına doğru yürüdük. Dışarıda ayaz vardı. Paltomun yakasını kaldırıp omuzlarımı kıstım. Ellerimi de cebime soksutum. Bizim jeolog benden genç sayılmazdım ama soğuğa aldırdığı yoktu. Paltosunun düğmeleri çözük, ön etekleri iki yanında savrula savrula gidiyor, ellerini kollarını havaya fırlatarak bıkıp usanmadan konuşuyordu. Ve o görkemli taş isimleri şeşiksiz dumanlar halinde ağızından çırpıp soğuk havaya karışıyordu. İnsan dışı bir kokusu vardı jeologun... Yosunu ve taşsı. Günayla'nın taşlarla ilgiliğini hiç bilmezdim,

özellikle, garip adları bulunan ve ne işe yaradığını kestiremediğim taşlarla.

Durakta bir tek araba vardı. Gideceğimiz yönler ayrı oldugündan, jeolog dostumuz, soğukta bir süre daha beklemeyi göze alarak arabayı bize bağışladı. Bu yüce gönüllüğünden ötürü teşekkür ettik ona ve arabaya bindik.

Susuyorduk arabada. Susuyorduk ya, ben tedirgindim. Bir yandan da Günayla'nın suskunluğuuma başka anlamlar vermesinden korkuyordum. O geveze jeologdan ötürü... Oysa şu sırada söyleyecek hiçbir sözüm yoktu. Daha doğrusu üzümem geçmemişi ve uykum vardı.

Beş dakika gittik gitmedik, araba anayoldan dar bir sokağa sapınca, Günayla, "Durun!" diye seslendi şoföre, "tamam, burada iniyoruz." Ağzımı açacak halim yoktu. Kaldı ki, o çoktan arabadan atlayıp yürümeye başlamıştı bile. Çaresiz şoförün parasını ödeyip ben de peşinden gittim. "Neden indiniz arabadan," diye sordum ona yetişince, "sıkıldınız mı?" "Gece ne güzel! Biraz temiz hava almak istemez miydiniz? Bütün gece sigara dumanlarının, yüksek sesle konuşan insanların içinde bunaldım kaldım. Ne diye böyle toplanır dururlar, anlamam. Bir gün, bu kabalaklı seveceğimi, kendimi de onlardan sayacağımı sanıyorsam düpedüz aldaniuorum işte. Bakın, ne güzel bir sokak! Hadi canım somurtup durmasanız. Sizi sevindirmek de ne zor!" Böyle diyerek kolumna girdi. Eldivenini çıkararak çiplak elini cebime soktu ve avucumun içine bıraktı.

"Bu gece benimle ilgilenmediniz," dedi. "Sanki siz ya da ben, ikimizden biri orada değildi."

"Pekâlâ biliyorsunuz işte..." diye karşı çıkmaya yeltendim. Nedir, cümlemi tamamlayamadan sustum. "Ben hiçbir şey bilmiyorum. Bileceğim de yok bu gidişle. Bir kezçik beniinizden düşünmüş olsaydın, duyardım. Hem söyleyin bakalım, ne geri kafalıktır bu? Bütün gece o jeologla konuştum. Sizce, şimdi bütün konuklar bizden mi söz ediyorlar?"

"Siz de pek meşguldünüz canım. Beni aradığınızı nerden bilibilirdim?" Pek yakıksız bir laf etmiş olduğumu sezip birden sustum. O hiç duymamış gibi devam etti: "İnatçının birisiniz. Koskoca, inatçı bir kafanız var."

Karanlıktı sokaklar. Karanlık ve soğuk. Evlerin pencereleri ölü gözleri gibi sessiz, yaştısız boşluklara doğru açılıyordu. Adımlarımız, taşların üzerinde çirkin, takırtılı sesler bırakıyordu. Ötede bir fenerin soluk ışığı sokağın yarısına dek yayılıyor, evlerin diplerine kederli gölgeler seriyordu. Günayla feneri görüründe elini kolumnan çekip adımlarını hızlandırdı. Fenerin yanına varınca durdu. Eldivensiz elini demir direğin çevresinde dolaştırdı, okşar gibi. Ben yanına varınca "Bakin," dedi, "eski bir fener bu. Eskilerden kalma bir havagazı feneri. Böyle güzel şeyleri korumayı pek bilmezler, ama nasilsa bunu söküp yerine çirkin, kupkuru bir beton sopa dikmemişler. Arka sokakları iyibilirim ben. Çeşmeleri ve fenerleri yüzünden..."

Yuvarlak fener direği yarımdöngü biçiminde boğumlardan meydana gelmişti ve yukarı doğru inceliyordu. Tepede hilal gibi kıvrılmış iç içe halkalardan yapraksi, çiçeksi süslerden bir üçgenin ucunda altı köşeli fener başlığı yükseliyordu. Günayla fenere baktı bir süre. Baktı, okşadı, çevresinde döndü. Sonra çantasından aynasını çıkarıp o ölgün, iç geçiren, sessiz aydınlıkta yüzünü seyretti. Uzak bir güzellik inmişi yüzüne. Saydam bir leke gibi. Aynayı çantasına yerleştirirken başka bir şey söyleyormuşçasına örtülü, yumuşak bir sesle, "Fenerimi nasıl buldunuz?" diye sordu. Sonra vereceğim cevap duyulmaması gereken, uğursuz bir şeymiş gibi birden kolumna girip hızla yürümeye başladı. Yalnız kendi bildiği bir öyküyü yaşıyordu, suskundu. Belki eve vardığında bana yazacaklarını tasarlayıp duruyordu. Hiçbir duygusunun, hiçbir düşüncesinin yitip gitmesine razı olmazdı Günayla. Elinden gelse kâğıtlara yazmaz, taşlara kazırıdı bütün yaşamını. Sanki işi yaşamak değil de, uzak geleceklerle yazıtlar bırakmaktı.

Aramızdaki uzaklığa yavaş yavaş açarak yanım sıra yürüyordu. Adımlarımızın uyumsuz takırtılarını işitiyorduk. Eğri büğrü taşların daha bir biçimlisini bulmaya çalışarak attığımız adımların kesik duraklamalarla, sıçramalarla düzenini bozduğu sesleri... Ve yan yana susuyorduk. Birden dayanılmaz bir yük gibi duymaya başladım varlığını. Yürüdüğümüz yola karanlık yokuşlu, dar sokaklar açılıyordu. O böyle dalgın, hatta beni bile unutmuş yürürken hiç sezdiirmeden, parmaklarının ucuna basa

basa o yan sokaklardan birine sapiversem, dedim içimden. Önce evlerden birinin gölgeli sundurmasına büzülür, ses etmeden, soluk bile almadan beklerdim bir süre. Sonra kendimi yokuş aşağı koyverir, olanca gücümle anayola doğru koşar, oradan da bir taksiye atladığım gibi evime gelirdim. İyice üzülmüşüm. Sicak bir banyo alirdim. Sonra koltuğuma gömülüür, lambamin dünyamı küçültüp yoğunlaştıran dost aydınlığında kitabımı ya da gazetemi okurdum. Bu yollar hiç de bitip tükeneyeceğe benzemiyordu. Sabahleyin aynı büroda buluşmayacak olsak, düşündüğümü yapardım. Onu gecenin bu vaktinde karanlık, kimsesiz sokaklarda hiç acımadan tek başına bırakırdım. Kırk yaşındaydım. Ve sıcak banyomun, lambamin görünümü daha çekici geliyordu bana. O zaman Günayla artık mektup filan da yazmazdı. Gerçi konuşdu benimle. "Müdür Bey sizi istiyor," derdi. "Ben işimi bitirdim. İsterseniz, o karşılaşışmaları birlikte yapalım," derdi. Ama hiç sitem etmezdi. Ve mektup da yazmazdı.

Yürüdüğümüz yol, önmüzden enlemesine geçen bir başka sokağa kavuşmuştu. Sokağın iki yanında yüksek ve yeni yapılar uzanıyordu. Günayla elimden tuttu. "Gelin," dedi. Sola döndük. Birkaç adım attıktan sonra, sağda keskin bir yokuşla basamak basamak aşağıya inen daracık bir sokağın önünde durduk. Sokağın iki başında karşılıklı iki eski ev, cumbalarının hizasından eğilmiş, karanlıkta baş başa vermiş dedikodu eden kocakarilar gibi harap ve uğursuz dikeliyordu. Günayla kaldırıma çömeldi. Yokuşun ilerisinde, alttan vuran bugulu ışıkta -aşağılardan aydınlık bir anayol geçiyor olmalıydı- iyice bir seçilen kuru dalların, manolya yapraklarının, bahçe parmaklıklarının arasından, zaman ötesi bir dere dibinde kımıldanan, sallanan, dönen yosun kümelerinin kırmızılı, siyahlı, yeşilli loşluğununda deniz görünüyordu. Sularına vuran ığne ığne ışıklarıyla. Ta oralardan tuzlu bir koku, ıslak bir serinlik yükseldi yüzüme doğru. İgne ığne ışıklar yüregimi deldi sandım. Günayla'yı elinden tutup kaldırırdım. O beli büyük evlerden birinin karanlığına çektim. Sonra kollarımın arasına alıp öptüm. Dudaklarını, buz gibi yanaklarını, yumulu gözlerini... Kollarımın arasında bir tüy yumağının gibi küçük, yumuşak ve ılıktı. Sanki yillardır bu küçülmeyi bekleyip durmuştı. Yaşa-

mının sonuna dek de öylece kalırdı. Titreyerek, iç çekerek, kim bilir, mutluluktan ya da acıdan ağlayarak...

Sonra onu hangi karanlık ürkütüyse birden hafifçe itti beni ve yavaşça "Gidelim," dedi. Deminki asfalt yola çıkip sola doğru yürümeye başladık. Adımlarımız asfaltın üzerinde daha bir düzenliydi şimdi. Hava da neredeyse ılınmıştı. Günayla, eli elimde, düşü bir yorgunluk içinde sessiz yürüyordu.

"Bak, Günayla! Bütün sokak başlarında durup, bildiğim en güzel adları çağırabilirim. Sonra da karanlıkta sessizce beklerim. Ama kimseler gelmez. Sen de biliyorsun Günayla. Gene de kulağına erişmesini istediğin hiçbir söz çıkmayacak ağızımdan. Senden hiçbir zaman yıldızlı bozkır gecelerine sarınıp yanında öylece uyumanı istemeyeceğim. Sen hep mavilerle çizik çizik inen bahar yağmurları beklersin. Eğri büğrü yollarda su birikintilerine rastladıkça çiplak ayakların serinliğini duysun diye. Ne çok seviyorsun suları Günayla? Islak, ılık, en ufak kırıntılarla ürperen suları... Benimse her sabah bir çift kuş gözü işiyor yüreğime. İlk gülüşün Günayla! Günüm, gülüşünle başlıyor. Bütün bunları yazmasını bilmiyorum. Yazmadığım için de unutuyor. Ama her sabah gülüşünü görüyorum yeniden. Gece unutmuş olsam bile.

Neler söylüyorsun? Duyayım onları, duyayım. Ne demişti o kalın gözlük camlarının arasında, gözleri bayatlamış bir balığını gibi sönüksün titreyen jeolog? Trakit miydi, o en güzel, en renkli, en parıltılı taşın adı? Yaşantlarını trakit direkler üzerine kazımaktan vazgeç Günayla! Bizden sonra gelecekler serüvenimizi okuyacak değiller. Başkalarına bırakacak hiçbir şeyimiz yok. Olmayacak da. Yazma onları. Sen de okuyacak değilsin. Okuma sakın! Bütün bunlar insanoğlunun can sıkıntısı kadar eskidir. Bırak.

Demin yüzünü, gözlerini, dudaklarını öptüm Günayla. Deniz kokuyordu onlar. Eteklerimiz deniz rüzgârlarında uçuşuyordu. Bütün bunları ne granite, ne de trakite kazamazsın. En sivri kesiklerle bile. Ama ben seni öptüm ve ağızının içinde denizlerin uğultusunu duydum. Bunu biliyorum. Sen de biliyorsun Günayla..."

Kocaman kocaman atıyorumuşum adımlarımı. O da yanında bana yetişmeye uğraşıyordu. Soluk soluğa. O sırada anayola

varmıştık. Günayla elini yoldan geçen bir taksiye salladı. Araba durdu. Bindik. Evimin adresini verdim şoföre, kısık sesle, biraz utanarak. Günayla yorgun ve uykulu arkasına yaslanmıştı. Dizimin üstünde duran elimi avuçlarına aldı. Sicaklığı avuçları. Ve usul usul okşuyordu elimi. Yüzünden tedirginliği, bir isyan gibi amansız gözü pekliği, esintili coşkuları silinip gitmişti. Yalnızca yorgundu. Belki mutluydu da. Kafasında duygularını yoran hiçbir düşünce yoktu. Yanında sessiz, küçük ve güleç oturuyordu.

“Bu gece mektup yazmak yok!” dedim içimden.

1966

Zambaklı Adam

Hayır, baharla gelen bir ruh zayıflığı filan değildi! Ne müna-sebet! Gerçi gözlerimin hafifçe dolduğunu yadsımiyorum. Bekâr bir kızın çiçek alması dokunur bana. Hepsi bu işte! Bekleyişin umutsuzluğa dönüşüverdiği, sezilemeyecek denli kısa bir an gelir. Geçkin kızın solgun, yaşılanmış eli –o çok bakımlı ellerin ihtiyarlamaya yüz tuttuğunu hemen anlarım ben– köşe başlarında, sepetler içinde ucuza satılan çiçeklere doğru uzaniverir. Onca baharlar gelip geçmiş, kendisine çiçek uzatan güvenilir bir el çıkmamıştır karşısına. Böyle zamanlarda, otuzunu geçmiş bir bekâr erkek olarak, bütün bunların sorumlusu benmişim gibi bir duyguya kapılmaktan kendimi alamam nedense.

Bizim sekreter kız da bahar kırıltılarını kaldırımlarda sa-tılan ucuz çiçeklerle yatıştırır. Bu sabah beyaz zambaklar oturt-muştı vazosuna... Üç tane... Oda baygın baygın kokuyordu. Hiç sevmem zambak kokusunu! Koku şîsesini görgüsüzce boynuna, avuçlarına boşaltmış hırslı kadınları anımsatır bana. Zambak-la-rın hafifçe büyük boyunlarına karşın, dimdik duruşlarında bir başkaldırma da yok değildi ya, kokuları, servisi bırakıp sokakla-ra fırlama isteği uyandırdı bende.

Saat dokuzda gelip beşte çıkan bir memur, bir tutuklu ol-maktan bıktığım, gene de insanlığımdan yorulduğumu sandı-ğım eşsiz anlardan biriydi. "Bu fırsatı kaçırma dostum," dedim kendi kendime, "bütün iş onu değerlendirebilmekte..." Ve kararlı adımlarla sekreterin masasına yaklaştım. "İzninizle," dedim, kı-zın cevabını beklemek gereğini duymadan, zambaklardan birini

çektim aldım, uzun sapını kırıp yakamdağı deliğe yerleştirdim.

Deli kız! Avcıyla ağını kapayıp küçük bir çığlık atmasın mı? Arkasından da "hi, hi..." diye çirkin çirkin güldü. Bütün servis bize bakıyordu. Kızmadım desem yalan olur.

"Ayl, zambak takılmaz ki göğse... Ne yaptınız siz! Yazık oldu çiçeklerime! Ne güzel tam üç taneydiler!"

"Neden böyle şaşırdınız anlayamadım doğrusu!"

"Karanfil olsaydı... Bakın o zaman belki... Hem canım, güpeğündüz çiçek takmak da nereden geldi aklınıza! Görülmüş şey mi? Hadi, Tanrı aşkına çıkarın şunu! Gülünç olacaksınız!"

"Zambağı çıkardım mı hiçbir şeyin anlamı kalmaz ki!.."

"Ne anlamı? Aman nasıl da güldürüyorsunuz beni! Ne anlamı söyleseniz!"

"Zambaklı bir geziye çıkyorum. Daha doğrusu ufak bir gezinti... Bilmem anatabildim mi? İsterseniz siz de gelin. Bir zambak da siz takarsınız."

"Aaa, şuna bak, neler söylüyor! Sanki işsizin biriyim de... Hem göğsünde zambak taşıyan bir erkeğin yanında ne işim var? Gülerler insana."

Müdüre çıktım, izin istedim. Zambağı görünce bir hoş oldu; ağızı kulaklarına gidiverdi.

"Anlaşılıyor," dedi, "kararlısınız. Halinize bakılırsa... Gidin, peki, ne yapalım! İyi eğlenceler!"

Anladığını sanıyordu ya, bakmayın siz. Anlasaydı kendi de gelirdi benimle. Yalnızca korktu. O kadar. Şaşırmayın, bir zambak koskoca bir müdürü korkutabilir pekâlâ. Bir zambakla banka soyulabilir. İhtilal bile yapılır. Bütün iş edada. Bilmem anatabildim mi? Çünkü çiçek de bir silahtır aslında. Böyle olunca hiç de eğlenceli bir geziye çıkmadığımı anlamanız gereklidir. Başlangıçta gözyaşlarından filan söz etmedim miydi? Sevince de sira gelecek kuşkusuz. Ne zaman, bilmiyorum. Hem şimdi biz işimize bakalım.

Gelincik kırmızısı bir lastik top gibi fırlayıverdim güneşli kaldırımlara. Geniş yoldan aşağıya doğru hızla indim. Sonra sola kıvrıldım, işyerlerinden, hani şu saat dokuzdan sonra kapıları tutukluların ardından gürültüsüzce kapanan günlük hapsehanelerden bir an önce kurtulmak istiyordum. Ayağımı bastık-

ça göçü göçüveren, yeşil otlarla kaplı ıslak topraklar olmaliydi yürümek için... Geniş, bölüntüsüz bir gökyüzü, tarla kuşlarının civiltilleri... Bunların hiçbiri yoktu tabii. Allah'tan ki yollarvardı. Bitmez tükenmez, iç içe, birbirini kesen, kesmeyen yollar.

Elinde güclükle taşıdığı bir fileyle manavdan çıkarken rastladım ona. Daha önce tanışmıştık. Bir arkadaşın evinde. Sarı saçlarına pek yakışan siyah bir kazak giymiş, boynuna iki sıra inci takmıştı o gece. Siyah kazağının üstünde dimdik yükselen bir Modigliani boyunu vardı ki, salt incileri değerlendirsin diye seçilmiş gibiydi. Susuyordu hep (ismini unutmuşum). Bir yandan örgüsünü örerek. Nedir, örgüye vakit öldürmek için sarılmıştı sanki. Bir işlevi vardı da, onu yerine getireceği zamanı bekliyordu. Sırası gelince yerinden kalkıp masanın çevresinde şöyle bir dolanacak ya da bir bardak su içecekti.

Derken biri bir soru sordu ona. Ne sordu duymadım. Önemsiz bir şey olmaliydi. O (ismi Lâle'yi sanırsam), şöyle bir dikleşti. Örgüsünü kucağına bıraktı:

"Ben tam o sirada naneleri suya koyuyordum," dedi. Ve sustu. Bir daha da konuşmadı. Yukarıdaki tümceyi söyleken içinde tutmak zorunda kaldığı soluğunu rahatça bırakıp arkasına yaslandı ve örgüsünü örmeye devam etti. Bu kez daha hızlı ve hiç başına kaldırmadan. Rolünü oynayıp bitirmiş, kulise çekilmişti şimdi. Bir replikten ibaretti rolü. Ve kusursuz oynamıştı. Sahneerde başroller değil de üçüncü, dördüncü derecedeki roller ilgimi çeker hep. Bana sorarsanız onların üstesinden gelmek kocaman bir başrolü hakkıyla oynamaktan daha zordur. Hem de insanın bütün ömründe işe yarar bir şeyler yapabilmek için bir tek saatinin olması gibi korkunç ve güzel bir yanı da vardır.

İşte böylesi yiğit bir kadına rastlamıştım manavın önünde. Bir tek replikle yapacağını yapmıştı. Şimdi artık aşağılık işlerle uğraşabilir; sözgelimi, lavaboları vimle ovar, zerzevat yüklü bir fileyi taşırdı.

Beni görünce yüzü pembeleşti:

"Gezintiye mi çıktınız?" diye sordu.

"Naneler nasıl?" diye soracaktım, vazgeçtim. Onun yerine:

"Hadi, siz de gelin," deyiverdim birden nasıl olduysa. Bu rastlantıyı değerlendirmek gerektiğini düşünmüştüm besbelli.

"Filenizi bırakın. Ne olur sanki! Şöyle şuraya dayayıverin. Otuz liralık bir alışveriş alt tarafı. Koyuverin şuracığa."

Duraksıyordu. Sert bir çıkış yapmam gerekti:

"Bakin," dedim, "o geceyi unutmuyorum ben. Şöylesine bir diklenerek zamanı durdurmuş ve o yorgun yüzlü tanışınıza bir yanıt vermiştiniz. Sonra da hiçbir şey olmamış gibi, dünyayı eski patırtısı içinde dönmeye terk etmiştiniz. Yaptığınız işin önemini ve ondan sonraki şahane umursamazlığınızın farkında olan tek kişiyim ben. Bunu yeterince heyecan verici bulmuyor musunuz?"

Hiçbir şey söylemeden filesini bana uzattı. Fileyi götürüp bir apartmanın duvarına dayadım. Sonra sol elini sağ avcuma aldım. Ve avcumun içine bir sevinç konmuş sandım. Çünkü ne toy eller bilirim ben. Yirmi, otuz, kırk yaşında... Gene de toy. Bu onlardan değildi. Evet, yaşamak hiç de yabancısı değildi elliinin.

İşte o yaşamasını bilen elliileri ellermde, yürüdü. Çok yürüdü. İlle de bir dört duvar bulup, arasına tıkmaya can atan zibidilerden değilimdir ben. "Yahu, bir kahvemi içsene," deyip tozlu işyerlerine tıkarlar adamı. Ya da, "Gel oturalım şöyle," diyerek koltuk, kanepe bolluğundan morarmış elverine sokarlar. En bayığıt, "Vaktin varsa iki tek atalım şurada," der de kalabalık, gürültülü kokteyl salonlarına, sazlı, sözlü meyhanelere sürüklər insanı.

Çünkü dört duvarın arası güven vericidir. Dört duvar, titremeyen bir yer, su sızdırmayan tavan... Az şey mi? Odaların kapıları vardır hem. İçeri birileri girebilir. Can sıkıntısına karşı. Postacı mektup getirir. Çiçekçi kadın bir çift karanfil uzatır. Ama sokakların kapısı yoktur. Ve işte duvarsız, kapısız, öyle olduğu için de insana kısır bir sonsuzluk duygusu veren sokaklarda, bir başkaldırmayı sürdürür gibi yan yanayız. Kahverengi, yırtıcı bakışlar görüyoruz bize doğru. Ya da zehirli hançerlerin soğuk işiltisinde gülümseyişler...

"Bir kahramansın sen," diyorum ona (Lâle miydi adı?). "Yumuşacık bir kahraman. Bakalım ne olacak?"

İkinci kat balkonlarından birinde bir çift genç kız... Kucaklarında ders kitapları, çay içiyorlar. Arada sokağa şöyle bir göz ata-

rák ve konuşarak. Bunca işi bir arada görebilmek için böylesine genç olmak gerek. Beni görünce kikirdıyorlar. Yani göğsümdeki zambağı. Dostça bir selam gönderiyorum. Arsızlaşmadan. Ve yol arkadaşımın elini daha bir sıkı kavriyorum.

On üç on dört yaşlarında bir oğlan çocuğu, üzerinde kirli bir beyaz önlük, berber dükkânının önünü, kaldırımı yıkıyor. Yarısına dek tül perde örtülü camda bir tabela: "Sihat Berberi". Ayakları ıslanan bir müsteri, dükkândan içeri girerken oğlana azarlıyor. Oğlanın ay dejirmisi canum yüzü sararıveriyor. Hortumu ayaklarının dibinde bir yererde unutuyor. Dizlerine dek su sıçrıyor hortumdan. Besbelli, bu azar yüreğinin bir yerlerine yerleşti. Artık yirmisinde mi olur, otuzunda mı, bilemedin ellisinde depreşir de börtleyiverir en olmadık bir günde. Ve ayakları ıslanan öfkeli adamı kimsecikler aklına getirmez o zaman.

Hâlâ yürüyoruz. Ve ben boyuna konuşuyorum. Onu buldum ya bir kez, her şeyi söylemem gerek sanıyorum. "Bak, bu at," diyorum, "bunlar otomobiller... Sarışıkları gördün mü? Bunlar serçeler... Şu da ağaç... Çınar yapraklı ağaç diyorlar. Ötedeki ihtiyar adam da torunuunu gezdiriyor..."

Her şey yeniden biçimleniyordu. Hızımı hiç kesmeden, aralıksız yeni baştan deniyordum her şeyi. O susuyordu. Susması gereken bir kadın gibi, sususları anlamlandıran bir kadın gibi... Ortakaldırıım boyunca ekili menekşeleri görünce, "Menekşe sever misiniz?" diye sordu nedense Lâle (Lâle olmaliydi adı, bu boyun onda varken, sürüp giden bu boyun). Ama herhangi bir yanıt beklemediginden menekşelerin arsız yüzlerinden hoşlanmadığımı söylemedim ona.

Kentin soylu caddelerini geride bıraktık. Arka sokaklar dayız. Şişman bir kadın bir tas bulaşık suyunu üçüncü kattan bahçeye boşalttı. Evin dibinde sıralanmış kırmızı aslanağızları boyunlarını büküverdiler o saat.

Sonra bir dolmuşa atladık. Arabanın önünde kafasını salayıp duran sarı bir kaplanvardı. Dikiz aynasının tutamağına asılmış dantel giysili bir kız da hopluyordu ha bire. İkisi de toz içinde, renkleri solmuş, süprüntü şeyler... Ön camın sağ dibinde naylon dantellerle süslü bir kutu. Kutunun üzerinde plastik harflerle bir yazı: "Aşkım hayatımdır."

Lâle (ben Lâle diyorum ya, Lâle'dir artık) yaşamaya alışmış bakışlarıyla severek gözlüyordu her şeyi. İsteklerini, çabalarını tek şey üzerinde yoğunlaştırmasını bilenlerin pırıl pırıl bilinci vardı onda. Bu bilinç, yaşama duyulan yabancılığı kaldırır ortadan. Lâle (adı Lâle'ydı evet) yaşamaya alışık kulaklarıyla dolmuşun pikabındaki çizirtili bir şarkıyı dinliyordu. Ve onun yanında her şey doğal, kendiliğinden, süssüz bir güzelliğe bürünüyordu.

Sonra bir büyük kalabalığın içine girdik. Görseniz miting filan var sanırdınız ya herkes bir başka yana koşturuyordu. Daha doğrusu bütün bu insanlar koşturur gibi görünüyorlardı da ağır ağır ilerliyorlardı aslında; gene de ona buna çarpmaktan geri durmuyorlardı. Bir gürültü, bir gürültü... Toprağın diplerinde gelişen bir tutkunun ağır ağır yeryüzüne sızısı gibi önemli bir şeyler oluyordu da ben anlamıyorum belki. Yalnız kocaman yapıların karanlık ağızları önünde itişe kakışa içeri doluşan insanlar göründüm. Yapılar insanları sindiriyor ve büyülü küçülü paketler halinde tekrar dışarı veriyordu. Her şey berbat olacak gibiye nerdeyse. Adımlarımızı, bilmemişimiz bir tenhalığa doğru sıklastırdık.

Bir uzun, dar yokuşu çıktıktı. İki yanımızda serin, kuytu, gürlütüsüz dükkânlar vardı. İçleri tıklım tıklım kumaş dolu... Bir yağmayı bekler gibi. Oralardan tıñısız, gevşek sesler dökülüyordu yokuşa. Bir de nemli orman ya da bataklık kokusu.

Yokuş giderek daralıyor, dükkânlar da baraka görünüşünü alıyor. Sağlı sollu dizilen dükkânların üzerlerine gerilmiş tenteler birbirlerine öyle yakın ki, gök, soluk ince bir çizgi gibi görünyor ancak. Bir dehlizde yeni bir dünyaya tırmanır gibiyiz.

Avcumdaki eli yavaş yavaş bana alışıyor Lâle'nin. Yaşamının bir parçası oluyorum böylece. Mutluluk denir mi buna?.. Bu göz yaşartıcı çilgin, ürkütücü duyguya... Bir şeylerin doruguна doğru hızla yükselmekteyiz. Aklınıza gelebilecek her türlü güzel şeyin. "En sonunda," diyorum, "dilemek yürürlüğe giriyor işte. Dilemek, ummak ve sıkılmadan beklemek..."

Böyle ne kadar yürüdük bilmiyorum. Birden durdu Lâle:

"Bırakın, gideyim," dedi, nerdeyse bağırarak ve elini elimden çekti. Dükkânların kapılarına dikilmiş duran satıcılar şaş-

kin şaşkın bakakaldılar. "Yanıldık işte... Yanılttık birbirimizi. İçim öyle sessiz ki! Bu durgunluktan ne doğabilir? Tükendim ben. Hep biliyordum öyle olduğumu ya, göğsünüzdeki zambak umutlandırdı beni. Ama kent sokaklarında dolaşmak çare değil. Bu yokuş... Daha ne kadar sürer ki! Şimdi den yoruldum. Yaşlandım nerdeyse. Oysa ıspanakları ayıklamadım daha. Perdelerin uçlarına dikilecek ipek püsküller de var öte yandan."

Baktım, boynu eskisi gibi dimdik değildi. Gözle görülür biçimde eğrilimişti. Saçları da yitirmişti ışığını. Bir hareket yapmadan meydan vermeden hızla yokuş aşağı inmeye başladı. Ensesi omuzları ile kafası arasında ıskılı bir yol gibi uzanıyordu.

O sırada ceketimin yakasına ilişti gözüm; zambağım solmuştu. Çıkarıp attım. Sonra bir taksiye bindim.

Siz söylemiştiniz; uyarmıştinız beni: "Bir zambak yetmez," demeye getirmiştiniz. Peki, ben ne demiştim? "İş edada," diye böbürlenmiştim, söylece göğsümü ileri doğru uzatarak. "Sıra sevincde gelecek," demiştim. Ve hepинize, her şeye meydan okumuştum. Siz şimdi yenildiğimi görüp sevinebilirsınız. Ben de diyorum ki, zambaklı savaşçı küçük bir çatışmada yenik düştü yalnızca. Bu, böylece bilinmeli.

Bulvar lokantalarından birinin önünde taksiden indim. Lokantaya girip pencerenin önünde güneşli bir masaya oturdum. Sigaramı yaktım ve garsona soğuk birayla bir porsiyon şış söyledim.

1970

Islık

Yusuf pencerenin önünde oturuyordu. Sokaktan geçen adamlara bakıyordu. Önünde büyük boyda, kâğıtları yıpranmış ince defterler duruyordu. Genel nüfus sayımıyla ilintili defterler... Her sayfada bir ad vardı. Ve bölgeler, çizgiler, yazılar... Adı, soyadı, uyrukluğu, cinsiyeti, yaşı, medeni durumu... Erkeklerin karşısına 1 yazıyordu Yusuf. Kadınların 2, topalların 2, bir gözü kör olanların 3, iki gözü kör olanların da 4. Sayfanın sonuna geldi mi okunmaz sayılarla dönüştüyordu insanlar.

Yusuf pencerenin önünde oturuyordu. Sokaktan adamlar geçiyordu. Alınlarında belki de geçen hafta batmış bir güneşten arta kalan yarımda aydınlichkeit... Ve çevrelerini saran akşam sisine doğru yok olan sahipsiz gövdeler. Bir sahipleri olması gerekmek miydi ama? Bu kadar acının bir sahibi olmamıştı hiç değilse... Çünkü yürürlерken bir yerlerinde, bir kemik sızlıyor gibiydi.

Biraz sonra odada bulunan sekiz erkek, iki kadın defterlerini toplayacaklar, öteberilerini çekmelerine kilitleyip kalkacaklardı. O zaman sokaklardan daha çok insan geçecekti. 123110000451'lerle defterlere geçirilebilen daha çok insan. O silik, yorgun, eğri kalabalık binlerce olacaktı. Otobüslerle, dolmuşlara üzüşeceklerdi. Eski, acıklı bir şarkının akıllarında kalan yavan nakaratını sürdürür gibi, tatsız alışılmış bir şeylerin tekrarlamak üzere acele ederek evlerine koşacaklardı. Kapılarını hiç değilse aralık tutmaları gerektiğini bile bilmeden. Çünkü akşamın en kahverengi saatidir. Duman nasıl olsa sızar bir yerlerden. Aralık kapılarsa

bir umuda açılabilir. Umuda, yani bir yabancılığa, alışılmamışa, korku dolu yadırgayışlara.

Ama eve varmadan önce yollar vardır. Işıklı bir vitrin, sık sık açılan kapısından şarkı sesleri dağılan bir içkievi, nasılsa yeni kalabilmiş bir yüzü hızla uzaklaştırın adımlar, dükkânlardan kaldırımlara taşan yuvarlak teneke kutulara çok düzgün yerleştirilmiş renk renk çiçekler bir kurtuluş olabilir. Bir köşeyi dönenbilirler ve kuş çığlıklarının yayıldığı yüksek ağaçlarla karşılaşırlar. Nasılsa bir an başlarını kaldırırlar; çıplak dallardan yapraklar gibi sarkan kuşları, akşamın, damlar üzerinden yayılan kıızılığını görürler, o kadar. Korku çığlıklarını midir duydukları, yoksa sevinç şarkıları mı, hiç bilmeyeceklerdir. Çünkü durup beklemek, uzun uzun düşünmek gerekmektedir. Öyleyse başka bir gün... Beyaz karanfiller, kapılardan sokaklara dökülen şarkılar, bir çocuğun yüzünde yeni açmış bir çiçeğin coşkunluğunu taşıyan gülümseyişler için başka bir gün. Çünkü zamanları yoktur. Ama bir başka gün olabilir. Kim bilir, çok sonra... Belki bir gün sevineceklerdi. Yaşamı bir yük gibi omuzlarından atıp, adı gene yaşam olan bir başka şeye, bir sevince doğru koşacaklardı. Ama daha sonra... Kış geçip bahar gelince... Olmazsa yazın, tatilde, bir deniz kıyısında... Oğlunu evlendirince... Babadan kalma arsa satılmışa... Elbette sevineceklerdi. Daha vakit vardı.

Nedir ki, Yusuf on sekizindeydi (askerliğini bile yapmamıştı). Gençliğine özgü sabırsızlığı vardı... Sabırsızlığını destekleyen bitimsiz gücü. Biliyordu ki, vakit dardı. Düşünceleri saftı daha; kısır yaştıların ürünü olan yavan gerçeklerle bozulmamıştı. O gerçekler ki, ancak zayıfların korunma aracı olan kuşkuya benzer, hiçbir yolu aydınlatmaz; kişiyi körün değneği gibi peşinden sürüklüyor.

Gene de kimi zaman, paydos zilinden sonra, alacakaranlığı karışıp silinmenin, direnmekten daha kolay olduğu aklına gelmiyor değildi Yusuf'un. Çünkü kalabalığın bir gücü vardı. Bir örnekliğin bir gücü vardı. Bir çaresizlige sıçınmak, kaçınılmazlığı kabul etmek kolaydı. Ne var ki on sekizindeydi Yusuf. Kemikleri fırlamış düşük omuzlarına gömülü sisika boynunun, kollarını dayayıp yazı yazdığı cilasız masanın yalnızca bir bahane olduğunu düşünecek denli genç yani. Bir işlevi vardı yeryüz-

zünde. Bir başkasının kine benzemeyen ancak kendisinin yerine getirebileceği özel bir görevi... Yusuf kotlamayı beceremiyordu. Ötekiler günde yüz defter kotluyorlardı. Yusuf elliye varamıyordu. Ama bu demek değildi ki... Evet, daha hiç kimseyen el atmadığı bir şey yapabilirdi Yusuf. Çünkü masa bir haneydi. İstatistik Genel Müdürlüğü'nün Yayın Şubesi de bir haneydi (belki kendi de bir haneydi, önemi var mıydı bunun). Her şey bir rastlantı gibi gelişiyordu ilkin.

Bu insanları aldatıyordu. Hatta rastlantıların kesinliğine boyun eğip, ona alınıyazısı demeye kalkışanlar coğunluktaydı. Oysa yaşam uçsuz bucaksız, sonsuz da olsa, onun içinde yer alan her devinim önemliydi, omuz silkip geçemezdiniz. Rastlantı ya da alınıyazısı demek; onları küfürmsemek, geçiştirmek oluyordu. Çünkü bütün ayrıntıların bir yeri vardı. Bunların üzerinde durup düşünmeliydi. Bikip usanmadan düşünmeliydi.

İnsan ancak düşünerek onurunu kurtarabilirdi.

Buna inanıyordu Yusuf.

Bir el düşmeyi çevirdi, lambalar yandı. Yoksulluktan, tükenmez kaygilardan titrer gibi sönüklük, için için yanan lambalar... Sigara dumanları sarardı. Yüzler iyice seçiliyordu artık. Ve Yusuf onların daha yorgun, daha umutsuz olduğunu gördü. Çünkü çiplak ışık derin oyuklar çiziyordu yüzlerine. Kendi halinde bir kırışık, dipsiz karanlıklara açılıyordu. İnsanlar çoğalmışlardı şimdi. Açıları, can sıkıntıları ve tütün dumanlarıyla perdesiz camın saydam aynasında, karşısındaki parkın ağaçlarına doğru çoğalıyorlardı. Beklemek... Paydos zilini beklemek... Hiç yoktan biri bağırıracak, dudakları hep kiraz kırmızısına boyalı Samiye Hanım bayılıp masasının üzerine yiğilverecekti. Ya da dışında bir silah sesi... Parkta koşuşmalar. Ah, bu hırçın akşamüstüleri yok mu? Kabahat onlarındı ama... İnsanların. Çünkü bir çaresizlik değildi akşamüstüleri. Alışılmış, kabul edilmiş bir durumdu. Bir anlaşmayıdı. Bozulabilirdi.

"Gene daldın," diye seslendi şef yardımcısı. "Azıcık çalışsan ha, ne dersin? En iyi yeri sana verdik. Pencere önü. Oturuyorsun oraya camın önüne, bey gibi, istedigin kadar dışarıya bak, kızları seyret. Gel keyfim gel. Çalışmak aklının köşesinden bile geçmiyor."

Bir sabah gene defterlere baktı Yusuf. Ve canı hiçbir şey istemedi. 1,0,5,4, o gene 0 yazmak istemedi. Kim çıkarmıştı böyle her şeyleri sayılarla dönüştürmeyi? Kim bulmuştu? Hakkı var mıydı buna? Bir insan nasıl durup dururken 001511367013 olabilirdi? Bunca yalnızdır, yavanlaşırırdı.

Sonra tekrar dışarıya baktı Yusuf. Dışarıda güneş vardı. Çimlerini sararmış, ağaçları yapraklarını dökmüş, içinde kimsele rin gezinmediği bir de park vardı. Gündüzleri böyle sessiz durdurdu ama akşamları ağaçların üzerini dolduran kuşların çığlıklarıyla birden canlanır, insanların kimsesizliklerine aldırmadan kendi dünyasını yaşırdı.

“Bakin, şuna bakın hele! Şimdi ona budala diyeceğim, isterse kızsın. Yaşımı bașımı almışım, istedigimi söylerim. Kocaman bir adam değilse bile çocuk da sayılmaz artık. Ama o ne yapıyor? Tutmuş, kuru ağaç dallarını seyrediyor. Buyurun bakalım.”

İyi adamdı şef yardımcısı. Yusuf onu üzmek istemezdi. Ama başını yarı döndürüp şef yardımcısına baktığında, onu şaşırttı. Sivri burnu, garip bir gölge düşürüyordu sağ yanağına. Uzun sıcka boynu, kemikli omuzlarına iyice gömülmüşti. Yüzünde alayçı, küçümseyen, nerdeyse cakalı bir gülümseme vardi. Caka satamayacak denli kılıksızdı oysa. Eski kazağının karası yıkana yıkana, bozarmıştı. Taşra panayırlarında yarı aç yarı tok gezen beceriksiz hokkabazlara benzıyordu. Şef yardımcısı, iyi tanıldığın ısandığı bu yüzdeki değişikliğin gerçek olup olmadığını anlamak için masasının üzerinden eğilip Yusuf'a baktı. Bunu yaparken de gözlüklerini çıkardı. Çünkü güneş gözlerini alıyordu.

Yusuf kendisine doğru merakla bakan gözlerin mavi rengini ilk kez gördü. Şaşırıldı, bir ıslık saliverdi. Karşısındaki adam yıl lardır bilmeden taşıyordu bu maviyi. Dünyayı yillardır bu mavinin arkasından tanıyordu da farkında bile değildi. Sonra Yusuf mavinin akıl almad solgunluğunu gördü. Ve gözbebeklerinin çevresinde eski canlı mavinin bozulmadan kaldığı parlak halkaları... Şef yardımcısının gözlerindeki ışıklı mavi hangi uğursuz görüntülerin etkisiyle böylesine bulanmış olabilirdi...

İki ses değişimi arasındaki uzunluğun derin bir umutsuzluğu belirttiği, gene de araya serpiştirilen trillerle mavi renkteki kaybolan ışığın yansıldığı bir ezgiye başladı ıslığıyla. Önceleri ce-

kingendi. Bir şeyler arıyor gibiydi. Aradığını bulunca rahatladi. Şimdi ıslığı bütün odayı dolduruyordu. Sonra Ayşe'nin kalem tutan parmaklarını gördü. Kar beyazlığında, çiçek sapları gibi ince, dokunaklı. Ayşe bileklerini, onların böylesine korunmasız, dayaniksız olduklarını bilmeden taşıyordu yillardır. Arada, üzerinde erkek gözlerinin gezindiğini duyduğu zaman, sağ bileğindeki morumsu bir ince damarın nasıl sevinçle oynadığından da haberi yoktu. Yusuf, iniltili bir pes notadan dalgalana dalgalana inerek daha da pesleştirdi ıslığını. Vurulan bir kuşun göklerden düşüşü gibi. Sonra beğendiği bir noktada karar kılıp yavaş yavaş öldürdü ezgiyi ve sustu. Ayşe gençliğinin son günlerini yaşıyordu ve hâlâ evlenmemişi.

Şef yardımcısı yeniden gözlüklerini takti. Yusuf sayım defterlerine eğildi. Cinsiyet hanesine 1 yazdı, uyrukluğa 0, sonra gene 0, gene 0 ve 2 yazdı, adam topaldı. İslığıyla iki 'do' üzerinde sekti durdu. Belki topal değildi de, yalnızca aksiyordu adamın ayağı. Böyle ayrıntılarla uğraşmıyordu istatistik denen bilim dalı. Tempoyu hızlandırdı, ikinciyi 'do'yu 'sol'le değiştirdi, önemsiz bir ezgi yakalayıp vals temposuna geçti. Ağaçlıklı bir yolda üç adımda bir seken sarışın bir kız çocuğu düşündü. Böyle şakrak ezgilerle daha çabuk kotluyordu. Kalemi hızlandırdı ıslığı kırklaşıyor, ezgiler oyun havasına dönüştükçe daha bir hevesle 1,2,0, 5 diye yazıyordu.

Şef yardımcısı bir kez daha gözlüğünü çıkardı. Bir kez daha masasının üzerinden eğildi. Şaşkınlığı yeni tadan bir adamın bilincsizliği içindeydi:

“Bak hele şundaki sevince... Ne diye ıslık çalıp duruyorsun, sorabilir miyim? ıslık değil, düdük. Ne düdüğü, zurna âdet. Kafam şitti.”

“ıslık da ıslık ha,” dedi Abdullah Bey. Bununla söylemek istediği her şeyi söylemişti besbelli, rahatça defterlerine döndü. 1 yazdı, 5 yazdı, 0 yazdı. Bir daha da başını kaldırmadı.

Samiye Hanım, bir demli çay söyledi. Çayı gelince de sigarasını yaktı, rahatça arkasına yaslandı.

“Oh,” dedi, “dünya varmış, ıslık da olsa bir parça müzik hiç fena değil. Değişiklik canım. O ne o, 1,2,3,5... Yaz babam yaz. Yeter artık!”

Ayşe biraz utanarak:

“Sonbahar güllerini çalsanıza,” dedi, “acıklı bir şarkıdır, ama güzeldir. Ben pek severim.”

Yusuf'un yüzündeki cakalı gülümseyiş dondu kaldı. Bir an bocaladı. Kendisinden önemsiz bir şey istenmemişi de, şimdide dek farkında bile olmadığı bir çaresizliği acımasızca yüzüne vurulmuştu sanki. Alnı gülünç bir biçimde kırıştı. Sonra aldrımadan güldü. Çünkü on sekizindeydi daha. Hiçbir yenilginin önemi yoktu.

“O dedığınız şarkıyı hiç duymadım,” dedi. “Hem ben şarkılardan da bilmem.”

Sahi, şimdide dek doğru dürüst ıslık bile çalmamıştı. Bir şşşkinlik belirtisi olarak ya da bir köpeği çağırma için belki. Hem herkes için öyle değil miydi? Ancak gereksiz ya da belirsiz amaçlar için kullanılmamış mıydı ıslık? Nihayet insan, kafası düşünelerle doluyken pencerenin önüne dikebilir, bacaklarını iki yana açarak, elleri cebinde bir ezgi tutturabilirdi ıslığıyla. Neyi, niçin çaldığını bilmeden. ıslık biterdi kimi, adam bunun farkına bile varmazdı.

Evet hiç denememiş, üzerinde durulmamış bir olanaktı ıslık. Hiç değilse ondan bir sevinç yaratmak düşünülmemişti şimdide dek. Yusuf inanmamış mıydı bir işlevi bulunduğu günde. Onun işlevi de ıslığın ustası olmaktı işte. Denenmemiş bir sevincin yaratıcısı olmak... Gülmek, ağlamak neydi? İnsanlar gülmeye, kahkahalar atmaya hazırlılar hep. Abdullah Bey'in kaba şakalarına, şef yardımcısının beylik öykülerine kolayca güllerlerdi. Hem insanlar güldükleri kadar çok ağlamıyorlardı öyle. Ama yeterli miydi bu? Gülmek, kahkahalar atmak, gözlerinin yaşını silip ağriyan kasıklarını tutmak... Sonra hepsini unutmak. Neye yarardı? Ama sevinç başkaydı. Gösterişsiz, kendi halinde, gene de derin, anlamlı bir duyguydu sevinç. Bir dost yüzü gibi gelir yerleşirdi insanın yüreğine.

Yusuf bakışlarını odada gezdiriyor, insanların farkında bile olmadıkları gizli isteklerini, eksikliklerini görüyordu. Samiye Hanım'ın çenesinin sağ yanında görünmeyen düşlerin özlemiyile dolu, derin bir çukur vardı. Bir ıslık... Samiye Hanım istediği düşü görüyor, düş onun oluyordu. Kahveci çırağının deniz kıyı-

sında martılara bakmak isteyen gözleri vardı. Bir ıslık... Oğlan deniz kıyısına gidiyor, martıları görüyordu. Abdullah Bey keman çalmak istemişti hep. Şöyleden denize karşı bir taksim döktürsün istemişti. Bir ıslık... Abdullah Bey bir pazar sabahı, yalısının balkonunda keman çalıyordu.

Ama her şeyin bir sonu vardı. Her şeyden büküldü günde birinde. Hiç değilse katlanmak zorunda olmadıkları şeylelerden bıkmaya hakları bulunduğu unutmadı insanlar. Bu hakkı, kendi kahverengi akşamlarının üzerine mavilikler getiren, tozlu halılarına kırmızı gelincikler serpen bir el için bile kullanmaktan çekinmezlerdi. Hem Yusuf'un gündelik bir oyalanmanın dışında, çok derin, bitimsiz, soylu bir sevince yönelmeye çabalayan ıslıkları, giderek anlaşılmaz oluyordu. Evet, bürodaki saatleri biraz müzickle geçirmek hoş bir şeydi. Her ezginin ardından, kendilerince bir şaka yapmaktan da geri durmazlardı. Ha bire takılır dururlardı Yusuf'a. Giderek biraz daha horlayarak. Kendilerini eğlendirmek için uğraşmıyor muydu bu çocuk? Kara kazağı yıkandıkça bozarıyordu. Sağ omuzu bir tuhaf sarkmıştı. Doğaüstü bir yükseliş beklemiyordu ki onlar! Bütün istedikleri bir parça eğlenmekti.

Onları usulca uyarmayı becerememişti Yusuf. Çünkü gençti, sabırsızdı, on sekizindeydi.

Bir sabah şef yardımcısı Yusuf'u köşeye çekti:

“Bak oğlum,” dedi, “herkesin içinde söylemedim, hani kırılmayasın diye. İyi ıslık çalışırsun, bunu hepimiz biliyoruz. Ama her gün, her saat ıslık çalınmaz ki! Burası devlet dairesi. Önemli bir yer. Müdür duyacak diye ödem kopuyor. Sen bilmezsin, şu hademeler yok mu, hiç güven olmaz onlara. Bir gün birini azarlarım, öç almak için gider doğru müdüre. Efendim, der, bunlar böyle böyle... Her şeyi anlatır... Bak, benden söylemesi.”

Yusuf başını eğip masasına döndü. Haklıydı adamcağız. Şef yardımcısı olduğuna göre, kuralları iyi bilirdi. Akşama dek sessizce çalıştı. ıslık filan çalmadan. Ne ki, saat dört olup da o hırçın akşamüstü yaklaştı, yoldan, kat kat çöken dumanlarin ağırlığı altında ezilmiş bezgin adamlar geçmeye başlayınca dayanamadı gene. Arada göğüs geçirir gibi küçük yükselmelerle değişen uzun, tekdüze bir hava tutturdu. Havanın üzüncünden

bunalmıştı ki, uzaklarda bir apartman penceresinden görünen kırmızı abajurun yaydığı ışığa takıldı gözü. İslığı, ölgün bir ateşin, hafif bir esintiyle yalazlanması gibi tizlesip coştu. Yusuf paydos zili çalana deşin kesmedi ıslığını.

Ertesi gün öğle paydosundan sonra şef yardımcısı merdivenlerde yakaladı Yusuf'u:

“Bak ha, bu son. Yüz kez söyleyecek değiliz ya. Ben ne demedim? Korktuğum başıma geldi işte. Müdür duymuş, tepesi atmış. Ağzına geleni söylemiş. Şef anlattı. Az anlayışlı ol canım. İş başında ıslık calmak da ne oluyor, ha? Keyiflenecek çok şey var sanki dünyada. Benim romatizmalarım ayaklandı gene. Abdullah'ın karısı hasta. Öteki, ogluna pabuç alamıyor. Ayşe'nin babasını emekliye çıkarmışlar. Keyfinden ölen bir sen varsın şubede. Vazgeç şu işten. Git ıslığını evinde çal. Bak, herkes yüz defter kotluyor günde. Sen elliye varamıyorsun.”

Yusuf yerine oturdu. Kalemini alıp ucunu özenle açtı. Yetenince ince olup olmadığını anlamak için kalemin ucunu hafifçe parmağına batırdı. Sonra defterini açtı. Okudu: Salih Eğilmez. Cinsiyeti: erkek. 1 yazdı Yusuf. Sonra 1'i az kalınlaştırdı. 1'e bir gölge çekti. Daha sonra bir güzel çerçevede 1'i. Çerçevenin arasında burasına laleler koydu, lalelerin arasına karanfiller. Ama ince ince, minik minik. Baktı... Beğendi. Salih Eğilmez bekârdı. Bir 1 daha yazdı. Bu kez gölgelemedi. Doğrudan akıtma su çekti çevresine. Yumurta biçiminde. Altına, üstüne, iki yanına çarkifelekler koydu. Salih Eğilmez T.C. uyrukluydu. 0'ın içine bir hayatı çizdi.

“Bugün pek sessizsin,” diye takıldı Abdullah Bey,

“Hani ıslık, ha? Biraz çalsayıdın bari canım. Şöyledir füt, füt, füt... tamam.”

“Bir de ıslık eksikti,” diye çıkıştı Samiye Hanım.

“Başım nerdeyse çatlayacak. Nezle mi oluyorum, nedir?”

Yusuf başını kaldırdı. Ayşe'nin mor kazağını gördü. Yeni giyiyordu bu kazağı Ayşe. Yusuf, ömrünün ilk moruymuş gibi yeni bir ezgiyle karşılaşmak istedi onu. Derin, çok derin, yarımda, çeyrek tonlarla bir uzun hava olacaktı bu, gene de mutlu, aydınlık... Dudakları ıslık çalacak gibi büzülüp öne doğru uzandı. Bir süre öylece kaldı. Ayşe harıl harıl yazıyordu. Günde yüz elli

defter kotlardı Ayşe. Kimse ona yetişemezdi. Ara sıra bitirdiği defterlerden Yusuf'a da verirdi. Ama babası emekli olalı vazgeçmişti bundan. Yusuf da şefinden azar işitiyordu hep.

Yusuf bir 3'ün çevresine ejder ayakları doladı. Sonra saatine baktı. Dörde geliyordu. Defterleri kapadı. Çekmecesini açıp havlusunu, sabunu, bir küçük not defterini aldı, ceplerine tıktı. Kalemleri öylece bıraktı. Sonra takvime baktı. Ocağın onuydu. On günlük yevmiyesini de bıraktı. Bütün bunları ayrılma zamanının geldiğini kesinlikle bilenlere özgü sessiz, küçük, abartmasız hareketlerle yaptı. Sanki lavaboya gider gibi çıktı odadan... Kimseyle vedalaşmadan. On dakika sonra donecekmiş gibi... Arkasına bakmadan merdivenlerden indi. Kaldırımda, karşa geçmek için bir siyah Mercedes'i bekledi. O anda koyup gitmenin gereksizliğini duydur. Karşıya geçip parkın girişine vardığında ağrı dinmişti.

Parkın sonuna dek yürüdü, sıralardan birine oturdu. Daha erkendi. Kuşlar henüz gelmemiştir. Ama ne kalmıştı ki şurada! Az sonra göğü saran çığlıklarla gelirlerdi, öyle telaşlı, öyle coşku lu olurlardı ki, kanat çırpıntıları, çığlıklarını bastırırdı. Yusuf'un zamanı vardı artık. Hem de çok zamanı vardı. Orada oturup kuşların sevinç şarkıları mı söylediklerini, yoksa korku çığlıklarını mı attıklarını öğrenip anlayacak kadar çok zamanı vardı.

1971

Göç Zamanı

Bugün gene yağmur yağıyor... on gündür dinemedi bir türü. Oysa okulda kişiler soğuk ve karlı, yazlar da sıcak ve kurak geçer diye belletmişlerdi bize. Bugün ocağın beşi... Kar filan görmedik daha. Çocukluğumda da ocak ayı böyle yağmurlu mu geçerdi hatırlıyorum. Belki kışın da bol bol yağmur yağdığını yeni öğrenmişlerdir coğrafya kitaplarını yazarlar. Okullarda da, bundan böyle, kişiler yağmurlu, arada kar yağışlı geçer diye belleniyordur artık. Her şey değişiyor... İnsanlar... dünya... hava... her şey.

Karım yağmuru hiç sevmez. Daha doğrusu kış yağmuruunu. Bahar yağmurunaysa bayılır. Kırkikindiler başladı mı, sırtına yarı yamalak bir şey geçirip başı açık sokağa fırlar... Yürür... Yürür... Sonra ıslak bir kedi yavrusu gibi döner gelir eve. İçinin sıcaklığı derisinin gözeneklerinden buram buram tüter; gözbeklerinde mavi bir alev titrer. Islak tüy kokusu gibi bir şeyler doldurur odayı. Böyle günlerde evden taşınmayı filan düşünmez artık. Sesine bir felaket habercisinin donukluğunu verip "Göç zamanı geldi!" demez. Tersine öyle sevinçlidir ki, komşularına gittiği bile olur. Hatta camdan seslenir onlara: "Cevizli kurabiye yaptım. Buyurun, tadına bakın," der.

Boyuna saatima bakıp duruyorum. Bir beş olsa da çıksam diye... Beşte yağmur da dinmiş olsaydı bari... Eve ıslanmadan varsayıdım. Gerçek ıslanıp üşüyerek evden içeri girmenin de bir başka tadı oluyor. Saat beşe doğru karım birkaç kürek kömür atar sobaya; ateş harlanır. Ihlamur da hazırlıdır. Ben terliklerimi

giyip ceketimi çıkarır çıkarmaz ihlamur bardağını elime verir. Hava çok soğuk ya da yağışlısa eğer, ihlamurun rengi kan kırmızısıdır; içerken tarçın zencefil kokar. Üşüdügümü bildiğinden böyle şımartmak ister karım beni. Çünkü o kaynamamış, rengi bal sarısı ihlamuru sever. Burnunu bardağla yaklaştırip içini çeker:

“Bahar kokuyor,” der, “badem çiçeği, ham elma, ıslak toprak kokuyor.”

Ama o en çok ihlamurun çiçeklerini, yapraklarını sever. Kilmingtonin onları masanın üzerine yayar, dalar gider sonra da.

“Bak, şuna bak,” der, çiçeklerden birini eline alarak ve bana doğru uzatarak, “pespembe... İçi de âdetâ kırmızı.”

Karşı çıkacak olurum.

“Canım, bunlar sarı işte. Hem de kirli sarı. Pembe ihlamur çiçeği görülmüş şey mi?”

Gücenir, somurtup dudaklarını büzer:

“Pembe değil ha? Demek öyle sanıyorsun? Bence pembe olmaması için hiçbir neden yok. Güneş ışığında açıp güneş ışığında kurumuyor mu bunlar? Elbet güneşin yedi renginden biri kalır üzerinde. Pembe, sarı, mavi, artık hangisi olursa... Hem söyle bakalım, kaynatınca suyu neden kırmızı çıkıyor? Ha? Bak, şu da mor işte... Gel de inkâr et!”

Karımı daha fazla üzmemek için sesimi çıkarmam. O devam eder:

“Yaprakları da mavi... Hiç böyle yaprak gördün mü sen? Birçokları düpedüz yeşil tabii... Ama arada öyle çok mavi yaprak var ki!”

“Doğru haklısan,” derim sonunda çaresiz, “kimileri gerçekten mavi.”

Bütün kapalı havalar boyunca ihlamur çiçekleriyle, ihlamur yapraklarıyla oyalanır. Yalnız ihlamurlar mı? Ya içinde her cinsten kuş resmi bulunan o kocaman kitap! Nereden bulmuşsa bulmuş, bakar da bakar. Kitap beni pek ilgilendirmiyor doğrusu. Yabancı dilde yazılmış. Hem ben kuşları pek sevmem. Kedi, köpek ya da at olsa neyse...

Güneş artık hiç görünmez olunca ne ihlamur çiçekleri, ne o tanrılarının cezası kitap oyalar karımı... Ne de sokak satıcılarından

ucuza aldığım beyaz karanfiller... Çoğu akşamlar gözlerinin dip-lerini kızarmış bulurum. Kapıyı çaldığında gelip açmaz artık. Kapının çalındığını bile duymaz. Ben içeri girdiğimde pence-rengenin önündedir. Hep dışarılara bakar. Sanki birilerini, bir şeyi bekler. Çok sordum, cevap alamadım. Neyi beklediğini kendisi bile bilmiyordur belki.

Neyse ki beni görünce birden canlanır. Geveze bir kuş gibi şa-kır durur. Nedir, son zamanlarda içime bir kuşku da girmede değil hani. Bütün bunları beni görünce gerçekten sevdigi için mi yapı-yor, yoksa âdet yerini bulsun diye mi, bir türlü anlayamıyorum.

O, işte anlattığım gibi, geveze, şakrak bir kuştur; bense tersi-ne suskunun biriym. Karima anlatacak hiçbir şeyim olmaz be-nim. İşim gücüm ağızım kulaklarımı vara vara karımı dinlemek-tir. Zaten ağızına laf yakışan bir adam değilimdir. Sözे başladım mı önce kendi canım sıkılır; anlayın artık. Sesim bile tatsızdır; kulağımin dibinde gevşenir durur. İşte bu yüzden oturup karımı dinlemeyi yeğliyorum. Gerçi ıhlamur çiçeklerinin mor rengin-den söz etmesi ve bunun gibi bir sürü gariplik fenama gidiyor gitmesine ya, ne yapalım, bu kadarı da olur artık.

Eve varıp zili çaldığında karım gene açmadı kapıyı. Anah-tarımı yelek cebimden çıkarıp kendim açtım. Aralıkta gereksiz gürültüler yapıp oyalandım terliklerimi giyerken. Holün kapısı-nı da pek sert açtım.

Karım gene pencerenin önündeydi. İçeri girdiğimi duyma-mıştı besbelli. Onu ırkıltımemek için elimden geldiğince yumu-şak bir sesle:

“Merhaba,” dedim.

“Hos geldin,” dedi o da, dalgınlığından güclükle sıyrılarak.

“Beni mi bekliyordun pencerenin önünde?”

“Yağmura bakıyordum.”

Pencereye yaklaştım:

“Yağmur dineli iki saat oluyor,” dedim. Sonra ıslak saçlarını gördüm.

“Yürüyüş yaptım biraz.”

“Bu havada mı? Bak hele! Üşütüp hastalanacaksın. Kulak-larını çekmeli senin... Eve gelir gelmez ıhlamur işseydin bari. İçtin mi?”

"Birlikte içerez. Hazır zaten ihlamur. Sobańın üzerine koydum mu dakikasına ısnır. Sen de ceketini çıkar hadi. Soğuktan geldin, bunalırsın."

Giderek o dalgın halini üzerinden atıp benimle ilgilenmeye başlamıştı. Mutfaktan bardakları, kaşıkları getirdi. Ben de kerevete oturup ihlamurun kaynamasını beklemeye koyuldum.

Karım demliğin kulpunu renkli bir bez parçasıyla tutup bardaklarımı doldurdu. Loğusa şerbeti rengindeydi ihlamur. Burnuma tarçın, zencefil, o uzak ülkelerin kokuları doluverdi. Karım dalgın filandı ama bugünün benim günüm olması gerektiğini unutmamış, ihlamuru ona göre hazırlamıştı. Sirtımı, karmın eliyle işlediği yumuşak yastıklara dayayıp keyifle ihlamurumu içmeye koyuldum. Sanki günümü tamamlamıştı; bundan sonra da ilgi çekici hiçbir şey olmayacağındı. Öylece gevşek gevşek oturuyordum. Oturuyordum ya, aslında kendime bile sezdirmemeyle çalışarak bekliyordum. Karım sessizce ihlamurunu içti... Çabuk çabuk, küçük, sessiz yudumlarla. Boşalan bardağını masanın üzerine koyarken de kendi kendine mirıldanır gibi:

"Bugün ne oldu, biliyor musun?" diye sordu.

Ben heyecanlandığımı belli etmemek için sesimi çıkarmadım; ihlamurumdan bir yudum daha aldım. O en uygun sözcükleri bulmaya uğraşarak, biraz da yapmacıklı bir sesle anlatıyordu:

"Kaldırımin kenarında durmuş, arabaların geçip gitmesini bekliyordum. Başımın üstünde şemsiyem ve yağmur... Öyle olmaliydi. Ama ben hiçbirinin farkında değildim. Kör gibi, sağır gibiydim."

Değişik bir hava verdiği sesine kaptırmıştı kendini. Onun ardından uzak, dönüşü olmayan bir yerlere gidiyordu. Karımı o uzak yerlerden çekip almak için sözünü kestim:

"Olur böyle şeyler," dedim ilgisizce. Dedim ama bu sözümü kendim de beğenmedim. O, bana aldırmadan, gitgide uzaklaşarak ve tıpkı pamuk yığınları gibi yumuşak bir şeylerin içine gömülü gömülü öyküsünü sürdürdü:

"Ne yağmuru görüyordum, ne de insanların yüzlerini. Küllaklarında sağır bir uğultu vardı, sesleri duymuyordum. birden tepemde, tam tepemde şemsiyemin hemen üzerinde kanat seslerini andırır bir... bir... evet bir gürültü oldu. Daha doğrusu gü-

rültü denmeyecek denli güzel, gene de güçlü bir şey... irkildim. Hemen ardından da kulak kesildim.

Sonra yağmurun şemsiyemin gergin kumaşı üzerinde çırkıttiği tipirtiları duydum."

Yerinden kalktı; pencerenin önüne, az önce dikildiği yere gitti; orada durdu. Benim yüzüme değil, pencereden dışarıya, uzaklara bakıyordu.

"Sanki yillardır ilk kez duyuyordum bu sesi... Ardından kulaklarım açılıverdi. Islak asfalta sulu sesler çıkararak kayıp giden arabaların, kaldırımlının yola bitiği yerde derelenip akan suyun sesini duydum. Kadının biri 'Ne zaman geleceksin bize?' diye sesleniyordu, yarı beline dek balkondan sarkmış. Ve kimse cevap vermiyordu. Sarı saçlı kirli bir oğlan kendine 'Keşke salep içseydim elli kuruşla,' diye hayıflanıyordu. Hepsini, hepsini duydum. Sonra bir sürü şey gördüm. Yolun hafifçe tümseklenmiş orta yeri boyunca sürüp giden morumsu parlaklığı... Ağaç kabuklarına sinmiş maviliği... Camdan bakan yaşlı bir kadın gülmüşüordu. Yağmuru da duyuyordum hep. Ama o ilk duyduğum ses, o kanat çırpması tekrarlanmadı bir daha. Şemsiyemi başımın üzerinden çekip gökyüzüne baktım. Hiçbir şey yoktu. Bir o inceden inen yağmur... O kadar."

Sonra sustu. Gelip karşıma, eski yerine oturdu. Düş kırıklığına uğramıştım. Daha doğrusu fena bozulmuştum.

"İki saat yürüdüm," diye anlatıyordu hâlâ, "şemsiyesiz. Saçlarımda damlaları duydum hep. Ama o kanat çırıntısına benzeyen sesi bir daha hiç duymadım."

"Anlamıyorum," diye bağırdım öfkeyle, "yalan yanlış duyduğun bir ses üzerinde bu denli kafa yorman gereksiz. Anlaşılan yağmur sinirlerini bozmuş."

"Sinirlerim filan bozuk değil benim (o da bağıriyordu şimdii). O kuşu görmek istiyordum. Neden anlamıyorsun?"

Bu kadarı da fazlaydı doğrusu.

"Kuş mu? Ne kuş? (Dayanamayıp ayağa kalkmıştım.) Nereden belli kuş olduğu? Hem yağmurun altında kuş ne gezer?"

Dudaklarının titrediğini göstermemek için pencereye döndü yeniden.

"Yağmur yağarken de kuşlar uçar," dedi sessizce,

“Özellikle yağmur kuşları... Hem ona böylesine önem vermek hakkım. Çünkü başımın üstünde uçmasaydı yağmur damalarını duymayacaktım. Pencereden sarkan kadını görmeyecektim. Düşün, bir soru soruyordu da kimse cevap vermiyordu. Her şey o denli birbirine bağlı ki!”

“İyi ya,” dedim, “senin dediğin olsun,” her zamanki gibi teslim olmuştum sonunda. “Madem ki kuş diyorsun peki öyle olsun. Yarın çıkar ararsın yeniden. Bu tanrıñın cezası kente yağmurun dineceği yok nasıl olsa. Senin de sokak sokak dolaşmaktan başka yapacak işin olmadığına göre... Ben de çıkışip biraz dolaşsam fena olmayacak, diyorum. Gelirken bir şişe şarap alırım. Hazır bir şeyler de getiririm yemek için. Sen yalnız patates kızart, yeter. Bir de güzelce giyin, süslen, tak takıştır. Göreyim seni.”

O kahrolası yağmur kuşunu unutmaya çalışarak bir saat kadar dolaştım ıslak, soñuk sokaklarda. Eve döndüğümde karım yorgun bir yüzle karşıladı beni. “Süslen, tak, takıştır,” diyen olmamıştı sanki ona. Kareli pazenden ev giysisi hâlâ sırtındaydı. Saçı başı da darmadağın.

“Gene ne var?” diye sordum pek önemsemeyormuşum gibi. “Hani giyinmemişsin!”

“Yok bir şey,” deyip önüne baktı. Sonra fileyi aldı elimden. “Kızma ne olur,” diye aceleyle ekledi, “hemen giyinirim.”

Ev nem içindeydi. Keskin bir kireç kaymağı kokusu duydum. Her yer silinip temizlenmişti. Duvarlar bile ıslaktı. Sofrayı kurdum; paketleri açıp içindeleri tabaklara yerlestirdim. Gerçek kızarmış patates yoktu ama gene fena bir sofra olmamıştı. Bu arada karım da hazırlanmıştı. Yeşil bir kazak vardı sırtında; boynunda da yalancı inciden kolye. Doğrusu pek güzel olmuştu. Durup dururken ortağı ne diye suya boðduğunu sormadım, keyfimi kaçırmak istemiyordum.

Sonra karşılıklı sofraya oturduk. Karım, bir yudum şarap içtiðinden sonra:

“Yağmur kuşlarının göçmen kuşlardan olduklarını unutmuşum,” dedi. “Sen de hatırlatmadın. Onlar şimdi çoktan sıcak ülkelere uçmuşlardır. Benim kuşumsa herhangi bir nedenle geç kalmıştı besbelli. Şimdi bilemeyeceğimiz kadar uzaklarda olmalı. Öyle hızlı uçar ki onlar!”

Acele sözünü kestim:

“Senin kuşun yolculuğu şerefine,” deyip kaldırdım kadehimi.

Sonra kendimi toplayıp bildiğim bir iki gülünç öykü anlatım. Elimden geldiğince ilgisini çekmeye çalışıyorum. Tatlı bir hava içinde yedik, içtik, gülüp söyledik. Derken yukarıda bir kıymettir köptü. Çalgı sesleri, tepinmeler, gülüşmeler... Karımın sevinci sönüdü, beti benzi soldu.

“Bak gene başladılar. Görüyor musun?”

“Canım, onlar da eğleniyorlar, ne var bunda kızacak! Herkes bizim gibi kabuğuna çekiliş yaşamaz ya... Eşiyle dostuya bir arada olmak ister. Eğlenmek, şarkısı söyleyip dans etmek ayıp değil. Ben asıl somurkan, hareketsiz insanlardan hoşlanmam. Hani vardır ya, dünya başlarına yıkılmış gibi dururlar...”

“Ama onlar bile bile yapıyorlar. O kadar da söyledi.”

“Ne söyledi?”

“Geçen gün merdivende yukarıdaki kadına rastladım. Evin içinde yürüken dikkatli olmalarını, dans filan etmemelerini rica ettim. Tavandan sivalar dökülüyor, dedim.”

“Tavandan sivalar mı dökülüyor? Yok canım, daha neler...”

“Dökülüyor tabii. Sen bilmiyorsun. Hele o kazık kadar oğlan top oynamaya başladı mı tavan yere iniyor. Bütün gün yer siliyorum, toz alıyorum, kürek kürek kum, kireç topluyorum. Demin sen yokken de dans ettiler; her yan toz içinde kaldı. Görmeyeşin diye hemen temizledim. Borular da tikanıyor; oradan buradan sular sızikıyor. Bir şeyler kaçırıyor olmalılar deliklere... Bez, paçavra filan.”

Gözleri kocaman kocaman olmuştu. Kafamın çok ötesinde bir yerlere bakıyordu:

“Görüyorsun işte,” dedi çoktan unuttuğum karanlık, yabancı sesiyle “göç zamanı geldi.”

“Anlıyorum,” diye mirildandım.

“Göç zamanının geldiğini çoktan biliyordum ben. Sivalar kaç aydır dökülüyordu ama hiç yakınmadan sessizce temizledim onları... Sana göstermeden. Sonra karafatmalar... Hamam böcekleri... Öldürdüğüm böceklerin, farelerin sayısını çoktan unuttum.

“Karafatmalar, fareler mi? Ama ben hiç görmedim.”

“Sen hiçbir şey görmezsin ki! Zaten, kimselerin doğru düzüşt gördüğü yok. Ne yıkıntıların farkındalar, ne de kanat seslerinin.”

Birden yağmuru duydum. Köşe başlarını sızlana sızlana dönen rüzgârı da. Camlar şangirdadı. Yağmur damlaları karanlığı örttü. “Lodos olmalı,” diye geçirdim aklımdan, “yarın gene başım ağriyacak,” elektrikler kısa, çok kısa bir süre için söndü, yandı. Karim “Göç zamanı geldi,” dedi bir kez daha.

1970

Oyun

Şu greyder meselesi yüzünden kayınbabamla anlaşamıyo-
ruz, ikide bir bu konuyu açıyor. Sesimi çıkarmıyorum gerçi. O
konuşuyor, ben saygıyla dinliyorum. Dediklerine karşı çıktığım
yok hiç. Gene de suskunluğum kesin bir kabullenme anlamına
gelmediğinden olacak, ne zaman buluşsak, bir yolunu buluyor,
konuyu deşiyor yeniden. Bizim genel müdür yardımcısına karşı
sorumluluk duyuyor besbelli. Genel müdür yardımcısı dostu-
dur. Bu yüzden hemen alverdilerdi beni işe. Beş yıl oluyor. İşi-
mi sevmemem için hiçbir neden yok. Seviyorum da. Zaten kışım
şefliğinde bir sekreterin tedirgin edici büyük istekleri, küçük de
olsa çilginlıklarını bulunmamalı. Olağanüstünen yakınından bile
geçmeye kalkışmamalı. Benim gibi önemsiz bir memursanız
eger, onuncu dereceden, renklerden karanlığı sevdığınızı söyle-
yemezsınız. İşinize yarayacak bir sinek onlusunu akliniza öyle
esiverdiği için kullanmaktan vazgeçemezsınız. Şaşırtıcı bir sa-
ğanağın altında, iliklerinize dek ıslanmayı göze alıp papatya tar-
lalarını seyredemezsınız. Ancak maçlarda ıslanmaya hakkınız
vardır. Kâğıt oynarken küçük, aşağılık hilelere başvurabilirsiniz.
Pek aldırın olmaz. Ve canınız çok istiyorsa mor bir boyunbağı
takabilirisiniz.

Bütün bunları biliyorum... Biliyorum da ona göre davranış-
ıyorum. Gene de beni yeterince doygun, yeterince sessiz bulama-
diği için kızıyor kayınbabam.

“Huzursuz ve hırçınsan,” diyor, “dik başlısan da. Çocuk iste-
memen de bunu gösterir. Gerçi bana göre hava hoş. İki torunum

var nasıl olsa. Karın da tembelin biridir. Uykularının çocuk vi-yaklamalarıyla bölünmesine gelemez. Ama sen rahatın için filan değil, düpedüz hırçılığın yüzünden çocuk istemiyorsun. Baş-kaldırma derim ben buna. Ya da ne bileyim ben, şey işte... Daha kötü bir şey açıkçası."

Böyle başlıyor söze. Sonra devam ediyor.

"Bir greyderin nerede kullanılacağı seni ilgilendirmez, ister yol açarlar, ister tarla. Şef var, müdür var, müdür yardımcısı var. Onlar düşünürler. Çünkü sen mühendis dejilsin ki, ne anlarsın makineden... Ama nedense kendini karar vermeye yetkili biri gibi görüyorsun. Hep inatçılığın, huzursuzluğun yüzünden."

İkinci kadeh rakısını bir dikişte bitiriyor. Çatalını tanesini üç liraya aldığı salatalığa batırırken gözleri süzülüyor, kirpikleri oynasıp duruyor zevkten. Çatalın, uçlarının çevresinde özsularını taşırı taşırı salatalıktan içeri girişini seyrediyor. Çığnerken gözlerini bütün bütün yumuyor. Sulu bir kütürtürdür gidiyor ağzının içinde. Başımı öňüme eğiyorum. Kimselerin ilgilenmemesi gereken kösnül bir törenin ayrıntıları bunlar. Pahali yiyeceklerle bayılır kayınbabam. Sonra sofrada onları önüne dizip birer birer tatlarına bakarken harcadığı her liranın hakkını verir. Kimselere aldırmadan etleri, meyveleri, peynirleri parmaklarıyla yoklar. Mutfakta tencerelerden çikan bugulara doğru eğilir, çorbalara, sulu yemeklere kocaman bir kaşık daldırıp tatlarına bakar.

"Yolları düşün," diye devam ediyor, salatalığını çığneyip yuttuktan sonra. Gözleri kapalı ve biraz esrik. Kocaman burnu şimdiden kızarmış. "Kuytu ormanların, dolgun başaklarla yüklü tarlaların arasından geçen ya da yeşil bir suyun tam kıyısından doludizgin akıp giden yolları... Atardamarımız onlar... Şimdi söyle bakalım, bu güzel yollar neyle açılıyor? Tabii en başta greyderlerle. Öyle değil mi? Ah, bu makineler! Nasıl saygım vardır makinelere... Bence onlar da tipki insanlar gibi soluk alıp verirler. Tipki insanlar gibi onurludurlar."

Karım nedense gönlümü almak istiyor birden ve özenle soyduğu kocaman bir elmayı bana doğru uzatırken babasının sözünü kesiyor.

"Yeter artık," diyor, "bıktık şu greyderden. İçince hep bir şeyler tutturursun nedense. Eskiden sana benzeyen bir adamla

evlenmek isterdim. Erkek dediğin içki içmesini bilmeli derdim. Babam gibi konuşan olmalı derdim. Ama kocam da iki kadeh içince böyle greyderdi, yoldu tutturacaksız yandık. İçmesin daha iyi. Tabii arada gazete okumalı.” Sonra bana dönüyor: “Bak,” diye devam ediyor, “gazetelerle ilgilenmemen hiç hoşuma gitmiyor. İsteyken okuduğunu söylüyorsun gerçi, ama inanmıyorum. Radyo dinlediğin de yok.”

Benim için soyduğu elmayı önemden alıp hırsla kocaman bir parça ısırir. Babası gibi sularını dudaklarının iki yanından taşırı taşıra çığrıyor.

Üçüncü kadeh rakıdan sonra çevresine daha bir uzaktan bakmaya başlıyor kayınbabam. Duyduğu coşkunluğu ha bire çoğaltacak bir uzaklıktan.

“Yollar,” diyor, “ne demiştim, atardamarlarım... Gerçekten de öyle... İnan bana soylu bir kuruluşa çalışıyorsun. Övünmelisin doğrusu. Ben de çalıştığım kuruluşla övünürdüm. Biz demir köprüler yapmıştık. Mühendis değilim gerçi. Proje filan çizmedim. Ama köprülerle ilgili bir sürü belge benim masama gelirdi. Onları kendi elimle dosyalardım. Ne zaman trenle bir demir köprüden geçecek olsam, ‘Hey gidi’ derdim, kendi kendime, ‘inanılacak gibi değil, ama biz yaptık bunu...’ Sen de benim gibi ol. Üstlerini eleştirmekten vazgeç. Yoksa işinin kutsallığı kalmaz. Önemli olan sonuçtur. Yollar yapılıyor mu, yapılmıyor mu, ona bak sen!”

Yemekten sonra yirmibir oynamak üzere masanın çevresine sıralandılar. Bir süredir benim de kendilerine katılmamı istemekten vazgeçtiler neyse ki! Oturduğum köşeden onları seyrediyorum. Bedenlerini gevşek bir ölümeye terk etmişler. Ne varsa parmaklarında? Avarlarının üzerine atılmaya hazır atmalar gibi sabırsız, çalımlı parmakları... Ya da doygun bir keyifle sırtlarını kâğıtlara vermişler, dinleniyorlar... Bir iki damla cesaret kalmıştır her kâğıt oyuncusunun yüreğinin bir köşeciğinde. Bir parça yitirmeyi, önemsiz bir para kaybını göze alabilirler daha. Böyleleri aile arasında potu beş kuruştan poker oynarlar. Televizyon başında dünya yolculuğuna çıkanlar gibi cesaret, gözü peklik, buruk bir başkaldırısha oynarlar.

Beni iyice unuttuklarına emin olunca sırtımı koltuğun arkas-

sına yaslayıp düşüncelerime dalıyorum. Ben de oyun oynardım. Bizim de oyunlarımız vardı. Eskiden, çok eskiden. Çocukluğumuzda... Yargıcıın oğlu Sadık haber salardı. "Balığa çıkyoruz," derdi. Sadık bizim oğlanlardan birine söylerdi, o da bir başkasına. Herkes birbirine iletirdi. Ama usul usul, kimselere duyurmadan. Balığa çıkacağımız gizli tutulurdu. Sırdı. Gereksiz açıklamalara girişilmez, Sadık'ın ağızından çıkan bu iki sözcüğe bir başkası eklenmezdi. Sözün uluorta uzatılması büyüyü bozabilirdi. "Balığa çıkyoruz," denirdi yalnızca ve masallardaki görkemli mağaralardan birinin kapısı, sessiz güzellikleri gizleyen karanlığıyla açılıverirdi.

Balığa gidilecek günü seçmek yalnızca yargıcıın oğlunun hakkıydı. Çünkü göllükte balık tutmayı o akıl etmişti. Suların dibinde yaşayan canavarın sözünü eden de oydu. Sadık olmasayı boşu boşuna yaşayacak ve her şeyden habersiz ölüp gidecektik. Bunu düşündük mü ağlamaklı olurduk. Kocaman bir ateş yutmuştuk, acısı boğazımızı yakan. Ve acayı gerçek kahramanlar gibi onurla taşimasını biliyorduk.

Her mahallede böyle bir oğlan bulunur. Yüz çizgilerinin açığa vurduğu şaşırıcı üzüncün, uzun, ince boyunun etkisiyle yaşıdan büyük gösteren, siska kolları inanılmaz biçimde güçlü bir oğlan... Tozlu bir taşra kasabasının uykulu, sert gerçeklerinden oynak alevler saçan bir top yaratırabilir. Ve o ışığı görmesini bilen, kamaşmış gözlerindeki bütün soruları tüketen bir sürü çocuk toplar çevresine. Gömlek düğmeleri eksik, pantolon askılarından biri ille de kopuktur çocukların. Ama hiçbir yenilgiyi tatmamışlardır daha. Ezilmemişlerdir.

Balığa gideceğimiz günler kahvaltı bile etmezdi. Kimseler uyanmadan yola çıkmamız gerekiirdi. İçine zeytin ya da peynir tikiştirdiğimiz çeyrek bir ekmeği kemirirdik yürürken. Göllük kasabaya bir saatten fazla çekerdi. Bir elimizde ekmeğimiz, ötekinde oltamız bulunurdu. Kuru bir dalın ucuna bağlı uzun bir ipten oluşurdu oltalarımız, ipin ucunda da eğri büğrü bir çivi bulunurdu zoka niyetine. Göllüğe giden uzun, tozlu yolu pek konuşmadan yürürdük. Ellerimiz ceplerimizde ve kamburumu zu elimizden geldiğince çıkarmış olarak. Ciddi işlerle uğraşan önemli kişiler olduğumuz nereden bilinecekti yoksa.

Göllüğe doğru dikçe bir bayırı tırmanır, sonra çevresini kaplayan çınarların gölgelerine koyunların yayıldığı ince bir derenin kenarından yürürdük; ayaklarımıza koyun pislikleri yapıştırdı. Derenin büküldüğü yerde kocaman, ilkel bir yontu gibi dikilen sivri kayayı döndük mü, göllüğü iki yandan çevreleyen dağları gördük. Kapkara kayaların dar bir açıyla birleştiği yerden ince bir su döküldü. Suyun sesi kayalara çarpar yankılanır, dar boğazda kocaman bir çağlayan gibi uğuldar dururdu. Çok istemişti suyun geldiği yeri görmeyi. Ama kayalar dimdik, çıkışsız, cam gibi de kaygandı. Tırmanmak olanaksızdı. Kayalar bir bakıma bilinmeyenin başlangıcıydı bizim için.

Suyun döküldüğü yerde, bizim balık tuttuğumuz göllük bulunurdu. Göllüğün yeşile çalan kapkara suları, bakınca korku verirdi. Çevresi bildiğimiz öteki sular gibi yosun değil, tipki eski bir mahzen gibi kük kük kokardı. Göllüğe vardık mı çevresine dizilir, oltalarımızı suya daldırıp beklerdik. Balık tutmaya geldiğimizi unutarak... Çünkü asıl beklediğimiz başka şeydi. Göllüğün dibinde yaşayan lokomotif büyülüğündeki balığı tutmaktı amacımız. Gerçi öðümüz kopuyordu canavardan. Sesimizi duyup huylanmasın diye konuşmuyorduk bile. Gene de hepimizin içine kök salmış güçlü bir özlem, vazgeçilmez bir tutkuydu canavarı yakalamak. Onu yakalayınca ne olacaktı, ne yapacaktık canavarı; canavar sudan çıkışınca bizi yutmaz mıydı, bunları hiç düşünmüyorduk.

"Canın sıkılmıyor ya?" diye sordu karım. "İnan bana garibime gidiyorsun. İnsan hiçbir şey yapmadan saatlerce nasıl oturabilir böyle? Yirmibir sevmiyorsan başka oyun oynayalım. İstersen babamla tavla oyna. Biz annemle örgü öreriz. Arada da dertleşiriz."

"İşini sevmiyorsun," diye başladı gene kayınbabam, kâğıtları dağıtırken. "Hiçbir şey sevmiyorsun. Hayatın küçük, tatlı ayrıntılarını sevmeye alışmalısın. Oysa hep büyük şeyler peşindesin. Hele şu dürüst olmaya kalkışman yok mu? Küçük memurlarda aranmayan, önem verilmeyen bir niteliktir dürüstlük. Büyük memurlara, sözgelimi bir genel müdüre, hiç değilse bir şube şefine soyluluk verir tabii. Büyük ve dürüst bir memur görkemli bir anıt gibidir; insan coşkunluk duyar karşısında, önünde şapkasını

çıkarır ve eğilir. Ama sen... Kısım şefliğinde bir sekreter... Yoo, küçümsediğimi sanma sakın! Ama bu halinle dürüstlük tasla-maya kalkışınca mahzun, çekilmez bir arkadaş, tatsız bir koca oluyorsun ancak."

Sonraları yalnız gittim balık tutmaya. Çünkü kimse korkularıma sahip çıkmamalıydı. Artık büyümüşüm. On iki yaşımlı sürüyordum. Yargıcı'nın oğlu Sadık'ın buyruğunda olmak istemi-yordum. Hem yargıcı ölmüştü. Sadık, dedesiyle oturuyordu. De-desinin evine taşınrı ilginç bir çocuk değildi artık Sadık. Dalgın ve üzüntülü görünüyordu. Annesi o güzelim sarı saçlarını koyu renkli bir örtünün altına gizliyordu bütün kasabali kadınlar gibi. Dedesiyle oturalı beri belki de güvensiz bir çocuk olmuştu Sadık. Beni çeteden attı. Aldırmadım. Nasıl olsa yol da, göllük de, balık da benimdi. Korkum da. Çünkü ötekiler balığa gitmi-yorlardı artık.

Kendimi yetişkin bir adam saydığınımdan oltasız gidiyor-dum göllüğe. Böyle oyunlar bana yakışmadı bundan böyle. Yeşile çalan karanlık suların başına çöküp bekliyordum. Eski-sinden daha da çok korkarak. Tek başıma olduğumdan daha bir rahat ve uşuz bucaksız düşünebiliyordum lokomotif kadar büyük olan balığı. Sulardan çıktıığında kuyruğu dipsiz suların derininde oluyordu. Başı da kayaların en sivri ucuna varıyor-du. Pulları yumruğum büyülüğünde yakutlar, zümrütler, zebercetlerle kaplıydı. Bu görkemli pulların arasından yılan-lar, çiyanlar, akrepler sarkıyordu. Ağzından alevler, solungaç-larından yakıcı pis kokulu dumanlar fışkırmadayıd. O göllü-ğün sularından büyük hisirtıyla çıkarak içrenç, korku verici ve görkemli görünüşüyle yükseldiği zaman ayağa kalkıp kaçmak istiyordum. Ama ayaklarım kumlara gömüliyorum, olduğum yer-de çakılıp kaliyordum... Kaçamıyorum. Oldürücü korkumun etkisiyle dayanamayıp bağıriyordum. Sesim korkunç uğultular yapıyordu boğazda. O zaman duyduğum korku mu, yoksa zevk mi anlayamıyorum.

"Babacığım, kocam için tatsız diyemezsın. Üzgün, evet, öyle olduğunu ben de biliyorum. Onu neşelendirmek için elimden hiçbir şey gelmiyor. Oysa akıllı bir kadın kocasını sevindirmenin yollarını bilir... Söylediğim var? Bir bilebilseydim..."

Korkmasını unuttum. Hiçbiriniz farkında değilsiniz, tavşan ölüleri... Korkmasını unuttum. Hiçbir şey dehşet verici gelmiyor bana. Mahzen kokan göl suları yok artık. Oltam yok. Lokomotif büyülüüğündeki balık, karanlık suların dibinde ölü yatmakta. Kimseler görmeyecek onu... Her şey tekdüze, solgun ve miskin. Heyecan verici hiçbir şey yok. Korkularım yok. Oysa insanlar ne yapıp edip korkacak bir şeyler bulmakta öyle ustadırlar ki! Karım berberini değiştirmekten ve koleradan korkar sözgelimi. Kaynanam pahalılıktan, hırsızlardan. Kayınbabam da düzenbozanlardan. Sonra bir çırpıda korunma tedbirlerini alırlar. Önce zehirli gazlar bulunur, ardından siğnaklar, maskeler...

(Sadık, marangozluk yapıyormuş. Bugün memleketten birine rastladım yolda. Birlikte bira içip konuşduk. Dedesinin dükkanı Sadık'a kalmış. Babası ölünce duyduğu güvensizlik çoktan yok olmuş. Güçlü, neşeli bir adammış artık. Seviliyormuş karşılıkta, sayılıyormuş. Öyle dedi memleketlim. Görür gibi oluyorum Sadık'ı. Kumral saçları talaş tozlarından bütün bütün sarı görünüyor. Eskisi gibi cılız değildir kuşkusuz. Göğüs kasları gelişmiş, pazları kabarmıştır. Arada gür bir kahkaha patlatır, o kocaman göğsüne ancak sığdırıcı. Çarşının soluğu canlanır birden. Körükler daha bir güçlü üfürür. Kollar hızla inip kalkar. Çınarın dibindeki çeşme çağıltısını artırır.

Belki de pazarları çolوغunu çocuğu alıp göllüğe gidiyor Sadık. Rakısını soğutuyordur göllüğün sularında. Radyodan yayılan dertli bir şarkı kayaların kaygan yüzeyine çarpıp yankılanıyor. Ama hiçbir şarkı üzünlendirmiyordur Sadık'ı. Mutlaka afacan mı afacan üç oğlu vardır. İtişip kakışırlarken ikide bir suya düştüklerinden göllüğün dipsiz olmadığı ve içinde lokomotif büyülüğünde bir canavarın yaşamadığı çoktan anlaşılmıştır.)

"Bu denli çok düşünüyorsun madem, düşündüklerini bana da anlatmalısın. Gazete okumuyorsun, radyo dinlemiyorsun ama düşünüyorsun. Bu da önemli tabii. Ama düşündüklerini neden bana söylemiyorsun? Bak, örnek bir kocadır babam. Sor istersen. Annemden hiçbir şey saklamamıştır. Öyle değil mi?"

Balığın ölümü Sadık'ı ilgilendirmiyordur, diyorum. Neden bilmem ama aldırmıyorum. Babası öldüğünde, dedesinin evine

siğınmak zorunda kaldığı zaman duyduğu güvensizliğe bakmayı siz. Bana hiç benzemez o.

“Mızıkçı,” diye karımı azarladı kayınbabam. “Küçük bir çocuk gibi mızıkçısın. Seninle oynamanın hiç tadı yok!”

Ayağa kalktım birden:

“Ben yatıyorum,” dedim. “Yarın erken kalkmam gereklidir. Baklığa çıkmıyorum da...”

1971

Tuba

İşte bugün Cumartesi ve biz gene koya bakan gazinolardan birinde (her cumartesi geldiğimiz gzinoda ve aynı masada, çünkü sen bir masaya bile sahip çıkmak istersin) oturmuş bıralarımızı içiyoruz. Çocuklarımız aşağıda, kayalıkların önündeler. Ötekilerle birlikte denize çakıl taşları savuruyorlar. Bizim oğlan, taşların en yuvarlaklarını seçip, benim yaptığım gibi suyun üzerinde sektirmeye çalışıyordu şimdi ve beceremiyordur. Küçük daha...

Günbatımı yakın. Denizden gelen esinti dindi. Diner dinmez de, koyun üzerine sessizliğin güclü, keskin kokusu ağıverdi birden. Küçük kahkahalar, ömensiz fisiltılar, kaygan bir yüzey üzerinde piriltiler bırakarak sekiyor, sessizliği hiç bozmadan boşluğa düşüveriyor. Sağ elim, çevresi buğulu bira bardağında, sana bakıyorum. Yeryüzünün renkleri birbiri ardı sıra sarıdan turuncuya, turuncudan pembeye, mora, maviye doğru küçük belirsiz geçişler, çeşitli tonlar ve karışıntımlarla değişmeye başladı mı, her zaman durgun, beyaz yüzün birden canlanır. Bu ömensiz değişimleri yakalamaktan duyduğum coşkuyla dudakların titrer, burun deliklerin kırıldanır durur. Oturduğum yerden hemen kalkıverecekmişsin gibi dikleşir bedenin. Böyle zamanlarında sana âşık olmayı denemekten kendimi alamam.

Karım, kendisini gözetlediğimi görünce gülümsedi ve aramızdaki ilişkinin rahat döşeğine uzanıverdi tembelce. Bir daha dirilmemek üzere. Hep böyle olur ve ben çaresiz bira bardağımı dikerim gözlerimi.

Gene de yanlışmış olabilirim, diyorum. Sana karşı haksızlık etmek istemem doğrusu. Dедим ya yanlışabilirim. Yaşamı sessizce kabullendığını böylesine kesinlikle nasıl ileri sürebilirim? Bir şeyler değişsin diye beklememişti, hatta bunun için çabaladığını... Bir kelebek soluğunu, yanı başındaki bir ağaç gövdesinin -şu görkemli sakız ağaclarından birinin sözgelimi- çatırdayarak ikiye ayrılmışını, günün birinde, güneşin apansız yeşil bir alev olup batmasını bekleyebilirsin pekâlâ. Göğü solumak isteyebilirsin. Bir daha dönmemecesine başını alıp gitmeler kurar, sonra koltukların yerlerini değiştirmekle yetinirsin. Beklemekten yorulunca da ancak doludizgin yaşamaların getireceği baş dönmelelerini; vitrinlerin bütün bir kalabalığı sindiren camlarına, sabırı gövdedenin soluk görüntüsünü çizmekle karşılaşdığını sanırsın. Ama hepsi budur işte... Sen sanırsın, yetinirsin, avunursun. Oysa bankadaki üzeri camla kaplı masam beni korumaya yetmiyor. Çoktan farkındayım bunun. Sana anlatamam. Anlayamazsun. Ölüsun sen. Çoktan susmuş. Suskunluğun eziyor beni. Suskunluğunun, göremediğim bir derinliği gizlediğine inanmam düpedüz yanılıgı. Boyuna ödediğim bir şey suskunluğun... Suskunluğumuz. Bütün vazgeçişlerimizle, gereksiz katlanışlarımızla pahaliya ödediğimiz yorumlanmaz bir ağırlık.

Bir duble votka istedim, limonlu. Üst üste üç yudum içtim sonra da. Ansızın bastıran bir diriliş. Alkolün kanımıza ilk yayılışı hep tekrarlanan bir başlangıçtır, hızını hiç yitirmeyen sürekli bir yenilenme... Bir cigara yakıp çevreme bakıyorum: Yazık, her şey yerli yerinde. Durgun ve yaşamasız, sanki dünya binlerce yıl önce yaratılmış gibi... Sakız ağaçları, bulutları, masaları, masaların üzerine sıralanmış bardakları, şişeleri... ve benzerleriyle tuhaf bir biçimde çizilmiş. Açık bir geçitte yaşıyoruz biz ve bu geçit boyunca alabildiğine yürümek özgürlüğümüz var. Ama ister yavaş yürüyelim, ister hızlı, görünüm hiç değişimeyecektir. Tahta masalar, damalı örtüler, şişeler, bardaklar, saksılar, balkonlar, arabalar... Kimse yerinden oynatamaz onları. Evet bir geçit... Hiçbir yere ulaşmayan... Benim için öyle...

Beşinci, altinci yudum eskiyor biraz. İlk dirilik, yerini, kırınlığın gücsüz durallığına bırakıyor.

Koyun üzerinde bir patlama oldu birden. Göğün alabildiği-

ne gergin duran yüzü yırtılıverdi. Kısa süren bir korku anının ardından, koyun üzerinde alçak uçuş yapan iki jet uçağının yeniden yükseldiğini ve uzaklaştıkça sivri gagalı, eğik boyunlu bir çeşit yırtıcı kuş görünüşünü alarak, uçları turunculaşmış bulut kümelerine doğru yollandığını gördük. Pembe ışıltıların ortasında, küçük gümüşten alevler gibi titreyip durdular bir süre... Sesleri duyulmuyordu artık. Şimşeklerini, göğün uzaklarındaki sessiz, durgun bulut kümelerine gömüyordu.

Karım ölümünden uyanarak:

“Çok alçaktan geçtiler,” dedi. Sesi pürüzsüz, sakindi. “Bu kadar alçaktan uçmaları bilmem ki doğru mu?”

Artık gülümsemeyordu. Sesimi çıkarmadım. Yüreğimin gürültülü vuruşlarına bırakılmıştim kendimi. Kalan votkayı da içtim bir dikişte. Artık ne olacaksız olmalı... Uçaklar iki tane değil, filolarla gelmeli... İnanılmaz gürültüler çıkararak evlerin damları boyunca uçmalı... Kenti yıkımlara, çığlıklara salan çirkin, kara bombalar bırakmalı. İşte duyuyorum onları: Patlamaları, düşen bombaların, alçaktan geçen uçakların çıkardıkları gürültüleri. Demirden bir top yerleşiyor kafamın içine. Binlerce yıllık sessiz dünyamızın değiştigini görüyorum. Değişmesi gerektiği gibi değişiyor dünya. Hızla. Masalar, şişeler, bardaklar yok artık. Hiçbir şey yok. Bundan sonra yeniden başlanabilir. En baştan...

“Öyle değil mi, bu kadar alçaktan uçmamalılar. Çocuklar korkmuşlardır şimdi.”

Karımın sözlerinin ardından, göye boydan boya yayılan sessizliği duydum yeniden. Sessizliğin gene yürürlüğe girdiğini duydum.

Bir duble votka daha istedim.

Sana hiç anlatmadım mı parkı? Ninemle gittiğimiz parkı... Şehir bandosunu, marşları... Nasıl olur? Belki de anlatmadım. Sana bir şeylerin anlatmaktan vazgeçeli çok oldu. Aynı şey senin için de söz konusu. Hiçbir şey söylememek üzere kırıldanır dudakların. Hâlâ diri olan dudakların.

Gölge veren ulu atkestaneleri, renk renk çiçekler, kocaman bir havuz ve fiskiyeler vardı parkta. Biz gittiğimizde çiçekler, çimenler yeni sulanmış olurdu. Hemen öteden bahçivanın hor-

tumundan fişkiran suyun sesi duyulurdu. Ama bahçivan hiç görünmezdi. Su sesi, kokuları ögle uykusundan uyandırırıdı; bir kucak çılginlık dönenirdi havada. Ama kokular hangi çiçeklerden gelir, kestirilemezdi.

Kent, sabahtan beri alev alev bir bozkır güneşiyle kavrulmuş olurdu. Ta ötelerdeki düzlikleri çevreleyen tepelerden kopup gelen rüzgârlar her şeyi bir ince toz tabakasıyla kaplardi. Ama biz saat beşten sonra parkın hep pırıl pırıl, temiz, tozsuz ve serin olacağını bilirdik. Bunu bilmek güzeldi; güven duyardı insan. Ağaçların, çiçeklerin, yeşilliklerin diplerine tutunmuş olan sessiz mutluluk, güneşin battiya yaklaşmasıyla yayılır, ağırbaşlı büyülere kolay yanaşmasa da, çocukların taze gırtlaklarına tiz, coşkulu çığlıklar yerleştirirdi.

Bandocular tam saat altında gelirlerdi. Yarım küre biçimindeki mavi sahnede olurlardı. Kırmızı şeritli pantolonları, beyaz ceketleri vardı. Düğmeleri, apoletleri, giysilerinin orasına burasına dikilmiş sırmaları pırıl pırıldı. Ama en çok sazlardı parlayan. Büyük sesler çıkan önemsiz kırıdanmaları, güneş ışığında sahneye altından küçük toplar serperdi.

Onlar calmaya başlayınca, mavi sahnenin dibine sokulurdum. Kimselerin benimle ilgilenmediğini görünce de toprağa oturuverirdim. Davulun, timbalin sesi güm güm öterdi kulaklarımda. Ama ille de tuba! O kocaman dev sümüklüböcek yani, altından... Tanrısal çalğı... Dudaklarınızı söylece uzatıp "tuba" demeyi deneyin bir, anlarsınız, ilerde kocaman bir adam olunca, başkent bandosunda tuba çalacaktım ben de... Yangınları, yıkıntıları, ölümleri unutturan zaferleri taçlandıracaktım; beyaz kulelerin tepesine sonsuz bir çan oturtacaktım.

Çünkü, nasıl anlatsam, son ve kesin söz, binlerce küçük devinimi anlamlandıran tek vuruş, tubanındı. Müzikle birlikte söylenebilen her şey, o olmadan eksik kalırdı. Durmaksızın bir şeylerin altını çizer, noktalar koyardı.

Sonra büyüdüm. Bando dinlemedim bir daha. İyi etmedim ama. Gerçi bayramlarda, geçit törenlerinde müzika çalan askerlere rastlayınca söyle bir kulak verdiğim oldu. Ama hepsi bu. O kadar... Bando müziğini unuta unuta ortaokula gittim, ardından delikanlılık çağına girdim. Biraz daha unutarak, hayatı atılmak

denen şeyi yaptım. Ve çevreimi giderek daha bir koyulaşan bu issızlık sardı işte.

Karim:

“Çocuklar gürültü ediyorlar,” dedi, “oysa demin ne güzel, ne sessizdi ortalık.”

Hayır, yanlıyor. Sessizlik hep var. Yollar motor gürültüleri, klakson sesleri, saticıların, çocukların bağırtlıyla dolu olabilir. Ben gene duyarım sessizliği. Çevremi saran havada, koyu çevreleyen sakız ağaçlarının altında, karımın yüzünde, reçel çanağında, sokaktan geçenlerin adımlarında, bankada vinlayan hesap makinelerinde...

Gerisinde bir türlü gelmeyen bir patlamayı pisi pisine, hinzırca ve zorla tutarak hep var. Her yerde o, sessizlik. Kışsa, soğuk, karanlık, üşüten bir rüzgâr... Yazsa bunaltan bir sıcak, kör eden güneş ışığı, yapış yapış ter... Sırasına göre iliklerime dek sıزان bir yağmur, genzimi tikayan duman.

Bando dinleyen çocuğu okşamaktan yoruldu ellerim. Okşamakla yeniden hayata başlatabileceğim ya onu! Umut dolu başlangıçları muştulayan o büyük patlamalar, yıkımlar olmayacak hiçbir zaman. Sessizlik, günlerime karanlık bir gölge düşürerek sürüp gidecek. Düşünüyorum, şehir bandosunun tubacısı sessizliği duymaz mı acaba? Kollarında o koca çalgısıyla odadan odaya yürüyüp de kıyametler koparınca, yaratıldığı günden beri taş kesilmiş bir dünyada yaşadığını unutur mu?

Bu sabah yetmiş altı dekonta imza koydum bankada. Eskisi gibi mavi tükenmezle değil, ne münasebet! Kırmızı kalemlle çizdıktan riverdim söylece. Çünkü şef oldum karıcığım. Genel müdürlükten gelen yazı, bütün gün masamın üzerinde gerindi durdu. Arkadaşlarım kutladılar beni. Ben de onlara meyve suyu ismarladım. Sen de sevindin mi? Bilirim sevinmişsin. Âdettiler çünkü. Uluorta bir sevinci bölüşmenin yoksulluğunu duymazsun ki sen! Nereden bileceksin! Ancak töresel titreşimler canlandırır yorgun yüregini. Hadi sevin. Sevin boylu boyunca.

Oysa tuba çalacaktım ben. Kucağımda tutacaktım onu. Sarı madenin kollarıma güç veren katılığını, yalnızlıklara baş eğmeyen serinliğini duyarak. Tıpkı böyle... Sen de görüyorsun ya, tutuyorum onu kollarımda. Doruklara, bulutlar göndermenin,

noktaları yerli yerine koymanın, yaşamaların altını çizmenin tam sırasıdır. Ciğerlerimin bütün gücüyle üfliyorum. Çıkardığı sesin titreşiminden paramparça oluyor tuba. Milyonlarca yıldız, sarı ışıltılarla büyüyerek sonsuz uzaklıklara dağılıyor.

“Rüzgâr çıktı,” diyor karım, “artık gitsek. Çocuklar üzürler.”

1971

Analar ve Oğullar

Önce posta müdürinin Zehra Hanım'la, emekli orman memurunun Necmiye Hanım geldiler. Karşı evden komşuydular. Sonra bitişikteki Leman Hanım geldi. Yaş sırasıyla geldiler; önden yaşlılar, arkadan gençler, Sabire Hanım'ın kiracılardan öğretmenle alt kattaki beş aylık gebe Vasfiye en son geldiler. Konuk odasının keten kılıflı kadife koltuklarına şöylece ilişiverdiler. Böyle günde yayila yayila oturmaları, hiç kalkmayacakmış gibi arkalarına yaslanmaları yakışık almazdı doğrusu.

Bütün bir sabah ne diyeceklerini, nasıl davranışlarını düşünüp durmuşlar, ocaktakı yemeklerini, leğende çamaşırını yüzüstü koyup kafa kafaya vererek fisildaşmışlardır. İçeri girer girmez Sabire Hanım'ın boynuna sarılıp, eğer durum öyle gerektiriyorsa, birkaç damla gözyaşı mı akıtmalıydı? Yoksa ağırbaşlı bir sessizlik içinde oturup, önce onun konuşmasını mı beklemeliydi? Acaba bilmezlikten gelip işi şakaya, eğlenmeye, dedikodu ya vurmak mı en akıllıca davranış olurdu?.. Uzun sözün kısası şaşkınlıktır. Gerçi doğum, ölüm, hastalık, yolculuğa çıkma, yolcusu gelme gibi durumlarda nasıl davranışacağını, ne gibi sözler söyleneceğini hepsi iyi bilirlerdi. Yaşam, bu biçim olayların birleşimiyydi; Fatma için de, Ayşe için de önemsiz değişikliklerle tekrarlanır durdurdu. Sırayla. Bugün banaysa, yarın da sanaydi. Çocukluklarından beri göre göre öğrenmişler, evcilik oyunu filan derken, rollerini kolayca ezberleyivermişlerdi. Bu yüzden görevlerini hiç aksatmadan yerine getirirlerdi. İçleri rahattı bu yüzden. Şimdiye dek tedirginlik duymalarını gerektirecek hiç-

bir yanlış davranışta bulunmamışlardı. En çaresiz oldukları zamanlarda bile, komşuluk görevlerini savsaklamaya kalkışıkları görülmemişti. Ne var ki bugüne deðin kimsenin oðlu evini bırakıp kaçmamıştı. Böyle bir olayla ilk kez karşılaşıyorlardı. Kızı evet... Kızı kaçan olmuştu. Örnekse, aşağı bakkalın kızı Saadet üç yıl önce kocaya kaçmıştı. Ama ne denli uğraþsanız iki olay arasında bir benzetme yapamazsınız. Sözgelimi, bir kadının oðlu, hangi nedenle olursa olsun kaçarsa, ortada namus meselesi filan söz konusu olmazdı ki!

Sabire Hanım'ın oðlu –sarışın, inadına yakışıklı, otuzunda ve hâlâ bekâr– o sabah yeþil boyalı bir kamyonete beþ kitap sandığı, bir karyola, dolap, üç iskemle ve iki bavul yüklemiş, kendi de şoförün yanına oturmuş çekip gitmişti. Bu gidiþe bir başka anlam vermek olanaksızdı. Komşular, Sabire Hanım'la oðlu arasındaki geçimsizliği elbette biliyorlardı. Gerçi onurlu kadındı Sabire Hanım. Rahmetli kocası da müfettiþti; yüksek öğrenim görmüş biriydi yani. Kolay kolay sır vermezdi Sabire Hanım. Vermezdi ama kim bilir bu çekiþmeler nasıl zorlu oluyordu. Oluyordu da kadıncagız onuru monuru bir yana koyup komşularına dert yanmadan edemiyordu.

İşte şimdî de koyup gitmişti oðlan. Anasının tek çocuğu olduğuna bakmadan. Anası sokaða bakan pencerelerin tül perdeleri arkasından uğurlamıştı oðlunu. Gizli gizli sokaðı gözleyen komşular, tül perdenin hafifçe sallanmasından anlaşmışlardı Sabire Hanım'ın orada olduğunu. O arada, kocası öleli beri elinden düşürmediði kenarları oyalı ipek mendillerden birkaçını da bol bol ıslatmak fırsatını bulmuþtu kuþkusuz. Taþra illerinden birinde bulundukları sırada, evlerinde çalışan kadının işlemið olduğu düzinelerle oyalı mendil, nicedir Sabire Hanım'ın tek süsüydu. Çünkü Hamdi Bey rahmetli olalı, göreneklere uyarak, kendisine gençliğini ansitan her şeyden elini eteðini çekmişti. Artık sokaða çıkarken başını örtüyor, dudaklarına filan boyaya sùrmüyordu. Giysilerinin eteklerini ikiþer santim uzatmıştı. Sanki yaþlılık çok tandır özlediği bir şeydi de ona kavuþmasına engel olan kocasıydı. Adamcagız òlur òlmez –deym yerindeyse eğer– keyfini sürmeye başlamıştı yaþlılığınıñ. Hem de vakit geçirmeden. Genclere, tazelere fırsat düştükçe öütler vererek, sık sık içini çekip o güze-

lim mendillerle kupkuru gözlerini ovuşturarak... Öyle ki, ipekli kumaşın sürtüne sürtüne hırpaladığı gözaltlarında mor lekeler oluştu sonunda ve hiç geçmedi. Böylece Sabire Hanım yaşlı, acılı dul kadın yaşamının bütün gereklerini doyasıya yerine getirdi. Kimse engel olamadı ona. Huysuz oğlu bile.

Hal hatır sorulduktan, konuklar kadife koltukların üzerinde biraz daha geriye gidip iyice yerlestikten sonra kısa bir sessizlik oldu. Sabire Hanım kucağına yaydığı eflatun şifondan mendili ni, oyaları kırıstırmamaya çalışarak önce ikiye, sonra dörde katladı.

Titreyen parmaklarıyla oyaları düzeltte düzeltte bir daha bir daha katladı. Sonsuz bir katlanma olağlığı vardı mendilin. Sabire Hanım onu küçülte küçülte yok edemeyeceğini anlayınca içini çekti derin derin ve:

“Ah, ne bileyim ben,” dedi başını kaldırmadan.

Konukların en yaşlısı Necmiye Hanım da içini çekti arkadan. Evet, söyle başlamak, topluluğa kesin bir davranış biçimini çizmek ancak ona düşerdi doğrusu.

“Aman vallahi komşum,” diye söyle başladı. “Hayat tatsız!”

“Öyle,” dedi Sabire Hanım, konuşmaya başlayabildiği için sevinerek. “Rahmetli teyzem de hep böyle söylerdi. Şu sürüyle kanarya besleyen. O zamanlar gençtim ne de olsa. Dünyayı nerden billektim? Ben sanıyorum ki, her şey kolay, dümdüz. Akım başında mıydı sanki? Havalarda. Şaşardım teyzeme. Kanarya filan anladık ama, ne oluyor, neden böyle derdim. Rahmetli hep söylenilirdi. Kanaryalara ağıziyla çikolata, fistık yedirir, sevinir, sonra kerevetteki köşesine oturdu mu, ‘Ah, tatsız dünya, ah!’ diye başlardı. Bir yandan da sel gibi yaş akıtarak gözlerinden. Haklıymış kadıncıız. O yaşa gelinceye dek kim bilir neler gördü! Bilir miyiz? Biz sanıyoruz ki, yalnız üç çocuk, biri erkek ikisi kız, bir de hoşohbet koca, sonra da kanaryalar... Kimsenin iç yüzü bilinmez.”

Vasfiye kabarık karnına bakıp güldü. Örgüsünü bıraktı. Kimselere belli etmeden sağ elini kucağını dolduran büyülü tümseğe koydu hafifçe. Haydi canım! O kadar da değil! Kanarya filan ne demeye geliyor? Hem kimin umurunda!

Gelinden, damattan çok çekmiş olan Leman Hanım:

"Sen de o kadar üzerinde durma komşum," dedi, "ne olmuş yani? Say ki, everdin oğlunu. Çocuğunu bir kez evlendirdin mi elinden çıkmış, gitmiş bil. Kızı da bir, oğlani da... Hele oğlan!.. Kendileri bırakıp gidiyorlar ya, bu kez dertleri geliyor ardından. Hem de hiç vakit geçirmeden. Şuydu, buydu, gelin pis, damat hovarda... İşte her türlüüsü. Taşı taşıyabildiğin kadar. Evlenmez, başında kalır, bir dert; evlenir, iki dert... Ne yapacaksın? Sağ olsunlar, yeter deyip oturacaksın. Yoksa gönlümü şenlendirsinler, elimden tutsunlar diye beklersen, yandın."

Sabire Hanım kendi düşüncelerine gömülmüşti. Söylenenleri duymadı bile. "Ne bileyim," diye tekrarladı ve güç duyulan bir sesle ekledi: "Başka çocuğum da olmadı ki!" Kabahatini açıklar gibiydi. Kızardı. Önüne baktı. "Buna da ne yaptımsa yaramadım. Beğenmiyor beni. Geceleri geç geliyor. Sorulmaz mı? Neredeydin, diyyorum. Kabahat oluyor. Ana değil miyim ben? Sunca zamandır beraberiz, beni karşısına alıp iki laf ettiğini görmedim. Hoş, konussa da anlamam dediklerini. Sanki başka dil konuşuyor. Zaten hiçbir hali kimselere benzemez."

"Öyle," dedi öğretmen. "Başkadır Erol Bey. Bizim kız da söylüyor. Erol ağabeyim gibisi yok fakültede, diyor. Öğrenciler pek severlermiş onu. Hayranmışlar. Profesörlerin topunu cebinden çıkarır, diyor."

Sabire Hanım, bir ceviz kadar küçülttüğu mendilini önce sağ gözüne, sonra sol gözüne götürdü. Kiyasiya ovuşturdu. Mendili çektiğinde, kan oturmuş gibiydi gözaltları.

"Her akıllı olan anasını koyup gitmez ya", diye söyledi.

"O kimselere benzemez, diyor bizimki. Sor istersen."

"Kimseye benzemeyen oğlu olan anaların vay haline." Coşmuştu. "Bana ne kimseye benzememesinden. Ben benzesin isterdim. Keşke daha az okuyaydı. Şöyleder orta halli bir memur olaydı. Evini geçindirecek kadar. Namuslu, efendi biri. Ne yaptığını, ne ettiğini, kafasından neler geçirdiğini bileydim. Derdinden dilinden anlayaydım. Herkes gibi olaydı da, anamdır deyip karşısına alaydı beni. İki çift laf edeydi. Nedir bu? İşte koydu gitti. Bir kötü kamyon dayadı kapıya. Sonra çekti gitti. Sanki kendi hiç evlenmeyecek, çocuğu olmayacak, günün birinde ona da kafa tutan bulunmayacak."

"Ne dedi demin Leman Hanım? Sağ olsunlar da... dedi. Sen de öyle yap. Oğlunu beğeniyorlarımış, dedik. Sevinsene! Sen tutmuş, okumayaydı, bilmem ne diyorsun. Övüneceğine... Bak, daha neler diyor bizimki... Kimseninkine benzemeyen fikirleri varmış. Öğrenciler hep onun çevresinde toplanır, konuşurlarmış; hocalar da çatırlarmış kışkınlıktan. Bereket çok değerli, yetenekli de diyor, bizim kız, yoksa böyle fikirlerle tutmazlardı onu fakültede, diyor."

Sabire Hanım sarardı. Mendilini sol dizinin üzerinde unuttu.

"Yok canım, kim demiş!" diye kekeledi. "Yanlışınız olacak. Ne fikri? Yalan! Fikri filan yoktur onun. Çekemeyenler söylemiştir. Öyle çok çekemeyeni vardır ki! Ya, gördün mü bak! Dert bitmiyor ki! Al sana bir üzüntü daha. İşleri güçleri yok bu öğrencilerin. Derslerini çalışacak yerde... Uydursunlar bakalım. Ne isterler öğlandan?"

Öğretmen utandı, şaşaladı, kızardı:

"Kötü bir şey demedim ki Sabire Hanım! Kız söyledi. Ne bileyim, yanlış anlamışdım belki. Sen de dedindi ya demincek, bu gençlerin dillerinden anlamak güç. Yanlış anlamış, bir biçimde laf etmişsem kusura bakma. Demek istediğim, herkes seviyormuş Erol Bey'i... Ne var bunda gücenecek? Öyle değil mi?"

Yardım ister gibi komşularının yüzüne baktı. Vasfiye, dudaklarına demin takılıp kalan tasasız gülümseme ile örgüsüne eğilmişti, ötekilerin hepsi aynı şeyi düşünüyorlardı şimdi. Askerlikten sonra Erol'un fakülteye alımı kolay olmamıştı. Kim bilir neden? Öğretmenin, akı başından bir karış havada gezen kızının söylemeklerine kim kulak asar ki! Sabire Hanım'ın oğlu doğru duran bir adam değildi besbelli. Sanki dünyayı düzeltmek ona kaldıydı. Beyinsiz. Sen önce ananla ilgilen... Öyle değil mi ama?

Sabire Hanım bütün bunları duydu. Duydu da oturduğu yerde ateş bastı her yanını. Gözlerinin moru kızarıverdi o saat. Çaresizlik içinde çevresine bakındı. Aşılmasız bir çember gördü. Güçlükle başına kaldırıldı; pencereden öteye akıp giden bulutlara doğru çevirdi kaygılı bakışlarını.

"Şimdiki gençler de," diyordu Zehra Hanım. Söz sırası onundu. "Her biri bir havada. Ne yaptıklarını bilselerdi bari."

Sonra da, "Çok şükür benimkiler..." diye düşündü sevindi. "Hem kimin haddine? Sıkı tuttum onları, bırakmadım. Eniştele-ri de milletvekili. Ne hadlerine..."

Sabire Hanım mendilini söylece silkeleyip kararlı bir el hareketiyle dizlerinin üzerine yayıverdi. Eflatun ipekli kumaş, bir savaş alanı gibi açılmıştı. Sonra oğlunun uzaklardaki görüntüsünü çekip yanına getirdi. Düşman karşılırındaydı şimdi. Birlikte savaştacaklardı.

"Miskin kocakarilar!" diyordu Erol kulaklarının dibinde. Sıcak soluğu kulağının arkasını okşadı. Tatlı tatlı ürperdi, gevşedi Sabire Hanım. Kendini geçici bir mutluluğa doludizgin bırakıverdi. Yüreği titreyerek oğlunun sarışın başını okşadı.

"Bunların hepsini çalışma kampına sokup eşekler gibi çalıştıracaksın! Toprağı sürecekler, odun kıracaklar!"

Zehra Hanım'ı yüzüklü parmakları, boyalı saçlarıyla odun taşırken düşündü. Çoktan unuttuğu gençlik kahkahalarıyla gülüdü.

Sonra koltuğundan kalktı.

"Nereye Sabire Hanım? Tanrı aşkına çay, kahve filan yapam deme! İstemez! Otur oturduğun yerde. Zaten kalkacaktık."

Bu da ne demek oluyor? Elbette çay yapılacak. Burası onun evi değil mi? Kim karışır? Hem konukları buyruğu altına alınan tek yolu, onlara alabildiğine bir şeyler sunmaktır. Un kurabiyesi de var. Erol sever diye yaptımdı.

Koridorun kapısını çekip mutfaga girdi. Mutfağın kapısını da sıkı sıkıya örttü ardından. Güneş içindeydi mutfak. Kırmızı çiçekli perdeden, sarımsı tozlarla yaldızlanmış pembe, iç açıcı bir aydınlichkeit doluyordu içeri. Yüreği ılınlıverdi birden. Gözlerini raflara doğru kaldırdı. Perdeyle aynı kumaştan kırmalarla süslü raflarda yenice vimlenmiş kaplar diziliydi. Pırıl pırıl. Sabunu sularla siline siline ayna gibi parlayan mozaik tabanda ince bir yolluk... Köşede gene kırmızı çiçekli basmayla örtülü sedir, önünde beyaz muşambalı küçük bir masa. Her şey pembe, beyaz ve ışıl ışıl.

Sabire Hanım çaydanlığa su doldurup ateşe koydu, demlige de üç kaşık çay attı. Oğluyla komşular arasındaki çalışmada silahların sustuğu sessiz, dingin bir siğınaktı burası. Mutfak ca-

mına dalları degen büyük dutun üzerine konup konup kalkan serçelerin civiltisinden başka bir ses duyulmuyordu. Bir de havagazının alışılmış, tekdüze soluğu. Oğlunun balkon kapısından eğilip bakan sarı kafasını gördü. Dokunaklı bir merakla bilinmeyenin gizemli derinliklerine eğilen ince bir boynun çocuksu, ana yüreğini ağrılı bir tatla yırtılasıya dolduran büyüsü... Oğlan gideli beş saat değil de, ay olmuştı sanki. Duyduğu özlemle sızlayan göğsüne götürdü elini. Konuk odasının kadife koltuklarına bardak gibi dizilmiş kadınlarla karşı koruması gerekti onu. Sonsuz bir araştırma tutkusıyla her şeye eğilen o sarışın başın derinliklerindeki çocukluğu nereden bileceklerdi? Şu ılık, altın-sı renklere bürünmüş, sessiz mutfağın ötesinde, dış dünyadan tüm fırtınaları boğuk çığlıklarla dört bir yandan saldıryorodu. Oğlan bu sıcağı, dinginliği, şu sabun kokusunu bırakıp gitmişti işte. Anasının gücünün yetmeyeceği kadar uzaklara... Kırımızı çiçekli sedire bırakıverdi kendini. Düşünmek yormuştu onu. Korkuları düşünme gücünün ötesinde kalmıyordu. Onlara hiçbir zaman erişemeyecekti. Alt tarafı yalnız, yapayalnız bir kadındı. Mendilini aradı. İçerde, koltuğun üzerinde unutmuş olmaliydi. Kendini tüm silahsız, gelecek tehlikelere karşı savunmasız hissetti. Erol'un balkon kapısından doğru eğilen başı dikleşmişti simdi. Yüz çizgileri alabildigine gerilmişti. "Anne, rica ederim karışma!" diyen sert, kırıcı, soğuk erkek sesini duydu. Boyuna yineliyordu acımasızca, "Bana karışma!"

Sabire Hanım mutfak kapısına seğirtti. Düşünmeden işlenmiş bir hatayı, vakit geçirmeksiz onarmak istercesine, yüreği umutsuzluk ve kuşkuyla sıkışarak demin düşman bellediği komşularının aldığı, bildiği, bu yüzden içinde güven duyduğu dar çemberine doğru telaşla yürüdü.

1970

Porto-Rikolu

Sezer, evin pencerelerini, kapılarını boyamaya kalkıشتı. Büyle erkek işlerine bayılır. Boya almak için kasabaya indik. Arabayı boyacının önüne park ederken alaycı bir ses usulca: "Park etmek yasaktır!" dedi. Baktım; beş altı delikanlı dükkânın hemen yanında, kaldırıma sıralanmışlar, bize bakıyorlar. Arabadan inerken, yere, taşların üstüne bağdaş kurup oturmuş esmer delikanlıya iliştı gözüm: Güzeldi, Porto-Rikolu ya da Meksikalı bir yüzü vardı. Oysa buralılar sarışın, mavi gözlü olurlar çokluk. Göz göze geldik. Aşağılayan, nerdeyse kin dolu bakışlarını çekmedi üzerinden. Dudaklarını uçlarından doğru aşağıya çeken alaylı bir de gülümsemevardı yüzünde.

İki kutu boyalarını tekrar arabaya bindiğimizde Sezer:

"Yerde oturanın yüzünü gördün mü," diye sordu.

"Gördüm."

"Bütünbecerebildikleri bu işte! Oğlanın kabahatiyok. Daha çok genç. Suç, sorumsuzca bu duyguları onlara aşılayanlarda... Sanki vatan hainiyiz. Öyle bakıyordu bize. Neymiş, altımızda uyduruk bir araba, buraya tatil yapmaya gelmişiz, bir de evimiz var. Bütün bunların neler pahasına sağlandığını bilmek, araştırmak gereğini duymuyorlar bile. Kinlenmek, horlamak kolaylarına geliyor... Neden susuyorsun? Bilirim, romantiksindir sen. Oğlanın böyle davranışını hoşuna bile gitmiştir."

Öğretmen filandır ya, âdetidir; sözcükleri rastgele, kimileyin de yanlış kullanır, özellikle yabancı sözcükleri. Romantikmişim, hih!

"Güzel çocuktu," dedim kısaca.

"Güzel mi? Nesi güzel ayol? Haydut suratının biri! Hem koskoca kadın oldun, delikanlılara başka gözle bakmaktan vazgeçmedin bir türlü!"

Şu Sezer de yaşımı hatırlatmasa olmaz! İkide bir, kırkıma merdiven dayadığımızı söyler durur. Merdivenin son basamağına gelip o "kırk" denen şeye adımımızı atarak bir güzel yerleşti mi, bütün sıkıntılarından, belalardan kurtulacağız sanki. Akı sıra kırkına geldi mi, zayıflama diyetlerinden, giyim kuşam düşünmekten, saçını boyatmaktan vazgeçip rahat edecek. Ve kırk yaşı, her konuda fikir yürütütmek, görmüş geçirmiş bir kadın rolü oynamak hakkını verecek ona. Ulan Sezer, görürüm seni! Kırkına gelince saçını sariya boyatıp korse giymez, erkeklerle göz süzmezsen ben de neyim!

Hâlâ konuşuyor:

"Bu çocuklara anlatmalı. Yaşamımızın hiç de kolay olmadığını filan. Araba, ev almışsa ne olmuş? Kızüstü oturup rahatımıza bakmadık ya... Hem evimizin işini gördük, çocuklarınımı büyütük, hem de eşekler gibi çalışıp para kazandık. Kolay sanıyorlar. Kaldırımlara oturup onu bunu küçümsemek, pis pis gülmek iş sanki."

Ben çocuğum Porto-Rikolu ya da Meksikalı esmer yüzünü, o yüze çok yaraşan alayçı gülümsemeyi, kapkara gözlerindeki uydurma kini düşünüyorum. Eskiden böyle değildi. Büyük kentlerden gelenlere her şeyi yakıştırırlardı. Saygılıydılar, başları eğitti. Değil mi ki Tanrı öyle uygun görmüş, bunca varlığı nasip etmişti, onlara da bizi yüceltmek düşerdi.

"Gençlerle konuşmaya alışığım ben," diyor Sezer, "sözümü dinlerler. Keşke onunla konuşuverseydim. Şöyle yanına oturup 'bak, oğlum...' deseydim."

Porto-Rikolu daha çok güliyor şimdi, başını biraz daha dikleştirerek. Kara gözlerinde minik yıldızlar yanıp söüyor.

On gün sonra parkta gördük onu. Güzel bir parkı var buranın. Ulu çitlembik ağaçlarının gölgesinde içinde üç kuğu yüzen bir havuz, havuzun çevresinde masalar, iskemleler... Serin bir rüzgâr kimileyin gül, kimileyin de hanımeli kokuları getirir.

Sezer kolumdan çekti: "Bak, o," dedi, "sokağın ortasına bağ-

daş kuran oğlan!" Benim Porto-Rikolu havuzun az berisindeki gölgeli bir masaya tek başına oturmuş kocaman bir kitap okuyor ya da ders çalışıyordu. Sezer gitti, koca kahvede yer kalmamış gibi, onun tam burnunun dibindeki masaya oturdu. Çantasından sigarasını, çakmağını çıkardı. Sonra oğlana seslendi:

"Bakar mısın çocuğum! Acaba kibritin var mı?"

Delikanlı kitabından başını kaldırdı, şöyle bir baktı. Tanımış olabilir miydi? Hiç renk vermedi. Yerinden kalkıp Sezer'in sigarasını yaktı. Sonra elinde yanık duran kibritle bana yöneldi. Bir sigara da ben aldım.

"Oturmaz mısın," diye sordu Sezer, her zamanki pişkinliğiyle. "Biz konuğunuz sayılırız. Yazlığa geldik de. Sahilde evimiz var. Sen buralı olmalısın. Otur da ev sahipliği yap bakalım, konuş bizimle!"

O küstah oğlan bu değişti sanki. Yarım kilo çeken kitabınn öteki masada kalmasına aldırmadı, kuzu kuzu karşımıza oturverdi. Üzerinde esmer tenine yaraşan mavi bir gömlek vardı. Bize ne gözle bakacağını henüz kestirememiş olmalı ki, başını eğmiş kibrit kutusuyla oynuyordu.

O sırada yanımıza gelmiş olan garsona iki az şekerli kahve söyledi. O da nazlanmadı: "Bana da bol şekerli bir kahve!" dedi biraz fazla calamı. Söleyiş biçimindenaslında az şekerli kahve sevdigini, ama bilmediğim bir nedenden ötürü bu kez çok şekerli kahve içeceğini anladım. Bu arada bize nasıl davranışlığını da kararlaştırmış olmaliydı ki, kibrit kutusuyla oynamaktan vazgeçip doğrudan yüzüme baktı. Gözlerinde, yeni bir oyuna hazırlanan çocukların sevinçli sabırsızlığını yakalayıverdim.

"Görüyorsun, çakmağım var," diye söze başladı Sezer, açık-sözlükte üstüne yoktur. "Kibrit bahaneydi. Seninle konuşmak için."

"Eyvah!" dedim içimden. Şuradan sıvışivermenin yolu yok muydu acaba? Öğretmenliği tuttu gene. Bir de ağını açtı mıydı... Oysa sosyal adalet konusundaki düşüncelerini on gün önce hem arabada, hem de aynı günün akşamı yemekte dinlemiştüm yete-rince. Gerçekten de o ciddi öğretmen yüzünü takip en azından on beş dakika konuştu; birimizin araba, diğerimizin de yazlık ev sahibi olmayı nasıl hak ettiğimizi, karşı konulmaz bir şe-

de kanıtladı. Aklı sıra da oğlanın inanç dünyasının orta direğini çökertiverdi.

O arada delikanlı çok şekerli kahvesini yudumlamaktaydı tiksine tiksine. Her yudumdan sonra bolca su içiyordu. Kahveyi de bir höpürdetmekteydi ki, ara ara Sezer'in sesi duyulmaz oluyordu. Nedir, kahve höpürdetmeye alışkin olmadığı, eğer bir oyun oynamaya kalkıştıysa, bunu da pek beceremediği hemen anlaşılıyordu. İşte yakaladım seni Porto-Rikolu! Aklin sıra görküsüz bir taşralı gibi davranışını bizi aldatacak, arkamızdan da güleceksin bol bol! Şu anda başka çaren de yok gibi.

On gün önce kaldırıma oturup kapalı bir arabanın içindekilere küfürmeyen, kin dolu gülückükler yağdırıyordu. Nedir, anayoldan geçen arabalara taş atan ya da pantolonlarının önlerini açan oğlan çocukların da yapıyor senin yaptığını. Şimdi boca-lamaktasın. Çünkü çağaron bir kadına karşı çıkacak, onun şirret şirret savunduğu kaleleri yıkacak denli bilgili değil sin, belli. İşin kolayına kaçip saldırgan da olamazsın böyle karşı karşıya otururken! Kadınla arana konan geleneksel uzaklık bir çeşit saygı duvarı yaratıyor; aşamazsin onu. Tek çaren, bizim görgülü, kentsoylu görünüşümüze kendi taşralılığınla, yapma kabalığınla karşı koymaktır. Gelgelelim zararlı çıkiyorsun bu işten. İç bakalımbal gibi kahveyi de aklin başına gelsin! Bak, suyun da bitti!

O ara sigara içmemi düşündü. Sigara dumanı kahvenin şeke-rini hafifletirdi biraz. Eli cebine gitti, söyle bir duraladı, duraladı ya iş işten geçmişti. O anda cebinde Harman yerine Birinci, hiç değilse bir Bafra bulunması için neler vermezdi ki!

Hayır delikanlı, böyle geçkin, böyle kentsoylu kadınlar önünde yenik düşmene gönlüm razı değil! Yardım edeceğim sana. Ne olursa olsun senin haklı olman gereklir çünkü. Önce şu sürdürdüğün başarısız oyuna katılmalı. Dudaklarımı uzatıp gürültüyle yudumluyorum kahvemi. Olan oluyor! Ben ondan da acemiyim bu konuda. Kahveyi boğazıma kaçırıyorum. Öksürüyorum, bir yandan da gülüyorum. O da gülmeye başlıyor. Ön dişlerinde iki siyah kahve telvesi...

Sezer kötü kötü bakıyor. Durumu kurtarmak için inadına zarifleşiyor. Fincanı tutan elinin küçük parmağını ince bir biçimde havada tutarak filan. Biterim böyle numaralara.

"Biraz da sen konuş," diyor Porto-Rikolu bakışlarıyla.

Bir taşralı, bir kadına böyle bakabilir mi? Neden...

"Porto-Riko'da buluşalım," diyorum birden. "Olmazsa Meksika'da."

Öyle sevinçliyim ki! Sezer oralı değil. Kocaman çantasını açmış, içindekileri masanın üzerine diziyor bir bir. Varını yoğunu böyle acayıp, kocaman çantalara tıkıştırır, yanında taşır Sezer. Yemek tarifleri, leke ilaçları, örgü örnekleri yazılı kocaman bir eski defter, kâğıt mendiller, renk renk yumaklar, şişler, tiğler, naylon torbalar içinde elbezleri, küçük havlular, bir bardak, sabun, orta büyülüklükte bir kolonya şişesi çıkarmıştır çantasından. Cinselliğini de çantasının gizli bir köşesinde saklıyor olmalı. Bir gün lazım olursa diye... Ama ben kullandığını görmedim hiç.

"Meksika'da Jaguar bir arabam var," diyorum, "beyaz!"

Hiç böyle özgür, böyle coşkun hissetmemiştüm kendimi. Jaguar arabamla saatte yüz seksen kilometre yapıyorum sanki.

"Yabancıların otolarını yaktıktan sonra görevli bir çeteyle komuta ediyorum," diyor o da. "Jaguarları ters çevirip öyle yakıyoruz."

"O neden o?"

"Fiyakası bozuluyor o zaman. Çaresiz kalmış bir böcek gibi çırıpına çırıpına olduğunu görmek hoş oluyor."

"Porto-Riko'da da şekerkamışı tarlalarım var. On bin dönüm mü, yirmi bin dönüm mü, unutmuşum."

"İyi! Şeker kamışı tarlalarını da ateşe veririz."

Bu oglanda iş var. Her şey yapılabılır onunla. Her şeye başlanabilir, önce...

Önce o başladı gülmeye. Bütün yüzü membeyaz dış oldu. Bu kez ön dişlerinde kahve telvesi yok. O omuzlarını oynatarak sessizce gülüyordu. Bense kahkahalar atıyorum. Öyle çok güldüğüm ki gözlerimden yaşlar akıyor. Yanaklarım ıpislik. Uzun zaman -kırkıma merdiven dayadığım söyleneli- böyle gözlerimden yaş gelmecesine gülmemiştim.

Ben bir daha böyle gülerim, gülmem, önemli değil! Sen hep gül delikanlı! Sana gülmek yaraşır. Bu iş böyle de yapılır. O tasarladığın iş neyse onu demek istiyorum. Tabii benim aklım ermez. Sen kendin bilirsin. Ama ne yaparsan yap, böyle gülmeyi, yüzünü aydınlat, sıcak bir güneş gibi açıvermeyi unutma! Olmaz mı?

Yolda Sezer bir süre konuşmadı benimle. Kızgındı, biliyorum.

“Beni utandırıyorsun,” dedi neden sonra. “Kırkına geldin, hâlâ fingirdek kızlar gibi davranıştıyorsun. Rezil olduk! Üstelik tam kıvamına getirmiştim oğlani. Beni ne güzel dinlemiştı. Zevzeklik edip işi bozdun. Yirmi beş yıllık arkadaşımın güya. Ne biçim bir şey olduğunu bir gün bile anlamış değilim. Karşında tanımadığın bir oğlan. Ne de olsa bir erkek. Böyle sokak kadınları gibi davranışacak nevardı!”

“Seviyorum onu,” dedim.

İyi ki direksiyonda ben vardım, yoksa bir yere toslardık.

“Bana bak,” dedi öfkeyle, “yirmi beş yıllık arkadaşım. Benimle alay etmek sana yakışmaz. Hem bugün yeterince sululuk ettin. Ciddi olsana birazcık!”

“Alay etmiyorum. Yüzü hoşuma gitti. Kısacası tutuldum ona. Gerçekten. Ama bunu sana söylemekle iyi etmedim sanırım.”

Kötü bir huyum vardır. Gözümü kırpmadan yalan söyleyim. Herkes de inanır. Huy demeyeyim, çünkü çocukluğumda, genç kızlığımda filan hiç yalan söylememiştir. Sonra sonra amatör bir yalancı oldum çıktı. Zevkim için utanmadan yalan söyleyim. Kimileyin çok zor durumlarda kaldığım oluyor olmasına ya, fırsat düşükçe yalan söylemekten vazgeçemiyorum bir türlü.

“Sen çıldırmışsun! Sokakta gördüğün herhangi bir oğlana...”

“Ne dedin, ne dedin? Herhangi bir oğlan mı? Daha neler? Herhangi birine benzer yeri var mı onun?”

İyi ki yüzünü görmüyordum. Yoksa kahkahayı attığım gibi işleri berbat edebilirdim.

“Eee şimdî ne olacak? Aman Tanrım! Ne olacak şimdî? Umarım, bir budalalık yapmazsun!”

Bu kez nasilsa yaşımı hatırlatmıyor bana. Oğlu yaşında bir delikanlıya tutulmuş bir kadına yaşını hatırlatmanın zalimlik olduğunu bilecek denli incedir Sezer. Artık konuşmuyor da. Kocaman çantasına sarılıyor sımsıkı. Dalgın dalgın çantanın saplarını çiğniyor.

Bundan sonra benimle Porto-Rikolu'dan söz etmek için deli olacak. Bende var sandığı yürek çırıntılarını kendinde duyacak.

Aylı gecelerde uyuyamaz artık. Terasa çıkar, gezinir, şezlonglardan birine uzanıp kırk yaşına merdiven dayamakta olduğunu unutur. Bir karanfil, usul usul yağan yaz yağmurları, bir şarkının sözleri yüreğini ağrıtır. Sonra bütün bu coşkunluklar geçer. Bende yasak bir aşıkın belirtilerini arar boşuna... Bir dalgınlık, anlamlı bir sözcük yakalamaya uğraşır. Ufak bir hüzün de olsa yeter! Bakar ki olmuyor, o kocaman çantasından boyalı kutuları, firçalar çıkarır, sivar kollarını...

Bana gelince... Haydi canım! Porto-Rikolu kuğulu parkta kaldı. Bana ne ondan? Geleceğe ait o. Benim gerçekten yaşlandığımı duyacağım, gene de mutlu bir geleceğe...

1970

Umut

Yillardır gördüğüm en tatlı şey gibime geliyordu. Sanki kısa bir süre sonra onu, bu haliyle bir daha hiç göremeyeceğimi biliyordum da, öyle, bir türlü doyamadan bakiyordum. Merdivenlerde rastlıyordum en çok. Sık sık geliyordu. Kimi yalnız, kimi nişanlısıyla, el ele, kol kola. Onun nişanlısı gillerde olduğunu bilince bir bahane uydurup yukarı koşuyordum. Varıp hemen kapılarını çalışm yakışık alımıyordu gerçi. Orada pek istenmediğimi de biliyordum. Ama elimde değildi. Aralarında fazla oluşuma bir süre katlanıyor, sonra aşağı iniyordum.

Elimde değildi, evet. Önemsiz, acı çekmiş, herhangi bir kadının ben. Hoş, ne diye abartmalı, herkes kadar acı çektim ancak. Komşularım, tanışlarım, hisimlerim kadar. Ne bir fazla, ne bir eksik. Tartiya vurursanız, beş aşağı, beş yukarı aynıdır. Cahil de sayılırlım. Bu yüzden gençlerin yanında ne işim var, ne konuşabilirim onlarla diye düşünmekten kendimi alamıyordum. Sözgeleimi, bütün yapabildiğim “Eee, düğün ne zaman?” diye sormak oluyordu ancak.

Meraklıyız işte. Elimizde değil. Hepimiz öyleyiz. Bir kız serpilmeye görsün, “Ne zaman everecekler seni bakalım?” diye takılırız. O da pembe pembe olmuş yüzünü saklayacak yer bulamaz; şaşırır, gülümser. Derken kismet çkar, nişanlanır; “düğün ne zaman?” diye başlarız. Evlenir, bu kez bebekten haber sorarız. Bebek doğar, ilk adımlarını atar, ikinciyi merak ederiz o zaman da. Sanki her şeylerin bir an önce olup bitmesi gereklilikmiş, bir yerlere geç kalınıyormuş gibi. İkinci bebekten sonra da

susmayız. "Yeter artık," diye öğüt veririz, "bu zamanda iki bebe yeter. Tanrı onları analı babalı büyüsün de..." Ara ara sorumuzu tekrarlarız: "Yok değil mi bir şey? Haa?.. iyi, iyi. Aman olmasın!" Yıllar geçer, gelin kız, kadınlığını giz dolu bir yük gibi taşımaktan usanır. Eskiden utanıp kızarırken, şimdi yavaş yavaş rahatlar, açılır. Anası yerindekilerle gene yarıştırmaktan sıkılmaz olur. Giderek kaç çocuk aldırdığını, nasıl korunduğunu filan anlatmaya başlar o da.

Bir gün artık sorular sorulmaz olur. Gelin kız önemini yitirir, unutulur nerdeyse. Tüm unutulmamak için çabalamak zorundadır. Loğusaların, hastaların başını bekler; ölü evlerine yemek taşır; konu komşunun çamaşırına, dikişine yardım eder; çocukların filan hastaneye götürür gerekirse. Ve taze kızlara, yeni gelinlere rastladıkça vaktiyle kendisine sorulan soruları tekrarlar durur.

Bana gençliğimi hatırlattıklarından mıdır nedir, nişanlı kızlara, gelin kızlara düşkünumdur. Onları gördüm mü, içimde bir şeyler kırıldanır; kurudu sandığım bir fidan gögerir birden. Bir umut uyanır.

Kendim için mi, kim için, ne için pek bilemem. İşte yukarıdaki Memet'in nişanlısı Filiz'i görünce de öyle oldumdu. Memetler bizim üstümüzde otururlar. Nişanı kendi aralarında yapmak istemiş gençler. Bu yüzden biz apartman halkını çağırmadılar. Ama ben dayanamadım, gittim, kapılarını çaldım. "Çağirmediniz gerçi ama," dedim, "ben nişan, düğün duydum mu yerimde duramam, gelirim." Onlar da sağ olsunlar, hemen buyur edip başköşeye oturttular. Gençler genç olmasına ya, sırayı saygıyı biliyorlar. Hoşuma gitti.

Filiz de pek güzeldi hanı. Sarı simli giysisi, topuz yaptırdığı saçlarıyla melekler gibiydi. Memet de efendi çocuktur. Gelecek yıl bitiriyor fakülteyi. Kız sınıf arkadaşı. Nişan yüzükleri takılırken dayanamadım, herkesi iteleyip öne geçtim, oğlanın anasının yanında durdum. Yüzükler takılsın diye ellerini uzattıklarında, hafifçe titriyordu parmacıkları. Elleri küçük, minicik göründü bana. Hiçbir kötülüğe bulaşmamış, temiz, taptaze çocuk elleri... Tıpkı tatlı bir yemişe, bir oyuncaga doğru uzanır gibi... Başladım ağlamaya.

Nişanlı kız, gelin kız görmeyi severim dedim ya, hayır işlemişim, sevaba girmişim gibi yüreğim serinler. Yüzlerinde bir başka sıcaklık, bir eşi bulunmaz güzellik vardır onların. Sonunda bir gün gelir, hayat, bu pırıl pırıl iyi yüzden o geçici aydınlığı alıverir; yerine ince, derin çizgilerle şaşkınlık, donuk, kanıksanmış bir acı oyar yavaştan. Biraz da dargınlık... O zaman umut, bir başka nişanlı kızın, gelin kızın yüzüne göçer. Yavaşça, kimselere sezdirmeden. Böylece belki de hiçbir şey yitirilmez aslında.

Öyle düşünüyordum, buna inanıyordu ben. Filiz'e boyasız yüzü, topuksuz pabuçları, omuzlarından aşağı dümdüz inen kumral saçlarıyla merdivenlerde rastladıkça, yıllardır gördüğüm en güzel şeymiş gibi bakıyordu. Ancak ramazanlarda, iftar zamanı radyoda okunan duaları dinlerken yüreğimde büyüyen kabartı, ilk kez bütün onmazlıklar örten bir sevinç oluyordu. Geleceğe bakılmak ne güzeldi!

Dün gece Memetlerdeydim. Eksik olmasın Rana Hanım (Memet'in anası) televizyonda şarkı, türkü oldu mu çağırır beni. Yalnız bir kadın olduğumu, eğlenceye, saza, söyle gidemeyeceği mi bilir. Memet de Filiz de yoklardı evde. "Kim bilir nereye gitmişlerdir, eglensinler varsın," diye düşündüğümü hatırlıyorum. Şarkılar daha başlamamıştı. Adamın biri ha bire konuşup duruyordu. Rana Hanım, Osman Bey'e "Aman," dedi, "kısıver sesini. Bunu mu dinleyeceğiz! İyi bir şey başlasın, açarız gene." Osman Bey televizyonun sesini kıstı. Sonra radyoyu karıştırdı, orada da doğru dürüst bir program yoktu. Başladı gazetededen bilmece çözmeye. biz örgütlerimizi ördük. Rana Hanım yenice portakal reçeli kaynatmış, pek güzel olmuş; nasıl yaptığıni anlattı bana.

Derken kapı çalındı. Evin küçüğü Sevgi açtı kapıyı. Gelen Filiz'di. Yalnızdı. Bir tuhaf durdu kapının önünde. Görünüşü de bir tuhaftı. Saçları karmaşık, yüzü kirli gibi. Yağmurluğun bir yakası içe dönmüş, öteki dışarıda. Kış kiyamette çorapsız. Bir yabancı gibi durdu, bir yabancı gibi baktı. Ayıp bir şey yapıyorduk da suçüstü yakalamıştı bizi sanki. Ve bunun utancını duymayı doğrudan bize bırakmıştı. Kendi aldırmıyor, ayıplamayı bile gereksiz buluyordu.

Bacaklarını birbirine sürte sürte sessizce girdi içeri neden sonra. Masanın yanında durdu.

"Memet tutuklandı," dedi birden.

Rana Hanım kesik bir çığlık atacak oldu, Osman Bey susturdu hemen. Yerinden kalkıp kızı yanaştı.

"Yarın gidip görmeye çalışın," diye devam etti Filiz.

"Sen nereden geliyorsun şimdii?" diye sordu Osman Bey ve Filiz'in çorapsız bacaklarına, baktı.

"Ben..." Çok eskiyi hatırlamaya çalışır gibi alnını kırtıtırdı. "Ben de oradaydım. Öğleden beri oradaydık. Bıraktılar sonra... Memet kaldı. Ötekiler de kaldı... Siz yarın Memet'i görün... Ben gideyim artık, evden merak ederler."

Sesi varamayacağımız bir uzaklığın ötesinden güclükle gelişiyordu.

"Seni eve götürüreyim," dedi Osman Bey, "geç oldu."

"İstemez," dedi Filiz, karşı konmaz bir kesinlikle. Ve birden çırık gitti odadan. Sokak kapısını ne yavaşça kapadı arkasından, ne de çok sert.

Televizyonun ışıklı ekranında pullu giysiler içinde şişman bir kadın ha bire ağızını açıp kapıyordu. Hiç ses yoktu.

Gece uyuyamadım. Gözleri geliyordu aklıma. Hani benim sevincim, umudum olan gözleri nerdeydi? O dokunulmamış, taptaze pırıltının yerinde, uğursuz karanlıklara açılan iki boşluk vardı şimdii. "Kim yaptı? Neden tanrımla, neden?" diye haykırısm geliyordu. Işık sönmüştü işte. Zincirin, benim umut zincirimin halkası kopmuştu. Bir daha yerine konamazdı. Yaşama nedenimin, beni çektiğim onca acıda haklı çıkaracak tek şeyin iki ucu boşlukta sallanıyordu. Filiz'e ne olmuştu? Bütün kızlara, kendi kızım olmayan, gene de benim sayılan, bilmediğim sonsuz geleceklerle beni bağlayan onca kızı, onların gözlerine ne olmuştu?

Yoksa onlar, kendileri, buna aldırmıyorlar mıydı? Aldırsalardı eğer, Filiz o ince duruşıyla, sorularımızı, daha dudaklarımıza biçimlenmeden susturamazdı. Aldırsalardı eğer, Filiz'i sessizce çırık gitmeye bırakamazdık. Kuşkularımızı, kaygılarımız, duyduğumuz acıyi aşan bir dokunulmazlık vardi onda.

Sonra kapıdan çıkarken bize dönük olan sırtı geldi aklıma. O zaman dikkatimi çekmemiş olan bir şey gördüm. Filiz'in korunmasız, çocuk omuzlarına ağırlığını vermiş, inanılmaz derecede büyük, ürkütücü, soluk kesen şeyi, kimin olduğunu bilmediğim

bir geleceği gördüm. Yılmadan, bükülmeden onu taşıyışını gördüm. Başlangıçtayken bile, uğursuz bir bitişin son kesin anını yaşıyordu da, gözlerindeki o korkunç karanlıkla dünyayı umur-samadan kapıyı çekip gidebiliyordu.

Bilmiyorum, anlamıyorum. Ben de mi değiştim yoksa? Umudum tükendi, bitti. Onun yerine bir türlü kavrayamayacağım yabancı, semsert bir acı geldi, yerleşti. Ama ağlamıyorum. İnsafsız, mor lekelerle dolu, çıplak, üşümüş bacakları geliyor aklıma. Utanıyorum, ağlayamıyorum. Korkmuyorum da. Filiz'in incecik omuzları kadar güçlendi mi yoksa yorgun, yaşlı yüreğim? Bitimini göremediğim karanlıklara aynı umursamazlıkla bakabilecek miyim?

1971

Leylak Dalları

Annem biz evde yokken bir şeyleri yeniliyor durmaksızın. Bir duvar birden pembe oluveriyor. Bakıyorsunuz, bardakların durduğu rafta begonyalar... Begonyalar önemlidir. Bir kadın sar-dunyayla başlar. Begonya sonradan gelir. Ve birtakım çiçekler belki de yalnız adlarından ötürü büyütülür. Olağan'ın, tekdüze'nin aşılmasıdır çiçek adları. Yaşam aşılamıyorsa eğer, adlar değişmeli... Odalar dar geliyorsa, on yıldır aynı duraktan otobüse biniliyorsa, kişilikler her bahar aynı sandığa kaldırılıyorsa naftalinlenip... Adlar görkemle tınlamalı ve hiçbir şey söylememeli. (Bir kadın neden durup dururken aksesuar, trotuar, şesuvar der?)

Dün radyonun üzerindeki resmi kaldırmıştı annem. Erol'un bir duvar takviminden kesip astığı... Dalgalı denizin ortasında çalkalanıp duran küçük bir tekne. Kimseler görünmüyordu. Sanki-dünya bile terkedilmiş. Gökyüzünün dumanları arasında beyaz martılar... "Umutsuzluk bu," demiştim Erol'a, benden dört yaş küçük kardeşim'e. "Annem sevmeyecek bu resmi."

"Hayır," diye yanıtlamıştı o da, "tekne limana ulaşacak nasıl olsa. Martılar var ya... Martılar bir yerlere götürür hep."

Annem, bu uyduruk geminin sonsuz ufuklara doğru yol alışından ürküyor tabii. Buncacık teknenin, düşünceleri insafsızca uzaklara taşıdığını çoktan sezinlemiştir. "İnsan uzağında olup bitenleri yaşantısına sokmamalı," der durur annem. Dağılıp gitmemizden korkar hep. Çözülmemizden. Onun bitmez tükenmez çabaları olmasaydı biz çoktan dağılır, toz olur, havaya karışırırdık.

Bu yüzden deniz resmini kaldırmış, yerine sevimsiz bir ibrik koymuş. Padişahların aptes alırken kullandıkları zümrüt, yakut, daha bilmem ne kakmalı bir altın ibrik. Eski zenginliklerimiz öylesine gönendirir ki onu!

Evet hep bir şeyleri yeniliyor durmaksızın. Bugün de yeşil çiçekli, yeşil yapraklı perdeler asmış boydan boy'a. Saat beşti eve girdiğimde. Ama perdeler örtülüydü. Perdeler, dışardan vuran güneş ışığında dikine uzanan garip bir otlak gibi. Ve evin içinde her şey biraz yeşil. Annemin gözünün aki safra renginde; elleri donuk yeşil ışıklar büyütüyor. Sanki bir adsız hastalığa uğramış.

Bir öğleden sonra bunca perdeyi dikmek kolay olmasa gereklidir. Gene de annem yorgunluğunu unutmuş görünüyor. Önemseden soruyor:

“Güzel değil mi?”

Durup dururken salona yeni perdeler asmasının, yalnızca kendisinin bildiği önemli bir nedeni olmalıdır. Begonya saksılarının, ibrik resimlerinin, pembe boyalı duvarların bir nedeni olmalıdır.

“Sarınıp sarmalanmak için bir yeşil sonsuzluk,” dedim.
“Ayıplarımızın üzerine çekilmiş görkemli bir örtü.”

“Saçmalamasana! Bu tür konuşmalardan ne zaman vazgeçeceksin bilmem.”

“Bir ayıbımız olmasa örtünmeyiz böylesine. Kapılar kilitleniyor. Zincirler çekiliyor. Şimdi de kat kat perdeler...”

“Siz istedinizdi,” dedi biraz kırgın. “Çiçekli perdeler istemiştiniz.”

Biz istemiştiğim tabii. Ağırbaşlı evimize, suskunluğumuzu, kahrolası erincimize biraz çılgınlık katılsın demiştik. Ama bugünlerde annem bizi sevindirmek istiyorsa, bu, mutlaka sevincimizi kendi yararına kullanmak içindir. Hem perdeler lizollenmiştir, her türlü mikrop öldürücü sıvıya batırılmıştır. Ses geçirmez bir “tecrit maddesi”yle astarlanmıştır. Görmüş gibi biliyorum.

Benden sonra babam geldi eve. En sonra da Erol. Annem, eve başka kimse gelmeyeceği için kapının zincirini takmak üzere seyirtince Erol sordu:

“Bu akşam ne çorbası var valide sultan?”

“Mercimek çorbası...”

“Aman ne iyi, ne iyi! Nane de koydun mu?”

“Deli sen de! Naneli mercimek çorbası nerede görülmüş!”

“Nanenin önemini bilmek gereklidir ancak anneciğim. Bence bir ev, özellikle akşamları, yağıda kavrulmuş nane kokmalı. Her türlü kıskırtmaya, saptırmalara, baştan çıkarmaya birebirdir nane kokusu.”

Bu çorbalarla var bir iş... Kırışiksız, temiz bir masa örtüsü üzerinde bir kâse dumanı tüten çorba... Durup dururken gecenin karanlık, çok karanlık ve soğuk olduğunu, dışında canavarların uluduğunu, kötüluğun insafsızca kol gezdiğini düşünüp ürpermekten ve kaşığınızı çorbanıza daldırmaktan kendinizi alamazsınız. Bir süredir her akşam çorba oluyor akşam yemeklerinde. Ve çorba eskisi gibi tencereyle değil de, konuklar için kullanılan porselein kâseyle geliyor. Masanın ortasında çok büyük bir mücevher gibi parlıyor. Bu değerli nesne güvencemiz bizim. Çorba kâsesiyle korunur aile mutluluğu. Anamız da korur bizi. Dokunulmazlığımızı, kutsallığımızı... Öyle ya, kutsal bir aileyiz biz. Değil mi ki başımızın üstünde nane kokulu dumanlardan bir hâle.

Perdenin yeşili koyulaştı çoktan. Bir durgun suyun dibine dönüştü. Derinlerde yaşayan bataklık kurbağalarıyız biz. Perde-ler çekili durmalı, kapılar kapalı. Annem aralıklara dayanamaz, sıyrıntılardan ürker, dar yerlere tıkılmayı, kilitlenmeyi sever. Yaşam sonsuzdur çünkü. Onu küçültmek gereklidir. Sınırlar çekerek, kilitleyerek, örterek... Avcumuzda kalan kırıntıları didikleyip bin parçaaya bölerek... Bölüp küçüttükçe zenginliğimizi çoğalttığımızı sanarak.

“Seni çağırıldır da gitmedin ha,” diye soruyor Erol. Yineliyor boyuna. Sonunda bir şarkıya, dönüşüyor sözcükler. Kargasılı bir şarkıya. “Gitmedin, gitmedin ha? Ha, ha, ha, ha...” Elektronik bir hoparlörde geniş titreşimlerle büyüyor ha’lar.

“Kes sesini,” diye azarlıyorum onu.

“Kes, kes, kes...” diye yankılanıyor benim sesim de.

“Bırakın üstüne yeşil perdeler çekilsin. Bir türbe kondursunlar gençliğinin küllerine.”

Ona anlatamam. Onun yanında her şey olağandır. Dört yıl

geçince yaşılanır insan. Yirmi birindeyim ve yaşlıyım ben. İçimde yosun tutmuş yıkıntılar.

“Fasulyeyi üçten aldım,” diye anlatıyor annem.

“Hiç salça koymamışın ama,” diyor babam da.

“Salça tadını bozuyor fasulyenin. Bir dahaya domates ucuzlar, domatesli yaparım.”

Rahatlıyor babam ve domatessiz fasulyeye severek katlanıyor.

Annem çatalını bırakıyor. Yüzü gergin. Telaşla sayıyor bizi. Bir, iki üç, dört. Dört deyince seviniyor. Sevincinden yüzü pembe pembe oluyor. Hayır, eksilmedik. Tam dört kişiyiz... Bulaşık yıkarken aklına geliyor, ellerini önlüğüne kurulayıp mutfak kapısından başını uzatıyor. Gene sayıyor. On dakikada bir sayıyor bizi. İyi niyetinin pembe tüylü ürkek tavşancığını nasıl edip de kaçırıtmalı.

Yemekten sonra oyunu sürdürerek gücümüz kalmıyor. Hiçbir şey yardım etmiyor bize. Kahverengi bir duman sızıyor damarlarımıza. Usul usul yerleşiyor. Bir şey, biri durmaksızın soruyor. Gergefini işliyor annem. Gergefinin başında, ayaklı lambanınlığında nerdeyse güzel. Sonsuz bir inceliği var iğne tutan parmaklarının. Oysa tokuz inceliklere. Öyle hantal, kocaman ki ellerimiz, ayaklarımız... Bir gergefin, yeşilli perdelerin arkasına saklanılmıyor. Biz o mutlu günlere yetişemedik. Sakız sarısı güllerin, pembe karanfillerin işlendiği günlere yetişemedik. Hiçbir şeye yetişemedik. Hep geç kaldık. Ya da erken mi başlanıldı koşmaya nedir? İkisi arasındaki farkı bulamıyorum. Güzelim tutkular yaşanmaya başlanmadan yorgun düşüyor ve bu arada bir ölüm geçmiş oluyor. Bir tek konsol örtüsüne altı ay geceli gündüzlü göz nuru döküldüğü, elde silah otuz yıl doyasıya savaştığı günlere yetişemedik.

“Sınavlar ne zaman başlıyor,” diye soruyor annem. Aynı soruya günlerdir sormuyormuş gibi.

“Bilmiyorum.”

“Hiç çalışmadın. Şöyle bir bakaydın bari kitaplarına. Belli olmaz, ilan ediverirler sınav günlerini.”

Omuzlarımı silkiyorum. Annem daha fazla konuşmaması gerektiğini nasilsa sezinleyip susuyor.

Başarısız bir insan olacağım ben. Hiçbir şey yapmayan. Krem renkli ketenler üzerine sakız sarısı güller bile işleyemeyen. Benden geriye hiçbir şey kalmayacak.

(Seni çağrırdılar da gitmedin ha?)

Benden geriye hiçbir şey kalmayacak. Ne sakız sarısı gül-ler, ne beyaz, lekesiz, düzgün duvarlarda bir kurşun izi... Hiçbir şey.

Tam o sırada babam tükenmez kalemini çıkarmıştı cebinden; bulmaca çözecekti. Annem acı sarı bir ipliği, iğnenin deliğinden geçirmeye uğraşıyordu. Tam o sırada ben de kibrit kutusuna uzanmıştım, ağızmda sigara. O zaman, "oldu," dedim içimden, "tamam." Neden böyle söyledim, bilmiyorum. Sigarayı usulca masanın üzerine bıraktım. Sonra yerimden kalktım.

Annem:

"Oturun oturdugunuz yerde," dedi. Gergefi, iğnesi, iplik ku-tusu halının üzerindeydi şimdi. "Erol, otur diyorum. Pencereyi açmaya da kalkışma. Şurada sessizce oturuyoruz. Onun bunun işine burnumuzu sokmanın gereği yok."

Oysa biz çoktan pencerenin önündeydik. Erol perdeleri iki yana çekti. Ben pencereyi açtım. İki kanadı da açtık. Sarkıp sokağa baktık. Bomboştu sokak. Kimseler yoktu. Yalnızca hızla uzaklaşan ayak sesleri vardı. Bir de tek civisi düşmüş bir taban demirinin asfalt üzerindeki tedirgin sekişleri...

"Gördünüz ya, kimseler yok," dedi annem yanımıza gelince. "Hadi kapatın pencereyi. Baksanıza karşı apartmanlarda oturanlar çoktan yatmışlar. Koca sokakta bir tek ışıklı pencere yok. Hadi girin artık içeri. Geç oldu, yatalım."

Daha çok sarktik pencereden. İki metre aşağıımızda çim-enler vardı. Ve çiçekleri, karanlığı alçakgönüllü bir ışıkla delen ley-lak fidanı. Dünyaya bakan, karanlığı bekleyen bir ley-lak fidanı. Nemli toprağın vurgusuyla yükselen ley-lak kokusunu içime çektim. Dünya; çiçekleri, dolgun sarı başakları, acılarıyla içime doldu. Bir şarkı söylemek istiyordum. Bir dilim ekmeğe, söğütlü derelere, silah namlularına dair bir şarkı. Şarkı yüreğimde büyüyor, göğsümü acıtıyordu.

Erol sağ elini pencerenin pervazına dayayıp bir sıçrayışta aşağıya atlayıverdi.

“Hadi sen de,” diye seslendi.

(Çağırıldılar da gitmedin ha, ha, ha, ha...)

“Geliyorum,” dedim.

Onun gibi karanlığı aşarcasına atlayamadım ne yazık, ama işte, ben de dışardaydım sonunda. Çimenlerin üzerinde birbirimize sarıldık. Erol bir leylak dalı koparıp uzattı; kokusu geceyi dolduruyordu. Duydum. Sonra el ele tutuştuk; ayak seslerinin yitip gittiği köşeye doğru koşmaya başladık.

1971

Saatler

“Saat kaç?”

Günlerdir bu böyle. Oturduğu yerden saatı soruyor. Oysa boynunu şöyle bir uzatsa büfenin üzerinde asılı duran duvar saatinin görebilir.

“Dördü on geçiyor,” dedim, “az önce gene sormuştun, henüz üç buçuk iken.”

Suha koltuğundan kalkıp masanın çevresindeki iskemlelerden birini çekti, oturdu.

“Canım sigara bile içmek istemiyor. Sigara içseydim vakit çabuk geçerdii. Yarın çabuk olurdu.”

İnadına kendim bir sigara yaktım. Yarının artık geçerli olmadığını neden anlamıyor? Yarın çoktan yürürlükten kalktı. Bilmiyor mu? Yedi sekiz saat sonra yatacağız. Çokça içip sizacağız açıkçası. Gözümüzü açtığımızda yarın olmuş olacak. Yarın, yani bir başka bugün. Düne, önceki güne, saliya, çarşambaya, perşembeye çok benzeyen, onların tipkisi olan, kirli, kokumuş su birikintileri ağırlığında bir gün, geçmek bilmeyen.

Çok çok geç olmalı ki yarın, bir anlamı bulunsun. Çok geç gelen bir yarın belki de... Kim bilir?

“Yarın işe gitmelisin artık,” diye konuştum elimde olmadan. Çünkü sözcüklerin anımlarıyla birlikte eskidiğine alışmadık daha. Başka biçimde konuşmak, başka sözcükler bulmak da öyle zor ki! Simdilik eskileri kullanıyoruz. Uymuyor, dar geliyor eski sözcükler. Gene de sürdürdüm konuşmamı: “Daha kaç gün koltuğunda oturup saatı soracaksın? Bir şeyler yapmak zorundasın.

Kendin de biliyorsun. Hadi, yarın başla işine. Korkma, kimse bir şey sormaya kalkışmaz. Çalışkan bir kadın, iyi bir memursun çünkü.”

“Sen de kocana git öyleyse... Nasıl olsa evine doneceksin. Sana da fazla soru soran olmaz. Belki bir ruh doktoruna görünmeni öğütlerler, o kadar.”

Eve dönebileceğimi hiç sanmıyorum. Çocukları yeniden kucağıma alıp onların hesabına mutlu yarınlar düşüneceğimi, bir çay saatini komşularımla paylaşacağımı, iyi bir ev kadınına yaraşır cömert sofralar kuracağımı, pembe bir gömleği kurusun diye rüzzârlara karşı asacağımı... Hiç sanmıyorum. Geçmişte kalanlar tekrarlanamaz bundan böyle. (Sözgelimi Suha ile sofra kurup yemek yiymiyoruz artık. Mutfakta ayak üstü bir şeyler atıştırıveriyoruz. İlk gün masada yiylim dedikti de birbirimizin suratına bardakları, tabakları fırlatacak gibi olduyduk.) Hiçbir hareket tekrarlanmamalı. Sözgelimi yolda rastladığımız aile dostları selamlanmamalı. Hele “aldırma canım, bu da geçer,” hiç ama hiç ağıza alınmamalı. Direnmeli, dayatmalı, herkes isterse bunu anlamsız bir suskuluk sanmali. Herkes mi? Yok ki kimseler... Çevremiz bomboş, issız.

Bir ölüler kaldı.

“Saat kaç?”

“Beş buçuk.”

“İyi... Akşama iki saat kaldı demektir. İki saat sonra votkalamızı içebiliriz hiç değilse.”

“Votka bitti, unuttun mu? Çıkıp almamız gerekiyor.”

“Öyleyse sen bir zahmet...”

“Yoo, beni kalabalığın içinde tek başına bırakma! Birlikte gideriz. Hem günlerdir otura otura belin kalınlaştı zaten. Biraz yürüyüş iyi gelir. Hadi, durma!”

Bir süre diretti Suha. Ama korkumuzu yenmemiz gerekiyordu. Yalnızlığımızdan ürkmediğimizi, bizi bu denli yalnız bırakmalarına aldırmadığımızı göstermemiz gerekiyordu.

(O beyaz duvarı anıdım birden. Bir adres arıyordu. Bir köşeyi döndüm ve duvari gördüm. Dar sokağın sağ yanına boyunca görülmüş bir yükseklikte uzanıyordu, öyle ki, insanı ürkütten bir eğilim verilmek zorunda kalınmıştı. Gene de bulutlardan sarkmış gibi doğal bir görünüşü vardı. Bir bahçeyi çevirmek, ay-

rıcalıkları olan bir yapıyı gizlemek için değil de, uğursuz, sinsi bir amacı gerçekleştirmek için az önce oraya dikilivermişti sanki. Göz kamaştıran, iç bayiltan bir aklıkta sokağın kıvrıntısı boyunca bitimsiz uzanıyordu. Üzerinde ne bir siva döküntüsü, ne bir sarmaşık izi olmadan... Sanki tam dibinden bir gölge gibi sessizce geçlip gidilsin diye... Önünde gözleri bağlı birtakım adamlar kurşunlansın ya da cehennem gürültüleriyle bir anda ufalanıp tepemize insin diye...

Oradan kaçtığımı da ansiyorum. Ve anayola gelince bütün bir kalabalığın beni duvarın dibinden kaçmış biri olarak görüp horladığını da... Eve döndüğümde kocam arkadaşının İngiltere'den getirdiği boyunbağı gösterdi. Sevinçliydi. Enişteminse suratı asıktı. İthal kotaları çıkmış bir türlü. "Bu böyle sürüp gidemez," diyordu. Görümcem bir ay önce ölen dayıları için yastaydı hâlâ. Radyo çaldığımız için bizi kınadığını elinden geldiğince belli ediyordu.

Garip garip yüzlerine baktığımı, konuşulanlardan hiçbir şey anlamadığım için yatak odama girip ışığı söndürdüğüm de ansiyorum.)

Suha söyleniyordu boyuna:

"Neden sokağa çıkardin beni? Ayaklarım birbirine dolanıyor. Öyle halsizim ki, şimdi düşeceğim."

"Düş!.."

"Sıkıyorum. Avazım çıktıgı kadar bağırırsam görürsün."

"Azıcık sabret. Bak, sana kocaman bir saat alacağım, boynuna asar, sıkıldıkça bakarsın."

Işıklar yandı. Kalabalık yollara neon ve flüoresan lambalarının ölü beyazlığı yayıldı. Işıklı bir çemberin içinde maviden bir oğlan durmaksızın koşuyor, kırmızı topa yetişemiyordu bir türlü. Gazete satan çocukların fazla çığırktandılar. İlk kez rastladıkları sözcüklerle yüklü manşetleri yanlış okuyorlardı. Sonra bir sürü banka geçtiğ.

"Var misin bir meyhaneye girip kafaları çekelim."

Tabii önce karşı koydu Suha. Canı hiçbir şey istemiyordu. Hem sonra nasıl olur iki kadın...

"Geçti o günler," dedim, "iki kadın filan değiliz. Hiçbir bok değiliz daha doğrusu. Yürü!"

Bir duble rakayı bitirdikten sonra çevreme bakındım. İnsanlar bütün içkili akşamlarında oldukları gibi biraz hüzünlü, biraz sevinçli, biraz iş adamı, biraz da bilgiçtiler.

“Hiçbir şeyin farkında değiller,” dedim.

“Ne mutlu onlara...”

Bir süre bıçağımla sofra örtüsünün üzerine rastgele çizgiler çektim:

“Yarın eve dönüyorum,” dedim yavaşça. Suha inanmadı. “Sahi söylüyorum,” diye tekrarladım.

Cünkü birden anlamıştım. Bundan sonra hiçbir şey dokunmazdı bana. Karşı komşuya sabah kahvesine gidebilirdim. Sabah kahvesine diye gider, bir güzel benzetirdim kadını. Ya da sessizce örgümü örerdim. Fark etmezdi. Mantarlı tavuk, güveçte kuru fasulye pişirirdim. Votka içerek kocamın arkadaşlarıyla Agnes Varda'nın filmlerinden konuşurdum. Bütün bunları yaparken içimde korkumu ya da kavgamı büyütürdüm. Hiç fark etmezdi.

Birden ağlamaya başladım:

“Çişlerini akitma,” diye azarladı beni Suha. “At gibi işiyorsun pis mahluk! Tabağındaki peyniri de rezil ettin durup dururken. Ne olmuş, ben de yarın işe başlıyorum. Ama senin gibi gösteri yaptığım yok. Bak, ben ağlıyor muyum?”

Oysa ağlıyordu. Yuvarlak, etli yüzü haksız yere dayak yemiş bir çocuğunki gibi acınaklı, ağlıyordu.

Belki kalabalıkta meyhane. Belki bizden başka tek başına içmeye gelmiş kadınlar yoktu. Belki herkes bize bakıyordu. Aldırmadık. Doya doya ağladık. Ellerimizi yüzümüze kapamadan, sırsıklam olmuş yanaklarımı, burnumuzu silmek gereğini duymadan, öylece, gözlerimizin içine baka baka ağladık.

Sonra birer duble daha rakı istedik. Çiroz salatası da istedik. Garson güldü: “Uskumru nerde...” dedi. Ve çiroz salatası yerine midye dolması getirdi.

O sırada meyhanenin eski duvar saati ağır ağır, hiç acele etmeden vurmaya başladı. Sonra büyük bir sessizlik oldu. Ya da bize öyle geldi.

Haziran

Nuri, bütün kiş boyunca soğuktan yakındı durdu. Kaç yıldır böylesine soğuk bir kiş olmamıştı. Bu yüzden geçen yıl diktirdiği paltosunu kalın bir kumaştan yaptmak hiç aklına gelmemiştir. İşte şimdi de sıfırın altında on beş derece soğukta titreyip duruyordu. Hem soğuk olan yalnız dışarısı mıydı? Zaman zaman kömür bittiğinden kaloriferler de yanmayıveriyordu. Apartman yöneticisi "kömür yok, para da yok," deyip çıktıysa işin içinden. Anlaşılan kimse böylesi bir kişi hazırlıklı değildi. Çalıştığı yer bile soğuktu Nuri'nin. Memurlar masalarının başında paltolarını çıkartmadan oturuyorlardı. Kisacısı günün her saatinde, yatağında bile üşüyordu Nuri. Bu yüzden kiş boyunca somurttu. Karısıyla konuşmadı. Isınmak için olacak, sigara üstüne sigara içti. Karı koca sık sık sinemaya gittiler. Sinemalar sıcak oluyordu hep. Sevim (karısı), onun somurtkanlığından yakındıkça, Nuri: "Ne yapalım," diye karşı çıktıysa, "belki sen benim kadar çok üzümüyorsundur. Her insanın dayanıklılığı bir olmaz ki! Sen de sığaşa gelemezsin sözgelimi. Yazın güneşin altında beş dakika yürüsen bayılacak hale gelirsin. Bense hiç yakılmam sıcaktan. Hem senin hiç değilse çalıştığın yer soğuk değil. Okulları kömürsüz bırakmıyorlar. Keşke ben de öğretmen olsaydım!"

"İnsan bir kez yakınmaya başlamasın," dedi Sevim de, "hiç susmaz artık. Soğuk der, yakınır. Sıcak der, yakınır. Gazete geç geldi, çorba tuzlu olmuş... Söylenir de söylenir. Kırk yılda bir azıICK üzüyecek oldun, kıymeti koparıyorsun. Suratından düşen bin parça... Ne yapalım, herkes üşüyor."

"Bir çay yap da bari konyakla içeyim. İçim ısınsun."

Mart ayı gelince Nuri'nin üzümesi geçti. Kömür boldu. Soğuklar azalmıştı. Paltosu da, kendisini ısıtmaya yetiyordu. Bu yüzden eve döndüğünde merdivenleri ışık çalarak çıkıyordu. Kapıyı açıp koridorda terliklerini giyerken de bir şarkı mirildanıyordu. Gerçi bütün bunları yapmak pek içinden gelmiyordu ama sırasında pekâlâ yakınmayan biri olabileceğini karısına göstermek istiyordu. Nedir, "gönlüm hep seni arıyor, neredesin sen," diye mirildanarak yapmacık bir taşkınlıkla içeri girdiği akşam Sevim onu azarlayıverdi:

"Şarkı, türkü söylemenin de tam sırası hani," dedi. "Üstelik yanlış da söylüyorsun. Hiç kulağın yok senin. Şimdiye dek bir tek şarkıyı doğru dürüst söylediğini duymadım."

"Canım şarkısı söylemek istiyorsa, doğru yanlış aldırmaz söyleyim. İçimden geliyor, sevinçliyim, türkü söylüyorum. Ne var bunda kızacak, anlamıyorum doğrusu. Yoksa bir engel mi var? Sözgelimi biri filan mı öldü? Yas mı tutmak zorundayız?"

"Kimse ölmeli canım. Niye ölsün ki! Ama ne denli sıkıntılı olduğumu görüyorsun. İnsanın sıkılması için de ille birinin ölümü gerekmez tabii."

Sonra oturduğu koltuğun yan tarafında, yerde duran gazietyi eline alarak rastgele birkaç haber başlığı okudu. "KUM OCAĞI ÇÖKTÜ. Beş işçi yaralandı. İşçilerden birinin durumu ağır..."

... "Emirgân Koruluğu'nda mankenler ilkbahar modellerini sunlardır." ... Sonra "SAMİMİ İSENİZ" başlığını taşıyan bir makaleyi okumaya başladı... Okurken bir ara sesi tarazlandı. Çabuk topardı kendini. Gene de yazıyı sonuna dek okumadan gazeteyi yere bıraktı. Oysa sıradan bir başmakaleydi okuduğu. "Sinirleri bozuk besbelli," diye düşündü Nuri. Artık canı şarkısı söylemek istemiyordu.

"Bahar geliyor," dedi birden Sevim uğursuz bir haber veriyormuş gibi. "Yakında, ağaçlar tomurcuklanır. Erikler, kayıslar çiçeğe durur. Sonra bir de bakarsın, ortalık yemyeşil olmuş. Göküzü de güneş ışığında mavi mavi parlıyor, kuşlar ötüşüyor."

Nuri karısının yüzüne baktı. Kadının derinleşip uzayan yüz çizgileri, camdan vuran ışıkta, kalın, boz renkli lekelere dönüştüyordu. Koltuğunda garip bir oturuşu vardı. Nerdeyse kayıp

yere düşecekti. Tekdüze ses tonundaki boğukluk Nuri'yi ürkütü-
tü. Sebepsiz yere bahardan korkmaya başladı. Elinden gelse kışa,
o soğuk günlere doğru gerisin geri koşup gidecekti.

"Çimeler yeserecek," dedi o da elinde olmadan aynı hüzün
ve bükkinlik dolu sesle. "Sokaklarda çiçekler satılacak... Laleler,
papatyalar..."

"Papatyaları sevmiyorum. Bakımsız, unutulmuş mezarla-
rin üzerinde açarlar en çok. Babamın bir arkadaşı vardı; papatyा
gübresi olmak istemem derdi."

Yemekte çorba içerken:

"Bu evden çıkalım," diye önerdi Sevim birden.

"Hadi canım sen de, iş çıkışma durup dururken."

"Bıktım bu evden... Güneş almıyor. Pencereden bakınca ne
gökyüzü görünüyor, ne de bir ağaç. İki çatının arasına sıkışmış
bir bulut parçası görebiliyorum ancak. Ya da iki, üç dal... Yalnızca
uç dal koskoca bir ağaç demek değildir ki! Bir bulutun da bütün
biçimini görmek gereklidir... Şöyle yukarılara çıksak... Çankaya'ya,
Ayrancı'ya doğru... Ne dersin?"

"Oralarda evler pahalı olur. Paramız yetmez."

"Küçük bir daireye taşınırız. Ne olur? Çok istiyorum. Bıktım
artık bu evden dedim sana."

"Canın değişiklik istiyorsa neden bir çocuk doğurmuyor-
sun? Ne biçim kadınsın sen? Kadın dediğin çocuk sahibi olmayı
ister."

"Ancak sağlıklı insanların çocuğu olmalı bence. Benim baş ağ-
rılarım var. Senin miden bozuk. Sinirlerimiz de sağlam değil. Bak
ellerime, titreyip duruyor. Sonra çok içki içiyorsun sen. Bu yüzden
sağlıklı bir çocuğumuz olacağını sanmıyorum. Kışın soğuktan,
yazın sıcaktan yakınan, baharda da ağaç, çiçek yüzü görmeyecek
olan bir çocuğu ne diye doğurmali? En iyisi taşınalım buradan...
Bir aya varmaz leylaklar açar. Başımı pencereden uzatınca mor çi-
çekler açmış bir leylak fidanı görmek hakkım doğrusu."

"Bir de bana yakınmamak gerektiğini söyleyip duruyordun.
Deminden beri yalnızca yakınıyorsun oysa."

"Ben de şu yakınmalarım bitsin diye taşınmak istiyorum za-
ten. Geniş ufuklu, bahçeli bir eve taşınınca yakılmam için bir
neden kalmayacak ortada."

"İyi öyleyse taşınalım. Hem bu kez fuel oil'li bir apartman bulalım da kömür derdimiz olmasın. Kışın üzümeyelim evimizde."

Uzun uzun aradılar. Tanışları da yardım etti. Ama Sevim'in istediği gibi bir ev bulmak kolay olmadı. Kimi daireler çok yüksekteydi; uzaklarda boy atmış kavaklıra, meşelere, geniş bir göge rahatça yayılan bulutlara bakiyordu da doğru dürüst bir bahçesi yoktu. Oysa Sevim çiçek de görmek istiyordu. Kimilerinin küçük de olsa bakımlı bir bahçesi vardı ama bu kez de gögü, bulutları, yaşıını başını almış soylu bir ağacı görmek olanağınız yoktu. Sonunda yatak odasından geniş bir gök görünen, salonu, mutfağı da apartmanın önündeki güllü, leylaklı, hatta çamlı bir bahçeye bakan bir apartman dairesi buldular. Dairenin pek küçük olmasına da aldırmadılar. "Eşyanın bir kısmını atarız olmazsa," dediler.

Bütün ağaçların yaprağa durduğu, güllerin tomurcuklandığı günlerde yeni evlerine taşındılar. Nedir, Sevim, atması gereklili gibi görünen eşyalarından bir türlü vazgeçememişti. "Çocukluğunmda içinde yıkandığım leğen... Nasıl olur da atarım," diyordu. "Aaa genç kızlık karyolam... Dünyada vazgeçmem. Evet, iki kahve takımıımız daha var ama bunları da en iyi arkadaşım armağan etti... O koltuk babamdan kalma... Rahmetli emekli olduktan sonra bütün gün gazete okurdu üzerinde. Yatak odası çok dar ama gene sıgar bir köşeciğe. Modası geçmişse geçmiş, ne olacak, sandığın dibinde durur. İlk buluşmamızda giydiğim etek ceket bu, ne çabuk unuttun..."

Bunun üzerine Nuri bütün kişiliklerini üst üste yiğdi (palto-su hariç), kapıcıyı çağrırdı. "Götür şunları," dedi. Karısı şaşırıldı:

"Deli mi oldun? Gelecek kışa ne yapacaksın?"

"Daha çok var kışa... Gerekirse yenisini alırım. Hem ne bileyim canım, belki de sonbahara dek yaşamayız. Yani ben yaşamam demek istiyorum. Kusura bakma, saçmamıyor mucum, neyim... Daha doğrusu sonbahara varana dek her şey değişebilir. Yalnız bütün bu eşyalar gereğinden çok göründü bana. Bir kısmını atmakla kiyamet kopmaz."

Böylece yeni evlerine taşındılar. Yalnız her şey üst üsteydi. Büfeyi, ayaklarını çıkarıp duvara çakmak zorunda kalmış-

lar, altına da yemek masasını sürmüşlerdi. Yatağa yatmak için önce Sevim'in babasından kalma koltuğun, daha sonra da bir sandığın üzerinden aşmaları gerekiyordu. Sevim'in genç kızlık somyası, naylonla örtüerek banyonun duvarına dayatılmıştı. "Gördün ya, yerleşistik işte," diyordu Sevim kocasına. Diyordu ya, aslini sorarsanız evin içinde oraya buraya çarpmadan yürümek olanaksızdı. Tabii önemli olan biri mutfağın, öteki de yatak odasının önünde bulunan iki küçük balkondu.

Yatak odasının balkonundan geniş, boş bir arsa görünecekti ve arsa şimdilik yemyeşildi. Yağmur yağdı mı, çeşitli genişlikte su birikintileriyle doluyor; çevre apartmanların, ağaçların yansımalarıyla, sular üzerinde birbirine geçmiş renk bugularından garip şekiller oluşuyordu. Hele balkona küçük bir halı serip de üzerine uzandınız mıydı, akıp giden bulutları seyredebilirdiniz. Onlar da cumartesilerini ve pazarlarını balkonda yatarak eğiriyorlardı. Mutfağın önündeki balkon aşağıdaki bahçeye bakıyordu. Gerçi beşinci katta oturduklarından fidanlar biraz küçük görünüyordu, ama ıslak çimin, güllerin kokuları iyice duyuluyordu. İsten döndüklerinde iki tabure atıyorlardı mutfak balkonuna ve kollarını balkon demirlerine dayayıp aşağıya bakıyorlardı. Karşıda iki blok ötedeki yapının önünde bir askeri cip duruyordu devamlı... Yapının bulunduğu sokagi kesen bir başka sokagın iki başında da sten tabancalı jandarmalar... Gür yeşillikli ağaçların gizlediği bir bahçeden çocuk sesleri geliyordu. Çocuklar belki de saklamaç oynuyorlardı.

"Nasıl, mutlu musun?" diye soruyordu karısına Nuri. Sevim yavaşça başını sallıyor, ama mutlu görünmüyordu. Sonra kalkıyor, içerde, mutfakta kabak kızartıyordu. Nuri sarımsaklı çacık, taze nane kokusu duyuyor; aşağıda, bahçede oynayan kapıcının çocuğuna seslenip bir şişe rakı aldıryordu.

"Böyle her akşam rakı içersen kirayı nasıl öderiz?"

Hakkı vardı Sevim'in. Nuri paltosunu sattı. "Kışa çok var nasıl olsa," diye düşündü, "hele kiş gelsin çaresine bakarız. Şimdilik bu parayla yirmi şişe rakı alınır." İki yüz elli lirayı bir iskemleye çıkıp büfenin üzerinde duran vazonun içine koydu.

Bir gece yağmur yağdığınından balkona çıkmamışlardı. Mutfaktaki küçük masaya karşılıklı oturmuş kahve içiyorlardı.

"Ne dersin," diye sordu Sevim. Sesi hafifçe titriyordu. "İyi yapmadık mı? Bu evde de pek mutlu değiliz sanırıım. Taşınmamız bir işe yaramadı."

"Yoo," diye yanıldızı Nuri kuru bir sesle. "Ben öyle düşünmüyorum. Bulutları, çimenleri, ağaçları görmek istiyorduk. Hepsini her gün doyasıya görüyoruz işte. Bence bir ömür boyu bütün bu güzelliklerin özlemi çekip durmak iyi bir şey değil... Bak, eskisi gibi sinemaya bile gitmiyoruz artık. Tanışlarımıza da gitmiyoruz."

"İyi değil yalnızlık..."

Sevim hafifçe içini çekip kahve fincanlarını kaldırıldı.

"Yasak da değil... Kanunlarda yazıyor mu yasak diye? Kararnamelerde, bildirilerde de böyle bir şey yok..."

Akşamları yağmur yoksa ellerinden geldiğince balkonlardan birinde oturuyorlar, sonra yatıyorlardı. Sevim kitap okuyordu bir süre yataktakta. Ve kocasının yatak odasında sigara içmesine ses çıkarmıyordu. Onun da bir şeylerle oyalanması gereklidi eninde sonunda. Arada kendisini çok etkileyen bölümleri yüksek sesle kocasına okurdu. Nuri karısının yüksek sesle kitap okumasından hoşlanmazdı. Çünkü okuduklarından fazla etkilendiğinden midir nedir, sesi kırılı kırılıverirdi Sevim'in. Bu da Nuri'yi sınırlendirirdi.

"Keşke sen de kitap okussan... Okumayı sevsen... Böyle yarınmda sıkılıp durduğunu görünce üzülüyorum."

"Sıkıldığımı nereden çıkardın? Ne güzel yatıyorum işte. Bilmem neden son günlerde canım hep yatmak istiyor. Yoruluyorum besbelli. Radyo yanı başında. Sigara içiyorum... Sonra sen de bir şeyler okuyorsun arada... Neden canım sıkılsın ki!"

Aslında kapalı bir bozkır kentinin bütün yaz görünümülerinden ellerinden geldiğince yararlanıyorlardı. Yağmur haziran boyunca hep yağdığını zaman zaman balkondan ayrılip mutfak masasının başına oturmak ya da yatağa yatmak zorunda kalıyorlardı, ama ikide bir kapanıp açan gök, değişik kalınlık ve renkteki bulutlardan sızan güneş ışığının ağaçlar, çimenler, su birikintileri üzerine yansması da ayrıca oyalyorlar onları. Hele yağmur diner dinmez kuşların hep birlikte şakımları...

Yağmurun yağmak üzere olduğu kapalı bir havada yataktan yatıyordu gene Nuri. Garip bir pembeliğin camdan sızdığını gördü. Işığın nereden geldiğini merak etti. Çünkü kurşun rengeindeydi gök. Yangın olabilir miydi? Yerinden kalkıp balkona çıktı. Batıda, kat kat bulut yiğinlarının ince bir çatlak boyunca aralandığını, şimşeğin bir anlık görüntüsünü andıran bu çatlatan günbatımı pembeliğinin gösterisiz, kendi halinde sızdığını gördü. Pek ölgün, pek kayıtsız bir pembelikti bu ama bulutların veryüzüne saldığı karamsarlığa başkaldırarak her yanı büyülü bir renge boğuyordu. Nuri, Sevim'i çağırmayı düşündü bir an. Sonra vazgeçti. Ocağın başında, önünde önlüğüyle makarnaya salça hazırlayan karısı öyle uzaklardaydı ki!

Pembelik iyice soluk parlak gümüş rengini alana dek bekledi balkonda Nuri. Pembeliğin yitip gitmesiyle birlikte hafif bir rüzgâr çıktı; yağmur bulutlarını önüne katıp güneşe doğru götürdü. Ve Nuri bulutlardan temizlenen doğu yakasında belirmeye başlayan yıldızları gördü. Hiç olmazsa şimdi çağırmalıydı Sevim'i. Çünkü daha dün yıldızları göremediğinden yakınıyordu. "Kentte ışıklar öyle bol ki, yıldızlar seçilmiyor," diyordu. Sanki yaşaması, yıldızların görünmesine bağılmış gibi konuşmuştu. Ya da iki üç saatlik bir ömrü kalmıştı da yıldızları görmek son dileğiydi. Zaten artık çok yaşamayacak gibi solgun, yorgun, isteksizdi Sevim. İyice de zayıflamıştı. Bütün bunlar gerçekten önemli miydi? Üzülmesi gerekmez miydi Nuri'nin? Bilmiyordu. Ellerini balkonun soğuk demirlerine koyup bekledi. Yıldızlar, sağdaki henüz tamamlanmamış boş yapının karanlığı üzerinden birer birer çıkıyor sonra yok oluveriyordu. Yapının iki yanında ışıklar yanmıştı çünkü. Ve yıldızların, henüz bütün bütün kararmamış gökteki solgun ışıkları, neonlarla, flüoresanlarla, civalı lambalarla başa çıkamıyordu. "İşte her şey eskisi gibi," diye düşündü Nuri. "Yani bir çaresizliktir gidiyor. Ya da ben bilmiyorum savaşmayı. Bilenler vardır belki. Olur ya... Ama bana ne onlardan? Birçokları gibi duvarların arasında siğınıp, orada güven içinde yaşamaya alıştım, öyle eğitildim. Esintili kırlar, issız dağ başları ürkütürdü beni. Dalgalı denizin ortasında kalsam, ne yapacağımı şaşırıverirdim."

Haziran sonuna doğru yağmurlar dindi. Sıcaklar bastırdı. Küçük bahçede renk renk güller, aslanağızları, filbaharlar, avize

çicekleri açtı. Nuri, ansızın bastıran bir sahanak yüzünden içeri kaçmak korkusu olmaksızın, rahatça oturuyordu balkonda. Bulunduğu yerden batı yanına pek görünmüyordu ama günbatımının kıızılılığı belli belirsiz seziliyordu gene de. Bir aşağıdakiler katın balkonuna dek yükselen akasya türünden bir ağacın yapraklarına takıldı gözü. Yapraklar telek damarlarıyla çaprazlama sıralanmışlardı. En üsttekilerden başladığ, daha alttakileri, en alttakileri görmeye çalıştı. Her katta yeşilin rengi değişiyordu. Birden, gitmişce koyulaşan, nerdeyse kararan yeşillerin arasında bir pembelik gördü. Yosunlu bir gölün derinliklerinden vuruyor gibiydi. Biraz daha eğildi.

"Şuna bak," diye konuştu kendi kendine, "yaprakların boşluğununda hiç titremeden duran bir ışık... Ya da renk... Karıştırıyorum sanırsam. Ama zararı yok. Çünkü yeniden başlamak mümkün... Kim engel olabilir? Sevim mi? O ütü yapıyor. Bir de türkü tutturmuştur. Ben de doğru ya da yanlış aklıma eseni yapıyorum. İçkili olduğumu söyleler belki. Ama paltomu satmadım mı? Kimse kinayamaz beni. Kinasalar da haberim olmaz. Öldüm çünkü. Evet, böyle de ölünebilir. Kayıtsızlık içinde..."

Pembelik genişledi, genişledi, dağıldı... Dünya kocaman pembe bir top oldu. Ve Nuri'nin avuçlarından sıyrılip boşluğa doğru fırladı. O sırada Sevim tütenin fişine uzandı, prizden çekti. Evin önündeki sokaktan kocaman bir kamyon geçiyordu.

1972

Bir Yabancı

Gece hiç de parlak başlamamıştı. Önce Şeref'le Selime gelmişlerdi. Şeref, üç tane beyaz karanfil getirmiştir her zaman ki gibi. Çünkü bilir, gülden çok karanfil severim, hele üç tane olursa. Üç karanfillik nefis bir vazom var da ondan... Fin kristalı. Jelatin kâğıdını açarken elimden düşüverdi çiçekler. Karanfiller, kuşkonmaz dalları birbirinden ayrılip yere, ayaklarımın dibine saçıldılar.

"Çiçekçi iyi bağlamıştı," dedi Şerif üzüntüyle. "İşinin ustasıdır. Benim çiçekçim. Hep ondan alışveriş ederim. Nasıl olur?"

"Biliyorum," dedim. "Adamın suçu yok. Bende oldu sersemlik. Bugünlerde ellerim tutmuyor. Dün iki bardak kırdım durup dururken. Neden bilmem."

Ağlamak üzereydim. Çiçekleri vazoya kızım yerleştirdi. Büfenin üzerine koydu. Konuklardan iki çift gelmedi. Çok bekledik, gelmediler. Yerleri boş kaldı. Çünkü herkesin belli bir yeri vardır bizim evde. Sezer sallanır koltuğa, Füsün masa başına oturur sözgelimi. Doğan iki kadeh içince yere çöküp bağdaş kurar, sırtını duvara dayar.

"Sezer İstanbul'da," dediler. "Faruk da içiyordur şimdi kulupte. Tezgâhin başındadır."

Başkentin ikinci dereceden bütün memurları oradadır. Savcılar, genel müdür yardımcıları, aylıklı mühendisler, kamu tüzel kişilikleri avukatları... Sırayla gelirler, giderler. Faruk hepsini tanır.

"Peki ya Füsün'la Doğan... onlar neden gelmediler?"

Ayşe ellerine baktı. İnsanın gözlerinin içine bakmayı becermez. Öğrenemedi gitti. Neyi gizlemek ister? Gizleyecek nesi var? Belki gizleyecek hiçbir şeyi olmamasından utanıyordu.

“Plak çalsanız...”

“Fransızca şarkılardan biktik ama. Önce hiç bıkmayız sanıyorduk. Sonunda usandık.”

Kocam Strauss'un valslerini koydu pick-up'a. Şeref Ayşe'yi dansa kaldırdı. Oysa odamız vals yapacak denli geniş değildir. Şeref, Ayşe'yi coşkunca oradan oraya savurmak istiyor, bir yan dan da eşyaları kolluyordu, ikisinin haline bir süre güldük. Ayşe yerine otururken, “Merak ediyorum, çelik yelek nasıl bir şeydir,” dedi. O sırada ben sucuklu kanepeleri getiriyordum. “Aman ne güzel kokuyor,” dediler. Tabak dakikada boşaldı. Ötekiler de gel melilerdi. Sezer neyse, madem İstanbul'daymış. Ama Füsün'la Doğan...

“Şu valsi sustursak artık. İçim bayıldı.”

“Peki ama neden gitti Sezer İstanbul'a durup dururken?”

“Çocuklarının büyümesinden korkuyormuş.”

Herkes güldü. Ben gülmedim. Çocuklarım onunkilerden iki yaş daha büyütü.

“Ya Füsün'la Doğan? Onlar da mı çocukların büyümesinden korkuyorlar?”

Ayşe gene ellerine baktı. “Çözülüyoruz yavaş yavaş,” diye düşündüm, önce Faruk'la Sezer, Füsün'la Doğan... Bundan sonra sıra kimde acaba? Kim daha sonra oyunbozanlık edecek? Belki de ben, biz. Bu yorgunlukla hiçbir şeyi sürdürübileceğimi sanmıyorum.

(Sahi ne kadar yorgundum bugün. Gene de didindim, uğraştım. Başka türlü olmuyor čunkü. Ancak uğraşarak geliniyor her şeyin üstesinden... Domateslerin üzerine haşlanmış, ince yumurta dilimleri koydum. Yumurtaların üzerine de üç parçalı maydanoz yaprakları... Durdum, durdum baktım. Güzel görüyordular.)

Bıraksalar olduğum yere yiğilip kalıverecek gibiydim. Toparlanmak için sabah sabah iki fincan kahve içtim, az şekerli. Üç tane de sigara. Üst üste. Sonra çarşıya çıktım. Apartmanın önündeki küçük bahçe güneş içindeydi. Çiçek fidanlarının, mazların

gölgeleri, çimenlerin üzerine yayılan aydınlığın, sıcaklığın tek-düze sevincini koyu, serin lekelerle geçiştirdi. Buna dikkat ettiğimi anlıyorum. Sarı çiçekler açmış bodur bir çalı duruyordu en ortada. Dallarından biri alıp başını gitmiş, şöyle göye doğru uzanmıştı. İnceliği, uzunluğu, tek başınalığıyla dimdik! Gözdağı veriyordu çevresine besbelli. Güller de açmıştı. Kimileri pembe, kimileri ak sarmaşık gülleri. Leylaklar çoktan solmuşlardı. Çimmenlerin arasında da sarılı pembeli yonca çiçekleri... Bir haziran sabahının aydınlığında –ne yazık!– birbirlerine küskün duruyorlar. Rüzgâr mı gerekli ne? Yok canım, saçmamıyorum. Saçlarımı dağıtan ılık bir esinti iyice hasta eder beni. Domatesler neden bu denli kırmızı? Çocuklar neden bu denli sevinçli? Küçük çocuklar... okulları tatil olan öğrenciler –biliyorum, gülmek haklarıdır artık– ayaklarında patenleri, büyük gürültülerle yokuş aşağı koyuveriyorlar kendilerini. Biraz daha yavaş, biraz daha sessiz. Olmaz mı?

Çarşidan gelince ceviz dövdüm; biber salçası, rendelenmiş soğan, kimyon, limon suyuyla kardım; küçük ekmeklerin üzerine sürdüm. Tereyağılı, kaşarlı ekmekleri hazır ettim. Daha sonra konuklarım geldiğinde fırına sürmek için. Kanepelerime, tostlarımı bayılırlar hepsi de. Kocam her şey yakışınca olsun ister. Konyak geniş karını, dar ağızlı kadehlerle içilir. Rakı, votka uzun, düz bardaklarla... Osman “rastgele bir adamsın, ama yetkinliğe özeniyorsun,” diye takılmıştı kocama. Yoksa Doğan mıydı öyle diyen? Belki de Şeref’tir. Hep bir aradayız. Bir arada konuşuyoruz, işte bu yüzden olacak, bazen karıştırıyorum. Doğan olabilir.)

“Bu sabah ölmek istedim,” diye anlattım. Selime ile Ayşe’ye. Böyle dediğimi Sezer’in de duymasını isterdim. O anladı. Erkekler vergilerden konuşuyorlardı. “Ben bunlara mali tedbir demem,” diye anlatıyordu Osman kendine güvenerek. Ötekiler de Osman'a inanıyordu. “Öylece yatsam, hiç kalkmasam, unutsalar beni diye düşündüm hep. Kısacası ölmek istedim.”

“Ben de içimde bir katılıklı uyanıyorum sabahları. Neden bilmem, ağlamak istiyorum. Çoktan ağlamadım. Kırkımlı geceli daha az ağlıyorum. En son amcamin ölümünde ağlamıştım sanırsam. Şubattı. Kar yağıyordu. Bildiğim bütün gömülme tö-

renlerinde kar yağmıştır. Ne garip değil mi? Ama şimdi haziran, kimsenin öldüğü yok. Yani bizim tanıdklardan kimse ölmeli demek istiyorum. Dışarıda da güneş var."

"Saçmalama," dedi Selime örgüsünden başını kaldırmadan, "dışarısı karanlık."

"Bırak şu şişlerini Tanrı aşkına! Hazıranda örgü örmeğ de ne oluyor? Kiştan çıkar çıkmaz başlıyorsun örgüye."

"Demiryolları grevi ertelenmeseydi..." diye anlatıyordu erkeklerden biri ve iş hayatı doluyordu salona.

Saat on bire doğru Faruk yanında bir delikanlıyla geldi. Delikanının çenesinde ince bir sakal, kareli gömleğinin cebinde papatyalar vardı. "En iyi arkadaşım," dedi Faruk. En son tanıştığı en iyi arkadaşdır hep. Genç yabancısı ellerimizi sıkarken yüzümüze bakmadı. Bunu sonradan anıldım. Faruk'un huyudur; durup dururken yeni tanıştığı birini peşine takar, getirir. Genç arkadaşlar edinmek istiyor. Duyduğu hüznü –evde yalnız bırakılmış köpeklerin hüznünü– dağıtmak için... Ya da gençlerin kavgalarından uzak durmayı, issız dağ başındaki bir kalenin sağlam duvarları arasına sığınmayı onuruna yediremiyor. Surlarda gedikler açılsın, kendisi de yaralar alsın istiyor. İş hayatına dalıp gitmiş erkeklerle yanaşmadı Faruk. Selime'nin yanına oturdu. Delikanlıya da salondaki koltuğu gösterdi. Delikanlı oturmadı.

"De Gaulle mü? İşte devlet adamı ona derim ben." Böyle diyordu kocam Osman'la Şeref'e. Biz kadınlar kendi aramızda konuşuyorduk.

"Dün geceden beri ikimiz de cigarayı bıraktık. Farkında değil misiniz? İkimiz de hiç içmedik bugün."

"Bir hizmetçi bulabilseydim... Şöyleden istedigim gibi. O zaman sıkılmazdım."

"Ben de... ben de çok sıkılıyorum, iyi bir film olsa da gitsek."

"Bugünlerde herkes sıkılıyor nedense. Tatile de çok var."

Delikanlı uzun boyyla odanın ortasında dikilip duruyordu. Gölgesini yüreklerimize dek uzatarak. Gözümüz ona ilgiince cümlelerimizi yarıda kesmek zorunda kalıyor, bakışlarımıza nereye kaçıracağımızı bilemiyorduk. Aramızda bir yabancıydı. Onunla neye başlanabilirdi ki! Ama odanın içinde gezinmesine,

onu bunu ellemesine aldırmayıp, canımızın istediği gibi davranışmayı da başaramiyorduk. Neden oturmuyordu acaba? Gerçi ince çocuktu, utanarak girmişi kapıdan içeri. Boyuna özür diliyor, ellerini kollarını nereye koyacağını bilemiyordu. Böyle kırıda-nip durdukça, bir koltuğa siğamayacağı besbelliydi. Bu yüzden oturmaya yanaşmıyordu belki de.

“Sizi sıkıyorum ya,” dedi üçüncü kez. “Benaslında gelmek istememiştim. Ama bu bay üstledi durdu.”

Sonra şaşkınlıktan olacak, kauçuk ağacının yapraklarına doğru üfledi. İncecik tozlar ayaklı lambanın ışığında dağılıp yıldılar (çok yorgundum bugün, yaprakların tozunu almak ne-redeñ akıma gelecekti).

“Demek kauçuk ağacı kullanıyorsunuz hâlâ,” diye sordu ve düzgün beyaz dişlerini göstere gülmeye başladı. Dişlerinin arasındaki ince aralıktan, boğazında patlamaya hazır duran kahkaha tufanı, ince soluklar halinde hafif hafif sızyordu. Faruk yerinden kalkıp kolunu oğlanın boynuna doladı. Başını da omzuna dayamaya çalıştı ama ondan oldukça kısaydı. Tatlı bir kırmızılığa bürünmüş yüzü mutluluktan parlıyordu. Gözlerini yumdu. Gülmeye yeltendi, beceremedi. Daha doğrusu o sevinç içinde güldüğünü sanıyordu ama yüzü garip bir biçimde kasılmıştı. Ya da bana öyle geldi. Selime:

“Şunlara bakın şunlara,” diye bağırdı coşkun kahkahalar atarak. Ayşe de ona uydı. İki de at gibi kişniyordu. “Kimse gülmesini bilmiyor,” diye düşündüm, “ondan başka... Bir o gerektiği gibi gülebiliyor,” Ama bunu saptamam hiçbir şeyi değiştirmeden. Ne tedirgin oldum, ne de oğlana karşı bir yakınlık duydum.

“Karanfilleriniz ne güzel,” dedi bir ara. Artık sıkılmayı bırakmış, kendi krallığında gönlünde salınıyordu. “Tabii hep vazoda tutmuyorsunuzdur onları. Evinizde yalnız kalınca bir tanesini elinize alıp dalgın dalgın bakıyor, sonra şöyle boynunuza doğru uzatıyorsunuzdur... Neden öyle başınızı öne eğdiniz? Ağlamıyorsunuz ya... Bakın hüzün hiçbir şeyi çözümlemez. Tıpkı karanfiller gibi. Öyle eskidi ki hüzün, artık kullanmayın. Hüzünün yerine öfkeyi salık verebilirim. Ya da gülmeyi deneyin.”

“Artık bir şeyler içseniz,” dedi kocam delikanliya.

"Sağ olun, ama gitmek zorundayım." Sonra kibarca eğildi, hepimizi teker teker selamladı. Faruk şaşırılmıştı:

"Nasıl olur," diye kekeledi. "Yapma canım, daha yeni geldik. Göreceksin ne tatlı insanlardır bunlar. Doğru dürüst tanışmadınız bile... Hadi otur şuraya, karşılıklı içelim. O küçük içkievindeki gibi." Oğlanın gömleğinin eteklerine asılmış bırakmıyordu. "Ne güzel eğlenecektik, beklemiyorsun ki... Bir kadeh, ne olur bir kadehcik iç. Osman, uzansana su konyak şişesine."

Delikanlı güçlü parmaklarıyla gömleğini Faruk'un ellerinden kurtardı. Sonra onları birbirine bitirip avuçlarının içine alarak: "Gitmeliyim," dedi. Sesi dik ve kaçınılmazdı. "Belki aralar beni."

Kapının önünde bir süre durdu. Boyu daha da uzamış gibiydi. Faruk'ın masanın yanında nerdeyse iki büklümdü. "Sizi rahatsız ettimse bağışlayın!" Sonra dış kapının kapandığını duyduk. Ama hâlâ orada, koridora açılan kapının ağzında, duvara vuran gölgesi daha bir büyüyerek bekliyordu sanki. Kocaman bir çılgınlık ya da öfke gibi.

Bir süre konuşmadık. Kimse ondan söz etmek istemiyordu čunkü. Faruk üzgün görünüyor, dalgın dalgın içki bardağını döndürüp duruyordu avcunun içinde. Arada başını iki yanına sallayıp "hey gidi hey" diye mirıldanıyordu. Belli, çok içmişti. Kocam buz getirdi. Ben, "biraz daha tost ister miydiniz?" diye sordum; Ayşe:

"Midem ağrıyor," dedi. Keyifsizdi. Sonra: "Selenli harf ne demektir," diye sordu. "Siren, provokatör, yıldırım tatbikatı nedir? Sten tabancayla thomson arasında ne fark vardır?" Sustu. Selime'nin yumağıyla oynamaya başladı. Ardından: "Gazeteleri okumaktan biktim. Her gün üç gazete giriyor eve. Hemencevik birikiveriyorlar. Koyacak yer bulamıyorum. Kilo ile satmaya kalkmak da ayrı dert... O oğlan bir şeyler biliyor muydu dersiniz? Bizim için gerçekten yeni olan bir şeyler... Yaşamaya yenden mi başlamamız gerekiyor yoksa? Öyle olsa bile, hani nerede vakit? Halilər yıkatılacak sözgelimi. Çocukların üçüne de yazlık giysiler alınacak. Vitrinleri dolaşmam gerekiyor bir bir... Ucuzu-nu, iyisini, her birinin gönlüne göre olanını seçmek için... Ne iş, ne iş..."

"Kes artık," dedi kocası.

Herkes oldukça içkiliydi. Kalan sandviçleri bitirip hep birlikte kalktılar. Ben yerimden kıldırmadım bile. Öylece önume bakıyordum. Ellerime. Başımı kaldırduğumda gitmişlerdi.

Kocam uzun uzun esnedi, gerindi; sonra yatmaya gitti. Ben kül tablalarını döktüm; bardakları, tabakları yıkadım. İşimi bitirince eğilip pencereden baktım. Çiçek kokuyordu hava. Az da benzin, yanmış motor yağı... Önümde birbirini omuzlamış altı yedi katlı apartman dizileri uzanıyordu. Kimi pencelererde hâlâ ışık vardı. Apartmanların ötesindeki ana caddeden motor gürgürtüleri, klakson sesleri geliyordu, iki patlama oldu. Egzozdur, dedim. Patlamaları sert bir fren sesi izledi. Apartman dizileri, o kocaman kör gözlü karanlıklar olup bitenleri inatla gizliyordu. Öyle ki, sonunda merak etmeyi bile unutuyordu insan.

Pencereden çekildim. Arkamı döndüğümde karanfilleri gördüm. Bir de konyak şişesini. Bardağını konyakla doldurdum. Bir dikişte hepsini içtim. Sonra karanfilleri vazoya birlikte pencereden fırlattım. Aşağıdan parçalanan camların sesi duyuldu. Büyük bir kötülük yapmışım ve her şeyin sonunu getirmişim gibi rahatlardım.

Sonra yatak odama girdim. Yorgundum. Düşünemeyecek denli yorgundum. Bir an önce soyunsam, yıkayıp yatsam... Uyusam, uyusam... Hiç uyanmasam. Çünkü biliyorum, yapacağım hiçbir şey kalmadı artık. Ne kadar yorulsam boş.

Ama yeterince yaşanmadan da ölünmüyör ki!

ANALARIN HAKKI

1977

1978 Sait Faik Hikâye Armağanı

Çardak

Zehra, Osman'ın bir eline takım-taklavat çantasını, ötekine de yarım gaz tenekesinden yapılmış maltızı verdi. Tahtası iyi-ce kararmış kapının ağır kol demirini kaldırırken de kirpiklerinin altından belli etmeden Osman'ı süzdü. Gözleri doyuran bir adamdı Osman... Boyu ortalın üstünde, yapısı inceydi. Dik, geniş omuzları, gelişmiş kaslarıyla olduğundan da iri dururdu. Sarı gömleğinin kollarını dirseklerine kadar sıvamıştı. Çiplak kollarında kasları, bileklerine yüklenen ağırlıktan ötürü kiper kıpırdı. Uzun kara tüyleri, arada, yel vuruyormuş gibi ürperiyordu. Zehra'nın gözleri, Osman'ın sarı gömleğinin açık yakasından görünen göğsüne, boynuna, oradan da ileriye doğru çıkış, güçlü çenesine, biçimli dudaklarına, biyigine doğru gitti. Osman, ceketinin bir yanını omzuna atmıştı; öteki yanı sırtından aşağıya doğru sallanıyor, boş kolu bacaklarına iniyordu. Öylece, ceketi omzundan kayıp düşmeden, saatlerce yürüür, yokuşlar iner çıkar, kalabalık kaldırımlardan geçerdi Osman... Süslü Osman... Adı öyle çıkmıştı mahallede. Gerçekten süslü olduğundan değil... Zavallının parası mı vardı süslenecek? Alt ucu, çatıların çevrelerini saran yağmur oluklarını, eski sobaları falan onarır işte. Ama ne giyse yaraşındı Osman'a. Zehra'nın elceğiziyle diktığı kötü gömleği sırtına geçirdi miydi, aşağı kentin boyunbağılı memur beyle-rinden daha alımlı olurdu.

Zehra, kapıyı Osman'ın ardından kapatırken, hafifçe içini çekti. Ağır kapı, ölüm gibi girmişi aralarına. Sanki kapının yanında sabah güneşinin içindeki aydınlichkeit sokak değil de, dipsiz

bir kuyunun karanlığı vardı. Osman, o karanlığa dalıp gidecek, bir daha da dönmeyecekti. Kapının ardı hiç böylesine yabancı gelmemişi Zehra'ya. Eşiği aşın mı korku başlıyordu. Korku, Zehra'yı bekliyordu. Yüksek taş duvarların, kapalı kapının sağlam sürgülerinin berisinde bile, ötelerin sırtına sırtına vuran ağırlığını duydular.

Zehra, arkasında bu koca yükle çardağın altındaki masa-ya doğru yürüdü. Sofra müşambasının üzerine yayılmış zeytin çekirdeklerine, kirli çay bardaklarına iğrenerek baktı. Sofrayı toplamaktan vazgeçip, taşlığın güneşli yerinde boş makaralar-dan, kibrit kutularından kuleler yapmağa uğraşan çocuklarına yanaştı; çömeldi; kollarını iki yanına açarak çocukların kucak-ladı. Biri dört, öteki altı yaşlarındaki iki kız, oyunlarını bırakıp analarına sokuldular.

— Leblebi tanem... bulgur tanem.... mercimeğim.

Zehra, kızlarının boyunlarına, yanaklarına, tozlu, kuru yap-raklar gibi kokan saçlarına yüzünü sürdü. Birbirine karışmış üç gözde, çığlıklar atarak koklaşıyor, öpüşüyordu. Bir ara Zeh-ra dengesini yitirip yere Yuvarlanınca, çocuklar üzerine çıkip oynasmağa başladılar. Kahkahaları, çığlıklarını birbirine karış-ıyordu. Zehra güclükle doğruldu. Çocuklarının ardlarına birer şapla atarak:

— Yetti artık arsızlar, diye şakacıkta azarladı onları. — Yüz vermeğe gelmez sizlere. Yapışınız mı bırakmazsınız. Elin ada-mına da böyle yaparsanız vay halinize!

Çocukların ellerine süzgeçli bir teneke vererek kendini kur-tarabildi. O, masasının üzerine toparlarken, kızlar, ağır kovayı sürüye sürüye taşlığın üç yanını çeviren sarışıkları, teneke kutulara dizili sardunyaları, küpe çiçeklerini, fesleğenleri sula-dılar. Çardak mis gibi toprak, ekşi sardunya yaprağı, fesleğen koktu. Yüreği hızla çarpmağa başladı Zehra'nın... Bu kokuda ona öz kanı gibi yakın, gene de ne olduğunu kestiremediği, belki de öndeği uzun, hiç bitmeyecek kadar uzun yılların yavaş yavaş sunacağı bir sürü güzel, iyi şey saklıydı. Sanki Zehra, bu ko-kuyla dünyanın bütün güzelliğini, büyülüüğünü kucaklardı da, gene bomboş kalırdı kolları. Sabırsızlık, bir tıkanıklık yüklerdi yüregine. Zehra, hiç tatmadığı bir şeye çok, daha çok kanmak

sonra da onu gücü kalmamışçasına tüketmek, son bir gayrette yok etmek isterdi. Deminki korkusu geçmiştı. Gündelik yaştının güven verici tekrarları başlamış, o çok iyi tanıdığı ayrıntılar, bilinmeyen tehlikelere karşı koruyucu duvarlarını örmüştü. Hafiften bir türkü mırıldanarak sofrayı toplamağa başladı. Güneş yükselsimişti. Çardağı çevreleyen yapraklar, taşların üzerine koyu gölgeler seriyor, arada kalan güneşli parçalarla gölgelerin kesiştiği yerlerde saydam, zaman zaman renklenen ışık yuvarlakları oynuyordu. Yaprakların arasından sızan güneş ışığının bu garip oyununu seyrederken, bir dere dibinin yosunlu çalkantısına bakiyormuşçasına başı dönerdi Zehra'nın.

Çardağı seviyordu. Çardağın doya doya keyfini sürdürdüğü ılık, güneşli günleri seviyordu. Kış hiç gelmese... Kişi düşününce durup dururken ağlamaklı oldu. O esintili, ıslak günlerde çardak, çıplak tahta direkleri, artık yaprakların, pembe, mavi çiçeklerin sarılmadığı ipleriyle, perdesiz odalarından kimsesizliğin ve hüznün baktığı yıkılmağa bırakılmış boş evlere benzerdi.

Islanan yanaklarını eteğinin ucuyla sildi. Neden ağlayıverdiğini düşünmeye korkuyordu. Evet, kış günleri kötü ve berbat olacaktı. Gerçi aylar vardı daha... Ama göz açıp kapayıncaya kadar gelecekti güneşli günler. Sonra kara dumanlar her yanı, güneşli sokakları, Zehraların küçük evlerini örtecekti. Zehra da çocukları da, çardağın çiçekleri gibi kara dumanların altında boğulacaklardı.

Başını örtüp kovaları aldı, dışarı çıktı. Yokuşun alt başındaki çeşmeye doğru yürüdü. Çeşme başında Nuriye ile Fatma'yı görünce canı sıkıldı. Bir süredir kızlar, bir tuhaf olmuşlardı. Zehra'yı görür görmez birbirlerini dürtüp güllüşüyorlar, o yaklaşınca susuveriyorlardı. "Kafalarına kafalarına vurmalı edepsizlerin," diye geçirdi aklından. Ve kızlara yüz vermemek için suratını astı, çeşmenin az berisinde durup ötekilerin işlerini bittirmelerini bekledi. Gene de Nuriye'nin çenesi durmadı:

— Osman abimin sarı gömleği pek güzeldi. Geçerken gördük de... Sen mi diktin? Eline sağlık...

"Bu kaynanam bakışlı, sözü döndürüp dolaştırip nerelere getirmek ister ki," diye düşündü içinden Zehra. Nuriye yirmi üçündeydi, doğru dürüst kismet çökmemişti daha.

- Yok, ben dikmedim, dedi Nuriye'nin yüzüne bakmadan.
— Sen dikmedin mi? Bak sen... Ya hazır mı aldı onu Osman abim?
— Hazır almıştır zaar.
— Kaça aldı ki? Bir soruver be Zehra! Kardeşime alacağız da...
— Olur. Osman abin akşamı gelsin, sorarım.

Fatma yüzünü çesmenin yanındaki atkestanesinden yana çevirmiş, ağaç ilk kez görmüş gibi, bakışlarını kestanenin gövdesinden ayırmıyor, gülmemek için dudaklarını ısırip duruyordu. Nuriye'nin kovaları dolunca, Fatma kendininkileri de aldı, Nuriye ile birlikte çesmebaşıından ayrıldılar. Köşeyi döner dönmek kıkırdamağa başladılar.

Zehra, kovaların dolmasını güclükle bekledi. Sonra da önündeki dik yokuşa aldırmadan ağır kovalarla hızlı hızlı yükseldi. Küçük önemsiz olaylar, saflıkla ağızdan kaçırılan cümlecekler, ya da inadına sezdirilmeğe uğraşlan gerçekler karanlık, uğursuz bir anlam kazanmağa başlamıştı. Korku, bir adım gerisindeydi Zehra'nın. Pençesini Zehra'nın göğsüne dayamak için Zehra'nın sendelemesini bekliyordu. Can havliyle kapının mandalına asıldı. Kovaları içeri alıp kapıyı kapadı. Demir sürgüyü indirdi. Soluk soluğaydı.

O akşam Osman, kıyma, bir şişe de şarap getirdi eve. Zehra köfte, patates kızarttı, bol soğanlı ekşili bir de salata yaptı. Osman böyle akşamlarında masaya oturmaz, taşlığa kilim serdirir, sırtını kör kuyunun taşına dayar, Zehra'nın özene bezene donattığı sininin üzerinde yerdi yemeğini. Osman'ın demlenmesi uzun sürdüğünden, çocukların daha önce yiyp yattımlıydı. Zehra, Osman'ın dizinin dibinde oturuyordu. İçince çokluk geveze olurdu Osman. Çocukluğunu, askerliğini, oluklarını onardığı evleri, karşılaştığı insanları, damların üstünden bir başka görünen kenti anlatırıdı. Ne garip şeyler geçerdii Osman'ın başından... Hiç biri inanılacak gibi değildi. Besbelli uyduruyordu.

Ama Osman bu akşam suskundu. Arada Zehra'nın dizlerini okşuyor, dalgın dalgın gülümsüyordu. Mutfak camından vuran ışıkta yüzü çocuksu, utangaç ve mutluydu. Zehra, eteğinin ku-

cağındaki kıvrımlarıyla oynadı bir süre. Sonra Osman'a bakarak sordu:

— O sarı gömleği nereden aldın?

Kısa bir susuş... Osman, karısına baktı. Zehra'nın başı gene önüne eğilmişti.

— Neden sordun?

— Hiiç... Hani gömleklerini hep ben dikerdim de... Çeşme başında Nuriye de sorduydu. Pek beğenmiş Nuriyegiller sarı gömleğini. Memet'e de alacaklarmış... Şu sümüklüye.

— Çeşmebaşında karilarla yarenlik etmek de nereden çıktı?

— Tövbe... Yarenlik neresinde bunun? Kulağımıza tıkaç sokup ağızımıza da kilit vuracak değiliz ya!

— Osman'ın gömleğinden size ne, diyemedin mi? İşiniz gücünüz yok da elin adamını mı gözlüyorsunuz, diye soramadın mı?

— Böyle lâflar bana düşmez artık Osman... Kocasına sahip çikandan da gel, derler. Arkamdan gülüverirler.

— Kız sende ne var bugün? Bir çuval lâfi ne demege getiriyorsun?

— Kim aldı o gömleği sana Osman?

Oylanmaktan, sözü döndürüp dolaştırmaktan bıkmıştı. Sesi dik ve kesindi. Osman ürker gibi oldu önce ya, belli etmedi. Kafası buğuluydu zaten. Toparlanıp en uygun cevabı verecek hali yoktu. Düşüncelerinin, duygularının bağıntıları kopmuştu. Utancının edepsizlige dönüştüğünü seçemedi; gülümşedi. Dudaklarında Zehra'ya yabancı gelen kıyıcı, fazla erkekçi bir büküntü vardı. Zehra, birden Osman'ın gülen dudaklarını parçalamak, o hoyrat gülümseyışı yok etmek için dayanılmaz bir istek duydu. Yerinden fırladı. Çiplak ayaklarıyla Osman'ın karşısına dikkildi. Elleri belinde, gözleri şimşek şimşekti.

— Seni Süslü Osman seni! diye bağırdı. — Seni karı düşküdüdürzü! Karılardan hedİYE almak da mı vardı? Al çorapları veren de mi o kahpe yoksa? Sarı gömlek gibi al çoraplar da mı onun? Onları karşısında giymege, benim çatımın altına getirmeye utanmadın mı?

Osman birden davranışını kolunu kaldırıldı, Zehra'ya bir tokat attı. Tokat pek hızlı inmemişi yüzüne, ama Zehra boş bulundu-

ğündan sendeledi. Ardından hemen toparlanıp Osman'a saldırdı. Bir yandan Osman'ın göğsünü yumrukluyor, bir yandan da bağıriyordu:

— Sen bana vuracak adam mısin? O tokadı yanına kor muyum sandın?

Osman güclü elleriyle Zehra'nın bileklerine yaptı. Kırırip sırtına doğru büktü. Zehra'nın acıdan soluğu kesilmişti ya, çırpinip didinmeyi, usul usul sövmeyi de bırakmamıştı. O çırıldıkça, Osman'ın kollarının çemberi daralıyor, didişirken kopçaları açılan esvabının ortada bıraktığı göğüsleri, Osman'ın bağırına daha bir sokuluyordu. Osman tek eliyle Zehra'nın iki bileğini birden kavrayıp, ötekiyle ensesini tuttu. Zehra, son bir gayretle, "Bırak beni," diye inledi. Arkasını getiremedi. Sesinin gücsüzlüğünden ürkmüştü. Osman'ın çok yakındakı yüzü, sıcak hamamdan yeni çıkış gibi buğulu, şiş ve belki de çirkin-di. Zehra, çaresizliği içinde kurtulup kaçmak isterken Osman'a daha çok yaslandığını fark etti. Kocasının yüzündeki gevşeme şimdî Zehra'nın bedenine sinmişti. Kendisini sımsıkı saran kol-lara karşı koymaktan çok, istemine başkaldıran o hain ürpertiye haddini bildirmek ister gibi bedenini Osman'ından ayırmaya çalıştı. Yapamadı.

Zehra, önce Osman'ın şaraplı sıcak soluğunu, sonra da gecenin neminde daha bir keskinleşen gübreli toprak kokusunu duydu.

Ertesi sabah Osman sarı gömleğini giymedi. Zehra onu kapiya kadar geçirip uğurlamadı. İçerde yatakları toplayıp oyalandı. Osman, maltızı ve takım-taklavat çantasını yere bırakıp kapıyı kendi açtı. Sonra tekrar kapadı. Zehra, kapının kapandığını duyunca taşlığa çıktı. Kör kuyunun bileziğine ilişti. Yılgın ve yeniki. Üzerine taşlar yuvarlanmış gibi sızlıyordu her yanı. Hele yüreği... Koca bir kaya abanmıştı göğsüne. Soluğunu kesiyordu. Elleri kucağında, dizleri bedeninin o taşlaşmış ağırlığını taşış gibi büük, uzun uzun oturdu kaldı.

Güneş yavaş yavaş yükseliyordu. Damin ve çardağın taşlı-ğası serdiği gölgelerin arasında kalan üçgen biçimindeki aydınlichkeit, önce ayaklarının üzerindeydi; giderek dizlerine, kucağına doğru çıktı. Kucağında hiç kırıdatmadan unuttuğu ellerinin derile-

ri yanmağa başladı... Birden feslegenlerin, sardunyalarının, ıslak toprağın kokusu geldi burnuna. Çocuklar, analarının dalgınılığından yararlanıp çiekleri sulamışlardı. Zehra, kokuya birlikte, damarlarında sessizce durulup kalmış kanının yeniden akmağa başladığını duydı. Koku, artık bilinmeyen bir uzaklıkta değil, şuracıkta, çocukların sarı kafalarını çevreleyen havanın içindediydi. Sonu gelmeyecek gibi görünen o uzun yıllar, sakladıkları her şeyi Zehra'nın ayakları dibine boşaltmışlar, gizlerini tüketmişlerdi. Şimdi hayat denen o büyülü uzaklığın kendi payına düşen parçasını, bütün açıklığı ve sınırlarıyla görüyordu. Bu sınırların içine sığabilecekler pek küçük ve ömensizdiler gerçi. Ama onundular. Düşlere yer bırakmayacak kadar açık ve seçiktler. Sarı gömleklerin, al çorapların, çesmebaşındaki arsız kızların, Osman'ın o yabancı, o kıycı gülümseyişinin erişemeyeceği bir gizlilikteydiler.

Yerinden kalktı. Solmuş bir-iki çiceği koparıp attı. Toprağın kuru yerlerine biraz daha su verdi. Feslegenlerin toparlak kafalarını okşadı.

Sonra sofrayı toplamağa başladı.

1968

Mısırlar

Yazın ortasında –durup dururken– yaz daha işe yarar hiçbir şey, doğru dürüst sıcaklık bile getirmemişken (yağmurlar dineli iki hafta oldu mu?) ortaya çıkıverdi mısırlar. Sarı kaytan bıyıklı, geniş omuzlu bir delikanlı köşe başına mangalını kurdu; mısır közlemeye başladı. Nuran dutun tepesine çıktı baktığında, surların dibindeki düzükte mısır kazanlarının kurulduğunu gördü. Yaz güneşinde tembel tembel yükselen ince dumanları da... Kızlenmiş mısırın kokusu, yazın bitmek üzere olduğunu (ne zaman başlamıştı ki), nasıl olsa geçip gideceğini, hem de boşu boşuna, alışılmamış bir sevinç, söylememiş sözler getirmeden geçip gideceğini duyurmuştu Nuran'a. Çünkü, çocukluğunda mısırlar, kışın ya da –hiç değilse– sonbaharın habercisiydi. Daha doğrusu bir uyarıcıydılar. O zamanlar ağustosta falan çıkmardı mısırlar.

Ağustos da yazın bittiğini gösterecek uygun bir ay sayılabilir pekâlâ. Ama şimdî neden ve nasıl yapıyorlarsa yapıyorlar, mısır mangallarını temmuz ortasında kuruveriyorlardı.

Gerçi Nuran on altısındaydı daha. Geçip giden günlerin sızısını duymayacak kadar genç, nerdeyse çocuktu. Ama aşağılarda, kentin kiper kiper renkler, ince bugular, ışıklar içindeki alabildiğine coşkun yaşantısına karşın, üzerinde ömürlerini sürdürdükleri yaşlı tepenin bakımsız, eğri-büğrü, lâğım kokulu sokakları, bütün o canlı, gerçek yaşamdan arta kalan pis bir kabuk, bir kahıntı görünüşünde uzanırken, Nuran'ın günleri –çaresiz– geçip gidenden arta kalan burukluğu taşıyordu.

Ama kestaneleri seviyordu Nuran. Çünkü, kestaneler tam zamanında ortaya çıkıyordu. Ayrıca kestane mangalının, sıcak kestanelerin bir anlamı vardı. İnsanın üşüyen yüzüne, ellerine geçici bir sıcaklık sunarlardı. Hem Nuran, kestaneciyi de severdi. Sıksa, yaşlı bir adamı kestaneci. Yazları aşağıda bir baraka da dondurma satardı. İşini mevsimlere göre ayarlamasını bilen, bunda da hiç şaşmayan, anı değişikliklerden, yersiz esintilerden hoşlanmayan ciddî bir adamdı açıkçası. Ama şu misirci... Aklına esmiş, tutmuş, köşebaşında mısır satmağa kalkışmıştı. Mahallede bile değildi. Köksüzün biriydi besbelli. Durup dururken de Nuran'a sevdalanmıştı. Nuran salt bu yüzden onu öldürebilirdi. En çok da delikanının içine saldığı o gereksiz ürpertiden, düşlerinde gördüğü yakıksız görüntülerden ötürü... Önemsiz bir misircinin Nuran'a sevdalanmağa, düşlerine girmeye, çakır gözlerini üzerine dikip bıyıklarını burmağa hakkı yoktu. Çünkü mevsimler, yaşamındaki hiçbir şeyi değiştirmeden geçip gitseler de, Nuran daha iyi günlerin kendisini beklediğine inanıyordu. Dut ağacının tepesinden seyrettiği şu koskocaman kente, ona da bir yer bulunurdu nasıl olsa.

Nuran yaz gecelerini de dutun tepesinde geçirirdi. Anası, kocaman bir kız olduğunu, küçük çocuklar gibi ağaçların tepeşinde tünelmesinin yakışık almayacağını söyleyip duruyordu ya, Nuran aldırmıyordu. Dutun çatal dalları arasında, kalçaları sızlayıp bacakları tutulana kadar oturur, bağırdıda sürüp giden yaştanının bugüllarına bürünmüş, kendini ancak yarı yarıya veren kentin alaklı ışıklarına dalardı. Aşağılardaki kocaman parktan yükselen şarkı sesleri duta degein ulaşırıldı. Kimileri hüzünlü, kimileri neşeli şarkilar birbirine karışır, ama Nuran'da hep aynı etkiyi bırakırdı: Yaşama isteği. Bu istek neden yüreğini kederle doldurur, zaman zaman ağlatırırdı, bilemezdi. (Zaten hiçbir zaman hiçbir şey yeterince açıklanmağa, hiçbir duyguya bir başkasından kesinlikle ayırt edilmeğe yatkın değildi.) Belki yaşamağa başladığını bilmiyordu da ondan. Yaşadığının farkında değildi. Bunu kendisine duyuracak *bir şey* gerekliydi. Parmak ucuna diğış iğnesinin batması gibi... dirseğini hafifçe dolabin köşesine çarpmak gibi... önemsiz, ufkak, sonradan kolayca unutuluveren... gene de *bir şey*.

Eylül başında, babasının dayıoglunun karısı Neclâ, kocaman bir paketle geldi. Bu dayıoğlu Kenanlar, Nuranlar gibi yoksul değillerdi. (Anası duymasındı. O hiçbir zaman yoksul olduklarını kabul etmez. İkide bir, "Tanrı fakir-fukaranın yardımcısı olsun" diye dua eder, mahalledeki dul Fatma kadına yiyecek taşırıldı.) Kenan da karısı da *daire*'de çalışıyordu. Aşağıda, kentte küçük de olsa kaloriferli bir evleri, güzel eşyaları vardı. Nuran sık sık onlara gitmek, o güzelim eşyalarla dolu evde uzun uzun oturmak isterdi, ama nedense anası-babası ancak bayramlarda gitmeyi uygun buluyorlardı. Kenan ağabeylerse akıllarına esince uğrarlardı, özellikle kışın. Kenan yarınl kilo siğır kıyması, bir şişe de Kulüp rakısı alır, öyle gelirdi. Nuran'ın babası Mahmut efendiyle karşılıklı içerlerdi. Neclâ da içerdì arada. Ama kocasının bardağından. Yüzünü falan buruşturmadan, şöyle küçük bir yudum alındı. Yemeğin sonuna doğru şişenin dibinde iki-üç parmak rakı kalındı. Kenan, kalan rakayı Mahmut efendiy'e bırakırdı; başka bir gün canı çektiğinde içsin diye.

O akşam gene bir şişe Kulüp rakısı, kıyma yerine de koyun ciğeriyle, geldiler. Ayrıca, Neclâ'nın elinde kocaman bir paket vardı.

— Bak, ne getirdim sana, dedi Nuran'a ve paketi açtı. Paketten Neclâ'nın eski yün etek-ceketi ve sıvri burunlu rugan pabuçları çıktı, — Bu yıl epey boy attın, kilo da aldın. Benim öteberimi giyebilirsın artık. Bir dene bakalım. Pabuçlar büyük gelirse burunlarına pamuk sokuşturuver. Yepyeniler daha, çok az giydim ya, ne yaparsın modası geçti.

Nuran kırmızı etek-ceketi giydi. Gerçekten ikisi de tam bedenine göreydi. Rugan pabuçların burnuna pamuk falan doldurmak da gerekmiyordu. Babası kırmızı rengi pek gözalıcı buldu. Anası, "Canım, ne gereği vardi şimdi," diye mırıldandı, suratını astı. İncinmişti. Nuran, anasına da babasına da aldırmadı. Sevinçten uçuyordu.

Bir gün bakkaldan dönerken kestane kokusu duydu Nuran. Kestane kokusuya birlikte ayazın, çitirdayan kömürlerin, ilk karın kokusunu da duydu. Ama ayaza, kara vakit vardi daha. Önce havalar biraz serinleyecek, Nuran kırmızı etek-ceketini giyecekti. O sevinçle bir külâh kestane aldı. Kestaneler avuçlarını ya-

kacak kadar sıcaktı. Evde kokularını içine çekte çekte kestaneleri soydu. Bir tanesini anasına verdi, bir tanesini babasına sakladı. Kendi yemedi. Kalanları kardeşine verdi.

Cünkü okullar açılmıştı. Okulun ne belâ bir yer olduğunu iyi bilirdi. Bu yüzden okul zamanı kardeşi Hasan'ı elinden geldiğince şımartırdı. Kendisi orta ikiden ayrılmıştı. Ama Hasan'ın okuması gerekiyordu. Anaları öyle istiyordu çünkü. Hasan da anasının sözünden hiç çekmazdı. Orta ikiden ayrılmayı göze alamazdı. İşte bu yüzden kestane payının hepsini Hasan'a vermişti Nuran. Helva payını da verirdi, hoşaf sevmediğini söyleydi; tek Hasan içsin, içsin de ortaokulu, okulun kül renkli duvarlarını, bir garip, eğri bakan öğretmenleri, memur çocuklarını, onların arasında eski önlükle, eski pabuçlarla, bir türlü kiri, çatlağı giderilemeyen ellerle dolaşmanın acısını unutsun diye.

İlkokul gibi değildi ortaokul. İlkokul başkaydı, kendileri nindi. Ortaokul, yukardan inenlerle aşağıdan çıkanlar arasında bölüşülüyordu. Aşağıdan tırmananların öfkesi, yukardan inenlerin solgun sevincini yok edecek kadar güçlüydü. Üstelik öğretmenler de aşağıdan geliyorlardı.

Mısırların haber verdiği, kestanelerin "işte geldi," dediği kişi herkes kendince hazırlanıyor, belki de karşı koyuyordu. Nuran için kiş, kırmızı ceketin giyilebileceği günler demekti. Hasan için sonsuz bir çabalama olmaliydi. Umutsuz, kırgın bir didişme. Ama ev kadınları için kişi hazırlık gerçekten önemliydi. Bu konuda pazarcılar, ev kadınlarıyla birlik oluverirlerdi. Çalışkan, tutumlu ev kadınlarının iyiliğine çalışırlardı sanki. Pazarlarda yeşil biberler, salatalıklar tepelenirdi. Sandıklara çürümek üzere olan ucuz domatesler doldurulurdu. Yeşil domateslerin yeri ayriydi. Kişi hazırlanıldığı günlerde pazara iki; üç sefer yapılrıdı. Dolu, ağır fileler, sepelerle yokuşları, merdivenleri tırmanırlardı. İki kolunu insafsızca aşağı doğru çeken yüklerle sırtı kamburlaşmış, yanakları al al, sırtı ter içinde yürüken, Nuran, kenti unutmak zorunda kalındı. Yanında anası yürüdü çünkü. Yorgunluğun alt edip gülümsemeyi başararak. Anasının bu mutluluğunun, önüne geçilmez, anlaşılmaz bir gücü vardı. Salatalıkları kilo başına on kuruş daha ucuza almanın, sonunda bütün pazarı dolaşıp domateslerin en az çekirdeklerine rastlamış olmanın

karşı konulmaz, kesin mutluluğu içinde yürüyen anasıyla, kendi düşlerinin belirsizliği, saydamlığı savaşmağa kalkışınca, Nuran mutlaka yenik düşerdi. Bu hep böyleydi. Gerektiğinde biber kızartmasıyla, hatta domates, soğan ekmekle geçiştirilen yaz günlerinde biriktirdiği paraları seve seve harcar, paralı bir kadının cömertliğiyle, paralı kadınlarla özgü güzelim umursamazlıkla kilo kilo salatalık, domates, erik, çürük şeftali alırdu anası. Sonra hafta boyu süren bir didinme başlırdı. Turşular kurulur, salça, reçel kaynatılır, yeşil biberler, soğanlar, kurutulmak üzere iplere geçirilirdi. Bu işler bittikten sonra da komşuların yardımıyla tarhana karılırdı. Anası:

— Kişi hazırız, derdi, alabildiğine gururla.

Ülkesini uzun sürecek bir kuşatmaya hazırlamış komutanın güvenliği içinde olurdu. Çünkü babalarının eve para getiremediği günler için ekmeklerine katık edecek turşuları, salçaları, çorbaları bulunurdu hiç değilse. Öğleden sonraları ev işlerinin bittiği o çok tatlı saatlerde sobanın başında, ısınmanın sevincini duya duya örgü örmeler, bir tülbentin çevresine oya geçirmeler de vardı. Geçeleri dışarıdaki soğukun, karanlığın arasından nasisa siyrılıp çikabilmiş, giysilerine soğuk ve kar kokusu sinmiş birkaç komşunun, bayram sevinci gibi çıkış gelmeleri... Sobanın üzerinde demlenen çaylar... Daha sonra gecenin geç bir saatinde onları yeniden ayaza bırakıp kapıyı arkalarından sürgülemek... Başlarının üzerrinde kendi koruyucu damlarının bulunduğuunu bilmek...

Kişin kent görünmez olurdu. Kalın, çok koyu bir duman, kenti tepedeki evlerden sakladı. İşte Kenan'la Neclâ asıl böyle akşamlarında gelirlerdi. Kenan yemeğini bırakıp sık sık bahçeye çıkar, derin soluklar alıp verir, "hava buna derler," diye bağırrdı. Sevinçten sesinin titrediği, evin içinden duyulurdu. Şişeyi yarlıtladılar mı yakınımağa başlardı:

— Ah, bu kent yaşamı! Biz aşağılarda boğuluyoruz. Birazcık toprağım olsa durur muydum buralarda? Sonra Mahmut efendiye çıkıştı:

— Satalım, diye tutturdun şu tarlaları. Ne oldu sattık da, ha?

Mahmut efendi bilgece gülümseyerek başını iki yana salladı. Tarlalar satılmamasıydı şu içinde oturdukları evi alamazlar, kiradan kurtulamazlardı. Evin evlik yanı yoktu gerçi, kümes gi-

biydi. Her yıl bir başka yeri onarılmak isterdi. Ama olsun, kendilerinindi ya. Sokakta kalmaktan kurtulmuşlar, bir göz odayı da kiraya vermişlerdi. Hem tarlalar... O tarlalarda çalışmanın, tarlada dökülen alıntıları karşılığı kazanılan paranın ne olduğunu iyi bilirdi Mahmut efendi. Bu Kenan'ı hiç tarlada çalışmamıştı. İlkokulu bile kasabada okumuştu. Nereden bilebilirdi? Ama bütün bunları söylemezdi Kenan'a Mahmut efendi. Güler geçerdi yalnızca. Bırakırdı Kenan konuşsun. Hem konuk, hem de okumuş adamdı o. Canı istiyorsa kenti kötüler, kalorifer bacalarına ilenirdi. Bütün bunlar Kenan'ın hakkıydı.

— Hayır, derdi Kenan karısına. Böyle derken de masaya bir yumruk indirirdi. — Fikret "Sis" şiirini İstanbul için yazmadı. Şu içinde boğulduğumuz kahrolası kent için yazdı.

Bir zulmet-i beyza ki peyapey müitezayid

Bana kalırsa suçluyuz biz. Evet, inanıyorum buna Suçlu, günahkâr, pis yaratıklar olduğumuza inanıyorum. Madem koca ülke buradan idare ediliyor.

*Örtün evet ey haile örtün
Ey şehr
Örtün ve müebbed uyu.*

Nasıl? Tam bize göre değil mi? Ne yani, inanmıyor musun? O madrabaz heriften komisyon almadin mı şu banka kredisi için? Kredi açılacak adam mıydı o? Ama ben araya girdim, kredi açtırttım, ayrıca bankadan da yüzdemeli aldım. Ya sen? Kim bilir sen ne hatalar karıştırıyorsundur!

Neclâ elini, kocasının demin kocaman bir yumruk olup masanın üzerine inmiş, sonra da yavaş yavaş gevseyip açılmış olan elinin üzerine koyardı. Kenan da boşta kalan öteki eliyle, sanki ağlıyormuş gibi gözlerini ovuştururdu.

Kenan'ın okuduğu şiirlerden kimse bir şeycikler anlamadı. Ama onun tantanıyla uzayıp giden sesi, şiirin yadrigadıkları uyumu, ardi ardına sıralanan yabancı sözcükler herkesi ürkürdü. Tanrısal bir kargıya omuzlarını çökertir, yüreklerine

korku salardı. Kimileyin şiri onların anlayacakları sözcüklerle okurdu Kenan:

*O bin kocadan arta kalan
Tatlı, cana yakın, süzgün mavi gözlü dilber*

Nuran, yüreğinin neden çarpmağa başladığını, kasıklarının neden zonkladığını, üst üste yutkunmak zorunda kaldığını anlamazdı. Anlayamazdı ya, kente gitmek hepten dayanılmaz bir istek olurdu.

Bir Ekim ortası yataktan üşüyerek kalktı Nuran. Oda öyle soğuk ki, yeniden yatağına girdi ve yorganının altına büzüldü. Soğuğu duymaz kırmızı ceketi geliverdi aklına. Evet, gün bugündü. Kırmızı etek-ceketin, daha doğrusu Nuran'ın günü... Ama sevgili giysilerini sırtına geçirebilmesi için öğleden sonrası beklemesi gerekiyordu. Ancak, annesi komşuya gitmek üzere kapıdan çıkışınca giyinmeye başladı. Neyse ki, saçlarını nasıl tarayacağını daha önceden düşünmüştü. Bunun için vakit kaybetmeyecekti. Saçlarını omuzlarından aşağı öylece bıraktı mı, daha güzel oluyordu Nuran. Bunun farkındaydı. Ama kentin yabancı kaldırımlarında saçlarını sallaya sallaya dolaşmağa pek cesareti yoktu. En iyisi onları arkaya toplayıp siyah bir kurdeleyle sımsıkı bağlamaktı. Aynada kendine son bir kez göz attıktan sonra rugan pabuçlarını da giydi. Kapının önünde kısa bir süre duraklıdı. Sonra kesin, ne yapacağını çok iyi bilen kararlı adımlarla dışarı çıktı. Başı yukarıda, dimdik yürüyordu. Sağına soluna bakmadan. Ve yillardır iyi dikilmiş giyimlere, topuklu pabuçlara alışkinmiş gibi. Hiçbir taşın adımlarını tökezletmesine izin vermeden yürüyordu. Böylece uzun yokuşuindi.

Alt sokakta, dükkânların önünden geçerken hızını kesti. Biraz ötede Salim amcanın dükkânı vardı. Terziydi Salim amca. İki yıl öncesine kadar karısıyla birlikte Nuranların bitişigindeki evde otururdu. Karısı ölünce evi bırakmış, dükkânın arkasındaki odada yatıp kalkmağa başlamıştı. Karısı ölünce iyice çökmüştü. Gözleri iyi görmüyor, eskisi gibi iş çıkaramıyordu. Halinin pek perişan olduğu söyleniyordu. Nuran'ın onu çiğneyip geçmesi

yakışık almazdı. Hem kırmızı etek-ceketin gerçek değerini olsa olsa Salim amca verebilirdi.

Nuran, dükkânın açık kapısından başını uzattı. Salim efeninin kamburlaşmış sırtı kapıya dönüktü.

— Salim amca, diye seslendi Nuran.

Salim efendi döndü, gözlüklerini çıkarıp baktı. Besbelli tanıyamamıştı Nuran'ı. Neden sonra:

— Vay, sen miydin? diye sordu sesi titreyerek ve kalkıp kapıya doğru yürüdü. — Az kalsın tanıyamayacaktım. Bu genç, güzel hanım da kim, ne işi var benim dükkânda, diyordum. Görmeyeli ama büyümüş, değişmişsin. Gelsene içeri!

Nuran yererde kumaş parçaları, tozlara bulanmış iplikler sürünen dükkâna çekinerek girdi.

— Geç otur! Aceleyle bir iskemlenin üzerini boşalttı. — Beni unuttunuz. Baban da uğramıyor hiç. Artık komşu değiliz diye... Yok canım, neler söylüyorum ben de... Takaza etmenin sırası mı şimdî? Anlat bakalım, ne var, ne yok?

— İyilik, dedi Nuran.

— İyi, iyi... İyi olun! Ben de işte gördüğün gibiyim. — Eliyle belirsiz bir hareket yaptı. — Sen nereye gidiyorsun böyle, yalnız başına? Dur bakayım... Pek şıksın. Ceketin de güzel... Yakışmış. Belli iyi bir dikiş. Anlarım ben.

— Kenan abimin karısı var ya, Neclâ, o verdi.

— İyi yapmış. Pek güzel... Demek sen de giydin...

Sonra tek başına çıktı, gidiyorsun.

Bir cigara yaktı.

— Aşağıya mı?

Nuran başını sallamakla yetindi. Nedense müthiş utanmıştı.

— İy... Güzel! dedi Salim amca ve öksürmeğe başladı. — Rahmetlinin dili kesindi ya, diye sürdürdü konuşmasını güçlükle, -yüreği iyiydi. Kahvemi çayımı hiç eksik etmezdi. Cigara zehir gibi yapıyor ağızımın içini. Bu yüzden içesim gelmiyor. Öksürüyor da üstelik. Ama insana bir arkadaş gereklî. Çalışırken canım sıkılıveriyor. Neden sıkılıyor, anlamıyorum. Eskiden böyle değildim. Saatlerce başımı kaldırımadan çalışırdım da, biriyle iki çift lâf etmek aklıma gelmezdi. Ne diyordum, işte canım sıkılınca bir cigara yakıyorum. Ama yanında çay, kahve olmayınca

tadını alamıyorum. Hem sıcak çay insanın boğazını temizliyor. Ağızının acısını alıyor. Elin kırılmadı ya, yak ocağını, pişir çayıni diyeceksin. Ya da kahveciye ismarla. Ama olmuyor, yillardır alışmışım. Şurada birisi oturur, canım isteyince çayımı, kahvemi getirirdi.

— Ben sana çay yaparım Salim amca, dedi Nuran pek de istemeyerek. Çünkü kent bekliyordu onu.

— Yoo, öyle demek istemedim canım. Senin işin var şimdi.

— Hemen olur, sen merak etme. Su ısınana kadar da şuraları süpürüveririm.

— Ne gerek var canım? Bir de ortalık mı süpüreceksem? Vazgeç!

Nuran çabucak gaz ocağını yaktı. Çaydanlığı üstüne koydu. Kırmızı ceketini bir sandalyenin arkalığına geçirip, gömleğinin kollarını sıvadı. Süpürgeyi ıslattı, dükkâni bir güzel süpürdü. Eski bir bez parçasıyla toz aldı. Musluğu vimledi. Muşamba kaplı küçük masayı sabunlu bezle sildi. Kirli tabakları yıkadı. Sonra iki bardağa çay koyup getirdi.

Salim efendinin kamburu düzeldi, yüzüne renk geldi. — Tanrı senden razı olsun, dedi. — Ne zamandır böyle çay içmemiştüm. Rahmetlinin dediği gibi, tam tavşan kanı olmuş.

Bir çabukta bitirdi çayını. Nuran, bardağı ikinci kez doldurdu. Salim efendi bir de sigara yaktı. İkide bir “oh, oh” diyor, Nuran'a dua ediyordu. Nuran, adamçağızın halini içi sızlayarak seyretti.

— Sende de kabahat var Salim amca, dedi, — hiç uğramıyorsun ki! İnsan Pazar sabahları olsun gelir. Salim efendinin elleri titremeğe başladı:

— Bunca zamandır çıkmadım yukarılara, bundan sonra hiç çıkmam. O evde yirmi beş yıl oturmuştu... Kolay mı? Gelmeyeşim daha iyi.

Elinin tersiyle sulanan gözlerini sildi. Bir sessizlik oldu. Salim efendi yerinden kalktı, boşalan bardağını masanın üzerine koyan Nuran'a yaklaştı.

— Alışkanlıklar, beraberlikler sıkıcı gibi gelir kimi zaman. Tekrarlar biktirir adamı. Ama çaresizsen eğer... O zaman sevmeyeğe bakmalı. Elindekine simsıkı sarılmalı. Böyle derim ben. Hem

merak etme, gözüpeklikleri düzene uydurmanın yolları bulunur. Ödün vermeden. İstenirse bulunur. Bir gün anlarsın. Öyle gençsin ki...

Biraz durdu. Gözlüklerini taktı, sonra çıkardı. Kahverengi bir kumaş parçasıyla camlarını sildi.

— Aşağıya inmek için geç oldu artık, dedi. — Gördün mü boşu boşuna oyaladım seni. Bana kalırsa şimdi eve dön. Anana babana selâm söyle. Onlara de ki, "Salim amcama gittim. Zavalının gönlünü hoş ettim." Aynen böyle söyle. Hiç çekinme..

O eski düşkün hali kalmamıştı. Gözlerini Nuran'dan kaçırıyor, sert, kararlı bir sesle konuşuyordu. Nuran'ın ceketini aldı, tuttu. Giyinmesine yardım etti.

— Çok mu canın sıkılıyor evde? diye sordu Nuran. — Sıkılıyor değil mi? Saklama, anlarım ben. Eh, sıkılır elbette. Neden sıkılmasın. Herkesin canı sıkılıyor. Ama aşağılara inmek çare değil. Bak, kaynakçılar, mezbaha kesim işçileri, yük taşıyıcılar, yol onarıcılar, temizlikçiler, kadın-erkek, çoluk-çocuk her sabah iniyorlar kente. Akşam olunca gene geliyorlar. Ayrı ayrı yollardan, başka başka saatlerde... birer-ikişer... Üçten, dörtten fazlasının bir araya geldiğini gördün mü? Yorgunluktan başları düşüyor, canları konuşmak bile istemiyor. Hep birlikte gitmeyince neye yarar? İyi giyimler de kurtarmaz insanı.

Sustu. Nuran'ın sırtını sıvazladı. Sonra:

— Demek canın çok sıkılıyor, dedi. — Dikiş sever misin? Şu benim baskıları yapsan, ha? Ne dersin? İlik açmayı da öğretirim sana. Gözlerim yoruluyor, iş çıkmıyor elimden. Sen yardım edersen.. Çünkü bir başkasını istemem yanında. Yaşılandım, ama insanlara alışmadım daha. Yabancılara demek istiyorum. Bu da bir kusur tabii... Bir danış bakalım anana babana. Olur mu?

— Olur, dedi Nuran sessizce. Nedense ağlamak istiyordu.

Yokuşu hızla tırmanmağa başladı. Oysa hızlı çıkmaga gelmezdi bu yokuş. Öyle uzundu ki... Hiç sonu gelmeyecekmiş gibi... Ama bir an önce evde olmak istiyordu. Evde olmak... Bir köşede yapayalnız.. Salim amcayı sevdığını mı, yoksa ona çok kızdığını mı düşünmek... Bir karara varmak... Sonra da gerekirse ağlamak...

Çeşmenin önünden geçerken misirciyi gördü. Üzerinde kirli bir işçi tulumu vardı. Çeşmede yüzünü yıkamış, mendiline kıruluyordu. Yorgun görünüyordu. Nuran'a bakarken gülümsedi. Büyiklerini burmadı. Belki büyikleri olduğunu bile unutmuştu. (O kadar yorgun muydu?) Mendilini yüzüne bir daha kapadığında gözleri açıkta kaldı. Delikanının bakışlarında, kendine hiç de yabancı olmayan bir hüzün gördü Nuran Şaşırıcı.

Birden yavaşlamıştı. Ağır ağır yürüyordu. Uzaktan gören biri, olduğu yerde durduğunu sanabilirdi. Oysa düşünüyordu Nuran. Düşünmek için eve gidecek, yalnız bir köşe bulacak zamanı yoktu. Sabırsızdı. Bu öğleden sonranın boşça geçtiği, hatta bir fırsat kaçırdığı söylenebilir miydi? Ağlama isteği geçmişse değin bir duyguya ilgiliydi belki. Bundan sonra... Hayır, artık ağlamak istemiyordu.

Evet, sevmeğe bakmalı.

Elindekine simsiki sarılmalı.

Simsiki... Öyle ki, sonunda yaşamak –kendiliğinden– yetinme duygusunu aşsin. Coşkunluklar, ödünlere düzene uydurulsun.

Kendi yasası –Nuran'ın yasası– yüreğinin derinliklerinde sessizce beklesin.

1973

Dükkânın Önü

Gençler satımevinin sahibi Mehmet Börtlü, dükkânın önündeki gölgeli kaldırımda bir aşağı bir yukarı gidip gelmekteydi. Böyle dolanıp dururken, dip tarafı üzerinde dönenen sivri bir kavunu andırıyordu. Şişman bir adam sayılmazdı gerçi. Şu var ki, bedeninin bütün eti, yağı sanki belinin çevresinde toplanmıştı. Omuzları da daracık ve iyice düşüktü; başıyla birlikte bir koni meydana getiriyordu.

Bunaltıcı bir sıcak vardı ve Mehmet Börtlü'nün canı sıkılıyordu. İçerisi kaldırımdan daha serindi serin olmasına ya, karanlıkta tek başına kalamıyordu. Çünkü dükkâna kimsenin uğradığı yoktu. Kasabalılar sanki sıcak havada çıplak gezerlermiş gibi, giyecek hiçbir şey satın almıyorlardı. Giyecek bir yana, iplik, don lästiği, düğme bile istemiyorlardı. Karşı kahvede oturanlarda da hayır yoktu. Hepsi tavlaya, pişpiriye dalmışlardı. İçlerinden şöyle bir "merhaba" gönderen bile çıkmıyordu. Zaten ağızlarını açtıkları yoktu. Yalnızca pulların ve zarların keskin, cırlak sesleri durgun havayı şöyle bir aralıyordu, o kadar. Çarşadaki sessizlik hiç de olağan gelmiyordu Mehmet Börtlü'ye. Radyolar, plaklar susmuştu. Sanki kasaba, üzerine bir uğursuzluğun çökmekte olduğunu biliyordu da, farkında değilmiş gibi, gene de isteksizce bekleme anını geçiştirmeye çalışıyordu.

Gökte tek bulut yoktu. Ama güneş ışığı, kül renkli bir örtüden sızarmışçasına parlaklığını yitirmiştir. Kuşlar bile tedirgindi. Belki de bu yüzden şakımyorlardı. Kahvenin önündeki çınara kümeler halinde konup konup kalkarlarken yalnızca kanat sesleri duyuluyordu. Bir silah patlasa, yoldan geçen bir araba dev-

rilse, bir büyük gürültüyle bütün gerilmiş sinirler boşalıverseydi... Böyle düşünüyordu Mehmet Börtlü.

Dükkanın önünden biri yaşlı, öteki genç iki adam geçti.

— Ölüm geliyorum demez, diye anlatıyordu yaşlı adam, yeni bulduğu önemli bir gerçeği açıklar gibi.

— Genç, ihtiyar da ayırmaz. Tanrı'nın işi... Nereden bileceksin?

İhtiyarın yanındaki delikanlı besbelli bu sözleri dinlemiyordu. O da:

— Canım sıkılıyor diye yakınıyordu. Durmadan sıkılıyorum. İstanbul'a mı gitsem acaba?

Marangoz Salih, Kör Salih dikkiliverdi o sırada karşısına. Sırtında yepeni bir lâcivert file gömlek, yanında oğluyla... Kör Salih'in, bacak kadar oğlunu ne demelere yanında gezdirip durduğunu düşündü tuhafiyeci. Ve fena halde bozuluverdi. Üstelik oğlanın kafası, öteki kasaba çocuklarıninki gibi en azından üç numara tıraşlı bile değildi; sarı yumuşacık kâhkülleri yaz-kış kaşlarına değerdi. Şimdi de bir elinde kocaman bir meşin top, ötekinde bir külâh dondurma tutuyordu.

Marangoz Salih kör falan değildi aslında. Sağ gözünün akında mercimek iriliğinde bir kara leke vardı, o kadar. Kimilerine göre böyle bir lekeyle o gözün görmesi olanaksızdı. Hatta Salih'in başını hep sağa doğru eğmesi de sol gözünün görüş alanını genişletmek içindi. Öyle diyorlardı. Kimilerine göre, -az çok okumuş kişilerdi bunlar- leke gözbebeğinde olmadıkça zarar etmezdi. Ama okumuşlara önem veren yoktu; kestirip ativeriyordu kasabalılar:

— Adaaam, diyorlardı, — bir kez adı köre çıkmamış mı bunun? Sağ gözü görse de bir, görmese de...

Kör Salih gözündeki lekenin, bütün bu sorularla birlikte, önüne geçilmez bir tihsintiyi de uyandırdığını seziyor olmaliydı ki, gözünün biçimsızlığının yarattığı olumsuz duyguyu gidermek için boyuna gülüp duruyordu. İşte şu Tanrı'nın cezası havada bile gülümsemeyi, hatta terlemeden durmayı bekerebiliyordu.

Kör Salih'i severdi Mehmet Börtlü. Onu, gerçek bir dostu karşılardı, halini hatırlını sordu. Elini arkadaşça Salih'in omzuna koyacaktı ki, lâcivert file gömleğe ilişiverdi gözü. "Be-

nim dükkânın malı değil bu, " diye geçirdi aklından. Ve havaya kalkmak üzere olan elini arkasına bağlayıp:

— Eee, Kör Salih, diye söze başladı. — baba-oğul iki dirhem bir çekirdek uğramışsınız sokaklara... Ne o, işler yolunda galiba?

Kör Salih iyi bir haber veriyormuş gibi gülümsemesini daha bir yayarak:

— Yoo, dedi, — bildiğin gibi kesat... Oğlanın bugün doğum günüydü de, şöyle parka gidelim dedik.

Sonra sokağın orta yerinde oğlanın sarı kâhküllerini okşadı.

— Doğum günü mü? İlâhi Kör Salih, o da nereden çıktı? Baban da mı doğum gününü kutladı senin, hâ?

— Ee, ne yaparsın zaman değişti Mehmet abi, dedi marangoz daha bir tatlılıkla ve dükkânın önündeki çarpık bacaklı masya oturdu. Sonra tuttu, oğlunu da çekti, yanına aldı. — Eskiden böyle file gömlek falan giymezdik. Ama bak, şimdi giiyoruz. Öyle değil mi?

— File gömleğe de gömlek mi derim ben? Delik deşik bir şey. Yel esse buz kesersin içinde. Sıcakta dersen, terini çekmez. Kisacısı sağlığa uygun değil hiç... Şu seninki sözün geliş, iyi bir mal mı bakalım? Markası nedir, yıkanmağa gelir mi, sordun mu? Belki de güneşe ağariverir, hâ?

— Hediye bu be Mehmet abi! Hediyenin markası mı sorulmuş?

— Hediye ha! Bak sen! Kimin hediyesi ki?

Salih'in yanakları kızardı, önüne baktı:

— Karımın, dedi usulca, — geçende İstanbul'a gittiymi ya hanı. Gelirken getirivermiş.

Sanki bir silah patlamış ya da arabanın biri karşı eczanenin vitrinine girmişi. Adama bak sen! "Karım" demeyi de nereden öğrendi? Öfkesini belli etmemek için başını çevirdi. Uygun bir süre geçtikten sonra marangoza döndü. Gene de adamçağıza saldırmaktan geri durmadı:

— Nerdeyse yemek zamanı... Seninkinin elinde dondurma. Bu sıcakta amel edecek sin oğlani.

Kör Salih'in oğlu, çevredeki çocukların pek çok korkutukları tuhafiyecinin kendisinden söz ettiğini duyunca, babasının koltuğunun altına sokuluverdi. Yüreciği öylesine kaygıyla doluydu ki,

bir süre dondurmasını yalamayı bile unuttu. Bu yüzden sıcakta eriyen dondurma bacaklarına damlamaya başladı. Kör Salih'in oğlu şöyle bir baktı tuhafiyeciden yana. Onun artık kendisiyle ilgilenmediğini görünce, dondurmanın kalanını öylece ağızına tıktı. Dili, damağı, boğazı uyuşuverdi. Küçük bir ateş yuvarlağı ya da dikenli bir top yutmuş gibi oldu. Gene de sesini çıkarmadı. Kıpırdayamadı bile. Biraz kendine gelince, bacağındaki dondurma damlalarını silmeğe yeltendi. İşte o sırada çok kötü bir şey oldu. Kırmızı, siyah kareli meşin top, elinden fırladığı gibi yolun ortasına doğru yuvarlandı. Babası topun peşinden gidince çocukcağız, tipki dev bir kavunu andıran kızgın tuhafiyecile ve onun gözlük camlarının ardından bütün bütün büyümüş gibi görünen öfkeli gözleriyle karşı karşıya kalıverdi.

Kör Salih, topu yakalayıp yerine oturuncaya kadar geçen kısa süre içinde, Mehmet Börtlü, oğlanın gözbebeklerinde yoğunlaşan korkuyu görmüş, bir hoş olmuştı. Yutkundu, önüne baktı, sırtından ter boşandı. İşe yarar bir şey söylediğini sanarak:

— Şimdiki çocuklar talihli, dedi, sesinin bir türlü yumuşatmadığı sert tonıyla. — Kadrını bilseler bari. Biz de çocuk mu olduk sanki. Dondurma, top neymiş... Varsa yoksa sopa... Şu kulaklarımı bak! Rahmetli babam her fırsatта kulaklarımı yapıştırdı. Öyle burardı ki, açısından üç gün ovunurdum. İşte bu yüzden kulaklarım uzadı.

Eğilmiş, Salih'e kulaklarını gösteriyordu. Salih'in oğlu da baktı. Gerçekten kocaman kulakları vardı Mehmet Börtlü'nün. Belki de doğuştan öyleydi, ama kendisi, "babam yaptı," diye tutturuyorsa kimsenin bir diyeceği olmazdı. Şu var ki, Salih'in oğlu onları, panayırlarda seyrettiği pehlivanların kulakları gibi şış şış, yamru yumru gördü nedense. Giderek tuhafiyecinin başı, gövdesi falan yok oldu da, bir çift adam boyunda kulak kaldı geriye. Çocukcağız, babasının sol yanına iyice yapıştı ve bir daha da yerinden kipirdamadı.

Şimdi Mehmet Börtlü'nün çenesi açılmış, boyuna konuşuyordu. Marangozun yüzünden hiç eksik etmediği tasasız gülüşü bahar yağmuru gibi doluyordu içine. Öfkesini falan unutmuştu. Ama Kör Salih kalıcı değildi. Oğlunun sarı kafasını bir kez daha okşayarak:

— Hadi, dedi, — annen sofrayı kurmuştur çardağın altına. Ayranı da soğutmuştur. Kim bilir neler neler pişirmiştir sana. Yürü, gidelim de, bekletmeyelim.

— Otur, otur, dedi Mehmet Börtülü telaşla. — Birer gazoz için de öyle gidin. Sicakta iyi gelir. Kahvecii!

O yaşlı adamla yanında yürüyen delikanlı gelmişti aklına. İhtiyarın “ölüm geliyorum demez ki,” diyen sesi kulaklarındaydı. Yüreği gümbürdüyor, kulakları vinliyordu. Kuşlar ne diye susmuşlardı sanki. Boğazına bir yumruk tıkandı. Kör Salih’le oğlu giderlerse bir sıkıntı, bir onmazlık su yüzüne çıkiverecek. Ne zaman başladığı bilinmeyen... Hayır bugün, bu sabah değil. Ölümden söz eden o ihtiyarla ilgisi yok hiç. Belki de kendisine Mehmet adı konmadan başlayan... çizilen... Yazgı mı? O da değil... İnsanın elinden bir şeyler geliyor pekâlâ canım. Bir dükkânı aklını kullanıp iyi idare etmek, iyi para kazanmak gibi... Başka?

Kör Salih masanın üzerinden inmiştı bile... Şimdi de oğlunu indiriyordu. Baba-oğul el ele tutuşmuş köşeyi dönerlerken arkalarından baktı. Az daha otursalardı... Ama mademki çardağın altında kurulu sofra onları bekliyordu, kalamazlardı. İşte belki de bu Mehmet Börtülü’nün yazgısıydı.

Onlarla birlikte bir daha yerine getirilemeyecek bir şey de gidivermişti. Kör Salih’le konuşacakları daha bitmemiştir. Bir şey, çok önemli bir şey eksik kalmış, tamamlanmamıştı. Kör Salih azıcık daha otursa bir çözüm yolu bulunabilir miydi acaba? Ona bir soru sorabilir ve bu sorunun kesin, aydınlatıcı, gönendirici yanıtını alabilir miydi?

Kafasında henüz biçimlenmeye başlayan soruyu bulmak için dükkândan içeri girdi. Dükkanın karanlığına, sessizliğine siğindi. Kasanın yanındaki iskemleye çöktü. Başını avuçlarının arasına aldı.

Didinir dururdu bu Kör Salih. Öyle çok çalışırdı ki! Gene de karısını, çocuğunu sık sık parka, sinemaya götürecek zamanı olurdu. Cambaza, tiyatroya bile giderlerdi. Üstelik durmadan da gülerdi Kör Salih. Tanrı'nın cezası hep güllerdi. Kimseyle atıştığı görülmemişti. Hastalıkla, kendine bir tek oglandan başka çocuk doğuramayan, doktorlara görünümek için sık sık İstanbul'a giden karısıyla nasıl bir ömür sürerdi ki! Şimdiye kadar kimsenin karısıyla ne yap-

tiğini düşünmemişi Mehmet Börtlü. Ona neydi elin karısından? Ama öğlen vakti kocasıyla çocuğu için çardağın altına sofa kuran, ayran soğutan bir kadın merak edilirdi. Hastalıklının biri olsa bile. Kadının yorgun, soluk yüzü, cılız bedeni, adını bilmediği hastalığı kimselerde bulunmayan bir erdem gibi görünmeye başlamıştı nerdeyse tuhafiyeciye. Kadının ince mavi damarlı, hafifçe titreyen ak elleri vardı. Bir gün dükkâna geldiğinde sağ eli koyu renk bir kumaşın üzerine uzanmış, orada söyle bir an durmuştu.

Öfkesi, sıkıntısı geçmişti. Ne var ki, şimdî de nasıl doyucacağını, gidereceğini bilmediği, belki de ilk kez duyduğu bir özlemle, tutkuya varan bir istekle doluydu. Kör Salih'e soracağı sorudan vazgeçti. Ürküyordu. "Arılar iyi bal yaptı mı bari?", "Küspeler kaçtan gitti?" demege alışmış bir adam için yeterince yalın olmayan konulara dalıp gitmek tekin değildi. Gene kapının önüne çıktı. Çınarın yaprakları pır pır ediyordu şimdî. Gök de birden kapanmıştı. Kuzey yakasında, dağlara doğru bulutların aralandığı yerden ince sık çizgilerle üçgen bir aydınlichkeit iniyordu.

Az sonra yağmur, çarşının üzerine de indi.

"Kör Salihler çardağın altını acele boşaltmışlardır." diye geçirdi aklından tuhafiyeci. Buna sevindi mi, üzüldü mü bilemedi. Yağmur giderek hızlanıyordu. Beş-on dakika içinde sokaklardan seller akmağa başladı. Kaldırımlar bir saçak altı bulmak ya da evine varmak için koşuşanlarla doluydu. Sonra kimsecikler kalmadı dışarıda.

Yağmur hâlâ yağıyor, Mehmet Börtlü üstüne başına sıçrayan damlalara aldırmadan dükkânın önünde gidip geliyordu. Uzaklardan çığlıklar duyuldu birden:

— Çay yükseliyor!

Kahveye ve dükkânlara sığınanlar, sağanağa aldırmadan dışarı fırlayıp kuzeye doğru yöneldiler. Mehmet Börtlü, evinin çay kiyisinde olduğunu aklına bile getirmedi. Karısının iri kalçalarını, tipki karısı gibi tombul, hareketsiz, koyun gözlü kızlarını, Almanya'ya gitmek için sırasının gelmesini bekleyen ve mor ipek gömlekle dolaşan oğlunu düşündü yalnızca. Omuzlarını silkti.

Dükkanın tentesinin altından çıkıp bedenini sonsuz yağmur damlalarına bıraktı.

Emekli

Sekiz-on katlı apartman bloklarının arasında üçgen bir leke gibi duran yeşil alana yaklaşırken gevşek, yorgun adımlarını hızlandırdı. Oturmayı tasarladığı tahta sira aklına gelir gelmez, bir yürek çarpıntısıdır alırkı Saffet beyi. Çünkü sabahın bu saatinde güneşli tek sıra oydu parkta. Öteki ikisine ağaçların serin gölgeleri vururdu. Ekim sonunda da, gölgede oturup durmanın tadı yoktu. Hemen üşüyüverirdi insan.

Saffet bey, köşeyi döner dönmez sırayı görürdü. Gerçi, yarısına kadar taflanlar kapattığından, ancak tahta arkalığı seçilirdi sırnanın. Ne var ki, taflanların arasından görünen göğün mavisi, taflanların yeşilinin de karışmasıyla koyulaşır, tanımsız bir gülümsemeye dönüşürdü. Ve sanki gökyüzüne, Saffet bey için hâlâ sınırsızlığı sezilebilen tek yere, buradan gidilirdi. Bütün gürültülerden arınmış, sessizliğin, dinginliğin simgesi gibi dikelirdi sira; başını kaldırılmış ve yypyalnız. Dün mü oturmuştu orada Saffet bey, yoksa yaz başında mı? Öylesine el değmemiş, kanıksanmamış bir uzaklığın arasında, Saffet beyin yorgun yüreğini dinlensin diye koyduğu sıcak bir yerdi işte. Mavi yağlı boya üzerine siyahla yazılı "Denizcilik Bankası" sözlerinin de bir başka anlamı olmaliydi. Çünkü "Denizcilik Bankası" yazısını pek çok yerde görebilirdiniz. Kalabalık sokaklarda, kömür dumaniyla kararmış eski taş yapıların çiplak duvarları boyanca, gecenin lâcivert karanlığında neon lambalarıyla renk renk ışıklandırılmış olarak ve akla gelebilen her yerde... Ama A... semtinde oraya buraya serpiştirilmiş bir sürü yeşil alandan bir

tanesinde, gönül açan, aydınlık mavilerin ortasında dururken, bütün öteki anımlarını yitiriyor, çaresiz bir ihtiyarın son mutluluğu oluveriyordu.

Saffet bey, yürüdüğü sokağın köşesini döndü ve sırayı gördü. Ama gökyüzüne giden yol kapanmıştı; sırada bir adam vardı, şapkalı, geniş omuzlu bir adam. Zaten Saffet beyin, mavi boyalı sırayı güneşin altında pırıl pırıl ve tek başına gördüğü o sessiz sabahlar bir süredir gittikçe seyrelmeye başlamıştı. Ne çok insan geliyordu parka... Kendilerini bekleyen, yollarını gözleyen varmış gibi. Gelip oturuyorlar, sıraların üzerine çakılıp kalıyorlardı. Sanki onlar orada oturup dururken *biris* çıkıp gelecekti. Hiç kimsenin gelmeyeceğini nasıl olur da bilmezlerdi? İnsan ihtiyarlayınca ve oturmaktan başka yapacak işi kalmayınca kimselerin gelmeyeceğini, gelse bile salt kendilerine özgü o garip yalnızlığa engel olamayacağını bilmiyorlar mıydı?

Başı önünde, biraz küskün, biraz kırgın sıraya yaklaştı.

— Vay, vay, vay, Saffet beyciğim, nasılsınız? Hoş geldiniz!

— Hoş bulduk, dedi Saffet bey, düşmanca duygularını gizlemeğe çalışmadan.

Sonra başka çaresi olmadığından, tarım müdürüüğünden emekli Vasfi beyin yanına oturdu.

— Ee, anlatın bakalım, nasılsınız, iyi misiniz? Görüşemedik ne zamandır. Kahveye de uğramıyorumsunuz.

— Öyle gelemiyorum. Bilmem neden? Vaktim olmuyor belli.

— Vaktiniz mi olmuyor? Amma yaptınız canım! Bizim gibilerde vakitten bol ne var?

— Doğru. Ama ne bileyim, gelemedim işte.

— Havalalar bir bozsun, o zaman görüşürüz. Hep böyle günlük güneşlik olacak değil ya! Ne kaldı şunun şurasında? Kasım dedin mi başlar yağmurlar, ardından da kar, soğuk... O zaman bizi ancak kahve paklar.

Saffet bey sesini çıkarmadı. Adam, hem sıranın en iyi yerini kapıp çökmüştü hiç kalkmamacasına, hem de kendisiyle konuşulsun istiyordu.

— Bu sabahki gazeteleri okudunuz mu?

— Okumadım.

— Buğday fiyatlarına yapılacak zamdan söz ediyorlar. Ne dersiniz bu işe?

— Bilmem ki...

— Akıllarına koydularsa yaparlar. Yaparlar ya, işin sonunu düşünen yok. Hükümet buğday fiyatlarını ilk arttırdığında da söylemiştim. Kırklarda miydi, ellilerde mi?

Vasfi bey buğday denildi mi saatlerce konuşabilirdi ama Saffet bey gibi biri için değmezdi. Zavallı bir ihtiyacı o. Buğday politikasından ne anlardı? Boş bir çuvaldı sanki, yiğilip kalacak yer arıyordu. Bunun böylesi gençliğinde de bir matah olmamıştı kuşkusuz. Yaşı altmış var yok ama yetmişinde gibi... Besbelli işe yaramıyor diye tezkereyi vermişler eline. Oh olsun!

Ayağa kalktı.

— Ben biraz dolaşayım, dedi.

Ve karşı yola doğru yürüdü. Saffet bey, o gözden kayboluncaya kadar arkasından baktı, sonra sıranın öbür başına oturdu.

Vasfi beyle birlikte sekiz emekliyidiler çevrede. Ve sayıları her yıl artmactaydı. Yakında A...’nın yüksek apartman bloklarının aralarındaki küçük parkların sıralarını yalnız onlar dolduracaklar, ağaçlıklı yolların kaldırımlarında yalnız onların bikkin ve umutsuz adımları duyulacaktı. Emeklilik ikramiyelerine banka kredilerine ekleyerek, varsa karılarının bileziklerini, dededen kalma bir arsayı satarak, biraz da borca girerek, nohut oda, bakla sofa benzeri birer daire almışlardı. Geride bıraktıkları bir elli, bir altmış yılın ağırlığını gereksiz bir safra gibi önce yavaş yavaş sonra daha hızla boşaltarak tüketmişler, göz açıp kapayıncaya kadar ihtiyar adamlar olmuşlardı. Emeklilikten önceki günleri, gençliklerinde gördükleri bir film gibiydi; çoktan unutmuşlardır. Emeklilik denen yıkımın, bedenlerinde ve kafalarında oluşturduğu çöküntüyü sezmektense unutmayı, geçmişin, şimdi çevrelerinde başkalarının tekrarladıkları hayatı oldukça benzeyen anılarıyla rahatsız edilmeden çürüyüp gitmeyi yeğlemişlerdi.

Bilinmeyen bir elin kırıp attığı, henüz olmamış yemişlerle yüklü dallardılar. Gövdelerine bağlı kalsalar, daha uzun süre yaşar, meyvelerini oldururlardı. Şimdi özsularından yoksun, kaskatı toprağın üzerinde önce sararmışlar, sonra da çürümeğe bırakılmışlardır.

İlk günler sıcak bir tembellik duygusunun başıboşluğuna rahatça bırakmışlardı kendilerini. Kavganın bittiğini bilmek, bir yorgun savaşçı olduklarına inanmak, tatil kavuşan çocuklar gibi sevindirmiştir onları. Daha sonraları da ev işlerinde karılarına yardımcı olmayı denemişlerdi. Ama bunca yıl küçümsedikleri o yalın, önemsiz işlere hiç de yatkın olmadıklarını anlamaları uzun sürmemiştir.

Henüz çalışmakta olan arkadaşlarını görmeğe gitmişlerdi. Sık sık, akıllarına estikçe. Önünde imza edilecek evrak yiğili, telefonu durmadan çalan bir şube müdürü, yeni emekliye küçümser gibi mi bakmıştı bir kez? Neden o oturur oturmaz kahve ismarlanıyordu? Bir an önce çıkış gitsin diye mi?.. Kendileri gibi emekli olanları bulup pastanelerde buluşmağa başladılar. Ama pastanenin en tenha köşesine suçlular gibi büzülmüş üç-beş emekli, onca civildayan, hareketli gencin arasında seyirlik bir görünüşe bürünmüyordu? Garip bir biçimde gururlu, nerdeyse alıngan, pek çabuk da kalender oluvermişlerdi. Artık iş başında arkadaşlarını görmeye gitmiyorlardı. Pastanelerde de buluşmuyorlardı. Boyunbaşsız, en eski pabuçlarını bulup ayaklarına geçierek evlerinin yakınındaki kahveye gidiyorlar, yeni edindikleri arkadaşlarıyla tavla oynuyorlar, ama nedense hep yeniliyorlardı.

Karları da başkalaşmıştır. İstanbul'un havası, onlara bir hafiflik, ikinci bir gençlik sunmuştu. Öyle ya, çocukların yükleri de kalkmıştı omuzlarından. Kimisi evlenmiş, kimisi bir iş bulmuş çalışıyordu. Kadınlar da yaşamağa yeniden başlamışlardır. Kırk adımlar, kırk hareketlerle ev arıyorlar, ev buluyorlar, ev satın alıyorlar, perdeler dikip, örtüler işliyorlardı. Kırk yıllık karı-koca arasına giriveren, o büyük yaş farkı da nereden çıkmıştı? Erkekler, ceketlerinin çoğalan lekelerine, pantolonlarının buruşukluğuna aldırmazken, kadınlar saçlarını boyuyorlar, naylon ipliklere boncuklar dizerlerken parasızlıktan yakınıyorlardı. Arada da, bir zamanlar gerçekten kocaları olan yaşlı, derbeder, aylak adamlara kinle bakmaktan kendilerini alamıyorlardı.

Saffet bey, iki elini dizlerinin arasında kavuşturup öne doğru eğilmişti; toprağa bakıyordu. Kamburlaşmış sırtı, kuru, zayıf bedeniyle güneşin altında bir heykel döküntüsü gibi duruyordu. Toprak yolda ayak sesleri duyup başını kaldırdı. Küçük çocu-

ğuyla genç bir kadın geçti öňünden, Saffet bey küçük kızı, kızın elinde tuttuğu fırıldacı gülerek seyretti. Sonra yerinden kalkıp ana-kızın ardından yola doğru yürüdü.

Güneşli ekim günleri geride kalmış; yağmurları, kül renkli bulutlarıyla kasım ayı gelmişti. Böyle kapanık bir ikindi üzeri evden çıktı Saffet bey. Biraz parkta oturdu. Tahta sira güneşli günlerdeki gibi değildi artık. Bir yabancı, nerdeyse somurtkan, huysuz bir düşman olmuştu. Saffet bey fazla oturamadı. Üşüyor-du. Yerinden kalktı. Şöyledir yürüdü. Sonra dolmuşa atlayıp son durağa kadar gitti. Biraz önce inceden inceden inmeşe başlayan yağmurun altında, nereye gideceğini bilmenden rastgele yürüme-ğe başladı. Önune gelen sokağa dalyordu.

Gide gide, iki yanında bahçe içinde eski, alçak evlerin uzan-diği tenha bir sokağa vardı. Bakımsız, bahçe duvarı yıkık bir evin avlusunda çalışan oduncuya takıldı gözü. Adamın arkasında koca odun kütükleri duruyordu, önünde de kırıp ufaltıkları... Uzun boylu, sıiska, sarışın bir adamdı oduncu. Üzerinde rengi belirsiz, bez bir gömlek vardı. Yaşıydi da; olaki Saffet beyin yanında... ama yüzü, kasları şişkin kolları güneş yanığı esmerdi. Balta, adının başı hizasından aşağıya inerken bir garip ses çıkarmıyordu. Hışt, hışt diye... Saffet bey, sesin baltanın havayı yarmasından mı, yok-sa oduncunun yarı aralık dudaklarından mı geldiğini bilemedi. Oduncu, inceden inceden inen yağmurun altında durmaksızın sal-lıyordu baltasını. Bir yandan da hışt, hışt diyerek... Yüzünden akan terler, yağmur damalarına karışıyor, boynundan göğsüne doğru iniyordu. Saffet beyse ceketinin, yağmurluğunun altında iki büklümüdü. Baltanın her vuruşu, Saffet beyin sırlısklam olmuş onu-runa tokat gibi iniyordu. Şu anda oduncunun yerinde olmak için neler vermezdi ki! Yıkık bahçe duvarını aştı. Oduncunun yanına sokuldu. Öyle ki, baltanın fırlattığı yongalar, pantolonunun paçalara-na deıyordu. Saffet bey, ıslak odunların kokusunu duydu. İçin-de, gençliğinden kalma bir şeyler ürperdi. Yüreği sevinçle doldu.

— Merhaba!

Oduncu baltasını indirip baktı. Koluya ıslak yüzünü sildi.

— Merhaba, dedi o da.

— Kolay gelsin!

— Sağ ol!

Oduncu durmuş bekliyordu. Saffet beyi evden biri, ya da yeni bir müsteri sanmıştı besbelli. Saffet bey bütün gücünü toplayarak.

— Şu baltayı versene azıcık, dedi, — bir de ben deneyeyim.

— ...

— Yorulmuşsun bak, ter içindesin. Otur dinlen şurada. Sen otururken ben kırıveririm odunları.

Oduncu, onun ev sahibi, müsteri falan olmadığını anlamıştı. Ne müsterisi canım, kaçığın biriymiş besbelli...

— Geç yahu, dedi, — gene de biraz sakına sakına, — Eğleniyor musun benimle? Sen kim, odun kırmak kim?

— Kirarım canım, neden kırmayayım? Madem, ver baltayı diyorum. Öyle değil mi? Sen git dinlen, keyfine bak.

— Ömründe eline balta aldin mı ki?

— Hele hele... Sen ne sandın beni? Köyün tüm odunu ben indirmez miydim dağdan? Kocamış gördün de, işim bitmiş mi sandın?

Yalan söylemek hoşuna gidiyordu. Ama odun yarmasını da bilmez değildi hani. Cebinden sigara paketini çıkarıp oduncuya uzattı:

— Git, şu damın siperine otur, bir de sigara tellendir... Uzatın ama... İşini elinden alacak değilim ya.

Oduncu biraz düşündü. Bir Saffet beye, bir evin pencerelerine, bir de elindeki baltaya baktı.

— Eh, dedi sonunda, — var, biraz eğlen bakalım.

Saffet beyin uzattığı paketi aldı, yandaki kömürlüğün açık kapısının önüne çöktü. Bir sigara yaktı.

Saffet bey önce yağmurluğunu, sonra ceketini çıkardı. Odun yığınlarının üzerine koydu. Gömleğinin kollarını sıvadı. Avuçlarına tükürüp baltanın sapını kavradı. Önce, hafifçe yukarı kaldırıp şöyle bir tarttı ağırlığını. Bu küçük önemsiz hareket, onu, çoktan unuttuğu teğmenlik günlerine, giderek daha bile eskiye, baltayla ilk odun yardığı bir ikindi zamanına götürdü. Sanki daha dün gibiydi. Hiçbir şey değişmemiş, kaybolmamıştı. Gençliğine deðgin ne varsa hepsi, yerli yerinde ve taptazeydi.

On beþ yaþlarında falan olmalydi o zamanlar... Odun dolu toprak avlunun açık kapısından yeþil çayırlar görünüyor, uzaklardan geçen sürülerin çingirak sesleri duyuluyordu. Çevre nem-

li toprak, ot ve yonga kokuyordu. Güneş, geçip giden yağmur bulutlarının ardından sevinç dolu ışıklarını saçmaktaydı.

Sonra rüzgârlı bir dağ eteğinden, tepelerdeki çam ormanlarından gelen uğultuları da duydu. Erler, ceketlerini çıkartmışlar, odun yarıyorlardı. Ormanların uğultusu, düzenli aralıklarla inen baltaların hışt hışt diye çikardıkları seslere karışıyordu.

Baltayı kavrayan elleri, Saffet beye gençliğini geri getirmiştir.

Kent göğünden inen o ıslak, ürperti veren yağmurun, emeklilik günlerinin, yaşılılığın, son yılların getirdiği zamansız yorgunluğun belini büken, omuzlarını çökerten baskısı yoktu artık. İçinde dev bir ateş harlamıştı. Gevşemiş kasları nerdeyse kabarmış, kopacak gibi gerilmişti. Topçu teğmeni Saffet gibi kaldırıldı baltasını. Kaz dağlarının mis kokulu çamına indirir gibi indirdi. Gür bir türkü döküldü aşağılara... hışt, hışt, hışt... ve üçüncü vuruşta kütük ikiye ayrıldı. Sevindi Saffet bey. Küfüğu nasıl yardımını gördü mü diye oduncuya baktı. Ama oduncu kömürlüğün kapısı önüne çökmüş, damın siperinde, ıslanmadan göğü seyrediver, sigarasının dumanlarını savuruyordu. Besbelli halinden memnundu, kendi dünyasına dalmıştı.

Sonra bir başka kütük aldı Saffet bey. İçinde öfkeye benzer zorlu bir şeyler kabarıyor, bütün bedeninden sıcak terler boşanıyordu. Baltasını sallayıp terledikçe, bunca zamandır hareketsızlıkten eklemelerinde birikmiş kalmış ağulardan arınıyor, tazeleinip güçleniyordu. Vurdu... Vurdu... Kütükler çatırıyor, ayrılıyor; oraya, buraya yonga parçaları savruluyor, yağmurda ıslanan odun kokusu küçük avluyu dulduruyordu.

— Yalan söz söylememişsin baba. Sen sahiden esaslı oduncuymuşsun!

Oduncu sigarasını bitirmiş, Saffet beyin yanına gelmişti.

— Eline sağlık... ama yeter bu kadar canım! Yarın anlarsın, balta sallamak neymış! Kemiklerin kütürder durur artık. Yatakтан kalkabilirsen kalk.

Saffet bey duracak gibi değildi. Habire sallıyordu baltayı.

— Dur yahu... Dur artık, dedik sana! Şuraya yiğilir kalırsın da, seni benden sorarlar. Neme lâzım. Paşa gönlün odun kırmak istedi diye başıma belâ mı alayım? Ver baltayı hadi. Ver canım! Benim değil bu balta!

Saffet bey sonunda durdu. Baltayı indirdi ama elinden bi-

rakmadı. Soluk soluğaydı. Kolanın yeniyle alnını sildi, demin oduncunun yaptığı gibi.

— Bir şeycik olmaz bana dedi, — kalbim sağlam. Doktor söyledi. Hadi git, bir sigara daha iç.

— Seni bekleyeceğim yok benim. Hava karardı, kararacak. Ben bir ayak önce işimi bitirmeye bakıyorum, sen keyfinde sin. Hem ev sahipleri görseler, neler demezler!.. Var, git biraz da başka yerlerde oyalan.

Uzanıp baltayı Saffet beyin elinden aldı. Odunları kırmaya başladı. Saffet bey islanan gömleğine aldırmadan bir süre oduncuya seyretti. Sonra ceketini, yağmurluğunu giydi.

— Hadi eyvallah, dedi oduncuya.

Oduncu sesini çıkarmadı. Besbelli işine iyice vermişti kendini, Saffet beyi duymamıştı.

Sonra Saffet bey yürüdü, yürüdü. Yağmur hızlanmıştı. Saffet beyse yorgundu, hem de çok yorgun. Bütün gücünü tüketmiş gibiydi. Islanan gömleği tenine yapışıyor, Saffet bey de titriyordu. Oduna vuran baltanın sesi güm güm ölüyordu kulaklarında. Askerlikte talimden döndüğü günleri düşündü. Yaşamak; ölesiye didinmek, yorulmak, sonra da sıcak bir dam altı bulmak demekti. Yorula yorula giderdi insan dinleneceği yere. Oraya bir vardı mıydı da, sıcak bir çorba, kuru bir yatak nasıl olsa bulurdu.

Kapalı otobüs durağındaki tahta sıraya çıktı. Önünden başlarının üzerinde şemsiyeleri ile insanlar geçiyordu hızlı hızlı. Otobüslerin biri gelip, biri gidiyordu. Şemsiyeli, şemsiyesiz insanlar otobüslerin kaplarına doğru koşuşuyorlardı; otobüsün içine bindiklerinde, elektrik ışığının sarı aydınlığında yüzleri mutlu, ısrınlı görünüyordu. Sonra çekip gidiyordu otobüs. İçinde artık yağmurdan, yorulmaktan korkmayan, özleme evlerinin sıcak odalarını düşünen insanları taşıyarak. Ama Saffet bey öbünden geçen otobüslerin hiç birine binmiyordu.

Çünkü varacağı yere nasıl olsa varındı insan. Ama o böyle üzümüş, böyle yorgun, gene de içinde yenice tutmuş bir alevin sıcaklığıyla ancak bir kez çıkışaktı yola. Bundan ötürü dönüşü geciktirmek gerekti.

Cebinden sigara paketini çıkardı. Bir sigara yaktı. Sonra derin bir nefes çekti.

Bahçede

Yeşilliği azalmış, orta yeri kaplayan çimenlerin, yoncaların üzerine sarılı, kahverengili kavak yapraklarının döküldüğü bahçede sırt dayayacak yeri hafifçe kalkık açılır-kapanır bir somya dururdu. Sabahları, dokuza doğru kırmızı yün sabahlıklı bir kadın, siyah-beyaz kareli üç küçük şilte yerleştirirdi somyanın üzerine; sonra temiz bir çarşaf serer, beyaz kılıflı bir de yastık kordu.

Daha sonra pijamasının üzerine kol ağızları, yakası koyu kahveden, boz renkli ev ceketi giymiş bir adam gelirdi. Çok ağır yürüyerek... Bedeni ince uzun, saçları ağarmış bir adam. Yüzü, elleri solgundu, kani çekilmiş gibiydi. Adam yatağa uzanınca, kadın, mavi bir battaniye örterdi üzerine. Sonra ayakta durur, beklerdi. İki-üç dakika beklerdi. Arada solmuş bir çiçeği koparır, yerlerde sürünen kâğıt parçalarını toplardı sessizce. Adam, yüzünü kendisine doğru çevirince gitmesi gerektiğini anlar, uzun kırmızı etekleri kuru yapraklara değerek, küçük bir arka kapıdan eve girerdi.

O gidince adam gözlerini kapatırdı.

Kırlarda, o ıssız dağ başlarında sürüsünü otlatan bir çobanın günleri gibi uzun günler vardı önünde. Koyunlarını ağıla sokmuş ve yıldızların altına uzanmış bir çobanın tasasızlığıyla yattığı sanılabilirdi... Öylesine kımlıtsızdı. Ama yorgunluktan kendine belli edemediği bir sabırsızlığı vardı: Hepsini, her şeyi değil, bazı yanlışları olsun düzeltebilmek... Ölmenin, zıbarivermek olmadığını anlamak gibi...

Bir zamanlar pek içli dışlı olduğu gündelik yaşıntısı, ondan kopup gitmişti. Ancak yeni öğrencikleriyle biçimlenebilecek, saydam, ağırlıksız bir maddeydi çevre. Üzerine hiçbir şey çizilmemiş kocaman bir cam parçası.... Arkasındakileri bile göstermeyen. Ama yeni şeyler öğrenmek de öyle zordu ki! Hem güçsüz, çekingen ve uyuşuktu. Korkuyordu da... her yenilik bir biçak sivriliğiyle daliyordu bilincine.

Önce sesler vardı. Çünkü, gözleri hep kapalı duruyordu. Yorgunluktan, görmek korkusundan, en çok da yüzüne vuran güneşten ötürü. Gözlerini açtığında, yağmur damlalarıyla kaplı bir camın ardından çok ışıklı bir caddeyi gözlüyormuşçasına mor, turuncu, yeşil, köpüklerle kaplanıyordu kirpiklerinin uçları. Bahçe, ağaçlar, karşısında ve iki yanda yükselen iki katlı evler, boyuna çalkalanıp duran derin bir suyun ardından görünüyordu, renk renk. Ya da garip ışılıtlı bir karanlık... Adam bütün bunları sevmeyi öğrenebilirdi. Yadsımıayı da... Ama vakti vardı. Ya da öyle sanıyordu. Öyle sanmak istiyordu.

Sesler... Işık ipliklerinin oynadığı dalların arasından yabancı dilde söylenen şarkılar gibi anlaşılmaz sözcüklerle beliriyor, sonra değişik biçimlerde birtakım nesnelere dönüşerek bahçenin orasına burasına yerleşiyordu. Adam, ertesi gün onları yeniden tanıyor, bir ad bulup koyuyor, gene de kendini inandıramıyordu. Uzaklardan bir kadın sesi, geniş yaylar çizerek atlıyor, bahçede otların arasına gizleniyordu. Bir çocuk bir anlık bağırtısıyla bir direk dikiyordu duvarın dibine.

Adam bahçeyi seviyordu. Her şeziyle onundu bahçe. İçinde yaşadığı sessizliği, durgunluğu, yenilikleri, adsız korkularını, canlanmaya yeltenemeyen umutlarını tamamlıyor, bütünlüyordu. Önünde sayısız yollar vardı. Bir gün eskiden yürüdüğü yolu sonuna gelmiş ve birden ötekileri de görmüştü. Kırmızılı ışıklar içindeki garip semtlere uzanan yollar... Dibinde derilerinden irinler akan, etleri kokuşmuş varlıkların kaynaştığı geniş bataklık uçurumlarında son bulanlar... doğudan batıya insansız uzanan kızıl bozkırlara varanlar... ulu çamların altında, gezintiye elverişli kokulu patikalar... Erdemin pısrık, korkak ve çalımlı, günahınsa, sessiz, serin ve suçsuz olduğuna inanmak, inanabilmek... Pis kokan hiçbir karanlık köşe bırakmadan sokakları

tanımak... cami avlularında kara giyimli kocakarları itelemek, kaldırımlarda etekleri uçusarak koşan kızların uzun, özgür, rüzgârlı saçlarına degebilmek...

En iyisini, en uygununu seçmek zorundaydı. Geçmişe, o ağır hastalığı hazırlayan günlere akıl danışmadan sormadan... Bu fırsat, yaşama fırsatı bir daha eline geçmeyecekti çunkü. Ama güçsüz isteklerdi bunlar. Ancak kimittisizca yatarak beklemeye yönelen istekler... Gene de bahçe onu hep destekliyordu. Adam bahçeye güveniyordu.

Ama EV başkaydı... Ev ona durmaksızın bir *şeyler'i* anımsıyordu. Bahçe kararip da ortalık serinleyince eve girmek zorundaydı. Bunu da hiç istemiyordu. Korkulu bir düş, her gece tekrarlanan bir karabasandı ev. Yoğun bir kokusu vardı. Daha bahçeye açılan o küçük kapıya varmadan duyuluyordu. Eski, yıpranmış gene de güçlü, eskidikçe, yıprandıkça içine aldıklarını keyfince biçimlendiren, ezen, kiyasiya sindiren bir koku... Adama kısa, çok kısa bir süre sonra gene eski günlere dönmenin eşiğinde olduğunu zahmetle tekrarlıyordu.... Bıkıp usanmadan... Yakında banyoda, musluğun önünde dikelip tıraş olacak, yüzünü kestiğinde, karısı kesik yere şap sürecek ve söyleneceği gene:

— Acımıyor musun kanına? Dikkatli olsana biraz!

Sonra gazeteler olacaktı... Kahvaltısını bitirip de ikinci bardak çayını içeren okuduğu o karaltı sayfalar, iyice kurumamış matbaa mürekkebi kokusuyla birlikte ilgisizliğine aktarılmasına çalışan yüzlerce insanın kendi sevgileri, acıları, yerine konmaz kayıpları, utançları, öz duyguları... belki yüksek sesle bir iki dakika sürecek olan dehşeti kahvaltı masasına da duyurulan yıkımlar... Ve ölüm ilânları... Vefat'lar... Aci kayıp'lar... Çok acı kayıp'lar... Sonra sokak kapısından çıkış... Kapının arkasından kapanışı... Kilidin yuvasına girerken çıkardığı tikirtı. Her zamanki aynı tikirtı... Ne ayrınlıklara ne kavuşmalara uzanmayan, anlamsız ve boş.

“Hayır,” diyordu adam bütün güçsüzlüğüyle. Sonra bir “eğer”, “Hayır”ı – o çok güçsüzce söylemiş olsa da anlamından ötürü etkisini yitirmeyen hayır’ı– gölgeliyordu.

Eğer güvenmeyi yadsıyabilseydi...

Eğer sevdiklerini sevmemeyi başarabilseydi...

Nasıl olursa olsun yeni öğrendiklerini de sevmeyi.

"Hayır"la "eğer" arasında ağır ağır ilerleyen duyguları sonunda bitkin düşürüyordu adamı.

Bir ikindi üzeri, güneşin çekildiği ve adamın öğle uykusundan yeni uyandığı bir ikindi üzeri, sessizliğe alışkin kulakları, sessizlikteki küçük değişikliği seziverdi. Korkak, saygılı bir sürütünme... Kuru yaprakların az uzaktan çitirdayı... Başını çevirdi. Bitişik bahçede dolaşan yirmi yaşlarında bir genç kızla gözে geldi.

— İyi akşamlar, dedi kız ve iki bahçe arasındaki alçak çite yaklaştı.

Bahçede duymağ'a alışı̄ığı seslerden farklıydı bu ses. Ne söylenildeği açık-seçik anlaşılıyordu hiç değilse... Şimdiye kadar pek çok kimsenin ona "iyi akşamlar" dediğini unutmuş olsa bile... Yüzlerce yol silindi. Adam, istediği yolu seçmiş gibi oldu.

— İyi akşamlar, dedi o da.

Kız karşılıklı bir konuşmayı sürdürmek ister gibi duruyordu. Ama ikisi arasında nasılsa gelişvermiş bir durum, önemsiz de olsa kurtarılması gereken bir başlangıç sezinleyemediğinden, suskulduğundan sıkılmıyor, yalnızca bir şeyler söylemiş olmak için konuşmağa da yanaşmıyordu.

Adam gerekli bütün başlangıçları –kendisini yatağa bağlayan gücsüzlüğüne karşın– bir sıçrayışta aştı ve:

— Gelsenize yanına, dedi.

Kız hiçbir şey söylemeden, sanki bahçeye çıktıından beri bu çağrıyı bekliyormuş gibi, kısacık eteklerinin elverdiği rahatlıkla çiti aştı ve adamın yanına geldi. Durdu. Kızılı çalan uzun, sarı saçları omuzlarından aşağı iniyordu. Kararsızdı. Yaşantıları öyle az ve süreksizdi ki, yüzünde kesin bir anlam bulmak güçtü. Herhangi bir durumu kolaylıkla kabullenenebilir, yüzü de ona göre herhangi bir anlama bürünebilirdi. Şimdilik kolluyordu belki de. Elinde çiçekli kâğıtlı kaplanmış bir kitap vardı.

— Otursanız, dedi adam, yanıtındaki sandalyeyi göstererek. — Adınız neydi? Sizinle hiç tanışmadık değil mi? Oysa kapı komşuyuz. Ama ben sizi şimdiye kadar hiç görmedim.

— Adım Zuhal, dedi kız kısaca.

Adam, ona uzun süren bir bikkinliğin sonunda ilk kez apa-

çık gördüğü şaşırıcı bir güzellik gibi, uzun yağmurlardan sonra gelen güneşli havalar gibi, yorucu bir araba yolculuğunda bir dönemecin hemen ardında beliriveren suyun maviliğini seyreden gibi, yorgun bir sevinçle, az sonra yitirivermek korkusunun yarattığı tedirginlikle inanmayarak bakıyordu.

— Benim adım da Ekrem, dedi kısa bir süre sonra ve utanılacak bir söz söyleyormuş gibi. — Tuhaf değil mi?

— Neden?

— Bir ad taşımam ve bunun ille de Ekrem olması. Ölmüş biri sanıyorum ben bu Ekrem'i. Birkaç kez aynı adı tekrarlamağa kalkışsam, hiç yaşamamış gibi olacak. Çünkü zaten öyle çok söylenildi ki!

Zuhan'ın yüzünde bir değişiklik olmadı. Yani, kadınların şasırdıkları, korktukları ya da hiçbir şey anlamadıkları zaman çöğunlukla yaptıkları gibi gereksiz yere gülmedi. Ciddiydi yüzü. Yalnızca bakışlarını karşı bahçenin duvarı üstünden yükselen iğde ağaçına dikmişti, o kadar.

Akşam oluyordu. Bahçenin sağ ucuna sıyrılmış olan üçgen biçimindeki güneş lekesi yok olmuştu. Güneş ışığı karşı evin üst camlarındaydı şimdi. Mavi ışılıtlı turuncularla yanıp duruyordu. Sessizlik daha bir yoğunlaşmıştı. Uzaklarda bir tahtanın bir başka tahtaya vurmasından çıkan tekdüze tıktıtlarvardı yalnızca. Bir de alacakaranlıkla başlayan nemin, bahçenin tabanını kaplayan yaprak kümelerini usulca aralamasıyla duyulan çürüksü koku.

İnsan dünyaya yeni gelmişti. Şimdi, şu anda... İlk işi de bir tahtayı ötekine sürtmek olmuştu. Böyle yapınca da varlık nedenni kavrayıvermişti. İlk duyduğu koku çürük yaprak kokusu du. Sevmiştı bu kokuyu. Bahar çiçekleri nasıl kokar, bilmesi gerekmek zile de.

Nasıl olsa vakti vardı, öğrenirdi. Şimdilik, mademki çürüük yaprakların kokusunu sevmiştir, yeterdi.

— Neden susuyorsunuz? Bir şeyler anlatsanız!

— Ne anlatayım?

— Akliniza ne gelirse... Eğer anlatacak bir şeyiniz yoksa, şu elinizdeki kitaptan söz edin bari... bilir misiniz, kitaplara çok saygım vardır benim. Kitapçı vitrinlerini seyretmeye bayılırım.

Ne düzenli dururlar raflarda... Bana sorarsanız, biraz aristokratır kitaplar. Herhangi biri, kitapçıya gidip kitabı satın alamaz sanırım, cebinde ne kadar çok parası olursa olsun. Sözgelişti ben... Bir kitapçıya girdiğimi, "bana falanca kitabı verin," dediğimi düşünüyorum da... Olacak iş değil. Gerçekten bilmediğimiz şeyleri söylerler, yepeni bir şeyler öğretirler mi bari? Hani, gerçekten işe yarayan, zor durumda kaldığımızda bize yardımcı olan şeyler... Değilse yazık! Ben bazı kitaplar okudum. Birtakım hikâyeler demek istiyorum. Memurları, çay içen kadınları falan anlatıyordu. Nasıl sıkıldım bilemezsiniz. Ben de memurum çünkü. Karımsa komşularıyla çay içmeye bayılır. Bu hikâyeleri yazan ne diye böyle sıkıcı konulara el attı diye uzun boylu düşündüğümü de anımsıyorum. Belki de hiç memur olmamıştı ömründe. Çünkü, devlet dairelerini bilseydi gerçekten, oturup yazmağa, başkalarına da okutmağa kalkışmazdı. Belki de kendisi aylağın biriymi... Bakın, aylaklardan sözeden bir kitabı severek okuyabileceğimi sanıyorum. İnsana yaşamın böylesine aptal ve sıkıcı olmadığını öğreten kitaplar vardır değil mi? Bir yanlışlığı düzeltmeye çalışan kitaplar... ama ben hiç aramadım onları. Belki vaktim olmadı. Hem insanın bir yerde denenmemiş bir umudu olmalı bence... Saklı kalmalı.

Birden sustu. Uzun süredir bu denli uzun konuşmamıştı. Soluk soluğaydı şimdi. Yüzü de kızarmıştı. Bir süre bekledi, solukları düzene girip, bedenini ansızın kaplayan sıcaklık geçinceye kadar.

— Çok okuyan biri gibi konuşuyorsunuz ama, dedi kız hafifçe kızararak ve ille de bir şey söylemesi gerektiğini düşünerek.

— Hani, nasıl derler, *kitabı* mı?

Adamın cevap vermediğini görünce daha bir kıvardı.

— Kötü bir şey söylemedim, değil mi? diye sordu. — Kızmadınız ya bana?

— Yok canım! Kızdığını da nereden çıkardınız? Demek *kitabı* konuştu. Eskiden kimse konuşmamı *kitabı* bulmazdı. Belki de bir yenilik bu. Demek ki değişmişim. Değişmeyi öyle istiyorum ki... Ama kitabı konuşarak değil. Başka türlü... Sözgelişti, eskiden saygılı adamdım. "Hayır" demesini öğretmemişlerdi bana hiç. Hiç değilse önce "evet" deyip arkadan gelen cümle-

yi bir "ama" ile başlatmalydı. Birisini reddetmekten utanırdım. Şimdi tanıdıklarımın, hisimlerimin beni görmeğe gelmelerini yasak ettim. Bu hakkı kendimde gördüm. Ölümün eşinden dönenlerin bazı ayrıcalıkları olmalı, diye düşünmüştüm. Yoksa bu yalnızca bir bahane miydi? Hastalığımın arkasına sığınıp sığınmadığımı bilmiyorum.. Yoo, bilmiyorum. Sizi buraya çağırırken de hastalığımı sığındım. Hasta olmasaydım siz de buraya gelmezdiniz, öyle değil mi? Sonra hasta olmasaydım... sizinle böyle açık açık konuşamazdım. Beni gene kitabımı buluyorsunuz yoksa?

— Yoo, hayır. Demin böyle söylemiş olduğum için gerçekten üzgünüm. Aslında başka bir şey söylemek istemiştim. Daha doğrusu... Hiç... Yok bir şey.

— Söylediğin, susmayın ne olur?

— Sanki, şey gibiymişti... Yapay da diyemeyeceğim. Çok uzun süredir belki de kendi kendinize söylediğiniz, söylemek istediğiniz konuları tekrarlar gibiydiniz.

Ekrem sesini çıkarmadı. Hafifçe gülümsüyordu.

— Siz çok okuyorsunuz galiba, dedi. — Bahçeye bile kitapla indiğinize bakılırsa... Öğrenci misiniz?

— Evet.

— Elinizdeki ders kitabı mı yoksa?

— Hayır.

— Görebilir miyim?

Zuhal'ın uzattığı kitabı alıp bir-iki sayfasını çevirdi. Gözüne ilisen satırları şöyle bir okudu.

— Bir gün bana da okursunuz, dedi ve kitabı geri verdi.

Kitabı geri verdikten sonra da eli havada kaldı öylece. Bir şey bekler, ister gibi değil de, rastgele uzatılmış ya da unutulmuş gibi açılmıştı avucu. Zuhal elini belirsiz bir çekimmeyle kendisine çok yabancı olan avucun içine koydu. Adamın parmakları kızın elinin üzerine doğru kapandı. Kırılacak bir şeymiş gibi özenle tuttu bir süre onu, sonra bıraktı.

"Küçük, korkak, uçmayı hiç denememiş, gene de uçmaya can atan bir kuş gibi," diye düşündü. Ve avucunu dolduran ağırlıksız, serin, çırıntılı dokunuşu hep duydu. Gece uykuya dalarken bile sol elinin parmakları bir şeyi tutarcasına büyük duruyordu.

Ondan sonraki günler, her ikindi komşu bahçeye gitti Zuhal. Pek konuşmadan oturuyor, sessizliğin içinden arada bir kopup gelen sesleri dinliyorlardı. Zuhal de alışmıştı seslere kulak vermege... Düşen bir yaprak... bakımsızlıktan, biçilmemekten fazla uzamış çimenlere tırmanan böcekler... duvarın üzerinde kedi adımları... çokok uzaklardan bir klakson... çocuğunu çağırın bir kadın sesi... Arada Ekrem, gözkapaklarını aralamak gereğini bile duymadan kolunu uzatıyordu. Zuhal de ilk günde gibi elini kendisine doğru uzanan ve sessizce bir dilekte bulunan avucun içine koyuyordu. Ne bir görevdi bu Zuhal için, ne de güçlü bir istek... O anda yapılması olağan bir hareketti yalnızca. Zamanla akşam serinliğinde üşüyen ellerinin Ekrem'in avuçlarında ısınmasına alıştı. Belki de o kadar... Belki de...

— Öyle serin ki elleriniz, demişti bir gün Ekrem, — Onları yüzümde de duymak isterdim... İşte böyle... Elleriniz yüzüme yeni bir biçim verdi, farkında misiniz? Yüzümü değiştirdiniz.

Zuhal fakültede dersi olmadığı günler sabahları da uğrıyordu. Sabahları güneş sessizliği duymalarını engelliyor, böylelikle küçük sesler önemini yitiriyordu. Onlar da güneşin, güneşin sıcaklığını, aydınlığını, renklere verdiği canlılığı duyuyorlardı. Güneşin altında sevinçli oluyordu Ekrem. Gene konuşmuyordu ama bol ışıkta yüzü pembeleşiyor, arada Zuhal'e baktığında gözleri ışıl ışıl yanıyordu. Kimileyin küçük şakalar yaptığı bile oluyordu.

Arada Ekrem'in karısı geliyordu yanlarına. Oturmağa pek yanaşmıyor, uzun, koyu kırmızı sabahlığı sırtında, ayakta dikiiliyordu. Solgun bir yüzü vardı. Aralarında çokça aklar bulunan saçlarını alacaklı bir eşarpla arkaya doğru çekiyordu. Donmuş kalmış bir gözyaşı perdesinin altında gözleri rengini yitirmiş gibiydi. Elleri ceplerinde olurdu hep. Durmaksızın kipirdayan, görünmeyen bir şeyleri teker teker elleyip yoklayan elleri... Arada çıkarırıdı onları cebinden. Bu kez de ellerini ceplerinin çevresinde dolaştırırıdı. Bir kadının ütü yaparken, yufka açarken, dikiş dikerkenki şaşmazlığıyla tekrarlanır dururdu hareketler. İnsana ürküntü veren bir şaşmazlık... Kim bilir belki de böylece bir şeyleri değiştiriyor olmalıydı. Zamanı, kocasının hastalığını ve Zuhal'in orada bulunuşunu. Kendisini rahatsız eden her şeyi

kırıntılar haline getirip ceplerine dolduruyor, sonra da teker teker çıkarıp sabahlığının kumaşına sürte sürte yok ediyordu.

Kırık, yorgun, tekdüze bir sesle yavan şeyler anlatırdı. Loş evindeki tatsız yaştısının hesabını verir gibi:

— İki-üç parça çamaşır vardı, kalkar kalkmaz yıkayıverdim. Kahvaltıdan sonra da dolma sarıp ocağa koydum.

Ya da sizlanırdı:

— Omzumun ağrısı tuttu gene. Sonbahar geldi ya... Bu halle kalktım, bir de cam sildim.

Bu kadar olabilir miydi? Ama ya yanlış yargılıyorsa onu Zuhal? Bu yavan konuşmalar ürkük bir doğa hayvanının tekdüze, yalın ve bilinmeyen tehlikelerle dolu yaşamını saklamak içinse... Korunmak için gizleniyorsa... Belki de, evli kadınların çoğunuun, gerekliliği unutulan bir eşya olmayı kabullendikleri durumu yaşadığı bile söylenenemezdi. Zuhal'ın bir yanıyla ayrı olduğu, Ekrem'in hepten yadsıldığı çevreden kopmalarını kolaylaştırın bahçeyi; tedirgin, kuşkulu, güvensiz hareketleriyle o yaratmadı mıydı? Durmaksızın dökülen yaprakları kimseler süpürmüyordu. Ama bahçenin her köşesinde bir başka renk görülebilirdi. Özenildiği için değil de, salt kendi haline bırakıldığı, önemsenmediği için, kendisine sunulan özgürlükten yararlanarak büyüyen, açan çiçekler vardı. Bunların bir adının bulunduğuandan bile emin olamazdı insan. Yalnızca bu bahçeye özgü gibiydiler. Birbirine girmiş çimenlerin, yoncaların arasındaki yosunlu taşlar, belki de dünyanın henüz insansız olduğu zamanlardan kalmayıdı. Bütün bunları biliyor muydu? Bilmemesi daha güzel değil miydi?

Tanışıklarının yedinci günü bir akşamüzeri,

— Bugün kendimi çok iyi hissediyorum, dedi Ekrem. -Tipki sabahları olduğu gibi bir hafiflik var üzerimde. Şarkı bile söyleyebilirim. Biraz okumaz misiniz kitabınızdan? Onu her gün taşıdığınızın farkında değilim sanırdunuz belki. Öyle değil mi?.. O kadar çok tuttunuz ki elinizde, eskidi bile. Biraz daha beklersek yazıları da silinecek. Böylece benim denenmemiş umudum, kaçırılmış bir fırsat olacak nerdeyse. Hadi, okuyun ne olur! Yoo, öyle en baştan değil. Ne gereği var? Bence her şeyin bir başlangıcı olması hiç de gerekli değil. Hatta sonu

olması da... Unutun bütün başlangıçları. Bütün olabilecek sonları da... Ortadan rastgele yakaladığınızla yetinin. Bu güç, bu yürek pekliği var sizde. Yapabilirsiniz. Hadi, şimdi ortadan bir yerden açın kitabınızı. Gözünüze ilişen ilk satırdan okumağa başlayın. Gerçi oldukça karardı ortalık... Gene de okuyabilirsiniz. Çünkü gözleriniz bakmaktan yorulmamış henüz. Öyle genç ki onlar... Çok konuşustum gene. İşte susuyorum. Gözlerimi de kapadım, sizi dinliyorum.

Zuhal 114. sayfayı açtı. Bilmeden. Bir raslantı sonucu. Sayfanın ortasından okumağa başladı:

— “Odanın bir tarafında birisi ‘Ah, korkak’ diye gülüyordu. Wjera’nın sesiydi bu. Ama biz birbirimize sarılı kaldık ve birlikte tahammül ettik.”

— Durun, diye Zuhal’ın okumasını yanında kesti Ekrem. — Son cümleyi bir daha okur musunuz?

— “Ama biz birbirimize sarılı kaldık ve birlikte tahammül ettik.”

— Teşekkür ederim. Çok teşekkür ederim... Wjera adını taşıyan bir kadın olabilir mi? Beklenmedik bir şey bu. Ne demekti Wjera? Her şey olabilir... Mutlu irmak, düşünen taş, yağmur çiçeği, güz gözleri... Dolmuş şoförüne yüz elli kuruş öderken, hesap cetvellerini imzalarken düşünebilir miydim? Bir ses durup dururken “Wjera” desin ve bu Wjera... ama bugünlük bu kadar yeter. Hadi gidin artık. ortalık serinledi. Üstelik sizin battaniyeniz de yok.

Kasımın ortasına doğru yağmurlar başladı. Yağmurlu günler boyunca bahçeye çıkmak söz konusu değildi artık. Ekrem, yatak odasının dar penceresinden ıslak, üzünlü bahçeyi seyretti dardu. Yağmur üç gün yağıdı. Dördüncü gün güneş çıktı. Hava henüz soğuktu ama Ekrem kalın bir kazak giyip bahçeye çıkmak için diretti. Ve gün boyunca Zuhal’ı bekledi. Saat dörtte Zuhal geldiğinde onu oldukça zayıflamış, sararmış buldu. Solukları da düzensizdi.

— Sabahtan beri sizi bekliyorum, dedi Ekrem, nerdeyse Zuhal’ı azarlayarak. — Bugünün çarşamba olduğunu, öğleden sonra derse gideceğinizi biliyordum gerçi. Gene de bekledim.

Başkaca bir şey konuşmadı. Yorgunu. Kolunu battaniyesi-

nin altından çıkarıp Zuhal'e uzatamayacak kadar yorgun. Gözlerini kapatıp öylece yattı. Bir ara:

— Ben böyle gözlerim kapalı yatarken siz sessizce kalkıp gitmezsiniz değil mi? diye sordu. — Giderken haber verin hiç değilse.

Uzun sürdü sonbahar o yıl. Uzun ve güneşli bir sonbahar oldu. Arada yağmur yağıyordu ama üç günden fazla sürmüyordu. Gene de havalarda dışarıda, yataktaki kıpırtısız yatılmayacak kadar serinlemişti. Karısı kaygılıydı. Çünkü soğuk dokunuuyordu Ekrem'e. Ama o dayanabildiği kadar bahçede kalmak için direniyordu.

Bir gün bahçede otururlarken Ekrem, Zuhal'e sordu:

— Şu sarı çiçeklere ne derler?

— Krizantem.

— Öyle ya, krizantem tabii. Ne güzel bir ad... Krizantem.

Bütün çiçek adlarını öğrenmemiydim. Geç kaldım... Yanılmıyorum, mevsimin son çiçeğidir krizantem. Krizantemler bile solunca artık kış geldi demektir, değil mi? Kışın bu bahçede açan bir çiçek bulabilir miyiz dersiniz?.. Hayır mı? Kışın bütün çiçekler ölü demek ki... Hatta belki kışın bahçe bile kalmaz artık.

Bir süre gözlerini kapayıp hiç kimliğimsiz yattı.

— Bakın, yüzüm gene eski biçimimi aldı. Baktığım biçimimi... aynaya bakmadan biliyorum bunu. Hadi yüzümü gene değiştirebilirsiniz ki! İnsan ne kadar uğraşabilir? Kocaman bir yanlışlığı değiştirmek... Hem de böyle yattığım yerden. Üstelik dünyayı hiç tanımadım. Birden fark ettim bunu. Baksanıza çiçek adlarını bile bilmiyorum. Elli beş yaşındayım. Hayatı bana nasıl öğrettilerse öyle tanıyorum. Yani yanlış, saçma ve yüzeyden. Hayatımızı bozan ölümde de kötü bir şey var mı? Var tabii... Ama bütün bunları öğrenmem için vakit çok geç. Oysa güneşin henüz sıcak olduğu günlerde her şey biraz mümkün gibi idi. Alışılmamış dışına çıktığım o ilk andan sonra her şey mümkün gibi idi. Hadi, gidin artık. Olmuyor... Olmadığını siz de biliyorsunuz.

Aralık ayı, dinmeyen yağmurları, yüklü, kara bulutları ve soğuguyla geldi. Bahçedeki somya içeri alındı. Artık Zuhal,

Ekrem'i evinde, yatak odasında göründü. Ekrem evin içinde solgun ve somurtkandı, Zuhal yanındayken bile. Birlikte, pencereden, yağmurun altında ıslanan bahçeye bakıyorlardı. Hiç konuşmadan. Yağmurun sabahtan beri yağdığını bir günün akşamında, Ekrem, Zuhal'den gene kitap okumasını istedi. Zuhal, her zamanki gibi rastgele bir sayfayı açtı, okudu:

“Elinde olmaksızın patikadan ayrılıyor ve bu genişliğiyle birçok yönler bir anda kendisinin olabilmiş gibi, kolları açık, kırlarda koşuyor, koşuyordu. Sonra kendini rastgele bir yerde, bir çalı gerisine atıyor ve ona dikkat eden bulunmuyordu. Bir düdük yontuyor, aldığı taşı ufak bir yırtıcı hayvana fırlatıyor, yere eğilip bir böceğin yolunu değiştiriyor. Bütün bunlar bir kaderi oluşturmuyor, tabiat üzerinden geçer gibi geçiyordu.”

— Demek yere eğilip bir böceğin yolunu değiştirebiliyor du, ha? Bir böceğin yolunu değiştirmek, yırtıcı bir hayvana taş atmak, hatta bir düdük yontmak... Söğüt dalından tabii. Bakın, bunu ben de beceremiyorum... Kolları iki yana açık — nasıldı? — evet, bütün yönler kendisinin olabilmiş gibi. Kolları iki yana açık koşmak... Amaçsız! Ve amaçsız bir düdük yontmak... Başka şeyler de söylenebilir: Yaşlı bir adamı her gün yoklamak... Amaçsız. Ona amaçsız kitap okumak. Nerdeyse ölecek bir adamın yanında saatlerce oturmak sabrını göstermek... Bütün bunlar bir kaderi oluşturur mu dersiniz?

Tükenmiş gibiydi. Gene de son güçlerini umursamadan harcayıp, yıkıcı, yıpratıcı bir sevinci sürdürmeye uğraşıyordu. Artık vaktin geç olduğunu, gitmesi gerektiğini düşünüyordu Zuhal, ama Ekrem, kızın her davranışında elliğini tutuyor, bırakmıyordu. Karısı, yukarıda çamaşır yıkıyor, çamaşır makinasının uğultusunu, arada, yağmurun azaldığı sıralarda duyuyordu. Kadın bir ara aşağı indiğinde:

— Ne olur, diye yalvardı Zuhal'e, — çamaşırım bitene kadar otursanız. Bu akşam yalnız kalmamalı.

— Olur, dedi Zuhal, beklerim.

Kadın, Zuhal'e teşekkür ederek yukarıya çıktı.

— Yanınızda isteğiniz kadar kalırım, dedi Zuhal Ekrem'e
— Ama artık konuşmayın.

— Hadi canım siz de! Sevecen bir hemşire rolü oynamaktan vazgeçin artık. Bu akşam istedığımı yapmaktan kimse alıkoyamaz beni... Susun, karşı koymak yok! Sevincimi bana bırakın. Sonunda bu acı tadı tadabilemekten duyduğum sevincimi. O benignmdir. Sizse sessiz bir tanıksınız, öyle değil mi? Sevgili tanığım benim!

O gece yağmur durmaksızın yağıdı. Zuhal'in yatak odasının altına rastlayan kömürlüğün teneke damında üzgünle tipirdayaarak yağdı durdu. Ara ara uykudan uyandı Zuhal. Ama komşu evin ışıklarının bütün gece yandığını, kapıların açılıp kapandığını, eve birtakım yabancıların girip çıktığını hiç bilmedi.

1971

Kayalık Yoncaları

Sevim, küçük damlalar halinde yağan yağmurun altında, ihtiyarlar gibi iki büklüm olmuş, ofisin bulunduğu sokağı kıvırıldı. Metin, onu gene sokağın başında bırakmıştı. Nedense Sevim'i ofise kadar götürmeye üşenirdi hep; yağmurlu havalarda bile. Arabayla arka sokaklarda dönenip durmaktan hoşlanmadığını söylerdi. Sevim sağ elini eldiveninden çıkardı; boru gibi kıvırıp ağızına götürdü; sıcak soluğunu üfledi içine. Sabahları sağ eli isınmak bilmezdi. Sol eli zararsızdı. Çantasını kolaylıkla taşıyacak kadar ılık olurdu hiç değilse. Ama sağ eli? Üstelik bedeninin sağ yanından aşağıya doğru cansızca sarkmakla yetinmezdi de, ara ara Sevim'in yüreğine doğru da uzanıverirdi. Ve sabahın puslu, boz renkleri arasında kılçılçılınmağa çalışan yaşama sevinçlerini, önemsiz umutlarını kıyasiya yok etmekten geri durmazdı. "Bu eli işitmek gerek..." diye düşündü. Yoksa yün eldiven mi giymeliydi?

Ofisin merdivenlerini çıkarken, iki taş basamağın arasından fışkırmış bir avuç yeşillik, tasasız bir çocuk yüzü gibi ışırıverdi. Budala bir genç kız değildi artık. Otuz beşinde ağırbaşlı bir kadındı. Gereksiz düşleri, çocuklara özgü inançları sürdürdüğü de söylenenemezdi. Gene de, "işaret bu!" diye düşünmekten kendini alamadı. Sanki çoktan bir beklediği bir işaret vardı...

Büyülenmiş gibi kıldırımdan durdu bir süre. İnce, narin saplara dizilmiş, küçük, yuvarlak yapraklı bunlar. Çevrede baharın henüz hiçbir belirtisi yokken inanılmaz bir şey değil miydi bu? Bir mucize değil miydi? Kaba, morumsu, bin yıllık

taşların neresinden hayat özü bulmuştu da, daha hiçbir tomurcuğun baş vermediği bu soğuk mart ayında canlanıp yeşermiştir. Eğildi, çelimsiz yaprakları incitmekten ürkerek usul usul okşadı. Arkasında bıraktığı yağmurlu sokağı, Metin'in, düşgünden yoksun küçük zalimliğini, üzüyen elini unutmuştu.

— Kayalık yoncalarını sevdiniz demek!

Sevim doğruldu. Adam, parkasının ceplerine ellerini sokmuş, demin konuşan kendisi değilmiş gibi bakıyordu. Öyle ki Sevim, Seyfi'nin çalık dilini tanımaya, bir başkası konuştu sanacaktı. Kuşkusuz gülümsüyordu Seyfi. Gözlerinin hafifçe çıkış şakaklarına doğru çekilmesinden, ağızının her zamanından daha çok acıyan bir yarayı andırmamasından belli idi. Çünkü doğru dürüst güldüğü görülmemişti Seyfi'nin. Garip bir adamdı. Ancak kırkında olmalıydı, ama ellinin üstünde gösterirdi. Tarlalarda çalışan, hep güneşle, rüzgârla haşır neşir olmuş köylülerinkine benzerdi teni... Meşinimsi, parlak, bıçakla yarılmış gibi derin oyuklarla karmakarışık. Bu yaşlı, gammı, esmer yüzlü küçük mavi gözlerinin tenha, soğuk, nerdeyse kötü bir bakışı vardı; ürkerdi insan. Şimdi de bu denli yakınında olmak, adamın bakışlarının mavi solugunu yüzünde duymak tedirgin etmişti Sevim'i. Seyfi, bir şeyler söyleyecek gibi öylece karşısında duruyor, ama "günaydın" bile demiyordu. Yürüyüp geçmiyor, Sevimse, ona arkasını dönmekten nerdeyse çekinerek yerinden kıldırıyordu. Sonra adam eğildi, küçük bir sap kopardı:

— Buyurun!

İki soğuk mavi iğne değdi yüreğine. Elini uzattı. Kocaman elleri vardı Seyfi'nin. Tırnakları dibinden kesik, iyice kısa. Parmak uçları küt küt... Yüzlerce çizikle, yarıklı dolu... Güneşi içmiş kocaman avuçları, kendi kimiltisiz, üşümüş elini çağırıyor gibiydi. Karşı koymaya çalıştı ama artık onun olmayan başına buyruk parmakları o yabancı sıcaklığa doğru özlemle uzandı. Yeşilligi alırken dokundu Seyfi'nin parmaklarına. Dokunuş uzadı... O iki soğuk pirinç ısınıp yumuşayınca kadar...

— Demek kayalık yoncası diyorlar buna...

— Bizim memlekette öyle derler.

— Bu, yoncaya benzemiyor ama...

— Doğru, benzemez. O bildiğimiz üç yapraklı yoncaya pek ilgisi yoktur. Ad kitliğinde yakıştırmış olacaklar besbelli.

Sevim odasına çıkarken, Seyfi'nin işini düşündü. Mühendislerin arasında oturur, konuşmalarına karışmaz, o garip parkası, ortadan az uzun, güçlü gövdesiyle vazgeçilmez biri gibi kridorlarda dolaşırdı. Bozulan her türlü aracı o onarırdı. Daktilo ve hesap makinaları, fotokopi aygıtları... Çalmayan zillere, işleme-yen kilitlere bile o bakardı. Ama bütün bunlarla yüce gönüllülüğünden ötürü ya da canı öyle istediği için uğraşır gibi bir hali olurdu.

Birden Sevim, herhangi biriyle Seyfi'den konuşmak istedı.

— Siz de bilirsiniz ya, pek kimseyle görüşmez o. Nerede oturduğunu bile bilmeyiz. Ama neme gerek, mert çocuktur, dü-rüstür, namusludur. Eh, böylesinin pek üstüne düşmemeli canım. Bırakmalı kendi haline... Kime, ne zararı dokunacak ki!

— Yaşı anacağıyla birlikte oturur. Uzaklarda, tepelerde bahçeli bir evi vardır. Ona da ev denirse... Ufak, kulübemsi bir şey. Sebze yetiştirirler, tavuk beslerler. Her gün beş, on kilometre yol yürüür Seyfi. Yürüken de bir türkü tutturur. Kendi sesini kendine yoldaş eder.

Evet, bütün bunlar söylenebilirdi Seyfi için. Bütün bunlar ve Sevim'in tanıdığı başka erkeklerin bilemeyecekleri, farkına bile varamayacakları daha bir sürü şey... Şu, otobüs biletlerini yitirmemek için bükpük bükpük yüzüklerinin arasına sakanların, sizisini duymadıkları bir yalnızlığı sık kol düğmeleri satın alarak geçştirenlerin, şarkılı kalabalıklardan eğilip eğilip yoksul çılgınlıklar toplayanların, o kırpıntı düşkünlerinin, ramazan aylarında saygılı, yetingen yüzler takınıp içki içmeyeşenlerin hiç bilemeyecekleri bir sürü şey...

Nasıl anlayabilirlerdi ki! Çünkü yalnız ölüler ve yitikler kalırkı akıllarında. Seyfi. İnsanların en yaşayanydı. Yaşamak ödüн tanımaz bir cesaret işiyse eğer hesapsız kitapsız bir Don Kişot kurnazlığıysa... Çünkü "kayalık yoncaları" diye bir bitki yoktur. Bütün ansiklopedileri karıştırabilirsınız. Masallarda bile geçmez böyle bir ad. Ama işte Sevim'in çalışma masasının üzerinde, vakityle hardal kavanozu olan bir cam vazonun içinde gerçekliklerinden hiçbir şey yitirmeden durmaktadır.

Metin'e, Seyfi'den söz edebilir miydi? Parkalı, elleri nasırlı, çirkin, garip adamdan... Ya da kayalık yoncalarından? Hayır, böyle şeyleri dinleyemeyecek, bir şaşkınlığın yükünü kaldırıramayacak kadar yorgunu Metin. Bütün erkekler neden böyle yorgun, böyle yıldınlardı acaba? Gene de "kadın" denen ve hiç tanımadıkları gizemli yaratığı sıcak kokuları, çarpıcı esintileriyle hep avuçlarının içinde tutmak için cıldırırlardı. Ne var ki, elliinden gelen, vakit geçirmeden bir araba edinmek olurdu ancak. Bir bahar akşamı, en çok özlemlerle dolu oldukları o çığın saatlerde, yaz programını yaparlardı. "Bu yaz on beş günlük tatille yetinelim," derlerdi, usulca öneriyormuş gibi, ama karşı konulmaz bir kesinlikle, "sabah kahvaltlarını, akşam yemeklerini de idare ederiz artık. Ne yapalım? Araba almak için hesaplı olmak zorundayız!" Ve karılarının cevabını beklemeden o sonsuz gazete yapraklarına gömerlerdi başlarını. Şimdilik güle güle bahar yelleri, ilk kokular, erimiş kızıllığı akşamların. Ve hoş geldin susku, değişmeyen durgunluk! Sonra da direksiyonu kavrırlardı hırslı, aç, beceriksiz elliye. Kafalarını bilgince dimdik tutup, çalımla yollara, yollardan geçenlere bakarlardı.

Cam bir bölmeyle ayrılan öteki odada Ayşe, uzun tırnaklarının fiyakasını bozmadan yazı yazmağa uğraşıyordu makinada. Seni kendini beğenmiş küçük, tatlı budala seni! Gözleri sık sık kâğıttan, tırnaklarına kayıyordu. Uzun, beyaz,bicimli ellerine böyle hayran olup durdukça, bu kızın yazdığı yazidan hayir gelmeyecekti. Emel de berberden yenice dönmüş, mahmurluluğu geçmemişi daha. Başını ağır, değerli bir taç taşıyormuşcasına dimdik tutuyor, yürüken kayıp düşmesin diye boynunu kipir-datmıyordu.

Tırnaklarına vişne köpüğü renkli ojeler sürerler, saçlarını yaptırırlar, Sevim bir iş söyledi mi suratlarını asarlar, gene de bebek oynayan kızlara benzerlerdi. Çocuktu bunlar daha. Yıl- lar geçecek, genç kızlıklarının ince, narin çizgileri bozulacak ama onlar içlerindeki çocukluğu, gelişmeden, meyve vermeden herhangi bir nedenle bodur kalmış yararsız fidanlar gibi saklayacaklardı. Bir erkeğin karısı olmak, ondan çocuklar edinmek neye yarardı! Saçları ağarır, belleri büklündü günde birinde. Ama bodur fidan öylece kalındı. Bir sira bekleyiş olurdu hayat-

ları. Beklenenler belki gelir ama istenen getirmezdi ki! Çünkü istenen neydi, bilen var miydi acaba? Kim, ne öğretmişti onlara? Kendileri gibi yalnız kadınlarla karşılıklı oturup çay içерlerdi. "Tıpkı bana benziyorsunuz." derlerdi, "ne güzel anlaşıyoruz! Pencerenizde sardunya yerine kuşkonmaz büyüttüğünüzü görür görmez anlamıştım bunu..." Bütün bunlar konuşulur, üç bardak, beş bardak çay içilir, tepeleme dolu tabaklardaki pastalar, börekler tüketilir, gene de hiçbir şey değişmezdi.

Öğleye doğru kapı açıldı. Elinde onarım kutusuyla Seyfi girdi içeri. Kızlarla selâmlaştı.

— Kaç para verdin gene berbere? diye takıldı Emel'e. — Söyledeydin ben dağıtiverirdim saçlarını. Para falan da istemezdim. Yazık olmuş on liraya!

— Seyfi ağabey, hani karışmayacaktınız saçlarımıza! Omuzlarınızdan aşağı iki örgü mü sallandırıralım yani?

— Tabii ya! Küçük kızlarsınız. Üstelik boyunuza bakmadan pahali oyuncaklarla oynuyorsunuz. Yazı makinası derken şimdi de fotokopi aygitına el attınız. Sonra da bozdunuz onu.

— Biz bozmadık ki, diye nazlandı Ayşe, — zaten bozuktu. Hem canı çıkmamış olsayıdı bize verirler miydi?

— Canı mı çıkmış? Daha neler! Hadi, dönenip durmayın artık! Oturun yerlerinize! Oturun da kafamı karıştırmayın!

Çocukları seven babacan bir amcayıdı şimdi de. Az sonra cebinden bonbonlar, çörekler çıkarıp verecekti onlara. Sevim yerrinden kalkıp ön odaya geçti. Seyfi sevecen bir kaygıyla eğilmiş, aracın yüreğini dinliyordu. Sevim'in yaklaştığını duyduğu halde işine devam etti.

— Kolay gelsin

Seyfi başını kaldırdı. Hiç de babacan bir amcanın sevgisi yoktu gözlerinde. Sevim, birden, başlangıcını bilmediği bir süreden beri bu bakışların bilincine vardığını algıladı. Ve bugün neden ilk kez karşılaşmış gibi olduğuna şaştı. Çoktan beklediği, özlediği, umduğu, ama ilk şimdi sezinlediği gibi şeyler vardı bu tutkulu bir merakla dolu, nerdeyse hayasız bakışlarda. Aradığını bulacağından emin, bu yüzden telaşsız, bugün olmazsa yarın, daha olmazsa bin yıl sonra der gibi bakıyordu Sevim'e. Bu sonsuzca umudun bir direnci vardı. Sevim sendeledi. Adam

hiçbir şey söylemeden işine devam etti. Kocaman küt parmakları şaşırıcı bir duyarlılıkla işliyordu.

— O yonca sapını vazoya koydum ben...

Bu zavallı tümce bir başkası tarafından söylemiş gibi Sevim'in kulağında tınladı. Ne demekti bu? Tümce, Seyfi ile arasında bütün çığlığı, saçmalığı, aceleciliğiyle duruyordu. Sevim elini uzatıp onu alsa, sonra üstü utanılacak yazılarla dolu bir kâğıt parçasıymış gibi buruşturup çöp sepetine atsaydı... O güzelişim sessizlik yoktu artık. Sabırsız, çığırıkan, arsız bir kadın sesi yorulmadan tekrarlıyordu:

— O yonca sapını vazoya koydum ben...

Yüzü yanıyor, elleri terliyordu Sevim'in. Neden sonra Seyfi:

— Dikelip durmayın orada, dedi buyururcasına ve başını kaldırmadan. — Ben isimi bilirim.

Bütün bütün kızardı Sevim. Bir süre yerinden kıldırdayamadı.

— İşim uzun sürebilir, diye ekledi Seyfi yumuşaklıyla, bu kez başını kaldırıp Sevim'in yüzüne şöyle bir bakarak. — Ayakta dura dura yorulursunuz.

Sevim yerine otururken gözleri masanın üzerinde cam vazonun çevresinde kıldırılan iki ışık yuvarlaşmasına takıldı. Bunnlar... evet bunlar... Pencereden dışı baktı, yağmur dinmişti. Bulutların aralandığı yerden soluk bir gün ışığı iniyordu. Masanın üzerinde oynayan yuvarlaklara baktı tekrar. Dışardan, o solgun güneşten geliyor olamazlardı; öylesine canlı ve parlaktılar. Daha çok yonca yapraklarından dökülen taptaze, serin çiy tanelerine benziyorlardı.

Sevim gülümşedi. Sonra, artık üzümeyen ellerini dolu fiş kutularına doğru uzattı.

1970

Sarmaşıklar

Sarmaşıklar çoktan ekilmiş. Daha yeni gördüm. Bu sabah.

Sabahın altısında kalktım. Pencereyi açınca güneşin altın-da şöyle bir silkelenip tozlarından, bir önceki günün yorgunluğundan arınmış sokağı gördüm. Karşı bakkalın çırığı dükkânın önünü süpürüyordu. Hafiften bir hava tutturmuş. Yoldan iki, yok üç adam geçiyordu. Bir de nereden geldiği belirsiz ve sabah serinliğine sinmiş bir koku. Geçip giden gecenin koyuluğundan damla damla inip kenti, belki de yalnızca bizim sokağı sarmış bir koku. İyi ama bu durulukta, bu sessizlikte yüregimdeki çalkantı da nereden çıktı? Çokandır bedenimi bir kabuk gibi sardığını, omuzlarımı abandığını duyduğum paltomu çıkarıp yerine etek-ceketimi giysem. İçimdeki kargaşa biraz durulur mu acaba? Ne var ki yeterince renkli değil etek-ceketim. Çivit mavisiince baharlık paltomda karar kıldım sonunda. Oldukça eski ama zararı yok. Yeni başlayan bir güne –bu gün bir bahar sabahı bile olsa– sevinçsiz uyanan, yorgun yorgun yollara dökülen memurların bezgin gözlerine doyurucu bir renk sunmalı.

Kapıyı arkamdan çektin, çıktım. "Hoşça kalın!" diyecek kimselerim yok evde.

Bugün gencim, çok genç... Liseyi yenice bitirmişim. Bekleyişler içindeyim. Çivit mavisi paltomun etekleri iki yanında özgürce savruluyor, arada dizlerimi çarpiyor. İsteyen herkesle seve seve bölüşeceğim bir aydınlichkeit, bir umut var içimde. Umut gibisi var mı (neyin umudu)? Bir kahkaha atıyorum. Yaşlı bir bey de şaşırmadan yüzüme bakıyor.

Köşeyi dönence gördüm sarüşıkları. Çağla rengindeki taptaze kollarıyla, balkon demirlerinden üst kattakilere bağlanmış iplere tırmanmağa başlamışlardı bile. Simdilik üç-beş cılız yaprak görülmüyordu üzerlerinde. Çok sürmezdi ama, balkonları üç bir yandan duvar gibi örterlerdi. Sabahları mor, pembe, mavi, beyaz çiçekler açtıklarını görürdünüz. Kahkaha çiçekleridir bunlar.

Yıkım görmedi daha bu sokak. Nedense, iki ya da üç kathı, sivaları çoktan dökülmüş, bahçe duvarları onarım isteyen, son yağmurlarda alabildiğine boy atmış otlar arasında tavukların eşindiği bu evlere, daha kimseler el atmadı. Ama çok değil, az sonra bu köhne yapıları da indirirler yere. Balkonlarda tahta kasalar ya da yağ tenekeleri içinde sarüşik yetiştiiren ev kadınları, artık buralarda barınamaz olurlar. Geniş salon-salamenjeli, parke döşeli, kaloriferli apartmanlarda oturmak hangisinin harcidir ki! (Peki ama nerelere giderler onlar, nerelerde otururlar? Bir zamanlar, sonunda kurtuldukları için sevindikleri eski, pis kenar mahallelerde mi?) O zaman ne sarüşıklar kalır, ne sar-dunyalar. Bakımsızlıktan çöplüğe dönmiş bahçelerin yerini beton avlular, el kadar bir çimenlik alır. O da olursa tabii... Neden apartmanlarda oturanlar, balkonlarında sardunya, küpe çiçeği, fesleğen yetiştirmezler? Bu güzelim çiçekler onlara yüksek kiralalar, pahali eşya bedelleri ödeyerek kurtulduklarını sandıkları sınıflarını mı hatırlatır yoksa? Oysa bahardayız. Hangi yaşımlızın baharı olursa olsun, çiçekleri sevmek gerek. Neden ille de salonların tavanlarına doğru uzanan, yapraklarının tozları bir türlü alınamayan başbelâsı kauçuk ağaçları, deve tabanları... Sahiplerine ısınmayı beceremeyip, vitrin malı olmaktan bir türlü kurtulamayan koltukların, kanepelerin, masaların bir parçası gibi duran tutsaklar...

Benim payıma da masamın üzerinde duran vazodaki çinge-ne pembesi gül düşüyor. Orada, metal masanın, tozlu kâğıtların ortasında ne kadar düzmece, ne kadar gereksiz...

Bir sigara yaktım, kadınların yapabilecekleri işleri düşünmeye başladım. Asfalttan, betondan, taştan arta kalan her karış toprak ekilmeliydi. Önce kaşın biriktirdiği pislik, söyle bir kazınıp alınır, altından çıkan serin, yumuşak toprak kabartılıp sarüşik

tohumları serpilirdi. Çünkü her şeyden önce birer anneydiler bu kadınlar. Tırpanların amansızca biçeceği gök ekinler yetiştirmeden önce, (sabırsızlıktan midir, korkudan midir, yoksa vakit mi dardır, arada biçilir yok ekinler) neden sarmaşıklar olmasın?

Masallardaki büyülü fasulyalar gibi boy atardı sarmaşıklar göğe degin. Sarmaşıklar, birinci ve ikinci katları, üçüncü ve dördeüncü katları, sonra beşinci ve altinci katları ve daha yüksekleri, bacaları, bacalardan yükselen boğucu dumanları, renkli neon lambalarını, reklâm panolarını, elektrik direklerini ve tellerini, televizyon antenlerini, şu benim çalıştığım sigorta şirketinin bütün duvarlarını, pencerelerini sarar, çırın bir elin çırın parmaklarına geçirilmiş çiçekli bir eldiven gibi bütün sevimsizlikleri, sakathıkları örterdi. Kent göğe doğru elvan elvan çiçek ve yaprak açardı.

Derken sarmaşıkların kılcal sarıcı kolları sıvaya, betona, demire dalar, özsuları milyonlarca, milyarlarca görünmez damla ile güvenliğimizin taştan ve demirden gövdesine işlemeğe başlar. Ve bütün korku etkenleri inceden inceye hesaplanarak kurulan yapıları –büyük hesaplarda bir küçük nokta ile de unutulur yaba açık yerden girerek kemirir. Önce ince bir toz bulutu inmeye başlar kentin üzerine doğru. Madensel zerrelerden geçip kırılan güneş ışığından ötürü piril piril, renk renk bir toz bulutu.

Gözleri kamaşan kentliler, yaklaşan yıkımı görmezler (üç-dört metre ilerdeki apartman dizilerine baktıktan, uzağı görmeyi çoktan unutmuşlar, her türlü ucuz pırıltıyla avunmağa alışmışlardır zaten). Giderek duvarlar incelir, incelir... Günün birinde bakarız ki, yaştımızın bütün saygıdeğer, görkemli kuruluşları sessizce çöküvermiş. Sonra sarmaşıklar, aynı usul girişimleriyle kent ölüsünün üstüne kapanırlar. Toprakla el ele vererek bu ulu (denebilir mi?) kalıntıları sindirirler.

Aradan yıllar geçer ve tarih bu olayı "Sarmaşıkların Çılgınlığı" diye anar. Neden olmasın? İnsanlar çıldırır da, sarmaşıklar çıldırmaz mı? Doğa çıldırmaz mı? Ve doğa bir kez çıldırdı mı, insanlar baş edemez onunla. Öyleyse daha yitirilmemiş bir şeyler var. (Neyin umudu? diye sormuştum az önce.) İyi güzel bir şeyler umabiliriz daha... Doğa bir çıldırırsa...

— Size bir gül getirdim!

Gülerken dişleri görünüyor. Bahardandır. Bu ince uzun, co-

cuk bakışlı produktörün mevsimlik yüzleri, mevsimlik gülüşleri var. Duyargaları öyle uzun, öyle uzun ki, dönençelere değiyor-dur mutlaka. Belki de bu yüzden mevsim dönüşümlerini bizi-lerden önce duyup algılıyor. Sonra yüzünü, gülüşünü ona göre ayarlıyor. Bana kalırsa, cemreler havaya, suya, toprağa değil de doğrudan doğruya bu delikanının yüreğine düşüveriyor. Uzun zamandır dışlerini göstererek güldüğünün farkındayım.

Kurumuş kan renginde bir gül koncası tutuyor elinde. Sonra onu benim çingene pembesi gülün yanına yerleştiriyor. Bakıyo-rum, hiç de becerikli değil. Doğrulduğunda yüzünün pembeleş-tığını görüyorum.

— İkisi anlaşabilirler mi acaba? diye soruyorum.

— Benimkinin soyu sopo belirsiz. Ucuz bir vitrin malı... Si-zinki besbelli Aksoylu bahçelerden gelme.

— Emekli bir büyüğelçinin bahçesinden kopardım. İzin fa-lan almadan. Öylece bahçe kapısından girdim, gizlenmek gere-ğini duymadan, en güzel gülü koparıp çıktım.

Nedense bana ninesini anlatmağa başlıyor. Güllere tutkun olan Gül Ninesini. Dördüncü çocuğu memedeyken dul kalmış Gül Nine. Kalan ömrünü çocuklarına, bir de güllere adamış. Ama güller mi, yoksa çocukların mı daha çok sevmiş, pek an-laşlamamış. Sabahın serinliğinde, tan ağarırken bahçeye iner, güllerle konuşmuş uzun uzun. Halleşmiş onlarla. Sonra elle-rinin üzerinde, dudaklarında diken çizikleri, bir parça kan sizin-tisi, saçları darmadağın, topuzu çözülmüş, kirpiklerinin ucunda çığ taneleriyle çıkar gelirmiş. Elinde hep bir gül koncasıyla ge-zermiş (güllerin sevgiyle kopalıdıklarında ölümediklerine ina-nırımış). Gülü göğsüne, saçlarına iliştirmez, kemerine de takmaz, saygıyla yüreğinin yakınında bir yererde elinde tutarmış. Gül zamanı tek elle evinin işlerini görmüş Gül Nine.

Bir yandan anlatıyor, bir yandan at koşturuyor odanın orta-sında... Dolu dizgin. Öyle zayıf, öyle uzun ki, kendi rüzgârından kendi sallanıyor. Bir ileri, bir geri. Tıpkı boşta kalmış sarmaşık dalı gibi... Tutunacak yer arıyor.

— Dönüp durmasanız! Başım sersem oldu. Oturun bari!

— Özür dilerim. Gidecektim zaten. Şey için gelmiştim... Bu akşam birlikte yemek yer miyiz, diye soracaktım.

Masaya abanıp, bana doğru eğilmiş... Kılcal sarıcılarının üzerrime uzandığını, o yapışkan özsuyunun kokusunu seziyorum.

— Olur, gelirim.

Kahvemizi içtikten sonra:

— Evimi görmek ister miydiniz? diye sordu. — Aptal bir ev benimki. Dağınık... Tozlu... Ama güzel plaklarım var. Sibelius'un senfonileri de var. Sibelius'un üçüncü senfonisini çalarım size. Belki seversiniz.

Bir kız, bir akşam yemeği çağrısına "evet," demişse, erkek umutlanmakta haklıdır. O kızı, evine çağrımağa da yeltenebilir böylece. Kız kabul ederse, erkeğin farkına vardıkça sevindiği güçleri koncalanır, umut çiçekleriyle. Kız kabul etmezse hiçbir şey olmaz. Demek istediğim, erkeğin o sevindirici güçleri solup, kendi kendini tüketmez bu durumda. Ama erkek, yemekten sonra kızı evine çağrırmazsa bu kez kız incinir. Çünkü böyle bir çağrıyı geri çevirerek ne kadar namuslu olduğunu erkeğe ve –nedense– bütün dünyaya kanıtlamak fırsatı elinden alınmış olur. Kızı inciten başka nedenler de vardır tabii. Ama bunların yazılıp söylemenesi pek âdet olmamıştır.

— İyi, dedim, gizli güçlerinin en doruğunda açan umut çiçeklerine aldırmadan, — gidelim. Gidelim de şu Sibelius'unuzu dinleyelim. Üstelik aptal bir ev nasıl olurmuş, merak ediyorum.

Yemekte, sarıağa karşı, hiç değilse, taşın çekiciliğini kazanabilmek için iki bardak limonlu votka içmiştim. Ne var ki, bütün düğümlerimden çözülecek kadar çok içmemiştim. Oysa bir erkek, akşam yemeğinden sonra bir kızı evine çğıırır, kız da "evet," derse, erkeğin umut çiçeklerini koparıp koklamaması ne mümkün! Sayın produktör, çiçeklerinizi koparıp, koklayın ne yaparsınız yapın! Ama bana karşı sonradan, bir sarıağın sorumsuzluğuyla davranışmanız için bu gecemizi sigorta ettirmek istiyorum. Şu kent yaşamımız kocaman, düzenli bir sigorta örgütü değil mi? Primi zamanında ödedeniz mi, bütün korkulara, bütün can sıkıcı durumlara karşı güvenliğiniz sağlanmıştır. Ve primleri zamanında ödemeğe alışmışızdır. Yasaların önsözlerinde yazılı onurumuzdan, bildirilerde yinelenen özgürlüğümüzden, şarkıların duyurduğu sevinçlerden, durmadan sözü edilen, tanımı yapılan insanlığımızdan, kısacası bir türlü gerçekleşti-

remediğimiz bütünlüğümüzün kırıntılarından kesip öderiz. Çoktan alışık buna. Ne var ki, Sibelius'u dinlerken başka türlü düşünmekten kendimi alamıyorum. Korkudan öte köy yoktur, diyorum. Korkunun bedelini ödemek, ömür boyu prim ödemekten daha kolaydır. Çünkü korkunun bedeli düpedüz korkmaktadır. Ve eğer üçüncü bir bardak votka içmeyi unutmuşsanız buyurun, yüreğinizi tıka basa korkuya doldurabilirsiniz!.

— İçkiniz var mıydı?

— Eyvah, ne kötü! Tırmandığı yükseklikten hemen düşüveliyor. Salkım salkım yerlerde. — Evde bir damla içki yok. Ama gelirken gördümü, köşedeki bakkal açık. Bir koşu gider, alır gelirim.

Elimi uzatıp onu düştüğü yerden kaldırıyorum.

— Daha neler, diyorum. — O kadar da önemli değil. Hem iki bardak votka içmiştim.

— Su içer miydiniz? diye soruyor, birden tanrısal bir esinleme, — Evde su var.

— İçerim.

Gittikçe coşuyor, yapraklanıp çiçekleniyor.

— İsterseniz limonata yapayım? Limonata yapmasını beceremem. Hem ben de içерim sizinle.

— Olur, limonata yapın.

— Ben limonata yaparken siz Sibelius'u dinleyin.

Arkamı divanın yastıklarına dayayıp gözlerimi kapatıyorum.

— Buyurun limonatanızı.

— Teşekkür ederim.

— Yanınıza oturabilir miyim?

Boşalan bardağını alıp radyonun üzerine koyuyor. Kendisininkini de. Psikatolar şimdi zamanın sesi gibi vurmaktır. Psikatoların ardından kornalar duyulunca, elini dizime koyuyor. Eli, bir sarmaşık hafifliği ve kararlılığıyla yukarı doğru çıkarıyor. İncitmeden itiyorum elini. Oysa sarmaşıklara kimse engel olamaz. Sarmaşık çıldırmayagörsün! Bu kez elini dizimin daha yukarılarında bir yere koyuyor ve eli daha hızla yürüyor. Sağ eli güçlerinin doruğundaki kan güllerini çoğaltırken, sol eli uzanıp lambayı söndürüyor.

Kemanlar, viyolalar hinzir, küçük, keskin kahkahalarla zıplıyorlar. Gülüyorlar, gülüyorlar. Viyolonseller, fagotlar, kornolar ağırbaşlı ve soğuk, yüzbinlerce yıl önce başladıkları yapıyı sürdürüyorlar. Bıkmadan usanmadan, taş üstüne taş koyarak... Kemanların, viyolaların hafifliklerini küçümsemeği bile gereksiz bularak. Sonra küçük yayllar oyunlarından usanıyorlar. Yavaş yavaş varoluşun şaşmaz evrimini sürdürün büyük kütleye karışıyorlar. Timballer, trompetler, tubalar avaz avaz, evrenüstü uyumun bilmem kaçinci yengisini kutluyor.

Sibelius oyun oynadı bana. Yanaklarımдан inen yaşlar ondandır. Kimse aldanmasın. Tohumun serpilip boy atacağı sıcak, bereketli toprak değilim ben. Tohuma kavuşan toprağın yüce sevinci yok içimde. Simdilik özsuyu, soğuk, kaba, böñ güvenliğimi un-ufak edip yele verir ancak. Primleri ödemekten çoktan vazgeçtim. O kocaman güven örgütünün namuslu eldeğmemiş kızlar defterlerinden silsinler adımı. O sağlam duvarların arında, böyle aptal değil, cici evlerde oturan cici kızlara karşı, onların güvenliğine karşı silin adımı defterden.

Güven duymaktan tiksintimeye başlamışsanız eğer korku'yu salık veririm. Korkunun bedeli korkudur. Ve korkudan öte köy yoktur.

1969

Kabuk

N. A...'e saygılarımla...

Bir

Reha mutfak kapısının önünde durdu. Uzun, ince ve yakışlıydı. Bunun farkında olmanın kıvancını da sık sık duyardı. Kivanan, bu yüzden duyduğu haklı güvenle kimseleri yadırgatmayan bir adam denilebilirdi Reha için. Açık yeşil renkte gömlek giymiş, yeşilli mavili bir boyunbağı takmıştı. Biraz önce duş almış olmalıydı; arkaya doğru taradığı saçları hâlâ nemliydi.

— Neler hazırladın bakanım? diye sordu karısına.

Bir yandan da orta-yaşın çekiciliğini ayrı bir süs gibi taşıyan Nesrin'i zevkle seyrediyordu. Mutfak önlüğünü bile kendisine yakıştırmasını bilirdi Nesrin... Küçük bir bıçaklı kalemtraştan çıkışçasına düzgün ve incecik turp helezonları dilimlemeyi de... Ne var ki, turpları soyarken kaşları çatılmış ve dudakları öne doğru uzamıştı. Böyle yapmakla entelektüelliğine aykırı düşen fazla becerikli bir ev-kadınına benzemişti. Reha bu görünümün, on iki yıldır kendisini biktirdiğini düşünmekten kendini alamadı. Neyse ki Nesrin, az sonra turpları dilimleyip bitirdiğinden ve o kadar dikkat istemeyen bir başka işe başladığından dudaklarını geriye çekmişti. Kaşları da çatık değildi artık. Hatta hafifçe gülümşüyordu. Çünkü şimdî turp helezonlarını zevkle ve özenle marulların üzerine

yerleştirmekteydi. Bu işini de bitirdikten sonra kocasına cevap verebildi ancak:

— Mayonezli beyin, kolaylık olsun diye çeşitli salamlar, salata, mantarlı börek ve *midye-soufflé*...

— O kadarcık mı?

Nesrin sitem etmeden ve gözlerini suyunu çıkarmakta olduğunu limondan ayırmadan düz bir sesle:

— Hep o kadarcık mı diye sorarsın, dedi, — sonra da konuklar gidince her şeyin harika olduğunu söylersin.

— Ama zeytinyağlı bir sebze, bir de ızgara et olmaliydı bana kalırsa... Ya da şaraplı biftek sözgelişi.

— Üç çeşit salata yaptım. Ayrıca sebze yemeği gerekmez. Izgara et yok ama *soufflé*'yi unutuyorsun. Peki, şimdi sana gelelim, hani *whisky*?

— Benim hazırladığım dinlendirilmiş içkilerin yanında *whisky*'nin sözü mü olur?

— Gördün mü?.. Aaa, bu çorapları mı giyiyorsun?

Reha sağ dizini hafifçe büküp *fumeâ* pantolonunun altından görünen çoraplarına baktı. Bunu yaparken biraz *kadınlıksız* göründüğünün farkına varmadı neyse ki.

— Neden? diye sordu, yalnızca çoraplarını düşünerek, — uyamamış mı?

— Bordo-gri karışımı o kadar çok kullanıldı ki, bana kalırsa, vazgeçmeli artık. Tarihe karsi gibi bir şey açıkçası. Hem bence çorabın rengi boyunbağını tamamlar, pantolonu değil. Bunu son günlerde *keşfettim*.

— Peki, sence ne renk çorap giymeliyim?

Sesinde nerdeyse korku vardı.

— Sarı... Boyunbağındaki yeşili ancak sarıyla tamamlayabilirsin. Ayrıca pantolonuna da aykırı düşmez.

— Sarı çorabım yok ki. Ne yapayım şimdi?

Çaresizlikten içini çekti.

— Sarı çorabın var. Çorap çekmeceni aç, bak! Yeni aldım.

— Sen bir harikasın! Her şeyi düşünürsün. Yalnız... Fazla göze batmasın sakin.

— Yok canım... Sen beni dinle. Hem artık mutfaktan çıksan iyi olacak. *Soufflé*'yi hazırlarken yalnız kalmak istiyorum. Sen

başında durdukça yeterince *concentré* olamıyorum. *Soufflé* de -biliyorsun- aristokrattır oldukça. Bir erkeğin çoraplarıyla uğraşmanı hiç bağışlamaz. Bu yüzden de -bakarsın- kabarmaktan vazgeçiverir.

Reha mutfaktan çıkmayı pek istemiyordu. Kararsızlıkla çevresine bakındı. Mutfağı çevreleyen gri çiçekli fayanslara takıldı gözü.

— Sen haklıymışsin, dedi, — bu fayanslar daha çok yakıştı mutfağa. Pembeden daha çok... Gerçekten. Nesrin, bu sözleri kaçinci kez duyduğunu anımsamağa çalıştı. Ayda en az bir kez mutfak fayanslarına degeinmeden yapamazdı Reha. Oysa bu daireyi alalı altı yıl olmuştu.

— Perdeleri değiştireceğim ama, dedi Nesrin. — Sarı perde griye daha iyi uyacak. Şu raf için de sarı bir örtü düşünüyorum. Tabiî o zaman önlüğümü de değiştirmem gerekecek. Taylan'ın vitrininde kenarları siyah *petit-carré* süslü sarı bir önlük gördüm. Alabilirim, değil mi?

— *Cock-tail'*lerde sarı-gri karışımı moda bizim evde desene.

— Evet, ama sen hâlâ mutfaktasın.

Reha çoraplarını değiştirmek üzere odasına gitti.

Reha mutfakta çocukların yemeklerini yedirirken Nesrin giyiniyordu. Siyah kadife giysisi hiç de fena sayılmazdı. "On yıl oluyor bu kadifeyi diktireli... Üçüncü kez biçimimi değiştirttim. Giyimime daha fazla para harcayacak duruma gelinceye kadar *habillé* giysilerde siyahdan vazgeçmemeli. Siyah eskiliğini kolay kolay belli etmiyor. Oysa düpedüz renk olarak hiç de iç açıcı değil... Yasları, üzüntüleri, hatta ölümü akla getiriyor. Gene de fazla parası olmayan kadınların büyük dostu.... İnanılır gibi değil."

Uzun, ince biçimli kollarının çiplak çiplak siyahlardan aşağı doğru süzülmesi hoştu doğrusu. "Kadın teni, siyahla birleşince Rubens'in çiplaklarındaki sedef canlılığını alıyor. Rubens mi? Hayır canım, o fazla renkli... Renoir da... Evet, galiba Cranach'dı o."

Kendini aynada seyrederken Renoir, Rubens ve Cranach'ı birleştiren *batılı* zevk anlayışını ya da kısaca *intellect* gururunu okşadı. Yalnız, başını alıp giden şu sol perçem oldukça umut kıl-

rıcıydı. Bu konuda ne Rubens ne de Renoir yardım edemezlerdi Nesrin'e. Olsa olsa şu deli Dali... Belki. Başkaldırmış olan sol perçemine bir pens sokup haddini bildirmeye çalıştı. "Şimdi aklin başına gelir senin," diye konuştu sol perçemiyle. Üşenmeyip beş günde bir *coiffeur*'e gitmeliydi. Haftayı geçirmeye gelmiyordu hiç.

Gözlerini boyadıktan sonra, önce gözkapaklarını yarı yarıya indirip, daha sonra da iyice açarak baktı. Her iki halde de kusursuz görünüyorlardı.

Nesrin kendisinden hoşnuttu.

"Başarılı bir çiftiz biz," diye düşündü. Reha'nın fayanslara değindiğinden daha sık aklından geçirirdi bunu. Ve durup dururken, aynada, kendisine çok yabancı gelen gülüşünü yakaladı. Bir başkasını suçüstü yakalar gibi. "Övünüyor bu," dedi, "şuna bak! Belki de yalan söylüyor. Gülümsemesi hiç de içten -ya da nasıl söylesem- göründüğü gibi güven dolu değil. Bir şeyler saklaması mümkün. Belki de yaptıklarından hoşnut değil aslında. İyi ama, kimi kandırmağa uğraşıyor?"

Zil sesini duyunca, aynanın önünden ayrıldı. Kafasında çözümlemeğe çalıştığı bir sorun vardı. Az sonra onu iyice gerilere itecek, gene de yemek boyunca -bilinçsiz olarak- düşünmekten kendini alamayacaktı.

Gelenler üç kişiydi. Reha'nın mühendis arkadaşı Orhan, karesi Ayten, bir de Ayten'in teyze kızı Suzan. Suzan *fazlaydı*. Amaç, özenle ve elden geldiğince kusursuz hazırlanmış bir sofrada *kalite*'li saatler geçirmek değil miydi? Kalabalık, kaliteyi bozuyordu. Fazla olan tek kişi de bozardı. Ve Nesrin için kalite; *eğlence*'den, *güzel*'den önce gelirdi kimi durumlarda. Nesrin bu durumların kesin tanımını yapamadığından, sınırlarını belirleyemediğinden Reha ile aralarında anlaşmazlık çıktı. Çünkü Reha, *yaranlı*'yı ve *gerekli*'yi ön plana almak eğilimindeydi. Karısının kalite konusundaki titizliğine de saygı duymaya hazırıldı. Ama kaliteli olmanın ille de gerektiği durumların belirsizliği Reha'yı çileden çıkarıyordu. Kadınca bir sorumsuzlukla suçluyordu Nesrin'i. Reha kesinlikten hoşlanırdı. Belki de mühendis oluşundan ötürü.

Ölçülü bir coşkunlukla el sıkıştı. Ölçülü bir sevgiyle Nesrin, Ayten'i öptü. Suzan'ı öpmesi gereksizdi. (Hiç değilse Reha

böyle düşünecek ve gece, yataktı buna değinecekti.) *Fazla* kişiydi Suzan. Nesrin, Ayten'in kendisi gibi kalite konusunda titizlik göstermemesini, Suzan'ı da peşİ sira sürükleyip getirmesini anlayamıyordu. Ama Ayten'in biraz rastgele oluşu, Nesrin'in onu sevmesine engel değildi.

— Bu duvarı böyle şahane bir gece mavisine boyamak kimin aklına geldi, diye sordu Suzan, oradaki fazlalığını hemen unutturan içten, sevimli bir coşkunlukla. — Çok, ama çok güzel olmuş. Karşısına oturup uzun uzun bakmak isterdim.

Nesrin, Suzan'ın fazla oluşunu bağışlayan anı bir sevecenlikle:

— Böyle seyredin daha iyi, dedi.

Ve konuklarının getirmiş oldukları eflâtun lâleleri yerlestirdiği siyah vazoyu mavi duvarın önündeki büfenin üzerine koydu.

Suzan ellerini birbirine bitirip gözlerini yumdu. Lâlelerle uyuşan, duvarın mavisine katılan mor bir giysi vardı üzerinde, boydan boya sıralanan gümüşü oymalı düğmeleriyle. Gözleri yumuluyken duvarı ve lâleleri göremeyecekti, ama kimse buna aldırmadı. Çünkü dua eder gibiymişti, nerdeyse kendinden geçmişti. Odadakilerin gözlerine bütünüyle hoş bir görüntü sunuyordu. Mavileri, eflâtunları derin bir solukla içine çekti ve gözlerini açtı.

Ayten yorgun görünüyordu. "Biraz içki onu kendine getirir." diye düşündü Nesrin. Ayten'i seviyordu, onu mutlu görmek istedidi.

— Reha'nın votkasından içmelisin, dedi Orhan, Suzan'a.

— Votka değil, konyak, diye düzeltti Reha. Vişneli konyak... Ama dilerseniz, vişneli, hatta erikli votkamız var. Onları biraz tatlı bulanlar için de biberli... Ayrıca portakal kabuğunda dindendirilmiş rakiyi da salık veririm. Bunu yeni öğrendim.

Değişik biçimlerde kalın camdan şişelere doldurulmuş koyu kırmızı, vişne çürüüğü, sarı renkteki içkileri gösterdi.

— Reha'nın yaptığı içkiler müthiştir, dedi Orhan Suzan'a.

Nesrin, Ayten'e bakıyordu. Onun canlanmasını, neşelenmesini, mutlu olmasını öyle istiyordu ki! Derin gece mavisine boyalı duvarın önündeki eflâtun lâlelerin güzelliğini duysun

istiyyordu. "Kendini bıraktı nedense." diye düşündü. "Kilo da alıyor durmadan... Bu ördekbaşı yeşili nereden bulmuş bilmem ki... Yeşil çok tehlikeli bir renk. Başka renklerle iyice karışıp kendini unutturmadıkça, alçakgönüllülükle susmadıkça öyle arsız görünüyor ki... Sözgelişi Reha'nın gömleğine yeşil denemez bile..."

— Nefis şeyler hazırlamışsınıs gene, dedi Ayten, başının ya da dişinin ağrılarından söz eder gibi üzgün üzgün.

— Nereden aklına geliyor bütün bunlar?

— Bu nedir, bu? diye sordu Orhan bağırrarak, iki çatal mayonezli beyin yedikten sonra.

— Beyin.

— Atiyorsun! Ben beyinden tiksinirim, kokusundan ötürü. Oysa bu hiç kokmuyor. Tanrı aşkına söyle, o pis kokuyu nereye sakladın?

— Kereviz yaprağı, havuç, patates ve soğanı yarım saat kadar pişirdim. Sonra süzüp kalan suyun içinde beyini beş dakika kaynattım. Altını söndürüp yarım saat da öylece tuttum.

— Ooo, dedi Ayten.

Suratı asıktı. Gücenmiş görünüyordu. Ağırlığını karnının üzerine vererek, ellerini masadan çekti. Kucağına koydu. Bunca emekle hazırlanan yemekleri yemekten bezmişti.

— Hadi, dedi Nesrin, — biraz daha iç şu ünlü iksirden. Reha, Ayten'e konyak koyar misin?

— Yok, teşekkür ederim. Yemekte bira içmek istiyorum.

Soğuk birayla büğulanan bardağının çevresine işaret parmağıyla çizgiler çekti. Dalgındı.

"Bu akşam iş yok Ayten'de," diye aklından geçirdi Nesrin. Ve konuşmak için yanında oturan Suzan'a döndü. Suzan çalıştığı yerden söz etti. Bulunduğu oda kalabalıktı, üstelik herkes sigara içiyordu. Bu yüzden Suzan'ın üstü başı bütün gün sigara kokuyordu.

— Plak çalayım mı? diye sordu Nesrin, Suzan'a sigara kokan iş yerini unutturmak için. — Caz sever misiniz?

— Ooo, evet. Çok severim.

Nesrin, cazı sevdığınden ötürü Suzan'a biraz daha ısrındı ve pick-up'a bir Louis Armstrong koydu.

— Ya James Brown? James Brown'ı sever misiniz? Yazık ki bizde plağı yok.

Suzan, James Brown'ı tanımiyordu. Hem caz deyince pop müziğini anlamıştı. İki müzik türü arasındaki ayrimı bile bilmiyordu. Plak boyunca "cheesecake" diyen kışık sesli adamdan da hiç hoşlanmamıştı. Gene de sesini çıkarmadı.

Nesrin, içkinin değilse bile cazin Ayten'i canlandırdığını görüp sevindi. Karnının üzerine oturmaktan vazgeçmemiştir, ama kendini müziğin havasına kaptırdığı besbelliydi. "Başını hiç de tempoya uygun olarak sallamıyor ama" diye düşündü Nesrin, "gene de önüne bakıp bardağıyla oynamasından daha iyi bu." Yerinden kalkıp "Cheesecake'i baştan koydu.

— Bakın, bakın, dedi yerine otururken. — Ayten'e bakın. Yanakları pembeleşti.

— Karım güzeldir, dedi Orhan kolunu Ayten'in omzuna attı.

Ayten omzuna pek de ağırlık vermeyen kolu duymadı bile.

— Topuzuyla fazla ciddî ama, dedi Reha, — dağınık saçlar daha yakışacak bana kalırsa... Hadi çöz şu topuzunu da görelim.

Ayten'in aldırmadığını gören Orhan da üsteledi. Ayten biraz daha kızardı, ama saçlarına dokunmadı bile. Bunun üzerine Orhan, karısının topuzunu tutan firketeleri çıkarıverdi. Dalgalı, yer yer de kıvırcık saçlar Ayten'in omuzlarına dökündü. Ayten saçlarından habersiz görünüyordu. Herkesin o anda kendisine baktığını bile bilmiyor gibiydı.

— Ben böyle saç severim işte, dedi Reha ayağa kalkarak. Ve bütün gürlüğüyle Ayten'in omuzlarından aşağı inen sarı saç yılğının önünde eğildi. — Saç dediğin böyle olur. Dalgalı, kıvırcık ve gür.

— Çok eski kafalısın, dedi Nesrin.

— Yok yok, gerçek bir saç bu. Yalnız biraz da kızılımsı olsaydı. Saçlarını boyatıyorsun değil mi Ayten? Bir dahaki sefere boyaya az da kızıl karıştırıtsan.

— Vallahi eski kafalısın, dedi gene Nesrin. Saçını kızıla boyatan kadın kaldı mı artık! O eskidendi.

— Biliyorum, dedi Reha üzgün üzgün. Şimdilerde o

Tanrı'nın cezası yeşil, ya da grimsi sarılar var. Saçlarınıza çürüük bir görünüş veriyor. Ya da yosun ıslaklığı. Sokaklar, tepelerine kokuşmuş yosunlar, çürüük sabun köpükleri oturtmuş kadınlarla dolu... Macbeth'in cadıları gibi. Hiç hoşlanmıyorum. Sen beni dinle Ayten... Kızılı çalan bir sarı yakışır sana. Hem bir daha da topuz yapma. Saliver saçlarını gitsin. Emekli bir öğretmen değilsin ki!

Ayten gülümsedi ve birasını bitirdi.

— Sen canlı kadınsın, dedi Nesrin'e. Daha önce başladığı bir konuşmayı sürdürür gibi. — Her şeyin üstesinden geliyorsun. Ben çabuk yoruluyorum.

Karnının üzerine abanmaktan vazgeçerek arkasına yaslandı. Omuzlarına dökülen saçlarını şöyle bir toparlayıp büktü ve ensesinde topladı. Topuzu tamamlanmıştı. Nesrin, plağın arkaşını çevirdi.

— Ben yaşamayı severim, dedi, Ayten'e meydan okuyormuş gibi görünmemeye çalışarak, — Yakınmaktan da nefret ederim. Kendi kendime bile yakınmam. Yakınmak başarısızlığı kabulmektir.

— Başarı mı? Ne başarısı?

Ayten kendi kendine konuşur gibiydi, ama Nesrin birden bocaladı, cevap vermesi gerektiğini düşündü:

— Başarı işte, demekle yetindi.

Sorunun cevabını kafasında tamamlamağa uğraştı. Beceremeyince mutfağa gitti. Sondan bir önceki yapitini (son yapiti meyveli *gelée* idi) midyeli *soufflé*'yi getirdi. Ama kendisi bu seçkin yemeğin ancak tadına baktı. Nedense canı yemek yemek istemiyordu.

— Çok didinadorsun, diye üsteledi Ayten. — Nereye varmak ya da ulaşmak istiyorsun bilmem ki...

O hâlâ iki büklüm oturuyordu iskemlesinde, Nesrin inadına iyice dikleşti.

— Didinmeden, yorulmadan da yaşanmıyor işte. Gün oluyor uyumak bile istemiyorum. Uyurken bir sürü iyi ve güzel şey kaçıyor da, ben onlardan yararlanamıyorum sanki.

Konuşmasını birden kesti. Demin aynanın önünde gülümseyişini yakalarken olduğu gibi ele geçirivermişti kendini. Uy-

duruyordu işte. Pekâlâ uyumak istiyordu. Günlerce uyumak, uyumak istemiyor muydu? İşe gitmek için yataktan hep zorla, isteksiz, yorgun kalkmıyor muydu? Göğüsünün üzerinde bir ağırlık duydu. Bir şeyden korkuyordu. Belki de yakalanmaktan. İçinin, kendinin de bilmediği karanlık boşluklarına tıkitıstdığı, sonra işine gelmediği için kolayca unuttuğu gerçeklerden, onların ortaya çıkmasından korkuyordu. Çevresine bakındı. Kimse bilmemeliydi bunu. Hiçbir göz o karanlıklarda saklananları görecek kadar güçlü olmamalıydı. Nesrin'in bile unuttuklarını başkasının (bir yabancının yani, kocası bile olsa) bilmeye hiç hakkı yoktu. İçkisinden bir büyük yendum aldı, bir sigara yaktı. Neyse ki konuşmasını yarıda kestiğini kimse anlamamıştı. Rahatladı.

— Çalışmayı sevmiyorum, dedi Ayten, Nesrin'in susmasından yararlanarak ve bu suskululuğa herhangi bir neden aramak gereğini duymayarak. — Orhan'ın kazancı pekâlâ yeterdi bize. Basit bir hayat yaşamağa razı olsaydık. Ben çalışmasaydım, evde oturup ev işleriyle çocukların uğraşsaydım. Basit bir hayat süremeğe razı olsaydık. Orhan razı olsayı yani... Ama artık çok geç. Hem kimsenin basite katlandığı yok. Buna hakları yok sanıyorlar çünkü.

— Çalışmak gereklı ama, diye söze karıştı Suzan. — Bir kadının ekonomik özgürlüğü için...

“Tam evlenmemiş kızlara özgü bir düşünce,” diye aklından geçirirdi Nesrin. “Ondokuzuncu yüzyılın düşüncesi... Çoktan esküdi. Evlenmemiş kızlar neden feminist olurlar hep.”

— Basit bir hayat ne demek? diye sordu Orhan.

— Ne bileyim ben... İşte çocukluğumuzdaki gibi... İçkisiz, toplantısız, kokteylsiz, kokteyl elbiseler, etolsüz, televizyonuz... ama dediğim gibi, kimse basit bir hayata katlanmağa hakkı yok sanıyor. Şu hak dediğimiz de eskiden iyi, güven verici bir şeyken birden çekilmez oluverdi. Farkında misiniz?

— Sen gericisindir zaten. Hiçbir zaman ilerlemeden yana olmadın. Teknikten falan da anladığın yok. Oysa teknik bana heyecan verir.

— Teknik mi? Bilim desen neyse... Öğrenmenin, bilmenin heyecan vermesini anlıyorum da..

— Ne ayrımı var? Bilim, teknik aynı şey.

— İşin kötüsü bu ya... Hep öyle sanıyorsunuz. Aman neyse.. Önemi yok zaten. Belki de bütün kabahat bende. Tembelin biri-ym. Koşuturmaktan, başkalarınınvardığı yerlere yetişememe korkusunu yaşamaktan bıktım. Üstelik onlarınvardığı yerlere ulaşmak isteyip istemediğimi de kesinlikle bilmiyorum. Nes- rincığım, daha sakin bir müzik koyamaz misin *pick-up'a*. Şöyle romantik bir şeyler...

— Fransız şarkılara ne dersin?

— İyi. Hüzün verir hep Fransız şarkıları... Aylakları anlatır. Gerçek içkicileri... Yaşama başka gözle bakanları... Aslında bütün bu aylaklar hiç de hüzünlü degillerdir. Müzik de hüzünlü de- gildir. Hüzün veren belki de onların dışında oluşumuz. Onların dışında oluşumuzu farketmemiz.

Jacques Brel "Les bourgeois" söylüyordu. Sofradakiler, bağı- ran bir adamın, hareketli bir müziğin, arada duyulan arsız akor- diyonun kendilerine neden hüzün verdiği anlamadan dinledi- ler. Meyveli *gelée'lerini* kaçıkladılar.

Les bourgeois, c'est comme les cochons

İçlerinden hiç biri Fransızca bilmiyordu. Nesrin lisede oku- duğu Fransızcasıyla bu cümleinin anlamını çözemedi. Bu yüzden susarak ve hüzün duyarak dinlediler Jacques Brel'i. Bu hüzünü duymak hepsine sevinç verdi.

Nesrin makajını temizlerken "başarılı bir geceydi" diye düşündü. Suzan'ın James Brown'ı tanımadmasına, hele hele pop müziğiyle caz arasındaki ayrimı bilmemesine karşın başarılı bir geceydi. Ayten'e karşın iyi bir geceydi.

"Ayten'le ilgilenmeli... Karnını içine çekmeyi öğrensin. Yeşil giymesin. Moda değil, ama saçlarını kızılı boyatsın hadi. Bir de- nesin... Çok şey değişimdir. Hiç belli olmaz."

İki

12 Mayıs gecesi, -o başarılı akşam yemeğinden üç gün son- ra yani- Nesrin, düşünde yumurta soydu. Hazır yiyecek satılan

dükkânında, pazarlarda görüldüğü gibi kırmızı kabuklu bir yumurtayı bu. Ne var ki, kırmızı kabukları soyup bitirince altından ikinci bir kabuk, yeşil bir kabuk (belki de mavi) çıktı. Onu da soydu Nesrin üşenmeden. Sonra sarı, mor, bir daha kırmızı, bir daha yeşil, mavi, sarı, hatta daha adını bile bilmediği renklerde kabuklar soydu. Kabuklar bitmek bilmiyordu. Olup olacağı bir tek yumurtayı. Herhangi bir yumurta... olağan büyülükte... ne fazla büyük, ne de küçük. Ama Nesrin'in, ortasında ayakta durduğu taş zeminli küçük oda hemen hemen yumurta kabuklarıyla kaplanıvermişti.

Nesrin, uyanınca düşünü hatırlamadı. Düş görüp görmediğini bile bilmiyordu. Bunu düşünecek vakti yoktu, yataktan hemen fırlayıp kalkması gerekiyordu çünkü. Hem eskidendi o. Çocukluğunda, genç kızlığında uyanır uyanmaz, o gece gördüğü düşleri düşünürdü. Bunu yapmak için yeterince zamanı olurdu. Üstelik düşlerini de severdi. İnsan kavuşmak istediği şeyle ri görürdü düzünde çünkü. Çocukluğunda saraylar ya da ince güzelliklerle ilgisi bulunmayan şeyler... bol bol çikolata, pasta, oyuncak... Büyüdüklçe gür yeşillikli renk renk çiçekli bahçeler, ulu ağaçlı ormanlar, çağlayanlar (kupkuru bir başkente oturan bir çocuk bunlardan başka ne isteyebilirdi ki), daha sonra da yakışıklı delikanlılar, etkisi altında kaldığı filmler, roman sahneleri, birden önemli, çok önemli bir kadın oluvermeler falan... Gözlerini açıp yatağın ılıklığı içinde bunları yeniden yaşamak hoşuna giderdi. Ama artık hiç de iç açıcı düşler görmüyordu. İlgisiz, anlamsız, saçma sapan, kopuk sapık olaylar... Bunları durup dururken aklından geçirmenin ne gereği vardı! Hem evlilik katı bir gerecti. Ve evlilikte döşlere yer yoktu. Aradan on iki yıl geçince hayale de... (Sabahları kocasıyla başarılı bir çift oluklarını düşünmezdi nedense.)

İşte bütün bunlardan ötürü gece gördüğü düşü hatırlamadı Nesrin. Bir gün önce çiçek açmış bir leylâk fidanının önündeki sevincini de. Düşlerini ve leylâkları unutup banyoya girdi; yüzünü yıkadı, dişlerini fırçaladı, saçlarını şöyle bir düzene sokup sabahlığını giydi, mutfağa doğru yürüdü.

Sabahları, çevresine uyabilen bir bakışı, uyabilen sözleri bulamamanın çaresizliği, beceriksizliği içinde olurdu hep. (Neden

uygun bakışlar, uygun sözler... Hem kimin için?) Bu yüzden bir süre salonda oyalandı.

Akşam'la sabah arasındaki büyük ayrımlı... Sanki insan bütün gün bir şeylerden kurtulmayı düşünerek yaşıyordu. Akşam olunca kurtuluşa kavuşuyordu. Öyle sanıyordu. Bütün bir gece kurtuluşu kutluyordu. Daha iyi giyinerek, aynanın önünde daha uzun süre durarak, gölgelenen yüzündeki anlatımı daha bir severek... Kocasına sevgiyle bakarak... Zekâ gösterilerinde bulunarak... Sonra uykuya süresince o büyük kurtuluş, güven başına alıp usul usul gidiveriyor, yerini tatsız döşlere, karabasanlara bırakıyor. İnsan hiç uyumamalı mıydı?

Reha mutfakta çocukların birlikte kahvaltı ediyordu. Murat (küçük oğlan) önündeki yumurtayı üzüntüyle süzmekteydi.

— Yumurtanı bitirmeden sofradan kalkmak yok, dedi Reha.

Yumuşak sesle söylemiş bir cümle... ama aldanmamalı! Reha attığı adımı hiçbir zaman geri almazdı. Murat da bunu bildiğinden dudaklarını büzüvermişti. Tam o sırada içeri giren Nesrin:

— Yumurtası sıcak olmalı, diye usulca denedi. — Onun için yiyeceğim. Ben şimdi soğuturum.

Yumurtayı eline aldı. O zaman gördüğü düş aklına gelirdi. Yumurtayı yavaşça Murat'ın önüne, yumurtalıkta bıraktı ve mutfaktan çıktı. "Ne halleri varsa görsünler," demişti içinden. Beklenmedik bir öfke... nerdeyse korku.... Şey gibi... Üç gün önce, yemekte Ayten'le konuşurken birdenbire olduğu gibi...

Lop yumurtanın kabuklarını soymaktan, durmaksızın soymaktan ibaret bir düşün (yumurtanın kabukları renkli de olsa) o düşü göreni etkileyeceğü akla gelmez. Nesrin de etkilenmedi. Yalnız düşün sonunu merak etmekten de kendini alamadı. Kabuklar hiç bitmiyor muydu? Soya soya nereye varlıyordu? Lop yumurta ortaya çıkıyor muydu sonunda? Yoksa salt kabuktu da, hiç içi yok muydu? Soyduğunca küçülüyor muydu? Belki de büyülü bir yumurtaydı bu, sonsuza kadar soyulabilirdi. Bunu düşüncenice bir hoş oldu, başı döndü Nesrin'in. Tıpkı çocukluğunda uzay'ı ya da ellerinde kendi resimlerini, aynı kitabı bakan çocuk resimlerini tutan kitap kapağını görünce olduğu gibi... Resimde-

ki, resimli kitaba bakan çocukların aynı resme, yani kendilerine, ikinci kitaptaki çocukların aynı resimli kitaba, bir üçüncüsüne, onlar dördüncüsüne bakıyorlardı. Sonunda resimler görünmez oluyordu ama bu, resimlerin ya da çocukların bir yerde bittiğini kanıtlamıyordu hiçbir zaman.

Nesrin, elbise dolabının kapağını açarken biraz dalgındı. Daha doğrusu uzay'ı, kapağı resimli kitabı, hiç bitmeyen kabukları düşünmekten kafası karışmıştı. Duman renginde bir eteklik çıkardı, sonra çekmeceyi açıp baktı; mavi, sarı, kırmızı kazaklar iğne gibi gözlerine batıyordu. Siyah bir tanesini seçip onu giydi. Tuvalet masasının önüne oturdu. Far kutusuna uzandı; saydam kapağın ardından mavi, yeşil, mor, kahverengi farları gördü. Baş dönmesi artmıştı, nerdeyse midesi bulanacaktı. "Keşke kahvaltı etseydim." diye aklından geçirdi, ama canı hiçbir şey yemek istemiyordu. Gözkapaklarını boyamaktan vazgeçti. Ne var ki, dudak boyasının kapağını çekip kırmızıyla karşılaşınca gene aynı şey oldu. Nesrin dudağını boyamaktan da vazgeçti. Tuvalet masasının önünden kalkarken tırnaklarına ilişti gözü. Yoo, bu manikürkü kızın suçuysu. İlle de kırmızı tırnak cilâsı, diye üstelemiştir. Oysa Nesrin hep açık renkler kullanırdı. "Bir manikürkü kız'a bile hayır demesini beceremiyorum" diye kınadı kendini ve bir parça pamuğa aseton döküp kırmızı cilâyi sildi.

Bitişik odadan çocukların sesleri geliyordu. Demek kahvaltılarını bitirmişlerdi. Mutfağa girdi, masanın üzerine bakmadan:

— Ne olur, dedi Reha'ya, — masanın üzerine temizler misin? Kirıntı görmek istemiyorum da. Midem bulanıyor.

— Masanın üzeri temiz, görmüyor musun? Nen var senin? Yüzün sapsarı.

— Bilmem.

Reha yeterince ilgiyle sormamıştı. Onun eski "yüzün solgun"larından, "nen var"larından değildi bu. Nesrin de bu değişikliğe (ilgi eksikliğine) nedense yeterince üzülmemişti.

— Yumurta ister misin?

— Yoo, hayır, hayır... yumurta istemem. Yalnız çay içeceğim.

Başka bir şey konuşmadılar. Reha eşit boyda ve eşit incelikte dilinmiş iki kızarmış ekmek diliminden birine (ekmekler ne az

ne de çok kızarmıştı, tam kıvamındaydılar yani) tereyağ peynir, ötekine terayağ ve bal sürdü. (Üç yıl önce gazetede balın yararları hakkında bir yazı okumuştu. O günden beri, kahvaltlarda hep bal yiyor, ayrıca herkese bal yemeyi öğretiyordu.) Nesrin tırnaklarını boyarken bile böyle özen göstermezdi. Öyle ki, bir damla bal ya da ufacık peynir kırıntısı bile dökülmedi Reha'nın tabağına. Sonra çok zarif bir hareketle peynirli ekmekten bir lokma işirdi.

— Geç kaldım, dedi Nesrin.

Çayını bitirmeden kalktı. Oysa geç falan kalmış değildi. Koçası bunu hatırlatabilirdi kendisine. Ama o ekmeğiyle meşguldü, ekmeğin üzerine sürdüğü balı tabağına dökmemekle.

Nesrin, çantasını almak için yatak odasına girerken çocukların odalarının önünde durdu. Murat ellerini cama dayamıştı gene. Havalar ısınmıştı artık. Cam soluğuyla buğulanmıyordu, bu yüzden parmaklarının biçimini ya da parmaklarıyla cama çizdiği çizgiler belli olmuyordu. Bütün kişi bu renksiz el kahipları, kendince mutlaka bir anlam taşıyan çizgilerle oyalandıp durmuştu. Artık havalar ısındığından buğu falan yoktu, ama Murat pencere camıyla oynamaktan vazgeçmiyordu. Şimdi de parmak uçlarındaki çizgiler iz bırakıyordu camda. Başkalarına çirkin lekeler gibi görünen, kendisi içinse kim bilir nasıl bir anlam taşıyan (neler göründü ki orada?) karmakarışık parmak izlerine bakmaktan da bıkmıyordu ayrıca. Çarşambaları, cam silme gününde, bütün bir hafta uğraşıp ortaya koyduğu yapımı ıslak bir bez parçasıyla insafsızca yok ediliyor. Murat da yılmanın bir yenisini çiziyordu.

Ahmet, amcasının Almanya'dan getirdiği kocaman bir kırmızı top tutuyordu elinde. Falçların cam küreye baktıkları gibi dikkatle topa bakıyor, güneş ışığında saydamlaşan topun içinde bir şeyler görmege çalışıyordu... Kimsenin göremediği bir şeyler belki de... annesinin kendisini gözlediğini farkedince başını kaldırıp şöyle bir baktı, sonra gene topa döndü. Bu ıskılı, saydam kırmızılığın içine sokulmak, yitip gitmek istiyordu sanki. Sonra hızla topu döndürmeye başladı. Nesrin'in gözlerinin önünde kırmızı saydam yuvarlaklar iç içe geçip yayıldı, bütün odayı kapladı.

Nesrin ev halkından kimseye “allaha ismarladık” demeden evden çıktı. Çalıştığı şirketin otobüs durağının bulunduğu yere varıncaya kadar on dakika yürümesi gerekiyordu. Bu on dakikalık yürüyüşü seve seve yapardı Nesrin. Tazelenir, canlanırırdı. Sonra bu herhangi bir yürüyüş değildi. Nesrin, sokağına karşı olan görevlerini yerine getirirdi böylelikle. Eski mahalle geleneğini sokağında sürdürmeye çalışırdı. Bir mahallede yıllarca oturulduğu, mahallenin bir yaşama biçimini, görüş açısı, ne kadar yakınılsa kolayca kopulup ayrılmamayacak bir bütün, bir sığınak olduğu günleri unutmamıştı. Çamaşırları ille de civitlemek gibi vazgeçemediği, kurtulamadığı bir alışkanlığı bu. Komşuları, hele şu bilinen entelektüeller vakıtle birer mahalleli olduklarını çoktan unutmuşlardı. Bu yüzden sokaklarının yaşantısına aldırmazlardı. Nesrin ise kapıcı çocukların kafalarını okşamadan, alışveriş ettiği esnafla selâmlaşıp, onlara “hayırlı işler” dilemeden sokağından geçmezdi. Bunu yaparken de fakültedeki öğrenciliği sıralarında dinlediği ve ezberlediği bir şarkıyı aklından geçirirdi: “Ma rue et moi”. Jacqueline François söylerdi bu şarkıyı. Tabii şarkılardaki tozlu sokakla Nesrin'in yürüdüğü asfalt yolun hiçbir ilgisi yoktu. Nesrin de yoksul bir işçi kız değildi. Belki de yalnızca biraz Fransızca bildiğinin bir kez daha farkına varıp sevinirdi, o kadar.

O sabah, kolları kapıcı çocukların kafalarına yetişemedi. Çünkü çocuklar bahçenin taa öbür ucunda oynuyorlardı. Kolaç, dükkândan içeri girmek üzere olduğundan Nesrin'i görmedi. Manav marullara su serpiyordu, işine fazlaca dalmıştı, Nesrin'in “günaydın”ını işitmeyecekti. Köşe başındaki taksinin şoförü ise soğuk bir selâmla yetindi. Nesrin'i tanımamıştı sanki. Kasabın öünden geçenken vitrin camındaki görüntüyü baktı. Bedeninin yandan görünüşü hiç de iç açıcı değildi. Omuzları çökmüş, kamburu çıkmıştı nerdeyse. Kendisinden geriye yaşılı, soluk bir gölge kalmış gibiydi.

— Biz haksızız, diye diretiyordu Nesrin, Hukuk Müşaviri'nin odasında.

Hukuk Müşaviri ile arasında sözcüklerle açığa vurulmamış, adı konmamış tuhaf bir ilişki, bir yakınlaşma vardı. Bu odaya girmek ya da girmek için fırsatlar yaratmak sevindirirdi Nesrin'i.

Zaman zaman tenini tazelendiren, gözlerini yaşama sevinciyle hep parlak tutan, bedenine ayakları yerden hemen kesiliverecekmiş gibi gerginlik veren şeyin bu duygusu olduğunu düşünürdü. Ama şimdi Hukuk Müşavirinin karşısında olduğunu falan unutmuştu. Sinirliydi. Adamın da ona pek aldırdığı yoktu. Nesrin'in yüzüne değil, önündeki kâğıtlara bakıyordu.

— Bu tazminat işi, diye sözlerine devam ediyordu Nesrin,
— 244 sayılı yasanın çıkışmasından öncesine ait. Biliyorsunuz, eski yasa ile ilgili içtihatları birleştirme kararında...

— O zavallı adamın bu karardan haberi mi vardır sanıyorsunuz? diye Nesrin'in sözünü kesti Hukuk Müşaviri. — Avukatının da zahmet edip eski kararları karıştıracağını hiç sanmam. Yüzde doksan kazanacağımız bir davayı açmamakta neden böyle direniyorsunuz, anlamıyorum.

— Adaletsizlik var burada. Karşı taraf tek bir kişi... Sizin de deyiminizle zavallı bir adam. Kanımcı...

— Kişisel düşüncelerinizi kendinize saklayın. Ne olursa olsun, Şirketimizin haklarından başkasını savunmamakla yükümlü bulunduğumuzu size öğretecek değilim. On beş yıllık avukatsınız. Hem eski kitaplarınızı karıştırmanız fena olmayacak. Adalet'den söz ettiniz. Adalet bizden yana... Resimleri, gözleri kapalı olarak çizilse bile... Siz "hak ve nasafet" demek istiyorsunuz. Bu, yasaların ölü bir deyimidir. Okuyunca insana heyecan verir, o kadar. Üstelik de biz avukatları değil, yalnızca yargıçları ilgilendirir. Bilirisiniz, "Yargıcı, hak ve nasafetle hükmeder." diye yazar yasalarda.

— Ama bana kalırsa gene de...

— Kanımcı... Bana kalırsa... Bırakın bu anlamsız sözleri!.. Bakın, en iyisi evinize gidin, biraz dinlenin. Son günlerde yorulmuş olmalısınız. Fazla çalışınız. Doktora görünün bir. Ben de ayrıca telefon ederim. Bir haftalık dinlenme iyi gelir size. Öyle eve de kapanmayın. Dışarı çıkmın, yürüyün, temiz hava alın. Elinizdeki dosyayı da Mehmet beye verin. Görevini yaparken zavallı adamlara acımağa kalkışmaz o. Adaletin de ne anlama geldiğini iyi bilir.

Nesrin, yatağına uzanmış, gözlerini tavana dikmişti. Çok tandır giymediği, etekleri uzun beyaz geceliğini arayıp bulmuş (etekleri topuklara degen gecelikler çoktandır giyilmiyor), onu

sırtına geçirmişi nedense. Murat yatağının kenarına oturmuş, annesinin uzun eteklerini kıvırıp duruyor, anlaşılan bu işten, camda parmak izlerini bırakmak kadar zevk duyuyordu.

Ahmet şöyle bir kapıdan bakmış ve ilgisizce sormuştur:

— Neden yatıyorsun?

“Beni yataktá görmege pek alıskın değil,” diye düşündü Nesrin. “Yadırgadı anlaşılan.”

Reha içeri girer girmez:

— Hastalık çikarma başıma, dedi. — Biliyorsun kokteyle gi-deceğiz bu akşam.

Sesi ilgisiz ve soğuktu.

— Bu beyaz gecelik de nereden çıktı? Hiç yakışmamış. Yüzün... Ya yüzüne ne oldu? Kanın çekilmiş gibi...

Sorduğu soruların cevaplarını beklemeden soyundu, banyo-ya girdi. Tiraş oldu ve *düş aldı*.

— İlle de beyaz gömlek mi giymeliyim? Pek resmi görünece-ğim o zaman da... Ömrümde ilk kez böyle yerlere gidiyormuşum da, özenmişim gibi. Haa, bak sarı olabilir. Sarı gömleğim nerede?

— Gömleklerinin bulunduğu çekmeceyi bir türlü öğrene-medin. En üstteki.

— Boyunbağı için hangi rengi önerirsin?

Nesrin cevap vermedi. Yüzünü duvardan yana döndü. Göz-lerini kapadı.

— Boyunbağını sormuştum.

— Efendim? Ha bilmiyorum. Hiç bir şey bilmiyorum. Rahat bırak beni!

— Bana kalırsa sen... İyi ama ne biçim davranış bu? Kokteylle gelmiyorsun anladık. Ama sorularımı cevaplamamak neden? Hasta misin, nesin?

— Hastayım.

— Nen var? Miden mi ağrıyor gene?

— Hayır, boyunbağlarından, çoraplardan biktim.

— Garip bir hastalık... Bana da bulaşmasa bari.

Reha odadan çıkışınca, Nesrin gözlerini açtı.

Nesrin bir hafta sonra işe gitmek üzere hazırlanırken giyecek bir şey bulamadı. Bütün giysileri bol geliyordu. Oldukça zayıflamıştı, ama bunu pek de önemsemiyordu. Nasıl olsa hasta fa-

lan değildi. Kahverengi yünlüden torba biçimini dikilmiş bir giyinin belini kemerle sıktı. Pekâlâ oluyordu işte. Ne var ki saçları bakimsızdı; iyice yağılmış, rengi belirsizleşmiş, yüzüne hiçbir değişiklik eklemeden kulaklarının az aşağısına doğru sarkıyordu. Şirkete geldiğinde üzerine dikilen bakışlara aldırmadı. Yüzüne bakanlar, kendisinden daha çok rahatsız oluyorlardı aslında. Masasının üzerine yiğilmiş olan dosyaları birer birer gözden geçirirdi. Daha doğrusu sayfaları okumadan çeviriyordu. Bütün yaptığı buydu.

Üç

Uzun bir süredir (aslında yalnızca on-onbeş gündür) *an'lar* sonsuz gibi görünen bir yaşamın geçiştirilmesi gereken sıkıcı, anlamsız kesitleriyydi. Kimileyin kesitler kalınlaşıyordu. Bir hukuk davasının önemsemeler, artan pahalılık karşısında gösterilen tepkiler, kaygılar, yemek saatleri, konuklar... Bir koltuğa oturulur, bir sigara yakılır ve kahve beklenir... İşte bir an! İnsan gideceği yere bir an önce varmalı mı? Bu gidilecek yere bağlı... *Séchoir'*ların sığlığında, mahkeme koridorlarının karanlığında, "olduğundan... bulunduğuandan... binaenaleyh..."lerle uzayıp giden mahkeme ilâmlarında, önce haşlanıp sonra salçalanarak fırına konan etlerde... Bir gâvur ölüsünü süsler gibi zamanı uzatmak... Gerek var mı bunlara?

- Beni, bizi üzüyorsun, dedi Reha, Nesrin'e.
- Şu pembe gömleği çıkartsan... Çok gülünç! (Süslenip Tanrı'nın huzuruna olabildiğince iltimasla çıkartılan gâvur ölüleri...)
- Gülünç mü?.. Hani birlikte almıştık. Ne çabuk unuttun.
- Unutmuşum.
- Bırak şimdî gömleği de... Bizi çok üzdüğünü söylemiştim sana.
- Murat beni seviyor.
- Murat daha çocuk... Hem biz'den söz ediyorum ben... Hepimiz. Arkadaşların da...

Nesrin pembe gömleği görmemek için gözlerini yere indir-

di. Arkadaşları mı? Hangileri? Tanıdığı, hatırlamadığı, unutmak istediği, ve bilmediği bir kentte bıraktıkları...

— Şirkette ne yapıyorsun bilmem? Orada da böyle misin?

— Nasıl?

— Aklın başında değil senin. Kusura bakma böyle söylediğim için. Ama ne kadar değiştiğinin farkında değil misin? Bu halinle nasıl avukatlık yapıyorsun?

— Avukat falan değilim ben.

— Yani?

— İşimi bıraktım. Çünkü, çalıştığım şirketin çıkarlarını neden savunduğumu bilmiyorum. Neyi savunduğumu bile bilmiyorum. Hele üzerimize giydığımız o kara cübbeler yok mu? Yıllarca hiç düşünmeden giydığım çıkardığım o kara cübbe! Şimdi gülesim geliyor. Onları neden giydığımızı anlatan biri olsaydı bari... uyulması gereken biçim, usul kara bir cübbeye kadar vardırılırsa, gerçeğin ortaya çıkması ille de kara örtülerin varlığına bağlı bulunursa... O zaman belki de bu kara örtüler gerçeğin, doğrunun gizlenmesi içindir aslında.

Reha, Nesrin'in son sözlerini duymamayı yeğlediğinden, gözlerini tabağındaki yağıları donmuş sosislere diktı.

— Makarna, yumurta, sosis yemekten biktim! diye bağırdı.

— Canım güzel bir bonfile istiyor. Hadi çocuklar, kalkın lokanta-ya gidelim! Tabiî sen gelmezsin Nesrin. Beyaz geceliğini giy, gir yatağa! Hadi murat, oyalanma!

— Ben annemle kalacağım, dedi Murat. — Sosisim bitmedi daha.

Nesrin, oğlunun saçlarını okşayarak:

— Sosisini bitirmesen de olur, dedi. — Hadi sen de git.

İçinden de. "Günün birinde nasıl olsa gideceksin," dedi. Murat yerinden kalkmadı. Ötekiler kapıdan çıktıktan sonra:

— Çıkıp dolaşalım mı seninle? diye sordu.

Annesinin yüzündeki yorgunluğu görünce:

— İstersen balkonda otururuz, dedi. — Balkondan aşağıya bakarız.

Balkondaki iskemlelere oturdular. Murat çenesini balkonun demirlerine dayamış, karşısındaki yapı ile kendi apartmanları arasındaki belirsiz aydınlığa bakıyordu.

Nesrin, "ona hiç değilse bir masal anlatmalıyım," diye düşündü. Ama aklına hiçbir şey gelmiyordu. Hem çocuk iki yapı arasındaki boşluğa, dairelerin yanıp sönen ışıklarının oluşturduğu değişikliklere bakarak oyalanıyordu işte. Bir an duyduğu güvensizliği yenmek için, uzandı, Murat'ın balkon parmaklığına dayalı elini tuttu.

İşte tam o sırada on beş gün önce gördüğü düşün sonunu hatırladı.

Renk renk kabukların altından, küçükük bir lop yumurta çıkmıştı sonunda ve Nesrin'in elinden kayıp yere düşmüştü. Yerdeki yumurta kabukları yok olmuşlardı sonunda. Yumurta yere düşünce patlamamış, yalnızca biraz biçimini bozulmuştu ve o haliyle mozayık zemin üzerinde sonsuzca yuvarlanmağa başlamıştı.

Nesrin elini yavaşça Murat'ın elinden çekti.

1973

Anaların Hakkı

I

Dağlar, hemen hemen bir dikaçı yaparak körfezi iki yandan kuşatırlar ve denize doğru hafif bir eğimle inerler. Kent, denizle dağlar arasındaki daracık şeride sıkışmış, uzanır. Kuzey yakasındaki dağdan, Anadolu'nun içerlerinden gelen karayolu iner. Fundalıklarla kaplıdır tepeler. Nane ve kekik kokar. Dağın eteğindeki kaynağın çevresinde meşeler vardır. Oralara pikniğe gidilir. Cumartesileri ve pazarları yanmış yağ, tandır kebabı, duman kokar Pınarbaşı... Bol bol da anason. Doğu yakasındaki tepelerse çam ormanlarıyla kaplıdır. Yazları serin olur. Dağın denize bakan yüzüne büyük turistik oteller yapılmıştır. Çevre kentlerin, özellikle de Ortadoğu zenginlerinin paraları buralara akar.

Geceleri kuzey yakasındaki dağ karanlıktır. Ay olmayınca seçilmez bile. Bir kara, yıldızsız boşluk görünür, o kadar. Ötekinin dorukları ışıklar içindedir. Tepelere tırmanan arabaların farları sabaha kadar dolanır durur dağı. Arabalar, sınırın ötesinden sakallı, büyıklı, beyaz ipek ceket giymiş adamlar taşırlar. Parmaklarında elmas yüzükler vardır adamların. Sakallarına, büyiklerine sıcak havalarda boğuntu veren kokular sürümlüsterdir. Pipo ya da puro içerler. Kimileri, boyunlarına, yazın sığağına aldırmadan pahalı kürkler dolamış çok boyalı kadınlarla gelirler. Yanlarında kadın yoksa da tasalanmazlar. Varacakları yerde, pezevenklerin de bulunduğu bilirler.

Bir gece kuzey yakasındaki dağda da ışıklar yandı. Soluk, kızılımsı ışıklar... Yandı, söndü, durdu. Ardından silah sesleri

duyuldu. Daha sonra soluk kızılımsı ışıklar görünmez oldu. Dağ karanlığına çekildi.

Sabah, doğu yakasındaki tepelerden doğru hiçbir şey olmamışcasına indi kente; serin, günahsız ve umursamaz. Ezan okundu. Sıcak bir gün başlıyordu. Öğleye doğru üç ölü getirdiler Belediye Hastanesine. Fotoğrafları çekildi. Sonra üstlerini örttüler, morga kaldırıldılar.

Sokaklarda, kahvelerde, dükkânların önlerinde ve resmî yerlerde konuşuldu:

- Eşkiya vurmuşlar.
- Ben gördüm ölülerini... Üçü de pek gençti.
- Öğrenci, dedi kimileri de.

İki Cadillac, bir Mustang, bir de kırmızı Thunderbird indi otellerden doğru. Kentin sokaklarını geçip sahil yoluna vurdular, sonra geri döndüler. Görülmeğe değer bir şey bulamamışlardı besbelli. Kaldırımlarda şeftali, salatalık, üzüm satıldı. Çıraklılar dükkân kapılarının önüne ikinci kez suladılar. Lokantalarда, evlerde öğle yemeği yendi.

Saat ikide dükkânlar, daireler, lokantalar kapandı. Herkes evine çekildi. Sıcak, dayanılır gibi değildi.

II

Dağdaki otellerden Büyük Çınar'ın sahibi Halil bey, arkasında kahve fincanını taşıyan hizmetçi kızla merdivenleri çıktı. Karısı Saide'nin kapısı önünde durdu. Bir an için kapıyı vurma'yı düşündü; kendine yakıştıramadı, vazgeçti. Hep öyle olurdu. Kapıyı vurmazdı ama bir süre beklerdi. Gene öyle yaptı. Sonra yavaşça açtı kapıyı. Arkasından hizmetçi kızla içeri girdi. Saide pencerenin önünde, ayaktaydı. Kocası içeri girince dönüp baktı. Kız, fincanı, duvara dayalı küçük masanın üzerine koyup çekildi. Yukariya, otele gitmediği günler, kahvesini karısının odasında içerdii Halil bey. Günün öteki saatlerindeyse karısının yüzünü bile göremezdi. Saide dudaklarını kısmış karşısında duruyordu, her zamanki gibi; yer gösterip buyur etmeye bile kalkışmadan. Halil bey masanın yanındaki sandalyeye ilişip bir sigara yaktı.

— Hüseyin bey bir sepet vişne yollamış, dedi, söze başlamış olmak için. — Yedin mi?

— Yemedim.

— Sen seversin vişneyi... Tadına baksaydın...

— Dağdan silah sesleri geldi gece yarısı. Çarpışma mı ne olmuş — Gülperi bir şeyler anlattı ya, pek kulak vermedim. Bilirsın, ağızı kalabalıktır. Deli deli söylenen durur.

Saide, kocasına hiç soru sormazdı. Kocasının sorularını da ya evet ya da hayır'la cevaplandırırdı hep. Bu kez böylesine uzun konuşunca, Halil bey seviniverdi. Saide'nin gözüne girmek için acele acele:

— Üç kişiyi vurmuşlar, dedi. — Üç genç... Ölülerini de kente getirmişler.

— Demek doğruymuş Gülperi'nin anlattıkları... Üç genç ha?.. Ne istiyorlar çocuklardan?

— Ne çocuğu canım, saçlı sakallı adamlarmış. Yirminin üssünde olmalılar.

— Olsun. Gene de çocuk sayılırlar. Çocukların kolay kolay büyümediklerini sen nereden bileyeksin? Neden vurmuşlar ki körpecik civanları?..

— Uzun hikâye... anlatması güç... Hem karıştırma aklını simdi.

— Kim yollamış ki onları buralara, taa buralara ölmeye?.. Gülperi, İstanbul'dan gelmişler, dediydi. Taa İstanbul'dan buralara, vurulup öldürülüler diye kimler, neden yollarlar ki çocukların?

Halil bey kendisini umutlandıran konuşmanın bu yöne dönenüsebileceğini hiç hesap etmemiştir. Mendiliyle alnında biriken terleri sildi. Kahvesinden bir yudum bile alamadı. Sigarasını da öylece fincan tabağının kenarında unutmuştu.

— Hemen davranışın bir hikâye kurmağa kalkışma kafanda... Herkes eşkiya olduklarını söylüyor. Eşkiya öldürmek yasak değil ya. Bırak bunları dedim sana. Aklın ermez. Boş yere üzme kendini. Bak, sarı güller açmış. Senin güllerin. Sulatayım da bahçe mis gibi koksun.

— Kahveni iç, dedi Saide kocasına, — Soğuyacak!

III

Bahçeden gelen su sesini duyunca kırırdandı Saide. Hâlâ pencerenin önünde ayakta duruyordu. Oda sigara dumanı ve kahve telvesi kokuyordu. Silindi. Bahçeye baktı. Gür yeşillikli, bakımlı bir bahçeydi bu. Kayısı gülleri bahardan beri üçüncü kez açıyordu. "İyi ama, ben bu bahçeyi sevmiyorum," diye düşündü Saide, "hiçbir şeyi sevmiyorum."

Uzaklardan gelen ezan sesini duydu. Ezanın okunup bitmesini bekledi. Sonra sedirin üzerinden seccadesini aldı, serdi. Başına beyaz bir örtü örtti. Dizlerinin üzerine oturdu. Bekledi. Namaz kılmasını bilmezdi Saide... namaz surelerini de... Bir zamanlar annesi öğretmişti, ama hepsini unutmuştu. Anlamadığı Arapça sözleri anımsamağa da çalışmamıştı. Arada ezan sesi duyduğunda, seccadesini serer, oturur, beklerdi. Uzun sürmezdi, Tanrı hemen gelir dururdu seccadenin öbür ucuna. Tanrı ya da dayısı... hep karıştırıyordu. Gelen dayısı miydi, yoksa Tanrı mı, seçemiyordu, ya da Tanrı'nın yüzü, dayısının yüzü gibiydi.

— Tanım, dedi ve gözlerinden yaşlar boşandı. Sonra: — Çocukları vurdular dayı, diye sürdürdü konuşmasını. — Gene vurdular bak... Hâlâ öldürülerler çocuklar.

Dayısı üzülmeli. Bu dünyadan değildi artık. Üzülmemeyi, acı çekmeden umut ve sevecenlikle dolu olmayı beceremiyordu. Yalnızca bal renkli gözleriyle baktı Saide'ye. Saide'nin yüreği serinledi, dili çözüldü.

— Ben sana hep yalan söyledim dayı, hep aldattım seni.

Seccadenin başındaki yüz, iyi bir şey duymuş gibi gülümsemi.

— Annem mektup yazdırtırdı bana... "Saide gene hastalandı. Bu kız neden böyle çürük, bilmem. Doktor, ilaç derken bir sürü para harcadım. Yirmi beş lira yollasan yeter." Utanırdım. Gene de yazardım annemin dediklerini. Yazmazsam döverdi. Yazarsam şeker alırды. Şekeri çok severdim. Parlak, renkli kâğıtlara sarılı meyveli şekerleri... Çocukların hepsi şeker severler dayı. Tatlı yiyecekleri severler... Helva, baklava... O vurulanlar da severlerdi besbelli... Onlara, analarının en son ne zaman baklava açıklarını bilmek isterdim... Ya, işte böyle dayı. Evlenirken de yalan söyle-

dim sana. "Beni isteyen adamın bir dükkânı var" diye yazdım. Sen izin vermezsen evlenemezdim. Babam yerindeydi çünkü. Kocamın kaçakçı olduğunu yazsaydım eğer, onunla evlenmemeye engel olurdun. Öyle değil mi? Bu yüzden yalan söyledim ben de. Elimde değildi, seviyordum onu. Öyle güzel bir yüzü vardı ki. Böyle, şimdiki gibi şişman da değildi o zamanlar... Tığ gibiydi. Bense çirkindim. Parasızdım. Gene de istedim beni. "Okumuş kızsin," diyordu, "okumuş, akıllı, dürüst." Okumuşluk, dürüstlük bir kaçakçının ne işine yaradı ki dayı? Hâlâ anlayamadım. Ama onu çok sevdim. Öyle çok sevdim ki, yüreğim bin parçaya bölünüp göğümden taşacak, titreyen ellerimi sakladığım kucağıma akacak sanırdım. Senden bile çok sevdim onu. Doğurduğum çocuklarınmdan bile çok sevdimdi sanki. Ama artık sevmiyorum. Hiç sevmiyorum. Oğlum vurulalı kimseleri sevmiyorum. Kızlarımı bile... "Ne hakları var, onlar niye yaşıyorlar, oğlumun yiyeceklerini yiip, giyemediklerini giyiyorlar?" diyorum. Haksızlık ediyorum belki ama elimde değil. Oğlum öldürüleli yalnız seni seviyorum. Yalnız sen varsın benim için.. Sen, ya da Tanrı.

Saide gözyaşlarını başörtüsüne sildi. Anlaşılmaz sözler mirıldanarak tesbih çekti, iki yanına sallana sallana... Sonra gene konuştu:

— Senin ölüm haberin geldiğinde gebeydim. Öyle üzüldüm, öyle ağladım ki, komşular "kendine gel artık," dediler. "Karnındaki bebeyi düşün. Eksik-meksik doğar da... Tanım korusun!" Oğlum doğunca senin adını verdim ona. "Hasan" dedim. Sana benzesin istiyordum çünkü. Benzedi de. Hem yüzü, hem huyu sana benzetti. Görecektin oğlumu. Altın yürekli, güleç yüzlüydü. Şakalaşmayı severdi. Gerektiğinde ciddî olmayı da bilirdi. Tıpkı senin gibi... Üstelik güclüydü, inatçıydı... Senin gibi. Korku nedir bilmezdi... Ölümde de öyle gitti, gözünü bile kirpmadan. Ben odanın ortasında, halinin üzerine diz çökmüş ağlıyordum. Kocam yalvarmalarıma aldırmıyordu." Ben gidersem vururlar beni, pusu kurmuşlar," diyordu, "oysa çocukla bir alıp veremedikleri yok. Ona dokunmazlar." Baktım ki, oğlumun gitmesine engel olamıyorum, son anda ağlamayı kesttim. Gözlerimi iyice kurulayıp oğluma baktım. Yüzü resim gibi kafama çakılıp kalsın istiyordum besbelli. Hasanımın gözleri duduruydu. Yedi

yıldır düşünürüm, o duruluğun anlamını çözemedim. Gerçek bir yiğitlik miydi, ya da çocuksu bir aldırmazlık mı? Yoksa akıl erdiremediği dünyada olup biten bunca saçmaliğa karşı sessiz bir sitem mi? Belki de hepsi vardı bakışlarında... Ne bileyim? Gene de diyorum ki, herkes dünyaya böylesine yiğitçe bakabilemeli. Yiğitçe ve çalımsız. Oğlumun ölüme baktığı gibi. Zavallı yaratıklarız hepimiz. Pisiz. Bak. Her yanım kokuyor... Yıkanmak neye yarar? Sular kirimi temizlemez ki... Gene de dünyaya öyle bakmayı öğrenmeliydik bana kalırsa... Hasanım daha küçüktü. On beşindeydi. On beş yaşında öldü. On beş yaşında tabanca kurşunuyla vurdular... Tepedeki otel, bu kocaman süslü ev, onun kani bedelidir. Bak, şimdi de üç delikanlıyı vurmuşlar. Bütün tepeлерde çocuk kanları... Neye varacak bu işin sonu?

Dizleri sizladiğinden soluna doğru kaykıldı, oturdu.

— Ne çok konuşustum gene day!.. Ortalık kararmış bile. Kafamın içi karmakarışık. Yorgunum. Nedir bu yorgunluk? Odamdan dışarı çıkmıyorum. İş falan gördüğüm de yok. Neden böyle yorgunum?

IV

Bitişik odada Saide'nin anası Fatma hanım geziniyordu. Ayak sesleri bir duyuluyor, bir duyulmuyordu. Mallarını beklerdi Fatma hanım. Çalınmasından korktuğu mallarını. Perdeleri sıkı sıkıya kapalı, tepesinde yirmibeşlik çiplak bir ampul yanan loş odasında beş kocaman sandık vardı. Altıncısını ısmarlamayı düşünüyordu Fatma hanım. Bir yolunu bulup damada söylemediyi. İlkin kızar, hatta eğlenirdi Halil bey, ama sonunda alındı gene.

Once tek sandık vardı Fatma hanımın odasında... Çok eskiden Saide'nin evlendiği o küçük, ahşap, akarsuyu bile bulunmayan evde, Saide'nin ceyiz sandığıydı. Saide postanede çalışırken biriktirdiği paralarla yapmıştı ceyizini. Gene de Fatma hanım, kızı evlendiğinde, birkaç çarşafi, havluyu vermemiş, üstelik sandığı da kendi odasına taşımıştı. O zamanlar sandığın üstüne çöküp oturmak huyu yoktu. Çünkü evde tek başınaydı. Kızı da,

damadı da işe giderlerdi. Kızından kaptığı sandığı kolayca doldurmuştu Fatma hanım. Damadı iyi kazanıyordu; sürüyle kaçak mal geliyordu eve. Fatma hanım canının istedğini seçebilirdi. Kadifeler, simli işlenmiş ipekli kumaşlar, havlular, yorgan yüzleri, bilezikler, saatler... Sonra bir sandık daha aldı. Üzeri renk renk boyalı, yıldız çemberli güzel bir sandıktı ama kapağı tümsekliydi. O zamanlar üzerine oturmuyordu sandıkların, nereden bilicekti. Şimdi artık ceviz ağacından oymalı, kapakları dümdüz, hem de alçacık boylu sandıklar seçiyordu. Onlara kolayca oturup kalkabiliyordu çünkü.

Bu kocaman evde iyice tedirgin olmuştu Fatma hanım. Evin içinde iki hizmetçi vardı. Kızlar da büyümüşlerdi; arkadaşları gidip geliyordu. Evin içine giren çıkan belirsizdi zaten. Üstelik Saide bir odaya kapanıp, eviyle ilgilenmez olunca, Halil bey Ankara'dan dul ablası Nevin'i getirtmişti. Evin her bir şeyine o karışıyordu şimdi. Ve insana güven vermeyen bakışlarıvardı kadının. Bu yüzden Fatma hanım artık odasından dışarı çıkmıyordu. Çişini bile oturağa ediyor, Gülperi gelip döküyordu. Camlar da hiç açılmadığından kötü kokuyordu oda. Ama Fatma hanım bu pis kokuyu duymuyordu.

Saide, ikindileri annesini yokladı; birlikte çay içerlerdi. Odanın kokusu, yirmibeşlik ampülden yayılan cansız ışığın hüzünlü havası yüreğini bulandırır, gene de giderdi anasına. Oda ya girince gözleri Fatma hanımın sağ yanlarında, burnunun tam dibinde bulunan et benine takılırdı. Ben, büyümüş büyümüş tam karafatma kadar olmuştu. Kadın konuşurken karafatmaya benzeyen ben kırıdanır, Saide'nin yüreği ezildi.

Kızı içeri girince, kapağı tümsekli sandıktan güclükle indi Fatma hanım. "Hoş geldin," dedi Saide'ye, sonra acele acele öteki sandıklara baktı. Hangisinin üzerine oturması gerektigine karar veremedi bir süre. Neden sonra birini seçti, gitti oturdu. Saide, odada iskemle bulunmadığından yatağa iliştı her zamanki gibi.

— Kahvaltıda gene o tuzlu zeytinden getirdiler, dedi Fatma hanım sızlanarak. — Bir haftadır yeşil zeytin istiyorum, aldıran yok. O pıtı kari, ağabeysinin paralarına iyice sahip çıktı. Her şeyi esirgiyor bizden. Arttırdıkları kendi cebine gidiyor daandan. Söyle şuna, eve yeşil zeytin alırsın.

— Olur anne, söylerim.

— Senin canın hiç yeşil zeytin çekmiyor mu? Şöyledi ekşi ekşi olanından.

— Hayır.

— Ağzının tadını bilmezsin ki. Ne anlarsın yeşil zeytinden! Çocukluğunda yediğin kara zeytine doyamadın gitti. Sabah akşam zeytin yerdik unuttun mu? Tek katığımız oydu. Şimdi bunca paramız varken neden iyi bir şeyler yemeyelim?

— Camları açsak biraz anne.. Çok sıcak burası.

— Sıcak mı? Yok canım, ben üzüyorum. Kanım çekilmiş besbelli. İhtiyarlık, ne yaparsın? Doğru dürüst yemek pişiren de yok ki, yiyp azıçık canlanıyorum... Görümcenin nasıl semirdiğinin farkında mısın? Çünkü canı ne isterse onu pişiriyor, doya doya tıkınıyor. Bizi hiç düşünmüyor. Dün uğramıştı. İki saat oturdu uğursuz. Sanki yüzünü görmek istiyorum da... Koca cepli bir esvap vardı üzerinde. Nereden gerekti dersin böyle büyük cepli esvaplar giymek... Ha? Geldiğinde yoktu. Bütün giysileri cepsizdi. İyi biliyorum. Besbelli içlerine bir şeyler tıkıştırıyor... Her gün uğrıyor mu sana?

— Uğrıyor.

— Belli etmeden bir bakıver, ceplerinde neler var. Hiç değilse ceplerinin sarkık olup olmadıklarına bak. Hemen anlaşılır. Eğer sarkıksa, içine bir şeyler doldurup odasına taşıyor demektir. Nerede kaldı çay... Seslensene şunlara.

V

Halil bey arabasını öfkeyle dağ yoluna doğru sürdü. Kaldırımlardan yola taşmış arabalı sebze, meyve, kuru yemiş satıcılarına küfretti. Salatalık yüklü bir arabayı devirmesine ramak kaldı. Tekerleklerin arasına giren bir plastik topu patlatınca rahatladi. Daha sonra iki yanında ökalıptüslerle pembe çiçekli zakkum ağaçları sıralanan dağ yoluna vurdu. Sert dönemeçle re aldırmadan hızla sürdü arabasını. Kötü bir şevroleydi bu... ikide bir tamir isterdi. Altmış üç model bir tenekeydi açıkçası. Ama boş inançları vardı Halil beyin. Can yoldaşı Abdullah

uyarmıştı onu, "göze gelirsin," demişti, "nene gerek, bırakma eski arabanı." Oysa hiç değilse, az kullanılmış, içi kırmızı döşeli beyaz bir parizyen almak işten bile değildi Halil bey için. Gene de Abdullah'ın sözünü dinlememezlik edememişti. Yokuşları homurdana homurdana tırmanan eski şevrolesiyle uyuşmak zorundaydı.

Tabii bütün sorun araba değildi. Öfkelenince tek melerin hiç değilse. Daha olmadı Abdullah'ı da, boş inançları da siktir eder, çekerden altına bir parizyen, bir tandırbörd... ama Saide'ye gelince iş değişiyordu. Saide'yi ne tekmeleyebilir ne de başından atabilirdi. Kadın, kendi öz nikâhlı karısı, üç -yok- iki çocuğunun anası karşı koyuyor, Halil de boyun eğiyordu. Evlendiklerinde Saide liseyi bitirmiştir, çalışıp para kazanıyordu. Halilse boktan bir kaçakçıydı altı üstü. İlk yıllar Saide türlü sıkıntılara, kocanın sınırı geçerken bir mayın tarlasında parçalanması ya da jandarma kurşunuyla geberip gitmesi olasılıklarına yiğitçe göğüs germiş, bir erkeğin huysuzluklarına, ara ara salt ahmaklıktan savurduğu tokatlara ses çıkarmamıştı. Şimdi kendisine zengin nimetler sunuluyordu. Saide kafasını dikip 'hayır' diyor, her şeyi elinin tersiyle iteleyiveriyordu. Yalnızca parayı mı, Halil'i de bozuk çıkmış bir mal gibi fırlatıp atmış iste.

Üstelik unutmasını da bilmiyordu. Yedi yıldır unutmayan, bundan sonra hiç unutmazdı. Kaçakçılık yaparken kocasını hor görmemişti Saide. Namuslu bir iş savımıştı kaçakçılığı. Halil'in hep önde gitmesi, arkadaşlarını görüp gözetmesi kaçakçılığı namuslu bir iş olarak kabullenmesine yetiyordu. Halil kaçakçılıktan kazandığı paralarla bar açınca da kızmamıştı. İstanbullara gidip kız getirmesine de. Ama Halil'in gerçekten zengin bir adam olmasını bağıtlamıyordu. Kendisini korumak için fedai tutmasını korkaklığına veriyordu. (Burada durdu Halil bey. İşine gelmeyen bir olayı atlayıverdi. Sıkıntısı geçince düşüncelerini sürdürdü.) Hiç de hırslı adam değildi, bunu biliyordu. Karısıyla, çocuklarıyla (burada da bir atlama yaptı) rahatça yaşamaktan başka dileği yoktu. Ne var ki, ancak çok parası olunca güven duyarlığını sandığından, bir an önce, ne yolla olursa olsun bol para kazanmak istemiş, bunun için de elinden geleni

yapmıştı. Elinden geleni yapmak demek, Saide gibilerce konulan namus sınırlarını aşmak demekti kuşkusuz. Bu da hiç ırgalamamıştı Halil beyi. Herkesin yaptığıni yapmakta ne sakınca olabilirdi ki.

Sonunda yeterince para kazanmıştı. Ama artık duramaya çağını da anlamıştı. Çünkü sınır kentlerinde hiçbir şeyin sınırı yoktu. Sınır kentlerinin kendine özgü yasaları acımasızdı. Bir kez başlayınca, artık durulmazdı. Bir tek sınır vardı belki de... Herhangi biçimde yok olmak, kısacası geberip gitmek... Saide bütün bunları bilmezdi. Bilmemesi daha iyiydi. Halil'in canının, malının ancak kaçakçılık günlerindeki kadar güven altında bulunduğu anlayamazdı. Anlamamalıydı da. Anlamamakta, bilmemekte direndiği için, karısını bu kadar önemsiyordu belki de Halil. Hayatının tek dokunulmamış, temiz kalmış yanındı o. Gene de "neye yarar?" diye içini çekmekten, hırsızmaktan kendini alamıyordu.

Arabasını bir dönemeçte durdurup, kayaların gölgesine çekti. Arabadan indi. Yolun kıyısına kadar yürüyüp aşağıya baktı. Dönemecin bahındaki kayalık, sol yanı kaptığından, aşağıda körfez bir göl gibi görünüyordu. Sular sıcak mavi buguların altında ışıl ışıldırı. Kentin kocaman uğultusu buralara kadar yükseliyordu. Anlaşılmaz garip bir uğultu... Arada, bir klakson sesi, bir çocuk ağlaması, hatta bir eşeğin anırtısı iyice belirgin, açık ve seçik duyuluyor, insan böylece kendine gelir gibi oluyor, ne var ki, çok kısa sürüyordu bu ayılış... Baş dönmesi geçmiyordu. Kente böylesine yukarıdan bakmak, insanları, evleri küçükük görmek ürküttü onu. "Bu kadar yukarıdan bakmak benim işim değil," diye söylendi. "Saide yükseklerle çıkmayı severdi. Yıldızları görmesine engel oluyor diye penceresinin önündeki güzelim armudu da budatmadı mı? Oysa pencereyi açınca eliyle armut koparıp yesin, diye düşünmüştüm ben. Evet, Saide yüksekleri sever... Dipsiz, sonsuz olan şeyleri de sever. Geceleri yıldızlara bakar durur. Ne görür ki oralarda... Ben hemen önumde olana bakarım. Büylesi daha sağlamlı..."

Çömeldi. Önünde kıpkırmızı bir çiçek tarlası uzanıyordu. Çiçeklerden birini koparıp aldı. Kocaman, nasırlı başparmağı-

nın ucunda küçük bir yara gibi duruyordu çiçek. "Budala sen de," diye söyledi ve çiçeği iki parmağının arasında ezdi. Garip bir koku duydular. Sonra bayırda aşağı akıp giden kırmızı çiçeklere takıldı gözü... Binlerce, milyonlarca yoldaydılar. Bayır, taze taze, sıcak sıcak ama gülümseyerek kanıyordu sanki.

Taa aşagılardan, kentten bir çığlık yükseldi. Ya biri ezilmişti ya da çocuğun biri sevinçle haykırmıştı. Saticının biri sesleniyordu belki de. Yükseklerde her şey anlamını, önemini yitiriyordu demek. Ama Halil bey önemsememek değil, önemsemek istiyordu. Bir işi vardı örneğin. Kendisine çok para kazandıran bir işi... Hayatını namlu ucunda kazanmak zorunda kalan zavallı bir kaçakçıyı bugün herkesçe sözü dinlenir, saygın kişi haline getiren işi... Her şeyi vardı şimdi Halil beyin. Canının istediklerini, kimse nin gözünün yaşına bakmaz, çeker alındı gerektiğinde. Parası da, sahip olmak istedikleri de hemen şuracıkta'ydı, elinin altında... Ama uzaktan bakınca, küçüklüğüne karşın, garip uğultuların ar- dında büyüyen şu kent, avuç içi kadar görünen deniz, nasıl da yabancı, inanılmaz biçimde ürkütücüydü. Uçurumun önünde böyle tek başına dururken tiz bir çığlıkla sarsıldı. Bağıran kendisi miydi yoksa? Kente tepeden bakarken neden bu kadar küçülüyordu? Kol uçlarından sarkan büyük, güçlü, korkunç elleri hiçbir işe yaramayacak gibiydi. Aşağıda çatıların üzerini örten duman koyulaşıyor- du. Duman, kalabalıklardan çıkıyor, yükseliyor, boyuna yükseliyordu. Bayırda akıp giden kan çiçekleriyle birleşiverecekti sanki. Kalabalıklar, çokluklar, çığlıklar Halil beyi yadsıyordu. Arabasına doğru yürüdü. Arabaya binip hemen motoru çalıştırdı.

VI

Saide yatağının üzerine oturmuş titriyordu. Bir türlü engel olamıyordu titremesine. Kendisini tutmak, bedeninin sarsılması- nı engellemek ister gibi kollarını çaprazlaşmış, elleriyle omuzlarını tutuyor, sıkıyor sıkıyordu ama titremesi geçmiyordu. Çeneleri birbirine vuruyordu. Oysa sicaktı oda. Yatağına girip örtünmeyi düşündü. Yerinden kalkamıyordu. Yüreği ağrıyordu. Sanki göğsünü yarmışlar, içine bir avuç köz doldurmuşlardı.

Gülperi bir tepsi içinde öğle yemeğini getirdiğinde, onu oturduğu yerde titrerken buldu. Rengi sapsarıydı, gözleri evlerinden uğramış, bir noktaya dikilmişti.

— Nen var hanımcığım, dedi telaşla. — Hasta misin?

Koşarak öteki hizmetçi Hatice'ye ve Nevin hanıma haber verdi. Onlar hep birlikte odasına girdiklerinde hiç konuşmadı Saide. Gözlerini bakıp durduğu noktadan ayırmadı. Hatice, bir bardak suya kolonya damlatıp içirdi, biraz nane ruhu koklattı. Ötekilere de, "siz gidin," dedi, "yalnız kalsın. Ben şu çorbayı içirtmeye çalışıyorum. İyi gelir." Saide, Hatice'nin uzattığı çorba kaşıklarına hiç karşı koymadan ağızını açtı. Yarım kâse içtikten sonra:

— Yeter, dedi, — iyiyim artık. Yatıp uyumak istiyorum. Annemin çayını götürdüğünde gelemeyeceğimi söyle. Kimse de içeri girmesin!

Saide uyandığında akşam olmak üzereydi. Oldukça halsizdi ama titremesi geçmişti. Göğüsündeki o dayanılmaz acıyi da duyuyordu artık. Kalktı. Kerevetin üzerinde duran gazeteyi aldı.

Toprağa yan yana uzanmış yatan üç delikanının resmi vardı gazetede. Bedenlerinin belden yukarısı çiplaktı ve delik desitti. Yüzleri bile kandan, kurşunların açtığı yaralardan seçilmeyordu. Resimler bulanıktı gerçi, ama içlerinden birinin eli açık saçık görüülüyordu. Üzerinde ne kan ne de kurşun izi bulunmayan tertemiz bir eldi bu. Bir yaban nanesinin üzerine konmuş, yaban nanesi elin ağırlığıyla hafifçe eğilmişti. Bir resim daha vardı, ölenlerden birinin vesikalık fotoğrafı... Ciddî, korkusuz, güvenilir bir yüz.

"Herkes dünyaya böylesine yiğitçe bakabilmeli... Oğlumun ölüme baktığı gibi... Yiğitçe ve çalımsız."

Saide gene seccadesini yaydı, başını örttü, oturdu. Beklemeğe başladı. Tanrı geldi. Ama bu kez dayısının yüzüyle değildi. Oğlu Hasanvardı karşısında.

— Hasan, diye fısıldadı, — Hasanim, oğlum benim... Canım yavrum!

Hasan gazetedeki resim gibi kırırtısızdı. Saide'nin onu son kez, yedi yıl önce gördüğü yüzüyle duruyordu karşısında.

— Hasan, gulsene bana yavrum... Konuşsana... Bak, dayın hep gülerdi; hatta konuşurdu bile. Sen neden susuyorsun?.. Ha-

san, bir tek söz olsun söyle. Azıcık gül bari... Gülsene ciğerimin köşesi... Yoksa bana kırgın misin? Sen ölünce evi ateşe vermelı, dünyaları mı yakmaliydim? Öyle ya, ne yaptım ben? Sustum. Yalnızca sustum, odama çekildim. Bıraktım, baban, kardeşlerin senin kanının pahasından yararlansınlar... Susmak, küsmek nedir ki! Bir çocuk yok yere öldürülür, sonra öz anası bile susarsa, başka çocuklar da öldürülür artık değil mi? Kötüler, "bak biz haklıymışız," derler, "hesap soran yok çünkü. Analar bile susarsa, meydan bizimdir." Analar hesap sormazsa kim sorar? Ha yavrum?.. Yaşasaydın onlar kadardın şimdi... Dün dağda vurulanlar kadar. Baban öldürmeseydi seni, belki delik deşik bedeniyle toprağa uzananlardan biri de sen olacaktın. Değil mi Hasan, madem kahpeler hesap sormuyor, korkuyor. Hasanim kahpeyim ben... Ne istersen de. Vur bana... İncit beni... Kır! Ne söylersen söyle... Ama yalvarırım, bir kez gül bana. Gülüşün al bir gül gibi tomurcuklanırdı yüzünde. Bir çocuğun gülmesi nedir, bilir misin Hasanim? Serin suları kucaklamaktır. Tan ağardığında soluyup soluyup göğü yüreğine doldurmaktır. Gül bir kez anana Hasan.

Hasan gülmedi. Dünyaya çalımsız, ama yiğitçe bakan bir gencin fotoğrafı gibi kırıltısız durdu.

VII

Aksamüzeri olduğundan deniz kıyısındaki gazino kala-balıktı. Esmer yüzlü, kara bıyıklı adamlar iskambil ya da tavla oynuyorlardı. Tavla oynayanlar neşeliydiler; yitirmeleri önemli değildi çünkü. Mahalle kahvelerinin geleneklerine uyularak, çayına ya da kahvesine oynanırdı hep. Akıllarını, becerilerini kullanıp cesurca bir oyun çıkarmanın, çalım satmanın tadına varıyorlar, şen kahkahalar koyuveriyorlardı arada. Bunlar soluk gömlek giyinmiş küçük esnaftan gençler, orta yaşın üstünde olanlar, bir de öğrencilerdi.

İskambil oynayanlar iki ayrı gruptular. Onların bulunduğu yerden hiç ses gelmiyordu. Büyük paralar dönüyordu çünkü. Bütün yapabildikleri, hırsla bıyıklarını kemirmek ya da hinzırca söyle bir gülümsemekti, ama çok kısa bir süre için; öteki oyuncu-

lara hiçbir şey sezdirmemek en iyisiydi. İri parmaklarında altın-
dan kalın yüzükler vardı. Pall Mall ya da Kent içiyorlardı.

Denizin tam kıyısındaki masalardan birinde beş genç oturuyordu; iki kız üç erkek. Giyimleri ötekilerinkinden ayriydi. Belli, dışarılıklıydılar. Kızlar da, oğlanlar da kot pantolonlar, rengi atmiş gömlekler giymişlerdi. Oğlanların bıyıkları, sakalları vardı. Kentin yerlileri –ya da kendilerini yerli sayanlar– kızlara da oğlanlara da aldırmadılar. Ne de olsa dışarılıklıydılar.

Gençler konuşmuyorlardı. Önlerindeki meyve suyu bardaklarına da dokunmamışlardı. Bir ara içlerinden biri “ölüm tartışılmaz,” dedi. Ötekiler ağır ağır başlarını salladılar.

Güneş batmak üzereydi. Limanın ağzında bir tanker belirmiştir. Gövdesi baştan başa pembeydi. “Suların rengi vurmuştur,” dedi kızlardan biri. O sırada gazinonun radyosunu açtılar. Bir şarkı duyuldu. “Şarkı gazinoya yakıştı,” dedi oğlanlardan biri.

Tanker limana girdi. Rengi hâlâ pembeydi. Radyo haberleri vermeye başladı. O zaman biri gitti, radyonun sesini yükseltti. Duygusuz, ölçülü denenmiş bir ses, bir erkek sesi, öteki sesleri örttü. Kararnamelere uygun olarak seçilmiş sözcükler, insan kafalarının üzerinden aşarak körfeze yayıldı; deniz, duyarlığını yitirdi birden. Tavla oynayanlar, kâğıt oyuncuları, evlerinin balkonunda günbatımına karşı oturmuşnakış işleyen kadınlar aldırmadılar. Güven içinde yaşadıklarını bir kez daha duydular.

VIII

Ertesi gün de ara ara titreme nöbetleri geldi Saide'ye. Öğle yemeğinden sonra küçük kızının gönderdiği hapi içti. Hapi içince, derin derin uyudu. Kalktığında ikindi olmuştu. Seccadesini yaydı, oturdu. Bekledi, uzun uzun tesbih çekti. Gene bekledi. Kimseler gelmedi. Ne oğlu, ne dayısı... Akşam yemeğinde yalnız çorba içti. Gülperi'ye “soğuk bir ayran yap da getir,” dedi, “büyük bardakla olsun. En iyi maşrapaya koy. İçim yanıyor.” Gülperi ayran getirince, Saide, beyi sordu. “Daha gelmedi,” dedi Gülperi. Şaşırılmıştı. Çünkü hanımının, beyi arayıp sorması duylmuş değildi.

Kıskanç bir kocaydı Halil eskiden. Saide o zamanlar içinden gülerdi: "Beni kim, ne yapsın ki! İşte âdettir diye kıskanıyor o da..." derdi. Kaçakçılığa gidip de uzun süre eve uğramadığı günlerde hep kaygılı olurdu Halil. Bu yüzden bir Smith-Wesson alıp geldi günün birinde. Saide'nin silahı görünce ödü kopmuştu. Silah kendi kendine patlarmış gibi çığlıklar atmış, sonra yatak odasına kaçıp kapıyı sürgülemişti. Ama Halil'e göre bir kaçakçının karısı silah kullanmasını bilmeliydi. Hem onun evde olmadığı günlerden birinde, sütü bozukların kapılarına yüklenmeyeceği nereden belliydi.

Bir gün kimselerin bulunmadığı bir meyve bahçesine götürdü karısını. Silahı nasıl tutacağını, emniyeti nasıl boşalaacağını falan bir bir gösterdi. Sonra da "hadi bakalım koca kız," dedi, "çek!" Ağaç gövdelerine nişan alıp ateş etti Saide. Silahı doğruluyor, nişanaldıktan sonra gözlerini kapatıyor, tetiği öyle çekiyordu. Her atıştan sonra Halil, karısının sırtını sıvazlıyor, kahkahalar atıyordu. Yürümeğe yeni başlayan çocuğunun maskaralıklarını seyreden bir baba gibiydi.

Evet, silah nasıl atılır öğrenmişti Saide, ama onu kullanması gerekmemişti hiç. Hatta o zamandan beri tabancaya elini sürmemiştir. Eski yerinde miydi acaba? Odasından çıktı. Bir süre dikel-di kapının önünde... Durdu, dinledi. Evde hiç ses yoktu. Herkes yatmış olmaliydi. Halil bey akşam yemeğinde evde değilse eğer, genellikle ya bire doğru, olmadı sabaha karşı dönerdi otelden. Saide sessizce merdivenlerden indi. Kocasının yatak odasının kapısını açtı yavaşça. Bu odaya ilk kez giriyordu. Elektriği açmadı. Pencereden vuran Olsen ışık odayı az çok aydınlatıyordu. Odaya hiç girmemişti, ama eşyaları hemen tanıdı. Eski takımları bunlar, Saide'nin henüz kocasıyla birlikte yattığı günlerden kalmayıdı. Halil bey eline para geçer geçmez, önce yatak odalarını düzmüştü. Saide küçük kızı Fatoş'u bu yataktan doğurmuştu.

Sağ yandaki komodinin çekmecesini açtı, baktı. Boştu çekmece. Sol yandakini açtı. Sigara paketlerinin arkasına gizlenmiş silahı buldu. Eline aldı. Artık korkmuyordu tabancadan. Atış taliimi yaptığı günlerin üzerinden yirmi yıl geçmiş olmaliydi, ama alışkin, yatkın ellerle kavrayıvermişti Smith-Wesson'u. Gene çok alışkin ellerle silahın topunu çevirdi, baktı, tabanca doluydu. Ra-

hatladı. Yatağın üzerine oturdu. Smith-Wesson'u da yatak örtüsünün üzerine, sağına bıraktı.

Dışarıda bir duvar saatı ağır ağır biri, bir buçuğu vurdu. Demek sabaha karşı gelecekti Halil bey. Saide odanın öteki penceresini de açtı. Hafif bir hava akımı oldu. Uykusu yoktu. Öğleden sonra uymuştu ya... Üstelik çok sakindi. Beklemenin huzursuzluğunu bile duymuyordu. "Hasanımın ölümünden bu yana hiç böyle olmamıştım," diye düşündü. Açı duymuyordu artık. Oğlu ölmemişti sanki. Yaşıyordu. Anasına sevinç, yaşama gücü, gelecek için sonsuz umutlar vererek yaşıyordu. Saide'nin bedeni de hafiflemişti. Ellerini, ayaklarını unutmuştu. Sağ elini kırırdattı. Tabancanın kabzasını sıktı.

Sonra odanın karanlığı ışdı. Kuşlar hep birden ötmeğe başladılar. Tül perdeler havalandı. Şafak sökmüştü demek. Bir motor gürültüsü duyuldu. Daha sonra kilde sokulan anahtarın sesi. Hâlâ sakindi Saide. Yüreğinde hiçbir kırıntı yoktu. Elinde olmadan gülümsedi, neye sevindiğini bilmeden.

Halil bey yatak odasının kapısını açtı. Saide'yi görünce şaşındı. Daha doğrusu sevindi. Birden umutlanmış mıydı, neydi?

— Aa, ne ariyorsun burada?

Aslında başka şeyler söylemek istiyordu. Karısına doğru yürüdü. Yaklaştı. Saide tabancayı siksık kavradı, kaldırıldı, Halil beyin göğsüne doğru tuttu. İki el ateş etti. "Smith-Wesson'lar tutukluk yapmaz hiç." Halil bey şöyle bir kaykıldı önce, sonra toparlandı.

Öyle iki kurşunla devrilecek adamlardan değildi. Besbelli şaşkınlık sarsmıştı onu. Karısına doğru yürüdü. Saide atık davranıp kendini yana attı; Halil bey yatağın üzerine kapaklandı. Saide ayağa kalktı; kalan kurşunları yatacta yatan adamın üzerrine boşalttı. Sonra tabancayı komidinin üzerine koyup kapiya doğru yürüdü.

Halil bey yattığı yerde hâlâ çırpmıyor, belki de doğrulmağa çalışıyordu.

KIŞ YOLCULUĞU

1984

Türkân Hanımın Ölümü

*“Ruhumda hiç bir düşünce filizlenmiyor
ki, ölümün çehresini taşımasın...”*

Michele Angelo
(Vasari'ye yazdığı bir mektuptan)

Öykümüzde *Türkân Hanımın Ölümü* değil de, *Türkân Hanımın İntiharı* başlığını koymak belki de gerçeğe daha uygun düşecekti. Ne var ki intihar, ölüm nedenlerinden (kaza, hastalık, cinayet gibi) ancak bir tanesi sayılabilceğinden ve Türkân hanımın kendi seçtiği son'a saygı duyduğumuzdan, *intihar* sözcüğü yerine ölüm'ü yeğ tuttuk. Öykümüz özetenirse, renkli basın için bile sıradan bir olaydır. Bu önemsiz yarı *zabıta vakası*'nın peşine düşüşümüzün, Türkân hanımı tanıyan kişilerle konuşuşumuzun, kısacası uzun bir araştırmaya girişimizin nedeni sorulabilir. Bizce önemli olan, Türkân hanımın ÖLÜM'e verdiği değerdir. Türkân hanımın ölüme verdiği anlamlın, ölüm'e hayatmış gibi sarılışının, ölüm olayında değil ama ölüm olgusunda sığınak ve kurtuluş arayışının, yeryüzünde bir yabancı oluşunu unutmak için ölümü gereğince algılama çabasının gelişimini incelemek istedik. Yazık ki, yaptığımız araştırmalar onun gerçek duygusu ve düşünce dünyasıyla ilintili hiçbir ip ucu vermedi bize. Fahir Paşa'nın içten bulduğu açıklamaları bile yetersizdir, bizce Türkân hanım tarafından paşayı oyalamak için belki de iyi niyetle uy-

durulmuştur. Aradıklarımızı bulamadık; evet, ama çabalarımızın boşuna olduğunu da söyleyemeyiz. Birtakım insanlar tanıdık, onlarla konuştuğumuz, sonuçsuz kalan girişimimiz, bölümük pörçük de olsa bir öykünün dokularını oluşturdu. Bu bitmemiş (Türkân hanımın ölümünü bir son –neyin sonu?– olarak kabul edemediğimizden bitmemiş diyoruz) öyküyü sunmakta sakınca görmedik.

Diş Hekimi Oğuz Karan

Yetenekli bir diş hekimi... Her hekimde bulunması gereken ama nedense arada bir rastlandığından, ancak bir erdem olarak saptanan en büyük özelliği –tabii bir hekim olarak– hastalarını gerçekten pek çok sevmesi, hatta hastalarını olağanüstü, kutsal yaratıklar olarak benimsemesi.. Bu belki de sanata düşkünlüğünden, mesleğini bir iş değil de, sanat olarak kabullenmesinden ile-ri gelmekte. Gerçekten Oğuz Karan sanatin bütün dallarına ilgi duyar, özellikle edebiyata. Otuzunu geçmiş olmasına karşın, ge-celeri en az iki saat okumadan uyumamayı alışkanlık edinmiş-tir. Edebiyat yapıtları dışında felsefe, psikoloji, hatta ekonomi ve sosyoloji kitapları okur. Rilke'ye ve Proust'a hayrandır. Nihilist olduğunu ileri sürer durur ama nihilist olduğunu gösteren herhangi bir davranışına ya da konuşmasına rastlanmamıştır. Belki Rus nihilistlerine duyduğu ilgi, bu saniya neden olmuştur. Türkân hanım hakkında anlattıklarının tümüne inanmamak doğru olur, kanısındayız. Hastalarına yalnızca hasta, üstelik kutsal ya-ratıklar olarak baktığından (ve belki de salt bu yüzden) konuk-lar içinde, Türkân hanımın dışlığıne gerçekten kayıtsız kalabi-len tek erkek o olmuştur.

Dr. Oğuz Karan anlatıyor:

Türkân hanımın oturduğu evin sokağa bakan pencereleri, mor salkım desenli ve limon küfү renginde atlas perdelerle ör-tülüydi. Arada mavi yazmalı güzel bir köylü kızı, perdenin bir

kanadını hafifçe çekip balkonun kapısını aralardı. Bunun dışında perdeler, karşı evlerde oturanları deli eden bir inatla gece-gündüz kapalı dururdu. Perdeler atlasta olmasa, üzerinde mor salkımlar bulunmasa bu kadar kızmayacaktı komşular. Ne var ki, gün ortası mor salkımlar basıyordu yüreklerine. Atlas perde, çoktan unutulduğu sanılan köklü bir soyluluğun, imrenmekle kışkanmakla yaklaşılamayan bir durumun simgesiydi.

“Havalandırılmayan, gün görmeyen odalarda oturmak düppedüz cahillik şekerim!” diyenler bulunmaktaydı gene de. Ya da,

“Gün ışığını bırakıp kapalı perdelerin arasında lamba yakan görgüsüzler vardır. Hani yüklü elektrik makbuzlarını soyluluk belirtisi sayanlar.. Bunlar onlardan mıdır, nedir kuzum?”

Bu tür konuşmaları annemin komşularından duymuştum sık sık... Hallerini merak ettikleri, görüp anlayıp bilmek istedikleri bir komşunun kapısını gözetlemek olağanı ellerinden alan şu apartman dedikleri sevimsiz konutların, ancak bir zorunluluk olduğunu daha iyi anlıyor olmaliydi. Pek pek üç kata varan yükseklikteki evleriyle eski kenar mahallelerini, kentin basit el işleriyle uğraşan insanlarına terk etmişler, kendileri de, büyük, geniş caddelerin iki yanına sıralanan yüksek apartmanlarında, sınırları belirlenen yerlerini alarak, toplumun yeni ve daha saygın bir sınıfına geçişlerdir. Ne var ki, sıcak suyu, kaloriferi, havagazı fırınlarını kullandıkları kolaylıkla, apartmanların ve üzerinden geçenlerin çığneye çığneye kişiliklerini verdikleri o tozlu, dost sokaklara hiç benzemeyen, uzun, geniş asfalt yolların getirdikleri yeniliklere alışamamışlardı. Apartmanlar bir örnek renkleri, derinliği yokmuş duyusunu veren duruşlarıyla salaş tiyatro sahnelerindeki yağlı boyalı panoları andırıyorlardı. Hele o hiç kişiliği olmayan cümle kapıları... Orta malı, sevimsiz şeylerdi hepsi de. Yedi-sekiz milimlik camlı kapılar ne getiriyordu ki? Arka sokakların, hem sahiplerinin ardından sımsıkı kapanarak belli bir görüntüyü örttügü, hem de o evin yaşıntısından, canı sıkanlara ilginç ama zararsız sırlar fisildadıkları kimi oymalı, kimi yeşil boyalı, kimi tek, kimi iki kanatlı tahta kapıları ne kadar başkadı! Şimdi yalnızca sayısız pencereler vardı. Bunlar arsız bir telaşla, içinde oturanların küçük savsaklamalarını kollamak-

tan geri durmazlar, en yetingen olanların bile hoşlanmayacakları sere serpe yayılışları göz önüne kor, kimi bir erkeğin uzandığı yataktan sarkan çiplak, killi bacağını, kimi kirli bir iç gömleğini, bir yatak odasının perişanlığını ortaya çıkarırıverirlerdi. Bütün bu görüntüler yüreğinizi bulandırmaktan başka işe yaramazdı. Öyle çok ve öylesine açık seçikteler ki, düşgündünüzü kullanmanızı, renkli varsayımlarda bulunmanızı kesinlikle önlerlerdi.

Türkân hanımın hiç sir vermeyen perdeleri de bir başka biçimde kırıyordu umutları. Bilememenin uyandırıldığı gereksiz saygı, az sonra yaman bir öfkeye dönüştüyordu. İçeri sizabileceğiniz, gözünüzü uyduracağınız tek delik yoktu. Ne kadar uzun konuşmak isterseniz isteyin, yukardaki iki zavallı cümleden başkasını söyleyemezdiniz. Yargılanamaz olmak, Türkân hanımın bu kesin ayrıcalığı, komşuların yüreğindeki öfkeyi daha bir arttıryordu.

Oysa Türkân hanımın kapısı hiç de perdeleri gibi inatçı değildi. Apartmanın öteki dairelerindekinin tipkisi, krem rengine boyalı kapının size de açılması için, üç katın merdivenlerini tırmanmayı göze almanız, o mavi başörtülü köylü kızının yüzü ancak bir karış aralanan kapıdan görününce de,

“Hanımfendi için bir ölüm getirdim!”
demeniz yeterdi. O zaman kapının ardına kadar açılıvermesiyle, kızçağız, omuzlarından sarkan sarı örgüleriyle birlikte, karşınızda beliren alacakaranlığın ötesinde kaybolur, siz de bir süre beklerdiniz. Önünüzde açılan ağdalanan loşluk, içine girdığınızda oranıza buranıza yapışacakmış, siz de batağa düşmüşçesine nice çabalasanız, gittikçe daha derinlere gömülecekmişiniz gibi bir duyguya olduğunuz yerde kala kalırdınız. Sonra o ağrıs, loşluğa alışan gözlerinizin önünde dağılır, biçimleri daha bir beliren eşyalarıyla bir tapınak serinliği vururdu yüzünüze. Kendinizi, nereden doğduğu anlaşılmaz bir sevinç içinde Türkân hanımın salonunda bulurdunuz. O anda da, o gölgeli sessizliğin, o tapınak görünüşünün aldatıcı olduğunu, aslında birtakım garip tikirtıların sessizliği dalgalandırdığını duyardınız. Türkân hanımın, bildığınız evlerdekinin beş-on katı sayıdaki saatlerinin çıkardığı inceli kalınlı, birbirine girmiş seslerdir bunlar... Saatler büyükü küçüklü, duvarlarda, masalarda, sehpalarda ya da

ayaktadırlar; yuvarlak, dörtköşe, cam fanuslu, gonklu, sarkaçlı, kimi cam bir dolap, kimi avuç içi kadardılar. Sessizlikte, zamanın gerçek sesi gibi mirıldanır durur, giderek sessizliğin kendisi olurları.

İçeri girdiğinizde Türkân hanımı, elinde toz bezıyla ilk sahipleri belki de yüz-iki yüz yıl önce göçmüş bir sürü değerli eşyanın tozunu alırken görürdünüz. Renkli Sevr porselenleri, mavi ya da pembe çiçekli Salisburyler, tahta oyma heykelcikler, bronzdan melekler, çin ya da japon işi boy boy vazolar, bakır, porselen, kristal, emaye kül tablaları, sedef kakmalı sehpalar, rahleler, duvarlarda fildişi tenli tombul hanım portreleri, kimi mavi, kimi pembe, kimi sarı, mor giysili... Sonra saatler... saatler... saatler.

Türkân hanım çay, kahve ya da kendi hazırladığı vişne şuru bu renkli ünlü kokteylini içmiyorsa ve de sofrada değilse, mutlaka toz alırdı. Çünkü onun evinde herhangi bir parlak yüzeye toz konması yasaktı. Oysa Türkân hanım salonu çepeçevre dolanıp son parçayı da temizlediğinde, ilk sildiği Halep işi gümüş tas, çoktan bir ince toz tabakasıyla tullenmiş olurdu.

Sizi karşısında görünce, elindeki sarı tüylü bezi, herhangi bir paçavra gibi değil de, kenarları oymalı ipek bir mendilmiş gibi tutarak başıyla hafif bir selâm verirdi önce. Sonra bezi tutan elini görkemle ileri doğru uzatarak oturacağınız yeri gösterir ve sizi birkaç dakika için yalnız bırakırdı. Tekrar geldiğinde defne kokulu özel bir sabunla yıkadığı ellerini uzatırırdı. Güzel kadındı Türkân hanım, hem de çok güzel! Ensesine topladığı siyah saçları, duru beyaz bir yüzü, koyu renkli kocaman gözleri vardı. Evin içinde biblolarla saatler, masalarla dolaplar arasında dolanmaktan başka işi olmadığından biraz tombuldu, o kadar. Salonun loşluğununa, saatlerin tıkırtılara alıştığınız gibi, o ince minyatür yüze hiç yakışmayan bu tombulluğa da alışirdınız. Yakkasının, iri göğüslerinin yarısını sunan açıklığına, daracık kısa eteklerinin bacaklarınıza verdiği geniş olanaklara da alışirdınız, daha yirmisinde, kanı kaynayan bir delikanlı olsanız bile... Çünkü Türkân hanımın gün görmemiş teninde beyaz mermer cansızlığı vardı: Düş gücünüzün sınırlarında gülümseyen, sorumsuz bir ölüm melegi görüntüsüne bürünüverirdi hemen.

Kendisine öykünüzü anlatmak için uygun bir zaman kol-
lamanız, sesinize, ölüme yaraşan donuk bir üzün perdesi dü-
şürmeye çalışmanız da gereksizdi. Çünkü güzel ev sahibiniz,
anlatabacaklarınızı hammadde olarak alır, işler, özüne en uygun
biçimi verirdi nasıl olsa.

Günün birinde bir akşam sofrasında, ikinci kadeh rakısını bi-
tirdikten sonra, dirseklerini masaya dayar, çenesi yumruk yaptı-
ğı ellerinde, gözleri tabağına çevrik beklerdi. Konuşulan sözlerin
birinden çağrışım yapmışçasına birden hatırlardı sanki. Ve başını
tabağından kaldırır, sağ elini uzatıp konuşmaları keserdi. İstediği
sessizliği yarattıktan sonra bir süre duralardı. O anda yalnız saat-
lerin tıkırtılarını duyardınız. Türkân hanım hafif miyop gözlerini
kısarak, duru bakışlarını teker teker konuklarının yüzlerinde do-
laştırır, konuyu yadrigatan şakrak bir sesle anlatmağa başlardı.

Yılgin bekleyişlerin, uzayan korkuların ardından gelen ya-
vaş ölümler; hastane koğuşlarının kimsesiz, umutsuz ölümleri;
lekesiz ak çarşaflar örtülü yatakarda ölümle ilgili bütün tören-
lerin eksiksiz yerine getirildiği o erinçli, tok karınlı geleneksel
aile ölümleri; sıraların üzerinde, yol ortasında, kaldırımlarda
donup kalan korkusu, hiç bir yana bulaşmayan sessiz ölümler,
hepsi hepsi Türkân hanımın ağzında buruk, şaşırtıcı bir şaka bi-
çiminde öyküleşirdi.

Ben böyle tanışmadım Türkân hanımla. Muayenehanem
oturduğu evin karşısındaydım. Ağrıyan yirmi yaş dışına söyle bir
bakmam için uğramıştı. Onunlarındaki ilk izlenimim şu ol-
du: Gereksiz tek söz söylemiyor, konuşurken ne kaşlarını ne de
ellerini oynatıyordu. Oysa bütün hastalarım –yılların geçmesiy-
le içli dışlı olmamışsağ eger– kararsız, şaşkın ve tabii korkaktır-
lar. Ötekiler, yani az çok arkadaş olduklarım, alabildigine geve-
zelik etmekten, esas dertleriyle ilgisi olmayan sözleri art arda
sıralamaktan bir türlü vazgeçmezler.

Türkân hanıma, dişinin çekilmesi gerektiğini söylediğimde,
yüzünde hiç bir kırpırtı olmadı. "Peki," dedi yalnızca. Kökü kır-
rıkk olan dişi zorlayarak çıkarttım. Canını çok yakmış, hiç değilse
sinirlerini bozmuş olabilirdim; ama o ne sesini çıkardı ne de
ufacık bir hareket yaptı. Saygı uyandıran bir soğukkanlılığı var-
dı. Biraz uzanıp dinlenmesini beklerken konuşmuş olmak için,

"Evinizin konuklarından olmak isterdim," dedim. "Ancak gerekli koşulu yerine getirecek fırsat elime geçmedi daha."

Kaşlarını çatarak yüzüme baktı. Ağzında kocaman bir tampon bulunduğuundan konuşamıyordu.

"Bir akşam üzeri uygun bir ölüm olayıyla ziyaretinize geleceğim. İzin verirseniz tabii."

Şöyle bir gülümsemi ve başını "olur" der gibi salladı.

Bir hafta sonra telefon edip beni akşam yemeğine beklediği ni söyledi.

Safiye Günel

Altmış yaşlarında dul bir ev kadını. Türkân hanımın apartmanının bodrum katında oturmaktı. Ancak geleneklere ve çocukluğunda geçerli bulunan ahlâk kurallarına tutunarak ayakta kalabilen, bu arada zenginliğe, bol paranın zenginlere sunduğu sonsuz olanaklara (araba, kristal ve gümüş eşya, kürk, Avrupa yolculukları, takılar gibi) aşırı saygı duyan bir kadın. Hatta bu durumda (yani zenginlik karşısında) saygıının, imrenmeden öteye geçtiği de söylenebilir. Çünkü imrenmenin kolaylıkla kıskançlığa dönüştürebileceği, kıskançlığın ise geleneksel ahlâk kuraları ile bağdaşmadığı Safiye Günel'ce bilinmektedir.

Safiye Günel anlatıyor:

Bu Türkân hanım üç kat üstümüzde otururdu. Otururdu ya, yüzünü bizimki rahmetli oluncaya kadar görmedim desem yalan olmaz. Neden derseniz, apartmanda kimseciklerle görüşmezdi. Sokağa da mı hiç çıkmazdı neydi, öyle merdivenlerde filan rastlaşmışlığımız da yoktu. Konu komşudan onu nasilsa görmüş olanlar anlattılar: pek güzel, pek sık, aynı zamanda da kibirliymiş; insanın doğru dürüst yüzüne bile bakmazmış, Kocasının kazancı yerindeymiş. Kocaman bir arabaları vardı. Kocasını görmüştüm bak. İyi yüzlü, efendiden bir adamdı: karısı gibi kibirli değildi hiç.

Önceleri bu Türkân hanımın gerçekten burnu büyük bir kadın olduğuna ben de inanmıştım. Kocam rahmetli olduğunda başsağlığına gelince pek şaşırıldım doğrusu. Bir yandan acıma filan bakmayı seviniyordum. Böyle bir kadın tutup benim evime gelsin... Üstelik sonunda Türkân hanımı görmüştüm işte. Ama –neye yalan söyleyeyim– hiç de ölü evine gelir gibi gelmemiştir: Süsü püsü yerindeydi; sanki çaya, baloya gidiyordu. Parmağında bir tektaş pırlanta yüzük vardı ki, bu kadar büyüğünü kuyumcu vitrinlerinde bile görmemiştim. Olsa olsa Filiz Akın, Türkân Şoray filan takarlar böylesini... Böylesini ne demek... yalancısını tabii, o da filimlerde. Bununkisi ise sahiciydi. Anlamaz mıymış? Bir yüzüne baktım Türkân hanımın, bir de tektaş pırlantaya... Sonra döndüm bir de bizim eve, yüzleri eskimiş, solmuş, kirlenmiş koltuklara baktım. Onu nereye oturtabilirdim ki. Ama Türkân hanım benim buyur etmemi beklemeden geçti, en eski koltuğa oturdu; tipki bir tahta kurulur gibi.

Sonra da uzun uzun konuştu. Konuştu dedimse... Ölü evinde ne konuşular? Ben rahmetlinin hastalığını, ölümünü filan anlattım, arada ağladım. O da bir güzel dinledi. Arada sorular da sordu. Doğrusu bu ilgisi çok hoşuma gitmişti. "Ne insan kadın," diyordum içimden, "bir de buna burnu büyük diyorlar." Demez olaydım keşke!

Sonra bana neler yaptı, bir bilseniz!

Sen tut, kocamın ölümünü konuklarına anlat. Hem de rakı sofrasında, bire bin katarak. Ne yalanlar ne yalanlar uydurmuş. Güya bizi eskiden beri tanır mı. Tanır mı da kocamın emekli bir müzik öğretmeni olmasından ötürü utandığını bilirmiş. Lâf işte... Neden utansın ki! Sonra müzik öğretmenlerinin, cimnastik öğretmenleri kadar bile saygı görmediklerini, cimnastik öğretmenlerinin hiç değilse, güçlü kuvvetli olduklarını söylemiş. Kocam için "gözlüklerine, sigaraya, karısına ve yeteneksizliklerine alıştığı gibi horlanmaya da alışmıştı," demiş. İşte aynen böyle söylemiş. Sizin anlayacağınız, ben gözlük gibi bir şey oluyorum, kocam da horlanıp duran yeteneksiz biri... İnsan bir ölüni arkasından böyle konuşur mu? Densizin biriymiş demek ki... Sözde rahmetli hastaneyeye gitmek istememiş de ben zorlamışım. Şişman olduğum, o da zayıf olduğu için benden korkarmış rahmetli. Ya kocamın ölümü-

nü anlatışı, ona ne buyurulur?. "Karısının uzattığı bardaktan bir yudum su içti emekli müzik öğretmeni. Sonra süt boğazına kaçmış gibi hıkkadı bir... Başı önüne düşüverdi... Ölmüştü." A mübarek kadın, orada bulundun mu ki? Nereden biliyorsun?

Bütün bunlar bir canımı sıkı, bir canımı sıkı sormayın. Gene de diyorum ki, acaba çekemeyenler mi uydurdu? Öyle güzel, görmüş geçirmiş bir kadın neden bu densizlikleri yapsın. Neden durup dururken benimle uğraşın. Besbelli uydurdular canım. Türkân hanım kimselerle görüşmezken, rahmetliye ve acıma saygı gösterdi, kalktı evime geldi. Çekememişlerdir, bilmez miyim ben?

Sait Coşkun

Avukat. Kırk beş yaşlarında. Tanrı'ya, hukukun üstünlüğünü ve cezanın kişiselliği ilkelerine, toplumu yülcelenen üstün ahlaka ve "Tabii Hukuk" a inandığını söyler durur. "Tabii Hukuk" konusundaki bilgileri kıttır. Birkaç tanım, kendisini coştururan birkaç tumturaklı cümle bellemiştir, o kadar. İçki sofralarında bunları tekrarlamak, Sait Coşkun'a büyük zevk verir; kendisini yükselmiş hisseder; çevresindekileri etkisi altına aldığına, dahası topluma olan büyük borcunu böylelikle ödediğini düşünür. Gerçekte Sait Coşkun'un toplum değerlerine uygun bir biçimde mesleğinde ilerlemesini, kısacası bol para kazanmasını ve "piyasada tutunmuş bir avukat" olabilmesini engelleyecek hiç bir inancı yoktur. Kendisi hakkında bilinen tek kesin şey, eğlenceyi sevdiği dir. Çok güzel, edepli ve yerinde anlattığı fıkralardan, yaptığı hoş şakalardan ötürü içkili toplantıların vazgeçilmez kişisidir.

Sait Coşkun anlatıyor:

Birisine karımın ölümünü anlatmamalıydım, mutlaka yapmamalıydım bunu; yoksa çıldırabilirdim. Aslında herkes karımın nasıl ve neden olduğunu biliyordu. Kanser olduğunu ve (çok şüfür) fazla acı çekmeden olduğunu yani. Kimilerine ben kendim

anlatmıştım; en baştan başlayarak, hiç bir ayrıntıyı unutmadan ve bıkmadan, usanmadan anlatmıştım. Ama anlatmadığım bir şey vardı. Ve bunu birisine söylemezsem sanki çıldıracaktım. Yanlış anlaşılmasıın, karımın ölümünü kolaylaştırmaga kalkışmış değilim. Yukarda Tanrı var, her şeyi görür ve bilir, hem ben kendim hukukçuyum, bir insanı nasıl öldürübileirim?

Sorun başka. Karım öldü diye acı çekmiyorum ben. Acı çekmiyorum diye vicdan azabı da duymuyorum. Ne var ki, insanlar ölüyorlar işte. Yaşamak için öyle kısa bir zaman parçası bırakıyor ki! Siz yetmişinizde filan öleceğinizi, o güne kadar da çok zamanınız olduğunu düşünürken, daha kırkıncıza bile varmadan –tipki karım gibi– hop, ölüveriyorsunuz.

Oysa ben yaşamak istiyordum. Dakikalarımı harcamadan yaşamak. Çünkü bir gün geliyor, –uğursuz bir gün– sizi kefelenleyip, toprakta önceden kazılmış, çimentolanmış bir çukura koyuveriyorlar. Ardından kürek kürek toprakla artık hiç bir işe yaramayan bedeninizi örtüp unutulmağa bırakıyorlar. Orada, karımın mezarının üzerindeki toprak çiğnenirken ben kendimi düşündüm hep. (Bunu burada utanmadan söylüyorum, çünkü bir kez Türkân hanıma anlatıp rahatlattım. Tanrı ondan razı olsun!) Karımın işi bitmişti nasıl olsa; artık yaşamıyor olmanın acısını da duymuyordu. Ama ben mezarlıktan çıkar çıkmaz bir arabaya atlayıp yaşamağa başlamak istiyordum. Hemen, hiç väkit yitirmeden. Bunu kime anlatabilirdim?

Öylesine istediğim halde bir türlü yaşamağa başlayamadım. Nasıl yaşanacağını bilmiyordum, yaşamak nedir hiç öğrenmemişim meğer. Sonra bir arkadaşım bana Türkân hanımdan söz etti. Onun evinde mutlu olacağımı söyledi. Ama oraya kabul olunmanın bir koşulu vardı; o koşulu seve seve yerine getirmeğe hazırladım. Üstelik kimselere söyleyemediğim şeyi, yani karımın ölümüne pek üzülmemiğini, asıl derdimin başka olduğunu ona söyleyip rahatlayacaktım da. Ne var ki Türkân hanım yalnızca karımın hastalığıyla, ölüm biçimiley, son sözleriyle ve gömülüşüyle ilgilendi.

“Cesetlerin toprağa bırakılmaları çok doğal ve tekdüze bir iştir,” dedi. “Herkes aynı biçimde gömülür. Ama nedense anlatılanlar değişik oluyor. Şaşılacak şey.”

Türkân hanım, daha sonraki anlattıklarımla, yani korkularımla, tedirginliğimle filan ilgilenmedi. Beni dinlemedi bile. Kızıcası yaşama isteğimi hiç de ilginç bulmamıştı. Belki de böylesi daha iyi oldu. Benim için önemli olan yalnızca konuşabilmekti, kendimi ille de dinletmek değil.

O günden sonra yaşamağa başladım mı, bilemiyorum. Ama Türkân hanımın sofralarında çok eğlendiğimi, çok iyi vakit geçirdiğimi itiraf etmemiyim. Yıllanmış evliler ve bekârlar için başkent geceleri korkunçtur. Eğlence yerlerine gidecek para bulamaz çoğu. Ben bile kendi hesabına pek pek ayda iki-üç kez bir gece kulübüne gidebiliyorum. Sonra da başında bir ağrı, yüreğimde doldurulmaz bir boşlukla eve dönüyorum. Ama Türkân hanımın sofralarında öyle değişik kişilerle karşılaşıyorsunuz ki! Sonra böylesine güzel bir kadınla, üstelik bütün güzelliğini, inceliğini cömertçe gözlerinizin önüne seren bir kadınla üç dört saat beraber bulunabilmek...

Yalnız her akşam dinlemek zorunda olduğumuz o ölüm öyküleri yok mu? Sofraya oturur oturmaz anlatsayıdı da bir an önce kurtulsaydık keşke. Ya da kafalarımızın iyice dumanlandığı, hiçbir şeye aldırmadığımız, hiç değilse ölümün karşısında ürküntü, tiksinti, korku yerine çabucak geçiriliveren gözü yaşlı bir üzüntü duyacağımız ayrılma saatlerine saklasayıdık öykülerini... Ne gezer? Bu işi tutuyor, en kıvamında olduğumuz, akıllıca bir hayat felsefesi üzerinde konuşmağa başlayacağımız zamana saklıyordu. Ne yapalım? Bu da evinde geçirdiğimiz eşsiz saatlerin bedeli oluyordu işte. Biz de çaresiz seve seve ödüyorduk.

Çoğu kez kurnazlık yaptığımız olurdu. Bu işin ustası bendim galiba. Türkân hanıma o güzelim kahkahalarını attıracak fıkralar anlatır, şakalar yapardım. Kimi konuklar da arkası hiç gelmeyecekmiş gibi görünen konulara dalıyorlar ya da Türkân hanımın istekle dinleyeceğini sandıkları tartışmalara girişiyorlardı. Ama bütün bu çabalar, ancak bekleyişimizi uzatmağa yarıyor ve kırılıveren umutlarımız, bekleyişimizi daha dayanılmaz hale getiriyordu.

Gene de on beş-yirmi dakika için yüreğimize bütün karanlığı ile ölüm korkusunu salması; istekle, tutkuyla ve kendimize öz-

gü bir sürü nedenle Türkân hanım tarafından kabul buyrulma-
ğa can atmamıza, hevesle üç kat merdiveni soluk soluğa tırman-
mamıza engel değildi. Başkaları ne düşünüyordu bilemem: Ben bir zamanlar yaşamak diye tutturmuştum; ama yaşamamın
ne demek olduğunu hâlâ anlamış değildim. Daha doğrusu bunu bana –nedense hep Türkân hanımın yanına oturmak ayrıcalığı-
na sahip bulunan– o bilgiç dişçi söylemişti. Tutmuş, aydın görünüslü, çok kitap okuyan, ağızı lâf yapan biri diye ona açılacak ol-
muştum da...

“Toplumsal bir zorunluluk,” demişti, kendisini hemen ele veren bilgiçliğiyle. “İçine kapanık midyeler gibi, bir kaya parçasına sımsıkı yapmışsınız. Siz derken, sizler demek istiyorum, sakın alınmayın; hatta biz demek istiyorum. Hayat acı ya da tatlı, doğal güzelliklerle doludur. Bunlara toplumsal güzellikleri de ekleyebilirsiniz. Güzellik derken valslerin çalındığı bir balo salonu düşünmüyorum. Bir insanı tanımak, geçici bir süre için de olsa onu sevmek, sevilmek, hatta ihanete bile uğramak... Bir çocuğun elinden tutmak, yaşlı bir kadın yolda karşısından karşıya geçerken ona yardım etmek... Gecenin geç bir saatinde sokağa fırlayıp dondurma ya da köfte yemek... Yağmurda ıslanmak, kar altında yürümek... İnsan bunları tatmak için yaşar. Hep bu tad alma anını bekler. Ama hiç bir zaman gerçekleştiremez. Gerçekleştirme olasılığı zaman geçtikçe daha da azalır. Sonra can sıkıntısı denilen baş belâsına kurtulmak için her çareye başvurduğu kısır dönem gelir çatar. Pek uzun süren, belki de taa ölünceye dek süren o kısır dönem... Politik bir bağlantısı olmayan herkes yalnızdır; güvensiz ve sanki işsiz gücsüz gibidir. Eğlenceyi seviyorsunuz değil mi? Eğlenirken toplumdaki, daha doğrusu evrendeki gerçek yeriniyi bilememekten doğan beceriksizliğiniz, şaşkınlığınızı giderdiğinizizi sanıyorsunuz da ondan.”

Belki haklıydı bu dişçi. Belki de haklı olduğu için bu kadar çok kızmıştım ona. Politik bağlantısı olmayanlar... Belki ama benim bir hukukçu, bir avukat olarak hiç bir yararım dokunmuyor muydu bu ülkeye? “Hukukun Üstünlüğü Derneği”ne ve “Avrupa Hukukçular Birliği”ne de üyeyim ayrıca. Bir partiye kayıtlı olmasam bile... Zaten politikadan tıksınırım.

Bütün bunların Türkân hanımla ilgisi yok tabii... Ama onun sofraları hakkında az çok bilgi verebildim sanıyorum. Demek istedigim, onun evinde herkes iyi eğlenir, iyi vakit geçirir ve... yaşardı işte.

Macide Köker

Türkân hanımın gençliğin günlerini geçirdiği mahallede bir emekli öğretmen. Bütün emekli öğretmenlerde görülen özelilikler onda da var: Noktasız, virgülsüz konuşduğundan, bu yüzden de yutkunmağa vakit bulmadığından, ağzında biriken tükkürükler, biraz sonra sesli harfleri tok ve yuvarlak bir şekilde söylemesine yol açar. Bu da insanı pek rahatsız etmez. Hatta konuşmasına hoş bir çeşni verdiği bile söylenebilir. Şu var ki -öğretmenlik günlerinde edindiği dersin sonuna doğru, canı sıkılıp da anlattıklarını izleyip izlemediğinden kuşkulandığı öğrencisini azınlamak alışkanlığından bir türlü kurtulmadığından- konuşması uzadıkça ses tonu giderek yükselir, anlattıkları zararsız bile olsa, azarlar gibi konuşmaktan kendini alamaz.

Macide Köker anlatıyor:

Güzel kızdı Türkân, mahallenin en güzel kızydı. Ayrıca ortaokulda da bir yıl öğrencim oldu. Dikbaşının biriymi. Bunu hiç unutmuyorum. Azara filan da aldırmazdı. Kafasını diker, öylece otururdu sırasında. Yalnızca bana değil de, bütün dünyaya kafa tutar gibi. Belki de böylesine gururlu oluşu, güzelliğiyle övünmeden ileri geliyordu. Ama bana kalırsa güzelliğine bile kafa tutuyordu. Yeni önem verdiği şey güzelliği değildi belki. Gururlu mu demiştim az önce? Yanlış! Söyledim ya, düpedüz kafa tutuyordu o. Kime, neye karşı? Nereden bilebilirdim? Babası küçük bir memurdu. Trenlerde çalışırdı, kondüktör mü, makinist mi neydi? Sizin anlayacağınız, ailenin parasal durumu iyi sayılmazdı. Zaten o mahallede oturan hangi ailenin durumu iyiydi ki. Üstelik savaş yılları... Ama eğri büğrü taş döşeli yokuşları tırmanıp

da asfalta doğru şöyle bir döndünüz mü, her şey başkalaşırıdı. Evinize on beş dakika uzaklıktaki sık mağazalarda satılan malların kimin için olduğunu düşünmek hakkınızdı belki. Ankara bir memur kentiydi. Biz hepimiz de az maaşlı memurlardık. Ama vitrinlerde sergilenen malları alacak paramız yoktu.

Bizim bütün bunlardan ötürü yakınmak aklımızın köşesinden geçmezdi gene de. Uslu yaşamağa alıştırılmış, öyle büyümüşük. Ama Türkân başkaldırırdı işte. Nereden öğrenmişti başkaldırmayı? Hepimiz akşam yemeklerinde yalnızca çorba içebilen, gene de devletin maaşlı hizmetlileri olmakla ögünen yetingen kişilerdik. Haa, bakın, o yetingen değildi belki. Asıl kafa tuttuğu kişi de bir kondiktör (ya da makinist, her neyse) olmaktan ileri gidemeyen, elli ne kadar yıkasa is karasından kurtulamayan zavallı babasıydı. Öyle şaşkınlıkın bakmayıñ yüzüme! Bunca yıl öğretmenlik yaptım, çocuk psikolojisini bilirim. Tabii hiç bir zaman babasının yüzüne bir şey söylememiştir. Zaten öyle az görüyordu ki adamcağızı. Ona kafa tutamayınca dünyaya saldıryorordu bu kez... O güzelim on üç yaşıyla!

Bakın, emekli olduktan sonra artık rahatlıkla söyleybili-rim: Güzel öğrencilerimize karşı zayıfızdır biz. Yani güzel bir öğrenciye hak ettiğinden bir-iiki numara daha fazla vermekte sakinca görmeyiz.

Bu ayrıcalıktan yalnız Türkân yararlanamamıştır. Dikbaşılılığı, huysuzluğu, daha daha şunu da söyleyeyim: bizleri adam yerine koymaması yüzünden. Çalışkan bir öğrenci sayılmazdı. Gene de -aklında yanlış kalmadıysa eğer- sınıflarını bütünlüğe kalmadan geçmiştir, beş'le altı'yla yetinerek tabii.

Türkân liseyi bitirdiğinde biz hâlâ aynı mahallede oturuyorduk. Tam o sıralarda canı sıkılmağa başladı; liseyi bitirdiği yaz yani. Canının sıkıldığını nereden mi anladım? Saçlarının biçimini değiştirip durmasından. Değişecek giyimi olmadıgından saçlarıyla oyalanıyordu besbelli. O güne gelinceye degein – bin dokuz yüz kırk beşler filan; öyle ya savaş yeni bitmişti- erkeklerle bir ilişkisi olmamıştı Türkân'ın. Olsaydı duyardık. Mahallenin bütün oğlanları peşindeydi ya, o kimseye yüz vermiyordu. Hatta zengin bir komisyoncu ogluna istedi de, Türkân varmadı. Sonra gitti, o oğlunu buldu: Tarık'tı adı, eğer akımda yanlış kal-

madıysa tabii. Tarık, bir ayakkabı tamircisinin oğluydu. Babası eskiciydi ama Tarık Hukukta okuyordu, Halk Partisinden burs alarak.

İki yıl gezdiler. Hem ne gezmek... ne görenek tanıyorlardı ne saygı. Üstelik o yılları düşünün. Hani af buyurun, ancak öbür türlü kadınlar yaparlardı Türkân'ın yaptıklarını. Ailesi yemin dibine girdi, kızları dile düştü diye. Sonra da mahalleden taşınmak zorunda kaldılar. Derken bir de ne duyayım? Oğlan fakülteyi bitirince bunu bırakıp, bir sınıf arkadaşıyla nişanlanmamış mı? Kızın babası epey varlıklıymış. E, şimdi Tarık'a da hak vermek gereklidir. Oğlan avukat olacak, yazlıhane açacak. Hani nerede para? Babası eskici... Türkân'ın babası derseniz, o da çulsuzun teki. Oğlan haklıydı haklı olmasına ya, biz gene de Türkân'a acidik. Türkân'ın tentürdiyot içtiğini söylediler. Demek ki çok seviyormuş oğlunu. Çünkü benim bildiğim tendürdiyot filan içecek kız değildir o. Her güçlüğüne altından kalkar. Kafasını dikip saçlarını söyle bir savurdu mu, tamam. Yani ben kendini öldürmeye kalkışmamıştır diyorum. Ama iyice yıkılmıştı zavallılıcık. Bir gün yolda gördümü, az kalsın tanımayacaktım.

Neyse, gene de Tanrı yardım etmiş, dile düşmesine alındırmayan bir adamlı evlenmiş, iki de oğlan doğurmuş. Ama ondan da mı boşanmış sonra ne? Dedim ya, pek dikkafalı, dediği dedik bir kızdı.

Sermet Muhtar Zaralı

Ne iş yaptığı bilinmiyor. Yalnız iki yetişkin oğlunu ve kendisini geçindirecek kadar kazanıyor. Yani parasal durumu fena sayılmaz. Türkân hanımın ilk kocası. Gezginci tiyatrolarda komik rollerine çıktıığı sanılan birtakım adamlar vardır; işte Sermet Muhtar bey tipki bu adamlara benzer. Biçimsiz görünüşünün (kısa boylu, çok zayıf, gene de göbekli, az kambur, duglas büyükli, on numara miyop, dazlağı geniş, bunu örtmek için ensesinde bir yumak kıvırcık saç biriktiren bir adam düşünün) ya da bilinmez hangi nedenlerin uyandırıldığı aşagılık kompleksini, adına bir ikincisini ekleyerek (Muhtar) ve önüne geleni bayağı maska-

ralıklar yaparak eğlendirmek yoluyla gidermeğe çalışmaktadır. Aslında bu soytarıca eğilip bükülmeler, gönül bulandırın yerli yersiz şakalar, sırtmalar, lekesiz, saf, soylu bir yüreği gizlemektedir. Ama onu (yüreği) görebilmek için kim bunca saçmaliği ayıklamak zahmetine katlanır? Türkân hanım da katlanamamış olacak ki, küçük oğulları beş yaşına gelince ayrıldılar.

Gariptir, çocukların büyündükçe, hiç bir çaba göstermelerine gerek kalmadan, yanı başlarında çarpan bu iyi yüreğe gerçek değerini vermeyi başardılar.

Sermet Muhtar Zaralı Anlatıyor:

Evet, elbette evliydik biz. Şeyle, onunla demek istiyorum. Adı neydi? Hani demin söylemiştiniz. Unutmuşum da... Evet, Türkân tabii, oydu. Güldüğümne bakmayın çok zor bir ad bu. Yanni kafiye düşürmesi zor demek istiyorum. Sizin anlayacağınız, yeni evlendiğimizde şiirler yazardım Türkân için, oradan biliyorum. Durun anlatayım: Sabah kahvaltısını bir tepsİYE koyup yatağına götürürdüm. Filimlerde görmüştüm: zengin kadınlar kahvaltlarını yataklarında yaparlardı. Uşak, gümüş bir tepsİYLE içeri girer, perdeleri açardı. Bizim sağımız filan yoktu tabii, gümüş tepsİMİZ de yoktu. Üstelik zengin de değildik. Bu yüzden Türkân'a kahvaltısını ben götürürdüm. Epey yoksul bir kahvaltiydi bu: çay, ekmek, peynir. Zeytinyini sevmezdi. Tereyağı pahalıydı. Kahvaltinin yoksulluğunu bağışlatmak için bir de çiçek kordum tepsİYE. Öyle çiçekçilerden alınma gül, karanfil filan sanmayın; işte bahçelerde ne bulursam o... bazan yalnızca bir yeşil dal. Ben elimde tepsİYLE içeri girdiğimde o uykuda olurdu. "Guguk, guguuukçuuk," diye seslenirdim. O da uyanırdı. Ama nedense hiç gülümsememişti bana. Bir sabah gülüşü... güneşle birlikte... İnsan, yanı bir erkek, koca bekler değil mi? Ama o gülmezdi.

Unutmadan söyleyeyim: bu ilk aylardaydı. Yani yoksulluğumuz demek istiyorum. Sonra ona reçelli, tereyağılı kahvaltlar da götürürdüm. Gene de gülümsememişti bana.

Neler anlatıyordu? Evet, kafiyelerden söz ediyordum. Ka-

fiye derken nereletere geldik işe bakın. Arada şiir yazardım. Onu da kahvaltı tepsisine kordum. Tabii hep Türkân'dan söz eden şiirler... Çiçek bulamadığım zaman şiir yazmak zorundaydım. Türkân'a kafiye düşürmekse gerçekten pek zordu. Bir keresinde çaresizlikten Emirgân'ı kullanmak zorunda kalmıştım da Türkân okuyunca pek gülmüştü. Düşünsenize bir, Ankara'da oturuyorduk ve ben Emirgân'dan söz ediyordum. Gülmekte haklıydı. Zaten ben de gülmesini istemiyor muydum? Bana sorarsanız, gülmek iyidir.

Valla, pek bir şey gelmiyor aklıma... Ne anlatsam ki? Evlenmemiz çok kolay oldu. O zamanlar üniversiteye gidiyordu. Yolda karşılaşıyorduk. Ben işten dönerken... Öteki kızlar üçer-dörder yürürlерken, bu hep tek başınaydı. Onların yanında erkek arkadaşları da olurdu. Türkân'ın olmazdı. Düşünün, hep tek başınaydı. Tek başına ve üzgün. Herkes hızlı adımlarla kahkahalar atarak Türkân'ın yanından geçip gider, sonunda o gittikçe tenhalaşan kaldırımda tek başına kaliverirdi. Oysa hepsinden güzeldi. Yani güzellik –onunkisi gibi bir güzellik– insana arkadaş kazanmak, gülmek, kahkahalar atmak hakkını verir, demeğe mi getiriyorum? Ne bileyim işte, hali dokunurdu bana. Bir gün bütün cesaretimi topladım, kendisine evlenme teklif ettim. Bir pastaneyeye gidip konuşmamızı istedi. Bir saat bile oturmadık pastanede. İki pasta yedi (bu iyice aklımda); biri çikolatalı, biri kremali. Ben heyecandan çayı bile biterememiştim. Ayrılıken düşünmek için iki gün izin istedim. Bir ay sonra evlendik.

Sekiz yıl evli kaldık. Bu sekiz yıl içinde iki oğlan doğurdu. Çocuklarım annelerine benzerler. Yani yüzleri... Karakterlerine gelince... ne diyeyim, iyi oğlanlardır.

Söyleyeceklerimin hepsi bu kadar. Haa, evlenmemiz kolay oldu demiştim, boşanmamız da öyle oldu. Yani kolayca boşanıverdik.

Halim Mertoğlu

Türkân hanımının ikinci kocası. Müteahhit... Mühendis, tüccar filan da olabilir. Konuklar, hatta Türkân hanımın kendisi bi-

le Halim beyin mesleğiyle hiç ilgilenmediklerinden, biz de bunu sormak gerektiğini duymadık. İş arkadaşlarında ve yanında çalıştırıldığı tüm işçi ve hizmetlilerce çok seviliip sayıldı, büyük iş çevrelerinde kesin bir güven uyandırdığı bilinmektedir. Ne var ki, Halim beyin iş arkadaşlarını Türkân hanımın sofralarında gören olmamıştır. Bunu Türkân hanım mı yasaklamıştır, yoksa Halim bey mi böyle istemiştir, bilinmemektedir. Belki de Halim beyin dostlarının hiç birinde ölüm'den ya da ölüler'den söz etmek, bu tür olaylar anlatıp Türkân hanıma hammadde vermek yeteneği yoktur. Belki onlar iş'e önem verdiklerinden ölümden çok hayatı, daha doğrusu hayatın ancak tek yönüyle ilgiliydi.

Halim Mertoğlu anlatıyor:

Türkân hanımın konukları içinde en çok ayıralığı olan bendim. Onun sofralarının değişmez ve vazgeçilmez konuğu olmakla övünebilirdim. Başkaca bir ayıralığım, kişi olarak özelliğim ya da özenilecek bir yönüm olduğunu sanmıyorum.

Türkân hanım başka konukları için olduğu kadar, benim için de bir yabancı olagelmiştir. Kendisiyle ilintili çok az şey biliyorum. Çünkü kendisinden hiç söz etmezdi. Kimi konuklarla bölüşüğüm bir üstünlüğüm vardı. Türkân hanım benimle hep siz diye konuşmuştur. Onun ancak gençlerle "siz" diye konuştuğunu, orta yaşın üstündeki herkese (kadınlar dışında) "sen" dediği ni düşünürseniz, altmış yaşında bir adam için bunun bir üstünlik olduğunu anlaysınız.

Türkân hanımın kocası olmak ve böyle anılmak... Hayır, bu bana hiç sıkıntı vermedi. Olağan bir şeydi öyle anılmak. Hem benim Türkân hanımla ilişkilerim üzerinde kafa yoracak zamanım olmamıştı ki... Çok çalışırmış ben, bütün gün... Sabah dokuzdan akşam sekize kadar. Ama karma düşkün olduğum, onsuz yapamayacağım bir gerecti. Ankara dışında, çok çekici iş önerileri almış ve hepsini geri çevirmiştirdir. Yapılması gerekli kısa yolculuklara bile, kendi yerime bir başkasını göndermişimdir.

Ne anlatayım isterseniz? Birbirimizi o çok uzun süren yemek süresince görüyorduk ancak. Bir sürü konuğun, bana sorar-

sanız, yabancıların arasında yani. Çok yorgun olurdum, gidip hemen yatmak isterdim. Ama ne kadar yorgun olursam olayım, birkaç saat boyunca Türkân hanımın yüzünü seyretmek, sesini duymak güzeldi, iyiydi.

Fahir Duran (General) anlatıyor:

Ben Türkân hanımın konuğu değildim. Halim beylerin konuğu idim. Bunu belirtmekte yarar buluyorum. Türkân hanımı, Halim beyin karısı olarak tanıdım çünkü. Halim beyi çocukluğumdan beri tanırıım. Kardeş torunları olurduk. Bahçeleri birbirine bitişik evlerde büyümüşük. Küçük yaşılarımızda bile ağırbaşlı bir dostluğumuz vardı. Zaten o zamanlarda ağırbaşılık, karşılıklı saygı pek kolay ve küçük yaşlarda kazanılan bir nitelikti. Bunu, hemen bütün yaşıtlarımın yaptığı gibi, şimdiki gençleri kınamak için söylemiyorum. Her çağın kendine özgü, çağın iyi-kötü (daha doğrusu anlaşılamamış) özelliklerinin, gereklerinin kişilikler üzerine vurduğu birtakım ortak damgaları vardır. Söylemek istedığım yalnızca bu. Biz ve bizim gibiler, yedi-sekiz, hatta on beş-on altı yaşımızla bugün yaşasaydık, belki gülüñç bile olurduk. Önleyemediğimiz katılığımız, *kuşak ayrimı* adı altında geçiştiriliveriyor neyse ki.

Ben ayrıca Türkân hanımla Halim beyin evliliklerinde nikâh tanığı olarak da bulunmuşumdur. İkisine de sonsuz sevgi ve saygıım vardır. Türkân hanım, benim hep onur konuğu olmamı, yani masada sağ yanında oturmamı isterdi. Ben bir gece onun yanına oturmuşsam, bir başka gece mutlaka Halim beyin yanına otururdum.

Halim bey az konuşurdu. Hatta bir başkası, onun, sofrada konuşulanlarla ilgilenmediğini bile sanabilirdi. Oysa Halim bey hiç bir konuşmayı kaçırmasızdı. Dinler, sonra bir tek cümleyle düşüncesini belirtiverirdi; usul usul, ancak benim duyabileceğim bir sesle. Ve tek cümleyle özetlediği yargılarında şaşmaz bir doğruluk bulunurdu.

Kendi aramızda pek konuşmadık. Ama Halim beyin yanında olmak bana hep güven ve esenlik vermiştir. Dostlukların

en güzel, insanların yalnızca yan yana oturmaktan bile tad al dikkeleri, gerektiğinde susuşların da değerlendirilebildiği ilişkilerdir.

Türkân hanım hakkında çok tutarsız şeyler anlatıldığını, davranışlarının -giyiminin bile- eleştirildiğini bilmek değilim. O da farkındaydı dedikoduların. Her şeyin farkında olacak kadar akıllı, hiç bir şeyi umursamayacak kadar güçlüydü. Kendine güvenirdi. Bir gün hayatı boyunca çok hata yaptığını, ama hatalarını sevdiğini söylemişti bana.

Güçlüydü, dedim; bir kadın ne kadar güçlü olabilirse o kadar güçlüydü sizin anlayacağınız. Kadında en çok sevdigim erdem, onda en güzel biçimyle yeterincevardı: zayıflık... Belki bu tür zayıflığın kadına gerçekten yaraşlığını Türkân hanım da biliyordu. Hatta ona öylesine önem veriyordu ki, ortaya çıkaramağı en uygun anı bekliyordu. Kırkını geçtiği halde umudunu yitirmemişti. Sonunda -bilindiği gibi- zayıflığını sonuna kadar kullanmaktan çekinmedi.

Ama ben hâlâ düşünürüm, zayıflık mı yoksa güclülük müydü bu? Diyelim, ikisi de...

O ünlü sofralarda çoğunlukla sessiz, nerdeyse kırıltısız duran Türkân hanımı, Boticelli'nin kadınlarından biri gibi seyrederdim (Roma'daki ataşeliğim sırasında az mı gidip gelmiştim Floransa'ya, Boticelli'nin kadınları için.) Pastel renkler kullanarak yaptığı makyajı, hep açıkta olan boynunun, göğüsünün şaşılısı aklığı, kendine özgü dünya-dışı (hadi gizemli diyelim) hüzünle birleştirdiği yaşama susuzluğunu yansıtındı. Ünlü ölüm öyküleri bilinen şey... Onların dışında pek konuşmazdı. Ya konuşulanları dinler miydi? Pek azını. Benimle, Oğuz beyle, Gûlây hanımla seve seve konuşurdu. Ama daha çok soru sorar ve cevaplarımıza kulak verirdi. Arada ister istemez öteki konuşmaları da kulak vermek zorunda kalıyordu. Çünkü birbiriryle anlaşamayacak, hatta karîf fikir uçlarında bulunan, üstelik bunları bağnazca savunan kişileri bir araya getirmekten çekinmezdi. Bu yüzden bazan gereksiz, sıkıcı, hiç bir sonuca ulaştırmayan tartışmalar, daha doğrusu atışmalar olabilir, insan güzelim sofra birbirine girecek diye korkardı. Ama Türkân hanım, daha kavga başlamadan tehlikeyi sezer, hemen gerekli önlemlere başvurur-

du. Sözgelimi, yerinden kalkıp çok sevdiği bir çin heykelciğini alır, sonra onun masada elden ele dolaşmasına izin verirdi. Bu arada heykelle ilgili bilgiler vermekten geri durmazdı. Bazan da kocasına seslenirdi:

“Hayatım, şu son aldığım plağı çalar mısın lütfen! Semih bey Beethoven’ın dörtlülerini sevdiğini söylemiştii. Bakalım bunu da begenecek mi?”

Bir avucu bile doldurmayan tahta heykelcik kimsenin ilgisini çekmez, Beethoven’ın dörtlülerini sevdiğini söyleyen Semih bey, müziğe pek pek beş dakika kulak verirdi; ama Türkân hanımın canını sıkmağa kimsenin hakkı bulunmadığı, daha doğrusu, bu sofrada cirkinliklere izin verilemeyeceği incelikle hatırlatılmış olduğundan, kavgaya dönüşmeğe hazır tartışmalar hemen kesilir ya da hiç değilse, daha yumuşak ve uygar bir biçimde sürdürülürdü.

Türkân hanımı akşam yemekleri dışında ziyaret etmeye hakkı olan tek kişi bendim galiba. Bir-iki kez Gülây hanımı çaya çağrırmıştı. Oğuz beyin, çok yorulduğu günler, Türkân hanıma uğrayıp, o ünlü vişne renkli kokteyliden içmeye ve yarımsaat oturup müzik dinlemeye hakkı vardı.

Tabii Türkân hanımın oğullarını da unutmamalı. Üniversiteye giden çocuklar, arada annelerini yanaklarından (ellerinden değil!) öpmeye gelirlerdi. Kanımcıca, bu ziyaretler iki tarafı da sıkmayacak kadar kısa sürerdi.

Ona çay içmeye gittiğimde neler konuşurduk? Her şey... Gazeteleri bile doğru dürüst okumazdı. Birbirinden güzel, değişik biçimlerde yüzüklerle doldurduğu ellerinden birini, umursamazlığını anlatırcasına sallar:

“Gazeteler,” derdi, “bıkıp usanmadan aynı şeyleri yazar dururlar. Kendi hayatlarını yaşamayı beceremeyen insanların korktukları o boş zamanlar var ya... İşte gazeteler bir sürü basit olayla bu boş zamanları doldururlar. Belki gazeteler olmasaydı, insanlar boş zamanlarından bu kadar korkmayacaklardı.”

Gazete okumazdı, kitap okumazdı: eski Mısır, Çin, Japon ve Etrüsk uygarlıklarıyla ilgili olanlar dışında. Bu kitapların hemen hepsi yabancı dilde olduklarından o da oturur, resimlerine bakardı. Bazan merak ettiği bölümleri bana ya da oğullarına ce-

virttirir, bundan da pek çabuk sıkılırdı. Belki asıl aradığını bulamıyordu da ondan. Resimler daha çok şey anlatıyorlardı ona. Evet, okuyan bir kadın değildi; ama çok insan tanıdığından, şaşırtıcı bir belleği, derin duyarlılığı olduğundan çok şey bildiği izlenimini uyandırıyordu. Bildiklerine kendini, kişiliğini de katlığından onunla konuşmak gerçekten hoştu. Ama dostluğumuz ne kadar derin olursa olsun, bana bile pek açılmadığının farkındaydım. Kendince –bilmem neden– tehlikeli, hiç değilse sakınçalı bulduğu konulara yaklaştık mı, ustalıkla sözü başka yöne çevirir, olmadığı bir konyak içip içmeyeceğimi sorar ya da Mısır işi küçük çingiracı çalarak hizmetçisini çağıracak yerde, bir fincan çay almak üzere odadan çıktı.

Onunla yalnız bir tek gün açıkça konuşabildik. Belki de yağmurun yüzünden oldu bu. Balkonun teneke siperliklerine vuran yağmur damlaları elimizde olmadan bizi susmağa zorlamıştı. Her zamanki gibi on üçüncü Louis stili kanepede yan yanaydık. Siyah yünlüden bir giysi vardı üzerinde. Kolları çıplaktı. Beline sırmalı püsküllü bir kuşak takmıştı. Güzeldi, her zamanki gibi görkemli bir güzelliği vardı. Onu sessizce seyrederken şöyle düşünmüştüm: Canının istediği her şeye sahip olmuştu. Ayrıca hiçbir şeyden yakındığını da duymamıştım. Mutlu ve güven içindeydi. Acaba yüreğimi –nedense– salt kadın'a duyulan o gereksiz acıma ile dolduran neydi? Hüzünlü yağmur damlaları mı, yoksa aramızdaki sessizlik mi? İyi ama, o da neden tam o sırada, aramızda daha hiç bir sözcük konuşulmadan, kemerinin püskülleriley oynayıp bocaladığını belli etmişti?

“Neden ölümün arkasına saklanıyorsun?” diye birden soruverdim.

Şaşırmadı, gülümsememi bile. Başı hâlâ önüne eğik, sırmalı püsküllerle oynuyordu. Ne var ki, şimdi elleri titriyordu.

“Saklanmıyorum ki,” dedi bir süre sonra başını kaldırmadan. “Saklısam ölümün sözünü eder miydim hiç? Belki ölümü sizlerden daha çok, gerektiği kadar çok düşünüyorum. Hepsi bu.”

“Hayati düşünsen daha iyi olmaz mı?”

“Yeterince içindeyiz hayatın.”

“Ölümden de yeterince korkuyoruz.”

"Ben korkmaktan söz etmiyorum. İşin içine duyguları karıştırma şimdi. Hayat deyince ne duyuyorsun? Sevinç mi, saygı mı, mutluluk mu? Korkuyu da unutma. İnsanlar yalnızca ölümden değil, yaşamaktan da korkarlar. Hayatı bilmedikleri için korkuyorlar. Ölüm korkusu da bilmemekten ileri gelen bir korku. Prens Hamlet'in söylediğgi gibi işte. Kısacası yaşamaktan da ölmekten de korkuyor insanlar. Hem ben salt doğal bir olay olarak ölümün kendisiyle ilgiliyim. Doğal bir olay... Şu yağan yağmur gibi"

Sırma püskülleriyle oynamayı sürdürerek bir süre daha yağmurun tipirtilerine kulak verdi. Yan yana oturmuş çay içiyorduk. Mutluluğa benzer bir ılıklık duyulabildi. Yağmur damaları, yaşama sevinciyle bağı koparmayan bir hüznü oluşturabiliirdi ancak. Ellerine bakıyordu: Küçük parmağında akik taşı nefis bir altın kakma yüzük vardı. Evlilik halkasının üzerinde de gene eski işçilikle yapıldığı belli olan zümrüt bir yüzük. Bense başka duygular içindeydim.

"Sana bir şey söyleyeyim mi?" dedi, neden sonra, "ben insanları sevmiyorum. Bunu rasgele de söylemiyorum. Uzun uzun düşündüm. Gerçekten sevmiyorum. Yaşayışları ilgilendirmiyor beni. Şimdiye deðin tanıdıklarına ne yapıp ettiklerini sorduðumu gördün mü hiç? Aptalca yakınlamalarını, kısır isteklerini, gerçekleştirmeye uğraştıkları şeýlerin zavallığını, küçüklüğünü... Düşündüm, çok düşündüm. Sonunda insanların hiç deðilse haklı olmaları gerektigine karar verdim. Kötülük, budalalık, şımarıklık yaparken, türlü hesaplar, cimriliklerle kendilerinin ve başkalarının hayatlarını kısırlaştırırlarken bile haklı olmaları gerekiirdi. Masum bir genç kızın yüreğini incittiklerinde bile. Başkalarını ölüme, açlığa, yalnızlığa, türlü acıları çekmeþe bırakıklarında da... Hiç deðilse haklı olmaliydlar. Evrensel bir haklılıktan söz ediyorum, -ne diyorsunuz adına, gâvurca bir sözcükvardı- evet, metafizik bir haklılıktan... İnsanlar haklı deðillerse eğer neden yaşıyorlardı, hem de hiç ceza filan görmeden... İnsanları haklı çikaran bir tek durum saptadım: *ölüm*. İnsanlar öldüklerine, ölüp gittiklerine göre haklı olmaliydlar. Bu yüzden ölümlerine ilgi gösterdim: Aptallıklarını, kıyıcılıklarını, adam sendeciliklerini, cimriliklerini aklayan tek özürlerine senin anlayacaðın..."

Susuyorduk. Ben altüst olmuştım. Çünkü benimle daha önce hiç bu kadar ciddi konuşmamıştı. Bir başka Türkân hanım vardı karşısında şimdi. Onu yillardır hiç tanımadığımı düşündüm. Gücümü toplayıp cevap verdim:

“Benim sevgili dostum,” dedim, “bütün dinlere, ahlâk kuralarına karşı çıkiyorsun sen. Erdemli kişiler söyle düşünürler: madem ki sonunda ölüm var, insanlar iyi olmak zorundadırlar.”

“Sahi mi? Bilmiyordum. Neyse, önemli değil zaten. Ben erdeme saygı duymam. Hem insanlar ölümü düşünüp kötülük yapmaktan çekinmediklerine göre geçersiz bir kural bu senin söylediğin.”

Yerinden kalktı. Bir courvasier şîsesi ve iki kadehle döndü. Kadehleri doldurdu.

“Peki ya intihara ne dersin?” diye sordu ansızın. “İntihar hayvanlar arasında da varmış,oyerimdan biri söylemişti. Eski uygarlıklarda ne zaman başladı dersin? Örneğin *harekiri*... Harekiri üzerine bir kitap bulabilmeyi çok isterdim. Acaba dünyada ilk intihar eden kimdi? Kadın mıydı, yoksa erkek mi? Çocuklar tiyatroya götürmüşlerdi beni bir akşam. Hamlet'e de onlar götürmüşlerdi. Zaten topu topu iki kez gittim tiyatroya; o da çocukları kırmamak için. Ama büyük bir zevkle seyrettim ikisini de. İkinci gittiğimiz oyunda Oidipus adında bir kral vardı. Gözlerini oyuyordu.”

“Peki, İökaste, karısı ya da annesi, o ne yapmıştı? Kendini öldürmüştü.”

“Çünkü kadındı.”

“İyi söyledin. Kusura bakma ama ancak korkaklarla gücsüzler intihara kalkışırlar. Oidipus gibi bir trajedi kahramanı ise acıya katlanmayı, kendi kendini cezalandırmayı, bu cezayı ömür boyu çekmeyi yeğler.”

“Bence kadın için intihar bir başka anlam taşırlar: kadınlar yorulunca intihar ederler. Bir kadının yorulması korkunç bir şeydir. Çamurlu alanlarda yapılan talimlere filan benzemez. Bunu sen anlayamazsan, bir erkek anlayamaz. Hoş, benim yorgunluktan söz etmem de şaka gibi gelebilir insana. Bak şimdi...”

Küçük çingirağını çaldı. Hizmetçi on saniye sonra karşımızdaydı.

"Fincanları toplayıver lütfen. Kadehlerle içki kalsın. Kül tablalarını da değiştir."

Kız odadan çıkışcaya degein konuşmadı. Sonra küçük bir kahkaha attı. "Benim bu durumda yorgunluktan söz etmem seni neden güldürmedi, şaştım doğrusu. Gel dolaşalım biraz. Dolaşalım da yorulalım."

Ayağa kalktı. Kolumna girdi. Tıklım tıklım dolu salonda sehpalarla yerde duran yüksek japon vazolarına çarpmadan dolaşmağa çalışmak gerçekten yorucuydu. Bir ara çingırığı yeniden çaldı ve hizmetçi kızdan toz bezini istedı. Bez gelince, porselein bir eros heykelciğinin tozunu aldı. Sonra gene kızçağızın getirdiği sabunlu bezle ellerini sildi.

"Görüyorsun, ne çok işim var. Seninle kol kola rahatça gezmeğe bile zaman yok. Gel de bu dünyada yaşa!"

Söylediklerine gerçekten inanmış gibi içini çekti. Sonra: "Artık git," dedi. "Gitsen iyi olacak. Çekilmez oluyorum git gide."

Gene Oğuz Karan anlatıyor:

Altuğ'la onu ben tanıştirdim. Bu yüzden kendimi suçluyorum. Yazık ki, kendime verebileceğim hiçbir ceza yok. Açı çekmekten, karşıki evin değişen perdelerine (onlar hep açık duruyorlar artık, balkona mini etekli şımarık kızlar çıkıp, öteki balkonlardaki oğlanlara fistık kabukları fırlatıyorlar) bakmaktan, böylece yüreğimi daha çok acıyla daha çok pişmanlıkla doldurmaktan başka bir şey gelmiyor elimden.

Bazan durup dururken yumruğumu sıktığımı sezinleyiyorum. Bunu hastaların yanında da yapıyorum. Hastama bir bardak su uzatmam gerekirken bakıyorum, elim sımsıkı yumulmuş. Açmak, bardağın uzanmak anlamsız geliyor. Peki, kimin için bu yumruk? Kimin çenesinde patlayacak? Kendimin mi? Altuğ'un mu?

Önce Altuğ'la konuşmak zorundayım elbette. Ama o susuyor. Hiç konuşmuyor.

Altuğ, amcamın oğludur. Tıp Fakültesinde öğrenci Sürmenaj, depresyon –her neyse– bunlara benzer bir şeyler geçiriyor-

du. Tıp Fakültesinde okuyanlarda ara ara görülür bu durum. Kadavralardan iğrenirler, ölü kemikleri onları rahatsız eder. Değişiklik olsun diye bir gece aldım, Türkân hanıma götürdüm.

Türkân hanım ilk andan itibaren ilgilenmişti onunla. Garip bir ilgiyle, nerdeyse hayranlığa varan bir yakınlıkla gözlerini Altuğ'dan ayırmadığını iyi hatırlıyorum.

"Demek adınız Altuğ," demişti. "Hiç böyle bir ad duymamıştim. Tarık da olabilirdi pekâlâ. Bağışlayın, güzel bir adınız var demek istemiştim."

Türkân hanıma Altuğ'un geçirdiği depresyondan söz ettim. O, her şeyin üstüne üstüne gitmenin en doğru tedavi yöntemi olduğu kanısındaydı. İnsan ağrıyan yerini sıkmaz, bütün gücüyle bastırmasız mıydı üzerine? Ne var ki, yemek sofrasında kadavralardan söz etmek hiç de hoş kaçmayıacaktı. Altuğ'la öğleden sonraları özel oturumlar yapıldı, kadavralardan, ölü kemiklerinden konuşuldu. Eski Mısırlıların mumyalama konusundaki bilgileriyle bugünkü tahnit yöntemlerinden söz edildi; "Ölüler Kitabı"ndan parçalar okundu.

Yazık ki, Türkân hanım konuğuna karşı, kalabalık bir soframda tarafsızlığını takınamadı. Fahir Paşa'yla olan dostluğun kurulması da olanaksızdı. Bundan başka genç bir delikanının karşısında kırk üç yaşıının bütün güvensizliğini de duyuyordu. Kadın güvensiz oldu mu, erkek –hangi yaşta olursa olsun– bütün deneyimsizliğine karşı yaklaşma gücünü kendinde bulur. Bir fırsatı kaçırmanın pişmanlığına dayanamayacağına ya da böyle bir aptallığa hakkı olmadığını sandığı o güzelim çağlarda-dır çünkü.

Tanışıklarının üçüncü ayında, Türkân hanım Altuğ'la birlikte *kaçıtı* (Bu deyim, yani *kaçmak*, benim değildi: ama ne yapayım ki herkes öyle söylüyordu.).

Atilla ve Ertuğrul Zaralı

Türkân hanımın, Sermet Muhtar Zaralı'dan olma oğulları. Atilla yirmi iki yaşında ve Ankara Tıp Fakültesinde öğrenci. Altuğ'la tanışmıyorlar; çünkü o Hacettepe Tıp Fakültesinde oku-

yor. Ertuğrul ise Orta Doğu Mimarlık Fakültesi öğrencisidir ve yirmi yaşındadır. Çocuklarına Atilla ve Ertuğrul adlarını vermekte Sermet Muhtar bey direnmişti. Türk tarihinin ünlü kahramanlarının adlarının, çocukların, daha yaşamlarının ilk günlerinde aşağılık duygusundan kurtaracağını ummuştu da... Atilla, annesine oldukça benzemektedir. Yalnız burnu, onunki gibi çekme değil, kemerlidir. (Osmanlı padişahlarıyla hoş bir benzerlik!). Ertuğrul'da babasının kileri çok andıran çizgiler bulunmakla birlikte, gerçekte yakışıklı bir delikanlıdır.

Kendileriyle yapılan kısa konuşmadan, davranış biçimlerinin birbirine çok benzettiği kolayca anlaşılmıştır. Bu da Sermet beyin, çocukların eğitiminin rastlantılara bırakmadığını, onlara kesin bir davranış biçimini ve ahlâk görüşü aşıladığını göstermektedir. Gene bu konuşmalar sırasında, zamanımızın gençlerinde sık sık rastlanan durumun tersine, kendilerini gerekli gereksiz ortaya koymağa, herhangi bir konuda ille de haklı çıkmaga çabalandıkları görülmemiştir.

Atilla ve Ertuğrul Zarali anlatıyor:

“Annemden daha güzel bir kadın görmedim,” diye söze başladı Atilla.

Bir oğlun annesinden –özellikle şimdi ölmüş bulunan annesinden– önce güzelliğine deðinerek söz etmeye başlamış olması şaþirtıcı görünebilir. Ayrıca Ertuðrul da ağabeyinin sözünü, baþını sallayarak onayladı.

“Onun sürdüğü hayat, beğenileri, düşünceleri bizimkine uyamazdı,” diye konuşmasını sürdürdü Atilla. “Evini gereksiz ve pahali bir sürü eşya ile doldurup bütün gün onların tozunu alarak zamanını öldüren, gene bir sürü yararsız kişiye yemek hazırlayan, sık, gösterişli bir kadın... Ama babamın bize öğrettiği en önemli şey, insanlara saygı duymak olmuştur. Bakmayın siz, neþeli, hatta vurdum duymaz biri gibi görünebilir çoklarına... Aslında babam gençliğinde çok acı çekmiş olmalı: hâlâ da çekip çekmediğini biz bile bilmiyoruz. Çünkü hayatı ve insanlara içtenlikle gülümsemesini sürdürmemekten vazgeçmemiþtir hiç. Bel-

ki pek çok konuda onunla anlaşamayız ama bu, akşamları onunla sofra başında sevgi ve neşe dolu saatler geçirmemizi engellemez. Bir kadeh rakının başında bir saat oturur, konuşur. Annem ölümden söz eder; o hayattan, insanlardan, önemsiz gibi görünen ayrıntılardan, günün küçük olaylarından... Böylece biz, fikir sistemleri, ekonomik düzen ve toplum biçimleri üzerindeki görüşlerimizi, tanıdığımız ya da tanımadığımız insanları –yaşayışlarından ötürü– suçlandırmada kullanmamayı öğrendik. Belki bu yüzden arkadaşımızın fikir gruplarına giremiyoruz. Bize kıziyorlar, burjuvalıkla suçluyorlar. Doğrusunu isterseniz, marksızme yabancı değiliz; dünyanın tümel olarak açıklanması, bir bakıma insanın uzaydaki yalnızlığını ortadan kaldırıyor. Ama gene de insanlar zedelene zedelene sürdürüler yaşamalarını. Herkes elinden geldiğince az zedelenmek ister. Annem de kendince çareler bulmuştu... Bakın, insana atılımlarını –bu atılım başkalarına ne kadar önemsiz, gereksiz, yersiz görünürse görünsün– kendi öğrendiği biçimde yapmak hakkını tanımak gereklidir. Yanlış anlamiyorsunuz değil mi? Küçük şeylerden söz ediyorum ben; atılım derken ticari, sinai girişimleri, toptan çarelere yönelen eylemleri kastetmiyorum. Bazan kardeşimle bir şeyi denediğimizi sanıyorum: zoon politikon olmamayı... Denemek sözcüğü yanlış burada; zoon politikon olmamak için direniyoruz. Çünkü yaşadığımız günde, hayatın doğal akışı içinde her şey insanı öyle olmağa zorluyor. İnsanın insanlar arasındaki, toplum içindeki yalnızlığını kabullenmek gereklidir; tipki hayatı ölümle birlikte kabullenmeye benzer bu... Bir hekim insan bedeninin, hayatın kutsallığına inanır; bu inançla hastalıklara karşı savaş açar, ölüme karşı direnir. Bir mühendis insanların tek başlarına ya da gruplar halinde içinde çalışacakları, en önemlisi güvenlik duyacakları yapılar hazırlar. Sonra masa başına oturlur ve tatlı tatlı günün hesabı görülür. Gazete, ajans haberleri, insanların politika konusundaki düşünceleri, bu tatlı söyleşilerin ancak küçük bir bölümünü oluşturur. Yoksa, iletişim ve haberleşme araçlarının, sosyal konulu sloganların milyonlarca insanın belleginde bıraktığı izler, yazgısal yalnızlığımızı gidermeye yetmeyecektir.

Gereksiz yere pek çok konuştuum. Düşüncelerimi size ilet-

mek, sizde izler bırakmak değildi asıl amacım. Nedense annemin de, babamın da savunmasını yapmak gerektiğini duydum. Evet, söylediğim gibi annemizi çok sevdik biz; ona, yaşadığı hayatı saygı duyduk. Kimseye zararı dokunmadan kendi hayatını yaşadı. İstediği yaşam biçiminin seçmek hakkıydı."

"O, ayrıca ölümünü de kendi seçti," diye söze karşıtı Ertuğrul. Ses tonunda açıklanamayan bir şey, hayranlıkla acıma arası bir duygusu, belki de sessiz bir meydan okuma vardı.

"Annemizi az tanıdığımızı söylemek zorundayız," diye konuşmasını sürdürdü Atilla. "Birbirimizi arada sırada görüyoruz. Ayrıca bize daha çocukluğumuzda bile yetişkin erkekler gibi davranırdı."

"Annemizi, annemiz olarak sevmedik galiba," dedi Ertuğrul biraz suçluluk duyarak. "Anne gibi değil.. nasıl anlatsam... Zaten annemi herkes severdi, değil mi Atilla?"

"Evet. O çocuk da sevmiştir. Tabii kendine göre. Galiba annemi herkes biraz kendine göre sevdi. Bu sevgiden ve ondan bir şeyler umarak... Yoo, yanlış anlamayın sakın, maddi bir şeyden, örneğin annemin sofralarından söz etmiyorum. Herkes hayattan bekleyip de bulamadığını, annemden bekledi belki."

"Bir şey var," dedi Ertuğrul, "onu da anlatmamız gerek size. Biz soğukkanlıyızdır. Hep öyle derler. Ama annemizin öcünü almak istedik. Öç almanın kötü bir şey olduğunu biliyoruz. Gene de bu öz alınmaliydi. Çünkü nasıl anlatsam, annem bir gencin, bir çocuğun hayatını kendisi için harcayacak kadınlarından değildi. Belki sonuç gene aynı olacaktı, ama annem kırgın ölmeyecekti. Bilmem, anlatabildim mi? Altuğ, Ankara'ya, annemin ölümünden bir ay önce döndüğüne göre bir şey geçmişi aralarında. Altuğ annemi kırmıştı. Başka türlü olamazdı. Çünkü annemin insanları kırması söz konusu değildi. Babamla da konuştuğu konuyu, bize hak verdi. Yalnız bir kişinin karşısına iki kişi olarak çıkışmanın yakışık almayağını söyledi. Biz de kura çektilik. Ben kazandım. Fakülteye gidip oğlana –yani Altuğ'a– dövüş teklifinde bulundum. Biraz sarardı ama kabul etti. Yarın sabah Çiftlik Yolunda, dedi. Bu kadar konuştu. Ertesi sabah buluştuk. İki yumruk vurdum çenesine. Kendini savunmadı. "Ne oluyor," dedim, "yoksa dövüşmeğe niyetin yok mu?" "Hayır,"

diye cevap verdi bana. "Sana vuramam." "Neden dövüşü kabul ettin öyleyse?" Cevap vermedi, önüne baktı yalnızca. Bir süre karşılıklı sustuk. Sonra el sıkışıp ayrıldık.

Altuğ Dural

O da yirmi iki yaşında Tıp Fakültesinde öğrenci. Ama Atilla ile aralarında pek çok fark bulunmaktadır. Atilla Zaralı'nın karakteri belki de daha çocukken, şimdi bilindiği gibi biçimlenmişti. Ve bu sağlam karakteri hiçbir kişisel ya da toplumsal olayın değiştiremeyeceğini ileri sürebiliriz. Oysa aynı yargıya Altuğ için varamayız. Altuğ'un otuz, hatta yirmi beş yaşında nasıl bir karaktere sahip olacağını şimdiden kestirmek oldukça güçtür. Çoklarının düşüncesi tembelliği yüzünden "iyi" deyip geçtikleri o zayıf karakterli kişilerden biri olacağı kuşkusuz gibidir. Gene de büyük olaylar onu az da olsa değiştirip, karakterine –hiç değilse– bir sağlamlık verebilir.

Çok zeki bir kadın olan Türkân hanım bütün bunları daha başlangıçta sezemez miydi? Yoksa Altuğ'la Tarık arasındaki şartsızı benzerliğe, karaktersizlik diyeboleceğimiz nitelik de mi giriyyordu? Türkân hanım gençliğinin güzel duygularıyla birlikte açlarını da mı baştan yaşamak istemişti?

Gene de Altuğ konusunda kötümser olmamak gereklidir. Onun Ertuğrul'a davranışını da bunu göstermez mi? Çünkü kendisi Ertuğrul'dan daha uzun boylu ve iri olmasına karşın, sevdiği kadının, daha doğrusu kendisini sevmiş bulunan kadının oğluna el kaldırmadığı gibi, onun tarafından dövülmeyi de kabullenmişti.

Bu kabullenmiş bir direnmedir aslında. Kötü olduğu öğretilen dünyaya duyduğu haksız hınca, her şeye, herkese karşı duyduğu kuşkuya (bu da ona öğretilmiş, iyilik olsun diye,... anası, babası ve bütün kendisini sevenlerce) karşı bir direnme. Yani köütü eğitimin kalınlaştırdığı aldırmazlık kabukları bir yerden çatlamıştır artık. Yakında dökülmeye de başlar.

Neden umutsuz olmalı?

Altuğ Dural anlatıyor:

Her şeyin başlangıçtaki gibi iyi ve güzel sürmesi olanaksızdı zaten. Başlangıçtaki gibi, dedim. İlk günlerimiz nasıldı? Beraberce o altı ayı nasıl geçirdik? Hayır, o günleri bana bırakın. Hakçası O'na bağışlayın. Madem ki ölmüştür. Çünkü kendi koyduğu yasaları sürdürdüyordu. Kendi mutluluğunu yaşıyordu. Ben bir araştırmıştım. Bunu sonradan O da anlamış olmalı. Anlayınca acı çekti mi bilmem.

Ayrılışımızdan önceki son bir ay, yalnız ben değil, O da sıklıyordu. Yaşayışımız garipti. O'na doğal geliyordu. Gene de bana duyurmadiği sıkıntılı bir şeyler düşünmeye başladığını seziyordum. Ama o filme gitmeseydik bütün bunlar olmayacaktı; hiç değilse bu şekilde ayrılmayacaktık. Bana kalırsa bütün kabahat bu Tanrı'nın cezası filmde. Matah bir şey de değildi üstelik. Şu "Atları da Vururlar" var ya, işte o. Filmin sonunda her şeyini yitirmiş, yaşamaktan yorulmuş bir kadın, günlerdir süren bir dans maratonunda kendisine eşlik -bir tür kader birliği eden delikanlıya, çantasından çıkardığı tabancasını uzatır ve kendisini öldürmesini ister. Oğlan da çeker tabancayı, kadını vurur. Bütün bu sahneler boyunca yanında ağladı durdu. Ben sesimi çıkarımıyordum: "nen var, ne oluyor?" diye sormuyordum. Çünkü ağlaması sinirime dokunuyordu.

Sonra yemeğe gittik, bir lokantaya. O hiç konuşmuyordu. Dalgındı. Yemek de yemiyordu. Boyuna vokta ve sigara içiyor du. Bu haline de bozulduğumu hatırlıyorum. Birden,

"Aynı şeyi benim için yapar mıydın?" diye sordu. Anlamamazlıktan geldim.

"Neyi?" diye sordum.

"Sana bir tabanca verseydim..."

"Saçmalama!"

"Sana bir soru sordum, lütfen cevap ver!"

"İlle de bir cevap istiyorsan, 'hayır,' derim. Ama şu saçma filmi aklından çıkar. Büylesine duygusal olmak yakışmıyor sana."

"Bir daha söyle vurur muydun beni?"

"Hayır dedim ya!"

O zaman elindeki votka bardağını yüzüme fırlattı. Yerimden kalktim, hiç bir şey söylemeden lokantadan çıktım. O ne yaptı bilmiyorum. Çünkü eve uğramadan, eşyalarımı toplamak, ıslak ceketimi değiştirmek gereğini duymadan doğru otobüs garajına gittim. İki saat sonra Ankara'ya giden otobüslerden birindeydim. Bütün yol boyunca rahattım. İsteyen ayıplayabilir beni. Gerçek bu. Bu işin sonunda bitmiş olmasına, ondan kurtulma seviniyordum. Ankara'ya döndüğümde de sevincim sürdü. Eski yaşayışma dönmem zor olmamıştı. Ama bir ay sonra...

Şaziye Kuşcu (Türkân hanımın Altuğ'la son aylarda kaldığı evin kapıcısının karısı) anlatıyor:

Bey gittikten sonra hanım hiç evden çıkmadı gibi bir şey. Doğrusunu isterseniz, ben beyin gittiğine sevinmiştim. Yani hanım böylesine üzülmeseysi sevinecektim. Beyden pek hoşlanmamıştim. Tanrı'nın bildiğini kuldan ne diye saklamalı, değil mi? Nasıl desem, beyin yüzü dümdüzdü. İnsan onun gibisini sevse de olur, sevmese de. Yani gençlik her zaman yetmiyor. Hanımsa yaşamıştı. İyi, kötü her neyse... Yaşamışlığı da yüzündeydi. Güllerken, sevinirken, ağlarken... Bizimki de tipki benim gibi düşünürdü. Yani hanımı daha çok seviyordu o da. Ne yapalım ki, hanım beye tutulmuştu bir kez. O gidince dünyasını şaşırdı dense yeridir. Boyuna ikiyordu... Konyak, votka, raki, ne bulursa... Sonra çay, kahve dersen durmadan... Paket paket de sigara. Arada beni çağırırdı, birlikte otururduk. Kimi zaman konuşduk, yani ben konuşurdum o dinlerdi. Belki de dinlemezdi. Kimi zaman susardık. O zaman plak çalardı, gâvur plakları. Bir gün gitti, iki türkçe plak alıp geldi. Artık onlardan başkasını dinlemez olmuştu. Sabah akşam çalardı. Biri "hiç birisi senin kadar sevilmedi", öteki "sen istedin" di. Bir de "tek başına" vardi. Bu şarkıları dinlerken hep ağlardı. Kim bilir neler düşünürdü. Besbelli beyi düşünürdü. O ağlayınca dayanamaz, ben de ağladım.

Bir gün çıkıştı. Bir daha da dönmedi.

Sonra birtakım adamlar gelip gittiler. Polis filan da vardi

içlerinde. Onun evine dolduştular. Bize ahret soruları sordular. Ama ben onlara birşeycikler soramadım, dilim varmadı, içimden gelmedi. Elin adamiyla ne konuşulur ki. Tuhaftı, –bağışlayın– kötü kötü sorular soranlar da oldu. Ağzımı açmadım. Gazetecilermiş. Daha sonra dört numaradakiler anlattılar: O gün hanım bir taksiye binmiş, taa Sapanca Gölünün oralara gitmiş. Taksiyi savıp bir süre de yürümüş. Sonradan kimsenin kendini bulamayacağı tenha yerler aramış besbelli. İki tüp hap yutmuş. İçki şişesi de varmış yanında. Onu bulduklarında aradan üç gün geçmişmiş.

Gülây Kaya

Hukuk Fakültesini bitirdi. On yıl kadar bir sigorta şirketinin hukuk servisinde başarılı bir avukat olarak çalıştı. Sonra evine, çocuklarına ve kitaplarına yeterince zaman ayıramadığını söyleyerek işini bıraktı. Çocuklarına ve kitaplarına düşkünlüğünün bir bahane olduğunu –ama yalnızca bir bahane olduğunu– sonradan kendi kendine itiraf etti; ama bahanenin arkasında gizli olanı, bütün içtence çabalarına karşın bulamadı. Gülây Kaya İngilizce ve Fransızca bilir. Kültürlü denen kadınlardandır açıkçası. Kocası, sevişerek evlendiği bir mühendistir. Ve *her şey*'i olduğu için mutluluğuna inanılan, hatta imrenilen kadınlardandır. O da bu genel yargıya boyun eğmesi gerektiğini düşünmüş olmalı ki, uzun süre kendini gerçekten mutlu sandı. Sonra bir gün geldi, dışardan bakılınca imrenilen bir aile hayatına sahip olmanın, "Köhne Dünyayı parçalayan Türk Kadını" ya da "Geçmişî daha güzel bir dünya adına aşan aydınlık Türkiye'nin aydınlichkeit kadını: toplumumuza hoş geldin!" gibi yazıların, ne kadar usta kalemlerden çıkarılsa çıkışınlar –ve belli bir gerçeği de yansıtalar– kendisine başka şeyler düşündürmeye başladığını sezинledi. Oğlunu, kızını daha iyi yetiştirmeye, edebiyat yapıtlarının dışında felsefe, toplumbilim, toplum psikolojisi ve tabii marksizm konusunda da kitaplar okumağa, bunlarla yetinmediği günler, değişik yemekler pişirerek kocasını sevindirmeye çalıştı. Okuduğu her kitabı Oğuz Karan'la tartışmak da doyurucu

oluyordu. Bir çok konuda düşüncelerinin birleşmesi, Fransız şii-rini sevmeleri elbette sevindiriciydi. Ama bütün bunlar Gülây Kaya'nın daha çok içki ve sigara içmesine, geceleri uykuya uyumamasına engel olmuyordu. Bilime çok önem veren kocası bir psikiyatrı gitmesini önerdi. Ama bu önerİYE, belki de kocasından geldiği için, aldırmadı GÜlây Kaya. Daha çok içki içip, daha yüksek dozda diazem almakla yetindi.

Gülây Kaya Anlatıyor:

Türkân hanımın ölümünün üzerinden yirmi gün geçti, hâlâ kendime gelemedim. Onu pek çok seviyordum. Ama neden bu kadar çok seviyordum? Öyle az taniyordum ki onu. Arada baş başa olmuştuK. Benimle dostça konuşmuştur. Ama yeterince değil. Aslında anlatmak, çok anlatmak, durmadan anlatmak istediği şeyi saklamak için konuşuyordu. Tıpkı benim bazan içki içmemek için neskafe'ye sarılmam gibi. Öyle bir şeydi sanki. Kimden söz etmek istiyordu? Kim'den mi dedim? Ne'den demem daha doğru olurdu belki.

Birisyle onu konuşmalıydım. Onu, benim kadar seven biriyle. Önce Oğuz geldi akıma, vazgeçtim. Çünkü biliyordum; o, Rilke'nin şu cümlesini söyleyecekti: "Herkes kendi ölümünü ölüür". Ve aynı konuya Nietzsche'nin de değindiğini hatırlatacaktı. Ben Tomris Uyar'ın bir cümlesini tersine çevirecektim: "Yani cinayettir. İntihar değil." Böylece acımızı edebiyat yoluyla ve entellektüelce geçiştirdip, yaşayan sonra da ölen bir kadını unutacaktık.

Fahir Paşa'ya telefon edip evime çağırmanın yakışık alıp almayacağını düşünüyordum. Benden oldukça yaşlıydı, bu yüzden cesaret edemiyordum. Sonunda dayanamadım, telefon ettim; çağrıma sevindi, hemen o gün gelebileceğini söyledi. Demek ki, o da benimle konuşmak istiyordu.

"Acımı ancak sizinle bölüşebilirdim." dedim. "Onca zaman tek başıma taşımağa çalıştım. Artık dayanamıyorum. Yanınızda ağlarsam bağışlayın beni."

Sonra hemen konyak kadehlerini doldurdum.

"Türkân hanım ünlü kırmızı kokteylinin sırrını açıklamadı," dedim. "Hoş hiçbir şeyin sırrını açıklamadı ya!"

Bir süre karşılıklı sustuk. Konyaklarımıza, kahvelerimizi yudumladık, sigara içtik. Sigarasını söndürünce Fahir Paşa yerrinden kalktı, elimden tuttu, beni kanepeye oturttu, kendisi de yanuma oturdu.

"Biz onunla böyle yan yana oturmaktan hoşlanırdık," dedi. "Bakın, benimle konuşmak zorunda değilsiniz. Sessizce de oturabiliriz... Amacımız onu anmak değil mi? Plaklarınız var, görüyorum. Mozart da var mı aralarında? Bilirsiniz belki, en çok Mozart'ı severdi. Ama sakın Requiem'i çalmayın!"

Pikaba Mozart'ın keman konçertosunu koydum. Üzüntülü oldum mu, bu konçertoyu dinlerim genellikle, yataştırır beni. Bir süre sustuk, müziği dinledik.

"Aramızda yalnızca sekiz yaş fark olduğunu biliyor musunuz," diye sordum birden. "Bakmayın, ben başka türlü yetiştim. Üniversite hayatı, Avrupa, avukatlık filan. O daha çok eskiye bağlıydı. Ne kadar özgürce davranışrsa davranışsın, eski gelenekleri sürdürüyordu... İnceliği, her sözcüğü tartarak kullanması, sırlarını vermezliğiyle... Oysa yalnızca sekiz yaş büyütü benden."

"Korkuyor musunuz yoksa?"

"Onun yaptıklarını yapmaktan değil, yapamamaktan korkuyorum belki de..."

"Ne kadar gereksiz bir korku... Onun gibi yetişirilmeyiiniyi söylemiştiniz hem."

"Bu, bir şey değiştirmez ki. Yorulacağım yaş nasıls olsa gelecektir. Bakın, bütün o ölüm öyküleri neydi, hiç düşündünüz mü? Ben çok düşündüm. Hayatının yaşamamasına izin verilen parçası, o kısır, verimsiz köşe sırlarını tüketince düşüncelerini hayatla ölüm arasındaki o dar, o uzun çizgide dolaştırarak oyalanıyordu. Bana öyle geliyor."

Hiç anlamadığı, yabancı bir dilde konuşuyormuşum gibi baktı yüzüme. "Yanlış," diye bağırdı, "yanlış!" İnandiği bir şeye kendi kendine bir kez daha kanıtlamağa çalışıyordu sanki. "Türkân hanım asla böyle düşünmemiştir. Sizin de... Sizin hayatınızın yaşamانıza izin verilen parçasının da kısır ve verimsiz olduğuna inanamam. Ah, siz gençler... Ne kadar da çok şey isti-

yorsunuz! Ne kadar çok şeye hakkınız olduğuna inanıyorsunuz! Ve ne kadar kolay yıkılıyorsunuz!... Hayatınız belki önemsizdir, ama kısır ve verimsiz değil. Diyelim ki bir an için... Peki, sırlar tükeneince siz ne yapacaksınız?"

Güldüm:

"Biraz daha fazla içki içерim belki," dedim.

"Sonra?"

"Sonra? Siz de mi sonra diye soruyorsunuz? Benim kendi kendime durmaksızın yinelediğim bir soru bu: Sonra? 'Peki, ama neden?' der gibi, 'niçin yaşamak?' der gibi... Sonra? Ah, bu sorular! Bir cevap bulup vermek elinizden gelmeyince, cevabı yaratmağa kalkıştıyorsunuz. En kolayı, en çabuğu, acelenize en yatkın geleni de ölüm oluyor. Ama işin tuhafı, düşündüğünüz çare, siz adına *ölüm* deseniz bile, sanki bir başka şey oluyor; ölümle ilgisi olmayan yüce, kahramanca, hiç değilse gülünç bir şey... Ama hep kısırtıcı... Bu soruya ilk kez gençliğinizde karşılaşırsanız bir başka yol var: En geçerli ideoolojiyi seçip bir örgütte girersiniz. İntihar etmek gibi bir bayağılıktan kurtulursunuz böylece. Siz; başkaları yönetir, gerekirse öldürür!"

Fahir Paşa bir sigara daha yaktı, bir süre düşündü. Sonra: "Hayır, sizi anlamıyorum" dedi. "Biz kendimize önem verirdik. Başkalarının ayıplamasından korkacak kadar çok önem verirdik. Kendimizde üstün yetenekler aramak gibi kuruntular taşıdığımızdan değil, hiç değil... Yalnızca insan olmak onuruna sahip olduğumuzu bilirdik. İnsan olmak onuru ise bizim bulduğumuz yeni bir şey değildi; yüzyıllar ulaştırmıştı onu bize kadar... İşte bunu iyi bilirdik, o onura saygı duymamız gerektiğini de... Sizler kendinize önem vermediğinizi sanıyorsunuz. Sizler, yani –diyelim– otuz beş yaşın altında olanlar... Oysa toplumu, hatta toptan insan yapısını değiştirecek kesin çareleri bulduğunuzu sanacak kadar gururlu ve kendinizi beğenmişsiniz!"

"Yoo, hayır!" diye telaşla sözünü kesttim. "Benim bir iddiam yok. O kadar genç de değilim zaten."

"O kadar genç olsaydınız eğer..."

"Yani beni soru sormama olanak vermeden yönetecek bir örğüte girecek kadar mı genç?.. Bir delikanlığının peşinden gitmeyi

bile beceremem ben. Aşk, sessiz ve gizlice gelsin diye beklerim. Tıpkı bir şiir okur gibi... Sonra hırpalamadan çexsin, gitsin."

"Birtakım saplantılara teslim olmak yerine hayatı teslim olmayı deneseniz..."

"Hayata teslim olanlara saygı duyarım, inanın. Ama nasıl desem... Sanırım, o beğenmediğiniz gururum engel buna... Hadi, bu tatsız konuyu, yani kendimi bırakalım artık. Hem sizin rahat edebilir, yeni bir uğraş bulduk: İspanyolca öğreniyorum. Harika bir dil.. Artık Lorca'yı kendi dilinden okuyabileceğim."

"Aman ne iyi! İspanyolcayı yoluna koymuktan sonra o uğursuz sorunun karşınıza dikilmeyeceğini mi sanıyorsunuz?"

"Keyfimi bozmayın şimdi!"

"Şu sorudan vazgeçseniz olmaz mı? Geçerli bir cevap bile neyi kurtarabilir sanıyorsunuz? Newton elmanın düşüğünü görmüş, bir soru sormuş ve yer çekimini bulmuş. Siz neyi bulağacaksınız?"

"Belki kendimi kendime bırakmanın yolunu."

"İşte gene kendini beğenmişlik konuşuyor. Yaşamadıkça hiç bir yere varamazsınız ki. Öte yandan İspanyolca öğrenip Lorca'yı anadilinden okumak, yaşamak demek değildir. Gençler toplumu yok etmenin yollarını arıyorlar; siz de kendinizi, yaşamınızı yok etmeye uğraşıyorsunuz."

Bıraksaydım, böylece cümlelerimiz birbirini karşılamadan saatlerce konuşup duracaktık. Yerimden kalktım; pikaba Mozart'ın obuali dörtlüsünü koymadım. Kendi düzenini sonsuz sabrı, yumuşak ama karşı konulmaz inadıyla sürdürden, kabul ettiğen adamdır Mozart. Tüm kapılarınızı kapatır: onun uyumlu dünyasının gönüllü tutsağınızdır artık. Artık kıskırtmalardan korkmazsınız.

Tabii ancak bir süre için!..

Temmuz, Ağustos, Eylül

Bir gün Çayağzı'na mavi bir volkswagen geldi, durdu. Tabii Çayağzı'na gelmeden önce Seyrek köyünün uzun yolunu da geçmek zorunda kaldı; birbirinden uzak üç ayrı tepe üzerine yayılmış köyün üç kahvesinin önünden de geçti. Ramazan olduğundan kahveler kapalıydı. Mavi volkswagen'in geçtiğini yalnızca sokakta oynayan çocuklar, bir de çesmeden dönen kadınlar, kızlar gördüler.

Aylardan temmuzdu. Ama sonradan, aradan yıllar geçtikten sonra bile balıkçı Salih, karısı Gülsüm, en çok da yengesi Edibe o günün on altı temmuz olduğunu hatırlayacaklardı.

Araba, Çayağzı'nda yolun bittiği yerde durdu. Arabanın sürücüsü, oraya Çayağzı dendigi bilmezdi elbette. Zaten görünürlerde çay filan yoktu. Çay koyun öte yanındaki çamlığın altından geçiyordu. Adı da bilinmiyordu. Gerçi haritalarda bu kapkara yosunlu suya bir ad verilmiştir ama adamın çaydan da, çayın adından da haberi yoktu. Ve oraya Çayağzı adını vermek aklından bile geçmezdi. Olsa olsa "ne güzel bir koy!" diye düşünebilirdi; onu da yapmadı, aklından hiç bir şey geçirmedi. Aslında denize doğru bakıyordu ama ne koyu, ne denizi görüyordu. Hatta arabasından inip bacaklarını iki yana açarak ve kollarını dirsekten dik açı yapacak biçimde kıvrarak beline koyup uzaklara baktığında bile denizi görüp görmediği söylemeyecekti. Orada öyle, kendinden çok emin, sanki tüm koyu satın alacakmış da, sonradan büyük işlere girişecekmiş gibi durması görenleri yalnız aldatabilirdi. Adam, korkunç bir çaresizlik içindeydi. Bir

zamanlar denize her yaklaştığında onu görmüş, severek seyretmisi. Şimdi şu yaptığı da basit bir şartlı reflekst; denize, dünya-ya meydan okurcasına duruşu da belki çaresizliğini kimsenin sezmemesi için bilinçaltının uyarısıyla aldığı herhangi bir önlemeden ibaretti.

Sağlıksız bir zayıflığı vardı. Besbelliaslında yapılmış bir adamdı da, son aylarda başına bir şeyler gelmiş, ansızın zayıflamıştı. Bu yüzden etleri gevşemişti; yaşıdan fazla gösteriyordu. Tırası da uzamişti. Gözlerinde hiç bir anlam yoktu; ne sevinç ne üzüntü ne can sıkıntısı ne de korku... hiç bir şey... dumanlı bir boşluk belki.

Balıkçı Salih'in kaynı Hasan, adamı izleyip duruyordu. Aslında araba durur durmaz işini gücünü bırakıp (kümesi temizliyordu o sırada) adamın yanına seğirtmemek için güç tutmuştu kendini. Yabancıya orada öylece dikelip durması için yeterince zaman bıraktıktan sonra yanına geldi.

Adam, Hasan'ın birbiri ardı sıra sorduğu soruları düşünmeden, daha önce bellemiş gibi yanıtladı.

"Hoş bulduk... Yoo, kimseyi aramıyorum... Evet, ilk kez... Yalnızım... Denize girmeye niyetim yok. Anlayamadım, arsa mı satılıyor burada? Hayır, ben arsa almayacağım."

O sırada bir kadın yaklaştı. Balıkçı Salih'in yengesi dul Edibe hanımıdı bu.

"Hoş geldiniz" dedi o da önce.

Adamin canı sıkılmıştı. Daha doğrusu zaten canı sıkılıyordu. İkinci bir kişi tarafından sorguya çekilmek olasılığı, içinde bulunduğu ruh durumunu pek de fazla etkilemeyecekti. Belki biraz daha yorulacaktı, o kadar. Gene de bir kadına gösterilmesi gereken saygıyı esirgemedi ondan. Hasan'a arkasını dönüp bu kez rasgele değil de, zorlama bir ilgiyle, soğuk da olsa kibarca konuştu:

"Hoş bulduk."

"Bir isteğinizi mi vardı? Size herhangi bir yardımımız dokunabilir mi?"

Kadının ses tonu etkileyiciydi; tok ve okşayıcı... Deminki salaktan çok farklı biriydi. Bakımsız görünüşüne, başındaki yeme-niye, sade, çiçekli giysisine, ayağındaki tokyolara karşın, eğitim görmüş biri gibi konuşuyordu.

Adam, kadının sorularına olumsuz cevaplar vermekten kaçınacağını hissetti. Daha doğrusu artık oraya, Çayağızı'na ya da koya belli bir amaçla gelmiş olduğuna inandırdı kendisini.

"Burada yatacak yer bulunur mu?" sözleri dökülüverdi ağzından. Ve böyle konuştuğu için pişmanlık duymadığını şaşkınlıkla fark etti. "Otel, pansiyon filan mı?" diye sordu kadın hoşgörüyle gülümseyerek.

"Yo, hayır," dedi adam. Sonra çevresine bakındı. Görebildiği kadariyla üç-beş ev vardı çevrede. Uyduruk yapıları ama köy evlerine benzemiyorlardı; besbelli küçük bir yazlıktı burası. "Herhangi bir oda olabilir... Temiz."

Son sözcüğün kendisi için anlamsız bir ayrıntı olduğunu anladığından hemen susmuştu.

"Bir bakalım," dedi kadın. Sonra Hasan'a döndü, "gel bennimle sen de," dedi.

On dakika sonra adamın yanına döndüğünde, onu çevreye meydan okumaktan vazgeçmiş, oracıkta bulunduğu bir çomak-la kuma çemberler çizerken buldu.

"Tamam," dedi, "oldu. Şu evde kalabilirsiniz."

Kiyiya en yakın olan, iki katlı pembe boyalı (rengi yer yer solmuş, sıvaları kimi yerde dökülmüşü), bahçe içinde bir evi gösterdi.

"Olur," dedi adam ve ne yapacağını bilmez bir halde durdu. "Ev sahipleriyle görüştünüz her halde."

"O evin sahibi benim. Benim evimde kalacaksınız. Demin gidip kaynamma daniştım. Alt katı mutfağı ve banyosuyla birlikte kullanabilirsiniz.. Ben kayınlarda kalırım. Deminki delikanlığının eniștesidir kaynım."

"Sizi yerinizden etmek istemezdim."

"Önemi yok. Arada böyle kiracı alırız." Adamın hâlâ dikeldiğini görünce. "Gidelim mi?" diye sordu.

Eve doğru yürürlерken, "Kahvaltınızı hazırlayabilirsiniz değil mi?" diye sordu Edibe hanım. "Çünkü biz erken kalkarız, erkenden kahvaltimizi yaparız. Siz belki geç vakitlere kadar uyumak istersiniz. Öğle ve akşam yemekleri için de: yemek pişirmek elinizden gelirse size gerekenleri sağlayız. Her gün balık bulunur. Olmazsa kayınlarda da yersiniz. Kaynım çok iyi bir

insandır. Konuk sever. Yanında sıkılmazsınız. Gene de siz bilirsiniz tabii."

Küçük bir sahanlıktan sonra iç içe iki odaya girdiler. Odaların biri bahçeye, öteki denize bakıyordu. Bahçeye bakan pencerenin önünde bir sedir vardı. Kadın yukarı kattan çarşaf, yastık, pike, battaniye getirip sedirin üzerine serdi.

"Burada dolap yok yazık ki," dedi. "Eşyalarınızı sahanlıkta ki askılığa ya da yemek odasındaki küçük sedirin üzerine koyuverin artık."

Sonra adamı mutfağa götürdü; çayın, şekerin, kahvenin, bardakların yerlerini gösterdi.

"İstediğiniz gibi kullanın, çekinmeyin." dedi. "Sıcak su ile yıkanmak isterseniz bana söyleyin, banyodaki sobayı yakayım. Yoldan geldiniz, şimdi yıkanmak ister miydiniz?"

"Yoo, sanmıyorum. Hem istersem soğuk su ile de yıkanabilirim."

"Banyoya temiz havlu koydum. Gaz lambaları burada... Şu da aygaz lambası... Yakmasını biliyor musunuz? Çok kolay... İşte şöyle. Bir isteğiniz olursa kapıyı açıp Hasan'a seslenin. Mutlaka duyar. Daha olmazsa şu beyaz evin kapısına vuruverin. Akşam yemeği için kaynımlara gelir misiniz?"

"Akşam yemeği yiyeceğimi sanmıyorum."

"Nasıl isterseniz. Mutfakta yumurta, peynir, domates, biber, ekmek var. Yani açıkacak olursanız, karnınızı doyurabilirsiniz."

İçine gerekli öteberisini yerleştirdiği çantayı alarak ve adama iyi akşamlar dileyerek çıktı.

Turhan (mavi volkswagen'lı adam), kadın gittikten sonra bir süre çevresine bakındı. Yüreği sıkışıyordu. Sanki bir hastane odasına bırakılmıştı. Demin kapıyı kapatıp giden kadın da hemşireydi. Gerekli talimatı vermiş, çekip gitmişti. O gidince her şey değişmişti. İşte gene kendisiyle başbaşaydı. Kadın yarın gene gelecekti: ateşini ölçmek, kabadan bir sakinleştirici iğne yapmak, sonra da iki güçlü kuvvetli hademenin çektiği sedyeye yatırılmasını denetlemek ve ona ameliyat odasına kadar eşlik etmek için.

Lâf osun diye önce yemek odasının penceresinden denize, sonra öteki pencereden bahçeye baktı. Göğsündeki sıkışma git-

tikçe artıyordu. Bavulunu yemek odasındaki masanın üzerine koyup açtı.

Birden korkunç bir yorgunluk ve bıkkınlık duydu. En üstte duran picamalarını çıkardı. Soyunmadan önce gömlek cebinden ilaç şişesini aldı, mutfağa girdi. Bir bardağa musluktan su doldurdu. Musluk suyunun içiliip içilmeyeceğini düşündü bir an, sonra omuzlarını silkip, suyla birlikte ilacı aldı.

Picamalarını giydi, perdeleri çekip yatağa girdi. Böyleسى daha iyi, diye geçirdi aklından. Bir bakıma yola çıkmam iyi oldu. Hiç değilse uyuyabiliyorum. Uyumak, uykusuzluk çekmekten daha iyi. Gerçi nasıl olsa uyandığım bir saat geliyor. Uyandığım zaman biri bana korkunç bir haksızlık, kötülük yapmış sanıyorum. Ama o bilinmeyen kişiye kızmak aklımdan geçmiyor. Kim-selere kızamayacak kadar yorgun, isteksiz oluyorum çünkü. Göğümdeki ağrı da cabası. Ona alışmam için sabahın ilk saatlerini atlatmam gerekiyor. Sonra alışıyorum. Açı çekmeğe alışıyorum. Ama uyku iyidir... Evet... hiç bir şey yok. Sanki kendim bile. İşte ayaklarım, ellerim, bacaklarım yok oluyor. Bir zamanlar bacaklarım, kollarım olan yerde hoş bir uyuşukluk var. Uyku... Unutmak... Sulara gömülümek... Ölmek.

Ertesi sabah perdenin kenarından gözlerine giren güneş ışığıyla uyandı. Perdelerin sıkı sıkıya örtülmüş olmalarına karşın aydınlıklı oda. Turhan'ın ilk yaptığı hareket, üzerindeki battaniyeyi atmak oldu, terlemişti. Battaniyeyi atınca rahatladı. Birden yeniden doğmuş gibi hissetti kendini. Çevresine baktı. Her şey ne kadar çok renkliydi. Perdeler, koltukların üzerindeki örtüler, yerdeki halı, vazodaki plastik ççekler... İstanbul'da olsayıdı böyle bir evi nasıl yadırgardı kim bilir? Bir zevksizlik örneği diye düşünürdü. Oysa şimdi bir kadının dünyasının ayrıntılarıydılar yalnızca. Hoş, çeşitli, insanın yavaş yavaş keşfetmekten tat duyacağı ayrıntılar... Eleştiri, hoşgörüsüzlük olanaksızdı. Öylesine güçlüydüler. Sahiplerinin kişiliğine güveniyorlardı besbelli.

Turhan günlerdir ilk kez gülümsedi; kalktı, gülkurusu zeminli, yumuşak Isparta halisinin üzerinde yalınayak yürüdü (bavuldan terliklerini çıkarmayı unutmuştu). Perdeleri iki yana çekti, denize bakan pencereleri açtı.

Denizi, koyu, kumsalı ilk kez gördü: şaşırıcı, sevindi. U biçiminde derin ama küçük bir koydu burası. İki ucta kayalıklarla son buluyordu. Karşı yamaçta oldukça sık bir orman vardı, çam ve kayın karışımı bir orman... Ormanın eteklerinde, henüz tamamlanmamış bir yapı duruyordu. Sahilde üç küçük tekne... Deniz kıptısız, masmavi uzanıyordu.

Mayosunu giyip denize koştu.

Saat on birde yeniden kıyıya indi. Kahvaltısını etmiş, traş olmuştı. Odayı öyle darmadağın, bavulunu bile boşaltmadan bırakmıştı. Tiraş olacak, çay pişirecek gücü bulmuştu kendisinde ama daha fazlası beklenemezdı artık. Şimdi güneşin altında kumlara uzanmak, saatlerce öylece kalmak istiyordu. Toparlana-bilirse belki kıyı boyunca yürüür, ormana kadar uzanırıdı.

Kumsal, sabahki gibi tenha değildi. Mayolu bir kadın güneşleniyordu. O da kendisi gibi bir konuk olmalıydı. Kadından uzakta bir yer seçti, havlusunu yaydı, uzandı. Yok, işte göğüs sıkışmıyordu. Üstelik bugün göğüsündeki o kötü ağrıyi da duy-mamıştı hiç. Ama güneşe daha önce düşündüğü gibi birkaç saat uzanmak elinden gelmeyecekti. Sıkıntı... Evet, işte şimdiden sıkılmağa başlamıştı. Bine kadar sayincaya degen kalkmak yok, dedi içinden. Bu sayı sayma işini son zamanlarda keşfetmişti. Sayılara boyun eğebiliyordu. Gösterebildiği tek irade belirtisi, sayılara boyun eğmemekti. Çay içmekten vazgeçmemek için, ocağın başında beş yüze kadar sayıyordu sözgelimi. "Su, o zama-na kadar kaynarsa ne âlâ," diyordu. Ama su beş yüze kadar kaynamazsa bu kez iki yüze kadar izin veriyordu. O zaman çay içebiliyordu.

İki yüz elli bir... iki yüz elli iki...

"Gün aydın!"

Gözlerini açtı, doğruldu. Mayolu kadın, ev sahibesi karşısına duruyordu.

"Siz misiniz?" diye sordu, fazla şaşkınlık belirtisi gösterme-meğe çalışarak. Dünkü kadının mayo giyip denize girebileceği-ni hiç aklına getiremezdi. Kadın rahatça kuma, Turhan'ın yanına oturdu. Çıplak oluşlarını olağan karşılaşlığı anlaşılıyordu.

"Rahat ettiniz mi bari?"

"Evet. Sağ olun!"

Bir şeyler söylemek, kadının gönlünü almak istedı, beceremedi. Kadın rahattı ama Turhan beklemediği biçimde etkilenmişti. Üstelik aylardır hiçbir kadın herhangi bir kıپırtı bile uyanırmamıştı onda. Şimdi ne oluyordu? Bu kırkıncı geçmiş, bedeni kıvraklığını çoktan yitirmiş, yağlanmış kadın... Yok, şişman değildi. Hatta böyle yarı çıplakken, giyimli halinden daha alımlıydı. Turhan, onun tümsekli karnına, bacaklarındaki çukurlara, boynunun kırışıklığına, yüzünün, kadına sevilmililik, tatlı bir dişlik veren kaba çizgilerine, tipki evindeki gereksiz öte beriye, plastik ççeklere, o birbirine hiç uymayan renklere baktığı gibi bakıyordu. İlk içindeki oda gibi huzur veriyordu bir bakıma, bir bakıma tedirgin ediyordu.

Turhan, kadını, mayosunun askılarını indirip çırlıçıplak soymak, sonra kumların üzerine yatırmak (ya da daha iyisi evdeki dağınık yatakta, yok yok gülkurusu Isparta halisinin üzerinde) sevişmek için çlgınca bir istek duydu. Üst üste iki kez yutkunduğu için de utandı. Acaba kadın fark etmiş miydi?

"Onunla konuşmayı beceremeyeceğim. Konuşmağa ne gerek var hem? Daha iyisi, daha doğalı, hatta daha doğrusu varken... Elinden tutup eve götürsem... Bu işi büyütmemeli. Aylardır bir kadınla yatmadım. Aylardır böyle bir istek duymadım. Şimdi... Bu değişik yer, bu değişik hava, yeni tanıdığım bir kadın... Hepsi bu kadarcık işte, bu kadar yalın... Ama ben senin huyunu bilirim. Yalın, doğal bir gereksinimi bile yükseltmeye kalkarsın. Aşk demesen dostluk dersin adına... Ya da kadının kimselere benzemediğini düşünürsün. Bir kadının öteki kadınlarla benzememesinin ne önemi olabilir? Aslında kadın, erkek kimseyle bir ilişkiyi sürdürmem ben. Kimseleri sevemem. Bir kadınla yatmak, evet... ama biliyorum, şu kasabalı kadını bile kafamda uydurduğum düşlerle birlikte istiyorum. Yoksa ne anlamı kalırdı?"

Kadın, Turhan'ın suskulduğundan incinmedi. Yalnızca onu daha fazla tedirgin etmemek için kalktı yanından. Zaten bütün yaptığı da olağan bir konukseverlikten başka bir şey değildi. Kalkarken.

"Kaynına yemeğe gelir misiniz?" diye sordu.

"Sağ olun, ama bugün de idare edeyim... Sonra."

"Balık ister misiniz? Hasan size ayıklar, hatta pişirir bile. Bakın, surada bir ocak var. Hasan başkalarının işini görmeğe, insanları sevindirmeğe bayılır."

Turhan duraladı. Düşüncelerini kadının çıplaklığından bali-
ğa çevirmesi güç olmuştu. Evet, demenin kolaylığına siğındı.

"Olur."

"Kaçta yersiniz öğle yemeğini?"

"Bilmem ki... Birden sonra desek..."

"Peki."

Genç bir kızın çevikliğiyle denize doğru koştu. Tam kıyıda yaylandı, balıklama denize daldi. Düzgün kulaçlarla yüzüyordu. Turhan, şaşarak izliyordu, onu. Kendisinin böyle iyi yüzeme-
diğini düşündü. Spora ayıracak zamanı olmamıştı hiç. Ancak kurbagalama yüzebilirdi. Yazık, onunla birlikte yüzemeyecekti
demek. Ne kadar kötü yüzdüğünü kadının görmesini istemezdi
doğrusu.

Salih Öztek, kıyıya varan yol yapıldıktan dört beş ay sonra
gelmisti Seyrek'e. O zamanlar böyle şimdi olduğu gibi yakasız
gömlek, kişi yamalı pantolon giymiyordu. Üzerinde eskice de ol-
sa bir takım elbise vardı. Önce kahvedekilerle konuştu, sonra ya-
nına iki kişi alarak kıyıya indi. Üç gün sonra bir kamyonla tuğ-
la, taş, cimento getirdi ve tek başına şimdî oturduğu evin birinci
katını yapmağa başladı. Köyden yardıma gelenler oldu ama o,
kendisine yardım edilmesinden hoşlanmıyordu; evini tek başı-
na, kendi elleriyle yapmak istiyordu. Yaptı da. Bir tek doğrama-
lari köyün marangozuna ısmarladı. İki oda, geniş bir mutfak,
bir helâdan oluşan (helâ kent evlerinde olduğu gibi evin içindey-
di) evin sivasını, badanasını bitirdikten sonra (o arada köyün
kuyucusuna bir de kuyu açtırmıştı) on beş gün kadar gözden
kayboldu. Sonra gene bir kamyonla döndü. Kamyona gerekli eş-
yaları, birkaç koyun, tavuk ve çoban köpeğini yüklemiştir. Ayri-
ca yanında orta yaşlı sessiz bir kadınla on-on iki yaşlarında bir
oğlan çocuğu bulunuyordu. Onları da koyunları, tavukları, seb-
ze fidelerini alır gibi pazardan satın almıştı sanki. Karısı olacak
kadına da, kadının kardeşine de herhangi bir özel ilgi göstergemi-
yordu.

Kadını, bir haftalığına muhtarın evine bıraktı. Daha sonra alıp Kandıra'ya götürdü; orada nikâhları kıyıldıktan sonra evlere yerleştiler.

İşte Salih Öztek'in Seyrek köyünün Çayağzı'ndaki yaşıntısı böyle başlamış oldu. Kadın yaşlı görünüyordu ama gene de art arda ikisi erkek, biri kız üç çocuk doğurdu. Koyunlara, tavuklara, sonradan edindikleri ineklere bakmayı da beceriyordu. Ufak tefek ama güçlü bir kadındı. Safça olan kardeşi de iyi iş görüyor, çalışmayı seviyordu.

Salih Öztek yavaş yavaş topraklarını genişletti, kıştan motorlu bir tekne alıp balıkçılığa da başladı. Daha sonra değerlenen tarlalarдан birini satıp iyi bir tekne ve ağ aldı. Biriktirdiği her kuruşu toprağa yatırıyordu. Bu toprakların oğulları için iyi bir sermaye olacağını düşünüp seviniyordu ama oğullarını önce kendisi gibi çiftçi ve balıkçı olarak yetiştirmek amacındaydı. Çocuklar, tarlaların parsellenip arsaya dönüştüğünde getireceği servetle gözleri kamaşmadan önce toprağı işlemenin, denizle boğuşmanın, hayvanlarla haşır neşir olmanın tadını almaliydiler.

Salih Öztek, Turhan'ın Çayağzı'na gelişinin ikinci günü uğradı. Güleryüzlü, yüzünün derisi güneşten, rüzgârdan buruşuk meşine dönmüş, bu yüzden yaşı belirsiz bir adamdı. Sigara içmediğinden, kusursuz beyazlıklarını koruyan düzgün dişlerini gösterince anlaşılıyordu ancak ellisinde olduğu.

"Hoş geldiniz," dedi; dili Seyreklilerin diline benzemişti çoktan.

"Ben Edibe hanımın kaynıyım. Yok, girmeyeyim. Konuğu rahatsız etmek olmaz. Şöylece bir uğramıştım, rahatınız yerinde mi, bir eksığınız var mı diye.."

"Sağolun. Hiç bir eksığım yok. Rahatım yerinde. Her şey çok iyi. Girseydiniz içeri."

"Başka zaman. Çok kalacak misiniz? Güzeldir buraları..."

"Ne kadar kalacağımı bilemiyorum. Daha karar veremedim."

"Sağlık olsun. Siz rahatınıza bakın. Diyecektim ki, akşam yemeği için Hasan'la bir şeyler yollasam..."

"Zahmet olmasın..."

"Ne zahmeti canım? Hani basit köy yemeği bizimkisi ama

siz buradayken yemeği Edibe hanım pişirecek ki, yabancılık çekmeyin. Bilmem söyledi mi size, Edibe hanım İstanbulludur."

"Öyle mi?"

"Yaa. Rahmetli ağabeyimin karısıdır. Edibe hanım. Ağabeyim İstanbul'da çalışırdı, Fen İşleri Müdüriydü. Yazları buraya gelirlerdi. Çok severdi Çayağzı'nu rahmetli. Nasıl seviyormuş ki, işte burada öldü, Seyrek'in mezarlığına gömüldü. Edibe hanım da burada kaldı. Hiç aramaz İstanbul'u... Neyse, başınızı ağırtmayayım. Ben yemeğinizi yollarım. Canınız isterse birlikte balığa da çıkarız. Ne dersiniz?"

"Bilmem ki."

"Bir düşünün. Hoş olur balığa çıkmak... Sabahları gün doğmadan uyanmak, denizde, güneşin doğuşunu seyretmek... Tabii böyle güzel havalarda. Kışın deniz azabilir. O zaman da başka keyfi olur ama. Rahatsız ettim, kusura bakmayın. Gene görüşürüz."

O akşam Turhan denize bakan pencerenin önündeki masa-da, Edibe hanımın kızarttığı biber patlıcanla domatesli pirinç pilavını yer, Edibe hanımın tüp gazlı buz dolabından aldığı soğuk suyu içerken canının içki istemediğini fark etti, şaşırıldı. Aylardır içki tek dostu olmuştu čunkü.

Yemekten sonra kendini, günün öteki saatlerine bakarak daha diri hissettiğinden bavulunu açtı; ev sahibesinin önerilerine uyarak eşyalarını yerleştirdi. Küçük çantasından çıkardığı kitapları koyacak uygun bir yer aradı, bulamadı. Mutfaktaki küçük portatif masa bu iş için uygundu ama izin almadan masayı mutfaktan odaya taşıması doğru olmazdı. Kitaplarına mutlaka bir yer bulmak istediğiinden onları pencerenin içine yerleştirdi.

Kitap okumayacaktı, kesindi bu. Zaten okuyamıyordu ki... Dikkatini veremiyordu bir kez. Gazete bile okuyamıyordu. Dördüncü cümleye geldiğinde, baştaki cümleyi yeni baştan okuması gerekiyordu. Hem şimdi tatile çıkar gibi çıkmamıştı yola. Kaçtıyordu düpedüz. Bir daha dönmemek üzere... Ama kitaplarını almıştı yanına, hem de çoktan okumuş olduğu kitapları... Demek ki geçmişiyile arasında hâlâ bir bağ olsun istemişti... Güçlü bir bağ. Çünkü herkes bilirdi ki, Turhan Engin'in dünyasının üçte biri tiyatro ise, üçte biri içki, üçte biri de kitaplardır. İlk ikiyi ar-

kada bırakmakla geçmişinden kurtulmuş sayılmazdı. Kitaplar yanında oldukça.

Beceremedim, diye düşündü; hiç bir şeyi beceremediğim gibi bunu da beceremeyeceğim demektir. Öyleyse gerçekten kurtulmayı istemiyorum, kimbilir?

Böyle düşününce yılgnılık duydı; yılgnılık duydugu anlarda olduğu gibi canı içki istedı. İçkisi yoktu. Edibe hanımın kaynında içki bulunmazdı her halde. Hem nasıl isterdi insan? Sonra hakkında ne düşünürlerdi. Arabaya atlayıp Kandıra'ya gidebilirdi. Bu kez de kendinden utandı. Utancını yenmek, daha doğrusu içki isteğini geçistirmek için evi dolaşmağa başladı. Bulunduğu oda ile mutfak arasında küçük bir sahanlık vardı. Oradan mutfak kapısının az ilerisindeki, bir merdivenle yukarı kata çıktııyordu.

Turhan çocuksu bir sevince kapıldı. Merdivenler hep kışkırttı onu. Hiç bir zaman merdivenli yani iki katlı bir evde (tupleks mi diyorlardı?) oturmamıştı. Ama çocukluğundan beri hep böyle basit bir tahta merdiven düşünmüştü. Odanın tam ortasında. Gittiği yer bilinmesin,vardığı bir yer olmasın hatta. Sinematek'de gördüğü, film sanatının çocukluk yıllarına ait kışa metrajlı bir film hatırladı. Göge tırmanan uçsuz bucaksız bir tahta merdiven vardı. Çocuğun biri boyuna tırmanıyordu. Film öyle başlıyor ve bitiyordu. Bu merdiven tutkusunu, adını unuttuğú film yapımcısıyla bölüşmek sevindirmiştir Turhan'ı.

İşte önünde duran merdiven de bilinmezlige doğru yükseliyordu. Merdivenin bitiminde küçük bir pencere vardı. Sonra her halde küçük bir koridora dönülüyordu ve orada Edibe hanımın yatak odasına, yani iç dünyasına, kadın varlığına açılan bir kapı bulunuyordu. Turhan'ın hiç bir zaman varamayacağı bir sonsuzluğun başlangıcı kısacası...

Elini tırabzanlara koydu. Merdiven korkulukları kaba ve basit biçimde oyulmuştu. "Çok güzel," diye geçirdi aklından. Şimdi basamakları çıkmak için dayanılmaz bir istek duyuyordu; tipki alkole duyduğu istek gibi... Ama ya bir gelen olursa?

Sokak kapısını kilitledi. Terliklerini çıkardı. Gaz lambasının ışığını kesti; ortalık aydınlichkeit sayılırdı. Yüreği çarparak merdivenleri çıktı. Yüzüne çocuksu bir gülümseme yayılmıştı.

Düşündüğü gibi küçük bir koridor vardı yukarıda. Koridor üzerinde de üç kapı... Biri camlıydı, besbelli terasa açılıyordu. Sağdaki kapıyı yokladı. Burada bir yüklü ve sandıklar vardı. Depo gibi bir yerdi anlaşılan. Öteki kapının tokmağına elini koyduğunda yüreği daha hızlı çarpmağa başladı. Büyük bir düşkırıklığına uğramıştı: kapı kilitliydi.

İlk duygusu öfke oldu. Demek kadın ona güvenmemişi, kiracısı bir şeyini çalmasın diye yatak odasının kapısını kilitlemişi: içerde altınları, elmasları mı vardı ki. Ama aşağı katı ona öylece teslim etmemiş miydi? Üstelik kadın bir yabancıya güvenmemekte yerden göğe haklıydı; işte o yabancı yatak odasına girmeye kalkmıştı.

Somurtarak merdivenlerden indi.

O odaya girmek istemişti. Edibe hanımın özel hayatına girmek istemiş, ona ait eşyaya dokunmak istemişti. Şimdi kadını daha çok istedığını farkıyordu. Üstelik içki isteğinden de güçlü bir şeydi bu. Hayır, istediği herhangi bir kadın değildi... Bir zamanlar sahip olmayı aklından geçirdiği başka kadınları düşündü... Daha sonra arkadaşlıklarından hoşlandığı başka kadınları... Onlar burada olsalardı. Ama hayır, hiçbirini değil, yalnız Edibe'yi istiyordu. Kendini ille de -sözgelimi- yıldız biçiminde pembe şeker istediği için tepinen şımarık bir çocuğa benzetti.

Bir türlü doyuramadığı istekler duymaktan kurtulmak için dışarı çıkmayı düşündü. Kıyıda gezinebilirdi pekâlâ.

Kumsala doğru yürüken baktı: beyaz evde iki yerde ışık vardı; biri alta biri üstte. Üstteki Edibe'nin ışığı olmaliydi. Yalnız oturmağa alışmış bir kadın, başkasının evinde erkenden odasına çekilmeyi yeğlerdi kuşkusuz. Yoksa yanılıyor muydu? Biraz dikkatle bakınca pencerede bir kadın başı gördü. Oydu mutlaka!

Kadının kendisini izlemesinden hoşlanarak kıyıya doğru yürümeye başladı. Yalnız değildi artık; biri onu gözetliyor, onunla ilgileniyordu. İstanbul'da gözlenmekten, izlenmekten, düşüncelerinin merak edilmesinden ne kadar sıkıldığını düşünüdü... Hele son aylarda. Sanki herkesin bir önyargısı vardı da, Turhan'la yalnızca bu önyargıyı pekiştirmek için konuşuyorlardı. Üstelik koca kentin kalabalığında ilgili ilgisiz binlerce göz

üzerindeydi. Şimdi yabancı hiç bir göz yoktu ve kendisiyle ilgilenen bir çift gözün merakında Turhan'ı okşayan, yataştıran, güven verici bir şey vardı... Sevgi gibi bir şey.

Kıyı boyunca yürümeye başladı. Artık beni göremiyordur, diye geçirdi aklından ve daha çok Edibe adına üzüldü.

Çay ağızı, tepeye varmasına engel oluyordu. Az ilerde tahta bir köprü olmaliydi; oraya doğru yürüdü. Birden hiç yorgunluk duymadığını fark edip sevindi. Saatlerce böyle yürüyebilirdi. Oysa son aylarda tüm parasını taksiye vermişti. Dolmuş durağına kadar yürümek bile yoruyordu onu. Kendi arabasına park yeri aramaksa bir başka yorgunluktu.

Evet, daha saatlerce yürüyebilirdi. Üstelik canı eve dönmek istemiyordu. Evde duyduğu doyurulmaz isteklerden korkuyordu ama gecenin bu saatinde ormanın içine dalması da tehlike-liydi. Geri döndü. Karşidan biri geliyordu. Bir köpek havlaması, sonra köpeği yataştırmaya çalışan bir mırıldtı duydu. Daha sonra da ayışığında yürüyen kadını farketti.

"İyi akşamlar" dedi kadın yaklaşınca, "Sarp'la tanışın."

"Sarp'la mı?" diye sordu Turhan yapma bir şaşkınlıkla. Köpeğin adıyla ilgilendiği yoktu ama konuşacak konu bulduğu için sevinmişti.

"Yeğenim Ali, köpeğe ille de bir insan adı vermek istedim. Ben de hiç değilse köyde bulunmayan bir ad olsun diye düşündüm, Sarp'ı önerdim. Nasıl olsa köylüler böyle adlar koymazlar çocuklarına. İsim anası olduğumu bildiği için midir nedir, Sarp pek düşkündür bana. Akşamları böyle çıkar yürüruz işte. Sarp gece gezmemi sevmez ama kaynım yalnız çıkmamı istemiyor. Akliniza bir şey gelmesin sakın, buraları güvenlidir. Kaynimın-ki yalnızca gereksiz telaş işte; beni korumak istiyor."

"Size özel ilgi gösterdiği anlaşılıyor," dedi Turhan, daha uygun sözler bulamadığı için kendine kızarak. "Böyle yerlerde bir kadının gece tek başına dışarı çıkip dolaşması pek uygun karşılanmaz her halde... Hoş, siz denize bile giriyorsunuz."

"Kaynım anlayışlıdır. İstanbullu olduğumu, başka alışkanlıklar edinmiş olduğumu aklından çıkarmaz."

"Köylülerin önyargılarını da hesaba katmaz mı?"

İşte gene anlamsız bir soru sormuştı, lâf kılığında.

"Sanmıyorum. Zaten köylülerin önyargılarını hesaba katma-
ğa gerek yok. Onlar beni severler. Sık sık köye giderim. Orada
bir sürü tanıştım var. Onlara dikiş dikmesini, örgü, tiğ çeşitle-
rini öğretmişimdir. Birbirimize yemek tarifleri veririz. Hastalıklarıyla
bile ilgilenirim elimden geldiğince."

Sesi karanlıkta, sessizlikte daha tok ve okşayıcıydı. Gerçekten gecenin bu saatinde, ay aydınlığında, kumların üzerinde bir yabancıyla birlikte olmayı bu kadar doğal mı karşılıyordu, yoksa soğukkanlılığı, heyecanını örten bir maske miydi? Turhan'ı pencereden görmüş ve peşine takılmıştı. Bu durumda yanında yürüken birazcık heyecanlı olması, birazcık kendini ele vermesi gerekmeli miydi? Tiyatroda olsa böylelerine kötü oyuncu, deriz diye düşündü Turhan. Sahnede soğukkanlılık sökmez; seyirciye ille de bir şeyler sezdirmek gereklidir. Ama burada seyirci yok... Benden başka!

Eve döndüğünde rahatladığını hissetti. Artık ne içkiye ne sonsuza dek yükselen merdivenlere ne kadına duyduğu istek vardı. Edibe hanımla yaptığı yürüyüş, kadının konuşması onu rahatlatmış, dinlendirmiştir. İçinde yadırgadığı bir sevinç vardı.

"Uzun süredir sevinmemi unutmuştum; demek ki olabilir-
miş."

Yatağa yattığında da eskisi gibi ikiye katlanmadı, kollarını açarak sere serpe uzanıp kendini çabuk gelen bir uykuya bıraktı. "Yarın iyi bir gün olacak," diye düşündü.

Oysa ertesi gün hiç de dirlikli uyanmadı. Sanki hiç uyuma-
mış gibi yorgundu, bütün bedeni ağrıyordu; özellikle sırtı, boy-
nu ve yüreği. Yüreğindeki sıkışma dayanılır gibi değildi. Yüreği patlayacak ve bedenini bin parçaya bölecekti sanki. Sabahın bu erken saatinde o pis kokulu ilaç içmek de hiç hoş değildi üste-
lik. Bir bardak süt olsaydı, diye geçirdi aklından. Ama şu anda süt bulması olanaksızdı. Evde yapayalnızdı. Kimse ona yardım edemezdi.

Yatağına kenarına oturdu. Üzerinden pikenin koruyucu
örtüsü kalkınca yalnızlığını, kimsesizliğini heften duydular. Kor-
kuyordu. Öyle korkuyordu ki zırıl zırıl terlemeğe başladı. Elini
ağrıyan yüreğine götürmek istediler ama sanki orada dokunulma-
ması gereken derin bir yara vardı: elini indirdi, yatağına üzerine

koydu. Hayır, korktuğu şey ölüm değildi. Aslında yüreğinin ağrımadiğına doktor inandırmıştı onu. Kalbi sağlamdı ve o hain ağrısının kalple hiç bir ilgisi yoktu. Ama korkuyordu işte. Bilmediği bir şeyden korkuyordu.

O sırada kapı çalındı. Şu durumda kimseyle karşılaşmak istemiyordu ama gelen gene de bir kurtarıcı olabilirdi. Donunun üzerine şortunu geçirdi. Kapıyı açtı. Karşısında elinde küçük bir maşrapa ile Hasan duruyordu.

“Süt,” dedi sırtarak.

“Sağ ol.”

“Dünkü kapları da getir, dedilerdi.”

“Gel içeri de al.”

Hasan çıktıktan sonra elinde maşrapa ile dikeldi bir süre Turhan. Süt sıcaktı. Öylece maşrapadan içti. Sonra bir kesme şeherin üzerine yirmi damla validol damlattı, ağızına attı. Yüzünü buruşturdu, biraz daha süt içti.

Döndü tekrar yatağının üzerine oturdu. Ne yapacağını bilmiyordu. Şimdilik ilâcın etkisini göstermesini, ağrının dinmesini bekliyordu. Ağızı zehir gibiymişti, ilâcın kötü tadı uzun süre geçmezdi.

“Öf, ne berbat şey!” diye söyledi.

Birden ağlamağa başladı. Yüksek sesle hıçkırıyordu. Yüzü bir anda gözlerinden boşanıveren yaşlarla örtülmüşti. Turhan ağladığı için utanmadı, gözyaşlarını silmek gerektiğini de duymadı. Artık ağlamağa gücü kalmadığı anda ağrısının dindiğini fark etti. Yeniden yatağına yattı, uydudu. Şortunu çıkarmayı bile unutmuştu.

Uyandığında gene ölesiye yorgundu ama hiç değilse ağruları dinmişti. Yorgunluğunun da aldatıcı olduğunu biliyorlandı. Bütün iş donunu, atletini çıkarıp mayosunu giyebilmesindeydi. Deniz onu canlandıracak, yorgunluğunu unutturacaktı. Ama donunu çıkarıp mayosunu giymesini, sokak kapısına dek yürümesi öyle zordu ki. Eski etkili oyuna başvurdu.

“Yirmi beş sayincaya kadar kapıdan çıkış olacağım. Yüzüm yikamama gereklidir. Nasıl olsa denize gireceğim.”

Yirmi üç derken kapıdan çıkışmıştı. Kendini alamayıp saymayı sürdürdü ve koşarak geldi kumluğa. Edibe hanım oradaydı.

Dün akşamdan sonra yabancı yabancı uzakta durması olmazdı ama zaten hemen denize dalmak istemiyor muydu? Edibe hanımın yanından geçerken bir "merhaba", diyebilirdi. Evet, en iyisi buydu ama kadın, Turhan'ın ne kadar kötü bir yüzücü olduğunu görecekti o zaman; denize nasıl korka korka ürpererek girdiğini de... "Şöyle bir dalıp çıkacağım," derim, o zaman aslında belki iyi yüzdüğümü ama söyle bir dalıp çıkacağım için fazla gayret sarfetmek istemediğimi sanır."

"Günaydın," dedi Edibe hanuma ve yanından hızla geçip gitmekten ekledi: "Şöyle bir yüzüp geleyim diyorum, güneşlenmeden önce."

Ve denize koştu. Edibe hanım gibi balıklama atlayamadıysa da fazla titremeden hemen daldi.

Birkaç metre yüzdükten sonra dünyayı güzel görmeğe başladı. Şimdi gidip Edibe hanımın yanına, kumlara uzanacaktı. Yillardır tanıdığı bir aile dostu gibiydi kadın. Öylesine rahattı yanında. Kadın sanki, "Sen liseye gidiyordun, biz de rahmetli annenle birlikte..." diye uzun bir konuşmaya başlayıverecekti. Kaç yaşlarındaydı acaba? Kırk iki, kırk üç, belki kırk beş... Ben otuz altı yaşındayım. Ne olmuş sanki? Altmış yaşında gibiyim. Öte yandan yirmi yaşında bir delikanlı gibi aptalım. Dünya karşısında, hayat karşısında, insanlar karşısında hâlâ bir çocuk gibi korkak ve beceriksizim. Hiç bir şey öğrenmedim, kitaplarda yazılanlar dışında. Hadi artık, bu kadar yüzmek yeter. Annemin arkadaşı beni bekliyor."

Annesinin arkadaşı suskundu bugün. İyi bir ev sahibesi bile değildi. Başını kollarının arasına gömmüş yatıyordu.

"Süt için teşekkürler," dedi Turhan. "Biliyor musunuz, tam zamanında geldi. O ara canım süt istiyordu." Ve elinde olmadan açıkladı: "İlaç almam gerekiyordu da..."

Edibe hanım bu kez ilgilendi, kaygıyla Turhan'ın yüzüne baktı.

"Sabah sabah ilaç mı içtiniz?"

"Ne demek sabah sabah ilaç mı içtim. Günün her saatinde ilaç alabilirim. İlacıclarla yaşıyorum ben. Bir zamanlar 'mutluluk hapi' diyorlardı; şimdi artık böyle bir paravanaya gerek duyulmadan avuç avuç ilaç yutuluyor. İnsanlar birilerine kitap, film,

kasap salık verir gibi ilaç salık veriyorlar. Doktora bile gerek duymadan..."

Birden çok ileri gittiğini anladı. Kadın İstanbul'daki aydınların, sanatçının yaşıtlarını nereden bileyebilir? Bilmesine ne gerek vardı üstelik? Turhan hakkında iyi olmayan şeyler düşünmez miydi?

"Özür dilerim," dedi, "bugün biraz sinirlerim bozuk. Daha doğrusu bir süre önce rahatsızlık geçirmiştım de..."

"Anlıyorum," dedi Edibe hanım, gereksiz sorular sorarak meraklısı gidermeğe kalkışmadan. "Burası size iyi gelecektir, eminim. Bir süre sonra belki ilaç almanız gereklidir. Ama bana kalırsa, beslenmenize önem vermelisiniz. Sütü sevdinizse her sabah göndereyim. Hatta bugün biraz daha göndereyim de, dolaba koyun. Yatmadan önce soğuk bir bardak süt iyi gelir. Karides sever misiniz?"

"Hem de nasıl!"

"Bu sabah karides çıktı. Size öğle yemeği için karidesle patates salatası hazırlayayım. Benim karides ızgarasını bir deneyin bakalım."

"Utandırıyorsunuz insanı. Bunca zahmet..."

"Neden? Siz konuğumuzsunuz. Daha da rahatlamanız için söyleyeceğim: kiracımızsınız."

"Gene de teşekkür etmemek elimde değil. Uzun zamandır kimse böyle ilgilenmedi benimle."

"Belki de bu ilgiyi siz kendiniz istemediniz!"

"Olabilir. Belki ben istememişimdir."

"Ama burada, aramazda gerçekten mutlu yaşamak, kimseye yük olmamak istiyorsanız, size gösterilen ilgiyi geri çevirmemelisiniz. Ben İstanbulluları, kısacası büyük kentlerde oturanları iyi tanırım. Oralarda insan kibar olmak zorundadır. Ama köylük yerde ikram içtendir. Sizi anlıyorum. Çünkü buradakilerin davranışlarına ilk zamanlar ben de ayak uyduramamıştım. Hep hata yapmaktan, karşısındakine yük olmaktan, onu incitmekten korkardım. Oysa hata yapmak, yanlış anlaşılmak korkusu kent yaşamının gerektirdiği bir şeydir. Ya da uygur kişinin kendini eleştirmeye alışkanlığını edinmesinin doğurduğu kaçınılmaz bir rahatsızlık... Oysa köylü özeleştiriden yoksundur. O, gelenekle-

re boyun eger yalnızca; öyle ki, gelenek ikinci bir karakter oluşturmuştur onda. Bir bakıma korkunç hesaplıdır köylü; ama bu hesapta yaltaklanması, özentinin yeri yoktur. Gelenek bu yararsız şeyleri buyurmaz insana; çünkü gelenek mantıklıdır."

"Bu yüzden mi İstanbul'a dönmediniz?"

"Bilmiyorum. Burada kalışımın pek çok nedeni olsa gerek. En pratik neden şuydu: Dul bir kadın olarak koskoca bir kente tek başıma kalmayı göze alamazdım. Sevgiye, korunmaya alışmıştım. Hoş, İstanbul'a dönüp dönmemek konusunda uzun boylu düşünüp kararlar aldığımı söyleyemem. Canım burada kalmak istedİ, ben de kaldım."

"Yani burada mutlusunuz!"

"Bilmem." Şaşırılmış görünüyordu. "Mutlu olup olmadığımı düşünmedim... Hiç bir zaman... Daha önce de."

"İlginc!"

İşte gene aptalca ve yararsız bir söz çıkmıştı ağızından. Edibe hanım ne düşünecekti hakkında şimdi? Hiç bir şey ola ki. Ama işte ayıplanmak korkusunu -demin Edibe hanımın değindiği korkuyu- yenememişti Turhan.

Bir öğleden sonra yatağına uzandığında Edibe hanımla yaptığı konuşmaları düşündü. Daha sonra ona "Edibe" demege karar verdi ve yüksek sesle "Edibe" dedi; bundan çok hoşlandı.

Ne demişti Edibe? "Mutlu olup olmadığımı hiç düşünmedim, hiç bir zaman düşünmedim!"

Mutluluk bir yirminci yüzyıl hastalığıdır, diye ileri sürerdi bir zamanlar Turhan da. Bir batı hastalığıdır aynı zamanda. Osmanlılıkta mutluluk düşüncesi yoktur, Anadolu halkında da. Edibe'nin dostluk ettiği köylüler sözgelimi, mutluluk sözcüğünü ağızlarına almışlar mıdır hiç? Kentlerde olduğu gibi, evlenen bir kızın anasına, komşuları "mutlu mu bari?" diye sorarlar mı hiç? Köylük yerde yaşamak, hayatta kalabilmektir. Hayatta kalmanın da mutlulukla mutsuzlukla bir ilgisi yoktur. Dertli ya da dertsiz insanlar vardır yalnızca. Ve dert elle tutulur, gözle görülür bir şeydir: öyle uzun boylu tanımlamalara, açıklamalara gerek yoktur. Elle tutulur, gözle görülür ayrıntılarla dile getirilir elbette; ayrıntılar yetmeyince yüksek sesle haykırılır. Hepsi bu kadardır işte... Oysa Sartre ne diyor: "Durmadan kendini anlatır acı, çünkü

kendi kendine yetmediğini duyar. Oysa onun ideali susuştur." Tabii biz aydın geçinenler ikisini de beceremeyiz. Ayrıntılarla büyüyen doğal bir boşanışı da, susmayı da... Acının, mutsuzluğun, korkunun, özgürlüğün felsefesini yapacak, bu konuda durmaksızın konuşacak kadar gelişmedik. Bir batılı gibi olmak istiyorsak, atalarımızın bilmediğimizi bilmek, onların doğulu olarak yaşayamadıklarını yaşamak zorundayız... Yüzlerce yıldır süregelen deneyimleri okuyarak elde etmek... Ne iğrenç şey!

Oysa Osmanlılığımızı, kasaba artığı oluşumuzu kabullensek... Mutluluk düşüncesini ortadan kaldırınmak rahatlandırır mı insanı? Neden olmasın? Nirvana Hint felsefesi ise Melamilik, Türk-İslam felsefesidir.

Turhan yatağında doğrulup oturdu. Eski şarkiya başlamaya-
lim gene. Bu konuyu daha önce de düşündüm. Sonuç: Hiç... Ya-
şama isteksizliğimi bir türlü yenemedim. Yaşama isteksizliği mi,
hayat korkusu mu? Her neyse... Bunları bin kez tartıştık. İki ma-
salarında daha bir keyifle, sulandırarak... Şu kadın böyle şeyler ge-
çirir mi aklından? Hiç sanmam. Böyle de yaşıyor işte. Böyle de
çekici, istenen bir kadın olunabiliyor. Bir gece ayışığında on beş
dakika yanında yürüyerek bungan bir erkeğe neşe verilebiliyor.

"İçindeki bütün kitapları yakmalısın!"

Bu cümleinin altını çizeli tam on iki yıl oldu. On iki yıldır
ne içimde ne dışında hiç bir kitap yakmadım. Tersine, kitaplara
gömüldüm; boğulacak, soluk alamayacak kadar. Ama sanki Gi-
de içindeki kitapları yaktı mı bakalım? Başarabildi mi bunu?

"Bütün kitaplarımıza yaktığımız zaman..."

Kardeşler gibi sevilir kimileri,

Bizden temiz, bizden iyi yaşamış kardeşler gibi."

İşte belki de bu yüzden bırakamam kitapları... Benden iyi,
benden temiz kardeşlerimi sevmek uğruna!..

Yani bir suçluluk duygusundan ötürü mü? İyi ama, nedir
bu suçluluk duygusu? Okumadığım bir Freud kaldı, bilemeyece-
ğim.

"Bir kitaptır bu, ama ben ağaç çileklerini yeğlerim."

Ben de Hasan'ın asma yapraklarına sarıp közde pişirdiği
sardalyaları, Edibe'nin hiçbir yerde yemediğim karides ızgarası-
nı, çoban salatasını yeğlerim.

Bir ara daldi. Sonra telaşla uyanıp saatine baktı. Dörtte Edibe gelecekti. Evi temizlemek, hiç değilse toz almak, kirli bir şeyler varsa yıkamak için. Sonra da Turhan'a kahve pişirecekti.

"İncirin altında oturmadınız mı hiç? Sahi mi? Yazık. Orada ne güzel çay, kahve içilir. Ağacın altındaki kütükten masaları, oturacak yerleri de mi görmediniz? Hasan yaptı onları."

Saat daha üç bucuktu. Denize girebilirdi bu arada. Edibe'yi uykulu uykulu karşılaşmak istemiyordu. Mayosunu giydi.

İncirin altına oturmuş Edibe'yi bekliyordu. Kadın, ortalığı toplarken Turhan'ın dışarda oturmasını istemişti. İşini bitirince kahveleri pişirip gelecekti.

Basmadan uzun bir etek, beyaz bir gömlek giymişti. Yemenisini köylüler ya da büyük anneler gibi değil de türban biçiminde bağlamış, bu saç biçimini ona çok yakışmıştı. Mor çiçekli, boz renkli bir yemeniydi bu. Kenarında eflatunlu morlu incecik oyalardı. Renkler, etekliğinin çiçeklerine uyuyordu. Ayağında topuksuz rugan ayakkabilar vardı. Kahve tepsisini masa yerine geçen kütüğüne üzerine koyarken,

"Annem," diye anlattı, "her sabah mutlaka mangal yakardı. Evde havagazıvardı tabii. Ama o babamın sabah kahvesini kömür ateşinde pişirirdi ille de. Sonra közleri külle örterdi. Öğlen ve akşam kahvesi için de ateş hazır olurdu böylece. Ben evlendiğim zaman çeyizimin arasında bir de bakır mangal bulunuyordu. Ben o mangalı, altına bir kilim serip süs diye kullandım oturma odamda. Ama burada işime yarıyor. Havalarda serinleyince yakıyorum."

"Havalarda serinleyince bana mangalda pişirilmiş kahveden tattıracaksınız demek ki."

"O kadar kalacak misiniz?"

"Hiç de konuksever değilsiniz bakıyorum."

"Özür dilerim. Burada sıkılırsınız diye düşünmüştüm de. Yaz tatilleri bir aydan fazla sürmüyor. Böyle yerlerse bir haftada biktirir insanı."

"Siz bılmiyorsunuz ama."

"Burası benim evim... Çocukluğumda büyük kentte yaşamayı istemedim. Hep böyle yerler düşlerdim. Ama denizi ve ormanı bir arada bulabileceğim aklıma bile gelmemiştir. Onun için orman mı, deniz mi karar veremezdim bir türlü."

“Çocukluk düşleri gerçekleşmiş olan tek insan sizsiniz belki de.”

“Evet, öyle denebilir.”

Önune baktı. Bir yanlışlığı düzeltmeye kalkışmadı. Belki de yanlışlığın ne olduğunu kendisi de kesinlikle bilmiyor, bilmek istemiyordu.

“Ne iş yaparsınız siz, sorabilir miyim?”

“Tiyatro sanatçısıyım.”

“Kitaplarınızı gördüm.”

“Onları üzerine koymak için mutfaktaki küçük masayı alabilir miyim, diye soracaktım, sonra vazgeçtim. Kitaplara el süreceğimi sanmıyorum.”

“Masayı istediğiniz yere koyabilirsiniz. Oturduğunuz sürece ev sizin.”

Edibe durgunlaşmış mıydı, yoksa Turhan'a mı öyle geliyor? Yoksa tiyatrocuların garip karşılaşacağı konusunda önyargısı olan asıl Turhan mıydı? Acaba kadın sahiden şu *sanatçı takiminin* güvenilmez olduğunu mu sanıyordu? Daha doğrusu sanatçının güvenilmez kişiler olduğunu *biliyor muydu*?

“Tiyatroyu sever misiniz?”

“Evet, hem de çok... Kocam da severdi. Birlikte giderdik. Çok eğlenirim tiyatrodada. Açıklı oyunlar bile eğlendirir beni. Yani insan tiyatrodada bir başka dünyada yaşar... Belki sizi de seyretmişimdir. Hangi tiyatrodasınız?”

“Doğu Tiyatrosunda.”

“Oraya hiç gitmedik. Adını bile duymadım. Belki biz İstanbul'dayken daha kurulmamıştı.”

“Beş yıl oldu kurulalı. Daha önce ben Ankara'daydım zaten.”

Birden ayağa kalktı Edibe. Fincanları toplayıp tepsiye koydu.

“Gideyim artık.”

“Gitmeyin!” dedi Turhan. Ardından yumuşaklıklı ekledi, “ne olur biraz daha kalın!”

Kadının bakişları soru yüklüydü. Orada bulunmasının istenmesi bu kadar şaşılacak şey miydi?

“Ne güzel konuşuyorduk,” diye açıklamak zorunda kaldı Turhan. Edibe bekliyordu. Daha yeterli, daha kandırıcı bir açık-

lama bekliyordu belki. Turhan konuşacak gibi oldu ama kendini ele vermek de istemiyordu. "Kal, gitme, ilaç gibisin bana. Burada tek başıma kalmaktan korkuyorum. Seninle konuşmaktan sonra yalnız kalmayı heften istemez oldum. Gidersen, şu ağaçtan düşmüş kuru bir yaprak gibi kala kalırım ortada. Üstelik öyle ağırım ki, rüzgâr bile kipirdatamaz beni yerimden." Bütün bunları söyleyip kendini gereksiz yere ele vermekten, Edibe'yi ürkütmekten korkuyordu. Toparlanıp daha uygun sözcükler seçti.

"Burasını çok sevdim ama birden fark ettim, yalnızlık pek bana göre değil."

Edibe yerine oturdu.

"Kaynımlara uğrasanız arada," dedi. "Bu akşam yemeğe bu-yurun isterseniz."

Bir an düşündü Turhan. Salt şu anı kurtarmak için, ağızından, sonradan pişman olacağı bir evet'in çıkışmasına izin vermemeliydi.

"İsterdim... Neden istemeyeyim? Ama garip bir adamımdır ben. Yabancılardan çekinirim."

"Ben de yabancıyım."

"Siz tek kişisiniz."

Hafifçe güldü Edibe.

"Evet, anlıyorum," dedi. "Kendinizi zorlamayın. Hem kay-nıma nezaket ziyareti filan yapmak zorunda da değilsiniz."

"Demek benimle biraz daha oturacaksınız."

"Neden olmasın? Arada ben de başka türlü bir insanla, İstanbul'dan biriyle konuşmak istiyorum. Ama sizin benimle konuşacak neyiniz olabilir ki?"

"Bunu da nereden çıkardınız?"

"Çok basit. Sizin kitaplarınız var, benim yok. Siz oyuncusunuz, ben seyirci."

"İyi bir arkadaşınız siz!"

Arkadaşı Korkut'un bir sözünü hatırladı: "Konuşmadan anlaşabildiğim insana dost derim ben. Öylesi de yok." Bu sözü Turhan da benimsemiştir. Edibe'yle konuşmasa da olurdu. Ama bunu ona anlatamazdı ki... Aralarındaki sessizliği bozmak istemiyordu. Ne var ki, sessizlik ürkütebilirdi kadını. Gene o ciddi yüzünü takılmıştı. Evet, güleryüzlü bir kadın değildi Edibe. Az

gülüyordu. Onu kısaca betimlemek gerekirse ne denirdi? Ciddi ve sakin ya da sakin ve ciddi... Ama gülümsemeyen bu yüzün yanında bir başka anlatım vardı şimdi. "Onun *ideali susuştur!*" Bir kadının bir erkeğe duyduğu en zorlu isteğin idealı de susuş olabilir miydi? Ne derin bir sessizlik! Uzaklılığı duyulmayan, hep yoğun bir duyguya anı gibi kalabilen... Bir başkaldırı mı? Bir tek sözcüğe nasıl bir karşı koyuşturdu bu! Arkadaş sözcüğünü blegenmemişi, karşı koyuyordu.

Şu anda yapılacak en doğru şey... Evet, ama elleri masanın üzerinde değildi ki. Bu anı kaçırsa, kumda ilk yanyana oturuşlarında başlayan ve sürüp giden çıkmaza gene dalacaklardı. Uzandı, kadının kucağından duran ellerini tuttu. Ne sarsıntıydı o? Bu kadarcık bir dokunuşla bile... Turhan'ın yüreği acıma ile doldu. Sabahları kendisine acıldığı gibi acıdı Edibe'ye. Ağlayabılırdı. Evet.

Ama gözleri nemlenen Edibe oldu. Birden yerinden kalktı. Tepsiyi, fincanları masanın üzerinde bırakıp hızla uzaklaştı.

Akşam yemeğinden sonra el radyosunu karıştırdı Turhan. Chopin'in prelüzlerini zevkle dinledi; artık canının sıkılmadığını, yorgunluk, bikkinkilik duymaktan kurtulduğunu, süreklilik isteyen bir duruma, işe, zamana sayı saymadan katlanabileceğini, bedeninin en akıl almaz yerlerinde gezinip duran ve ona korunkunç acı veren ağrılarından kurtulduğunu fark etti birden. Bütün bu ağrılardan, sıkıntılarından, çaresizlik duygusundan kurtulmanın sevincine katlanmak da kolay değildi öyle. Onlarsız bir boşluğunca düşer gibi olduysa da benliğini kıskıvrak yakalayan bir tutku, anlık, anı geçiştirmeye elverişli bir saplantı biçimine dönüşmeye hazır bir tutku, kendi geber varlığını duyurttu Turhan'a. Elbette düşünmesi gereken şeyler, çözümlemesi gereken sorunlar vardı. En başta Edibe'yle bundan sonra nasıl karşılaşacaktı? Ne konuşacaklardı o ikindi olanlardan sonra? İkisi de doğallıklarını yitirmiş olacaklardı. Böylece beraberliklerinin büyüsü de ortadan kalkacaktı. O zaman bir an önce karşılaşmak, ne olacağını görmek, bir yanlışlığı hemen, vakit geçirmeden düzeltmek ya da ufuktaki umudu canlandırmak daha iyi olmaz mıydı?

Ama nasıl?

Kıyıdan doğru gelen bir köpek havlaması, beklediği fırsatın

yakında gerçekleşeceğini haber verdi. Edibe gene yürüyüse çıkmış olmalıydı. Kapiya doğru koşarken, çoktan ilişkisini kestiği Tanrı'ya siğınmak gereğini duydu.

"Tanrım," diye yalvardı. "Ne olur, Edibe kumsalda olsun! aldanmak, düşkırıklığına uğramak istemiyorum artık. O kadar çok bekledim ki, biktim. GÜCÜM kalmadı. Yıllardır bekliyorum. İsteklerimin hiç biri olmadı. Ya da yanlış şeyler istedim; gerçekleştiklerinde beni mutlu etmediler, doyurmadılar bile. Sonunda istemekten vazgeçtim. İstemeyi unuttum. İstemeyi kendime yasakladım. Ama şimdi Edibe'yi istiyorum. Çok içten, çok doğal, çok gerçek bir istek bu. O da sanki erkeğin bu en doğal, en yapmacıksız isteğine karşılık verirken bile, belki de yalnız bu anda yüceldüğünü duyacak kadar sade bir kadın. Onunla karşılaşmak, konuşmak, bana kızıp kızmadığını anlamak istiyorum. Tekrar beraber, bundan sonra gene beraber olabileceğimizi bilmek istiyorum."

"Merhaba," dedi Edibe yalnızca. Konuşmağa istekli görünmüyordu. Belki de yalnız başına kalmak, yalnız başına düşünmek, kendini ilgilendiren, kendince önemli bir karara varmak için kumsalda yürüyüse çıkmıştı da, Turhan'ın gelişyle rahatı kaçırmıştı.

Ay daha doğmamıştı. Evlerin ışıkları kumsala dek erişmiyor, bu yüzden Edibe bir el feneri taşıyordu. Denizin bulunduğu yerde koyu, dumanlı, titrek bir boşluk vardı; öyle ki suların kumları okşayan hafif çırptısı olmasa ürkебilirdi insan. Öte yandan bu katran karanlığının üzerine sonsuz yıldızlarının ışığını yayan gökyüzü, evrendeki canlılığın habercisiydi.

"Yanınıza gelmem doğru olmadığı mı acaba?"

"Gene mi köylülerden, komşulardan söz edeceksiniz?"

"Ben bir yabancıyım burada. Siz de degenmiştiniz ya, yanlış bir şeyler yapmaktan korkuyor olmaliyim."

"Siz yanlış bir şey yapmazsınız. Hem ben yalnızca kaynına hesap veririm. Yalnız onun istemediklerini yapmam. Kaynım da genellikle benim yaptıklarımı doğal��ıslar. Daha doğrusu o insanları yargılamaktan hoşlanmaz. İnsanları yargılamak Tanrı'nın işidir, der; o da bağışlayıcıdır. Tanrı bağışladıktan sonra bizlere söz düşmez. Böyle düşünür kaynım. Hem o, insanları diğlikemekten daha önemli işlerle uğraşır. Öyle bir yaşam düzen-

lemiştir ki, kötülük uzaklarda yankılanan bir gök gürültüsüdür sanki; işine kendini kaptırdığında duymaz bile.”

“Belki onun için buradasınız.”

“Belki.”

Bir süre sustu. Sessizce yürüdüler. O sırada ay turuncu ren-
giyle yükselsemeğa başladı. Az sonra ışığı sulara vurdu. Denizin
insana korku veren karanlığı, turuncu ışılıtı, parlak siyaha dö-
nüşü: deniz kıldırıldı, hareketlendi, canlandı. Edibe, el fene-
rini söndürdü. Kendi kendine konuşur gibi, kayına duyduğu
sevgiyi, bağlılığı sözlere döktü:

“Onun yanında, çevresinde her şey öyle yalnız, sade ve dü-
zenlidir ki! Yaşamak güzeldir.”

“Evet, anlıyorum. Gene de tam değil belki. Yani buradaki
yaşamınız tam değildir belki. Belki duyduğunuz erince karşın,
bazı eksiklikler vardır. Günlerinizin sessizce, hatta sevinçle akıp
gitmesini engellemeyen, gene de kendini duyuran eksiklikler...”

“Belki.”

“Omuz silkip geçiştiremeyeceğiniz eksiklikler.”

Edibe, Turhan'ın sözlerini sessizce onayladı.

“Sizi ürkütmeden bazı şeyler söylemek isterdim.” Edibe'nin
sessiz onayını almak için bir süre bekledi. “Bir ormandan gel-
yorum ben,” diye sözlerinin anlamını destekleyen yapmacıklı
bir coşkuyla, sesi titriyerek konuşuyordu. “Ama doğal orman ya-
salarının –doğallığından, kesinliğinden, çaresizliğinden ötürü
yabansılığını bağışlatan yasalarının– değil de, yasasızlığın, başı-
bozukluğun egemen olduğu bir ormandan... Sanatçıların dünya-
sında söz ediyorum. Bohem hayatı sürmeğe özenen, böyle yap-
makla düzene başkaldırdıklarını sanan, aslında kendilerinin de
kabul edemedikleri bir kargaşayı yaşayan, yaşatan aydınların
dünyasından... Kişisel yetersizliklerinden, kişisel düzensizlikle-
rinden ötürü bunalıma sürüklenen ama bütün bunları topluma
yükleyerek sorumluluktan içki masalarında kurtulmağa çalış-
anların dünyasından... Kıldırıldıça, kurtulmak istedikçe da-
ha çok gömüldüğüm bir bataktan... Ama içimde temiz, doğru,
dokunulmamış bir şeyle bulunmali ki hâlâ, o ortama uyama-
dığını anladım sonunda. Hastalandım. Ve kaçtım. Ya da kaçtı-
ğımı sandım. Bilmiyorum. İçimdeki dokunulmamış, temiz bir

seyden söz ettim. Onun ne olduğunu bile bilmiyorum. Bana yardım eder misiniz?”

Edibe heyecanlanmıştı. Göğsü hızla inip kalkıyordu.

“Ben bunca şeyi beceremem ki,” diye kekeledi. “Çok şey istiyorsunuz. Ben de isterdim, size yardım edebilmeyi isterdim. Ama beceremem. Basit bir kadınım ben.”

Son cümlesiyle Turhan'a yol göstermiş oluyordu. Bilinmeyeş şeylerden, geleceğe bırakılacak olasılıklardan, iki taraf için de sonunda yarı yarıya alçaltıcı yarı yarıya yüceltici durumlardan, yardım isteklerinden söz etmeye gerek vardı? Her şey öyleydi ki. Basit Bir kadın... *Bir kadın* demekti bu... Yalnızca *kadın!*

Edibe'ye yaklaştı. Yüzünü avuçlarının arasına aldı. Herhangi bir direnmeyle karşılaşmayınca onu adam boyundaki çalı kümelelerinin önüne çekti. Ayışığında ötedeki evlerden görünmemeleri gerektiğini düşünecek kadar aklı başındaydı. Orada kadını öptü. İkişi de birbirlerini okşayarak, çocukluklarının unuttukları anlaşmasız, boş ama gerçek bir sevgi için gerekli yumuşak, sevecen miriltililarıyla içlerini çekerek, ince kedi sesleri çıkararak seviştiler.

Sarp, varlığının gereksizliğini sezip üç-dört metre öteye çekilmiş, kumlara uzanmıştı. Ama kulaklarını dikmişti. Herhangi bir kötülige karşı uyanık olarak, bekçilik görevini yerine getirmeye hazırıldı.

“Bugünleri arar mısın?” diye sordu Salih, ağıllın damını akartmasına yardım etmekte olan Turhan'a

Turhan, damın üzerinde çekic̄ı sallamağa devam ederek, “Gitmeyi düşünmüyorum ki,” dedi. “Sen istersen, razı olursan burada kalırım.”

Salih'in cevabını iyice duyabilmek için çekici bıraktı. Salih de işini bırakmış, gerçek amacını tartmak için Turhan'a bakıyor du bütün dikkatiley.

“Neye razı olacağımışım ki?” diye sordu zaman kazanmak için.

“Edibe hanımı senden istesem...”

Salih'in yüzünden kısa bir sevinç pırıltısı geçti.

“Estağfurullah,” dedi, “o nasıl söz? Sizin bileceğiniz iş bu. Edibe hanıma sormadın mı ki?”

"Hayır. Önce seninle konuşmayı uygun buldum. Sen büyüğümüzüsün."

"İyi de, dam üstünden başka yer bulamadın mı bu iş için. Hele gel, aşağıya inelim de..."

Damdan inip Salih'in evine doğru yürüdüler. İçeri girince Salih kızına kahve pişirmesini söyledi. Sonra odanın kapısını kapattı. Kısa bir suskunluk oldu.

"Eee?" dedi Turhan.

"Sağol derim önce. Beni saydın, bu işi önce bana açdın. Beni büyük bildin. Şu yaptığın doğrusu onur verir bana. Edibe hanımı sana vermek de bana onur verir. Ama düşünmek gerek. Maðadem sordun, ben de biraz düşüneyim. Öyle değil mi?"

Turhan birden tedirgin oldu.

"Düşünmeyi gerektirecek önemli bir şey mi var? Beni gözün tutmuyor mu yoksa?"

"Yoo,estaðfurullah. O da ne demek? Ben ikiniz için düşünüyorum."

"Íkimiz için mi?"

"Elbette seni de düşünüyorum. Burada aradığın hayatı buldun. Tipki benim gibi. Ben de on beþ yıl önce buraya geldim, işte yaðanacak yer, dedim. Ama benim çocukluðum zaten köyde geçmiþti. Aslnda köylüyümdür ben. Rahmetli ağabeyim gibi yüksek öðrenim de görmedim. Liseden ayrıldım. Orada, burada oyalandım. Kent yaðamının bana göre olmadığını anladım. Buraya geldim. Senin anlayacaðınaslýma döndüm. Sen de bir süre burada oyalanırsın. Ama sonunda mutlakaaslýna dönersin. Aslýna dönmek, geldiðin yere gitmek zorundasın."

"Hayır, dönmem ben! Bir daha o insanların arasına giremem! Görüyorsun ìste, sen de görüyorsun; burada mutluyum. Elimden iş de geliyor, beceriksiz biri değilim. Kazanç sağlayacak bir iş yapamam belki ama para kazanmak zorunda değilim. İstanbul'da bir evim var. Kiraya veririm. O para ile burada kendimi de, Edibe hanımı da geçindirebilirim. Günlerimi dolduracak iş de her zaman bulunur nasıl olsa."

O sırada kahveler geldi. Kızı odadan çıkışınca Salih,

"Beni saydın, büyük bildin, bir soru sordun," dedi. "Ben de aklımın erdiðince yol göstermeðe çalışıyorum. O kadıncığız se-

nin gidici olduğunu biliyor. Ama elindekiyle, elinde olduğu sürece avunmak istiyor. Bilmem anlatabildim mi? Sonradan sen gidince çekeceğim acıya şimdiden razı. Şimdiden kendini alıştırılmıştır buna. Ama onunla evlenmeye kalkışıp yalan bir umuda sürüklersen yazık olur. Umutları kırılırsa yıkılır."

"Benim onun umutlarını kırabileceğimi, ona bu kötülüğü yapabileceğimi nasıl düşünürsün? Edibe ile hemen evlenmek istiyorum. Nikâh işlemlerine hemen başlamak istiyorum."

"Buradan gitmek istediginde onu da nasıl olsa birlikte götürebileceğini düşünüyorsun her halde. Ama Edibe hanım senin çevrenе göre değil. Senin gibi, arkadaşların gibi bilgili, okumuş değildir o. Hem birbirinize burada, bu hava içinde ilgi duydukuz. Başka toprak, başka iklim ayırrı sizi. Sonunda Edibe hanım gene buraya dönmek zorunda kalır. Kocasını yitirdi. Genç bir kadın olarak vakitsiz bir acı tattı. İkinci bir acıdan korumalıyız onu. Bir erkek bırakılabilir belki. Ama kadın, kocasına başka türlü bağlanır. Evlilik başka şeydir. Hayat gibi, bir gün yok olacağı düşünülmeden, akla getirilmeden yaşanan bir şeydir. Sürekli olduğum için istenir, güven verir evlilik. Bu güvenin yok olması ise başka bir ölüme benzer."

"Evlenmemize razı değil misin şimdi sen?"

"Söz bana düşmez. Salt sorduğun için konuştum. Bana kalırsa erken daha. Bekle biraz. Seni sıkıştıran mı var? Benim gönülüm rahat. Ağabeyimin acısı hâlâ içimdedir ama üç yıl oldu öleli. Bu kadın üç yıldır erkeksiz. Sonra çocuğu da yok. Bu yüzden iki kat dertlidir zavallı. Çocukları olsaydı ne güzel oyalanırıdı, kocasının yokluğunu o kadar duymazdı. Çaresizlikten, gördüğün gibi, benim yanımı sağındı. Ne var burada? Issız bir yer. Hepimiz de köylüyüz. Gene de yanımızda iyi olmağa çalışıyor. Bizzim yaşantımıza ayak uydurmağa çalışıyor. Bu yüzden dilediği her şeyi yapmağa hakkı vardır, doğru bulduğu her şeyi... Sana bekle dedim. Kendini tartmama fırsat verecek bir durum çıkar ortaya bakarsın. O zaman Salih abim dediydi dersin."

Turhan, Kandıra'da bir kahvede oturmuş, Salih'i bekliyor, bir yandan da gazeteleri, dergileri karıştırıyordu. Alışveriş için inmişlerdi kasabaya. Turhan'ın işi çabuk bitmişti. Edibe'nin iş-

marladığı yünleri (Turhan'a kazak örecekti, havalar soğumağa başlamıştı), yeğenleri ve konukları için istediği şekerleri, ayrıca Edibe'ye armağan edeceği kazağı, kuması, teflon tavayı, kahve fincanlarını almıştı.

Temmuzdan bu yana geçen iki buçuk ay içinde Turhan oldukça değişmişti; güneşten yanmış teniyle genç, mutlu, sağlıklı görünmüyordu; kilo da almıştı. Görenler mutlu, doygun, hemen hemen her şeyi yolunda giden bir adamla karşı karşıya bulunduklarını anıtlardı.

Dergilerden birinde gözüne işlenen bir yazıyı okumağa başladı. O yıl sahneye konacak oyunlardan söz ediliyordu yazında. Pek önemsemeden okuyordu Turhan, herhangi bir olayla ilgilenir gibi... Doğu Tiyatrosunda ikinci turda Shakespeare'in Venedik Taciri vardı. Vay canına! Demek sonunda Shakespeare'e cesaret edebilmişlerdi. Sonunda Shakespeare'in önemini kavramışlar, onun başlı başına bir okul olduğunu kabul etmişlerdi. Turhan eskiden beri önerir dururdu Shakespeare'i. Ille Hamlet, Kral Lear, Othello olmayıabilirdi; ama hiç değilse bir On İkiinci Gece, bir Beğendiğiniz Gibi... Az mı yalvarmış, kandırmağa çalışmıştı yöneticileri. İyi bir oyuncu olabilmek için gerekliydi bu; o deneyimden geçmek, o yürekliği göstermek gerekiydi. Yapımı sahneye koymak için özel olarak yönetmen A.T. ile anlaşma yapılmıştı. İşte bu harikaydı! Onun yönetiminde gerçek bir Shakespeare ortaya koymak mümkünüdü. Ancak A.T. ile... Zayıf oyuncuları bile güçlendirmeyi bilirdi o. Turhan Shylock olacaktı elbette. Katıksız bir gerçekçilik vardı Shylock'da, tipki İago'da olduğu gibi- öyle ki, bu gerçeklik karşısında onun kötülüğünü, şeytansılığını her türlü değer yargısının dışında kalıyordu. Değer yargılarının dışında. Evet.

Şimdi karşısında Kudret, Selim ve Can vardı, hep birlikte katıksız gerçeklikteki tipleri, onların tiyatro ve insan dünyasındaki durumlarını tartışıyorlardı. Tartışma giderek alevleniyor, Turhan yeni yeni yakalamayı başardığı düşünceleri savunuyor, bir başka dünyanın -gene insanların olan elbette ama- daha çok insan düşüncesinin, o büyük güclü, şaşkıncı varlığın dünyasının üyesi olarak gurur duyuyor, duyduğu gurur başını döndürüyordu.

Kahveciyi çağırıldı yanına.

"Yahu Recep," dedi, "ben adamakıllı üzütmüşüm. Sıcak çayla bir konyak iyi gelirdi. Ne yapsak? Yakışık alır mı burada, herkesin içinde?"

"Sen tasalanma abi," dedi Salih'in arkadaşı olan kahveci Recep, "yaparız bir kolaylık."

Az sonra iki çay bardağıyla döndü; birinde çay, ötekinde konyak vardı. Turhan'ın sırtına vurdu.

"Yarasın!" dedi.

Kandıra'dan çıkıp kırlara açıldıktan yarım saat sonra arabayı durdurttu Turhan.

"Ne var?" diye sordu Salih.

"Şu elindeki demir boruyu al da vur kafama Salih abi! Hem de hiç bekleme! Vur kafama, acıt, yarala beni!"

"Ne oldu ki durup dururken?"

Bir süre yola baktı Turhan, gözlerini yoldan ayırmadan konuştu.

"Bizim tiyatrodan bir oyun sahneleniyormuş, gazetede okudum; oynamak istedigim bir oyun bu. Okurken dalip gitmişim. Bir şeyler kurmağa, düşünmeye başlamışım. Burada değilim, İstanbul'dayım sanki. Birden ayıldım. Baktım ki, Kandıra'da, Recep'in kahvesinde oturmaktayım. Her şey yabancıl ve hiç bir şey bana göre değil."

"Ne zaman gitmeyi düşünüyorsun?" diye sordu. Salih. Sesi öyle sakin ve doğaldı ki, birden Turhan'a yapmayı düşündüğü şey de öylesine doğal, öylesine olağan geldi, rahatladı.

"Hemen gitsem iyi olacak. Tiyatrodakiler burada olduğumu bilmiyorlar. Kimse burada kaldığımı bilmıyor. Belki beni öldürselerdir. O rolü almak için hemen gitmeliyim."

"Doğru," dedi Salih. Bu kez duygularını belli etmişti. Sesi soğuktu.

"Ben seni Seyrek'e bıraksam... Sonra geri dönsem... Sen eşyaları toplayıp yarın Recep'e yollasan... Çünkü biliyorum, Çayağzına dönersem, Edibe'yi görürsem, ayrılamam bir daha. Gerçi İstanbul da tiyatro da akımdan çıkmaz ama koyup gitmeyi göze alamam. Edibe ile vedalaşmak istemiyorum. Onun acı çektiğini görmeğe dayanamam."

Oysa Edibe'nin acısı artık o kadar ilgilendirmiyordu Turhan'ı. Herhangi birinin kendisinin neden olduğu acısı da böyle üzebilirdi onu. Birden doğallığını yitirdi.

"En iyisi sen şöyle düşün abi," dedi, kendini suçlayarak kendisinden kurtulmak için. "Bu İstanbullular puştur zaten de; sanatçı takımından adam çıkmaz, de. Hepsi yalan oynar, yalan yazar, yalan söylelerler, alışkindırlar buna. Çünkü işleri, zanaatları yalan söylemektedir. Böyle düşün olmaz mı."

Salih, herhangi bir cevap vermek gereğini duymadı.

Turhan arabayı sürdürdü.

Seyrek'in ilk kahvesinin önünde durdular. Eşyaları indirdiler. Salih, seğırtıp gelen köylülere, "Turhan beyin işi var, tekrar dan Kandıra'ya donecek," dedi. Ayrılık anını uzatmamak için hemen Turhan'a döndü; elini onun omzuna koyarak konuştu: "Tanrı'nın dediği olur," dedi. "Tanrı böyle istemiş. Kismet bu kardarmış."

Turhan'ın bir şey söylemesini beklemeden arkasını döndü; elinde Turhan'ın Edibe için aldığı paketlerle kahveye doğru yürüdü.

Turhan arabasını bir tepenin üzerinde durdurdu. Buradan Çayağzı görünürdü. Arabadan indi, yol kıyısında dikelip sahile baktı. Evler karaltı halinde seçiliyor, bacalardan tüten iki ince dumanın sütunu görünüyordu. Dumanlardan biri Salih'in, öteki Edibe'nin bacasından çıkıştı olmaliydi. Çünkü tatil bittiğinde öteki evler boşalmıştı. Güneş batmak üzereydi, koy pespembeydi. Asfalt yolu iki yanında uzanan biçilmiş, kimisi de daha şimdiden sürülmüş tarlaları, deniz kıyısını izleyen ağaç şeridi ni uzun uzun gözledi. İçi inceden inceye sizliyordu. Gözlerini kırpıştırdı. Üst üste yutkundu. Sonra arabaya girdi, Kandıra'ya doğru yollandı.

"Allah vere de," diye düşündü Kandıra'ya yaklaşırken, "Salih abi benim eşyaları yarın hemen yollasa... Bir an önce dönsem İstanbul'a..."

Kış Yolculuğu

Soğuk, çok soğuk bir kış geçirdik. Üzerime demirden bir palto giymiş gibiydim, kaskatıydım. Tüm yapılar, yollar, gökyüzü sanki donmuştu. Taşlar, betonlar daha sertleşmiş; gök, o buzdan gök apartman çatılarının az ötesine değin inmiş, alçalmıştı. Uzansak o buz yuvarlağına değiverecektik ama bizim kendi soğuğumuz kendimize yetiyordu zaten; gökyüzünün buzuyla ilgilenecek halimiz yoktu. Buzdan bir kıskaç kalbimi donduruyordu; beynimin kılcal damarlarındaki kan bile pihtilaşmıştı.

Gene de bir şey bekliyordum sanki; bıkmadan, yorulmadan bekliyordum. İyi mi kötü mü, hüzünlü mü sevinçli mi olduğunu bilmediğim o şey her gün biraz daha benden uzaklaşıyordu. Üstelik ne soğuğa ne o beklediğim şeye önem veriyordum. Hiçbir şeyin özlemi yoktu içimde. İçimde özleme, umuda ya da umutsuzluğa, sevince, acıya yer yoktu. Ne sıcak günlere kavuşmayı düşlüyor, ne beni bırakıp annesinin, babasının yanına, Antalya'ya dikiş öğrenmeye giden sevgilimi, Zeynep'i özlüyorum.

Öte yandan karımın varlığı beni hiç tedirgin etmiyordu. Kötü bir evlilik içinde büyümeye çalışan çocukların gizli hüzünleri de yüreğimi bunaltmıyordu. Bedenimi saran demirden paltoya ise çoktan alışmıştım. Bu korkunç şeye alıştığını fark eder etmez ayağımın ikinci yün çorabı çıkarttım; ayağım daha çok üşüyebildi. Ne önemi vardı?

Sonra kızımın okulu tatil oldu (oğlan daha okula başlamadı). Karım, çocukları alıp annesinin, babasının yanına, Karaca-

bey'e gitti. Soğuk canına tak etmişti. Orada, babaevinde sobaya yetecek odun, kömür bulunurdu nasıl olsa.

Gidişlerine sevindim mi, üzüldüm mü bilmiyorum. Dediğim gibi tüm duygularla ilişığım kesik... Gene de Zeynep'i düşünmemezlik edemezdim; onu Ankara'ya çağırabilirdim. Benimle birlikte evin soğugunu bölüşmeye nasıl olsa katlanırdı. Ama bir türlü yazamadım kızcağıza. Telefon da edemedim; öyle ya işin yoksa postaneye git, sıra bekle. Üstelik orası da soğuktur: giren çıkan belirsiz, dışardan içeri buz gibi bir rüzgâr eser. Tabii dükkânımda telefon var, var da, Artur-Jeremias'ın dinlediğini bile nasıl Antalya'yı ister, sevgilimle konuşabilirim?

Hem Zeynep Ankara'ya gelecek de ne olacak?

İyi ama, bu kızı sevmiyor muyum ben. Seviyorum sevmesine, ayrıca hayatı tanıdığım en aziz, en akıllı, en sıcak, en yürekli insandır o. Ama bu berbat dünyada sevginin işi ne? Aziz, akıllı, sıcak, yürekli olmak ne anlama gelir?

Geçmiş yılları düşünüyorum: ben cezaevindeyken yolladığı mektupları... Avutucu sözler, umut sadakaları filan aramayın satırlarında... Ama ondan mektup geldi mi, dünyam değişirdi. Üstelik bana o eşsiz sadelikteki, bulunmaz güzellikteki mektupları yazdığında on dokuz yaşında olduğunu düşünürseniz...

Karimsa ikide bir başını belâya sokan bir adamlı evli olmaktan duyduğu kaygıyı, gelecek günler, yıllar karşısındaki güvensizliğini bana olduğu gibi aktarmadan edemezdi. Ben aftan yararlanıp saliverilince de kaygıları, yakınmaları son bulmadı. Ne yapacağım belli olmazmış benim. Üstelik doğru dürüst bir iş de bulamamıştım. Sonunda sağdan soldan borç alıp bir çiçekçi dükkânı açtım. Temiz bir işti çiçekçilik... Temiz ve şereflî. Kazancımın en önemli bölümünü cenazeler için hazırladığım çelenklere borçlu olsam bile. Ama karım işimi beğenmiyordu. Devlet dairelerinden birinde memur olmamı yeğliyordu belki. Tipki babası gibi olmamı istiyordu.

Boşanmak, ikimiz için de bir kurtuluş gibi görünebilirdi. Karım, henüz genç ve güzel olduğunu, çocukları benim başıma bırakırsa güzelliğini iyi bir bedelle satabileceğini düşünüyordu. Zeynep iki üvey çocuğa karşın benimle evlenmeye hazır. Ortada fol yok, yumurta yokken (ya da nasıl olsa evleneceğimizi bi-

liyor o) evde kalıp çocuklara bakmak, gerekiğinde bir yandan da para kazanabilmek için yeni bir meslek edinmek üzere Antalya'ya dikiş öğrenmeye gitti. Halasının bir atölyesi varmış, şimdi orada çalışıyor.

Zeynep böyle bir kızdır işte. Bana benzemez. Hiç bir şey korkutamaz gözünü. Baksanızı; benim isteksizliğim, kararsızlığım karşısında bile yılmadıktan sonra.

Karımdan ayrılmak ve Zeynep'le evlenmek... Bu iki evlilik ya da durum arasında ayırım görmüyorum ben. Daha doğrusu karımın yaşadığı mutsuzlukla, Zeynep'in vereceği mutluluk arasında bir ayırım görmüyorum.

İnsan mutlulukla mutsuzluk arasında bile bir ayırım bulamazsa hapi yutmuş değildir de nedir, sorarım size. Ama ülke hapi yutmuşsa, dünyanın çoktan canına okunmuşsa eğer... Benim mutluluğumun ya da mutsuzluğunun bir önemi kalır mı? Tenime, fanila niyetine giydiğim eski yün kazağı çıkarttım. Hastalık olmak bir anlam taşırdı belki; hasta olmak, dükkândaki işleri yüzüstü bırakmak, parasız kalmak... Ama nedense bir türlü hastalanmadım. Belki bedenim mikropları bile barındıramayacak kadar soğuktur.

Yardımcımla çırak çocuğun arada gözlerini üzerine diktiklerinin farkındayım. Kendi aralarında fısıldaşmadıkları zaman –durmaksızın konuşur dururlar, anlatacakları hiç bitmez nedense– kaçak bir suçluyu seyreder gibi kaygıyla bakıyorlar yüzüme. Sanki her an kötü bir şey yapabilirim: bıçağımı çekip üzerlerine yürüyebilirim ya da cebimden bir bomba çıkarırm, her şey beklenebilir benden. Telefon konuşmalarımı büyük bir dikkatle dinliyorlar. Oysa telefon yalnızca siparişler için çalar. Kendilerini hiç aramadığım için olacak, arkadaşlar da ilgilerini kestiler çünkü. Ama yardımcımla çırak telefon çaldığında kulaklarını dikmeden edemezler.

Onlara Artur-Jeremias adını taktım: Kafka'nın ŞATO'sundaki yardımcıların adlarını sizin anlayacağınız. İki de tıpkı K.'nın yardımcıları gibi arsız, delişık ve casus ruhlu. Dükkan bir müşteri girince hemen ciddileşiyorlar. Gören onları efeni kişiler sanıyor. Müşteri çıkar çıkmaz gene başlıyorlar fiskosa; arkamı döner dönmez itişip kakışıyorlar, pis pis gülüyورlar. Ar-

tık kendimi tutamıyorum: çırayı "Artur," yardımcıyı "Jeremias" diye çağırıyorum. Bu adları hemen benimsediler; Artur-Jeremi-as'lık ruhlarına işlemiş çunkü. Öte yandan bunu kendilerine gösterdiğim özel bir ilgi sanıyorlar. Artur-Jeremias olalı beri polis radyosunu kısararak ve daha az dinliyorlar. Bazan adlarını değiştiriyorum; çok keyifleniyorlar, koşup çay ısmarlıyorlar bana.

Belki de aslında iyi çocukların. Gözlerini bana dikip durmaları için içinden duydukları bir kaygıdan kaynaklanmaktadır. Benim için kaygılarınlı, özel hayatıyla ilgili tek kelime etmediğimden telefon konuşmalarımdan ipuçları yakalamağa çalışırlar. Kikirdemeleri gençliklerine bağışlanabilir. Ve belki de dükkân çok soğuk olduğundan ısınmak için hoplayıp zıplıyorlardır.

Ama bu kadar çok konuşmalarına ne demeli? Besbelli beceriksizliğimden, korkaklığımдан, kendime hiç yakışmayan bir işi sürdürdüğüme göre belki de gizli bir amacım bulunduğuundan, ama gizli amaçlar edinemeyecek kadar pısırık olduğumdan söz ediyorlardır.

Kısaçısı, Artur-Jeremias hakkında kesin kanılara varamadım. Hoş, onların iyi ya da kötü çocuklar olup olmamaları asılnda hiç umurumda değil.

O akşam çok yorgun dönmüştüm eve. Ayaklarım tutmuyor, belim ağriyor, parmaklarım sızlıyordu. Benim dükkânın iki blok ötesindeki iş hanında çalışan bir avukat öldürülmüşü. Handaki tüm dostları, iş arkadaşları çelenkleri bana ısmarladılar. Dünyanın parasını kazandım. Kazandım ama iki gün boyunca da canım çıktı. Cebimde şişkinlik yapan paralar rahatsız ediyordu beni. Bu parayla iyi bir şeyler yapamaz mıydım? Örneğin Zeynep'i alıp sıcak otellerin bulunduğu karlı dağlara gitmek... Ya da ılık bir güney kentinde lüks otellerde kalmak...

Eve geldim, çorba yapmak üzere ateşe su koydum. İyi bir lokantaya gidip kafayı çektiğinden sonra güzel yemeklerle karnımı doyurabilir, hiç değilse kızarmış bir piliç alıp eve gelebilirdim. Ama bunların hiçbirini yapmamış, yalnızca Artur-Jeremias'a kebabçıya gitmeleri için para vermiştim. Bir bardağın konyak doldurup koltuğa oturdum, gazeteyi elime aldım. Dördüncü sayfada gözüme bir ilân ilişti:

KURFALLI'DA YAZ

Bir yapı şirketinin ilâniydi bu. Tabii ilâni okumadım. Okuya-
cak halim yoktu. Derinden sarsılmıştim. Artık ne ayrimı var, di-
yemezdim. Kurfallı adı bir anlam taşıyordu. Çünkü Kurfallı'da
olmanın bir anlamı bulunabildi. Ocağı söndürdüm, kalan kon-
yağı gerisin geri şişeye boşalttım. Küçük çantama bir kat çama-
şır, picama, gömlek, kazak koydum. Bir arabaya atladım. Artur
- Jeremias'a uğrayıp gerekli talimatı verdim.

Otogarı terminaline doğru yol alırken coşku, özlem ve
umuttan oluşan sarsıntımdan çoktan geçmişti. Kurfallı da, çiçekçi
dükkânı, Zeynep, çocukların, cenazesine çelenkler hazırladı-
ğım avukat, gazetelerdeki tüm öldürme haberleri gibi önem-
sizleşmişti. Gene de geriye dönmemi düşünmedim. Kurfallı'ya
gitmem madem böylesine sıradan bir işti, asıl bu yüzden gitme-
liydim.

Önümde uzun bir gece vardı, uzun ve karanlık...

Karayoluna çıktığımızda yol arkadaşım sigaramı yakarken
sordu:

“Yolculuk nereye?”

“Kurfallı'ya.”

“Sapakta inip aktarma yapacaksınız.”

“Evet.”

Kısa bir konuşma ile yetinecek gibi değildi. Konuşmayı is-
teyeceğim bir tipe de benzemiyordu üstelik. Göbeği, belindeki
kemerden aşağı sarkmıştı. Öğle yemeklerini kebab ya da kıyma-
lı pide, lâhmacunla geçiştirenlerden olmaliydi. Akşamları içtiği
ufak raki, anlaşılan, iştahını kesmiyor, kamçılıyordu.

“İş yolcuğu mu,” diye sordu ilgiyle.

“Evet,” dedim, kendimi birden aldırmazlığın, yalancılığın
çekiciliğine kaptırarak ve de önemsenir bir kişi olmanın özlemi
içinde. “Kıyı boyundaki yapı işleriyle ilgileniyorum da...”

“Kesik,” dedi yol arkadaşım. Yüzüme biraz acıyarak baktı-
yordu.

“Efendim? Ne buyurdunuzdu?”

“Kesik... Kesik, dedim. Yapım isiymiş, arsaymış, deniz kıyı-
sıymış... Bitti bunlar. Kesik!”

Fena bozulmuştum. Kesik de ne demek oluyordu? Ne demek istiyordu bu adam? Hem de bana... Bana ha!

"Bence hava hoş." dedim, olanca ilgisizliğimle. "Ben, benden istenene bakarım. İlgililer — kısacası bu işlerden çok, ama çok iyi anlayan birtakım kişiler olabilirse hepsini kapatmamı söylediler. Benim görevim elimden geleni kapatabilmek. Artık kesik midir, değil midir beni ilgilendirmez. Onlar düşününler. Ben bana ödenen paraya bakarım."

"Çok doğru," dedi yol arkadaşım, ikinci sigarasını yerleştirdiği filtreli ağızlığını çiğneyerek. "Bir turizm firması hesabına mı çalışıyorsunuz?"

Cevap vermedim. Ben önemli kişiydim, önemli bir görev almıştım. Ağızımın sıkı olması gerekiyordu. Tavuklu sandviçimi çiğneyerek pencereden dışarı karanlıklara doğru baktım. İyi bir sandviçı doğrusu; hem tereyağı sürülmüştü, hem de kara eti çöktü.

Büyük bir hevesle çiğniyordum. Ciğnemek hoşuma gidiyordu. Kuru ekmeğin, kuru katığın boğazımından kendini duyurarak geçmesini de sevmiştüm. Dışarısı karanlıktı. Meçhule yol alır gibi... Demin sözünü ettiğim şeyden uzaklaşmak ne güzeldi! Kendi hayatım mıydı bu? Kara bir yazgıya benzeyen, hiç değiştiremeyeceğim hayatım. Herkesinkine benzediği için daha bir sevmediğim, daha bir nefret ettiğim hayatım. Benim hayatım bu muydu aslında? Yoksa bir başka türlü var mıydı? Benim için, başkaları için... Hepimiz için daha iyi olan bir hayat!..

Mola verdığımız yerde sucuklu bir tost ve çorba olsa, diye düşündüm. Çorbayı orada içmeli, tostu yanına almalıydim. Geçne böyle karanlıklara bakarak yemek için. Karanlığı, umutsuzluğu, göbeği kemerinden aşağı taşımış adamları, arsa ve yapım işleri üstencilerini, kesik işlere boşverenleri unutmak için.

Evet, uzaklaşiyordum. Ne'den uzaklaşiyordum bilmiyordum ama bir hafiflik gelmişti üzerime. Mutlu muydum, neydim üstelik? Mutluluk ne demekse...

Karım yok, çocukları yok, Zeynep yok... Kurtarmam gerekenler yok. Ama ben buradayım, tek başıma. Ve sanki ucundan, kıyısından yakalanabilecek bir şeyler hâlâ var.

"Nerede çalıştığını sorabilir miyim?" diye yeniden denedi komşum.

"Bunu açıklamağa yetkim yok, bağışlayın," dedim sertliği-me karşın alçakgönüllü olmağa çalışarak.

"Evet, tabii anlıyorum," dedi hiç de herhangi bir şeyi kolay-ca anlayacak yetenekte görünmemekle birlikte. Sonra tısladı, po-furdadı, sigarasından üst üste nefesler çekti. "Büyük girişimci-ler ya da diyelim ki üstenciler her şeyi bizden daha iyi biliyorlar kuşkusuz. Ülke nereye gitiyor, ne nereye kadar gidebilir, nasıl gidebilir, onlar her şeyi kestirmeden bilirler. Biz kimiz? Ne ola-biliriz ki."

Yüzüme baktı. Bir dostluk, yakındaşlık, sırtlaşık belki; ola-maz mıydı? İkimiz arasında bir duvar, aşılmaz bir duvar yoktu ki. İkimiz de o büyüklerden uzağı hemencecik, bir kurşun atımı uzaktan görenlerden değildik elbette. Ben bir uşaktım, o ise özel girişimin en alt basamağında oturup kalmağa yazgılı biri. Birle-şemez miydi?.. Neden olmasın. Yok canım, var mı bende o göz!

"Sözleriniz beni ilgilendirmiyor," dedim uzattığı sigarayı almayarak. "Bana güven duyulmuştur. Bu güvenin bedeli iyi ödenmektedir. Hayatımdan hoşnudum. Gevezeleri de hiç sev-mem. Biz böyle eğitildik. Bilmem anlatabildim mi?"

Beni artık rahatsız etmedi. Yanağımı soğuk cama dayadım. Karlarla örtülü düzüklere daldım. Kasvetli bir görünümüdü bel-ki. Tüm doğa mezarından fırlamış bir hortlağa benzıyordu. Çe-hov olsa böyle yazardı. Ama benim için önemli değildi. Hiçbir şey yaşadığım umutsuzluğu arttıramazdım. Ya da tam tersini dü-şünelim: Bir uzunyol yolcusunun mutluluğunu ne eksiltebilirdi ki. Kısacası umutsuzluğun da sevincim de... İkisi de benimdi. Kimse onlara dokunamazdı.

Arkamda oturanlar tarla işlerinden konuşuyorlardı. Kim, hangi tarlayı kaça satmış, eski traktörü kaça almış, hangi alaca-ğını hangi Tanrıının cezası borcuna kapatmış... Ne çok iş, ne çok para, ne çok sıkıntı... Bir ara dalmışım. Uyandığında onlar hâlâ kim ne kadar satmış, ne kadar almış, kendi ceplerine ne girip çıktı, ondan söz ediyorlardı. Korkunç bozuk olan şivelerinden rahatsız olmadan uyuyakalmıştım. Otobüsün içi sıcaktı. Uzun süredir böyle ısınmamıştım.

Isınmak... Isınabilmek... İyiyimiş meğer.

Kurfalli'da on beş yılım geçmişti. Bu on beş yılın bütün bir çocukluk ve ilk gençlik yılları olduğu haseba katılırsa, aslında bu on beş yılı bir ömür saymak pekâlâ mümkün.

Kurfalli'dan ayrıldığında on beş yaşındaydım. Yirmi yıl kadar oluyor. Bu yirmi yıl içinde memleketime hiç gitmedim. Son on yıldır da Kurfalli'yi aklıma bile getirmedim denebilir. Çok önemli işlerle uğraşıyordum čunkü. Ülkemi, ülkemin insanlarını kurtarmakla meşguldüm. Ülkemin insanlarını kurtarmak, insanlığı kurtarmak anlamına geliyordu bir bakıma. Bu yüzden çok, ama çok meşguldüm. Bu önemli işimden başka bir şey düşünemiyordum. Yazık ki, insanlık bir yana, tek kişiyi bile kurtaramadan tutuklanıverdim.

Şimdi Kurfalli'da bir tatil sitesi kuruluyormuş. Uygun ödeme şartlarıyla denize *nazır* villalar, bungalowlar...

Kurfallı ne kadar değişmişti acaba? Kıyıyı beş katlı sevimiz yapılar doldurmuş olmasın sakın. Cepheleri betebe'li... Balkonları çocuk bezli... Lâğımlarını denize akitip duran yapılar...

Bakalım, gidince göreceğiz elbette.

Hayır, pek değişimmemiştir. Kıyı yolu genişletilmiş yalnızca. Kıyıyı, kısacası koyu bir iç deniz biçimine sokan o dar parke yol genişletilip asfaltlanmış, yolla deniz arasına koskoca kayalar yuvarlanıp öylece bırakılmıştı. Bu da koya sığınan denizin uysallığına biraz hırçılık katmıştı ki, hiç de fena olmamıştı.

Yıkılan evlerin sayısı az. Hepsi hepsi üç kata varan birkaç modern yapı var yalnızca. Olsun, bu kadar olabilir. Şükürler olsun, diyorum içimden. Şükürler olsun, diyorum içimden. Şükürler olsun. Olan biten buysa. Gazetedeki ilânda sözü edilen tatil köyü zaten öteki koy'a kurulacak, Kurfalli'ya, asıl Kurfalli'ya bir zarar vermeyecek.

Beyaz badanalı, taştan yapılmış güzelim rum evleri... Sahi ne kadar da güzelmiş bu evler. O zamanlar hiç fark etmemişim.

İşte Sevda ablanın evi... Rum evlerinin en görkemlişi... Ama bu kadar eski miydi? Yirmi yılda bir nasıl böylesine çökebilir? İnsanlar bile daha dayanıklılıken...

Kapının sağından sarkan eski, kirli ipi çektim. İçerlerde bir çingirak sesi yankılandı. Sonra bir kadın bağırdı:

“Kapı açık, ittiriver!”

Bana söyleneni yaptım. Kapıyı açıp içeri girdim. Eski bildik İtalyan fayansı döşeli taşlığıtı bu. Sağdaki alçı süslemeli niş'in üzerindeki tunçtan kadın heykeli de duruyordu. Sağ kolumnu yukarı kaldırılmış, meşale biçiminde buzlu camdan bir ışıklık tutuyordu. Çocukluğumda bu heykel benim için kadınlığın, güzelliğin, ulaşamadığım her şeyin; ulaşamadığım ama bir gün mutlaka tadacağım onca güzelliğin, hayatın özünü, hemen elimin altında bulunan bir sürü zenginliğin, cinselliğe duyduğum merakın, saygının, ürpertinin simgesiydi. Şimdi gözüme çok küçük görünyordu. Tüm çekiciliğini de yitirmiştir.

“Raife, sen misin?”

Sesin geldiği yere, mutfağa doğru yürüdüm. Elimdeki çanta-yı mutfak kapısının az uzağına bıraktım. Sonra eşikte durdum.

“Ben Raife değilim,” dedim.

Önce, rastgele bükülüp iki-üç firkete sokularak topuz yapılmış gür saçlarını gördüm. Mutfağın loşluğununda bile belli idi: saçlarının güneş ışığını andıran sarısı küllenmiş gibiydi. Üzerinde yıkana yıkına bozarmış yün bir kazak vardı. Pek kilo almamıştı ama hafifçe kamburlaşmıştı. Kamburuyla, önündeki sahanlara eğilmiş beliyle bile uzun, upuzundu boyu. Başını kaldırıp baktı. Beni fark edince bir an duraladı.

“Tanırım,” diye aklımdan geçiriyordum ben de, “ne kadar yaşılanmış!”

Gözlerinin mavisi bile solmuştu. O solgun gözlerle bir başka dünyadan bakıyordu bana. Bir ara o başka dünyanın yerini benim çok iyi bildiğim bir dünya alıverdi. Bir an için yirmi yıl öncesine gitti Sevda abla; ama orada –neden bilinmez– barınmadı, barınmayı kendine yakıştırımadı ya da korktu; hemen bana çok yabancı olan dünyaya dönüverdi.

“Kimsiniz?” diye sordu.

Beni tanımiştı pekâlâ. Ya da tanır gibi olmuştı da, nedense bir başkası, bir yabancı, evine yanlışlıkla girmiş, az sonra o kötü yanlışlıktan, bilmeden ona oynadığı oyundan ötürü özür dileyecek çıkış giden herhangi biri olmamı yeğliyordu.

"Sevda abla," dedim, "beni tanıdın işte!"

"Cemil, sen misin?" dedi bana doğru yürüyerek. Sorusunun gereksiz olduğunu kendisi de biliyordu. Yavaşça yanaklarımdan öptü.

"Sonunda tanıdın beni."

"Öyle.. Ya sen. Sokakta görsen tanır mıydın beni?"

"Hiç kuşkun olmasın," diye belki de yalan söyledim.

"Lâhana sariyordum. Sever misin? Şuraya oturuver. Ben işimi bitireyim. Kendime çeşit çeşit yemekler pişirmekten vazgeçemedim bir türlü."

"Sardalyaları asma yaprağına sarıyor musun hâlâ."

"Tabii. Başka türlü iyi olmaz ki."

"İncir reçeline göztaşı koyuyorsun..."

"Henüz kimse zehirlenip ölmeli bu yüzden."

"Ben senin incir reçelini yemek için zehirlenmeyi göze alabilirim her zaman."

Mutfağın loşluğunda yanaklarının kızardığını gördüm. Başıyla soldaki rafları gösterdi.

"Orada koca bir kavanoz duruyor. Şuradan da kaşıkla bir kâse al. Ekmek..."

"Ekmek istemem. Karnım tok. Hem o güzelim tadı ekmekle bozmak da ne oluyor."

"Doldur, doldur... Çekinme," dedi gözücüyla bana bakarak. "Kavanozun hepsi senin olsun. Nasıl olsa yiyecek kimse kalmadı evde."

İçini çekti.

"Lâle nerde?" diye sordum.

"Evlendi. İstanbul'da. Onun eğitimini amcası üzerine almıştı. Kolejlerde filan okuttu. Şimdi zengin biriyle evli Lâle. Rahatı yerinde senin anlayacağın. İki oğlu var."

"Sen neden yanlarında değilsin?"

"Burayı bırakıp gitmiş olsaydım, geldiğinde beni bulamazdım."

"Haklısin."

"Bazan yazıları bir haftalığına filan uğrarlar. Burada iyi bir otel yok. Evde de rahat edemiyorlar."

Burnunu kolunun yenine sildi. Belki de gözüne soğan kaçmıştı.

“Sen ne yaptın bakalım? Okudun mu?
“Hukuktan ayrıldım.”
“Ne iş yapıyorsun?”
“Çiçekçilik.”
“Çiçekçilik mi?” Şaşırmıştı. Güldü. “Kusura bakma, şimdiden kadar çiçekçilik yapan birine rastlamamıştım da... Nasıl memnun musun bari?”
“Fena değil.”
“Evlenmişsin.”
“Öyle.”
“Çocuklar?”
“Bir oğlum, bir de kızım var.”
O sırada lahana sarmasını ocağa koymuştu.
“Kahveni nasıl içersin?” diye sordu.
“Az şekerli.”
“Tıpkı benim gibi.”
İçeri girdim gireli ilk kez bir şeye seviniyordu.

Kahvelerimizi içmek için oturma odasına geçtik. Çok iyi biliyordum bu odayı. Kırmızı marokenle kaplı koltukları hemen tanıdım.

Bu koltuklar, bu renk o zamanlar için büyük yenilikti Kurfalli'da. Herkes bu koltukların sözünü ederdi. Şimdi ne kadar eskiydiler. Her şey eskimiş, yıpranmış, dökülüyordu zaten. Pencere kepenklerinden biri menteşesinden kurtulmuş sallanıyor, hafif bir esintide hemen gürcüdamaya başlıyordu. Eskilikten başka bir şey vardı evde; insana acı veren bir şey: Bırakılmışlık... umursamazlık. Sevda ablannın saçları da üç gündür tarak yüzü görmemiş gibiydi.

Onu ilk kez evin arka bahçesinde görmüştüm. O zamanlar Kurfalli'da akar su şebekesi yoktu. Bahçelerdeki kuyulardan ya da sokaklardaki çeşmelerden alırdık suyu. Sevda ablalar bahçelerindeki kuyunun başına bir emme-basma tulumba koydurmışlardı. Tulumbadan çekilen su evdeki depoyu doldurur, oradan da musluklara dağılırdı. Bu bile büyük yenilikti Kurfalli için. Babam her sabah Sevda ablalara uğruyor, depoya su çekiyordu.

Sevda ablannın kocası Erdoğan bey, Kurfalli'nin zenginlerindendi. Çayırtıpe'de bir çiftliği vardı, Somak'da maden işletiyor-

du. Zaten kendisi de maden mühendisiydi. Aynı zamanda da Kurfalli'nın belediye başkanı... Kurfalli için çok şey yapmıştı. Özellikle balıkçılar için. Balıkçılar Kooperatifini kurdurtan oydu, ilk zamanlar parasal yönden destekleyen de. Karı koca Kurfalli halkın gözbebeği idiler. İkisi de ince, uzun ve gençler. Onları kırı boyunda kol kola dolasırlarken görenlerin gözleri yaşarırdı. Dünyada olabilecek bütün iyi, güzel, doğru şeyleri onlar simgeliyor gibiydiler. Erdoğan bey sağ oldukça (ayrıca bize hiç ölmeyecek gibi gelirdi: hem zaten neden ölsündü, öyle gençti ki!) Kurfalli'linin sırtı yere gelmez diye düşünülüyordu. İyi, sevecen, zengin bir kardeştı. Herkesin derdiyle ilgilenir, çoğulukla bir çare bulurdu. Bulmasa da olurdu.

Sevda abla da herkesi severdi ama en çok bana yakındı. Lâle doğduktan sonra,

"Senin yerin başka," demişti. "Sen oğlum sayılırsın. Bu ise bak, kız oldu. Onu koruman gerekecek hep."

On iki yaşına gelince tulumbayı ben çalıştırmağa başladım. Böylece her gün beraber olabiliyorduk. İşim bitince de Lâle'yle bahçede oynuyordum.

Babamı kaybettigimizde on beş yaşındaydım. Durumu iyi olan dayım bizi yanına, Eskişehir'e çağırıldı. Sevda abla beni bırakmak istemedi. Anneme onlarda kalabileceğini, bana oğlu gibi bakacağımı, zaten de doktorların başka çocuk doğurmasına izin vermediklerini söylemiş. Ama annem razı olmamış.

"Cemil sizinle kalsa gözüm arkada kalmaz elbette ama," demiş, "babamız öldü. Daha fazla bölünmeyeşim."

Sevda abla anneme hak vermişti, bir tek koşulla ama: yazları Kurfalli'da geçirecektim.

Oysa bir daha Kurfalli'ya gidemedim. Erdoğan beyin işleri bozulmuştu. Ankara'ya gidip gelip duruyor, birtakım çareler arıyor, didinıyor, koşturuyordu. Sonra hastalandı: kanserdi. Gene de altı yıl daha yaşadı Erdoğan bey. Öldüğü sırada ben memleketimin insanlarını kurtarmak işine başlamıştım. Zengin bir adamın, toprak ağası, maden sahibi bir sömürögünün ölümüyle ilgilenecek değildim elbette. Karısı da zengin bir duldu nasıl olsa. Paraları yer, avunurdu.

Boyle düşünüyordum.

Oysa şimdî yıpranmış maroken koltuklarda benimle birlikte kahve içen bakımsız kadın, hiç de zengin bir dula benzemişti. Ne olmuş olabilirdi? Kendisine baktığımı görünce sordu:

“Çok değişmişim değil mi? Yaşılandım, çirkinleştim.”

“Çirkinleşmek mi? Hiç de değil.”

“Sen de çok değişmişsin. Kız yüzlü, tatlı bir oglandın. Şu haline bak şimdî. O güzelim yeşil gözlerini camların arkasına saklamışsin. Üstelik gözlük sana hiç yakışmıyor. Kaç yaşındasın?”

“Otuz beş.”

“Otuz beş demek... olsun, gene de bu kadar değişimemeliyidin. İyi baktmamışlar sana. Çocukluğunda uzun boylu olacak gibiydin. Oysa kavrulup kalmışsin. Çok mu sıkıntı çektin?”

“Yoo... Daha doğrusu bilmiyorum. Sıkıntı çekip çekmediği bilmiyorum. Zaten ne önemi var ki.”

“Neden? Neden önemi olmasın ki... Buraya niçin geldin durup dururken... Onca yıldan sonra. Bir nedeni olmalı.”

“Birden burayı, daha doğrusu belki de seni görmek istedim.”

Bir süre yerdeki yıpranmış, saçakları dökülmüş haliyle baktı. Sonra eliyle havada yarınl bir daire çizdi.

“Her şey çok değişti,” dedi.

“Sen buradasın ya... Benim için önemli olan bu. Kuyu, tulumba da duruyor mu?”

“Kuyuyu kullanmıyoruz artık. Kurfalli'nın akar suyu var şimdî. Kuyuyu kapattık. Yoksa sen... sen bana su çekmeğe mi gelmiştin?”

“Belki. Ama madem kuyu kapalı, şu kepenkleri onarıvereym.”

“Elinden gelirse ne iyi. Ev, gördüğün gibi çok harap. Usta getirtip onartabilirim ama uğraşacak gücüm yok. Öyle yorgunum ki.” Ellerini oğuzdurup duruyordu. Birden sustu. Yakınlarına son vermek için ağını simşiki yumdu. Az sonra da dudaklarını aralamak zorunda kaldı. Çünkü sigarasını içecekti. Ağızlıkla içtiği sigara onun ayrılmaz bir parçası olmuştu. Sigara kutusunu ve çakmağını bol etekliğinin kocaman cebinde taşıyordu. Ankaraya'ya döndükten sonra onu ne zaman düşünsem, hep elinde ya da ağızında sigarasıyla geliyordu gözümün önüne.

"Gelmekle iyi ettin," dedi neden sonra. "Beni nasıl sevindir-
din, bilemezsin."

Böyle söylüyordu ama hiç de sevinmişe benzemiyordu. Yüzünde ufacık bir gülümseme bile yoktu.

"Yukarı katta biri oturuyor," dedi durup dururken. "Kira-
cı... Paraya ihtiyacım vardı da. Daha doğrusu para o kadar önem-
li değildi. Evin içinde bir ses olsun istemiştim. Ne ses ama... Bü-
tün gece dolaşır durur. Bir-iki saat uyun, sonra başlar gezinmeye.
O uyanınca ben de uyanırım. Tahtalar ince, ses geçiriyor çünkü.
Ama beni uykudan uyandırdı diye kızmam ona. O, orada öylesi-
ne yalnızken, gecenin bir saatinde böyle yalnızken, tedirginken
birinin daha uyumaması, ona arkadaşlık etmesi gerekmeli mi."

"Kiracın senin uyumadığını bilir mi?"

"Yoo, nereden bileyecək."

"Senin de uyandığını, uyanık durduğunu bilmiyorsa, onun
yalnızlığına ortak olduğunu nereden çıkarıyorsun?"

Birden şaşırıverdi. Halinin çiçeklerine gözlerini dikip dü-
şündü.

"O benim uyanık durduğumu bilse ne çıkar bundan," dedi
sonra. "Bu o kadar önemli mi? Ben onun uyuyamadığını, bir der-
di olduğunu, bu yüzden uyuyamadığını biliyorum ya... Yetmez
mi? Hem biz birlikte... şey, şey yapıyoruz... Birlikte tahammül
ediyoruz."

"Neye."

Cevap vermedi. Yerinden kalktı.

"Gidip ona söyleyeceğim," dedi. "Öğle yemeğini birlikte yi-
yelim. Sen de mutfaga gel. Patates salatası yapacağım."

Ben mutfağın kapısı önünde beklerken o üst kata giden mer-
divenleri çıktı. Evin bu bölümde değişmişti. Merdivenlerin iki
yani, sahanlıklar tahta bölmelerle kapatılmış, üst katla alt katın
ilişkisi kesilmişti. Evin bütün güzelliği de böylece bozulmuş, yu-
karı kattaki büyük tavan camından gelen ışık kesilince taşlığın
bir bölümü ve mutfak loslaşmıştı. Oysa bir zamanlar ev, yağmur-
lu havalarda bile aydınlichkeit olurdu.

Üst kat kapısının önünde durup seslendi Sevda abla:

"Cezmi bey... Cezmi bey!... Öğle yemeğini birlikte yiyeлим
mi? Bir konuğum var da... Oğlum... Ankara'dan geldi."

“Oğlunuz mu?” diye sordu içerden bir ses.

“Neden şaşırınız öyle?”

“Bir oğlunuz olduğunu bilmiyordum.”

“Hayret... Daha önce onun sözünü hiç etmedim mi yoksa? Neden acaba?” Duraladı, önüne baktı. Şaşkındı. Sonra omuzlarını silkti. “Yemeğe geliyor musunuz?” diye sürdürdü konuşmasını, bilmediğim bir nedenden ötürü rahatlamış olarak. “Düğün corbası da var.”

“Ne diyorsunuz? Gelmez olur muyum hiç?”

“Sofra yarı� saatte kadar hazır olur.”

“Oğlunuzun onuruna bir testi şarap getirsem.”

“Sağ olun. Seviniriz.”

Cezmi beyle konuşurken sesi değişmişti, şakıyordu adeta. Ne de olsa Cezmi bey alışıగı, bildiği dünyadandı. Benimleyse unutmayı yeğlediği, belki çoktan unuttuğu bir başka dünyayı yaşamak, anılarını deşmek zorunda kalmıştı. Onu yeni dünyası içinde sevmeğe, onunla bu yeni dünyada dostluk kurmağa zorlamalıydım kendimi.

“Kim bu Cezmi bey?” diye sordum.

“Kim olduğunu pek bilmiyorum,” diye cevap verdi, salata için soğan doğrarken. “İstanbul’dan kaçip buralara sığınmış biri olmalı.”

“Kaçmış mı dedin?”

“Sözün gelişti canım. Belki orada çok acı çekti, belki uzaklaşmak zorunda kaldı. Bana pek bir şey anlatmış değil. Bilmeyorum. Cezmi beyin bir sürü kitabı var. Durmadan okur, bazan dactiloda bir şeyler yazar. Daha önce dediğim gibi dolaşır durur. Yürümeyi seviyor anlaşılan. Deniz kıyısında, dağlarda gezinir. Yağmura, firtinaya aldırmadan yürüp babam yürür. Kısa sürede dostlar edindi. Onlarla buluşur, konuşur. Burasını çok sevdi.”

Son cümlesini inançla vurgulamıştı. Bu inanç onu rahatlattırdı yordu besbelli.

Yarı� saat sonra Cezmi bey, taşlığın bahçeye açılan kapısından içeri girdi. Hafif göbekli, uzun boylu, saçı sakalı kırlaşmış hoş bir adamdı. Altmışında filan olmamalıydı. Elindeki küçük şarap testisini masanın yanına, yere bıraktı. Sonra elimi siki.

Cezmi beyin testiyle getirdiği şarap, biraz buruk, kıvamlı, güzel bir şaraptı. Anlattı: az ötedeki göçmen köyünde yapılıyormuş.

"Buraya geleli şarapçı oldum," diyordu Cezmi bey gülerek.

Şarabı, dantel gibi işlenmiş incecik kristalden kadehlerde içti. Zarif porselen tabaklar gibi onlar da eski günlerden kalma olmazıydı. Ne var ki, kadehlerin ayaklarında biriken tozları silmeyi unutmuştu Sevda abla.

"Patates salatasına biraz hardal tozu ile kaparı turşusu koymayı unutmayın," dedi Cezmi bey. "Kaparıyi burada belki bulamazsınız. Ben Kel Nuri'ye söyleşim, oğlu İzmir'e gidince alır. Bana da gerekli zaten."

Yemekten iyi anlıyordu. Konuşmaların çoğu da yemek tarifleri, türlü yiyecek çeşitleri, baharatlar üzerineydi zaten. Cezmi bey yemeğin felsefesini yapıyor, mimarisini kuruyor, resmini çiziyor, şiirini damağa yayıyordu. Bütün bunlar çok güzeldi. Sanki yoğun, çok yönlü, geniş kapsamlı bir söyleşiyi izler gibiydim. Çünkü Sevda ablanın da ondan kalır yeri yoktu; yalnızca üslupları ayriydi. Bu yüzden arada tartışıkları oluyordu.

"Lâhana sarmaya bulgur da yakışır," diyordu Cezmi bey.
"Dahası var: yarma da..."

"Yarma mı? O da neymış?"

"Karadenizliler bilirler. Kırılmış mısır fırınlanır ve..."

"Daha neler... Yok canım. Ne kadar tuhafsınız Cezmi bey. Şimdi benim dolmam kötü mü olmuş?"

"Ne münasebet! Dolmanız bir harika. Ama bence her yeniliği denemekte yarar var. Değil mi efendim?"

Yazık ki onlara katılmama olanak yoktu. Ben yalnızca bir seyirciydim. Çünkü önume konanı tıkitırmakla geçiriyyordum ömrümü... Lokantada, dükkânda, evde... Evimin duvarlarına sinmiş bayat mutfak kokusunu, ısıtılı ısitılı tadı kaçmış, samanlaşmış kıymalı, etli sebzeleri, içinde ekmek ufaklarıyla sofraya getirilen zeytinyağlıları (karım arada yemeklerin suyuna ekmek banar, vakitsiz açılan çocuklara yedirir ya da kendi yer,) hiç bir zaman yeterince sıcak olmayan çorbaları düşünüyor, nedense kendimden, yaşadığım hayattan utanıyordu.

Bu sofrada kadehlerin ayaklarındaki toz pek bir şey değiş-

tirmiyordu. Masaya serili, üzerine asma yaprakları, ciğerdeldiyile üzüm salkımları işlenmiş mavi keten örtünün buruşuk yerleri, sandık lekeleri de bir şey değiştirmiyordu. Sandık kokusuna karışmış limon çiçeği, yasemin kokusu yetiyordu çünkü. Cezmi beyin giyimi, Sevda ablanınki kadar özensiz olmasa da rastgleydi. Balıkçı yakalı, eski bir kazak giymişti. Pantolonu kısa, paçaları dardı. Ama ben her şeyden çoktandır duymadığım bir tad almaktaydım. Hayatın öz tadı gibi bir şey.

Kahvelerimizi oturma odasında, kırmızı maroken koltukların üzerinde içtık. Sevda ablanın solgun yanakları pembeleşmiş, gözleri eskiden bildiğim mavi rengini almıştı.

“Biliyor musunuz,” dedi bir ara Cezmi beye. “Bu çocuk çiçekçilik yapıyor.” Sesinde çocuğunun yaramazlıklarından yakanan bir ananın sitemi vardı. “Oysa okuyabilirdi... Babası marangoz diye onun çiçekçi olması gerekmezdi.”

Cezmi bey sıkılmış önüne bakıyordu.

“Ne yapalım Sevda abla,” dedim, “bana doğru dürüst iş vermediler.”

“Hukuku bırakmasaydın! İnsan üniversitede girince, biraz dışını sıkar bitirir. Cahil biri olmana katlanamıyorum.”

“Pek cahil sayılmam,” diye kendimi savundum. “Çok kitap okurum ben.”

“Sahi mi? İyi bari... Cezmi bey de çok okuyor. Bir sürü kitabı var. İstersen gösterir sana.”

“Tabii,” dedi Cezmi bey.

“Erdoğan da baban da okumanı isterlerdi. Yüksek öğrenim yapacağından öyle emindiler ki. Bayağı çalışkan çocuktun çünkü. İyi hatırlıyorum. O sıralarda bana gelmiş olsaydın, öğrenimi ni yarıda bırakacağını söyleseydin seni mutlaka kandırır, okuluna yollardım. Ama bana gelmedin. Bunca yıl bekledin beni görmek için.” Gene Cezmi beye dönerek yakındı: “Yirmi yıldır ilk kez geliyor doğduğu yere.”

Cezmi bey gene sesini çıkarmadı. Sevda abla kahve fincanlarını mutfağa götürdü. Döndüğünde,

“Üniversiteyi bitirmek iş değil tabii,” dedi. “Kocam böyle söyleydi. Yüksek öğrenim görmek kimseyi adam etmez, derdi, adam olmak başka şey. Alalım bunun babasını, Rüstem'i. Ma-

rangozdu ama adamdı. Ooo, hem ne adamdı! Kaç üniversiteliyi cebinden çıkarırıdı. Bana kalırsa kocam haklı. Ama insan Anka-ra'da olup da okumazsa adam olmuş sayılmaz. Belki bu yüzden böyle kavruckaldın. Oysa avukat ya da yargıç olsaydın... Şöyle bütün takım taklavatıyla, cübbesiyle filan."

Cezmi bey ayağa kalktı:

"Sizi fazla rahatsız etmeyeceyim," dedi. "Yoldan geldiniz, belki dinlenmek istersiniz."

Benim yerime Sevda abla cevap verdi:

"Yok canım. Bulaşıkları yıkadıktan sonra Cemil'i koluma takıp çarşayı gezdireceğim. Herkes onu görmeli. Sonra da kabristana gideriz. Ben arada Erdoğan'ın ve babanın mezarlarına giderim. Ölüleri unutmamak gereklidir. Yoksa ne yaparlar o karanlık, ıssız yerde, o soğuk toprakta. Bu yüzden görevimi hiç savsaklamam. dua ederim başuçlarında. Ama onlar için değil. Çünkü nasıl olsa yan gelip yatıyorlar. Ben daha çok kendim için dua ederim. Daha doğrusu onlarla konuşurum. Şimdi Cezmi bey, siz Cemil'i alın da kitaplarınızı gösterin lütfen. Hem Cemil evi özlemiş belli, yukarı katı da görsün."

Arka kapıdan bahçeye çıktıktı. Bir zamanlar Lâle'yle oyunlar oynadığımız, koşup gezindiğimiz bahçe bu kadarcık miydi sahiben? Onca ağaca ne olmuştu? Kökünden kesilen büyük incirin gövdeleri, dalları rastgele bir köşeye yiğilmişti. O güzelim kuyunun üzeri paslanmış eğri büğrü bir saçla örtülüyordu. Bir köşede kırık iskemleler, masalar duruyordu. Onların üzerine de paslı tenekeler, plastik bir bidon, bir erkek ceketi atılmıştı. Taş merdivenlerden yukarı, Cezmi beyin konutuna çıktıktı.

Tepedeki büyük ışıkluktan Cezmi bey yararlanmaktadır. Işıklığın altına kocaman bir masa koymuştu. Masanın üzerinde kâğıtlar, kitaplar, Erika marka bir yazı makinası duruyordu. Her şey büyük bir düzen içindeydi. Duvarlara rastgele çakılmış tahta raflarda kitaplar durmaktadır. Ne kadar çok kitap vardı Tanrı! Masaya yakın bir köşede resim sehpası duruyordu. Sehpanının üzerinde yağlıboya bir resim vardı.

Cezmi bey boyalı bir bez hemen sehpanının üzerine örttü.

"Bakmayın sakın," dedi. "Çok kötü resim yaptığımı biliyorum ama işte dinlendiriyorum beni, oyaliyor. Sonra burada doğa,

yalnızlık... Bir büyü var, kışkırtıyor. Çaresiz çiziyorum, boyuyorum. Aslında resimlerim hoşgörülü dost gözler için bile yetersizdir."

Kitaplara göz gezdirmeden yapamadım. Huyum kurusun, kitap gördüm mü dayanamam. İçlerinde yabancı dilde, hatta eski Türkçe olanlar bile vardı. Birden yüzüm aydınlanıverdi. Kitaplardan birini çekip elime aldım.

"Benim kitabım bu," dedim.

"Sizin mi?"

"Bir zamanlar bir yayınevim vardı."

"Çiçekçilik yaptığınızı sanıyordu."

"Çiçekciyim, doğru. Ama eskiden bir yayınevim vardı." Bana fazla soru sormasını engellemek için ben ona soru sordum: "Kitap mı yazıyorsunuz?"

Çocuk gibi utandı, önüne baktı.

"Ne gezer," dedi. "Kitap yazmak ne haddime benim. Ama birtakım araştırmalar yapıyorum. Bilmem ki nasıl söylemeli? Acının Tarihi'ni yazmak istiyorum."

Çok utanmış görünüyordu. Bir şey söylemem, belki de kendiyle alay etmem için kısa bir süre tanıdı bana. Sesimi çıkarmanın konuşmasını sürdürdü; kesik kesik, ne söyleyeceğine karar veremiyormuş ya da tüm anlattıkları o anda aklına gelmiş gibi...

"Ülkemizde insanlar hangi konularda neden, nasıl acı çekti... Acıdan kahrolmağa ne zaman başladılar. Ya da böyle bir şey oldu mu gerçekten... Aciya katlanmak için neler yaptılar... Bana aciya da sevince de kapalıymış gibi geliyor. Ya da melâmet felâfesiyle acıları uyuşturmuş; bu yüzden yaşama sevincine de kapalı kalmışız. Aciyla sevincin arasında ancak bir bıçak sırtı bulduğunu ilk söyleyen ben değilim elbette. Halk şiirini, divan edebiyatını, tüm yazılı metinleri didikledim... Evet, didikledim kısacısı. Edebiyatın aldatıcı güzelliklerine bürünmüş olanların dışında gerçek aciya, beşeri aciya, yeryüzü acısına rastlayamadım. Oysa batı uygurlığının temelinde acı var. Günümüze değin süregelen, kendini unutturamayan acı... İsa'nın çarmıha gerilişinden söz ediyorum. O zavallı bedeni – bilinen tüm dünya nimetlerini yadsıldığı için besinsizlikten siskalaşmış bedeni– bu bedene

saplanmış civileri, çoktan bitmiş ve artık kendisinden sonra kalanlara bıraktığı acılarıyla her yerde batı insanının karşısındadır İsa. Kimse onu, bu acı heykelini görmemezlik edemez. Nereye giderse gitsin o hep karşısındadır. Bilmem anlatabiliyor muyum? Tüm insanlığın günahlarını üstlenip, insanlığı aklamak için çarmıha gerimeyi göze almak... Tabii çok bireyci bir tutum bu. Olsun. Batının bireyciliğinin temelinde böylesine soylu davranışlar yatar. Çünkü bir insan böyle her şeyini verince ötekiler çok utanırlar. Aslında İsa hiç de alçakgönüllü sayılmazdı. Çünkü herkeste örnek olmak istemiştir. Herkes kendi çarmığını kendi taşışın, demek istemiştir. Herkes kendi çarmığında can versin!"

Heyecanlıydı. Odanın içinde dönenip duruyordu. Acaba geceleri bu yüzden mi uyanıp dolaşıyordu böyle? Katılmadığım bu heyecan tedirgin etti beni.

"Ben dinlerle, İsa'yla filan pek ilgilenmedim," dedim belki de coşkusunu söndürmek için.

Dolaşmaktan vazgeçip durdu. Biraz şaşkınlıkla baktı yüzüm:

"Ama benim düşüncelerimin dinle bir ilgisi yok ki," dedi, "peygamber İsa'yla da yok. Ben acı düşüncesiyle ilgiliyim. Nasıl ki, Sokrates baldırın zehrini içtiği için adalet düşüncesinin, yașalara saygıının simgesi olmuştur. Şimdi İsa insanların suçlarını mı üstlenmiştir, yoksa acılarını mı üstlenmek istemiştir? O, insanı suçlayamazdı. İnsanı suçlamak onun gibi birine yakışmaz. Çünkü insan dediğimiz zavallı bir yaratıktır, ne suçu olabilir ki. Olsa olsa acı çeker. Olan biten bunca şeyin acısını, canına okunmuş güzelim dünyadan acısını. İsa bunu iyi biliyordu. Ya da İsa adını verdigimiz düşünce. Ama bu topraklar üzerinde dünyanın canına okunuyor, hayat kirletiliyor diye acı çekilmemiştir. Neden çekilsin ki, dünyadan vazgeçilmek öğretilmiştir çünkü. Acının tarihini yazmak yerine unutuşun tarihini yazsam daha başarılı olurdum, diyorum. Her şeyi unutuyoruz. Yaşanan gerçeği kayaya, çamura, beze kazmayı bilmemişimiz için mi? Yeterinse sanat yapımı verilmediği için mi? Guernica'yı ele alalım. İlkinci Dünya Savaşı boyunca ne suçlar işlendi. Ama insanların akıllarında en kötüsü, en kıcıçısı Guernica diye kalacaktır. Çünkü Picasso resmini yaptı."

Sonra birden sustu.

“Ön odalara geçelim,” dedi. “Oradan görünüş harikadır.”
Görünüş harikayamış. Sanki bilmiyordum.

Soğuğa aldırmadan balkona çıktıktı. Balkonun taban tahtaları eskimiş, aşınmış parçalanmıştı, aşağıdan sokak görünüyordu. Sabahları Lâle'yle balkona kılım serer, otururduk. Balkon serin olurdu sabahları. Ve orada hem gelip giden balıkçı teknelerini seyreder, hem de Lâle'nin bitmez tükenmez sorularını cevaplardım.

Beni uğurlarken,

“Bu mezar ziyaretlerinden haberim yoktu,” dedi Cezmi bey. “Biliyor musunuz, ilk kez kocasının adını ağızına aldı. Ben Sevda hanımın kocasını çoktan unuttuğunu ya da adamcağını pek sevmemiş olduğunu düşünürdüm. Tuhaftır kadın... Büyüleyici... Öyle değil mi? Siz yirmi yıldır görmemişsiniz, ben iki yıldır komşuluk ediyorum. Bu iki yıl hiçbir şey demek değil. Kim onu gerçekten tanıyor acaba? Böyle bir kadını anlamak acının tarihini yazmak kadar zor olmalı.”

Ona nasıl imrendim anlatamam. Hâlâ insan, insanlık diyebiliyordu. Bu konuda kuşkusunu yoktu. Ve acıyla, acı çekmenin gücüne inanıyordu.

Oysa ben her insana, insan diyemiyorum. Bazan insan diyemediklerimin içine kendimi de katmam gerektiğine inanıyorum. Gazetelerin birinci sayfalarındaki ölüm haberlerinin bir kısmı siz çok fazla üzüyor, bir kısmını ilgisizlikle okuyorsanız; hele hele ilgisizlikten de öte, sevinç duyan insanlarla aranızda gene de çaresiz bir beraberlik varsa, o zaman her şeyden kuşku duymağña başlarsınız.

O zaman iki kadından birini –aralarındaki açık seçik ayrima karşın– seçmeyi bile beceremezsiniz; bu, iki yaşam biçiminden birini seçmek anlamına gelse bile. Çocuklarınızın hüznüne kayıtsız kalırsınız. Başarmak başaramamak, istemek istememek önemini yitirir. Yitirilecek hiçbir şeyiniz kalmamış olsa bile gene korkarsınız. İki adım ötenizdeki kalın, yoğun, sessiz sisten korkarsınız. Sis, oradadır ve vardır; hiç kalkmayacaktır.

Bildiğiniz, emin olduğunuz tek gerçek odur.

Aşağıya indiğimde Sevda abla hazırlanmış bekliyordu. Üze-

rinde maksı modası zamanından kalma kiremit renginde bir palto vardı; eteklerini kısaltmak gerektiğini duymamıştı, iyi de yapmıştı. Başına doladığı kahverengi yün şalın saçakları kalçalarından aşağı iniyordu. Topuklu çizmeler giymişti. Çizmelerinin, paltosunun yıpranmışlığına karşın, bu haliyle pek görkemliydi.

Kolumna girdi.

“Onlara göstereceğim,” dedi. “Yanımda olduğumu göstereceğim onlara. Seninle övüneceğim.”

Kolumu sıktı. Gövdesini, gövdeme yasladı hafifçe. Benden yarım baş uzundu. Övünecekmiş... İşe bak sen!

Çarşı fazla değişimmemiştir. Üç-dört katlı iki yapının altına büyük mağazalar açılmıştı yalnızca. Sevda abla bunlardan birini göstererek,

“Kel Nuri’yi hatırlıyor musun,” dedi. “Onun çocukları açtılar burasını. Dükkannda çalışıyorlar ama hepsi yüksek öğrenim gördüler. Çok tatlı çocuklardır. Biri kız. Ateş gibidirler hepsi de. Gel girelim, bak ne şeker seyler!”

“İstemez,” dedim.

“Neden? Gençlerle tanışmak istemez misin?”

“Ne gereği var şimdi? Birbirimizi de tanıtmıyoruz zaten.”

“Tanışmış olurdunuz.” Kolumnu çektiştirdi duruyordu.

“Boşver şimdi.”

“Üniversiteyi bitirdiler diye mi yoksa?” Hinzir hinzir güldü.

“Belki,” dedim yalan atarak. “Onlara karşı benimle övünemezsin hem.”

“Aa, üniversiteyi bitirmek bir şey mi sanki? Önemli olan adam olabilmek...”

“Sence ben adam olmuş sayılır mıyım?”

“Ne bileyim ben?” dedi masum bir şaşkınlıkla.

Fırının önündeki ekmekçiye girdik.

“Merhaba,” dedi Sevda abla, malikânesinin topraklarında çalışan kölesini selamlayan bir soylu edasıyla. O bir derebeyi hanımı gibi tepeden bakıyordu ama ekmekçi aldırmıyordu. Hatta neden sonra bize çevirdiği gözlerinde küçümseme, aşagılama bile vardi. “Bak bakalım, tanıyabilecek misin?” diye adama aldrımadan konuşmasını sürdürdü Sevda abla. “Rüstem’in oğlunu getirdim sana.”

"Rüstem mi? Şu bizim rahmetli Rüstem hani? Marangoz..."
Yüzündeki küçümseme yok olmuştu.

"Evet ya, bizim rahmetli Rüstem'in oğlu... Cemil. Taa Anka-
ra'dan kalkmış, kış kıyamet dememiş, beni görmeğe gelmiş."

Ekmekçi ayağa kalkıp elimi sıktı.

"Vay be," dedi, zoraki bir gülümseyişle. "Hoş geldin. De-
mek sonunda memleketini hatırladın. Ee, tabii özler insan. Baba-
na da amma benziyorsun."

"Ya," dedi Sevda abla, "Tipki Rüstem, değil mi."

"İyi dedin, tipki Rüstem. Bak şu Allah'ın işine. Hih demiş
bizim Rüstem'in burnundan düşmüş. Ee, ne iş yapıyorsun baka-
lim, okudun mu?"

Benim yerime Sevda abla cevap verdi:

"Babasının oğlu... Tipki o. Sen de söylediñin ya... Onun gibi
beçerikli olacak elbette. Ankara'da kocaman bir çiçekçi dükkâ-
nî var. Tabii sen Ankara gibi bir yerde böyle bir çiçekçi nedir,
ne anlama gelir bilmezsin. Ben anlatıvereyim sana: Müşterileri
hep zengindir. Ama nasıl zenginler... Üstelik yabancı elçilikler
filan... Yabancılar dedim, bilmem kavrayabiliyor musun? Şimdi
bu adamlar Cemil'e şöyle bir telefon ediveriyorlar. Beyim, bize
bu, bu, bu lâzım diyorlar. İşte bu kadarı yetiyor. Ondan sonra
gelsin sepetler, buketler... Çok para kazanıyor... Çook."

"Bravo!" dedi ekmekçi. Artık yüzüme başka türlü bakıyor-
du. "Aferin sana. Demek babanın oğlu olmuşsun. Yaşasaydı da
görseydi... Ne diyeceksin, işte... Ama oturun canım, böyle olur
mu hiç? Böyle ayakta. Bir çayımızı içseydiniz."

"İşimiz var," dedi Sevda abla en derebeyi hanımı haliyle.
"Üstelik kabristana da uğrayalım demiştik."

Ekmekçiden çıkışınca Sevda ablaya bir şey söyleyemedim. Ca-
nı madem benimle övünmek istiyordu, övünebilirdi. Kime, ne
zararı dokunacaktı ki.

İkinci olarak bir bakkal dükkânına girdik. Kasada oturan
adama doğru yürüdük.

"Bak sana kimi getirdim," dedi Sevda abla gene o derebeyi
hanımı numaralarıyla ve de adamın tipki ekmekçinininkine ben-
zeyen bakışlarına, davranışlarına aldırmadan. "Rüstem'in oğlu-
nu tanıdin mı? Cemil'i hani. Bak bakalım."

"Şu bizim Rüstem'in oğlu mu? Koca Büyik Rüstem'in..."

"Elbette ya. Bizim Koca Büyik Rüstem'in oğlu."

"Babana hiç benzememişsin be," dedi bakkal dudak büke-rek. "Kapı gibi adamdı o. Hey gidi, ne adamdı ama... Kapı gibiy-di."

"Öyleydi ya," dedi Sevda abla. "Rüstem kapı gibiydi ya, oğ-lu ona hiç benzememiş. Ee, ne sanıyorsun sen. Büyük kentlerde insanlar böyle kavrulur kalırlar işte. Ne yapsınlar? Büyük kent-te tutunmak zor. Uğraş, didin, gerisi... Gerisi artık belli olmaz. Ama bazıları başkadır. Bak işte, bizim Rüstem'in oğlu Cemil ök-süz haliyle iyi bir iş kurmayı başarmış. Şimdi başkentin en iyi, en büyük çiçekçisi onun."

"Çiçekçi mi dedin?"

"Yok ne diyecektim? Çiçekçi elbette. Hem sen nereden bile-ceksin, Ankara gibi yerde çiçek ticareti büyük iştir. Televizyon-da hiç görmedin mi? Kibar insanlar birbirlerine habire çiçek gönderirler. Zaten evlerindeki vazolar da boş kalmaz. Bu çiçek-leri kış günü bahçelerden toplayacak değiller ya. Yoksa sen öyle mi sanıyordun? Ya da kibar insanlar kasabalılar gibi vazolarını plastik çiçeklerle mi doldururlar sanıyorsun?"

"Yok canım, neden öyle sanıyorum."

"Her şeyin bir yolu, yöntemi vardır. Güneyde serlerde ye-tiştirilen çiçekler, o güzeliş güller, karanfiller, kısapası aklına gelen her türlü çiçek Ankara'ya gelir, dükkânında satılır. Ama tabii çok pahaliya."

"Elbette canım, elbette pahalıdır. Pahalı olmaz olur mu? Pa-halı satan da çok kazanır derler, ha? Ee, böyle olur mu canım, böyle ayaka? Otursaydınız."

"Zamanımız yok. Şöyledir dolaşalım demistiğ. Sonra kab-ristana gideceğiz."

"Evet, tabii, tabii," dedi bakkal.

Sonra bir sürü insanla karşılaştık. Kimi benim hih demiş babamın burnundan düşmüş olduğumu, kimi de onun gibi ya-pılı bir adamın oğlu olduğuma şaşıklarını, koca büyük Rüstem'e hiç benzemediğimi söylediler. Sevda abla da büyük bir keyifle her söylenilene katıldı; sonra da Ankara'daki çiçekçi dükkânımı övdü. Ben de Kurfalli'nın ekmekçisinin yarı büyülüüğündeki za-vallı iş yerimden hiç söz etmedim.

Kabristana doğru yürüken neşeliydi: topuklarına daha güclü basıyor gibiydi. İnce topuklarının taşlar üzerinde çikardığı tok, güvenli sesleri dinliyordum. Bir hafiflik gelmişti üzerine. Gözlerindeki hınzırca piriltilarla on yaş gençleşmiş gibi duruyordu. Bir oyun oynamıştı; domuzuna bir oyun. Herkesi atlatamayı bescermiştir işte. Sevincinden ölüvererecekti.

"Beni nasıl horladıklarını gördün değil mi?" diye sormaktan kendini alamadı gene de. Sonra da şahane sevincinin uçup gitmesine izin vermemek için ekledi: "Şimdi Erdoğan'ı ve babanı görmeğe gidiyoruz." Bir süre konuşmadan yürüdü. "Erdoğan ölünce mi, Rüstem ölünce mi yalnız kaldım; asıl ne zaman kim-sesiz kaldım, doğrusu bilmiyorum," dedi kendi kendine konuşur gibi. "Erdoğan herkesle arasına bir mesafe koyardı. Kimse bu mesafeyi aşmayı başaramadı, ben bile. Belki Kurfallı için yaptığı onca şeye karşın sevilmemesi bundandır. Çünkü onu hiçbir zaman kendilerinden saymadılar, sayamadılar."

Şaşırımıştım ama sesimi çıkarmadım. Ona soru sormam, açıklama istemem gereksizdi. Canı isteyince konuşuyordu cünkü. Canı nasıl isterse öyle konuşuyordu.

"Ya, böyle işte, dediğim gibi benimle bile o mesafeyi koymuştu arasına. Bu yüzden ben de senin kapının yanındaki otunç heykele baktığın gibi bakardım ona. Hayranlıkla, tapınırca-sına, hep ancak çok ilerde gerçekleşmesi mümkün bir şeyler bekleyerek... Görkemli, kusursuz ama elimi bile süremedigim bir heykel gibiydi. Hasta yatağında, tüm gereksinimlerini benden beklerken ve gittikçe ufalarak, büzülerek ölüme yaklaşırken böyle baktım ona."

Boğazımı bir şeyler tıkanmıştı. Onun da sesi birden kırılıvermişti. Kendini toparlayınca yeniden konuştu:

"Belki Erdoğan beni pek sevmedi; yani benim istediğim, umduğum, beklediğim gibi sevmedi. Ya da düşkırıklığına uğratmıştım onu. Bir erkeğin, öyle bir erkeğin, coşkulu, hırçın, yerinde duramayan bir erkeğin kadından beklediklerini nasıl, nereden bilebilirdim. Kimse bu konuda eğitmemişi ki beni. Onu sevdim. O da beni seviyordu kuşkusuz. Yoksa evlenmeye kalkışmadı, değil mi? Gene de hiçbir şey başlangıçtaki gibi olmadı. Hem zaten o asıl işini seviyordu. Öncelikle işini. İş başarmayı,

insanlara buyurmayı, onların buyruğunun altına girip kendisinin karar verdiği mutluluğu gerçekleştirmeye çabalamalarını seviyordu. O büyük bir adamdı, bense çocukluğunda okuduğu romanlardaki aşkı bekleyen küçük bir kadın..."

Birden neşeye konuşturmağa başladı:

"Hamile olduğumu anlayınca çlgına dönmüştüm. Sevinç, korku, heyecan her şey birbirine karışmıştı. Birine hemen bir şeyler anlatmak zorundaydım, yoksa sokaklarda bağırabilirdim. Ama kocama söyleyemezdim. Zaten hamile olduğumu anlayınca aklıma ilk kez kocam değil, Rüstem gelmişti. Rüstem'e her şeyi rahatça anlatabilirdim. Ondan utanmazdım, sıkılmazdım ama o utanabilirdi. Gene de babana, dükkâna koştum. Beni evlerine götürmesini söylediğim. Hiç değilse annenle konuşmaliydim ama baban yolda yanımda olmaliydi. Baban beni eve bırakır bırakmaz gerisin geri işinin başına döndü. Ben de annenle konuştuğum. Annen verdiğim habere çok sevinmişti tabii. O da bana kendi gebeliklerini, doğumlarını anlattı. Eve dönerken rahatlamaştım, sevincim dinginleşmişti. Olağanüstü bir şey, bir mucize taşıyordum bedenimde ama bu çok doğaldı, her kadının zenginliğiyydi. Gene de Erdoğan'la konuşmakta güçlük çekmiştim. Baban olmasaydı, onun yakınlığı, dostluğu olmasaydı, Erdoğan'la mutlu olmazdım belki de. Bunu hep düşünmüştüm."

Artık yorulmağa başlamıştı. Topuklu çizmelerle taşlı yolda yürümek yorucuydu kuşkusuz. Kolumna daha bir yaslanmıştı bu yüzden.

"Ah, Rüstem, Rüstem... Ne adamdı o! Bizi nasıl da severdi. Rüstem ölmeseysi bütün o kötülıklar olmayacağı belki de. Ya da Erdoğan uğradığı bozgunu kolay atlatacaktı. Öyle neşeli, öyle inanç dolu bir adamdı ki baban. Kimse sevmeyi onun kadar iyi bilmemiştir. Söylesene, sen de sevmeyi biliyor musun? Hiç yargılamadan, sevgini bir başka şeyin buyruğuna, hizmetine vermeden sevmeyi... Baban gibi olabildin mi?"

"Bilmiyorum," diye cevap verdim canım çok sıkılarak.

"Bilmiyor musun? Ne biçim cevap bu!"

"Bilmiyorum, dedim ya. Daha doğrusu hayır, ben babam gibi sevmeyi bilmiyorum her halde. Çünkü bir zamanlar sevgimi

—senin deyiminle— bir başka şeyin buyruğuna, hizmetine verme-
ğe çalışmıştım. Kısacası sevgi budur sanıyordu.”

“Aptal!”

Sonra artık hiç konuşmadık.

Dönüste hemen eve girmek istemedim. Sevda abladan izin aldım, deniz kıyısında dolaşmak istiyordum.

Az öncesine kadar açık olan gökyüzü şimdi bulutlanmıştı. Deniz, kıyı boyundaki kayaları dövüyor, köpükler gezinti kaldırımıńı ıslatıyordu. Suların arada paçalarına kadar sıçramasına aldırmadan kıyıda yürümeyi sürdürdüm.

Ankara, bedenimi demirden bir palto giymişim gibi saran soğuk, cenazelerine çelenk yaptığım ölüler taranan kahveler, karanlık köşe başlarında, bodrumlarda, tarlalarda bulunan hırpalanmış cesetler, gecenin bir yarısında korkunç, inanılmaz vahşilikte sesler çıkararak patlayan bombalar, Antalya'daki sevgilim, bir türlü katlanamadığım karım, mutsuzluklarına tek başlarına karşı koymağá çalışan çocukların öyle uzaktı ki bana.

Sanki ben hep Kurfalli'daydım. Kurfalli'dan hiç ayrılmamıştım. Belki uzun sürmüş bir uykudaydım; yedi uyurlardandım. Derken uyanmıştım az önce. Çocukluğumun neşesini, tasasızlığını bulamayacaktım elbette ama işte yaşanabilir bir dünyadaydım.

Az önce, babamın ve Erdoğan abinin mezarlarının başında dua etmiştim. Dua etmek ne demekse? Dua etmeyi bilmem ki... Ama onlara, geçmişime, yitirmenin, yitirişin acısının gölgelemendiği bir erince nasıl da yakındım! Rüzgâr esiyordu, üşüyordum. Kabristanın ötesinde boş, boz renkli tarlalar uzanıp gidiyordu. Önümüzde eğik, büyük yaslı mezar taşları... Sanki gerçek hayatı bu gibiydi. Binlerce yıldır insanların yaşadığı, yinelene yinelene gerçeklige damgasını vurmuş hayat... Benim eski, karabasa-na benzeyen, adlandıramadığım, yalnızca boğuştuğum gerçekse bu hayattan ne kadar farklıydı!

Şimdi deniz yanımsıra uzanıp gidiyordu. Ne çok özlemiştim denizi. Denizsiz bir yerde yaşamak, denizsiz, gölsüz, ırmaksız, yeşilliksiz kapkara bir çukurda yaşamak; ev bloklarından aşırı dağları bile görememek, rüzgârları özlemek, Eskişehir'de gönül verdigim bozkırdan bile uzakta olmak... nereden aklıma

gelmişti acaba? Kurfalli'da bir çiçekçi dükkânı açabilir miydim? Elbette hayır!.. Burada çiçekler bir dükkânın içine, vazolara tıklamayacak kadar özgürdüler, onurludurlar; hep bir yerlerden taşar, bir yerleri aşar, tırmanır, sokulur, gönüllerince yayılırlar.

Kıyı yolu eski manastırın arkasından dönüp tepelere doğru uzanmağa başlamıştı. Geri döndüm. Kiyidaki banklardan birine oturdum. Kulaklarımı dolan rüzgârin ve denizin sesi beni yavaş yavaş içinde bulunduğu zamandan, mekândan koparmağa başladı. Geçmişimi, geleceğimi, bugünümu aynı anda duyuyordum. Acılar, tutkular, umutsuzluklar, yenilgiler hep birlikte aynı tadi bırakıyordu ağızında. Coşturucu bir şeydi bu. Biraz alkol almış gibiydim; hafifçe başım dönüyordu ama kendimi güclü hissediyordum. Geçmiş ve gelecek arasındaki bir anı dolduracak ufacık ve ömensiz bir kum taneciğiydim. Aynı zamanda da bana bütün ağırlığını duyuran bir varlığım vardı. Hayatıma karışmış bulunan herkes, şimdi çok önemsizdi, hem de hepsinin baş döndürücü bir büyülüklükleri vardı. Karım da Zeynep de öyleydiler. Denize, ufka bakarken duyduğum ilksizlik ve sonsuzluk arasında varoluşumdan başka değerli sayılabilen hiçbir şey kalmıyordu.

Bir bakıma şu kayalar gibiydim. Onlar doğanın verdiği sağlamlığa, dirence akıllarıyla, iradeleriyle daha fazlasını katamazlardı. Deniz, günün birinde aşındırırıdı onları. Benim de öyle, kendime kendi çabamla ekleyecek hiçbir gücüm yoktu.

Ama tuhaf şey, şu anda bunu kabullenmek bana hiç de acı vermiyordu artık.

Islandığımı fark ettim. Yağmur çoktan başlamış, deniz durulmuş, rengi tuhaf bir kurşuniye dönüşmüştü.

Çoşkuyu tüketen tedbire ilendim. Kayalar gibi tek başına değildim elbette. Sonsuza deðin orada kalamazdım ki. Sevda abla beni bekliyordu.

Akşam yemeğinde Cezmi bey gene bizimle birlikteydi. Sevda abla güzel bir rakı sofrası hazırlamıştı. Balık çorbası, tekir tava, öğleden kalma salata ve turşu...

"Ben her akşam biraz içerim," diye anlattı Sevda abla. "Baþka türlü olmuyor."

"Ben de içerim," dedi Cezmi bey. "Ben de başka türlü yapa-

mıyorum. Ama böyle hep bir arada... yani arkadaşlarla birlikte içmek başka oluyor tabii."

Akşam üzeri eve döndüğümde Sevda abla beni daha önce yakmış olduğu hamama sokmuştu zorla. Genzimi dolduran yanmış odun kokusuyla çok sıcak bir hamamda yıkanmayı unutalı yıllar oluyordu. Oysa zorla girdiğim, girer girmez de böyle bir sıcaklıkla nasıl baş edeceğimi düşündüğüm hamamdan bir türlü çıkmak istemedim. Ondan sonra da, artık Sevda ablanın üstelemesine gerek kalmadan yatıp uyudum. Nefis bir uykuydu bu. Hiçbir şeyle karşılaşamazdım.

Uyandığında evi değişik balık kokuları sarmıştı. Geçen geceden kalma hafif sersemliğim, açık havada bol oksijen alarak yürümek, sıcak hamam, derin bir uykı... Sonra da nefis yiyeceklerle dolu bir masada içki içmek... Gerçeklik duygumu mu yitirmiştim, yoksa gerçeği ense kökünden yakalayımivermiştim bir anda?

"Akşamları Erdoğan da bir-iki kadeh içmeye severdi," dedi Sevda abla. "Ama ben ona katılmazdım. Rakı içmeyi sevmeydim o zamanlar"

"Şimdi de yalnız başınıza oturup içiyorsunuz ama," dedi Cezmi bey. "İnsan yalnızlığını unutmak için içer; bir işe yaramaz bu. Ama arkadaşlarla birlikte, bir dostla birlikte içmek iyi gelir."

"Evet," dedi Sevda abla, dalgın ağızlığıyla oynayarak. "O zaman tabii birlikte... şey yapılır... Birlikte tahammül edilir kısacası."

"Neye." diye sordum gene sabahki gibi. Sevda abla sorumu gene cevapsız bıraktı.

Cezmi bey gülümsemi.

"Evet," dedi. Sonra "Birlikte tahammül etmek" diye tekrarladı kendi kendine konuşur gibi. "Ne hoş!" Sonra, "Ee," dedi bana dönerek, "nasıl buldunuz bakalım Kurfalli'yı? Çok değişmiş mi?"

"Hayır, değiştigini söyleyemem. Buna ayrıca sevindim tabii. Ama galiba ben değişmişim."

"Anlıyorum," dedi Cezmi bey.

"Neyi anlıyorsunuz?" diye sordu Sevda abla birden hırçınlaşarak. "Siz erkekler bir araya gelince hemen bir gizli dernek

kurarsınız. Kadınları da dışlarsınız. Bu gizli anlaşma da ne oluyor?"

Bu haksız saldırı ürkütmüş, perişan etmişti Cezmi beyi.

"Gizli dernek filan yok," dedi olanca yumuşaklııyla. "Sizi dışlamak da ne demek? Dışlanan ben olabilirim ancak. Geçmişinizden çıkışip gelen şu delikanlı... Nasıl sahiplenirdiniz onu. İki yıldır komşuluk ediyoruz şurada. Kiracınızım. Beni ilk kez, belki de salt onun hatırları için, lütfettiniz, çağırınız. Görüyorsunuz, sitem konusunda baskın çıkabilirim."

Sevda abla birden duygulanmıştı. Öyle ki gözleri bile doldu gibime geldi.

"Haksızlık bu," diye mırıldandı. "Haksızlık ediyorsunuz. haksızlık ettiğinizi kendiniz de biliyorsunuz. Ben lütufta filan bulunmuş değilim. Başka çarem olmadığını anlamanız gerekiyor çoktan."

Bir sessizlik oldu. Uzun süredir beklenen bir oluşumun, bir anın tadına varmak istiyor gibiydiler; gene de korkuyorlardı. Bu yüzden Cezmi bey deminki sessizliğe aykırı, onu parçalayan bir sesle,

"Barişalım," dedi ve kadehini kaldırdı.

Bu sözüyle herhangi bir şey noktalanmadı. Sevda abla herhangi bir tepki göstermedi. Kendisini önce öfkelendiren, sonra duygulandıran, daha sonra da heyecanlandıran durumları unutmuş görünmüyordu. Sessizlik hep sürüyordu. Daha doğrusu bazı sözler söyleniliyordu ama sanki hiç konuşulmuyordu. Cezmi bey, anlatmak, anlatmak, anlatmak için önüne geçilmez bir istekle kıvrıyordu belki. Öylesine tedirgindi. Ne var ki, Sevda ablaya baş eğmek zorundaydık. Konuları açıp kapamak kendi tekeline olsun istiyordu çünkü. Hele Cezmi beyle ikimizin karşılıklı konuşmasına dönüşüverecek bir konudan kaçınmaliydik. Böyle bir şeyi mümkün yok göze alamazdık. Asıl bu yüzden ne yapacağımızı şaşırılmış durumdaydık.

Bir ara Sevda abla kalktı, teybi çalışıyordu; Çaykovski'nin keman konçertosu duyuldu. Yerine otururken,

"Ben başka müzik dinlemem," dedi. "Şu popmüziği denen şeye de bir türlü alışmadım. Klasik müziği bana tanıtan Erdoğan olmuştu. İstanbul'daydık. Benim kalça kemiğim kırılmıştı,

alçılar içinde yatıyor, sıkıntıdan patlıyordum. Teyzemin oğlunun arkadaşıydı Erdoğan. Zaten öyle tanışmıştık. İstanbul'da yani. Erdoğan bana ses makinası ve bir sürü teph getirdi. Bu müziği dinlemeye alışmamı, başka türlü aylarca yatmağa dayanamayacağımı söyledi."

Bir süre müziğe kaptırdı kendini. Biz de sesimizi çıkarmadan, ağızımıza bir lokma bile atmağa kalkışmadan müziği dinledik.

"Derken bana Emile Zola'nın kitaplarını taşımağa başladı," diye sürdürdü konuşmasını, ikinci bölüme geçisi, gözlerini yuvarak dinledikten sonra. "Emile Zola'ya hayrlandı. En çok da Froment soyuna tutkundu. Hani şu alınları kule gibi yüksek olan, her türlü güçlüğü yenen adamlar var ya... Fabrikalarda işçinin başına geçerler, olmadı kırac toprakları cennete çevirirler; adli hataları düzeltirler; tüm zorlukların üstesinden gelir, hep güzellikler yaratırlar... Erdoğan burada, şu küçük Kurfalli'da, kendince bir Froment cenneti kurmak istemişti."

"Örnek bir işveren olacaktı," diye anlatıyordu. "Her türlü önlemlerin alındığı, işçi haklarının sağlandığı bir maden işletecekti. Yeterince para kazanınca da bir fabrika kuracaktı. Ama onu uyarmışlardı; babalar, kendilerinden olmayan birinin maden işletmesine filan izin vermezlerdi. Herkes öyle söylüyordu: Görülmüş şey mi? Ruhsatı aldın, diyelim. Bununla iş bitmez. Babalar izin vermezler. Bu konuda devletten güclüdür onlar. İstanbul'da, Ankara'da böyle söylediler. Erdoğan dinlemedi ama, aklına eseni yaptı. Yapmak istedi. Sonra tuttu, modern bir çiftlik kurmağa kalkıştı, örnek bir çiftlik sizin anlayacağınız. Böyle bir çiftlik, Kurfalli'nın işletme koşullarına uygun düşmez, dediler. Bizim froment aldırır mı? İyi bir belediye başkanı olmuştu ya, öteki işleri de başaracağını sanıyordu. Oysa ortada ne gerçek bir Froment vardı (sözünün burasında kalkıp müziği kisti biraz)... evet, Emile Zola'nın romanlarında gerçek diye anlattığı şeyler de düsten başka bir şey değildi. Bunu bir yerde okumuştum. Gerçek olan yalnızca çiftlikteki şımarık, tembel, vurdum duyamaz işçiler, düzenbaz kâhya ve Sarı Bedri'ydi. Sarı Bedri, taa bilmem nereden koştı geldi; ne yaptı etti, madeni ele geçirdi, sonra da işletmedi, kapattı. Madenin kapatılmasının ve ekmek

paralarından olmalarının sorumluluğunu işçiler –Erdoğan'la birlikte o güzelim Froment cennetini oluşturacak olan işçiler– Erdoğan'a yüklediler, ona düşman oldular."

Biraz durdu. Bir-iki yudum raki içti, balık yedi.

"Tabii siyasetçileri de unutmamak gerek. Onlar da balıkçılar kooperatifini ele geçirdiler. Erdoğan bu acıyi da yaşadı ölmenden. Yazık ki, benim varlığım onun için bir avuntu bile olamadı. Belki yanlışıyorum ama bana öyle geldi. Ölürken başucunda bir kavga arkadaşının bulunması onu mutlu edebilirdi. Oysa ne işçilerden ne artık başkasının eline geçmiş bulunan çiftlikten ne de kooperatiften kimse gelmemiştir. Son bir vefa örneği gösteren kimsemiz yoktu. Belki haklıydı onlar, korkuyor da olabilirlerdi. Ama biz yalnızdık, kimsesizdik. İkimiz birlikte bile sayılmazdık."

Boşalan kadehini Cezmi beye uzattı. Cezmi bey kadehe raki ve su koydu. Çaykovski'nin konçertosu bir zafer çığlığıyla yükseltir gibiydi. Ama aslında, hayat denen büyük karanlığın gizli gücünün zaferiydi bu. Alt eden, yok eden, var eden, başarılı o büyük karanlığın karşıtlıkları değil miydi, bizi şu müzik karşısında olduğu gibi, cahil, kör gene de hayran bırakan.

"Ben Emile Zola filan okumadım," dedi Sevda abla bu kez değişik bir sesle. "Okumam da." Erdoğan abinin başına gelenlerden, hastalığından, ölümünden, Sarı Bedri'nin yaptıklarından, Kurfalli'linin kadir bilmezliğinden Emile Zola suçluymuş gibi konuşuyordu. "İyi bir romancı değil Zola. Sonra ben tanritanımaزlığa akıl erdiremem, tanritanımlardan hoşlanmam. Oysa Zola'nın sözünü ettiği bütün bu iyi, güçlü, yılmaz insanlar, bütün Froment'lar ve karıları, kadınları tanritanımadı."

Ağızlığına bir sigara daha taktı.

"Emile Zola'yı okumadığını söyleyorsun. Nasıl o kadar iyi tanıyorsun peki?" diye sordum bir şeyler söylemiş olmak için. Yoksa onun çelişkileriyle başa çıkmayı düşünmüyordum. "Pekâlâ okumuşsun işte Zola'yı."

"Elbette okudum, neden okumayacak mışim?" diye cevap verdi bana, tam kendine, kendi çelişkilerine yakışan bir umur-samazlıkla. "Onları bana Erdoğan vermişti ve Zola'ya inanıyor du o. Birinin inandıklarına inanmak, sevdiklerini sevmek rahat-

latır insanı. Arayıp durmaktan kurtulmuş olursun. Bir oğlum olmasını isterdim. Verdiği kitapları okur, onun inandıklarına inanırdım; yaşamak kolaylaşırdı. Lâle var tabii ama kız çocuk başka. O da bir başka erkeğe inanıyor çunkü. Her iyi kadın gibi kocasına çok bağlı."

Uzun süredir hiç sesini çıkarmamış olan Cezmi bey konuştu sonunda: "Ben size okumanız için kitap veriyorum ya," dedi. "Yoksa sevmiyor musunuz onları? Okumuyor musunuz?"

"Elbette veriyorsunuz, ben de okuyorum verdığınız kitapları," dedi Sevda abla hiçbir şey söylememiş gibi.

Cezmi bey bocalıyordu. Ellerini, tüm bedenini koyacak yer bulamıyor gibiydi. Sonunda kararını verdi, rahatladi. Ayağa kal-karak,

"Ben izin rica edeceğim," dedi. "Çok güzel bir geceydi. Sizin için önemli olan bir günü, anılarınızı benimle de bölüşmek istemeniz ancak onur verir bana. Ama artık gitmeliyim, geç oldu."

Sevda abla kalması için üstelemedi. Ama Cezmi bey kapıdan çıkış gidinceye kadar gözleriyle izledi onu. Yalnız gözleriyle değil de, tüm varlığıyla. Sanki kendi içinden bir şey yükseldi ve Cezmi beyle birlikte çıktı gitti.

Sofrayı birlikte topladık.

"Sen git yat," dedi bana, bulaşıkları yıkamak üzere hazırlanırken.

Bu bir buyruktu. Yalnız kalmak istiyordu besbelli. Ben odamda, yatağında dönenip dururken o oturma odasında radyoda gece konserini dinliyor, belki de sigara üstüne sigara içiyordu.

Gece sık sık firtınanın sesiyle uyandım. Firtınanın sesini dinlemek hoşuma gidiyordu. O dışarda uğuldar, insana çocukluğundan kalma birtakım uğursuz çağrırlarda bulunurken, kendimi sarılmış, sarmalanmış, korunma altında hissediyordum. Bir çocuk gibi korunmağa ihtiyacım vardı. Çalışıp didinmekten, yalnız, yapayalnız olmaktan yorgun düşmüştüm. Yarından sonra gene didinmeye başlayacaktım; yalnızlığım gene sürüp gidecekti ama iki gün sonrası öyle uzaklardaydı ki, sanki hiç gelmeyecekti.

Sabah kahvaltısından sonra (kızarmış ekmeğiyle, kızarmış ekmek kokusuyla, çeşitli peynirleri ve reçelleriyle krallara lâyık bir kahvaltıydı bu; yillardır ilk kez kahvaltı ediyordum) kepenkleri onardım. Bu arada Sevda abla alışverişe çıkmıştı. O sırada Cezmi bey evin önünden geçti. Belki sabah yürüyüşünden döñüyordu.

“İşiniz bitince yukarı buyurun isterseniz,” dedi, “kahve içerez.”

“Sizin kepenkler ne âlemde?” diye sordum. “İsterseniz, onları da onarayım.”

“Ben benimkileri onarmıştım,” dedi biraz utanarak. “Sevda hanıminkileri de onarabilirdim ama onun istemesini bekledim. Kendisine yardım edilmesinden pek hoşlanmadığını sanıyorum da... Tabii siz başkasınız. Sizin yardımınızı kabul eder.”

“İşim bitince gelirim.”

Cezmi bey bana kahve pişirdi. Aydınlık bacasının altındaki büyük masanın çevresine oturduk.

“Kurfalli’da ne kadar kalacaksınız” diye sordu.

“Bu gece gitmek zorundayım.”

“Yazık, biraz daha kalsayıdınız... Çevreyi dolaşırdınız. Size ahtapot pişirirdim. Arkadaşlarımla tanışıldınız; şarap içerdik birlikte.”

“İşlerim var. Cenazeler beni bekliyor. Ben buradayken kim bilir kaç kişi öldürülülmüşür şimdi. Çelenklere yetişmeliyim.”

Neden bu tatsız sözleri söylemek gereğini duymuştum. Onu sarsalırsam, şaşkıtip yaralarsam ne geçeecti elime? Sevda ablanın dünyasındaki (benim olmayan dünyadaki) yerini mi kıskanıydum?

“Çelenkler mi?” dedi o oysa, önemsiz bir söz işitmiş gibi.

“Çelenkler ya... Yalnızca küçük, zarif buketler, düğünler ya da açılış törenleri için sepetler mi hazırladığımı sanırdunuz? Asıl kazancımı çelenkler sağlar benim.”

Cezmi bey bir süre önüne baktı, sakalını sıvazladı.

“Görünce anlamıştım zaten” dedi. “Siz de acı insanınız. Ama böyle olduğunuzu bilmeli, hayatı kabullendiğiniz haliyle acıyı da korkmadan göğüslemelisiniz. Çünkü bu topraklar üz-

rinde gerçek acı yaşanmadı. Garip bir toprak bu. Kimseleri acıdan öldürmez, ama yeterince de beslemez. Bu yüzden güdük, kavruk insanlar olduk. Oysa acı çekmeyi başarabiliirdik. Acı insanın gözünü döndürür. O zaman insan, insan olduğunu haykırmaktan çekinmez. İnsan olduğunu ve salt bu yüzden acı çektiğini başkalarına da kanıtlamak ister. Kanıtlar da."

Heyecanı birden sönüverdi, omuzları çöktü.

"Öyle yaşlı buluyorum ki kendimi," dedi. "Hepimiz yaşlıyız. Zamanından önce yaşılandık. Bir çağın işini on yillarda siğdırırmak zorunda kaldık. Bu yüzden on yıl öncesini vakit geçirmeden unutmamız gerekiyordu. On yıl öncesinin acılarını da tabii... Diyorum ya, bizimkisi unutuşun tarihi olabilir ancak. Hani eskiler nisyan derlerdi, işte o. Tanrıım, bu kez de acı çekmeyi beceremezsek, geçiştirmeye kalkarsak hapi yuttuk demektir. Bu kez hepten hapi yuttuk demektir. Çünkü insan ne yaparsa, yaşamaktan aldığı cesaretle yapar. Bu cesareti yaratan da acıları karşılama gücüdür."

O sırada aşağıdan birtakım sesler duyuldu.

"Sevda hanım eve döndü," dedi Cezmi bey. Yüzü birden aydınlanmış, sesi yumuşamıştı. "Belki sizi evde bulamayınca kızar. Hele size el koymağá kalkışlığıma hükmederse... O zaman vay benim başıma gelenlere. Hadi, onu yalnız bırakmayın."

Öğleden sonra Kurfalli'da dolaşmak istedim. Ama yanında değil. Sevda ablaya düşmanca, bana da garip bir merakla bakan, çoktan unuttukları koca büyük Rüstem'e birden yapay bir ilgi göstermeye kalkışan esnafın arasında değil. Çarşidan geçmeyi göze almadığımdan bizim eski evi görmekten de vazgeçmiştim.

Bu yüzden kıyı boyunca yürüdüm. Manastırın arkasından dolanıp tepelere uzanan yola saptım. Yükseldikçe koy ayaklarının altına serilmeğe başlamıştı. Kırıla kırıla yükselen yolun dönemeçlerinden kiminde sert bir rüzgârla karşılaşıyordu, kiminde tatlı bir esintiyle... Koy, açılıp genişliyordu önümde. Küçük çıkışlıklar, kayalıkların gizlediği kocuklar, yarımadalar görüyordum. Yazın üşenmez, bütün bu girintileri çıkışlıkları dolaşır, yüzebileceğim başka tatta yerler arardım. Evet, yaz diye de bir şey var dünyada. Yaz, sıcak, güneş ve deniz... Değişik

sularda çocuklarımla ya da Zeynep'le birlikte yüzmek... Neden olmasın!

Sağimdaki kayalığın ötesinden göremediğim bir sürünen çingirak sesleri duyuluyordu. Daha sonra bir taş ocağının önünden geçtim. Geniş bir düzgüle ulaştığında rüzgâr kesildi ve şiddetli bir sağanak boşandı.

Geriye dönüp koşmağa başladım. Manastırı sığınmam mümkün olabilirdi belki.

Manastırın büyük giriş kapısı, pencelereli tuğlayla örtülmüştü. Yanda küçük bir tahta kapı vardı; itince açıldı. Denize bakan pencerelerle hafice aydınlanan büyük bir odaya girdim. İçerisi saman, kepek, odun kokuyordu. Anlaşılan eski manastırı şimdiki depo olarak kullanıyorlardı. Gözüm karanlığa alışınca, orta yerde saç bir soba gördüm. Çevresine iskemleler sıralanmıştı. Manastırın içi, dışardan daha soğuk ve nemliydi. Birden titremeğe başladım. Sobayı yakamaz miydım acaba? Bir şey diyen olur muydu? Sobaının kapağını açtım: içi odun, tahta parçaları, çira ve gazete ile doldurulmuştu. Kısacası yakılmak üzere hazırlanmıştı. Bana cebimdeki kibriti çıkarmak kaliyordu.

Odunların tutuşmasını beklerken iskemlelerden birine oturdum, bir sigara yaktım. O zaman denize bakan pencerelerden birinin önünde duran adamı gördüm. Ben odaya girdiğimde orada değildi. Karanlık bir köşeden çıkip gelmiş olsaydı ayak seslerini duyardım; çünkü yerler tahta parçalarıyla doluydu. Kimdi bu adam, nereden gelmişti?

Kendisine baktığımı görünce elini sallayarak yanına çağırıldı beni. Pencerenin önüne vardığında koluya cama sıvanmış tozları sildi. Hızla inen yağmurun altında moraran denizi seyrettik bir süre. Ağır, yoğun, devasa bir gölge halinde arada genişleyip saçılıyordu, arada titreyip büzülüyordu. Aşağılarda göremedigiimiz kayalıklardan beyazdan griye dönüşen dumanımsı, incecik damlalar yükseliyordu.

"Bak," dedi adam, nerdeyse kocaman nasırlı elleriyle ense kökümden tutup yüzümü soğuk cama yapıştıracaktı. "İyi bak. Geldiğin yerde böyle geniş ufuk yok."

Nereden tanıyordu beni? Tanıyor muydu? Yüzüne baktım. İhtiyan bir adamdı. Dimdik duruşuna aldanmamalıydı, yetmi-

şini çoktan geçmişti. Taştan oyulmuş gibi derin çizgili, anlatımsız, kendini ele vermeyen boz renkli bir yüzü vardı.

"Yirminci yüzyılın neden böyle haşin, kasvetli ve kıyıcı olduğunu, sevinçsiz ve doyumsuz olduğunu hiç düşündün mü?" diye sürdürdü konuşmasını, göğüsten gelen, hırıltılı, boğuk sesiyle. "İnsanlar karşılarında duvarlar göre göre dar görüşlü olular da ondan. Bu yüzden düş kurmayı unuttular. Düşleri olmayan insanların kaba gerçeklere sığınmaktan ya da bir takım kabalıkları gerçek sanmaktan başka çareleri yoktur. Senin düşlerin var mı."

Sorusunu cevaplamadım. Çünkü aslında bir soru sormamıştı bana. Öyle kendi kendine konuşur gibiydi.

"Yoktur değil mi? Buraya düşlerini aramağa mı geldin yoksa?.. Söylesene neden geldin Kurfallı'ya?"

Bir süre denizi, yağmuru ya da ufku seyretti.

"Mutsuzluğunu unutmağa mı? Birinin, bir şeyin ansızın seni mutlu edebileceği sanısına mı kapılmışın? Şöyleden apansız bir esinlenişle... Kaçmak iyi gelir diye düşünülür kimi zaman. Ama kimse hiçbir yere kaçamaz."

Ben hep susuyordum. Boğazımı bir şeyler düşümlenmişti. Adam, düpedüz horluyordu beni. Hiç değilse tepeden bakıyordu. Kendisi şu hirpanı kılığıyla yeryüzünde uzun yıllar yaşamış ve hiçbir gününü rastlantısal olarak geçirmemişti sanki. Bir tarihi yaşar gibi yaşamıştı ömrünü de, herkesin yapmak isteyip de yapamadığını başarmaktan ötürü kıvanıp duruyordu. Öyle miydi gerçekten? Gerçekte bunca başarılı, olağanüstü olabilmiş miydi? Tut ki öyle biri, o zaman Kurfallı'da işi ne? Benimle ne alıp veremediği var? Düzmece biri besbelli. Ağzının lâf yapmasına güvenip... Böylelerini çok gördük. Hele içki masalarında. Ama burada içki masasında değiliz. Adam da sarhoş değil. En iyisi yüze bakmak, dediklerine aldırmamak. Belki o zaman susar.

Hayır, susmuyor!

"Amma büyük lâflar ettim değil mi? Pöh! Aldırma, boş ver sen! Ben böyle konuşur dururum işte. Hani vakit geçsin diye. Senin ağzını bile açmağa niyetin yok anlaşılan. Ama konuşsaydım iyi olurdu. Senin için iyi olurdu demek istiyorum. İçini dökmek iyi gelirdi. Yani içini dökmeyibecerebilse... Arınırdın."

Biraz bekledi. Bu kez konuşmamı istiyordu besbelli. Ben sesimi çıkarmayınca o gevezeliğini sürdürdü:

“Hayat hakkında ne biliyorsun? Çok saçma bir soru sorдум değil mi? Böyle bir soru ancak gençlere sorulabilir. Onlara sorulur. Sense orta yaşılı sayılırsın. Bana kalırsa öylesin. Nasıl olسا bir şeyler öğrenmişsin. Öğrenmişsin de, onların doğru olmadıklarına inanmak istiyorsundur. Sonunda doğru olmadıklarına inanmayı başarmışsındır bile. İnsan kendini aldatmak istemeye görsün.”

Ellerini önünde kavuşturup beni tepeden tırnağa süzdü. Yüzünde insanı çileden çıkarılan alaylı bir gülümseme vardı.

“Küçük adam tarihin önüne geçmek, dünyanın gidişini değiştirmek istiyor,” dedi gene denizden yana dönerek. “Çünkü büyük adamlar artık dünyayı ona teslim ettiler ve sarp kayaların doruğundaki koruganlarına çekildiler. Oysa sen o eski küçük adamlardan değilsin. Ne umudun var, ne kuşkuların. Bu yüzden sabırsızsun. Ne başkaldırmayı bilirsın ne sadakat. Hiçbir şeyden korkmadığın yanılığını –ki insan olan herkes korkuyu tanır– sürdürdüğünden gerçek mertliğin ne olduğunu bile bilmezsin. Ama o kadar yaygaracı olan sizler öylesine çoktunuz ki, karınca sürüleri gibi (yalnız bu kez tembel ve amaçsız), büyükler –kendilerine özgü, uzağı görmelerini önleyen kutsal onurlarıyla– geri çekildiler. Küçük adam filan değilsin sen. Reklamcılar aşağılık bir ad buldular sana şimdi: Tüketici. Öylesin de. Ancak tüketerek, kısacısı yok ederek mutlu olabilirsin. Tüketmekten mutluluk duymazsan işin bitiktir.”

Çırkin bir kahkaha attı; iliklerim dondu.

“İğrendiriyor muyum seni? Ama haklıyım. Cezmi bey, acı çekmen gerektiğini söylemedi mi sana? Söylediştir. Öyleyse payına düşen acıyi çek bakalım. Biliyor musun, Kurfallı'nın yazmışsıdır bu. Arada okumuş bir adam gelir, aklındaki düzeni şu zavallı insanlara uygulamağa kalkışır. Erdoğan bey buyruğuna uyanlara iyi bir düzen muştuluyordu. Cezmi bey acı çekin, diyor. Ne kadar inançsız, ne kadar ağızı kalabalık olduğunuzun farkında değiller. Onlar çoktan yitip gitmiş bir kuşağa seslenmeklerinin farkında bile değiller. Yoksa sen de mi bir şey önerectin? Onun için mi geldin bu kışta kıyamette taa buralara ka-

dar? Doyumsuz dünyanın arsız çocuğu... Kendini o ayrıcalıklı kişilerden mi sandın yoksa?”

İlk kez ağızımı açtım:
“Hayır,” dedim bağırrarak.
“İyi... Bak buna sevindim işte.”

Biraz durdu, bekledi. Sonra,
“Madem benimle konuşmağa niyetin yok,” dedi, “hazır yağmur hafiflemişken gideyim. Sen biraz daha ufku seyret. Düş kurmağa çalış. Zavallı bir tüketici, bir duvar seyircisi olsan da eline fırsat geçmişken dünyani genişletmeye çalış. Tüketici dostum benim. Ama bir çiçek tüketicisi değilsin sen. Çiçekleri ölüler tüketiyor. Ölüler sayesinde karnını doyuruyorsun. Ama baban, koca büyük Rüstem marangozdu ya, ömründe tabut yapmadı. Ölülerin sırtından geçinmek ağır gelirdi ona.”

Kapının önüne gelince döndü.
“Sobayı söndürmeyi unutma,” dedi. “Şurada küpte su olacak.”

İçime zehrini salıp gitti. Kimdi, neyin nesiymi? Sorup öğrenmeye hiç niyetim yoktu. Yüreğime bir bıçak saplamıştı. Acısından uluyabilirdim. Gene de sözünü dinledim. Pencerenin önünden durup ufka baktım.

Buralara neden gelmiştim sahi ben? Palavracının, manyağın teki yüreğime hançer vursun diye mi? Beni acıdan uluyacak kadar yaralasın diye mi? Yüzüm neden ıslanmıştı böyle? Yağmur damlları içeri mi giriyordu yoksa ağlıyor muydum?

Yağmurun hepten dindiğini neden sonra farkettim. Batı yakasında bulutların sert duvarı parçalanmıştı; yarıkların arasından yoğun, acıçı işık demetleri inmekteydi denize. Laciverde dönüşmeğa başlayan morun üzerinde olur olmaz pırıltılar, renkler gidip geliyordu. Uzaktaki adalar yakınlaşmıştı ama gölgelerle yüklüydüler. Birden bastırılan sessizlikte martılar acı çığlıklar salarak havalandılar. Yağmurun söndürüdüğü ısısı gitmiş güneş, katı bulut duvarını biraz daha araladı. Görkemsiz, bozguna uğramış öylece asılı kaldı bir süre. Az sonra hızla ufuk çizgisine doğru inmeye hazırlanacaktı; son bir gayrette altından halkasıını takınmağa çalıştı.

Hiçbir zaman kilitlenmeyen kapıyı itip içeri girdim. Taşlık loştu. Mutfağın ışığı hafifçe yemek masasının olduğu yeri aydınlatıyordu. Sevda abla masanın çevresindeki iskemlelerden birine oturmuştu. Cezmi bey, ayakta duruyordu. Bir elini Sevda ablanın omzuna koymuş, başını iyice yüzüne yaklaştırmış bir şeyler mirıldanıyordu. Yüzlerini profilden görüyordum. Hayat karşısındaki bezginliklerini, yorgunluklarını gizlemese de hoş bir gülümseme yayılmıştı yüzlerine. Sevda abla Cezmi beyi dinlerken ağır ağır başını sallıyordu.

Eve zamansız mı dönmüştüm yoksa? Şu anda konuşup bitirmeleri, üzerinde anlaşmaları gereken konular olabilirdi. Çıkıp gitmem olanaksızdı. Varlığımı belli etmeden orada durmam da ayıp kaçacaktı. Neyse ki, Sevda abla kapının bir ara açılıp kapanmış olduğunu neden sonra fark etti de bana doğru çevirdi başını. O anda Cezmi bey de beni gördü. Hemen doğruldu. Elini Sevda ablanın omzundan çekti. Çok utanmış görüyordu. Buna karşılık Sevda abla hiçbir şey olmamış gibi sessizlendi:

“Çok gecikmedin neyse,” dedi. “Erken gideceğini biliyoruz ama gene de iyi bir sofra hazırlayalım, dedik. Cezmi bey sana ille de ahtapot yedirmek istiyor.”

“Hem yahnisini, hem kızartmasını hazırlıyorum,” dedi Cezmi bey biraz daha az utanarak. “Bakalım, hangisini daha çok beğeneneceksiniz.”

Konuşacak bir şeyler bulabildiği için mutluydu. Sevda abla taşlığın ışığını açtı.

“Siz oturun,” dedi Cezmi bey. “Ahtapot benim işim. Siz de son kez baş başa oturun, konuşun.”

“Şuraya oturalım da sizi heften yalnız bırakmayalım bari,” dedi Sevda abla, masanın arkasındaki kanepeyi göstererek.

“Gezintin iyi geçti mi?” diye sordu Sevda abla. Gülüyordu. Gözleri masmaviydi. “Yağmura tutulmuşsundur diye telaşlanık.”

Cevap vermedim. Suskulduğuma aldırmadı.

“Ne düşünüyorsun?” diye sordu bu kez.

“Bilmem.”

“Bundan sonra birlikte tahammül edeceğiz.”

“Bundan sonra sana kitap verecek biri bulunucak hep... Düşündüklerini seninle paylaşacak.”

“Evet.” Başını önüne eğmişti. Bir genç kız gibi masum, dayanıksız ve deneyimsizdi şu anda. “Kurfallılılar zaten daha fazla üzemezler beni. Öyle değil mi?”

Gülümsedim ve elini tuttum.

Bu bir öykü sayılır mı? Sanmıyorum. Öykülerin hep bir sonu olur çünkü. Anlattıklarımısa burada bitiyor. Son filan yok.

Hem çaresizliğin, anlayamamanın, çözümleyememenin, el yordamıyla yaşamamanın, korkuyu bastırmak için cinayetlere bile kayıtsız kalmanın, hayatı duyulan güzelim gençlik inancının çöküşünün doğurduğu bungunluğun, bir ömür süreceğine inandığınız büyük suskunun öyküsü mü olurmuş?

TORTU

1984

Ablam

Ablam üç gecedir odama gelmiyordu. Nedenini merak ediyordum, üzülüyordum; hatta bir süre gelmesini bekliyor, gelmeyince çaresiz ışığı söndürüp yatiyordum ama uykututmuyordu bu kez; gene de nedenini soramıyordum bir türlü. Bir türlü “neden gelmiyorsun artık,” diye soramıyordum ablama. Birbirimizi çok seviyorduk; birbirine bizim kadar yakın iki insan yoktu evimizde, belki de kasabada, tüm dünyada, ama ondan çekiniyordum. Birbirimizden hep çekinirdik zaten. Sevgimiz kökü toprağın çok derinlerinde, sağlam, hantal gövdeli bir ağaç değildi belki; ince, narın bir çiçekti. Tabiî öyle olması hiçbir şeyi değiştirmezdi. Yeryüzünde yalnızca kalın gövdeli, köklü ağaçlar değerlidir, denemez. Böyle bir kural yoktur.

Kahvaltıda yüzüne bakıyordum ablamin. Bakışlarını benden kaçırıyordu. Acaba kurallara, gelenek-göreneğe çok bağlı olan, aşırılığı kınayan –her şeyi aşırı bulurdu ayrıca– halam mı yasaklamıştı odama gelip gitmesini? “Kocaman delikanlı oldu artık, çocuk değil. Kardeşin bile olsa, geceleri yanında ne işin var? Böyle sevgilere aklım ermez benim,” mi demişti? Pek sanmıyorum. Ablamla yakınlığımızı halam bile olağan karşıladı. Çünkü ciğerlerimden hastalanıp da uzun süre yatmak zorunda kaldığım günlerde bana ablam bakmıştı. Yatağını odama taşımiş, yanında uykusuz geceler geçirmiştir. Annemiz ben altı yaşındayken ölmüş. Ve bana dul bir kadın olan halam değil, ablam analık etmiş o zamandan beri.

Sonra ben iyileştim. Sait ağabeyimin çocukları oldu, ev ka-

labalıklaştı. Ağabeylerimle birlikte dükkânda çalışmağa başladım. Artık ablamlı eskisi kadar sık beraber olamıyorduk. Belki birlikte olmamız da o kadar gerekli değildi artık. Belki konuşacak fazla sözümüz yoktu. Çünkü ikimiz de büyümüştük. Ben on altı yaşındaydım, o da yirmi. Yatmadan önce odama geliyordu. Ancak o zaman yalnız, baş başa kalabiliyorduk. Dediğim gibi konuşacak sözümüz de yoktu. Büyümek bize yaramamıştı. Birden üzünlü insanlar oluvermişistik; ailemizin ve kasabamızın öteki insanlarına benzemişti kısacası.

Hastalığım sırasında ben sırtüstü yatardım, o sessizce işini işlerdi.

“Çeyizin mi o senin?” diye sormuştum bir gün. Kıpkırmızı olmuş, cevap vermemiştir. Ben onun kızarmasına aldırmadan sorularımı sürdürmüştüm. “Nedir o, kırlent mi?”

“Kırlenti ne bilirsın ki sen?”

“Bilirim elbette. Halamdan, yengemden filan duymuş olmaliyim.”

“Kırlent değil bu. Sehpa örtüsü.”

“Çiçeklerin hepsini mavi yapsaydın ya...”

“Örnek böyle ama.”

“Olsun. Çiçeklerin hepsi mavi daha güzel görünecek... İstersen çiçeklerin bazılarını koyu mavi ya da lacivertle işleyebilrsin ama.”

“O kadar da işledimdi.”

“Yok canım, hepsi hepsi dört tane pembe var içlerinde.”

“Madem istiyorsun sökeyim.”

“Maviler daha güzel görünüyor da...”

“Peki, senin dediğin gibi olsun.”

Ablam tüm çeyizini benim başucumda oturduğu saatler boyunca işledi. Onun gergef, tiğ ya da bir örtü üzerine eğilmiş ince yüzünü, hünerli ellerini seyretmekten büyük tat alıyordu. Yaptığı her işe karışmaktan da kendimi alamıyordum. O da sözümü dinliyordu.

“Yıldız çiçeğinin yaprağı öyle olmaz ki...”

“Bunun yıldız çiçeği olduğunu da nereden çıkardın?”

“Yıldızı benziyor. Çiçekler içinde ancak yıldız olabilir o.”

“Ama örnekte bu yaprak var.”

“Olsun, sen gene de şunu bir dene bakalım.”

Ablam çiçeğin yaprağını değiştirdiyordu hemen.

Tabii yalnızca iş işlemiyordu. Arada konuşuyordu. Konuşması beni çok eğlendirirdi. Çünkü konuşmalarında mantık yoktu.

“Fatma’nın kedisi yavrulamış. Bir görsen, üç tane oğlan.”

“Oğlan mı?”

“Evet.”

Betimleme yeteneği de yoktu. Kasabalı öteki kadınlar gibi uzun uzun konuşmayı, anlattıklarını vurgulamayı hiç bilmezdi. “Ee, yavruladılarسا yavruladılar, ne olmuş yani?” sorusunu karşılamak üzere de, baştaki cümleyle hiç ilgisi bulunmayan sözler eklerdi konuşmasına.

“Kırmızı erikler bir çıksın, bir çıksın Halim, sana hoşaf yapacağım. Zaten yakında açık hava sineması açılır.”

İki yıl geçti aradan, o kadar canlı değildi artık, öyle yüksek sesle soluğu kesilivererekmiş gibi coşkuyla konuşmuyordu. Geceleri odama geldiğinde, yatağımın ucuna ilişiyor, ellerini kucakına koyuyordu.

Aslında bir derdi filan olmadığını dudaklarındaki belirsiz gülümsemeden anlıyordum.

“Ferit, hala dedi bugün bana. Bir sevindim ki... Acaba halam da, ona ilk kez hala dediğimde böyle sevinmiş midir? Ferit sana ne zaman amca diyecek dersin? Belki abi der sana. Çünkü çocuksun daha. İyi, çok iyi bir çocuk... Yakında iyi bir delikanlı olacaksın. Sinemaya gittin mi?”

İyi bir delikanlı olmanın ilk koşulunu belirleyecek gibi görünen sorusunda, son cümlelerinin iki yıl önceki coşkusu yoktu. Tek örnek değildi bu. İyi biliyordum. Son cümlelerine eskisi gibi önem vermiyordu artık.

“Bugün dolmayı ben sardım. Pek iyi saramadım ama; far-kındasındır ya sen de... Neyse abim bir şey demedi. Yengem yüzüne baksam gülüverecekti. Kurbağalar mayısta mı ötmeye başlarlardı?”

Ama üç gündür odama gelmiyordu ve ben onun isteksizce de söylemiş olsalar, son cümlelerini, son cümlelerinin özgürlüğünü, başı boşluğunу özlüyordum.

Dükkânda ağabeylerim de bir hoştular. Ya yok yere gülüyordalar ya da durup dururken öfkeleniyorlardı. Yengem de telaşlar içindeydi, eli ayağı birbirine dolanıyordu. Onların bu tuhaflıklar beni ilgilendirmiyordu ama. Ben yalnız ablamı düşünüyordum. Ablam odama uğramayalı tam beş gün olmuştu. Mustafa abim beni azarladı, işe yaramadığımı söyledi. Zeytinyağı tenekelerinin yanına yanlışlıkla çiçekyağı koymuşum. Bence büyük bir hata sayılmazdı bu. Müşteriye zeytinyağı diye çiçekyağı satmadıktan sonra... O bağıra dursun, Sait abim de,

"Kimsenin alındığı yok zaten," dedi.

Kimler, neye, neden alırdırmıyorlarım soramadım, çünkü onun da öfkesi burnundaydı.

O akşam ablam odama geldi. Yüzü solgundu. Tabiî beş gündür nerelerde olduğunu soracak değildim. Gelmişti ya sonda, yeterdi. Eskisi gibi yatağımın ayak ucuna oturdu. Yalnız bu kez kucağına koyduğu elleri titriyordu, önüne bakarak konuşmuştu.

"Beni boyacıların Rıfkı'ya, istemişler," dedi. Durdu, yutkundu. "Olma, dedim. Oysa siz bilirsiniz demem gerekiirdi. Ağabeylerim surat asıyorlar şimdi bana. Yengemle halam da çıkışıp duruyorlar. Demek ki onlar Rıfkı'ya varmamı istiyorlar."

Sustu. Verdiği haber o kadar ilgilendirmemişti beni. Ama son cümlesini, Rıfkı'yla, ailemizle, evlenmekle hiç ilgisi olmayacak olan son cümlesini söylememi unutmuştu. Bu yüzden kaygılıydım. Ablamın başına ne gelmiş? Rıfkı'yla ablamı evlendirme istemeleri önemli değildi. Sonuç olarak ablam ona varmayı reddetmiştii ya... Ama neden böylesine umutsuzdu? Neden hâlâ susuyordu?

"Yol kıyısındaki kavakları kesiyorlarmış, duydun mu?" diye sordu birden. Rahat bir soluk aldım.

"Evet," diye bağırdım sevinçle. "Ama merak etme, yerine yenileri dikilecek. Fidanlar ismarlanmış bile."

"Bak bu iyi işte. Tazecik fidanları severim ben. Hem ağaç dikme zamanına ne kaldı ki şurda? Beni yol kıyısına götürürsün değil mi? Kavakları nasıl dikiyorlar görmek istiyorum. Bugün yağmur yağacak."

O gece rahat uyudum. Düşümde ablamı, yeni dikilen kavak ağaçlarına salıncak kurmuş, kolan vururken gördüm. Yüzü pespembeydi, gülliyor, çığlıklar atıyordu. Ben de, "korkma, düşmezsin, birşeycik olmaz," diyordum ona.

Oysa ablamın yanaklı pembeleşmedi. Daha da soldu gün geçtiğe. Gülmüyordu bile. Çocukları severken bile gülmüyordu. Rıfkı'ya varmak istemeyi hiç de hoş karşılanmamıştı evde. Zavallığı sıkıştırıp duruyor olmaliydi. Nesi vardi Rıfkı'nın bu kadar tamah edilecek? Kaypak diye adı çıkmıştı. Askerlik arkadaşı Remzi de hiç tutmadı onu. Boyacılar bir zamanın iyİ, yani varlıklı ailelerindenmiş. Şimdi eski zenginlikleri kalmadı ama varlıklı günleri görmüş geçirmiş babalar, amcalar sağ oldukça güçlü sayılıyorlar gene de. Ne var ki, eski günlerin şatafatlı anılarıyla bugünün tatsız gerçekleri arasında kararsızlar. Bu yüzden sinirli adamlar olup olmuşlar. Yüksekten atmağa, içip içip kavga çıkartmağa bayılırlar. Rıfkı bana kalırsa biraz aptalıdır. Tavlada, pişpirikte hep yenilir. Üst üste mars olduğu çok görülmüştür. Yenilgilerinin acısını yeni baştan yenilmek, kahvede bulunan herkese çay üstüne çay ismarlamakla geçistirmeye çalışır: Onursuzdur.

İnce, hüzünlü, becerikli bir kızdı ablam. Belki güzel sayılmazdı ama altın gibi bir yüreği vardı. Ben altın gibi diyorsam öyledir; çünkü iyi tanırım ablamı. İşte böyle bir kızı dedeleri bir zamanlar zengindi diye kaypak, böñ, onursuz, üstelik işsiz-güçsüz bir adama vermeğe kalkışıyorlardı ağabeylerim.

Evin içindeki gerginlik bir ay sürdü. Bir pazar günü camdan bakıyordum. Pencerenin önünde sıralanmış çiçek saksılarına iliþti gözüm. Sardunyaclar, küpler solmuşlardı. Ablamın çiçekleri yanı.

"Ablaaa!" diye haykırıvermişim, "çiçeklerin solmuşlar!"

"Evet," dedi ve yutkundu. Gözlerinin çevresi kızardı. "Bırak olsunlar. Çiçeklerle uğraşacak değilim artık."

Sonra ablamın ikide bir kediyi tekmelemek istediği günler oldu. Yoo, kediyi tekmelediğini söyleyemem. Böyle bir şeyi yapmağa asla kalkışmaz o. Ama Sarman ne zaman karşısına çksa, ablamın sağ ayağı arkaya doğru gidip hız alıyor, kısa bir duraklamadan sonra öne, gene eski yerine geliyordu. Ve yüzünde san-

ki kediyi gerçekten tekmelemiş gibi bir pişmanlık, gene de ke-
diye ya da bir başka şeye duyduğu, bir türlü yenemediği öfke,
sonra –tuhafır– bir rahatlama görülmüyordu. Onu böyle yakala-
dığını zamanlar kızarmıyor, şaşırıyor, kendince bir özür bul-
muş gibi ilgisiz cümlelere sarılıyordu hemen.

“Sacit'in topu kaybolmuştu da...”

“Yağmur yeni sildiğim camları berbat etti, gördün mü?
Ama önemi yok. Üzülmüyorum.”

Bir gün yengemin halama şöyle dediğini duydum:

“Sinir minir değil, kendini beğenmişlik derim ben buna.
Rifki'yi istemedi. İyi, kendi bilir. Ama bir başkasını beğeneyecek
mi bakalım? Yaşıtlarından bile doğru dürüst arkadaşı yok. Kız-
larla bir araya gelince öyle oturuyor, ağını bile açmadan. Her-
kes güller, bin türlü hikâye anlatıyor, bizimki susuyor. Beni
de hor görüyor. Hani bir gün patlayıvereceğim ama neyse, tat-
sızlık çıkışın diye susuyorum. Evlenmeyecek, başımıza kala-
cak. Oysa biliyorsun ya, dükkânın durumu iyi değil. Kaç kişiyi
geçindirir ki tek bir dükkân?”

Ablam, bir akşam odama geldiğinde damdan düşer gibi,

“Artık oya işlemeyeceğim,” dedi, “Picamanın düğmesi dü-
şecik ama şimdi elime iğne iplik almak istemiyorum. Belki ya-
rin...”

Bizim kasabada aslında oya işlemesini bile bilmezdi kadın-
lar. Böyle ince işlere ayıracak zamanları mı yoktu, hevesleri mi?
Yürekleri öylesine kuruyup kalmış mıydı yoksa? Mal müdürü-
nün annesi Hanife teyze (güneyliydi onlar) oya işliyordu. Bir
ablam heveslendi, oya işlemesini öğrendi ondan. Çok güzeldi
yaptığı oyalar... Satın almak isteyenler çıkardı ama o oyalarını
kimselere vermeğe kıymazdı.

“Neden artık oya işlemeyecekmişsin?” diye sordum.

“İlk öğrendiğim oyanın adı zararsızdı: Kelebek... Gerçi oya
kelebeğe benzemiyordu ama güzeldi ya... Bu yıl derenin suyu
hiç azalmayacağa benzer.”

Bir süre pencereden baktı, akarsuyun sesini dinledi.

“Sonra *unutma beni*'yi öğrendim,” diye sürdürdü konuş-
masını. “Nişanlı kızların oyasıymiş bu, ya da sözlülerin. Sonra
yar ardına baktıran, dedi Hanife teyze. O zaman neden bilmem

ağlamak istedim. Hanife teyze sesini çıkartmadan öňüme bir sürü oya serdi, öyle güzeldiler ki, bu kez sahiden ağladım. Hanife teyze ağladığımı görmüyor muydu neydi, yüzüme bile bakmadan oyaların adlarını saydı bir bir. Aslında çiçeklerle, oyalarla ilgisi yoktu bu adaların... Hatta ayıp seylerdi. Şimdi öldürsen söylemem o adları... Ağızma bile alamam. Ama o gün yüzüm kızarmadı. Utanmam gerekirdi, utanmadım. Yalnızca ağlıyordum. Hanife teyze ağlamama aldırmadan boyuna konuşuyordu. Boyuna o çok güzel, o çok ayıp adları sıralıyordu. Oyalar öyle güzel, öyle güzeldi ki Halim! Acaba ayıp sandığımız şeýlerin hepsi de güzel midir sence?.. Söylesene... Bizim kasabada neden hiç al güller açmaz?"

"Bırakmasan daha iyiydi," dedim. "Oyaları söylüyorum."

"Yok, yok... Dayanamazdım sonra. Sözgelimi çayır-çimen isliyorsun. Oyanın biri bitiyor, öteki başlıyor. Elinde koyu yeşil iplik, açık yeşil boncuklar... Oh, ne güzel çayırlık, çimenlik, diyorsun. Çıplak ayaklarla otlara basmak... koşmak koşmak... Ama oya bitiyor, hiçbir şey olmuyor, ötekine başlıyorsun. Gene bir şey olmuyor. Bütün çevre bitiyor sonra. Sen yalnız istediğinle kalyorsun. Hem nerde çayır, nerde çimen? Hani nerde? Oya işlemenzsən aklıma ne çayırlar ne al güller ne de yüzümü bile kızartmayan o ayıp şeýler gelir... Bir gün yağmur yağsa diyorum... Tam ben sokaktayken. Etime kadar islansam... Eve öyle dönsem. Kimseler görmeden odama çıksam... Yatağıma uzansam. Üstümü filan çıkartmadan, öylece ıslak ıslak..."

İşte böyle... Kırmızı gül bile yetişmeyen, kadınları oya işlemek istemeyen bir kasabada oturuyorduk. Bazı bahçelerde hemencecik geçen pembe güller olurdu. Güzel kokarlardı ama ko-parıp su dolu bir bardağın koymağa gelmezdi; hemen yapraklarını dökerlerdi. Kasabayı baştan sona geçen bir tek asfaltlanmış yol vardır. Ara sokaklar taş döşelidir. Bu kısa sokakların çoğu yer yer çökmüştür. Yağmur yağdığını zaman çukurlara su dolar. Sokaklarımıza kışın çamurlu, yazınsa tozludur. Kuzey yakasından geçen bir dere şenlendirir kasabayı. Bizim evimiz derenin doğuya doğru büküldüğü yerdedir. Yattığım odadan derenin şırıltısı duyulur. Ablamla birlikte derenin sesini dinlemeyi severdik. Ama dere temmuz ortasında kurur. Çakılların ortasında

pis kokulu az bir su kalır. Oğlan çocukları pantolonlarını sıvayıp yalnızak gezerler içinde.

Ablam Mayıs başlarında evden kaçtı. Nerede olduğunu bulmamız pek de zor olmadı. Yakınımızdaki Yeşilhisar kasabasında oturan bir çiftçiye kaçımıştı. Adamın karısı ortalarda yoktu. Evini, kocasını ve çocuklarını çoktan bırakmıştı. Adam karısını boşamağa yanaşmıyordu nedense. Evde büyük gürültü koptu tabii. Kimi zaman öfke, kimi zaman utanç içindeydi ev halkı. Aslında hep kendilerini düşünüyordular; ablamın aileye sürdüğü lekeyi. Ablamı düşünen yoktu. Bense yalnızca ablamı düşünyordum. Bin kez soruyordum kendi kendime: Acaba mutlu muydu? İyi ama, istemeseydi elbette gitmezdi. O zaman içim rahat ediyordu, kısa bir süre için. Az sonra kaygılarım gene başlıyordu.

Ablamın kaçıtığı adamı tanıyorum. Nuri adında bir çiftçi idi. Hayvancılıktan, tarımdan iyi anlardı. Herkes baytardan, tarım memurlarından çok ona başvururdu. Geçen yıl bizim kavaklıktaki ağaçlara hastalık gelince de taa Yeşilhisar'dan onu çağrırtmıştık. Onca kavağın ilaçlanması oldukça zor bir işti; çok zaman alırıldı. Önce kavakların hasta yerleri bulunacak, sonra oralarda delikler açılarak ilâç sıkılacaktı. Ablamla birlikte Nuri beye yardım etmemiz gerekmisti bu yüzden. Otuz beş yaşlarında iri yapılı, yumuşak baklı bir adamdı. Birlikte çalıştığımız iki gün boyunca çok az konuşmuştu ama onunla beraber olmak hoşumuza gitmişti. Sonradan ablamla bir süre ondan konuşduğumuzu hatırlıyorum. Mustafa abim kızmıştı adama. Nedense para almak istememişti Nuri bey. Ağabeyim üsteleyince de doğru dürüst bir şey söyleyememiş, lâfi ağzında geveleyip durmuş, kızarıp bozarmıştı. Yaptığı işin parasını almayı beceremeyen bir adamı hor görüp buruşturarak.

"Hımbılın, sümsügün biri olmalı," demişti Mustafa abim yüzünü buruşturarak.

Parada gözü olmayan, hayatı seven bir adama benzıyordu oysa. Besbelli hayvanların, bitkilerin, ağaçların dilinden de anlıyordu. Köpeklerini, panayırlarda hep birincilik alan boğalarını, meyve ağaçlarının canına okuyan hastalıkları anlatırken gören, dostlarından söz ettiğini sanındı. Fazla konuşmuyordu ama an-

lattıkları bize iyi vakit geçirtmeğe, yorgunluğumuzu unutturmağa yetiyordu. İlâci sıkıp delikleri macunladığımızda "hadi bakalım keratalar," derdi, "ölün artık. Ölün de şu uzun adam rahat etsin!" Öğlenleri gölge bir yer bulup halamin hazırladığı yemeği yiyyorduk hep birlikte. "Küçük hanım, pek zayıfsınız. Buyurun, biraz daha köfte yiyyin," diyordu ablama. Ablamla ilgiliydi ilgili olmasına ya, ilgisini hep bu yolla gösteriyordu. Onun biraz daha fazla yemesini, çok su içmemesini, terlememesini istiyordu. Ona delmesi için kavak gövdelerinin orta yerlerini bırakıyordu; ablam eğilip de beli ağrısın diye.

Şimdi ablam işte bu adama kaçmıştı. Hem de nikâhsız oturmayı göze alarak. Ablamı gidip görmek, üzgün olup olmadığını anlamak istiyordum. Ama evden habersiz böyle bir işe kalkışamazdım. Hem bakalım Nuri bey ister miydi beni?

Ablam evden kaçaklı bir buçuk ay olmuştu. Ev halkı ele güne karşı duyduğu utancı, ablama öfkesini biraz olsun yenmişti. Bir gece halam odama geldi.

"Git, şu kızı bir gör," dedi.

"Ablamı mı?"

"Evet. O bizi bırakıp gitti, utanç içinde kodu, aldırmadı ya, biz onu arayalım gene de. Git, bak bakalım, nasılmış? Ama seni benim yolladığımı sakın söyleme. Öyle kendiliğinden gitmişsin gibi yap. Ortalığa iyice bakmayı unutma; oradaki yaşamı nasılmış, öğren. Ağızını da aramayı unutma. Bakalım adamın nikâh yapmağa niyeti var mıymış? Duruma göre çeyiz sandığını yollarız o zaman."

"Ne zaman gideyim?"

"Yarın... Sabahтан git."

"Ağabeylerim kızmazlar mı?"

"Kızmazlar. Ben konuşurum onlarla. Ama dediğim gibi, benim gönderdiğim söylemeyeceksin. Mustafa abim yağ işi için yolladıydı dersin. O da fazla bir şey sormaz zaten. Böyle işleri merak etmez çünkü. Bizi sorarsa, iyiler, der geçersin. Tamam mı, yalnızca iyiler deyip geçeceksin."

"Olur," dedim.

O gece sevinçten uyuyamadım. Derede viyaklayan kurbağaları dinledim. Acaba Nuri beyin çiftliği sulak bir yerde miy-

di? Orada da kurbağalar ötüyor muydu? Ablam dinliyor muydu suyun sesini, kurbağaları?

Yeşilhisar'ın bizim kasabadan farkı, onun bir tepenin eteğinde kurulmuş olmasıydı. Tepe, yarı yerine kadar fundalıktı. Bu yüzden kurak yağmursuz yaz aylarında bile başınızı kaldırır kaldırmaz yer yer taşların fırlayıp çıktıgı bir yeşillik görebiliirdiniz. Yarı yerden sonra sivri kayalar başlıyordu. Belki kasabaya bu yüzden Yeşilhisar denmişti. Çünkü görünürlerde hisar filan yoktu. Ama kimileri tepenin öbür yüzünde bir kale yıkıntısının bulunduğu söylüyorlardı. Ben görmedim. Ayrıca Yeşilhisar, bizim kasabaya bakarak oldukça şenlikli, kalabalık ve daha hareketliydi.

Yeşilhisar'a varınca çarşıya inip Nuri beyin evini sordum. Nuri beyin evine gitmek için kasabayı baştan başa geçmem gerekiyordu. Bindiğim fayton, beni dar, toprak bir yoluñ ağızında bıraktı. Bu sokakta evler iyice seyrelmişti. Hepsi de bahçe için-deydi. Nuri beyin evi de sokağın kirlara açılan öteki ağızındaydı. Sokaktan bakınca ev görünmüyordu. Yüksek kerpiç duvarlar, duvarın ardındaki iki ulu dut, evi gizlemekteydi. Yarı açık duran kapıdan başımı uzatıp baktım. Birbirinden harap yapılarla çevrili büyük bir avlu görünüyordu. Sağda, avluya bakan üst kat balkonları, hayatlarıyla sıvası dökülmüş iki katlı bir ev vardı; solda da ahıra ya da odunluğa benzer birbirine bitişik, yıkılmak üzere olan tek katlı iki yapı daha... Karşındaki tek kanatlı kapıdan bahçeye çıkılıyor olmaliydi.

Avluya üst üste eşyalar yiğilmişti. Sandıklar, yataklar, som-yalar, paçavrayı andıran bir sürü kirli öteberi. Eşyaların tepe-sinde sekiz-dokuz yaşlarında iki oğlan çocuğu oynuyordu. Evin aşağı kapısının önünde, eşikte bir kız çocuğu oturmaktaydı. Oğlanlardan biri elindeki sapanla küçük kızın kafasına bir şey fırlattı. Kız ağlamağa başladı. O sırada evden şalvarlı bir kadın çıktı. Ablamdı bu. Kızı kucağına alıp yanaklarından öptü. Duymadığım birtakım sözler söyleyip onu susturduktan sonra kucağından yere bıraktı. Küçük kızı ağlattıklarını çoktan unutmuş ve yiğinin tepesinde buldukları yırtık bir eleği çevirerek oynamaya çalışan oğlanlara yaklaştı, kulaklarına yapışıp surat-larına birer tokat indirdi. O saat oğlanlar ulumağa başladılar.

Çıkardıkları sesler dayanılır gibi değildi. Bu kez ablam uzun sapsı bir kürekle üzerlerine yürüdü. Oğlanları bahçeye kovalayıp ardlarından kapıyı kapadı.

Tam o sırada da beni gördü, önce gözlerine inanamamış, sonra şaşmış, bir an için sevinmişti; ama yalnız bir an için. Sonra yüzüne bir keder çöktü. Bana yaklaştığında yüzünde utangaç, çekingen bir gülümseme vardı.

“Hoş geldin,” dedi.

“Hoş bulduk.”

“Demek geldin buraya.”

Bakışlarını yüzümde, omuzlarımда, ellerimde gezdirdi. Sonra, “gelsene,” dedi. Beni içeri aldı. Birlikte küçük kızın durduğu kapıya yürüdük. “Bak Gülçin, Halim bu. Benim kardeşim. Ona dayı diyebilirsin istersen. Öyle değil mi Halim? Dayına hoş geldin, desene Gülçin!”

Küçük kız, kuşkuyla baktı yüzüme. Sonra ablama sokuldu.

“Ortalık da pek karışık, değil mi?” diye sordu ablam. “Kusura bakma. Badana yapıyoruz da... Adamlar içerdeler... Bak, şurada da fiçıları duruyor. Ev çok harap gördüğün gibi. Yillardır el sürülmemiş. İlk önce odaları badana ettirelim, dedik. Şu eşyaların da çoğunu atmam gerekecek. Aslında hepsini atmali. Hepsı süprüntü. Ama ne olur ne olmaz, bakarsın, yenisini alamayız. Bilmiyorum. Her şeyi, hepsini birden düşünmek zor. Daha biceremiyorum. Hadi içeri gel. Mutfaktaydım, bu ağlayınca koştum. Oğlanlar hiç rahat vermiyorlar kızı. Sanki kardeşleri değil. Kızcağızı sokak kedisiymiş gibi boyuna tekmelemek istiyorlar.

Kapıdan küçük bir taşlığı, oradan da mutfağa girdik. Oldukça karanlık bir yerdi burası. Bahçeye bakan pencereyi bir ağaç kapamıştı. Yaşılı bir kadın isli ocağa eğilmiş tencereyi karıştırıyordu.

“Hatice teyze bak, kardeşim geldi,” dedi ablam.

Kadın dönüp şöyle bir baktı bana.

“İyi,” dedi. Başka bir şey söylemedi. Gene ocağa eğildi.

“Mutfak da berbat, değil mi?” diye sordu ablam. “Ama Nuri söz verdi. İlk firsatta güzel bir mutfak yapacak bana. Şimdi ancak badanaya harcayacak kadar parası varmış. Eline biraz para geçince mutfağı da düzene sokacak. Her yer beyaz fayans

olacakmış. Düşünebiliyor musun? Hani, doktorların mutfağı gibi tipki. Sonra tabiî aygaz ocağım da olacak... Hatice hanım, sen fasulyaları ayıklayıver. Ben az sonra gene gelirim."

Tekrar avluya çıktıktı. Badanacılardan biri fiçıdan tenekeye kireç boşaltıyordu.

"İçerde oturacak yer yok," dedi ablam telaşla. "Gel suraya oturalım."

Avludaki kerevetin üzerindeki partal, tozlu yastıkları yere itti. Yanyana çiplak kerevetin üzerine oturduk.

"Bana kızdın mı?" diye sordu neden sonra.

"Neden kızayım?" dedim.

"Sana haber vermeden gittim diye."

"Zararı yok."

"O gece sen uyuduktan sonra odana geldim. Ama seni uyandıramadım. Çünkü ne diyeceğimi bilemiyordum. Ne diyebilirdim ki?"

Bir süre sustu. Sonra gene önüne bakarak konuştu.

"Bana iki kez mektup yolladı," diye anlattı. "Bizim orada Ayşe adındaki bir kadınla. Evli olduğunu, üç çocuğu bulduğunu filan açıkça anlatıyordu. Bana kendisiyle öylece oturmağı önerdiği için, benden belki de onur kırcı bulabileceğim bir şeyi istediği için de özür diliyordu. Ama elinde değilmiş yazmamak, beni yanına çağırılmamak elinde değilmiş. Hiç umudu yokmuş, hatta ona gitmezsem benim için daha iyi olacağını da biliyormuş. Ama aklından geçiveren küçük bir ihtimal uğruna mektup yazmayı, beni yanına çağırmayı göze almış. Çok çok küçük bir ihtimalmiş bu. Yani belki de onu istiyor olabilirmişim. O bir erkek olarak ilk adımı atmak cesaretini daha kolay bulabileceğiinden, salt bu küçük ihtimal uğruna yazmış işte. Uzun uzun düşündüm. Sonra kararımı verdim. Pişman değilim. Çünkü çok iyi bir adam o. Kırmızı gül bile getiricek bennim için. Bahara ama. Gül fidanı ancak baharda dikilirse tutar, dedi. Kavaklar kurtlanınca nasıl üzülmüşük hatırlıyor musun? Nuri kavakları soruyordu geçende.

Acaba kocası ablamin konuşma biçimine şaşıyor muydu. Farkında mıydı son cümlelerinin? Onlardan tad almasını biliyor muydu?

"Nuri seni görünce sevinecek. Enişten demeliydim... Evet, enişten seni görünce çok sevinecek. Çünkü sevmişti seni. Gülcin, git sor bakalim, Hatice teyze fasulyaları ayıklamış mi?.. Şalvarımı begendentin mi Halim? İş yaparken giyiyorum. Çok rahat. Ya bileziklerim?"

Kolundaki iki burma altın bileziği gösterdi. "Bunları ben gelmeden önce almış. Benim için. Terliklerimi de Bursa'dan getirtmiş. Ben gelmeden çooook önce. Düşün, ya gelmemeydim, ya terlikler ayağıma uymasaydı... Ama bak, ben geldim ve terlikler de tipatıp uydu ayaklarımı. İşte böyle bir adam o."

Oyalı yemenisine bakarak,

"Burada başını örtmen mi gerekiyor yoksa?" diye sordum.

Küçük şakrak bir kahkaha attı. Çocukluğumuzu hatırladım.

"Yok canım, neden örteyim başımı? Ama bu oyaları çok sevmiştüm, biliyorsun. Evden kaçarken bir onları aldım. Nuri de sevdı. Madem bu kadar seviyormuşum, mutlaka kulanmamışım. Ben de işte tülbentlerin çevresine geçiriverdim. Yarına kadar bu avluyu mutlaka temizlemeliyim... Neleri atmam gereğine bir karar verebilsem..."

Üzerine bir yorgunluk, bikkinkilik çöküvermişti birden. O sırada Gülcin geldi.

"Hatice teyze seni istiyor," dedi.

"Öyle mi, peki. Ben de giderim. Hadi Halim, gel gene mutfağa gidelim."

Ablam o karanlık mutfakta yemeği hazırlarken Hatice hanım da öteyi beriyi karıştırdı durdu.

"Çorba yapmayacak miydin sen?" diye sordu ablam Hatice hanıma.

"Yaptım," dedi kadın da. Aksi, suratsız, alingan bir kadındı. Bizi yalnız bırakacağı da benzemiyordu hiç. Ablam onun yanında ağını açmıyordu. Sonunda,

"Oğlanları bahçeye kovaladımdı," dedi, "gidip bir baksan... Ne yapıyorlar acaba?"

"Peşlerinden gideyim de gene kafamı mı yarsınlar?" diye söylendi ve Hatice hanım yerinden kırırdamadı.

"Başını yarmamışlardı ki," dedi ablam usulca.

Etli fasulya ocağı konana kadar mutfakta hiç konuşmadan ayakta durduk. Ablamın eli pek çabuk değildi doğrusu, ikide bir ne yapacağını şaşırılmış gibi çevresine bakınıyor, ellerini şalvarına sürtüyordu. Tüm hareketleri Hatice hanımca izlenmekteydi sanki. Evet, ablam mutfakta, oyaları işlerkenki kadar hünerli değildi. Eh, hakkı da yok değildi hani. Ablama yemek işini pek bırakmazlardı evde. O yalnızca sebze ayıklar, bulaşıkları yıkardı. Daha çok da çocuklara bakardı.

Mutfaktan çıktıktan sonra gene o eski yiğinin yanında bir yere çöktük.

“Sana bahçeyi, bostanı, ağaçlarımıza, hayvanlarımıza gösterirdim ama,” dedi, “bekleyelim enişten gelsin. Bahçeyle bostan böyle bakımsız değildir... Yeşilhisar’ı sevdin mi?”

“Bilmem. İyi bir yer, fena değil.”

“Ben dereyi özlüyorum arada ama burada da suyumuz bol. Belki bir havuz yaparız. Üç dört yıla kalmaz havuzumuz olur, dedi Nuri.”

Geleceklerini iyice tasarlamışlar, dedim içimden. Bu yıl badana, sonbahara mutfak, gelecek yıl kırmızı güller ve evin onarımı... Acaba ablamın dikiş makinası var mıydı, yoksa o da üç yıl sonra mı alınacaktı? İyi bir hayat yaşamak, dayanabilemek için çırpinıp duruyorlardı. Bir sevgiyi kurtarabilmek için, koruyabilmek için...

O sırada Nuri bey, eniştem yani, avluya girdi. Yanında ogluları vardı. Ablama küstah küstah bakıyorlardı. Nuri bey (eniştem) bir an şaşaladı, beni tanıymamıştı besbelli, çekine-rek yaklaştı; kim olduğumu anlayınca da sakınımlı hali gitmedi üzerinden.

“Oo, bak hele,” dedi, “kim gelmiş!” Sanki onlara sık sık gidermişim, şimdi de şöyle bir uğramışım gibi davranıyordu. “Hoş geldin,” dedi elimi sıkarken.

“Hoş bulduk.”

“S...’den buraya beni görmeğe gelmiş,” diye atıldı ablam. “Ne iyi değil mi? Her halde otobüsle... Otobüsle geldin, değil mi Halim?”

“Evet.”

“İyi yaptın,” dedi Nuri bey eniştem. “Naciye seni özlemiştir.

Kusura bakma ama. Evde oturacak yer kalmadı. İşte sana da bir kötü sandık düşmüş. Ama içerde koltuklar olacaktı ya Naciye.”

“İçerde oturmak istemedik. Burası iyi.”

Oğlanlar eski-püskü yiğininin tepesine çıkmışlardı gene. Yukardan yuvarladıkları bir teneke boru ayaklarının dibine düştü.

“Uslu durun, çocukların!” dedi Nuri bey. “Aşağıya inin!”

Öyle yumuşak bir sesle konuşmuştu ki, yumurcaklar alındılar, oyunlarına devam ettiler. Biri ötekini itip sandıklara, kutulara çarpa çarpa yere düşürmeseydi, inecekleri de yoktu. Yere düşen çocuk ulumağa başlayınca ablam yerinden kalkıp oğlanın orasını burasını yokladı.

“Yok bir şeyin,” dedi sonra da, “Tendürdiyot sürmek bile gerekmeyecek. Hadi bahçeye çıksın.”

Oğlan orası olmayınca bu kez Nuri bey yerinden kalktı, oğlunu elinden tutup bahçeye götürdü. Öteki de arkasından gitti. Çocukların hali canımı sıkılmıştı ya, ablam alırdırmamış görünüyordu. Belki de alışmıştı. Nuri bey tekrar yanımıza geldiğinde,

“Çocuklar böyle işte,” dedi, “Tabiî biliyorum, suç bende. Onlara kızmayı, babalık yapmayı beceremiyorum. Ama ne yapayım, huyum böyledir benim. Naciye arada bağırlıyor. İyi de yapıyorum. Ama işte... Kabahat bende.”

“Gidip yemeğe bakayım,” dedi ablam.

Nuri beyle avluda yalnız kalmıştık. Çünkü Gülcin de ablamın ardından gitmişti.

“İşte böyle,” dedi Nuri bey önüne bakarak. Kocaman, utançlı bir adamdı. Benden bile utanıyordu işte. Utanacak bir şeyi olmadığı zaman bile utanıyordu. Bir gün dükkâna bir adam gelmişti, ikide bir omuzlarını silkeliyordu. Önce bir şey demek istiyor sandımdı, sonra anladım, huyu öyleymiş. İşte bu Nuri beynin de utanmak huyu vardı.

“Belki bana kızıyorsundur,” dedi, utangaçlığını yenmeye çalışarak. Sonra durdu, bir şey söylememi bekledi. Ne diyebilirdim ki? Benden yaşça büyütü. “Ablanı ayarttim. Evet, böyle söylenebilir. Benim yaptığım işin adı budur. Üstelik kocaman bir adamım ben. Naciye'ninbabası bile olabilirim. Ama tuttum, onu ayarttim, yanına aldım. Tanrı günahımı bağışla-

sın. Gerçekten günahkârim ben. Biliyorsun değil mi, üstelik evliyim de. Karımdan boşanamam. Çünkü bu çiftlik ortak malımızdır. Babalarımızdan kaldı. Babalarımız kardeşir de... Boşanırsak, çiftliği satıp parasını bölüşmemiz gerekir. Burasını satmağa kalksam, öldü parasına gider. Ama ben dışımı tırnağıma takip çalışıyor, ekmek paramı çıkarıyorum çiftliğimden. Hem bu mezbeleği işe yarar hale ben getirdim. Bilmem anlatabiliyor muyum? Başka yerde yaşayamam. Diyeceksin ki, madem çiftliğini bu kadar seviyorsun, neden yalnızca onunla yetinmiyorsun? Ama ablansız da yaşayamazdım. Yoo, yaşırdım yaşamamasına... Ama bir kez onu tanıdıktan sonra, onszu yaşamamanın tadı kalır mıydı? Çünkü bak oğlum Halim, ben yaşamayı, hayatı çok seviyorum. Sabahları uyanır uyanmaz o gün beni bekleyen işleri bir bir düşünür, sevinirim. Ama ablamı tanıdıktan sonra artık içimde hep bir acıyla uyanır olmuştum. Aslında aklıma eseni yapmış değilim. Çok düşündüm. O, ablan, Naciye benden çok daha iyi insanlara lâyik. Benim gibi biriyle nikâhsız oturmağa değil. Ama o da beni istiyorsa... Başkasına neydi bundan? Başımıza kötü ne gelebilirdi ki? Ben onu kanımla, canımla koruyacak olduktan sonra... Görüyorsun, evimiz pek güzel değil. Daha doğrusu berbat bir evim var. Kızım, yeni anasına alışı, onu çok seviyor ama oğullarımın çakal yavrularından farkları yok. Tabiî bu onların suçu değil. Anasız büyüdüler, ben de onları eğitmeyi beceremedim. Naciye gibi bir kızın onlarla uğraşması zor, çok zor. Gene de sesini çıkarmadan, dayanıyor zavallicık, elinden geleni yapıyor. Şu Hatice kadın da suratsızın tekipidir. Eskiden evin kadını gibi davranışındı; şimdi bir köşeye çekilmeyi kendine yediremiyor. Lâf anlatamıyorum bir türlü. Atsan atılmaz, satsan satılmaz. Eski hanımının akrabası olur da. Zaten Naciye'ye bir yardımçı gerekli, bana da. Kadın ev işlerinden de, çiftlik işlerinden de iyi anlar, iyi çalışır, neme lâzım şimdî Allah'ı var. Ama işte huysuz cenabetin biri."

Birden sustu. İyi biliyordum, içini dökmek için değil, gerekli gördüğü için, bana hesap vermek gereğini duyduğu için bu uzun konuşmayı yapmak zorunda kalmıştı. O kadar sözü söyleyebilmek için de Tanrı bilir, ne sıkıntı çekmişti!

"Ablam bahçenizin, bostanınızın çok güzel olduğunu söylemişti." dedim.

"Sahi mi?" dedi birden rahat bir soluk alarak, "Demek öyle dedi. Sahiden söyledi mi bunu?"

"Evet. Bahçemiz, bostanımız, ağaçlarımız güzeldir, hayvanlarımıza bakımlıdır, dedi."

"Demek öyle dedi." Nedense birden pek sevinmiş, yanakları pespembe olmuştu. "Gezmek ister misin küçük çiftliğimi?"

"Elbette."

"Eh, madem istiyorsun, öyleyse yemek hazır oluncaya kadar şöyle bir dolaşalım. Aslında pek görülmeye değer şeyler yok ya neyse. Yemeğe kadar bir sürü vakit var. Hiç değilse canın sıyrılmaz bu arada."

Eniştemin çiftliğinde gerçekten görülmeye değer fazla bir şey yoktu. Ama onun, kendi çiftliğini görülmeye değer bulmadığını hiç sanmıyorum. Ablamla övündüğü kadar çiftliğiyle, bostanıyla, bahçesiyle de övünüyordu aslında. Belki görülmeye değer fazla şey yoktu ama eniştemin sahip olduğu şeylere gösterdiği ilgi görülmeye değerdi. Yanında içimi sevinçle dolduran bir yarım saat geçirdim. Sonra Gülcin gelip bizi yemeğe çağırdı.

Suratsız Hatice hanım da sofradaydı. Oğlanlar doğru dürrüst yemek yemesini bilmiyorlardı. Ablam boyuna karışıyor, onlar da pek aldırmıyorlardı. Çatal kullanmayı bile ablam geldikten sonra öğrenmiş olmaliydlar; çatal ağır bir çekic gibi duruyordu ellerinde, durup dururken bir yerlerine inip canlarını yakacakmış gibi arada korkulu bakişlar fırlatıyorlardı çatallarına. Hatta sofra düzenine evin öteki insanları bile yeni alışmış gibiydiler. Hatice hanımın biraz ayrıcalığı vardı ama. O, arada ellerini tabağının içine daldırıveriyordu.

Yeşilhisar'dan ayrılırken üzgün müydüm, sevinçli miydim bilemiyordum ama kafam iyice karışmıştı. Bir sürü şey düşünüyordum. Nuri bey evimize girip çikan öteki erkeklerle hiç benzemiyordu. Küçük çiftliklerindeki hayatları da yadırgadığım bir şeydi. O evde ablamı da yadırgamıştim. Evet, altın bilezikleri oldukça pahalı olmalydı. Bursa'dan gelen terlikleri gerçekten güzeldi ama şimdiden eskimişlerdi. Oyalı yemeni ablama yakışmıştı. Ama ne gereği vardı o güzelim kara saçlarını örtme-

nin? Bizim evde halamdan başka kimse başını örtmez. Gülçin tatlı kızdı. Her halde ablam da çocukluğunda onun gibi tatlı, uslu, utangaç bir kız olmaliydi, hep annesinin peşinde dolaşıp duran. Ama oğlanlar nasıl şeylerdi öyle? Hayatımda böyle azgın çocukların görmemiştim. Şahingillerin Ali'ye benziyorlardı; onun da sonradan aklından zoru olduğu anlaşılmıştı. Belki Nuri bey haklıydı, kimse eğitmemişti çocukların. Ablam sahiden mutlu muydu acaba? Bunu bilemezdim. Ama hareketliydi, koşturup duruyordu. Demek ki artık eskisi gibi kollarını kucağında kavuşturup oturmuyor, önüne bakmiyordu. Oya işlerken de ağlamazdı artık. Hayır. Kesinlikle biliyordum bunu, ablam artık hiç ağlamayacaktı.

Bir şeyi daha kesinlikle biliyordum: Keşke bir yolunu bulsaydım da, hep onların yanında kalsaydım. Olacak iş değildi elbette ama istiyordum.

Arif Hikmet Bey

Bizim kasabanın adını duyan, bilen var mıdır bilmem. Bana kalırsa kasabamızın adını yalnızca içinde yaşayanlar bilirler. Derler ki, Cumhuriyette bir kaymakamlık, bir belediye bir de ilkokul yapılmış, o kadar. Bin dokuz yüz ellilerde kasabanın tek ana yolu, tek alanı asfaltlanmış. Alana küçük bir park yapılmış; içinde havuzu olan küçük bir park... Pazarları sepetlerimize yiyeceklerimizi yükleyip arabalarla gittiğimiz Soğuksu'yun Meziť'e döküldüğü yerdeki Çınaraltı'nı saymazsak, bu park kasabamızın tek şenliğidir. Soğuksu bulanık bir çaydır; kasabanın içinden dış mahallelerdeki evlerin bahçelerini sulayarak geçer. Akarsuyun sesi insana sevinç verir. Belki sessiz, hüzünlü, çevresinden kopuk yaştısını ağır aksak sürdürmege çalışan kasabamızda duyulabilecek tek sevinçtir bu. Ne var ki, dış mahallelerden kasabanın ortasına doğru geldikçe, o tatlı şırlı belirsiz bir uğultuya dönüsür. Bu uğultuyu duymak da az şey değildir hani. Gerçekte bizi unutmayan, evlerimizin içine, yataklarımıza dek bizi izleyen, her an varlığını belli edip yalnızlığımızın dayanılmazlığını azaltan tek şeydir Soğuksu, insanın parmaklarıyla koluna dokunup bedeninin varlığını hissetmesi gibi bir duygudur bu...

Ana yol asfaltlandıktan sonra, yola kasabamızın tek büyüğünün, Arif Hikmet beyin adı verildi. Bunun için de bir tören düzenlendi. O zamanlar ben daha küçüktüm, töreni hatırlıyorum tabii; halam anlatmıştı bana. Hatta bu önemli iş için Arif Hikmet beyin yıllar sonra kasabasını görmeğe geleceğine inananlar bile olmuş. Tören günü herkes beklemiş onu. Tören saatı ertelenmiş ama Arif Hikmet bey gelmemiş. Daha sonra,

yani kulandığımız, gereksindiğimiz mal türleri arttıkça birkaç dükkân daha açıldı. Son yıllarda açılan dükkânların, vitrinlerde rastlanan malların sayısı hızla arttı. Buna karşılık hali tezgâhları sustu. Kasabamızın, bir zamanlar pek ünlü olan boyahaneleri kapandı. Kasabamıza iş alanı açmak üzere bir dokuma fabrikasının kurulması için çok uğraşıldı, olmadı. Dokuma fabrikasından vazgeçik, hiç olmazsa bir un ya da kiremit fabrikası olsun, denildi; o da olmadı. Her halde Arif bey istememişti de ondan. O isteseydi mutlaka olurdu. Peki ama neden istemedi, onu da bilmiyoruz. Zaten Arif Hikmet bey kasabamıza ne okul, ne hastane ne de cami yaptırmıştır; çeşme bile yaptırmamıştır. Gene de kasabamızda Tanrı'dan sonra onun adı anılır. Oysa kasabadan çıktıktan sonra gördüm, duydum, anladım; Tanrı'dan sonra Devlet gelir. Ama "Yüce Tanrı devlete, millete zeval vermesin" sözü bizim kasabada çoktan unutulmuştur. Bu sözü ben askerliğimi yaparken öğrendim. Belki kasabamızda devletin unutulmasının nedeni, hep küçük memurlarla karşılaşmadızdır. Onlar da bizim kadar zavallıdırlar zaten, güçsüzdürler. Milletvekili adayları bile uğramazlar bizim kasabaya. Neden gelsinler ki? Nasıl olsa herkes Arif Hikmet beyin partisine oy verir. Bin dokuz yüz elli yedilerde partisine kızdı Arif Hikmet bey, küstü. Nedenini bilmiyoruz. Öteki partiye oy verilmesini istedi. Kasabalılar da dediğini yaptılar tabii. Nedense Arif Hikmet bey artık bir başka partiye girmedи. Zaman zaman düşüncelerini değiştirir; seçim zamanı kasabaya bildirir, o sıralarda hangi partiyi tutmaktadır Arif Hikmet bey, kasabali o partiye oy verir. Evet, böylesine güçlündür Arif Hikmet bey. Büylesine sevılır, sayılır. Oysa kasabali yüzünü bile görmemiştir onun. Bin dokuz yüz yirmi üçlerde başkente göç etmiş; orada yükünü tutmuş. Daha sonra İ...'ye gitmiş, orada yerleşmiş. Bir daha da memleketine uğramamış.

Askerden döndüğümde fena bunaldım. Babamdan kalma bakkal dükkânı iki kardeşim ve ailelerini zor geçindiriyordu. Ya ben ne yapacaktım? Zaten dükkândaki işler pekâlâ bensiz de yürüyebildi. Başka bir iş bulmam da olanaksızdı. Çünkü bizde herkes işini ailece görür. Gene ablamin yanına gidip orada kalmayı düşülemeğe başlamıştım ki, avukat İsmail beye, Arif Hikmet beyden bir mektup geldi. Benim hakkında... Kısacası Arif Hik-

met bey beni yanına istiyordu. Bu onun sık sık yaptığı bir şeydir. Doğup büyüğü kasabaya kırk yıldır uğramamıştır ama bizi unutmamıştır. Güvenilir bir adama ihtiyaç duyduğu zaman hemen avukat İsmailmeye yazar: "Falancanın oğlu filanca gelsin," der, o kadar. Göstereceği iş hakkında bilgi vermek gereğini bile duymaz. Yol parasını, birtakım harcamaları karşılayacak parayı da mektupla birlikte gönderir. Kasabada olup biteni nasıl bu kadar iyi izler, kimin oğlu ne işe yarar nereden bilir, sırdır bunlar; kimse bilmez.

Şimdiye kadar Arif Hikmet beyin çağrısını herhangi bir nedenle reddeden çıkmamıştır. Hatta beş çocuklu demirci Kâmil bile hiç düşünmeden dükkânını kapatıp yola koyulmuştur. Tabiî bir ay sonra ailesine bol para gönderdi. Aradan altı ay geçince de çolugunu, çocuğunu yanına aldırttı. Sonucun böyle olacağını nereden bildi de, gözü kapalı kurulu düzenini koyup gitti? Aklim ermedi bir türlü.

Bizim kasabada Tanrı'dan sonra Arif Hikmet bey gelir, demıştim demin. İnsanlar Tanrı'ya yakarırlarken bile — bana sorarsanız — Arif Hikmet beyi düşünürler. Çünkü Tanrı insanlara mektup yazmaz, yanına çağrıp iş vermez. Belki ben de o umutsuz günlerimde, en bunaldığım anlarda, farkında olmadan Arif Hikmet beyi düşünmüştüm, ondan yardım beklemiştüm. Çünkü tek umut oydu benim için. Yoksa ömür boyu ağabeylerimin yanında bir sııntı gibi yaşamaktan kurtulamayacaktım.

Arif Hikmet beyden mektup geldi ya, evde, sokakta, kahvede, tüm kasabada önemli bir kişiydim artık. Kolay değil, Arif Hikmet bey beni seçmişti. Sofradı herkes kısa bir an gözlerini yüzüme dikiyor, bir şeyler söylemek, sevincini açığa vurmak istiyordu ama bizim evde fazla konuşmak, duyguları ortaya dökmek adet olmamıştır. Böyle önemli günlerde bile alışkanlıklarımızı bozacak değildik elbette.

Arif Hikmet beyden haber gelir gelmez herkesten önce ablama, enişteme gitmek, bu konuyu onlarla konuşmak istedim. Artık Arif Hikmet beyin çağırıldığı bir adam olduğumdan Yeşilhisar'a gitmek için ağabeylerimden izin alacak değilsem elbette. Yalnızca ertesi gün ablamı görmeğe gideceğimi söylediğim, o kadar.

"Arif Hikmet bey beni istiyor," dedim.

"Duydum." dedi ablam, o kadar. Sonra kocasının yüzüne baktı.

"Sana orada bir iş, sanat öğretirler mi acaba?" diye sordu eniştüm.

Şaşırmıştım. Ne demek istiyordu eniştüm?

"Biliyor musun acaba," diye sordu eniştüm, "insanın yalnızca kendisine gösterilen işleri yapmasıyla belli bir iş, bir sanat öğrenmesi, meslek edinmesi arasında çok fark vardır. Gittiğin yerde gözünü dört aç. Sana bir sanat öğretmeseler, yalnızca kullanmağa kalkışsalar da sen, yalnız senin yapabileceğin, bir şeyler öğrenmeye bak. Bu çok önemli; Sözgelimi ben çiftçi olmasaydım, herhalde bu kadar mutlu olmazdım. İşimi de iyi beceremezdim. Bilmem, anlatabildim mi?"

"Evet, anlıyorum," dedim ama aslında iki tür iş arasındaki ayırım beni pek ilgilendirmiyordu.

Ablam, sedire tutunup ayağa kalkmağa uğraşan bir yaşındaki oğlunun saçlarını okşarken (büyük oğlu, biraz akıllanmış olan ağabeyleriyle birlikte bahçedeydi),

"Arif Hikmet beyin yanına gidenler hiç geri dönmezler," dedi sesi titriyordu.

Ablam haksız da sayılmazdı hani. Memleketten ayrılanlar tipki Arif Hikmet bey gibi bir daha geri dönmezlerdi. Analarının, babalarının cenaze törenlerine bile gelmezlerdi. Kimse ogluna, kızına, kardeşine "seni çok özledim, bayramda olsun gel sen" filan gibi şeyler de yazamazdı. Bırakıp gidenlerin mektuplarındaki soğuk anlatım, uzaklık böyle bir isteğin dile getirilmesine engel olurdu. Gidenler, geride bıraktıklarına her zaman para gönderirlerdi. Onlar gelmezlerdi ama para hep gelirdi. Gurbette ölecek olsalar bile gelirdi. Geride kalanların geçimlerini sağlayan ya da geçimlerine katkıda bulunan bu para her şeyleden önemliydi. Hayatta kalabilmek için para gerekliydi insanlara. Oğul, kardeş, amca sevgisiyle yaşanmaz, ekmekle yaşanırdı çünkü. Geride kalanlar zamanla bu duruma alışır, özlemlerini unuturlardı. Sevgi unutuluyor, gereksinilir bir şey olmaktan çıkmıyor demek kimi durumlarda.

Eniştüm yerinden kalkıp ablamın yanına oturdu.

"Hadi canım sen de," dedi. "Böyle bir kural yok ya... Onlar istemedikleri için gelmiyorlardır. Canları isteseydi elbette gelirlerdi. Büyük kentlere gidenleri iyi tanırım ben. İşleri yolunda, tuzları kuruysa eğer, arkada bıraktıklarını unuturlar. Hatta ana-larından, babalarından utanır olurlar. Sen bizim Halim'imizi onlardan mı sandın? Bizi unutsa bile yeğenlerini özler, gene gelir. Öyle değil mi Halim?"

"Elbette," dedim. Nedense ağlamak istiyordum.

"Meslek sahibi olmak önemli," dedi eniştüm.

"Elbette," dedim gene.

Artık sık sık ablamı görmeğe gidiyordum. Ablamla kocası arasındaki ilişki değişimmemiştir. Hâlâ güzel terlikler alıyordu ablama Nuri bey. Evin dışı onarılmamıştı ama dam aktarılmış, mutfak fayanslanmış, Hatice hanımın tüm karşı koymalarına aldırmadan mutfağın penceresi önündeki ağaç kesilmişti. Şimdi mutfak aydınlichkeit, güneşli ve pırıl pırıldı; tipki doktorlarındaki gibi. Avludaki yapılar da düzene sokulmuştu. Çarşı hamamına gitmekten hoşlanmayan ablam eve sobalı, mermer kurnalı bir de banyo yaptırtmıştı.

Ne var ki, şaşkınlığı hâlâ geçmemiştir. Çiftlik işlerini tam olarak öğrenememişti daha. Elinden ancak gündelik hayatı yarayacak kadarı geliyordu. Bu belki de bir bakıma iyiydi. Hatice hanım dışarda çalışıyordu artık. Evin sahibi değildi ama çiftliğin sahibiydi; kendini öyle avutuyordu. Ama ablam kocasının yanında olmak, onunla birlikte çalışmak istiyordu ille de. Artık yemek pişirmeyi iyice öğrenmişti. Yufka bile açabiliyordu, Hatice hanım kalın buluyordu yufkaları; o sigara kâğıdı gibi açmış çunkü. Hatice hanım homurdanıp duruyordu ama, yemeğini bir pundunu bulup elle yemesine kimse ses çikarmıyordu, aldırmıyordu. Gözüme çarpan bir şey daha vardı: Avluda evin giriş kapısının iki yanında kırmızı güller açmış iki fidan vardı.

Ayrılacağımız gün, eniştüm incelik gösterdi, ablamla, beni baş başa bıraktı. Bizi bile bile yalnız bıraktığı anlaşılması diye de, kekeledi durdu:

"Kusura bakma Halim," dedi yüzü kızararak, "benim gidip arka baktmam gerek. Çocuklar suyu idare etmeyi öğrenemediler

bir türlü. Hani gerçekten önemli olmasa valla gitmezdim. Neyse, işte şimdi gidiyorum. Hemen dönmeğe çalışırım."

Eniştəm odadan çıkışına ablam,

"Çocuklar uyuyorlar," dedi, "Az sonra uyanırlar ama. Havalarda iyice isındı."

Gülmüşdim.

"Bilmemişimiz şeyler göreceksin oralarda. Hiç bilmemişimiz... Sana daha önce de söylemiştim ya, Nuri çok iyi bir insandır. Büyük oğlanlar doğru dürüst iş sahibi olsalardı iyiydi. Ama neyse bunun önemi yok. Herkes Almanya'ya gidiyormuş diye duyuyorum zaten. Sen de Arif Hikmet beyin yanına gidiyorsun işte. Tanrı ne isterse o olur."

Bir süre sustu. Pencereden dışarı baktı. Pencereden yalnızca dut ağaçları görünüyordu.

"Çocuklarımı çok seviyorum," dedi. "Gülçin'i de öyle. Sankı öz kızım... Ama büyük bir kenti görmek... Nasıl desem, insanın hayatı değişmeli arada. Yani benimkinden söz etmiyorum. Ama sen? Gördün değil mi, kırmızı güllerim ne güzel açtılar."

"Evet," dedim.

"Bizi sakın aklına getirme oralarda... Gördüğün gibi iyiyiz biz. Yalnız mektup yazarken düşün bizi. Olmaz mı?"

"Olur."

"Oradaki hayata alışmak zaten zordur. Üstelik çok çalışmak zorundasın. Bizleri düşünürsen çalışmamazsun. Arif Hikmet bey de kızar sana."

"Öyle."

Birbirimize elbette başka şeyler söylemek istiyorduk. Ama hep böyle konuşruk durduk nedense.

Eniştəm beni otobüse kadar geçirmek istedi.

"Olmaz," dedim, "gerek yok."

"Keşke bu gece de bizde kalsaydın," diye önerdi onuncu kez. Verecek cevap bulamadım artık.

Ailece kapının önüne çıkıp beni uğurladılar. Nuri beyin oğulları bile sokağa kadar çıktılar. Yalnız Hatice hanım gelmedi, iyi de oldu. Sokağın sonunda arkamı dönüp bir kez daha baktım. Bir aile fotoğrafı gibi görünüyorlardı hep birlikte.

Son kez el salladım onlara.

Konak

Büyük kentlerin yabancısı saymıyordum kendimi. Bu yüzden yola çıkmaktan, bir büyük kente gitmekten ürkmüyordum. Onca film görmüştüm. Çevreme şaşkın şaşkın bakınacağımı, yoğun trafikten ürkeceğimi hiç sanmıyordum. Zaten Arif Hikmet bey her şeyi önceden düşünmüştü. Trenden inip doğru gardaki danışmaya gidecektim. Orada beni Arif Hikmet beyin adamı Hüseyin bekleyecekti. Hüseyin de bizim memlekettendi ama ben kendisini tanımadım. Gençliğinde ayrılmıştı memleketten. Ve tabii bir daha da dönmemişti.

İ... garına vardığında, bana bildirildiği gibi doğru danışma ya gittim, Hüseyin'i sordum. Orada oturuyormuş. Lacivert giysili, saçları ağarmağa yüz tutmuş, orta boylu, topluca bir adamdı. Dar alaklı, mavi gözlüydü. Kalın, etli dudaklarını görünce nedense içim ısınıverdi ona. Hele bana gülümseyince...

“Demek Rıza abinin küçük oğlu sendin,” dedi, ayağa kalkıp elimi sıkarken. Ben öpmeğe davrandım, izin vermedi.

“Tanır müydiniz babamı,” diye sordum, memleketlime daha bir yakınlık duyarak.

“Eh, az çok... Kahveden... Aradan yıllar geçti.”

Hafifçe içini çekti. Aramızda hemen oluşuveren o tatlı yakınlasmaya bir son verip başka bir işe başlamak ister gibi kasketini başına geçirdi. Danışmadaki memura “eyvallah,” dedi, kapıdan çıktı. Ben de peşinden. Hiç konuşmadan yürüdük. İstasyon binasından çıktıktı. Binanın önündeki alana park ettiği steyşin'a bindik.

"Ben fabrikada çalışırmım," diye anlattı yolda. "Fabrikadaki lojmanlardan birinde otururum. Seni şimdi Beyefendinin evine götürüreceğim. Bir süre onun yanında kalacaksın."

O ilk rastlaşma anının sıcaklığından bir şey kalmamıştı. Hüseyin yabancı bir adamdı şimdi. Danışmanın küçük odasında memleketlimdi, babamın arkadaşıydı. Şimdi ise yalnızca Arif Hikmet beyin bir adamı, daha doğrusu Beyefendinin. Ona memlekette olduğu gibi Arif Hikmet bey değil de Beyefendi de-nileceğini kısa zamanda öğrenecektim.

"Fabrikada ne iş yapıyorsunuz?" diye sordum, aramızdaki eski dostluğu ne bahasına olursa olsun kurmağa çalışarak.

"Senin fabrikada çalışacağını pek sanmıyorum," dedi, oldukça soğuk. "Gene de bilinmez tabiî. Beyefendi senin hakkında bir şeyler düşünüyordur nasıl olsa. Ya da henüz düşünmüyordur. Bütün bunlar beni ilgilendirmez. Ama sen benimle ilgili bir şeyler öğrenmek istiyorsan ille de, şu kadarnı söyleyebilirim: Yirmi yaşında bir kızım, biri yirmi birinde, öteki yirmi dördünde iki oğlum var. Hepimiz fabrikada çalışırız. Hepimiz işimizden memnunuz. Üstelik iyi de bir aileyiz. Küçükler saygılıdır, büyükler anlayışlı, yardıma hazır. Zaten Beyefendi aile hayatına çok önem verir. Bizim fabrikada içki içen, kumar oynayan, karısını döven adam arama. Böylelerini sevmez Beyefendi, işte de tutmaz. Boyun eğmeli, söz dinlemeli. Karşlığını mutlaka alırsın. Tabiî kafanı da çalıştırıcasın. Dalgın, heyheyle, vurdum duymaz delikanlıları da hiç sevmez Beyefendi."

"Ben ne iş tutacağım?"

"Orasını ben bilmem. Ama Beyefendi düşünmüştür, merak etme. Bizim buralarda iş daima iyidir. İyi de para ödenir. Hiç kaygılanma!"

Yol boyunca buna benzer şeyler konuştu. Hüseyin abinin beni kendisine ancak belli bir ölçüde yaklaştıracagını, bunu da isteyerek bilerek yaptığı, gurbette karşılaşılan memleketliye gösterilmesi gereken yakınlığı göstermeyeceğini anlamıştım. Ne var ki, aramıza koyduğu bu uzaklığa alışamıyordum bir türlü. Yapay, özentili bir tutumu vardı sanki. Çünkü ilk andaki duygularımda yanlışmış olamazdım. Sıcacık, dost bir insandı o. Her zaman, her yerde kolay kolay bulunamayacak bir insan. Birden

onsuz yapamayacağımı anladım. Şimdi adı artık Beyefendi olan Arif Hikmet beyi, geleceğini, bundan sonraki yaşıntım için duyduğum tüm meraklısı, kaygıyı unutmuştu. Hüseyin abiye yaklaşmaktan, onun tarafından sevilmekten, onun arkadaşlığına kabul olunmaktan başka isteği yoktu sanki. Ne var ki o, yakınlaşma fırsatı vermiyordu bir türlü. Bunun, elbette belirli bir nedeni olmalıydı ama anlayamıyordum o sıralarda.

“Buralarda memleketi özlerim mutlaka,” dedim, “Yalnızlık duyarım. Bu koca kentte karşılaşma ilk siz çıktıınız. Yani memleketlim olarak. Belki zaman zaman yalnızlık çekerim, evi özlerim. O zaman size gelebilir miyim? Ziyaretinize yani?”

Bir süre sustu. Kalın, babacan dudaklarını ısırdı.

“Kim bilir?” dedi. “Belki. Bakalım, Beyefendi senin için neler tasarlayacak? O zaman belli olur.”

İlk kez yıldınlık duydum. Arif Hikmet beyin ne denli zengin, güçlü, iyilik sever olursa olsun, Hüseyin abi gibi birini buyruğu altına alması acı verdi bana. Bu, otla beslenen, yani hiçbir canlı yaratığa zararı dokunmayan, şahane yeleli bir arslanı durup dururken kafese tıkmağa benzıyordu. Öylesine insafsızca ve gereksiz bir şey, hak edilmemiş bir cezayıdı sanki. Gene de Hüseyin abiye yaklaşmak için yeni girişimlerde bulunmaktan kendimi alamadım:

“Bana anlatacaklarınız yok mu? Vereceğiniz öğüt yok mu demek istiyorum. Acemiyim buralarda. Büyük kent nedir bilmem. Kasabaliyim. Askerliğimi de dağda bayırda yaptım. Burada şaşkına dönüp yolumu şaşırmak istemem.”

“Bu bana düşmez,” dedi Hüseyin abi bu sözlerimden duygulanıp duygulanmadığını hiç belli etmeden. “Ne yapman gerektiğini Beyefendi öğretir sana. Hem yolunu şaşırmaktan hiç korkma! Burada insanın yolunu şaşırmamasına izin verilmez. Beyefendinin yanında çalışan biri baştan çıkmaz.”

Konuyu değiştirdim:

“Tekniğe ilgi duyarım ben. Makinalara bayılırım. Tabiî bizim memlekette fabrika filan yok. Ama fabrika madem Arif Hikmet beyin, orayı görmeme izin verir sanırım. Siz de fabrikada çalışıyorsunuz nasıl olsa. Belki ilerde beni de oraya yollar. Ben de fabrikada çalışırmım.”

"Belki," dedi Hüseyin abi ve sustu. Artık kendisiyle konuşmamı istemiyordu.

Yolun sonuna doğru biraz bilgi vermek gereğini duydum:

"Beyefendinin evi çok büyütür," dedi, "Görünce şaşırmasın diye söylüyorum. Dört tane özel arabaları vardır. Bu steyşin fabrikada durur. Ailece bir yere gidecekleri zaman kullanırlar. Beyefendinin siyah bir Bentley'i vardır. Ötekiler iki oğluyla kızının mindir. Onların rengi siyah değildir ama. Siyah araba ya yalnız beyefendi ile hanımfendi binerler. Böyle bir Bentley Türkiye'nin hiçbir yerinde yoktur. Yalnız Ankara'da İngiliz elçisinin bir Rolls Royce'u olduğunu duydum."

Hüseyin abi bana bu bilgileri verirken kocaman bir kapının önünde durduk. Kalın demir çubuklardan yapılmıştı kapı; kanatların ortasındaki çember içinde gene demirden çiçekler vardı. Kapının iki yanında parmaklıklı küçük pencereleri olan kule biçiminde iki yapı bulunuyordu. Önce demir kapının önünden kısa bir süre bekledik; sonra sağdaki yapıdan bir adam çıkışın bize kapıya açtı, içeri girdik.

Her şey çok büyülüktü. Kentin büyüklüğü, yüksek yapılar, geniş yollar beni şaşırtmamıştı. Ama buradaki büyülüklük, kocamanlık kentin boyutlarını aşmaktaydı. Kentin yüksek yapıları, geniş yollarıyla karşılaştığında beliren bu oransızlık beni bahçeden içeri girdiğimiz ilk andan başlayarak sıkltı, boğdu. Sanırım, o andan sonra da hep sıkıldım, hep boğuldum. Ama bunun çok sonra farkına varacaktım. Kavuştuğum, gördüğüm, sahip olduğum onca önemli şeye, zenginliğe karşın hep boğuldum, hep sıkıldım. O ilk andan sonra hiçbir şey sevinç dolu şaşkınlıklara yol açmadı, yüreğim mutlulukla kabarmadı. Hiçbir şey olağanüstü, güzel, eşsiz gelmedi bana; yalnızca sürekli bir olağan-dışı durumu yaşadım. Gördüklerime, tanıdıklarımı, yaptığım işe, her şeye yabancıydım, ilgisizdim. Sık sık duyduğum şaşkınlık, hayranlıktan değil, bir türlü yenemediğim yabancılığımдан ileri geliyordu.

Arif Hikmet beyin evinden, ev değil, konak diye söz edildiğini de öğrenecektim. Konak, on dönümlük bir bahçenin ortasındaydı. Yüksek duvarlar, hep kilitli duran demir kapılar, dikeni çitler ve uzun kavaklarla gözlerden gizleniyordu. Demir

kapının önünden başlayan geniş asfalt yol, az sonra iki çatal oluyor, sağlam sollu uzanan bu yol evin önünde birleşiyordu. Çift yolu arasında kalan üçgen, çiçek tarhlarıyla kaplıydı. Tarhların arasındaki çakıl döşeli küçük yollar büyük bir mermer şadırvana götürüyordu. Bu şadırvanın Ulu Camideki şadırvanın eşi olduğunu sonradan öğrendim. Ayrıca arka bahçede iki havuz bulunuyordu. Büyük konağın duman rengi mermer döşeli girişinde gene bir şadırvan vardı; bu da Selimiye Camiindeki şadırvana benziyormuş. Arif Hikmet bey kızı ve kızının ailesiyle birlikte büyük konakta oturuyordu. Oğulları ise arka bahçedeki iki katlı küçük evlerde.

Havuzlar ve şadırvanlar için gerekli su, bahçenin dibindeki, sebzelerin arasında açılan artezyenden sağlanıyordu. Su kireçli olduğundan fiskiyeler ikide bir tikanır, mermerler sarı bir tabakaya örtülürdü. Bu yüzden havuzları ve şadırvanları sık sık temizlemek gerekiirdi. Bu iş ev sahipleri uyuduğu zaman yapılrıldı. Çünkü ötekiler belki alırdırmayırlardı ama Arif Hikmet bey, havuzlarını ve şadırvanlarını boş görmeğe dayanamazdı. Sulaların boşaltılması, gece saat onikiden üçe kadar sürerdi. Üçten sonra da temizliğe başlardık. Bu iş için fabrikadan özel olarak işçiler getirtilirdi. Temizleme işinde onbeş kişi birden çalışırdık, çit çıkarmadan. Arif Hikmet bey uyanmadan temizlik işi bitmiş, havuzlara ve şadırvanlara su verilmeğe başlanmış olurdu.

Havuzlar ve şadırvanlar yüzünden evin içinde, bahçe de tatlı bir şırıltı duyulurdu hep. Arif Hikmet bey, hep su sesi duymak isterdi. Belki memleketine ait tek anısı buydu. Su sesini sevmeyi, onu damarlarında akan kan gibi duymayı çocukluğunда öğrenmişti. Ya da sevgiyle filan ilgisi yoktu bu tutkunluğun. Su sesi Arif Hikmet beyin vazgeçemeyeceği bir şeydi. Memleketiyle arasındaki bir türlü kesemediği göbek bağıydı.

Bahçedeki ağaçların hepsi bodur süs çalılarıydı; rüzgârda sallanıp ses vermesinler, su sesini örtmesinler diye. Yalnızca bahçenin en dibinde bir meyve bahçesi; arka bahçeyi üç bir yan dan çit gibi çeviren ulu kavaklar vardı. Kavak yaprakları habire pir pir eder dururlardı ama yatak ve çalışma odaları ön bahçeye baktığından, Arif Hikmet bey kavak yapraklarının sesini duymazdı. Kavakları, su sesinden hoşlanmayan küçük gelin, Güzin

hanım, severdi. Su sesi küçük gelini hasta ediyordu; bu yüzden her hafta doktora gidiyordu. Hoş, firtinalı havalarda da yaprakların fazla ses çıkarmasından rahatsız oluyordu. Öyle günlerde odasına kapanıp perdeleri çeker, piyano çalardı. Akşam yemeği için bile evden çıkmazdı. Rüzgâr diner dinmez de arabasına atlar (kocası arabayı ona bırakırdı hep), tek başına sürer giderdi. Onun bütün derdi araba kullanmaktı. Gün boyu araba kullansa, gene bıkmazdı. Ama bu gezintilere hep yalnız başına çıktı. Diyorlardı ki, Arif Hikmet bey Güzin hanımı piyano çalmasını bildiği için ogluna almış. Evde piyano çalan birisi bulunsun istemiş; kendisi bu yabancı müziği hiç sevmediği halde. Ama işte Güzin hanım, piyano çalmaktan çok, araba kullanmayı seviyordu.

Konağa varır varmaz Arif Hikmet beyin odasına götürdüler beni. Bu arada Hüseyin abiyle doğru dürüst vedalaşamamıştım. Koyu renk giysili uşak (bu bizim memleketten Osman'dı; tanıyorumdur kendisini ama nedense beni hiç tanıtmışçasına, tipki filmlerdeki uşaklar gibi ekşi bir gülümseme ile karşılaşırmıştı) yanında merdivenlerden çıkarken, birden, Hüseyin abinin arabada kaldığını farkedivermiştim. Arkama dönüp baktığında o, çoktan öteki çatal yola sapmıştı. Bir süre arkasından baktım, belki döner de bir selâm verirdi; olmadı. Ben de çaresiz Osman'ın arkasından yürüdüm.

Arif Hikmet bey, koyu renk döşeli, kadife perdeli bir oda da oturuyordu, önünde kâğıtlar yiğili kocaman bir masa vardı. Arif Hikmet beyin beş yıldır işyerine gitmediğini, işlerini buradan idare ettiğini sonradan öğrendim. Evini çok seviyordu. Evine, ailesine çok düşkündü. Yaşlanınca (yetmiş yaşındaydı) büsbütün artmıştı bu düşkünlük. Bu yüzden evinde çalışmayı yeğliyordu.

Beni dostça karşıladı. Ondan ürkeceğimi sanıp telaşlanmıştım hep. Oysa yumuşak bir yüzü, kolayca gülümseyen (ama bu gülümsemeyenin belirli bir niteliği vardı; ayrıca ölçüsü de hiç değişmezdi) bir ağızı, açık renk gözleri vardı. Gene de bu yumuşak yüz korkutuyordu insani. Dudakları küçük, kalın ve ileri doğru çıktı. Çenesi nerdeyse boynuya birleşmişti. Ufak ve birbirine çok yakın olan gözlerinin üzerinde gür kaşları vardı. Kısacası

yüzünün düzeni hiç de alıştığım yüzlere benzemiyordu. Böyle güçlü bir iş adamina değil de, herhangi birine, bir marangoza, bir manava ait olsayıdı insan karşısına geçip rahatça gülebilirdi belki. Ama Arif Hikmet beyin karşısında gülemezdiniz. Zaten gülmek de gelmezdi sizden; salt duyduğunuz saygından, onun gücünden değil; yüzdeki bildiğiniz, tanıdığınız insanların hiçbirinde bulunmayan tanımsız anlatımdan ötürü...

"Hoş geldin," dedi bana ve masanın önündeki iskemleyi gösterdi, iskemlenin karşısında bir koltuk, arada da bir sehpası bulunuyordu. İşçileri, hizmetlileri iskemlede, memurları, ustalarını koltuğa oturturdu. İş arkadaşlarıyla dostlarını ise odanın kösesindeki küçük masanın çevresinde sıralanan koltuklar da kabul ederdi. O da konuklarıyla birlikte küçük koltuklardan birine otururdu.

Bana önemsiz birkaç soru sordu. Ailem hakkında bilgi aldı. Ben konuşurken gözlerini kapayıp başını sallıyordu ağır ağır; sanki sözlerimin kendi bildiklerine uygun olduklarını onaylıyordu. Sonra zile bastı. İçeri giren Osman'a,

"Halim'i odasına götür," dedi. "Önce yıkınıp dirlensin. Yemek zamanı gider alır, mutfağa götürür, ötekilerle tanıştırırıssın. Yemeğten hemen sonra gene odasına götür onu. Yorgundur. Dirlensin. Yapacağı işler konusunda gerekli bilgiyi yarın verirsin. Yarın bahçede çalışması uygun olur."

Odam, garajların yanındaki iki katlı yapının bir bölüğündeydi. Küçük, temiz, güzel bir odaydı bu. Tuvaletim, duşum bile vardı. Hatta radyom bile. Radyom ve odamda küçük elektrik ocağı için Arif Hikmet beye borçlanmıştım. Aylığımдан azar azar kesilecekti bu borç. Ayrıca bana gönderilen yol parası, giyim ve diğer harcamalarım için de borçlandırılmıştım. Bütün bunlar için aylığımından yetmiş beş lira kesiliyordu. Yüz lira da biriktirim için kesiliyor ve bu para Arif Hikmet beyin yüzde elli iki hissesine sahip olduğu bankaya yatırılıyordu. Eve göndermem gereken para bile saptanmıştı. O da benim haberim olmadan, aileme postalanyordu. Gerçek bakmak zorunda olduğum kimsem olmadığı için bu miktar pek azdı; kesilmese de olurdu ama memlekete para göndermek geleneğini çiğnemek istemiyordular her halde. Bankada yeterince para birikince ve gerçek-

ten güvenilir biri olduğum anlaşılıncı bu para ile bana Arif Hikmet beyin şirketlerinden birinin hisse senetlerinden verilecekti. Kısacası işe girdiğim andan itibaren tüm hayatım planlanmış oluyordu. Bu hepimiz için böyleydi. Yalnız Arif Hikmet beyin memleketlilerinin uyması gereken kurallar daha sıkıldı. Buna karşılık daha çok şeyden yararlanabiliyorlardı. Kendilerine tanınan en önemli ayrıcalık, Arif Hikmet beyle istedikleri zaman konuşabilmeleriydi. Arif Hikmet bey memleketlilerinin dertleriyle, sorunlarıyla yakından ilgilenmekten, onlarla uğraşmaktan özellikle hoşlanırdı. Gerçi kimsenin içinden ona gitmek gelmezdi ama bu ilgiye alırdı sanılmasın diye herkes arada bir uğramak için kendini zorlardı.

Konağa yerlestikten sonra düzenli, disiplinli, dopdolu günler başladı. Kasabada, yalnızca günler değil, saatler bile ağır ağır akardı. Tıpkı ağustos sıcaklığında soğuk su gibi. Askerlikte yatkalk borularına, talimlere, saatle iş görmeğe alışmıştım. Ama Arif Hikmet beyin konağında durum başkadı. Dakika sektirmeye gelmiyordu. Bir kişi şöyle bir duralasa, beş kişinin düzenini bozuyordu. Planlanmış, programlanmış makinalar gibiydi. Kurgumuz tükenmek bilmiyordu. Fişe takılmıştık bir kez.

Arif Hikmet bey konağa geldiğimin ikinci günü bir konuşma daha yaptı benimle. Şimdilik kent yaşamına, konaktaki düzene alışmağa çalışacaktım. Yalnızca iyi niyet göstermek, dürüst, çalışkan olmakla başaramazdım bunu. İşe yatkın olmamışdım. Ellerim, ayaklarım, bedenimin tüm kasları, eklemlerim gereken çevikliği kazanmaliydi. Öte yandan organlarım istenen beceriyi kazanırken, kafam yaptığım iş üzerinde sürekli düşünme alışkanlığını edinecekti. Bütün bunlardan korkmamalıydım, benden isteneleri gözümde büyütmemeliydım, hiç de zor değilmiş öğrenmek. Durmaksızın yaptığım alıştırmalarla kendiliğinden Arif Hikmet beyin istediği gibi bir insan olacaktım. Öyle söylüyordu kendisi.

İlk üç ay çim biçmekten, gülleri budamaktan tutun da, ayakkabı boyamayı, çeşitli sebzeleri, çeşitli bıçaklarla ayıklamayı, mikser, blendir, şofben, elektrik süpürgesi, daktilo makinası, hesap makinası gibi aygıtları kullanmayı, bozulduklarında onarmayı öğrendim. Postaneye, bankaya gidiyor, alışverişin

hesabını tutuyordum. Daha sonra otomobil sürmeyi de öğrenecektim. Ama bu arada arabaları yıkıyorum hiç değilse.

Yemekleri hep birlikte mutfağın yanındaki büyük odada yiyyorduk. Bu odada uzun bir masadan başka, iki sedir, radyo ve televizyon vardı. Yemeklerden sonra ya radyo dinliyor ya da televizyon seyrediyor, arada konuşuyorduk. Ben odama çekilmek, yatağıma uzanıp parası aylığımдан kesilmekte olan radyomu dinlemek, ablamı, eniştemi, ailemin öteki bireylerini, hatta kasabardaki tüm tanıdıklarımı düşünmek istiyordum. Ama buna olanak yoktu. Kimse böyle yapmamam gerektiğini söylememiştir bana. Açıkça söylenmeyen yığınla buyruk, kural gibi buna da kendiliğimden uymak gerekliliğini duymuştum. Arif Hikmet bey birlikte yenen yemeklere, hep birlikte yapılan konuşmalara önem veriyordu. Fabrikadaki işçi aileleri bile hiç değilse haftada iki gece kantinde toplanmak, yemeklerini orada yemek zorundaydilar. Kadınlar dikişlerini, elişlerini birlikte getiriyorlardı. Kantının bir köşesinde büyük bir çamaşır makinası bile vardı. Kısacası Arif Hikmet bey adamlarının (işçileri ve ailelerini de adamlarından sayıyordu) tek başlarına kalmalarına, yalnızlıklarına, kendi dünyalarına çekilmelerine meydan vermemek için elinden geleni yapıyordu. Bir insanın tek başına kalıp, düşüncesinden doğabilecek sakincaları çok iyi biliyordu.

Aile içinde de aynı yöntemi uygulamaktaydı. Geceleri tüm aile büyük konakta toplanır, akşam yemeğini hep birlikte yedi. Erkekler koyu renk giysilerle gelirlerdi. Kadınlar da değerli taşlardan oluşan bezekleri, güzel esvaplarıyla. Çocuklar bile çok süslü olurlardı. Yemekten sonra salona geçilirdi. Çocukların derslerini çalışabilmeleri için salonun köşelerine küçük masalar konmuştu. Televizyonun, radyonun sesine, konuşmalara almadan orada çalışırlardı. Gürültüden rahatsız olmadan ders çalışmayı onlara Arif Hikmet beyin öğrettiğini söylediler. Ona göre her şey disiplin, eğitim ve alışkanlık sorunuydu.

Biz akşamları toplantıımızda ne konuşurduk? Hiçbir şey diyebilirim rahatça. Kadınlar hiç değilse örgü örерler, na-kış işlerlerdi. Bizse ya televizyon seyreder ya da tavla oynardık. İçimizden konuşmak gelmezdi. Konularınızı kısıtlamak zorunda olduğunuzu bilirseniz, sözlerinizin başka biçimde

yorumlanmasından korkarsınız, hele hele karşımızdakilere güvenemezseniz ne konuşabilirisiniz ki? Bu durumda sussak daha iyi olurdu tabii. Ama Arif Hikmet beyin konuşmamızı, konuşarak kaynaşmamızı istedığını biliyorduk. Bizi bir araya toplamasının bir nedeni de buydu. Eğer susarsak, suskunluğunuz kulağına erişirse, onun isteklerine karşı geldiğimizi anlayacaktır. Gerçi ona karşı gelmeyi aklimızın ucundan bile geçirmiyorduk ama o öyle anlayabilirdi pekâlâ. Bu yüzden, yalnızca patronumuza kırmamak için arada kendimizi zorluyor, konuşuyorduk.

Kısa sürede bu düzene, Arif Hikmet beyin düzene nasıl alıştığımı hâlâ şaşarım. Nasıl zorluk çekmeden uyuyabildiğime, bana aykırı gelebilecek durumlara içimden olsun başkaldırmadığımı, öte yandan cahil, görgüsüz bir taşralı olmama karşın nasıl hemen hemen hiç yanlışlık yapmadığımı. Belki de kurallar, gündelik konuşmalar sırasında, ustalıkla öğretilmişti bana; öğretildiği sezdirilmeden.

“Geceleri geç yatmasan iyi olur,” demişti sözgelimi bahçivan. “Hani radyoya falan dalıp da... Çünkü erken yatmak iyidir. Uyku bedeni dirlendirir, kafayı da. Dingin bir kafa mutluluk demektir. Ne kadar dinlenirsen, ne kadar mutlu olursan o kadar iyi iş görür, Beyefendiyi de sevindirirsin.”

Belli davranışlar öylesine sık tekrarlanıyordu ki (istisnalar hemen hemen yok gibiydi; kurallar da alabildiğine yalın ve kolayca bellenecek kadar aza indirgenmişti) uymamak olanaksızdı.

Yalnızca görevlerimiz vardı. Belki de Arif Hikmet beyin evindeki hızı, benim için yenilik olan her şeye bu kadar kolaylıkla uyabilmemin nedeni buydu. Ne kadar zor olursa olsun görev insana kolaylık sağlıyor. Mutlu olmayı, insanca yaşamayı, kendinize özgü isteklerinizin olup olmadığını araştırmaga başladığınız an zorluklar başlıyor; ya da soru sormağa kalkışığınızda. Bir kez kendi kendinize de olsa soru sormaya kalkışmayı görün, hapi yuttugunuz gündür. Oysa size verilen, özellikle sizin kendinizin gerekli bulduğunuz değil de, başkalarınca size uygun görülen görevleri yerine getirirken soru sormaktan, tabii böylece de sorularınıza cevap aramaktan kurtuluyorsunuz. Biri sizin yerinize birtakım sorular sormuş ve onları cevaplamaş

demektir bu. Cevap da size uygun görülen, sizin için düşünülen iştir, görevdir. Cevabın ya da görevin doğru olup olmadığı sizi irgalamaz. Veren düşünsün! İşte bu kolaylık, yeni girdiğim evin, topluluğun kurallarını, havasını benimsememe, onlara ayak uydurmama yetti.

Görevlerimizle, görevlerimizin içinde, onları yerine getirerek dopdolu geçiriyorduk günlerimizi. Patronumuzu örnek almak, ona benzemeğe çalışmak, bunu elimizde olmadan da yapmak doğal değil miydi? O da görevlerle dopdolu bir hayat sürüyordu. Sabahları erkenden kalkar, gene kendisiyle birlikte erkenden kalkmış olan eşiyle bahçede ilk yürüyüşünü yapardı. Bu arada ağaçların önünde durur, çiçeklere bakar, onlar hakkında bahçivandan bilgi alırdu. Bahçede yaptığı ilk gezinti genel bir denetimi biraz da. Adamlarından nasıl gözünü ayırmazsa, çiçeklerine, ağaçlarına karşı da öyleydi. Tavukları, tavşanları, sütlünleri de beslerdi bu arada.

Kahvaltıdan sonra çalışma odasına geçerdi. Saat tam dokuzda... Çalışma saatlerini hiç aksatmazdı. Sürekli olarak telefonla konuşur, sekreterine yazı yazdırtırdı. Telefonda genellikle oglarıyla görüşürdü. Onlar kentin merkezindeki büroda bulunurlar, hemen her konuda babalarına bilgi verirler, akıl sorarlardı. Arif Hikmet beyinaslında büronun başında bulunması, belki işlerin yürütülmesinde, denetlenmesinde daha çok kolaylık ve hız sağlayacaktı ama Beyefendi, elli yıllık yoğun, yorucu bir çalışmadan sonra hayatını istediği gibi yaşamak lüksünü hak ettiğini düşünmüş olmaliydi. Onun en büyük lüksü, yıllardır dilediği şey, gününün tüm saatlerini evinde, karısı ile aynı çatı altında geçirmekti. Gerçekten de evinden dışarı hemen hemen hiç çıkmıyordu. Yalnızca onbeşte bir yapılan yönetim kurulu toplantılarına katılırdı, o kadar.

Karısı, henüz okula gitmeyen en küçük torunu, eğer evde bulunuyorsa kızıyla birlikte yediği öğle yemeğinden sonra bir saat kadar yatak odasında dinlenir, daha sonra ikinci yürüyüşünü yapardı, gene Hanımefendiyle birlikte. İkisi birlikteyken sürekli konuşurlardı; ama alçak sesle. Birbirleriyle konuşurlarken yalnız birbirlerine sakladıkları özel bir ses kullanırlardı. Yumuşacık, sevgi dolu, tatlı bir fisiltı adeta. Saat üçten sonra yeniden

çalışmağa başlardı Arif Hikmet bey. Altıda çalışma odasının yanındaki kitaplığı girerdi. Kitaplığın bir yüzü baştan aşağı camdı; şadırvanların bulunduğu göbeğe bakardı; gene cam bir kapı evin önündeki çimenlige açılırdı. Arif Hikmet bey iyi havalarda koltuğunu, küçük masasını çimenlerin üzerine çıkarttırır, orada oturur, saat sekize kadar gazeteleri okur, kimi yazıları, haberleri işaretlerdi. İşaretli yazılar, ertesi gün sekreter tarafından kesilir, kâğıtlara yapıştırılır, ilgili klasörlere konurdu. Bu işte de sekretermeye yardım ettiğim olmuştu. Dediğim gibi her şeyi öğrenmem, her işin üstesinden gelmem isteniyordu benden.

Hanımefendi, uzun boylu, topluca, sert görünüslü ama sessini hiç bir zaman yükseltmeyen, kaşlarını bile çatmayan bir kadınındı. Boyatmağa, berbere gidip kabartırtımağa gerek görmediği kirçıl saçlarını örер, sonra da ensesinde bir topuz yapardı. Bu saç biçimini ona çok yakışırıdı. Taç giymiş bir kıraliçe gibi olurdu. Boyasız sade yüzüyle, eni konu güzel olan küçük gelinden bile daha çok göze çarpardı. Giysileri hep birbirine benzerdi. Açık gri, koyu gri, siyah, lâcivert ve mordan başka renk göremezdiniz üzerinde. Üç sıra inci gerdanlığını boynundan eksik etmezdi. Dediklerine göre çok değerliydi bu gerdanlık. En aşağı yüzbini varmış, Arif Hikmet bey, karısının kırkinci doğum gününde — ki o zamanlar bu kadar zengin degillermiş — armağan etmiş.

Hanımefendi çok meşgul bir insandı. Evdeki ahçıya, iki hizmetçiye, bir uşağa karşın, boyuna dolanır dururdu. Mutfağı hep denetler, salatayı, tatlıları, pastaları, salçaları kendi eliyle hazırlardı. Temizlik işlerini de denetler, bahçeye ugraşır, sebzeleri kendi eliyle toplardı. En sevdiği iş de çiçek toplamak, sonra onları vazolara yerleştirmekti. Çiçek toplarken yanında kimse bulunmasın isterdi. Yani bu işi Beyefendiyle birlikte yürüken yapmazdı hiç bir zaman. Yalnız arada Arif Hikmet bey sabahın en güzel çiçeğini koparır, karısına uzatır, o da bu çiçeği hep elinde taşırdı.

Hanımefendi torunlarıyla da çok ugraşırdı. Üstlerine başlarına dikkat eder, kopuk düğmeleriyle ilgilendir, saçlarını tarar, çalışmalarını denetler, hastalandıklarında başuçlarında otururdu. Özellikle küçük gelin Güzin hanım ve kızları Süheylâ

hanım çocuklarıyla pek öyle ilgilenmezlerdi. Hele Süheylâ hanımın çocuklarına hep hanımfendi bakardı. Hanımfendi de Beyefendi gibi genellikle evde otururdu, arada kızıyla ya da büyük gelini Sevgi hanımla birlikte çıkardı. Haftada bir kez konuklarını kabul ederdi.

Kısacası Arif Hikmet bey gibi, Hanımfendi de bizim için iyi bir örnekti. Onlar gibi olmayı başaramasak da, kendimize örnek olarak alabilirdik pekâlâ, hiçbir zaman olmayı başaramayacağımız birer örnek...

Ne var ki, gelin hanımları ve küçük hanımı örnek alamazdık. Hatta evin genç erkeklerini de. Gerçi onlar da sekiz buçukta evden çıkış altı buçukta dönüyorlar, kısacası çok çalışıyorlardı ama evde bulundukları saatleri öylesine bir kendini bırakmışlık içinde geçiriyorlar, öyle yorgun, isteksiz görünüyorlardı ki, görevlerini yerine getiren insanların huzuru içinde bulundukları söylenemezdi. Hele genç kadınlar? Ne yapacaklarını bilemediklerinden sıkılıp duruyorlardı diyebilirim. Sık sık berbere, alışverişe giderlerdi. Altlarında arabaları vardı nasıl olsa. Gördükleri tek iş, kahvaltıyı ve öğle yemeğini hazırlamaktı. Belki öğle yemeği bile hazırlamazlardı. Çocuklar, okulda yiyorlardı nasıl olsa. Kendileri de ince kalabilmek için rejimdeydiler.

Kendilerini örnek almamız gerekmeyen hanımlar hakkında konuşmak, dedikodu yapmak yasak değildi aramızda. Bunca bilgiyi yemek ya da dinlenme sırasında yapılan kısa konuşmalarlardan edinmiştim zaten. Damat beyi de çokça çektiyorlardı. Fikret bey, anlaşılan pek işe yaramayan bir adamdı. Bu yüzden büroda çalışmıyordu. Kısacası küçük beyler gibi şirketin başında değildi. Ona bir büyük mağazanın satış müdürlüğünü vermişlerdi. Orada yaptığı iş de muhasebeci tarafından sık sık denetlenmekteydi. Soluk yüzlü, sessiz, çok zayıf bir adamdı. Ötekiler gibi bizimle ilgilenmez, konuşmazdı. Gözleri yerde, nerdeyse utanarak önmüzden hızla geçer giderdi, selâm bile vermeden. Yüzünde kendini bağıusatmak isteyen hüzen dolu bir gülümseme olurdu. Yalnızken bile öyle gülümserdi.

Küçük hanımın, Süheylâ hanımın herkesten farklı bir uğraşı var gibime gelirdi. Sanki bütün işi, kocasını oyalamağa, mutlu etmeye çalışmaktadır. Onunkisiyle birlikte kendi mutluluğu

ince de uğraşıyordu. Yani Arif Hikmet bey konağının görevlerini yerine getirmek dışında, gene de bizim o görevlere sarıldığımız kadar istekle, tüm çabalarını kocasını mutlu etmeye yöneltmişti. Onun, konağın havasına ters düşen bu durumu, nedense, anası ve babasınca onaylanıyor, dahası destekleniyordu. Anası da babası da Süheylâ hanımın çocukların tüm işlerini yüklenmişlerdi. Tek o, sevdiği, gönü'l verip bağılandığı uğraşına yeterince zaman ayırabilsin, bütün gücünü o işe yönelsin diye... Arif Hikmet beyle hanıme fendi, gücü, sağlamlığı, şaşmazlığı, sarsılmazlığı simgeliyorlardı bizim için. Onlardan korkuyor, onları sayıyordu. Ama garip bir biçimde Süheylâ hanımla kocasına imreniyorduk. Biz hepimiz bir bütününe parçalarıydık. Onlar tüm zayıflıklarına, solgunluklarına karşın, bütünden ayrılmayı bekerebiliyor, kendi dünyalarında yaşıyorlardı.

İkisi de birbirlerine benziyorlardı. Aynı uzun boy, aynı çelimsizliğe varan zayıflık, aynı beyaz yüz, derinlere çekilmiş, çevreyi nerdeyse korkuya gözleyen koyu renk küçük gözler, güvensiz, kararsız devinimler... Ayakta kalabilmek için birbirlerine yaslanıyorlardı. Ama ikisi de aynı güçsüzlüğü taşındıklarından bu dayanışma bir aldatmacaydı. Bu aldanışla avunmaları, avunma yürekllliğini göstermeleri şaşırtıcı biçimde saygı uyandırıyordu. Bir bakıma Süheylâ hanım, kocasıyla, anası babası arasındaki yakınlığı, anlaşmayı yaşatmak istiyordu besbelli. Sabahları kocasını cümle kapısına kadar geçirirdi. Orada el ele tutuşup Ömer beyin arabasıyla gelişini beklerlerdi bir süre. Birbirlerinin yüzüne bakarlar, arada bir çiçeği, bir ağaç, kuşları gösterirlerdi birbirlerine. Ama karşılıklı konuşmayı bir türlü beceremeylerdi. Sanki konuşurlasa birbirlerini daha iyi tanıyacaklardı. Bundan da çok, pek çok korkuyorlardı. Ortaklaşa sahip oldukları şey o kadar azdı ki, konuşa konuşa bunu daha da azaltmaktan korkuyorlardı. Ortalıkta hersey gereğinden fazla bolken, onların bu azıçık şeyin üzerine titremleri, hatta öz değeri bile çok kuşkulu olan bu şeyi özenle korumağa çalışmaları; bizim görmediğimiz, bilemediğimiz o kırıntıya böylesine hevesle eğilmeleri tüm değerlerin açıkça saptanıp ortaya konduğu, hırçılık, zorunluluk ve bir tür gizli güç gösterisiyle savunulduğu, paraya vurulduğunda milyonlara,

belki de milyarlara ulaştığı Arif Hikmet bey konağında elbette ilgimizi çekecekti.

Biz onlara önem veriyorduk. Ama onlar bize aldırmıyorlardı. Kendilerinin dışında kalan herkes, her şey (belki çocukları bile) ancak düşman olabilirdi.

Süheylâ hanım, öğlenleri bir taksi çağırır (araba kullanmayı bilmezdi), kocasıyla baş başa yemek yemek için kente inerdi. Yemeeklerini hep pahalı lokantalarda yerlermiş, her gün bir başkasında. Damat beyin tüm kazancının, küçük hanımın harçlığının bu yemeklere harcandığı söyleniyordu. Ötekilerin aksine Süheylâ hanımın da Fikret beyin de bankada özel hesapları yokmuş. Hep bu öğlen yemekleri ve hafta sonları sık sık yaptıkları yolculuklardan ötürü. Oysa ötekilerin konaktan ayrıldıklarını hemen hemen hiç görmedim. Yalnızca Süheylâ hanıma tanınan bu ayrıcalık, gelinleri, özellikle sinirlerinden hasta bulunan Güzin hanımı belki de kızdırırdı ama genç beylerin bu tür yolculuklardan hoşlandıkları yoktu. Onlar pazarlarını arka bahçede tenis ya da ping-pong oynayarak, çimenlikte gazete okuyarak,oenixleriyle ilgilenerek geçirmeyi yeşlerlerdi.

Küçük gelin Güzin hanımın sınırlı ve hasta olduğunu söylemiştim. O da çocuklarıyla pek ilgilenmezdi. Hizmetçi Güler öğleden sonralarını onların evinde geçirir, çocukların başında bulunurdu. Çocukların derslerine bakmak gerekiğinde ya da özel öğretmenler geldiğinde Hanımfendi ilgilenirdi. Güzin hanımın fazla içki içtiği söyleniyordu. Akşam yemeklerinden önce de içkisini evinde içer, konağa öyle gelirmiş. Bu durumu tabii Arif Hikmet beyden gizliyorlardı. Zaten Güzin hanım içkili olduğunu hiçbir zaman belli etmezdi. Üzgün gözleri biraz parlar, yemek boyunca arada konuşmalara katılır, biraz gülebilirdi işte. Kocası Halûk bey karısının içkiye düşkünen olmasından hoşlanmazmış tabiî ama gürültü olmasın, dışarıya bir şey sızmasın diye sesini çıkarmazmış. Zaten Güzin hanım çocuk gibiydi. Kocası belki de acıyordu ona. Gizli bir buyurganlığın egemen olduğu konakta zayıflık, insanların bir sığnağıydı sanki. O soğuk Halûk bey de bu gereksinmeyi duyuyor olmalıydı. Aynı duyguların etkisiyle olacak, konak halkı da Güzin hanımın uygunsuzluklarını bağılıyordu.

Büyük gelin Sevgi hanım ise tam Beyefendiye ve Hanımfendiye göre bir gelindi doğrusu. Çocuklarıyla, küçük eviyle ilgiliydi o. Öyle çok gezmezdi. Dışarı çıarken yanında ya kocası, çocukları ya da Hanımfendi bulunurdu. Kayınbabasının ve kaynanaşının her fıratta gönüllerini almasını bilirdi. Onların çaylarını, kahvelerini eliyle pişirir, Hanımfendinin kabul günlerinde konukları ağırlardı. Zaman zaman Arif Hikmet beyin günlük gezintilerine katılır, Beyefendi de bundan mutluluk duyardı. Dengeli, neşeli, olgun bir kadındı. Güzin hanım kadar güzel değildi ama daha alımlıydı, çok güzel giyinirdi. Neşesine, konuşkanlığına, canlılığına karşın onun da bir zamanlar bizim gibi programlanmış olduğunu düşünmekten kendimi alamıyorum. Ona da bir zamanlar boyun eğmesi gereken kurrallar, belirli bir davranış biçimini, görevleri öğretilmişti. Hatta neşeli, doygun, konuşkan olması istenmişti. O da benim gibi üç aylık bir eğitimden geçmiş, o eğitim uyarınca yaşamayı öğrenmiştir.

Gene de her şey programa tam olarak uymuyordu. Sevgi hanımda küçük bir fabrikasyon hatası bulunmaliydi; ille de onarılması gerekmeyen, bu yüzden üzerinde durulmayan bir hata... Zaman zaman akşam yemeklerinin dışında yüzünü göremezdiniz. Öyle günlerde akşam yemeklerine de salt dırıltı çıkışın diye geldiği her halinden belli olurdu. Güzin hanım gibi, kendini zorlamak gereğini duymaz, yüzünü bile boyamaz, giyimine özen göstermezdi. On yıl yaşılmış olurdu sanki. İki-üç ayda bir gelen bu krizler bir hafta sürerdi. Dediklerine göre bu bir hafta, boyunca Sevgi hanım geceliğini bile çıkartmaz, saçlarını taramaz, çocukların yanına yaklaşırırmaz, evinin salonunda oturur, yalnızca yabancı müzikle dolu plaklar dinlermiş. O arada ciltli bir deftere durmaksızın yazı yazarmış.

Evdeki üç genç kadının ortak bir yanları vardı, tek bir ortak yan: birbirleriyle hemen hemen hiç konuşmazlardı. Birbirlerine söyleyecek sözleri olursa kazara, bunu Beyefendinin ya da Hanımfendinin önünde yaparlardı; hani gösteriş olsun diye, "bağın, sırası geldiğinde pekâlâ anlaşıyoruz," dercesine...

"Topuz sana pek yakışmış güzelim. Bir daha saçını hep böyle yaptırt. Kocan ne diyor? O da beğendi mi? Ah, bilirim,

Halûk omuzlardan aşağı inen saçlardan yanadır hep. Kocam gibi... Yani bütün erkekler gibi..."

"Yarın Ömer'in doğum günü. Öğle yemeğini dışarda yiyeceklim diyorum. Üstelik çocukların okulları da tatil. Hep birlikte gideriz. Sen lokantaları iyi bilirsin Süheylâ. Nereyi önerirsin? Ama modern döşenmiş, loş bir yer olmasın. Ömer hoşlanmaz sonra..."

"Sevgicigim, tayyörümü senin terzine diktirtmek istiyorum. Fikret birden giyimimle ilgilenmeye başladı. Vaktin varsa eğer, yarın beni götürür müsün? Hem senin de fikrini almak istiyorum."

"Hakan nasıl da boy attı bugündelerde. Halûk'a da söylediğim ya, ailinin veliaht prensi o. Hele akı, bilgisi... İnsanı şaşırtıyor doğrusu. Büyükbabası nasıl da övünüyor onunla! Yerden göze haklı bana sorarsan. Benim küçük Cem de ona benzer mi derisin? Şimdilik akı fikri oyunda ama..."

"Şekerim, altı numara tığını ödünç alabilir miyim? Ben de biraz elişi yapayım diyorum, öyle sıkılıyorum ki bugündelerde..."

Ablamdan gelen mektupları düşünüyordum:

"Orada neler oluyor, bilmek istiyorum," diye yazıyordu. "Sözgelimi Arif Hikmet beyin kızı, gelinleri nasıl yaşıyorlar? Daha doğrusu ne kadar mutlular? İyi yürekli, soylu, sizleri gözeten hanımlar olduklarını yazmıştım bana. Öyle sanıyorum ki, orada olsaydım benimle açıkça konuşurlardı. Neler anlatırlardı acaba? Onlara sormak isterdim, hayatlarımıza farklı kılan nedir? Yani parasızlık sorunu olmayınca, insanı kıskıvrak bağlayan töreler olmayınca, gülmek ayıp sayıldığından insan zamanla gülmeyi unutmazsa ve çok istediği şeyler gerçekleştiğinde bile artık istediği gibi gülmeyi beceremeyecek duruma, düşmezse... Çocuklarına da gülmeyi öğretmemekten korkmazsa... Bütün bunlar olmayınca insan nasıl yaşar? Ölesiye yorulmadan geçen bir günün sonunda neler düşünür insan? Geleceği güven altındaysa... Sakın yanlış anlama. Bir derdim yok benim. Kocam, çocuklarım var çok şükür. Daha ne olsun ki?.. Ama başka türlü bir hayat vardır elbette. Gerçek hayatı anlat bana. Herkesin her şeyi bildiği dünyada hayat nasıldır? Buralarda yaşlılar hayat bir düstür, dünya yalandır, derler. Yalan ol-

mayan bir dünya buldu mu orada? Düş olmayan, gerçek olan bir hayat... Anlatsana..."

Bence güzel bir hayat yaşayan (belki de ablamin dediği gibi gerçek hayat buydu) yalnızca Arif Hikmet beyle Hanımfendi idi. Onlar bu hayatı sevmişler, iyi bir hayat olduğu için çocukları ve torunları için de uygun görmüşler; onları, uygun buldukları hayatı kabule alıştırmışlar, belki de zorlamışlardı. Oysa, bana kalırsa, gelin hanımlar da küçük hanım da, hatta kocaları da benim kasabada tanadığım kişiler kadar bezgindiler. Kasabaların bekledikleri, bekleyip durdukları iyi-kötü bir şeyler vardı hiç değilse... Kendileri için beklerlerdi. Kendileri için beklemekten vazgeçmek zorunda kalınca çocukların için, daha sonra torunları için beklerlerdi. Bekledikleri önemli hiçbir şey kalmayıncı, hiç değilse hayatı kalabilmeyi beklerlerdi. Yaşadıkları hayat ne kadar tekdüze olursa olsun, şaşırtıcı, belki de tehlikele dolu bir geleceğin belirsizliği önünde, salt bu belirsizlikten ötürü heyecan duyabilirlerdi. Buna haklarıvardı hiç değilse.

Oysa küçük hanımların, küçük beylerin bekledikleri hiçbir şey yoktu. Zaten her şeyler vardi. Gelecekleri ise, bu gelecek bir sonraki gün kadar yakın bile olsa, Arif Hikmet beyce belirlenmişti. Arif Hikmet beyce belirlenen her şey öylesine kesin olurdu ki, olasılıklardan söz edilemezdi. Küçük hanımlar, küçük beyler, sahip oldukları onca şeyi, güven altındaki geleceklerini de umursamıyorlardı anlaşılan. İcten, rahatça, kendilerini tutamayarak gür kahkahalarla güldüklerini hiç görmemiştim. Gülmesini bilenler Arif Hikmet beyle torunlarıydı ancak. Öte yan dan onca övülen, imrenilen on dört yaşındaki Hakan bile artık gülmeyi unutmağa başlamıştı. Bir ağırlık gelmişti üzerine... Kababaklı oğlanları andırıyordu.

Ablama gerçek hayat üzerine ne yazabilirdim ki?

Bir bakıma biz, hizmetçi takımı, onlardan daha talihliydi. Televizyondaki ya da radyodaki şakalara rahatça gülebiliyorduk. Ahçı kadın, kapıcımız, bahçivan gibi görmüş geçirmiş kişilerin sözleri de az güldürmezdi bizi hani. Tabiî sesimiz fazla, çıkmazın diye kahkahalarımızı boğmağa çalıştık ama bu içten bir sevinç duymamızı engellemez, üstelik saklamağa çalıştıkça uzatırdık gülüşlerimizi. Sonra sonra bu neşe de bana

hüzün vermedi değil. Kapı yoldaşlarım eski alışkanlıklarını sürdürmek için gülüyordu sanki. Hayatlarının bir döneminde gülmemeyi, neşeli olmayı öğrenmişler, sevincin erdemine inanmışlardı da, bunu unutmamağa çalışıyordu. Ellerine geçen fırsatlardan yararlanarak alıştırma yapıyordu. Ama onların da değiştirebilecekleri bir şey yoktu. Onların da gelecekleri tüm ayrıntılarıyla Arif Hikmet beyce belirlenmişti. Güvenli bir gecekti bu. Ama kendilerine ait değildi. Gelecekleri de, tüm insan varlıklar gibi Beyefendiye aitti.

Zekiye

Konağa geldiğimden beri Hüseyin abiyi görmemiştim. Konakta, onu tanıyan kapı yoldaşlarımı sık sık soruyordum; onlar da “iyi insandır, baba adamdır. Beyefendi çok güvenir Hüseyin'e. En iyi işçileri ustaları o yetiştirmiştir,” diye anlatıyorlardı. Tabiî fazla konuşmuyorduk. İlişkilerimiz, çalışanlar arasında bulunması gereken arkadaşlığın, olağan bir işbirliği havasının ötesine geçmemeliydi. İşbirliği geneldi ve sınırları belirlenmişti. İşin en iyi biçimde görülmesini gerektirenden fazlası, kısacası sıkı bir dayanışma hoş görülmezdi. Dayanmamız gereken bir kişi vardı; o da patronumuzdu elbette.

Özel dostluklar bile kuramıyorduk aramızda. Sözgelimi ahçı kadın Sırma beni çok severdi. Kendi çocuğu olmadığından, oğlu yaşındaki bütün gençleri severdi, yakınlık duyarlı onlara. Bana arada ayran, süt, çörek, pasta verirdi gizlidene. Mutfakta kimse yoksa altına bir tabure sürer, arada yüzüme bakar gülümserdi. Söylediği tek cümle “ee, n'aber?” olurdu. Ben de “iyilik,” derdim yalnızca. Fazla konuşmak, bir şeyler anlatmak içimden gelmezdi. Kimseler görmeden sırtımı sıvazlar, “ha bakalım Halim,” derdi bir de. İşte hepsi buydu. Bana sevgisini böyle gösteriyordu. Ben de Sırma ablayı seviyordum, en çok ona güveniyordum. Kapıcı, bahçivan da iyi insanlar olmalıyıldılar ama onlara güvenemiyordum. Geceleri yatağa yattığında günde olaylarını, aklından geçenleri, düşüncelerimi, üzüntülerimi, sevinçlerimi bir bir Hüseyin abije anlatırdım. Anlatır, rathatlardım. Ablama mektup yazmaktan daha rahattı Hüseyin

abiyle böyle konuşmak. Çünkü ablama her şeyi anlatamazdım. Hem anlamazdı da zaten.

Konağa geldikten tam üç ay sonra Arif Hikmet bey beni Osman'la fabrikaya yolladı. Yan yolda steyşinden inip bir süre kaldırımda bekledik; sonra Osman'ın el ettiği bir kamyon, şoförün yanına bindik. Kamyonun kapısında, fabrikanın amblemi olan İŞ harfleri koskocaman yazılmıştı. Kamyon az sonra ana yoldan ayrılp dar bir yola saptı. Çevreme bakarken Hüseyin abiyle ilgili düşüncelerimi unuttum. Çünkü ağaçlıklı tepelerin arasından geçmekteydim. Gerçi konakta yesilin, ağaçın, çiçekin her çeşidi vardı ama demek ki, kırları özlemiştim. Nedir, az sonra o güzelim görünüm değişmeye başladı. İki yanımızda gene ağaçlar vardı ama bir başka türlüydüler şimdidi. Renkleri üzerlerine toz serpilmiş gibi donuktu. Üstelik kel kel olmuşlardı; onca ağaca karşın tepeler yeşil yeşil değil, kahverengi görünyordu. Gök de masmavi yaz göğü değişdi artık, bozarmıştı.

"Ne olmuş bu ağaçlara?" diye sordum Osman'a.

Osman ağaçların farkında değildi galiba; o da bana aynı soruyu yöneltti:

"Ne olmuş?"

Az sonra sorumu sürücü cevapladı:

"Fabrika bacalarından püsküren dumandan," dedi. "Duman asılıymiş de... Bitkileri yakarmış böyle. Ötede ocaklar da var. Zaten asıl ocaklar açılı böylesi oldu. Evvelden zararsızdı. Kokuyu duymadın mı?"

Sahiden yanık kokusuna benzer bir koku duyuyordum.

"Patron işçilerine süt yetiştirmek için süt fabrikası da kurdurmuş diye duydum." Sürücü anlatıyordu. "Böyle havada çalışanların süt içmeleri gereklimiş. Kanunda bile yazıyorum. İki bardak süt ne yapar ki adama?"

Uzaktan fabrikanın üç bacası görünyordu, o kadar ince ve zariftiler ki, bu boyla nasıl olup da devrilmediklerine şaşmaktan kendimi alamadım. Tepelerinden püsküren duman hiç uzayıp gitmeden önce sağa doğru kıvrılıyor, bir süre öylece kapkara bir tren katarı gibi yol aldıktan sonra aşağılara doğru parçalanıp dağılıyordu. Fabrika, tepelerle çepeçevre kuşatılmış bir çanağın

ortasına yayılmıştı. Öyle çok yapı vardı ki, bizim kasabayı bir araya toplasanız bu kadar etmezdi herhalde.

Fabrikanın giriş kapısı önünde durduk. Bekçi kulübesinden çıkan adam sürücüyle konuştu. Osman pencereden eğilip, beni göstererek,

“Beyefendinin adamıdır,” dedi.

“Biliyorum,” dedi bekçi de, “haber verdiler.”

Demir kapı açıldı, içeri girdik. Kamyon bizi tek katlı bir yapının önünde indirdi. Kamyondan inince o pis kokuyu daha çok duydum, genzim yandı. Her yan duman içindeydi.

“Her zaman böyle olmaz,” dedi Osman özür diler gibi, “bugün hava bastırıyor da.”

“Tabiî,” dedim ben de.

Sonra yapıya girdik. Ben koridorda beklerken Osman odalarдан birine girdi. Çıktığında,

“Sen burada bekle,” dedi. “Hüseyin abi şimdî gelecek.”

On dakika sonra Hüseyin abi geldi. Hem de tam öyle, kalın dudaklı, mavi gözlü, kır saçlı, hafif göbekli bir adamdan bekleyebileceğiniz bir coşkunluk içinde... Beni kucaklayıp bağına basmadığı kaldı bir, yüzüme öylesine tatlılıkla bakıyordu. Osman az sonra yanımızdan ayrıldı.

“Nasilsın bakalım, evlât?” diye sordu Hüseyin abi.

“İyiim sağolun.”

“İşine, konağa, bu kente alıştin mı bari?”

“Alıştim ya...”

“Seni seviyorlar mı konakta?”

“Bilmem ki...”

“Seviyorlardır elbette,” dedi babacan bir tavırla sırtına vurarak, “İyi çocuksun sen.”

Yapıdan çıkarken de,

“Nasıl,” diye sordu, “çok büyük değil mi bizim fabrika?”

“Öyle.”

“Memleketin en büyük seramik fabrikasıdır bu bizimkisi.”

“Hepsi de Beyefendinin mi?”

“Yoo, ortakları da var. Ama çoğu Beyefendinin... Sana bir şey diyeyim mi, devlet bile ortaktır bu fabrikaya.”

Bunu söyleken, devletle ortaklık kuran kendisiymiş gibi

böbürleniyordu. Ben de övünç duyuyordum. Neyle, neden ötüyü övdüğüümü bilmiyordum ama övünüyorumdum işte.

Hüseyin abi, beni çevredeki en yüksek yapının kapısından içeri sokup bir süre yürüttükten sonra kocaman, loş bir mağara ağızının önünde durdurarak,

“İşte sarayım,” dediğinde duyduğum övünçten haykıracak hale gelmiştim.

Tabii mağara ağızı filan değildi bulunduğuımız yer. Ama aklıma ilk gelen, içinde, ağızından alevler fışkıran yedi başlı canavarın oturduğu mağaraları anlatan masallar olmuştu. Böyle bir sanı, bana övünç değil, korku vermeliydi aslında. Hoş, duyduğum şeye övünç denmezdi elbette; şimdije dek duymadığım, tatmadığım bir duyguya ne ad vereceğimi bilemiyordum. Ayağımın altındaki demir ızgaralar sarsılıyor, bedenime berbat bir titreşim yayılıyor, korkunç bir uğultu, nereden geldiğini kesti-remedigim bir homurtu duyuluyordu. Loşluğa, o tuhaf mağara havasına karşın, içerişi dayanılmaz derecede sıcaktı.

Hüseyin abi, biz içерlere doğru yürüken kulağımın, dibinde birtakım adlar mirildanıyordu:

“Masse bölümü... sipirey... dirayır... ünite...”

Onun böyle rahatça yürümesi, konuşması tuhafıma gidiyor-du. Birtakım adamlar da orada, burada sakin sakin gidip geliyor, işlerini görüyorlardı. Az sonra, hemen sonra şaşırtıcı şeyler, olağanüstü kötülükler olacak, başımıza bilinmedik, çaresiz belâlar yağacaktı. Benim nasılsa oraya geldiğim şu anda hem de... Bir raslantı sonucu uğradığım sırada. Oysa ötekiler yıllardır buradaydılar. Onlara bir şey olmuyordu da, tam ben geldiğimde...

İşte ille de karşılık vermem gereken kötü, pis... yok değil, belki yalnızca şiddet dolu bir olay patlak vermek üzereydi. Gürlütlü, koku, sıcak, ayaklarımın altındaki betonun boyuna titreyip durması karşı koymaya itiyordu beni. Tıpkı çocukluğun-daki gibi... Ustasından dayak yiyan bir çırak görmüştüm. Usta iri ve güçlü, hayvan gibi, çıraksa henüz çocuktu, sıskanın tekiydi. Oğlanın ağızı burnu kanamıştı. İşte o zaman da aynı şeyleri duymuş, dayanamayıp yerden bir taş almış, rastgele bir pence-reye fırlatmıştım. Cam kırılmış, bir güzel dayak yemiştim. Ama aldırmamışdım.

Taşı neden adama değil de, bilmemişim, olayla hiç ilgisi bulunmayan suçsuz birinin penceresine fırlatmıştım acaba? Ustadan korktuğum için mi? Beni de döver diye mi? Hayır. Zaten amacım ustadan öç almak değildi. Neydi peki?

Artık çocuk değildim. Yerden bir taş alıp, o kadar büyük, o kadar sıcak, o kadar gürültülü, öylesine ezici olmayı asla haketmemiş bulunan yüksek fırına atamazdım. Kendimi tuttum.

Üç-beş adam boyundaki silindirler dönüyor, bileğim kalinlığında dişiler birbirini iteliyor, ötelerde karanlığın ortasına doğru belli aralarla kıpkızıl bir kor sütunu fişkiriyor, çevresine binlerce kıvılcım serpiliyor.

“Buradan ben sorumluyum,” diye anlatıyordu Hüseyin abi. “Oğullarım da burada çalışırlar. Bak, işte Kadir, şuradaki de Samim.”

Ellerini boru gibi yapıp seslendi. İki delikanlı işlerini bırakmadan elliyeyle bir selâm gönderdiler. Yüzlerini pek seçemedim.

Oradan çıktıktan sonra bir başka yapıya geldik. Hüseyin abi beni “satış bürosu”na götürdü. Oradaki adamlı tanıştırdı. Satış memuruymuş, adı da Orhan’mış.

“Beyefendi size bilgi vermiştir,” dedi Hüseyin abi adama. “Onunla siz ilgilenecekmışsınız.” Sonra bana döndü, “ögle yemeğini Orhan beyle birlikte fabrikada yersiniz. Akşam paydosunda Kadir gelir seni alır. Akşama bize bekliyoruz.”

Akşama kadar satış bürosunda kaldım. Yapılan işlemleri gördüm. Satış memuru bana yapılan işler hakkında bilgi veriyordu. Paydos zilinden sonra üzerinde işçi tulumuyla Kadir geldi. Elimi siki.

“Hos geldin,” dedi.

Gözleri, yayvan burnuyla babasına benziyordu. Ama babası gibi sıcak kanlı değildi. Bütün davranışları soğuk ve ölçülüydi. Gene de salt Hüseyin abinin oğlu olduğu için sevdim onu. Fabrikanın arkasından dolaşıp önlerinde ikişer metre karelik bahçeler olan küçük evlerin bulunduğu bir alana geldik. Ne var ki, bahçeler ekili değildi; toprağı kaplayan otlar ise çoktan sararmışlar, daha doğrusu kararmışlardı. Kapısına belki de vaktiyle hanımeli olan kuru, şimdi tozlanmış dallar sarılmış ev Hüseyin abilerinkiydi. Güler yüzlü şişman bir kadın karşıladı bizi.

“Hoş geldin evlâdım,” dedi bana.

Elini uzattı, öptüm.

“Siz içeri girin, benim mutfakta biraz işim var.”

Temiz, sade döşenmiş bir odaya girdik. Odada bir sedir, üç koltuk, bir radyo ve televizyon, bir dolap, masa ve sandalyeler vardı. Kadir beni odada yalnız bırakıp çıktı. Onbeş-yirmi dakika sonra Hüseyin abi iki oğluyla odaya girdi. Yikanıp temizlenmişlerdi. Yüzleri parlıyordu, saçları hâlâ ıslaktı.

O sırada sokak kapısı açıldı. Kısa boylu, kara saçlı bir kız girdi içeri.

“İşte bizim Zekiye Sultan da geldi,” dedi Hüseyin abi. Kızını her görüntüste, sanki ondan aylarca uzak kalmış gibi seviniyor muydu acaba böyle? Her defasında hemen boynuna atılıp bağıra na basmamak için güçlükle mi tutuyordu kendini? “Zekiye, işte memleketlimiz Halim bu,” diye sürdürdü konuşmasını gözleri hâlâ parlayarak. Zekiye elimi sıkarken de anlattı. “Zekiye seramik bölümünde çalışır. Bir çizgi çeker, bir çiçek boyar, görsen ressam sanırsın. Bu yüzden atölye şefinin gözdesidir.”

“Baba,” dedi Zekiye sitem ederek.

“Övülmekten de hiç hoşlanmaz nedense. Hadi gir içeri de, saçını başına topla, üstünü değiştir, öyle gel. Gene geç kaldıñ. Annen mutfakta yalnız başına kahroluyor.”

Her şey ne güzel, ne tatlı ve uyumluyuðu! Böyle bir aile yaþantısı sürdürmek ne büyük mutluluktu kim bilir! Kim bilir kaç dakikadır böyle sıritip durmaktaydım. Allah vere de Kadir’le Salim –hele Salim, eni konu aşık suratlıydı– bu iki ciddi çocuk beni kınamasalardı!

Hüseyin abinin karısı Fatma abla tatlı, neşeli bir kadındı. Ama fazla konuşmuyor, konuşma hakkını başkalarına bırakıyor, bütün gün ayrı kaldığı ailesinin konuşmalarını dinlemekten hoşlanıyordu. Olanca ilgisini de tabakların dolup boşalmasına yöneltmişti. Önce benimle ilgilenip bir-iki soru sordular. Sonra Salim babasıyla tartışmaya başladı. Fabrikayla ilgili anlamadığım teknik konular üzerindeydi tartışma. Az sonra Kadir de söze karıştı. Birden kontaktaki sofrabası konuşmalarımızı düşündüm. Orada da böyle olurdu, özel dertlerimizi, sıkıntılarımı z kendimize saklardık. Genellikle iş konuşurduk. Havuzların

temizlenmesi, gül bitlerinin ayıklanmasından tutun da nerdeyse soğan doğrama tekniğine varincaya kadar değişik öneriler getirirdik. Zekiye sesini çıkarmadan yemeğini yiyordu. Bir ara,

“Yeter artık,” dedi. “bilmem ne fosfattan da silikattan da bıktım. Bugün olsun fabrikayı unutamaz mısınız? Bir konuğumuz var.”

Zekiye'nin böyle biraz sertçe araya girmesi tepkiyle karşılanmadı neyse ki. Ama bu kez de herkes sustu. O zaman Zekiye bana döndü:

“Evinizi, memleketinizi özlüyor musunuz?” diye sordu.

“Evet. Hem de pek çok. Daha doğrusu asıl ablamı özlüyorum.”

“Ya annenizi, babanızı? Ben olsam ağabeylerimden çok onları özlerdim.”

“Annem babam çoktan öldüler,” dedim.

“Yaa! Çok özür dilerim, sormamalıydım.” Sonra hemen lâfi değiştirdi. “Buraya geldiğiniz memnunsunuzdur herhalde.”

“Evet, tabii. Tabii memnunum. Orada işim gücüm, yoktu. Ağabeylerimin dükkânında çalışırdım ama ben olmasam da onlar idare edebilirlerdi pekâlâ. Yani üç kişi fazlaydı dükkân için. Beyefendi beni buraya çağırmasaydı ne yapardım bilmem?”

“Konakta mı kalıyorsunuz?”

“Evet.”

“Sıkıcı değil mi konaktaki hayat?”

“Ne biçim sorular bunlar?” diye araya girdi Salim, “Halim'in canını asıl sen sıkacaksın bu sorularıyla. Hem konaktaki hayattan bize ne?”

“Ne olur konaktaki hayatı sorarsam? Konağın bir doku-nulmazlığı mı var? Hep fabrikadan söz edecek değiliz ya. Hem belki konaktaki hayat daha renkli, daha ilginçtir. Belki de daha gülünçtür.”

Bu kez Hüseyin abi Zekiye'nin sözünü kesti:

“Bu akşam neyin var, anlamıyorum.” diye çıkıştı. “Saçma sapan konuşmağa başladın birdenbire. Şu televizyonu aç bari.”

“Beyin yıkama saatimiz geldi. Karnımız doyunca önce elimizi, ağızımızı, sonra da beynimizi yukarız. Temiz çocuklarız biz.”

Kalktı, televizyonu açtı. Yerine otururken,
“Kasabada televizyonunuz var mıydı,” diye sordu.
“Hayır. Bizim oralara televizyon gelmedi daha. Gelecek yıl
paket yayına geçirilirse belki...”

“Televizyon iyi bir şey değil mi?”
“Evet. Eğlenceli. Vakit geçiyor.”

Alıştığım bir karşılıklı konuşma değildi bu. Sanki soruya
çekiliyordum. Tedirgindim ama soruların da insanı tedirgin
edebek yanı yoktu; ne soruların, ne de karşısındaki uysal görü-
nüşlü küçük kızın.

“Kasabadaki evinizde nasıl vakit geçirirdiniz?”

Hüseyin abi gene araya girdi.

“Kızım, yeter artık. Sikma çocuğu. Rahat bırak.”

“Zararı yok Hüseyin abi,” dedim. “Sıkıldığım filan yok. Ko-
nuşmasını severim ben. Konuşma fırsatı da öyle her zaman geç-
miyor elime. Konak halkı ne de olsa yabancı.”

“Anlatın öyleyse,” dedi Zekiye buyururcasına. “Merak edi-
yorum. Bizden farklı durumda olanların nasıl yaşadıklarını me-
rak ediyorum.”

“Konaktakiler bitti, şimdi sıra kasabadakilerde,” dedi Ka-
dir. Bu kez şakacıydı.

Ablamın mektubunu düşündüm.

“Herkes birbirinin yaşantısını merak ediyor,” dedim, “Kim-
se memnun değil mi yoksa hayatından? Bizimkinin bir özelli-
ğii yoktur ki. Ne anlatayım? Biz halimizden memnun sayılırdık
tabii ama şimdi size anlatsam sıkıcı gelir. Gün, işe, çalışmakla
geçerdi. Dükkanı gelen gidenle oyalanırdık. Çoğunu tanırdık
müşterilerin. Birbirimizle şakalaşırdık. Akşamları radyo dinler-
dik. Bazı akşamlar komşular gelirlerdi. Bir sürü şey konuşulur,
dedikodu edilirdi. En çok abimin çocukları eğlendirirdi bizi.
Onlar yatınca biraz canımız sıkılırdı.”

“Burada daha da çok sıkılırsınız gün gelir. Ne kadar oldu ki
siz buraya geleli?”

Hepsi garip bir gerginlik içinde dinliyorlardı Zekiye'yi.
Sanki tehlikeli bir durum vardı; az sonra tatsız bir şey olacak-
tı. Televizyondaki filmleri hatırlıyordu. Sanki Zekiye bir ip ya
da trapez cambazıydı. İlk kez gösteriye çıktı. Çevresinde-

kiler başaramamasından korkuyorlar ama karışmağa da çekiniyorlardı, öylece sessizce bekliyorlardı.

“Üç ay oluyor,” dedim.

“Üç ay daha geçsin sıkılırsınız.”

“Neden sıkılacakmış?” diye sordu babası, “İşi olan insanın canı sıkılmaz.”

“Evet, bu doğru. Kasabada boş zamanınızvardı herhalde. Burada boş zaman diye bir şey yoktur. İşiniz bittiğinde televizyon başlar. Ya da kantindeki toplantılara gidersiniz. Radyo oyunlarında dinlediğiniz, televizyonda seyrettiğiniz içi sıkılan zengin kızlardan değilim ben. Ama birileri beni boyuna idare ediyor. İşte buna gelemiyorum.”

“Genç bir kızın sen yavrum. Elbette seni idare edeceğiz.” Fatma abla ilk kez söyle karışıyordu. “Baban, ben, abilerin hepimiz sana karışıyoruz. Ama ne yapalım, bizim gözümüzde çocuksun daha. Akıllısın, yeteneklisin, seninle övünüyoruz ama ailemizin en küçüğüsün!”

“Ne de küçük ya,” dedi yüzü hep aşık olan Salim, bu kez gülümseyerek ve bir uzlaşma yolu bulmağa çalışarak. “Baksanız, kürek kadar dili var.”

Zekiye ailece yapılan bu iyi niyet gösterisinden hiç etkilenmedi.

“Sizler beni sıkmadınız hiç,” dedi. “Yasaklar koyduğunuzda boyun eğiyorum. Çünkü hakkınız bu. Sizler yabancı değilsiniz. Ama başkaları da var. Başkalarının tüm hayatını yönetmesine dayanamıyorum.”

“Zekiye,” dedi annesi, “yavrum sen yazgına boyun eğmeyi hiç bilmedin.”

“Yoo, yanlışlıyorsun. Ben yazgımı boyun eğirim. Eğer bu bir yazgı olsaydı gene eğerdim. Boyumun kısa olusundan yakınıyor muyum? Hayatın doğal güçlerine boyun eğirim seve seve. Ama birtakım insanlar bir yazgı gibi egemen olmağa kalkışırlarsa, bu sıkıcı oluyor, dayanamıyorum.”

“Zekiye,” dedi Salim, güleryüz göstermekten vazgeçerek. “Yeter artık! İleri gidiyorsun!”

Zekiye sustu. Oysa onu kimsenin durduramayacağını, yıldıramayacağını sanıyordu. Ne var ki, Zekiye'nin suskunluğu sürdürmedi. Konuşmasını bir başka biçimde sürdürdü:

"Ablanızın canı sıkılır mı hiç? Yani benim gibi?"

"Sanmam."

Acaba ablamı anlatabilir miydim onlara? Buna hakkım var mıydı? Evli bir adamla nikâhsız yaşadığını, ondan çocukların doğurduğunu, ablamin günahkâr bir kadın olduğunu... O zaman belki de evlerine almazlardı artık beni. Ablamın evli olduğunu söylesem, bu yalanla ablamı incitmiş olmayacak miydim, sanki onu kendim de ayıpliyormuşum gibi... Üstelik onlar kendilerini evli sayıyorlardı, ben de öyle.

"Ablam üç çocuklu bir çiftçi ile evlidir," dedim sonunda kararımı vererek. "İki tane de kendi çocuğu var. Hem ev işe-riyle uğraşıyor, beş çocuğu bakıyor, hem de hayvanlarla, bostanla, bahçeye uğraşıyor. Oğlanlar — eniştemin çocukları — çok yaramazdır. Annesiz büyüdüklерinden... Ablam çok yoruluyor. Ayrıca bunca işin üstesinden gelecek kadar güclü ve becerikli de değildir. Ayağına bir şalvar geçiriyor koşuturup duruyor. Soluk soluğa kalıyor. Yüzü ya fazla kırmızı oluyor ya fazla sarı. Saçları yüzüne dökülüyör, o da yazma bağlıyor bu yüzden. Oyalı güzel yazmaları, tülbentleri var. Eniştem ona hep Bursa'dan terlik getirtir ama terlikleri de çabuk eskiyor. Gene de eniştem 'tokyo giydiğini görmeyeyim' der ablama. Bana kalırsa ablam mutlu. Bana bu konuda bir şey söylemedi ama demesine gerek yok. Çünkü eniştem çok iyi bir insan. Hayvanları, bahçeyi, bostanı seviyorlar ikisi de."

"Görüyorsun, herkesin hayatı zor," dedi Fatma abla kızına.

"Evet, zor. Ama Halim'in ablası özgür. İnsanın kocasına, evine, hayvanlarına, kendi yürüttüğü işine bağlı olması, bu yüzden yorulması özgürlüğünü engellemez. Özür dilerim, gene yasak bölgeye girdim. Televizyonun sesini açalım da, televizyon mutluluğumuz başlasın bari. Yarın da kantin mutluluğumuz var. Bir gün istersen onu da dene Halim. Bizimle birlikte kantindeki toplantıya gel."

Benimle ilk kez 'sen' diye konuşmuştum. Birden yüreğim hopladı. Zekiye yerinden kalktı, televizyonun sesini yükseltti. Sonra kahve yapmak için mutfağa girdi. Biz de dizi filmlerden birini izlemeğa başladık hiç konuşmadan.

Film bitince kalktım. Kadir beni otobüs durağına kadar

geçirdi. Dönüş yolunda hep Zekiye'yi düşündüm. Söyledikleri- ni hem çok iyi anlıyor, hem hiç anlamamıştım. Haklıydı haklı olmasına da, bütün bunlara karşı çıkmayı hiç düşünmemiştüm ben. Küçük bir işçi kız neye, ne kadar ve nasıl karşı koyabilirdi? Hem neyi değiştirdi ki karşı koymak? Yazgısına boyun eğmeye razıysa eğer, yaşadığı şu hayat yazgısı değil de neydi?

O gece ilk kez uyku tutmadı beni. Hem kendime böyle yakın insanlar dost insanlar, bir aile bulmanın verdiği mutluluktan hem de kafamı altüst eden düşüncelerden ötürü. Bir yandan Zekiye'nin esmer, küçük yüzü (ne kadar da ince bir yüzü vardı Tanrıml!), büyük kara gözleri (gözleri yüzünün yarısını kaplıyordu sanki), kısa boyu, biçimli elleri (öteki kadınlar gibi konuşurken ellerini oynatıp durmuyordu öyle; arada bir tek kesin, belirgin ama küçük bir hareket, tamam!) gözümün önünden gitmiyor, onu düşündükçe içim isınıyor, göğüm yanıyordu.

Zekiye ile karşılıklı konuşmak ne güzeldi! Gerçi konuşmalarımız boyuna kesilip durmuştu ama olsun. Ablama uzun mektuplar yazmak da hoşuma gidiyordu gerçi. Ne var ki yazmak, karşılıklı konuşmanın yerini tutmazdı hiçbir zaman; özellikle Zekiye ile konuşmanın... Bunu, o akşam anladım. Ve ablama karşı suç işlemiş gibi oldum. Ablama beni bağışlaması için, içimden yalvardım. Çünkü şimdkiye dek hiçbir şey ablamlı beraber olmak, onunla konuşmak kadar mutluluk vermemişi bana. İşte o akşam bir başkası çıktıktı karşıma. Küçük bir kız... Birlikte aynı şeylerin düşünüyorduk, duyuyorduk. Tamamen denmese bile aşağı yukarı... Olsun, daha çok konuştuğu daha iyi anlaşırdık. Zekiye ile rahatça konuşabilmeyi ne kadar isterdim! Acaba ailesi izin verir miydi? Yoksa bana da ikide bir "sus" derler miydi? Konaktaki hayatı anlatmağa başlasam, kendi görüşlerimi de ekliyerek — Zekiye gülerdi anlattıklarına — ama onlar ne derlerdi?

O geceden sonra yatağa yatınca Hüseyin abiyle değil, Zekiye ile konuşmağa başladım. Ama Zekiye ile konuşurken daha dikkatli olmak zorundaydım. Hüseyin abiye olduğu gibi, akıma geleni aktaramıyordum ona. Sözlerimi, anlatacağım konuları titizlikle seçiyorum, Zekiye'nin beni aptal bir kasabali gibi görmemesi için elimden geleni yapıyordum. Zekiye ile ablamlı ol-

duğundan daha rahattım gene de. Çünkü ablama tüm gerçeği, hele Zekiye ile beraberliğimizden sonra daha çok farkına vardiğim gerçeği anlatamazdım. Ablam zengin insanların, iyi insanlar olduklarına inanıyordu nedense. Ya da bir insan için iyi deyip geçmişenin her zaman, her durumda kurtarıcı olmadığını bilemezdi. Hem benim iyi, mutlu bir hayat yaşadığımı inanmasını istiyordum. Onu üzmeğe hiç niyetim yoktu. Bir başka korum daha vardı: Ablam, benim anlattıklarımın etkilenip ona göre bir şeyler yazarsa... Konağa gelen mektupların açılıp okunduğundan kuşkuluyordum. Ablama bu durumu da yazamazdım, üzülürdü sonra.

Yazık ki ablam, yavaş yavaş hayatımdan çekilmeğe başlamıştı. Buna önceleri çok üzüldüm; bu yüzden kendimi suçladım durdum. Var gücümle gene eskisi gibi ablama bağlanmaya çalıştım, olmadı. Yoksa ablamin korkusu gerçekleşecekti miydi? Ben bir daha kasabaya, ablama dönmeyecekti miydim? Ablamdan, eniştemden, yeğenlerimden utanacak mıydım? Tanrı korusun! "Eğer geçmişimi, sevdiklerimi unutacaksam beni şimdiden cezalandır Tanrı," diyordum içimden. Öte yandan ablama duyduğum sevginin yoğunluğundan bir şey yitirmemesi de avutuyordu beni. Değişik yaşama koşulları içindeydi artık. Benim başka insanlar, başka dostlar aramam olağandi. Başkalarını sevmem, ablamı sevmemi engellemedikten sonra ne zararı vardı başka insanlara bağlanmanın? Bu durumuma ablam da anlaşış gösterirdi elbette. O her şeyi anlardı zaten. Zekiye'yi de anlardı. Ama ablama Zekiye'den söz edemezdım. Tutar, bu konuda bir şeyler yazar, Arif Hikmet bey de okurdu. Olacak iş mi?

Ertesi gün Arif Hikmet bey beni yanına çağırttı. Çalışma odasının bahçeye bakan kapıları açıktı. Kendisi çimenlikteki koltuklarda oturuyordu. Telefonu yanındaydı. Bir yandan ihlamları içiyor, bir yandan okuyordu. Beni karşısına oturttu. Sonra zile bastı, bana da bir ihlamları getirmelerini söyledi. Ihlamları sevmediğimi söyleyemezdım tabii. Zaten o da isteyip istemediğimi sormamıştı.

"Nasıl," diye sordu, "dünkü ziyaretinden memnun musun?"

"Evet efendim."

Konağa geldiğimde bana kibar konuşmak için gerekli sözükleri öğretmişlerdi. Alışmam kolay olmamıştı ama işte onlar gibi konuşabiliyordum artık.

“Fabrikayı beğendin mi?”

“Çok büyük efendim.”

“Gezdin mi?”

“Hüseyin abinin işi vardı. Aslında gezmek istiyordum ama tabii kimsenin bana ayıracak zamanı yoktu.”

“Haklısun. Kimsenin yitirecek zamanı yok... Fabrikada çalışmak ister miydin?”

“İsterdim efendim. Makinaları severim.”

“Fabrikadaki iş, makinalar sana göre değil. Duman ve asit ciğerlerin için zararlı olabilir. Ne de olsa ağır bir hastalık geçirmişsin. Zayıfsın da. Zaten el işlerinden çok masabaşı işlerine yatkınsın. Daktilo kullanmayı da hemen öğrenmişsin. Hesabın iyi. Yakında sana fabrikada iş vermeyi düşünüyorum ama büro işi olacak bu.”

“Olur efendim.”

“Akşam yemeğini Hüseyinlerde mi yedin?”

“Evet efendim.”

“Nasıl geçirdin akşamı onlarla? Memnun musun?”

“Evet efendim, çok memnunum. Hüseyin abi de ailesi de çok iyi insanlar.”

“Evet, iyidirler. Çok da çalışkanırlar. En güvendiğim adamlarım arasındadırlar. Çocuklar da tíkki babalarına benzıyorlar. Disiplinli, çalışkan, güvenilir, söz dinler delikanlılar. Oğullarının yetişmesinde Fatma hanımın emeklerini de unutmamalı.”

Arif Hikmet beyin, Zekiye'den de söz etmesini bekledim ama o Zekiye adından habersiz görünüyordu.

“Bundan sonra haftada iki kez, salı ve cuma günleri fabrika gideceksin. Salıları ve cumaları daha erken kalkarsın artık. Yol uzun, biliyorsun. Aktarma da yapman gerekiyor. Saat tam dokuz buçukta fabrikada olmalısın. Simdilik bu gecikmeye göz yumamızı. Satış bürosunda çalışacaksın. Yavaş yavaş fabrika-yı da gezersin. Fabrika yaştısına alışman, orada yaptığımız iş hakkında, makinalar hakkında bilgi sahibi olman gereklidir. Bili-

yorsun, sen benim memleketlimsin. Herkesten daha iyi olmalı, daha çok çalışmalısın."

"Başüstüne efendim."

"Evden haber alıyor musun?"

"Aliyorum efendim."

"Ağabeylerinle aran pek iyi değil galiba. Sana yazmıyorlar."

"Onlar mektup yazmayı pek sevmezler efendim. Halamın okuması vardır ama yazması yoktur."

"İhlamurunu içsene, soğuyor."

"Peki efendim."

"Demek bu yüzden ablanla mektuplaşıyorsun."

"Evet efendim."

"Ablanın uygun bir hayat sürmediğini biliyorum."

Bir cevap bekler gibi durdu. İhlamurunu bitirdi. Ben sesimi çıkarmadım.

"Öyle görünüyor ki, sen ablanın durumuna aldırırmıyorsun."

Gene sesimi çıkarmadım. Ne söyleyebilirdim ki?

"Ablanın bir adamla nikâhsız yaşamamasını uygun bulmuyorsun, umarım."

"Hayır efendim."

"Ama ablanı seviyorsun."

"Evet efendim, ablamı severim. Annemiz ben çok küçüğen öldü. Ablam bana analık etti."

"Bağışlamak, hoşgörü erdemdir belki. Birçokları öyle düşünlürler. Ben onlardan değilim. Hem bağışlamak büyüklerin işidir. Umursamazlıksa ahlâk yönünden bir noksanlıktır. Sen bağışlayacak yaşa gelmedin daha. Ablanın durumunu bilmezlikten gelmekle yetiniyorsun belki. Senin yanında görmememezlikten gelmek, alırdırmamak ve bunu bir alışkanlık haline getirmek hoş değil. Ben ahlâka, törelere önem veririm. Aile yasalarına saygı duyarım. Ahlâk, aile her şeydir. Çok sevdığımı bildiğin Hüseyin de benim gibi düşünür. O da benim gibi ahlâksızlığı hiçbir zaman bağışlamaz. Hoşgörü sahibi olduğunu da hiç sanmıyorum. Ablanı sevmene engel olacak değilim elbette. İstesem de olamam zaten. Ama bu sevginin senin için zararlı, hem de çok zararlı olabileceğini hiç düşündün mü?"

"Hayır efendim."

"Ben düşündüm. Bundan sonra sen de düşünsen iyi olur. Ahlâksızlığı, törelere saygısızlığı hoş görmek, bir gün insa-nı aynı ahlâksızlığı yapmağa götürebilir. Yanlış anlama sakın. Ben yalnızca bir olasılıktan söz ediyorum. Senden hoşnudum. İleride başarılı bir işçi ya da memur olacaksın. İlerlemen, adam olmanı engelleyecek en küçük bir olasılığı bile görmememezlikten gelemem. Seni korumak, yetiştirmek görevim benim."

"Sağ olun efendim."

"Burada herkes birbirinin üzerine titrer. Ben hepinizin üzerine titrerim. Senin ve geleceğinin üzerine titriyorum. Sen de kendini harcamamalısın. Buna asla izin vermem zaten."

"Sağ olun efendim."

"Hadi, artık gidebilirsin."

Onun hakkında bir şeyler düşünmem gerekiirdi; ne bileyim kızmam gerekiirdi. Elbette kızmıştım. Tabiî kızmıştım ama yeterince çok kızmamış, kızamamış miydim, neydim? Sersem sersem sekreterin odasına girdim. Gazetelerdeki işaretlenmiş yerleri kesip yapıştırmağa başladım. Kupürlere göz gezdirmem, okumam gerekiyordu ama okuduğularımı anlayacak halde de-gildim. O günlük bu görevimi yapmadım. Belki de kızgınlığımı ancak bu yolla gösterebilecektim. (Kime?)

Zekiye ile konuşmak istiyordum. Mutlaka konuşmak istiyordum. Arif Hikmet beyin söylediklerinin beni nasıl üzdügüünü Zekiye'ye anlatmaliydim. Mutlaka anlatmaliydim. Çünkü o anlardı. Beni bir tek o anlardı. Biliyordum bunu. Ama kupürlerle uğraşırken konuşamazdım ki... Sonra olur ya, bir yanlışlık yapardım. Zekiye ile baş başa kalacağım bir saat kollamalıydım.

Yemekten sonra sekreterin okumamı söylediğい gazeteleri alıp odama geldim. İki saat zamanım vardı. Arif Hikmet be-yin isteği üzerine dünyada ve memleketimizde olup bitenler hakkında bilgi sahibi olmak için gazete okumak zorundaydım. Sekreter, bazan küçük broşürler, kitaplar da veriyordu. Okuduk-larından pek bir şey anlamıyordum ama sekreter, gayret eder-sem, günün birinde anlamağa başlayacağımı söylüyordu.

O gün gazeteleri hemen okumağa başlamadım. Çünkü önce Zekiye ile konuşmak istiyordum. Yatağımın üzerine oturdum. Zekiye karşısında dururken yatağa uzanacak degildim elbette.

Yalnızca oturdum. Yatağımın yanındaki iskemleye de o oturdu. Sabahleyin olanları bir bir anlattım ona.

“Benimle böyle konuşmağa hakkı yoktu,” dedim, “Ablamdan ona ne? Hem benim ablam ahlâksız filan değildir. Ben böyle düşünüyorum. Ahlâksızlık başka bir şeydir. Ahlâksızlık nedir, şimdi tanımlayamam ama kötü bir şeydir işte. Kisacası ablam böyle bir şey yapmamıştır, kötü bir şey yapmamıştır, eniştem de. Hem ben Arif Hikmet beyin söylediğ gibi ablamı bağışlamağa kalkmış değilim. Suçu yoktu ki, bağışlayayım... Yaptığı işi görmezlikten de gelmiyorum. Söyle haksız mıymışım? Sence ablamın yaptığına ahlâksızlık denir mi?”

“Hayır,” dedi Zekiye, “denmez.”

“Sahi mi? Hatırım için böyle konuşmuyorsun ya?”

“Hatırın için konuşmuyorum. Ama babama bundan söz etme sakin. Babam biliyor durum, biliyor ve típkı Arif Hikmet bey gibi ablani ayıpliyor. Gene de sana bu konuda bir tek söz söylemeyecektir. Buna eminim.”

“Benim de ahlâksız biri olduğumu düşünmüyorsun, değil mi?”

“Elbette düşünmüyorum.”

“Eniştemi ayıplamıyorum, yani onu ayıpladığım için böyle konuşuyorum sanma ama ben kimsenin kızını, kardeşini ayartmam. Arif Hikmet beyin benim için kaygılanması gereksiz.”

“Evet, sen kimsenin kardeşini, kızını ayartmazsan ama bu konuda böyle kesin konuşma gene de.”

“Yani sence...”

“İnsanın başına her şey gelebilir. Ablanın başına geldiği gibi. Bunu unutma. Kimse ben şunu yaparım, bunu yaparım diye böbürlenmemeli.”

“Doğru. Bak, çok sevindim. Demek benimle arkadaşlığını sürdürdüreceksin.”

“Elbette. Ne zaman geleceksin bize?”

“Cumaya.”

“İyi. Cumaya görüşürüz. Hangi yemeği seversin, söyle anınam onu pişirsin.”

“Mantıyı çok severim. Konakta da hiç mantı yapmıyorlar nedense.”

"İyi. Cumaya bizde mantı yersin öyleyse. Üstelik annem mantayı iyi yapar."

Artık rahatlamaştım. Sevinç içinde gazeteleri okumağa başladım. Ve tuhaftır, bu kez birçok konuyu eskisinden daha kolay anladım.

Gazeteleri bitirmek üzereydım; aklım bir başka şeye takıldı: Acaba ablama Arif Hikmet beyle konuştuklarımı yazmalı mıydım? Çünkü öyle görünüyordu ki, ablama sık sık mektuplaşmam hoş karşılanmamaktaydı. Arif Hikmet bey, yaptığı uyarayı umursamayan bir adama asla güvenmezdi. Bağışlamayı da sevmediğini söylememiş miydi zaten? Beni de bağışlamazdı elbette. Patronumdu, isterse beni işten atar, S...'ye geri gönderirdi. "Ben herkesin üstüne titrerim. Böyle olunca kendini harcamalısın." Peki, ablama bütün bunları yazabilecek miydim? "Ben seni çok seviyorum. Benim gözümde hiç bir kusurun yok, ne senin ne eniştemin ama..." diyebilir miydim ablama? "Bana daha seyrek yaz. Üstelik mektuplarında bana olan düşkünlüğünü, ilgini gösterme sakın. Sakla!" diyebilir miydim? Aslında onu uyarmam da gerekiyordu belki. Onun tüm içtenliğiyle yazdığı satırları bir yabancının, Arif Hikmet bey gibi bir yabancıının okuması pek kötü, acı, dayanılmaz değil miydi? Ama bu sakıncayı da ablama bildirebileceğimi hiç sanmıyorum. O zaman, ablam üzülürdü. Onun üzülmesi ise dünyada en son göze alabileceğim bir şeydi.

Gene Zekiye'yi çagırdım.

"Kusura bakma," dedim, "seni gene rahatsız ediyorum."

"Biz arkadaşız." dedi. Acele koşup gelmişti işte. Mavi iş önlüğü üzerindeydi, ellerinde boka lekeleri vardı.

"Arkadaşız arkadaş olmasına da, koşup gelen hep sen oluyorsun. Ben de senin için bir şeyler yapabilmeliyim ki..."

"Boşuna kaygılanma, ilerde neler olacağını nasıl bilebilirsin. Hiç belli olmaz, senden gücünün üstünde bir şeyler bile isterm belki."

"Sahi mi? Sahi ister misin? Bense bana ihtiyacın olacağını hiç sanmıyorum. Çünkü ailenin yanındasın sen."

"Dedim ya, hiç belli olmaz. Söyle bakalım şimdi, derdin ne?"

Ona ablama ilgili kaygılarını anlattım.

“Söyle, şimdi ne yapayım ben?” diye sordum.

Zekiye cevap vermedi.

“Neden susuyorsun? Bir şey söyle. Öğütlerine muhtacım.”

Zekiye hiçbir şey söylemeden arkasını döndü, gitti. Besbelli işi vardı.

Tek başına, yardımsız, çaresiz kala kalınca başka bir yol düşündüm. Ablama bir süre yazmayacaktım. O da belki “neden yazmıyorsun,” diye soracaktı. Bu satırları Arif Hikmet Bey okuyacak ve uyarlarına, öğütlerine önem verdigime inanacaktı. Öte yandan ablamın bana yazmak için pek vakti olmadığıni biliyordum. Benden haber almak için çıldırıyordu ama masa başına oturup yazmak zor geliyordu ona. İşi çoktu çunkü, çok yoruluyordu. Ben mektuplarımın arasına açarsam, o da rahat edecek gibi olurdu. Sık sık yazmak zorunda kalmayacaktı.

Bu iyi bir çözüm yolu olabilirdi. Ama işin içinde Arif Hikmet beyi hiç rahatsız etmeyecek olan ahlaksal bir noksanlık vardı gene de. Dürüstlükle ahlâk neden her zaman bağdaşmıyordu?

“Zekiye,” diye bağırdım, “Zekiye, biliyorum işin çok ama söyle bana, dürüstlük mü, yoksa ahlâk mı önemli?”

“Daha çok genciz,” diye seslendi Zekiye uzaklardan. “Bütün bu soruları cevaplamar için daha çok genciz. Bekle. Sabret. Günün birinde öğrenirsin.”

Sahıları ve cumaları fabrikaya gidiyordum. Öğle yemeklerini kantinде yiyyordum. Kantic, birbirine iki kanatlı kapılarından geçen küçük salonlardan yapılmıştı. Fabrikaya ait çeşitli birimlerde çalışan işçiler kendi birimlerinin salonunda yiyyordu. Her birimin salonu ayrı renge boyanmıştı. Hizmetlilerin, memurların yemek yediği bölüm sarı renkteydi. Bu yüzden ben de sarı salonda yemek yiyyordum. Yemekler fena değildi. Yemek süresince müzik dinliyorduk. Şarkılar, türküler, aranjmanlar... Ben müziği severim sevmesine de, böyle gürültü içinde –ayrıca herkes hep bir ağızdan konuşuyordu, tabii iş konusunda– yemek yemek biraz tatsız oluyordu. Yemekten yorgun ve sersemlemiş bir halde çıkyorduk; ama kanticle büro arasındaki oldukça uzun yolu yürüken –kantic fabrikalara da uzaktı ayrıca– temiz havada, sersemliğimiz geçiyordu.

Satış memuru Orhan beyle boş zamanlarımıza konuşuyorduk. Kısa boylu, ciliz, gözlüklü bir adamdı. Otuz beş yaşında filanmış ama daha yaşlı gösteriyordu. Gazete okumağa pek meraklıydı. Sabahları kahvaltı ederken gazete okuyormuş. Kalanını da fabrikaya gelirken servis arabasında bitiriyormuş. Büttün gün gazetedeki olaylardan söz ederdi. Siyasete de meraklıydı. Başbakanın, muhalefet liderinin, parti ileri gelenlerinin konuşmaları hakkındaki düşüncelerini söylemeden edemezdi. Herhangi bir konuda konuşuktan sonra da hemen eklerdi:

“Bu adamı Beyefendi de sevmez.”

“İمام-Hatip Okullarının çoğalmasından hiç hoşlanmıyor Beyefendi.”

“Beyefendinin iktidar partisini tuttuğu doğru ama bu adamların ne kadar sersem olduğunu da iyi bilir o. Beceriksizliği asla bağışlamaz bilirsin. Bu adamlara düpedüz beceriksizler işte. Beyefendi ekonominin bir ülkenin hayatındaki rolünü çok iyi bilir. Beyefendi için ekonomi ve ahlâk çok önemlidir. Şimdi ekonomi bir kez sarsıldı mı, düzeltmek zordur. Yitirilen şeyler yerine getirmek de zordur. Beyefendi bütün bunları bılır. İktisat, ticaret, maliye bakanlarına bile ders verebilir o. Hem de ne ders...”

“Delikanlı, ben eski usul terbiyeden yanayımdır bak. Çocuklar disiplinli yetişmeli, büyüklerin sözünü dinlemeli. Beyefendiyi görüyorsun, söylesene torunlar nasıl? Hiç çıkış çığnıyorlar mı?”

“Bilmem ki... Galiba, çığnemiyorlar.”

“Gördün mü? Peki, evin altını üstüne getiriyorlar mı? Kovboy kılıklarına bürünüp ağızlarını yaya yaya konuşuyorlar mı?”

“Kot pantolon giyiyorlar tabii. Ama üstleri başları her zaman derli topludur. Hiç sesleri çıkmaz. Uslu çocuklardır hepsi de...”

“Tamam canım, elbette. Biliyordum zaten. Bak, ben eski terbiyeden yanayım ya, bizim hanım bir tuhaf. Çocuklarına düşkün... Düşkünlük ne demekse? Bu yüzden tartışır dururuz. Ben derim ki, disiplin her şeydir. Çocukların gel-geç heveslerini yerine getirmen gerekmek ille de... Onlara gereken iyi gıda, uyku, temiz havadır, harekettir. Söz dinlemezlerse vurursun tokadı.

Ama hanım çocuklara sert davranışmak istemez. Bizim zamanımızda büyüklerin yanında sakız çiğnemek ayıptı. Her dakika gazoz içmezdi. Bizimkilerin hergün bir şişe koka-kola istihakları var çok şükür. Paramı dayanır? Ama içmezlerse kiyamet kopar. Gereksiz şey bu gazozlar. Fazladan masraf. Sana bir şey soracaktım: Konakta meyveli gazoz çok içilir mi?”

“Bilmem, dikkat etmedim. Ama mutfakta yalnız bira şişeleri görüyorum. Gazoz içilseydi, onların da şişelerini gördüm sanırım. Galiba çocuklara limonata filan veriyorlar ya da ayran.”

“Gördün mü? Tamam işte... Beyefendinin meyveli gazoz fabrikası var ama kendi içmiyor, torunlarına da içirtmiyor. Oysa onlar için meyveli gazoz bedava. Evet efendim, bedava. Ama içmiyorlar. Çünkü sağlığa zararlı. Bu yüzden içmiyorlar. Beyefendinin aile içinde kurduğu otoriteye hayranım doğrusu. Büyük adam! Tabii belki söyle düşünenler çıkabilir: Zararlı bir nesneyse, neden fabrikasını kurdu? Ama devlet de alkollü içki satıyor. Devletin yaptığıni Beyefendi neden yapmasın? Üstelik gazoz, alkol kadar zararlı değil.”

Orhan bey mutlu adamdı, hayatında rastladığım en mutlu adam. Düşüncelerini patronunkilerine uydurmak yetiyordu ona. Elinde tek örnek, tek ölçü vardı. Bir de karısı uyabilseydi ona, hiç sorun kalmayacaktı.

Ama Hüseyin abi ve ailesi için mutluluk konusunda aynı şeyi söyleyemeyeceğimi zaman geçtikçe anladım. Onlar bir şeylerden korkuyorlardı. Televizyonun uzay dizisindeki adamlar gibiydiler. Ellerinde her türlü araç, gereç ve olanak vardı. Ama yeni indikleri gezegenin bilinmeyenlerinden turküyordu. Orhan bey için bilinmeyen diye bir şey yoktu. O her yerde Arif Hikmet beyin inandığı, boyun eğdiği kurallarıyla, tehlikedden uzak, elini kolunu sallaya sallaya rahatça gezinebilirdi. Hüseyin abiler değil. Üstelik kendi dünyalarını özlemişlerdi. Öyle anlaşılıyordu ki, kendi dünyalarına dönmemeleri de olanaiksızdı. Ne var ki, bu özlemi açığa vurmalarına bile vakitleri yoktu. Yeni indikleri tehlikelerle dolu gezegende gözlerini dört açmak ve çok çok çalışmak zorundaydılar. Ve gene uzay dizisindeki adamlar gibi belli bir sorunu çözmek, günün, günlük

yaşantının gereklerini yerine getirmek, yeni ve geçerli yöntemler bulmak için konuşuyorlardı. Bizim memlekette dükkânda, kasabada, kahvede, yol üstünde ve evde yapılan gevezeliklere benzemiyordu konuşmaları. Ne de askerlikteki koğuş ya da dinlenme sırasındaki söyleşilerimize, sudan sözlerimize. Evet, bu tür konuşmalar gevezelik sayılabilirdi; uzaktan dinleyecek olsanız “amma da saçmalar,” diye düşünebilirdiniz ama dakikalar, saatler bu sözlerle anlaşılanır, dostluklar böyle kurulur, zor zamanlar atlatalırdı. Konuştukça insan yaşadığıni anladı.

Gene de Hüseyin abilerde sıkıldığımı söyleyemem. Hayır, onları seviyordum. Zekiye ile düşümdeki gibi rahatça konuşmasam da bir gün nasıl olsa arkadaş olacağımızı umuyordum. Zaten Fatma abla durumu kurtarırdı. Kendimi uzayın bilinmeyeen bir köşesinde kalmış gibi hissettiğim anda, o da benimle birlikte aynı şeyi sezinlemişçesine atılıyordu:

“Hüseyin, hiç derdimi sormuyorsun.”

“Ne oldu ki?” diyordu Hüseyin abi tüm sevecenliğiyle.

“Gözün de mi görmüyor?”

“Ne oldu hanım?”

“Terliklerim...”

Hüseyin abi eğilip Fatma ablanın terliklerine bakiyordu. Biz de birlikte.

“Kusura bakma hanım, göremedim. Ne olmuş terliklerine?”

“Yanı patladı. Şimdi gösterecek değilim elbette. Ayıp. Yanı patladı diyorsam, patlamıştır zaar.”

“Canın sağ olsun. Yarın git, yenisini al hemen.”

Cüzdanına davranıyordu.

“Dur canım, o kadar acele değil. Acelesi yok dedim Hüseyin bey. Utandırma beni şimdi. Ortaya şakacıkta bir lâf atalım dedik, pişman etme. Ben hani haberin olsun diye...”

“İyi ya canım, işte haberim oldu. Al şimdî şu elli lirayı. Halim yabancısı mı? Ee, başka terliği patlayan, pabucu delinen var mı?”

Sonra bu konu bir süre daha uzayıp gidiyor, durgun hava şenlenmiyordu. Zekiye de annesine yardımcı oluyordu bu konuda. Ama onun sözleri daha önce de belirttiğim gibi her zaman hoş karşılanmıyordu. Arada azar bile işitiyor, ne var ki o, kimselere aldırmadan konuşmasını sürdürüyordu.

Bir akşam Zekiye kantine gitmek istemedi.

"Biz üçümüz evde otururuz," dedi. "Değişiklik olur."

"Bizi istemiyor küçük hanım," diye takaza etti Kadir. "Bikmiş olmalı. Bir akşam bir akşamdır, diyor. Bir akşamını olsun bızsız geçirmek istiyor."

"Ona göre fazla yaşıyız herhalde," dedi Hüseyin abi de.

"Annemle beraber olmaktan sıkılmıyorum ama."

"Şuna bakın hele. Bizden sıkıldığını açık açık söylüyor bir de"

"Sıkıcı insanlar olduklarınızı siz de biliyorsunuz. Daha doğrusu babamı da kendinize benzettiniz. Hiç değilse Halim'e yazık olmasın, onu kurtarayım elinizden. Hadi siz gidin de, Halim biraz evinde gibi hissetsin kendini. Ablasının yanında gibi. Ben belki beceremem ama annem, yaşına bakmadan, ablası gibi davranışmayı başarır."

"Üç erkek çıktıktan sonra Zekiye,

"Ooh," dedi, "dünya varmış! Erkeksiz ev ne güzel! Sakın alınma Halim. Ben bizim evin erkeklerinden söz ediyorum. Daha doğrusu bir baban, iki de ağabeyin oldu mu, sen de evin en küçüğüsen eğer, yandın. Görüyorsun halimi."

"Haksızlık etme Zekiye," dedi, hep uzlaştırmaga çalışan Fatma abla. "Başka baba, başka ağabey görmemişsin sen. Öyleleri vardır ki, kızlarına, kardeşlerine göz açtırtmazlar. Seni herkes el üstünde tutuyor bu evde."

"Aman anne, beni kim buyruğu altında tutabilir ki?"

"Başına gelenler, bir de övünmeğe başladı. Kızım, bari Halim'den utan. Ne düşünecek sonra hakkında?"

"O da kardeşim sayılır, neden utanayım? Hem benden küçük o."

Birden bozuluverdim.

"Hadi canım," dedim, "kaç yaşındasın sen?"

"Yirmi beş."

"Uyduruyorsun. Baban yirmi yaşında olduğunu söylemişti."

"Ama gene de ablan sayılırım. Ablan olmayı çok istiyorum. Herkes bana buyuruyor. Ben de sana buyururum."

"Buyur peki," dedim.

"Zekiye, gene saçmalamaya başladın," diye çıkıştı Fatma

abla. "Bu halinde ablalık filan yapamazsan sen. Hadi git de çay demle. Ben de sigara getireyim."

Mutfağa gitmekte olan Zekiye döndü, annesinin boynuna sarıldı.

"Sen eşi bulunmaz bir kadınsın."

"Hadi ordan, yağıcı sen de." dedi Fatma abla.

Çaylarımıza içtikten sonra Fatma abla kalktı.

"Siz oturun," dedi. "Zekiye, bulaşığı ben yıkarım bu gece."

Annesi odadan çıkışınca, Zekiye'nin yüzü değişiverdi. Küçük bir kız değil, acı çeken bir kadındı şimdi; tipki Arif Hikmet beynin gelinleri gibi, kızı gibi... Gene de yüzünde dokunulmamış bir yan, katiksız bir heyecan vardı. Konuşacak gibiydi ama sustu. Bir ara yüzüme baktı. Belki gizlice beni gözetlemek istiyor dur, diye düşündüğümden, bakışlarımı sesi iyice kısılmış olan televizyona çevirdim. Onu görmüyordum ama beni inceliyordu, seziyordum bunu.

"Hep konakta mı kalacaksın?" diye sordu sonunda.

"Bilmem, şimdilik öyle görünüyor."

"Oradaki hayattan hoşnut olup olmadığını sormuştum bir kez de, bizimkiler cevap vermeye fırsat vermeden araya girmişlerdi. Hatırladın mı?"

"Evet."

"Eee?"

"Konaktaki hayattan hoşnut musun? Seviyor musun oradakileri? Yani patronu ve ailesini?"

"Ne bileyim?"

"Ne demek ne bileyim. Hadi çabuk cevap ver. Şimdi annem gelir."

Zekiye'yi hiç böyle görmemiştim; hırçın ve buyurgandi.

"Onları sevip sevmemem söz konusu olamaz," diye anlatmayı denedim. "Bir işim var. Bu beni sevindiriyor. Bu işi veren de Arif Hikmet beydir. O olmasaydı, bu dünyada kimse, ama hiç kimse iş veremezdi. Benim için önemli olan iştir, iş sahibi olmak, para kazanmaktır. Ağabeylerimin yanında sııntı gibi yaşamak istemiyordum. Sevmeye gelince, ne bileyim... Sözgeli mi onların yerinde olmak istemezdim."

"Neden?"

"Mutlu degiller. Üstelik artık hiç mutlu da olamazlar. Çünkü her şeyleri var zaten. Yani bir eksikleri yok ki, giderip sevin-sinler."

"Senin eksığın var mı? Sen mutlu musun?"

"İşimin olması mutluluk elbette. Eksiğime gelince, hem var, hem yok."

"Seninle konuşmak da amma zormuş. Kesin bir şey söyleyemez misin sen?"

"Arkadaşa ihtiyacım var. Tabii sizler varsınız ama..."

"Anlıyorum," dedi her nasılsa.

Bir süre sustu. Ama çok kısa bir süre.

"Arkadaş olalım ister misin?"

Ne diyeceğimi şaşırdım, kıldardım.

"İstemiyor musun yoksa?"

"İstemez olur muyum hiç?"

Birden eski Zekiye oluverdi. Geldi, yanına oturdu. Elini uzattı. El sıkıştı.

"Şimdi arkadaş olduk işte. Ama arkadaşlık yetmez. Sırdaş da olmalıyız. Aramızda konuştuklarımızı kimse bilmemeli. Bize imkiler bile. Söz mü?"

"Söz. Ama..."

"Boş ver. Bizimkiler Arif Hikmet beyin düzeninin kusursuzluğuna inanıyorlar. Bu düzene karşı çıkmayı akıllarından bile geçirmezler. Bense bu düzenin hep tek yanlı işlediğini, Arif Hikmet bey ve çetesinin yararına işlediğini, hepimizin, aylıklı, ücretli köleler gibi çalıştırıldığımızı biliyorum. Sırtımızı sıvazlıyorlar, sonra insanlığımızı elimizden alıyorlar. Hiç aklına geldi mi bu?"

"Para onun."

"Emek de bizim. Biz olmasak, Arif Hikmet bey ne olurdu hiç düşündün mü? Memleketten ayrıldığında beş parası yokmuş. Ama insanları ve devleti kullanmayı, sömürmeyi, düzen çevirmeyi iyi biliyordu."

Sustu. Ben de sustum.

"Bak," dedim sonunda, "Onları ve konaktaki hayatı sevdigimi söyleyemem. Hepsi bana yabancı. Ama sana da hak veremem. Şaşırtın beni. Düşünmem gerek."

"Bana hak vermeni beklediğim yok zaten. Düşünmege gelince, tek başına düşünmek işe yaramaz. Bilmek, öğrenmek gerer, istersen sana yardımcı olurum."

"Kim, neyi öğrenecekmiş?" diye sordu içeri giren Fatma abla.

"Kent yaşamını," diye cevap verdi Zekiye hiç bozulmadan. "Büyük kente alışmakta zorluk çekiyormuş Halim. Ona yardımcı olmalıyız."

"Elbette. Burada görülecek pek çok şey var. Oğlanlar ilgili lensinler seninle. Pazarları çıkışın, dolaşın. Sözelimi maça gitmek ister misin?"

"Maça mı?" diye sordum heyecanla, "Tabiî isterim."

"İyi, bir gün gidersiniz. Beyefendiden izin almak gerek ama."

"Beyefendi izin verir." dedi Zekiye. "Bizimkilerle beraber olunca."

Sesinde küçümseme ve alay vardı.

Gecenin geri kalan saatleri hoş geçti. Zekiye ile kurduğum dostluktan ötürü sevinçten uçuyordum. Gerçi bu dostluk belli bir amaç için kullanılacaktı belki ama olsun. Dostluk dostluktu işte... Zekiye ile sırdaş olacaktık. Mutluydum.

Daha sonra Kadir ve Salim'le birlikte iki kez maça gittik. Bir kez de Zekiye'yi de alarak sinemaya. Ama bana anlatmak istediklerini anlatamadı Zekiye. Baş başa kaldığımız yoktu ki. Odama yalnızken onu çağrıyordum çağırmasına. Ne var ki, hep bilinen şeyler konuyorduk. Arif Hikmet beyden, hanımfendiden, çocuklarından, torunlarından... Benim bildiklerime yeni bir şeyler eklenmiyordu hiç.

Artık bana takılmıyordu. O hoş, alaylı, kendine özgü konuşması yoktu. Neşeli de değildi. Ciddi bir şeylerin peşindeydi besbelli. Neyin peşinde olduğunu söylemiyordu bana. Bir gün açıklayacağını belli ediyordu yalnızca. O günü sabırsızlıkla bekliyordum; bekliyordum ya, bu ciddi şeyler o kadar ilgilendirmiyordu beni. Zekiye ile baş başa kalmak istiyordum yalnızca.

Bir gün gene Hüseyin abilere yemeğe gidecektim. Kadir telefon etmişti. Satış bürosundan çıktım. Havada kar kokusu vardı. Hoşuma gitti. Hafif rüzgâr, dumanı dağıtmıştı. Açık, par-

lak, temiz bir akşamdı. Fabrikanın arkasındaki toprak tepelere giden ağaçlık yolda şöyle bir yürüyeyim, dedim. Ortalık iyice karanlıktı. Çevrede kimseler yoktu. Fabrikadan uzaklaşıkça başımı alıp gitmek, yürümek yürümek, hatta hiç geri dönmemek istedim. Kasabadan geleli böyle uzun yürümemiştim. Başıboşluğu unutmuştum çoktanı. Oysa öyle özlemiştim ki kendi kendimle olmayı. Gene de geri dönmek zorundaydım. Hüseyin abiler bekliyorlardı beni. Dönüşte, depo ya da başka bir şey ola-rak kullanılan bir barakanın önünde iki karaltı gördüm. Yürüyüp gececektim ki, Zekiye'nin seslendigini duydum:

“Bizim Halim bu! Bekle beni!”

Döndüm baktım. Yanında bir adam vardı. Ben durunca, Zekiye adama elini uzattı. “Hoşça kal,” dedi, “Tanrı'ya emanet ol.” Sesi titriyordu.

Bir süre sessizce yürüdü yanında. Sonra,

“Evdekilere,” dedi, “bir süre birlikte yürüdüğümüzü söyleriz, olur mu?”

Şaşırırmıştim.

“Yani yalan mı söyleyeceğiz?” diye sordum. “Böyle âdetlerin mi var senin?”

“Bana bak,” dedi, yolu ortasında durarak. “Ailemi ne kadar çok sevdiğim sen de bilirsın. Ama onların bu... bu adama tapınmalarına dayanamıyorum. Küçüklik bu. Onlar küçülürlerse ben de biraz yalan söyleyerek küçülürüm. Bazı şeyleri gizli yapmak zorundayım. Arif Hikmet beyin casuslarına sezdirmeden... Anladın mı şimdi?”

“Casuslar mı, dedin?”

“Casuslar ya. Burada herkes birbirinin casusudur. Kimseye güvenemezsin. Babam, kardeşlerim bile casusturlar sırasında. Arif Hikmet beyin düzenini bozacak her şeyi önlemeğe hazırlırlar. Çünkü bu düzenin yararlarına işlediğini sanırlar. Hastalanırlarsa en iyi hastanelerde bakılmak, gerektiğinde Avrupa'ya gönderilmek gibi bir ayrıcalık, başlarını döndürür. Arif Hikmet bey bizler için para harcamaktan çekinmez, bu doğru... Daha az harcasa da bizi özgür bıraksa, belki daha çok kâr eder. Ama onun amacı başka: Bir imparatorluk kurmak istiyor. İmparatorluğunda sadık uyrukları bulunsun istiyor. Babaca

davranışları bu yüzden. İmparator bile değil, bir tanrı olmak istiyor."

"Bütün bu söylediklerin gerçek olsa bile..." diye kekeledim.

"Elbette gerçek!"

"Peki, ne yapabilirsin ki sen?"

"Ben tek başıma elbette bir şey yapamam. Ama tek başımıza değiliz. Bir sürü insanız."

"Bir sürü mü?"

"Sandığın kadar çok değil sayımız. Ama biz inanmış, kararlı kişileriz. Bu yüzden güçlüyüz. Önemli olan sayımız değil, inancımız, kararlılığımız."

"Yaa!"

"İnanmıyor musun?"

"İnaniyorum... Sen söyledikten sonra... Bütün bunları o mu, o adam mı, deminki, ögretti sana?"

"Evet." Gurur duyuyordu. O adam yüzünden. Onu tanıdığı için gurur duyuyordu. "Sen de yakında bize katılacaksın!"

"Ben mi?"

"Evet sen. Bu imparatorluğun yıkıldığını göreceksin. Onun yıkılmasına sen de yardım edeceksin."

"Nasıl olur?"

"Olacak."

"Ama neden? Neden bu kadar karşısın Arif Hikmet beye?"

"Sarı sendika diye birşey biliyor musun?"

"Biraz."

"İşte bizim sendikamız öyle bir sendikadır. Arif Hikmet beynin tüm işyerlerindeki sendikalar sarı sendikadır. Oysa kendi sendikasını istediği gibi kuramayan işçiye hayat hakkı yoktur."

"Ama herkesin tüm ihtiyaçları sağlanıyor. Sen de söyledin ya, Arif Hikmet bey gereğiinde işçilerini Avrupa'ya bile yoluyormuş."

"Herkes her gün ağır bir hastalığa yakalanmıyor ya... Bir kez kendisine çok sadık bir ustabaşısını, senin anlıyacağın sadık bir kulunu yolladı. Hepsi bu. Senin anlamadığın bir şey var: İnsan gibi yaşamak, yalnızca dolgun ücretle sağlanmaz. Her gün soluduğumuz havaya baksana. Fabrikanın kurulduğu

şu koca çanak zaten duman doluyken, yanibaşımızdaki ocakları işletmenin ne gereği vardı?”

“Doğru ama burada hiç değilse ücretler iyi. Ya o da olmazsa...”

“Kendi memleketinin halini düşün, şu S... denen kasabanın. Nasıl bir yer orası?”

“Berbat...”

“Neden o kadar berbat acaba? Anadolu’da pek çok fakir kasa-
ba var, ama hiçbir orası kadar bakımsız değildir. Hiçbir kasa-
ba böylesine terk edilmemiştir. Arif Hikmet bey gibi bir adamın
kasabası neden böyledir, hiç düşündün mü?”

“Bilmiyorum.”

“Senin memleketin, tüm güclü, yetenekli insanlarını Arif
Hikmet bey için yetiştirmiştir. Orası Arif Hikmet bey için eşi bu-
lunmaz bir insan harasıdır. Uğruna bir kuruş harcamadığı bir
hara. Kasabanın en akıllı, en yetkin, en coşkun insanları ken-
di kasabaları için çalışacaklarına, yerlerinden sökülüp buraya
getirilirler. Kaçacak, başlarını sokacak başka yerleri olmadığı
için, üstelik buradaki nimetleri de tattıktan sonra bir daha es-
kiye dönemeyeceklerinden efendilerine kul köle olurlar. Arif
Hikmet bey ne isterse yaparlar, onun fabrikası için, onun işi
için, onun milyonları için canlarını verirler. O güzel insan-
lar tüm girişim yeteneklerini yitirirler; yaşama güçlerini Arif
Hikmet beyin emrine verirler. Bu adam ne yapmıştır, bir dü-
şün... Bir kasabayı çole çevirmiştir. Çevresindeki insanların
ruhlarını çole çevirmiştir. Çevresindeki her yeri bol ampullü,
bol flüresanlı, bol televizyonlu, bol araç-gereçli bir çole çevir-
miştir.”

Bir süre hiç konuşmadan yürüdü. Sarsılmıştim. Evet, Zekiye'nin söyledikleri doğruydu. Bütün bunları çoktan biliyor olmaliydim. Ama böyle açık seçik olarak dile getirememiştüm.

“Bütün bunları o mu öğretti sana?” diye sordum sonunda dayanamayıp. “O adam mı?”

“Evet. Ama o adam deyip durma lütfen. Hem asıl önemli
olan düşünce. Bu düşüncenin gelişmesi...”

“Düşünce mi?”

Şaşırılmıştim. Düşüncenin nasıl bir gücü olabilirdi ki!

“Şimdi siz Arif Hikmet beye, onun düzenine, casuslarına, parasına karşı çıkmayı mı düşünüyorsunuz?”

Bana olanaksız gelen şey, gene de heyecan vericiydi. “Ol-maz öyle şey” diye düşünürken, hemen ardından “iyi ama neden olmasın,” demek geliyordu içimden. Bir süre sessizce yürüdük. Gene de böyle bir coşkunluğu tatmağa hazırlıklı de-ğildim. Hem Zekiye’nin karanlıkta buluştığı adam, daha çok düşündürüyordu beni. Ondan ayrıldığında heyecanlıydı. Ti-kanıvereceğ gibiyydi. Tir tir titriyordu yanibaşında. Gözlerinde yaşlar vardı. “Tanrı’ya emanet ol.” demişti. Sanki yıllarca birbir-lerini göremeyeceklerdi.

“Ee, neden susuyorsun?” diye sordu Zekiye eve yaklaşır-ken.

“Karanlıkta bir adamlı buluşman, gizlice buluşman üste-lik, hiç hoşuma gitmedi.”

“Onunla konuşacağım önemli şeyler vardı.” dedi ve sustu. Birden yalan söylediğini anladım.

“Bak, bana da yalan söylemeye başladın.”

Cevap vermedi.

“Bana kalırsa yalan her zaman yalandır,” dedim, ona çıkış-lığım için üzülerek, gene de bağırmama engel olamayarak. “İyi yalan, doğru yalan, haklı yalan diye bir şey yoktur.”

“Peki, öyleyse... Bu yalana ortak olmak sana o kadar ağır geliyorsa, git babama beni bir adamlı gördüğünü söyle.”

“Ben casus değilim.”

“Öyle mi, buna sevindim bak. Hiç değilse buna sevindim.”

“Ne demek, hiç değilse?”

“Ne olur kavga etmeyeşim!” Birden yumuşamıştı. “Hani ar-kadaşım, sırdaşım olacaktın benim. Sen haklısan ama. Yalan her zaman yalandır. Yalani bağışlatacak hiçbir durum olamaz. Hak-li bir kavganın varlığı bile yalani bağışlanır duruma getirmez. Getirmemeli. Yazık ki ben yalanlarımı sürdürmek zorundayım. Çünkü başladım bir kez. Üstelik bu yalanlarım için kutsal ne-denlerim olduğunu da ileri süremem.”

Birden ağlamağa başladı. Ne yapacağımı şaşırdım.

“Seni üzmek istemedim,” dedim.

“Beni üzen sen değilsin ki,” dedi gözlerini kurulayarak.

"Bütün suç bende. Başına geleceklerin sorumlusu yalnızca benim. Bağışla! Hadi neşeli olalım, neşeli olalım da evdekileri üzmemeyelim."

Bir gün o adamı gördüm. Mutlaka oydu, emindim. Orhan bey beni boyalı atölyesine göndermişti. Orada duvara dayanmış duruyordu, işçilerden hiçbirine benzemiyordu, iki kişiyle konuşuyordu. "Broşürlere gerek yok daha," diyordu, "sonra." Ciddiliğinin arkasında tuhaf bir şey vardı; anlatamam. Bizden değildi. Kimseden değildi. Bilmediğim bir ülkenin çocuğuydu. Arif Hikmet bey kadar uzaktı sanki. Ama etkilemişti beni. Aslında nefret etmem gereken bu adama korkuya karışık bir sevgi mi demeli duyuvermiştim.

Aradan on gün geçti. Satış bürosunda bulunduğum bir gün Zekiye telefon etti.

"Bu akşam yemeğe bize gel," dedi.

"Peki," dedim bende.

"Annemden izin iste. Cumartesi günü Zekiye ile çarşıya çıkalım mı, diye sor. Ablama hediyelik kumaş almak istiyorum de. Ama mutlaka... E mi, israr et! Ablamın doğum günü de."

"Ablamın doğum günü mayısta. Hem bizde doğum günü âdeti yoktur ki!"

"Seni yalan söylemek zorunda bırakacağım için özür dilerim. Ama bir daha böyle bir şey yapmayacağım. Söz veriyorum. Anladın mı? Yalnız bir kez için... Bir kez için benim yüzümden yalan söyleyebilir misin?"

"Olur."

"Bana çok mu kızdın?"

"Hayır."

"Sahi kızmadın mı?"

"Sana kızamayacağımı biliyorsun."

"Sağ ol. Öyle iyisin ki..."

Eksik olma, dedim içimden.

Zekiyle ile birlikte ablama hediye almak üzere çarşıya inmemiz konusunda bir güçlük çıktı. Arif Hikmet beyi bile rahatça kandırdım. Zekiye ile nerede buluşacağımızı kararlaştırmıştık. Ben otobüse binecektim, onu duraktan alacaktım.

Otobüs, sözleştiğimiz durağa varınca, Zekiye'yi orada bek-

lerken buldum, işaret ettim, otobüse bindi. El sıkıştık. Elleri buz gibi idi. Yüzü de sarı...

"Nen var," diye sordum, "hasta misin yoksa?"

"Hayır," dedi, "bir şeyim yok. İyiyim." Bir süre pencereden baktı; sonra kendi kendine konuşur gibi, "böyle olacağını bilmeliydim," dedi. "Şimdi bana kim yol gösterecek? Oysa bir yol gösterenim var sanıyorum. Ama aslında çok gencim değil mi? Yirmi yaş nedir ki?.. Her şeyi bilemem. Yanılmak suç mu-dur dersin?"

"Hayır," dedim, "bence yanılmak suç değildir."

"Ama bazan suç olabilir. Çünkü öyle bir haldeyim ki... Ah, bütün bunları sana söylememem gereklidir. Sen çok iyi bir çocuksun çünkü."

Ablam da öyle söylerdi hep. İyi bir çocuk olduğumu söyler-di.

"Biz arkadaşık hanı," dedim. "Bana her şeyi söyleyebilirsin."

"Senin arkadaşlığını hak etmedim ben. Kendine başka arkadaşlar, akıllı ve yalan söylemeyi öğrenmemiş arkadaşlar bul-malısın."

"Sen benim arkadaşımsın. Başka arkadaş istemem ben."

"Sahi mi? Ama bütün bunları iyiliğinden söylüyorsun. Bir bilseydin..."

"Boş ver şimdi. Düşünme."

"Neyi düşünmeyeceyim? Alçakça aldatıldığımı mı? Arif Hik-met beyin haklı olduğunu mu?"

"Neler söylüyorsun sen?"

"Arif Hikmet beyi haklı çıkarılanlardan daha çok nefret edi-yorum. Tiksiniyorum onlardan. Kötülüğe karşı savaşmağa kal-kanlar kötülük yaparsa... Eğer onlar kötülük yapar, yalan söy-lerlerse... Bir sevgi, bir güven sonradan tiksintiye dönüşürse... Söylesene, o zaman insan yaşayacak umudu nereden bulabilir?"

Önümeye bakıp susmaktan başka elimden ne gelirdi ki? Ne demek istediğimi doğru dürüst anlamamıştım ki.

"Bir gün seninle uzun uzun konuşmak isterdim," dedi, daha çok kendi kendine söylenilmiş gibi. Demin sarı olan yüzü heften beyazlaşmıştı. Gözleri ise kıpkırmızıydı. "Daha sonra belki... Kim bilir belki çıkar bir fırsat. Bir gün kafamı toplarım.

Bir gün artık bu kadar çok acı çekmem. O zaman konuşuruz seninle."

Kentin merkezine gelmişistik.

"Ben az sonra iniyorum," dedi. İşim var. Senin gelmen gerekmek. Eve yalnız donebilirim. Anlıyorsun, değil mi? Şimdi gitmem gerek. Ayrılmamız gerek. Ama sonra... Bir gün mutlaka konuşacağın seninle. Bir gün belki beni bağışlarsın. Ama önce ben kendimi bağışlamalıymı ki... Kendimi ve başkalarını."

Ayağa kalktı. Besbelli ineceği durağa yaklaşmıştı.

"Evdekilere ablancın için mavi bir kumaş aldığımızı söyleyeceğim," dedi. "Merak etme, bu benim son yalanım olacak. Bir daha hiç ama hiç yalan söylemeyeceğim. Yalan söylememi gerektiren bir duruma da düşürmeyeceğim kendimi. Sana söz veriyorum. Çünkü benim arkadaşımın."

Onun indiği duraktan sonraki durakta da ben indim. Canım hiçbir şey yapmak istemiyordu ama konağa dönemezdim hemen. Çünkü Arif Hikmet beyin sekreterine ablama hediye alacağımı söylemiştim. Bir hediye almak zorundaydım. Mavi bir kumaş almayı da dünyada beceremedim. Derken gözüme bir terlikçi iliştı. Nuri bey ablama terlik armağan eder dururdu ya... Bu kez de ben alayım, dedim. Ablamın ayağının otuz beş numara olduğunu ama terliklerini bir numara büyük aldığını biliyordum. Siyah kumaştan üzeri renk renk işli bir tane beğendim. Gerçi topuğu fazla yükseltti; bununla bütün gün ayakta kalamazdı ama bayramları giyerdi hiç değilse.

Ablama terlik seçerken oyalanmıştım; mutlu bile olmuştum. Ama sonra biracidir çıktı içime. Zekiye çok, ama çok üzgündü ayrıldığımızda. Hiç düzeltmeyeceği bir yanlışlık yapmışçasına pişmandı. Ne olmuştı? Ne olabilirdi ki? O öylesine akıllı, öylesine düzgün bir kızdı ki, başına kötü şeylerin gelmesine izin vermezdi asla. Öyleyken ne olmuş olabilirdi? Bir an önce odama dönmeli, Zekiye ile başbaşa kalmalıydım. Ben de yalan söyleyebilirdim artık. Sekreter beyin verdiği kitapları okumak için odama çekilmiş gibi yapabilirdim. Bir yalan daha söyleyebilirdim. Buna hakkımvardı kuşkusuz. Zekiye, yalan söylemeye bile değerdi. Onun için her şeyi göze alabilirdim. Çünkü onu seviyordum.

Bunu söyler söylemez, terlik paketini dizlerime bırakıp elle-rimle yüzümü örttüm. Evet, onu seviyordum. Zekiye'yi seviyordum. Sevmek ne demekse... Ne olduğunu biliyor muydum bu türlü sevmenin? Belki daha önce bilmiyordum, öğrenmemiştüm čunkü. Ama sevmek nasıl öğrenilirdi? Belki de öğrenilmemezdi. Böyle ansızın bilinirdi işte. Zekiye'yi sevdığımı biliyordum. Onun için her şeyi yapmağa hazırlıdım, işte sevmek bu olsa gerecti. Sevdığınız kadın için, onun uğruna her şeyi ama her şeyi (ayrıca her şey ne demekti?) yapmayı göze almaktı.

"Ben seni seviyorum Zekiye," diye fısıldadım, kucağımdaki terlik paketini unutarak. "Seni gerçekten seviyorum. Çok seviyorum. Sen benim her şeyimsin. Ne yaparsan yap, istersen yalan da söyle ama üzülme. Üzülmene dayanamam. Üzülmeli, ağlamamı istemiyorum."

Daha sonra çok kötü, yani üzücü şeyler oldu. Daha doğrusu olmuş olan bazı şeylerin çokça sözü edildi durdu. Hem de nasıl. Herkes her yerde, konakta, servis arabalarında, kantinde, işyerlerinde aynı şeyi konuştu, konuştu... Bıkıp usanmadan, bire bin katarak ve bundan büyük bir tat duyarak. Satış bürosunda Orhan bey de konuştu:

"Ne zamandır Hüseyinlere gitmiyorsun." dedi.

"Evet," dedim, "gitmiyorum."

"Neden?"

"Bilmem. Belli bir nedeni yok. Olmadı işte."

"Hadi canım. Seni hep çağırıp durmazlar mıydı?"

"Evet. Memleketlim onlar. Eksik olmasınlar severler beni."

"Peki şimdi ne oldu dersin? Neden çağrırmıyorlar artık?"

"Bilmem ki... Belki işleri vardır. Yorgundurlar."

"Öyle ya, iyi bildin, işleri var. Hem ne iş, ne iş!"

Bir an duraladım. Konuşmayı sürdürmesek daha iyi olacaktı galiba.

"Olanları duymadın mı yoksa?" diye üsteledi Orhan bey.

"Ne olmuş ki?"

"Zekiye kızın başına gelenleri... Hoş, kız denmez ya ona artık."

"Ne demek istiyorsunuz siz?" Farkında degildim ama ayağa kalkmamıştım birden.

"Sakin ol oğlum, hısmın değil ya bunlar... Ayıbü, tasası sana düşmez. Zekiye'nin çocuk aldırdığını bilmiyor muyduñ yoksa?"

"Ne?"

"Bir piç peydahlamış, sonra da doktora gidip aldırtmış."

"Zekiye mi?"

"Zekiye ya... Doğrusunu istersem kardeşim, biz hepimiz şaşık bu işe. Çünkü Zekiye ciddi kızdı. Herkes beğenirdi onu. Nasıl olmuş da şeytana uymuş, akıl alır gibi değil."

Artık ağızımı açacak halim yoktu, öylece duruyordum.

"Seni anlıyorum kardeşim," dedi Orhan bey. "Kızı ben de acıyorum. Fabrikada kiyamet kopuyor. Beyefendiyi bilirsın, ahlâksızlığı bağışlamaz. Gene de kızı bir fırsat vermek istemiş. Çünkü Hüseyin en birinci adamıdır. Kızı çağırtmış. Bu haltı kiminle işlediğini sormuş. Beyefendinin amacı kızı değil, adamı cezalandırmakmış. Ama kız ağını bile açmamış; Beyefendiye kafa tutmuş senin anlayacağın. Ne küstahlık değil mi? Ha, söyleşene!"

"Bilmem."

"Nasıl bilmezsin be kardeşim! Onca yıllık ekmek kapın. Adam sana yardım etmek istiyor. Sen tut, ahlâksız bir adamı koru. Adamın fabrikadan olduğu besbelli. Yoksa Zekiye dışarıdan kimi görür, bılır, tanır? Fabrikadan dışarı çıktıığı yok. Onca araştırma yapıldı. Adam bulunamadı, işi amma da gizli tutmuşlar, düşün!"

"Şimdi Zekiye ne olacak?" diye sordum.

"Ne olacak, kovulur."

"Fabrikadan mı?"

"Her yerden. Ailesi de tutmaz onu yanında artık."

"Ama nasıl olur? Birbirlerine çok düşkün bir ailedir onlar."

"Böyle bir kızı barındırmak, onun işlediği suçu kabullenmek olur. Beyefendinin böyle durumlarda tutumu kesindir. Hem adamçağız ona bağışlanmak için bir fırsat da tanımişti... Şimdiye kadar kimseye böyle bir fırsat tanıtmamıştır Beyefendi. Hep Hüseyin'in hatırları için."

"Peki, şimdi ne olacak?"

"Kızı sokağa atacaklar. Nereye lâyıksa oraya gider artık. Anlarsın ya..."

“Nasıl?”

“İşte genelev filan. Yeri orasıdır böylelerinin.”

“Yok canım, nasıl olur? Zekiye yetenekli kız. Nerde isterse iş bulabilir.”

“Orası zor. Sen Beyefendinin yasasını bilmiyorsun galiba. Ona karşı gelen sürüm sürüm sürünen. Hiçbir yerde iş bulamaz. Beyefendi verdiği nimetleri tepenlere karşı acımasızdır. Hele ahlâksızlığı hiç bağışlamaz. Her yerde adamı vardır, poliste bile. Eli her yere uzanır. Bu durumda kadın olmak daha kolay. Hiç değilse genelev'e gider, aç kalmaktan kurtulursun. Erkekler o da yok.”

Nasıl da keyifliydi! Nasıl da gönenerek anlatıyordu Arif Hikmet beyin düzeninin gereklerini. Kendisi baş eğiyordu ya, eğmeyenler yerin dibine girebilirlerdi. Artık söylediğlerini dinlemiyordum. Yapmam gereken bir şeyler vardı elbette. Bana düşen bir şeyler vardı. Kantine gitmek için Orhan beyi beklememi. Paydos ziline beş kala tuvalete gidecekmiş gibi yaptım. Sonra dışarı çıktım.

Beni çağırın olmamıştı ama Hüseyin abilere gidecektim. “İşimize ne karışıyorsun, sana ne,” deseler bile aldırmayacaktım. Hem biliyordum bu saatte erkekler kantinde olurlardı. Ben de Fatma ablaya rahatça konuşurdum. Ona derdim ki, “Ben Zekiye'yi ayıplamıyorum. Zararı yok, herkes bilmeden bir kusur işleyebilir.” Sonra birden aklıma geldi. Zekiye de evdeydi mutlaka. Bu durumda işe gidecek değildi ya. O zaman boğazıma bir şey tikandı. Evet, Zekiye'yi bağışlıyordum; çünkü onu her şeye karşın seviyordum. Elimde değildi işte, seviyordum. Ama Zekiye ile nasıl karşılaşacaktım, nasıl yüzüne bakacaktım?

Fatma ablaya içimden gelenleri söyleyemedim. Öyle bir duruşu vardı ki, kendisine yaklaşamadım. Anaydı oysa, gözyaşları içinde olacağını sanmıştım. Hiç ağlamadı.

“Nasilsın bakalım,” dedi, dünyada benim iyiliğimden daha önemli bir şey yokmuş gibi. “Ne zamandır görünmedin. Ev daginek biraz, kusura bakma. Kahve içersin değil mi? Hey Tanrım, ben de neler saçmaliyorum? Karnın açtır şimdi senin. Dur, sana sofra hazırlayayım. Ben az önce yedim.”

“Yemek yemeğe gelmedim,” dedim.

Şaşarak yüzüme baktı. Biraz da korkarak...

“Zekiye’yi görmek istiyorum.”

“O... Onu mu?”

“Evet, Zekiye’yi. İzin verir misiniz?”

“O burada yok.”

“Yok mu? Ya nerede?”

“Yok işte.”

Bana arkasını dönüverdi. Bunu bilerek yapmamıştı tabii ama yüz yüze bakişmamızı istemiyordu anlaşılan.

“Bana Zekiye’nin nerede olduğunu söyleyebilirsiniz,” dedim. “Belki bilmeyorsunuzdur ama biz Zekiye ile iyi arkadaştık. Arkadaş olmamızı o istemişti. Bana güveniyordu. Bu yüzden onu görmeliyim, mutlaka görmeliyim.”

Hâlâ arkası dönüktü. Neden sonra,

“Ne yapacaksın?” diye sordu.

“Bilmiyorum. Ama arkadaşı olduğuma göre bana ihtiyacı vardır. Öyle düşünüyorum.”

“Onun kimseye ihtiyacı yok şimdi. Uzak dur ondan. Seni de göremez, anladın mı? Hem yeter. Hadi, git artık. Yemek yemeceksen git. Bana başka soru sorma.”

Birden aklım başından gitti. Orhan beyin söylediklerini düşündüm. Yerimden fırladım.

“Bana bakın,” diye bağırdım, Fatma ablayı omuzlarından tutup sarsarak. “Yoksa Zekiye’yi oraya mı yolladınız?”

“Nereye?”

“Oraya işte. İzin verdiniz mi yoksa gitmesine?”

“Ne demek istiyorsun?”

“Onu nereye yolladınız?” Avazım çıktıği kadar bağırıyorum. “Bana bakın, bilmek hakkımdır. Çünkü onu seviyorum. Onunla evlenmek istiyorum. Anlamıyor musunuz?”

Fatma abla silkinip ellerimden kurtuldu. Bu kez o üzerime yürüdü. “Demek o sendin ha?” diye bağırdı. “Sendin ha? Alçak, namussuz. Seni evimize kabul ettik, evladımız gibi bağırmızıza bastık. Bize, kızımıza bu kötülüğü nasıl yaparsın sen?”

Omuzlarımın tutmuş sarsıyor, göğsümü yumrukluyor, suratıma tükürüyor, bir yandan da hiçkira hiçkira ağlıyor. Ne yapacağımı şaşırmıştım. Ama bu yanlışlığı düzeltmeye

kalkışacak değildim elbette. Çünkü beni Zekiye'ye götürecek tek yol buydu. Hem her türlü hakarete, alçalışa razıydım ben, Zekiye'nin başına gelenler benim de başıma gelmeliydi ki, eşit olmaliydi. Ne pahasına olursa olsun, oyunu sürdürürecektim. Üstelik inandırıcı yalanlar bulmak zorundaydım. Her türlü yalanı söyleyebilirdim artık. Kurtaracak soylu, yüce durumlar kalmamıştı. Kurtaracağım tek şey vardı: Zekiye. Alçaltılmış, kınanmış, yüzüne tükürülmüş Zekiye.

“Özür dilerim,” dedim, “Bir çocukluk ettim. Daha doğrusu ikimiz ettik o çocukluğu. Ama onunla evleneceğim işte, söz veriyorum. Böylece her şey düzenecek.”

“Düzelecek ha? Ne düzelecek? Tertemiz yavrumu kirlettin. Bir daha temizlenir mi saniyorsun? Onu gelip adam gibi bizden isteseydin, gönül rızasıyla vermez miydik sana? Yoksa, onu kullanıp sonra başından atmayı mı düşündün? Zekiye nasıl oldu da kandi sana?”

“İyi bir iş sahibi olmadan evlenmemizin doğru olmayacağıni düşündümdü. O da hak verdi bana.”

“Peki, neden sabretmediniz, beklemediniz öyleyse?”

“Çünkü birbirimizi seviyorduk.”

“Buna sevgi mi diyorsun sen? İnsan sevdığını rezil etmez.”

Gene de Fatma ablanın öfkesi biraz durulmuştu. Kızı için bir çıkış yolu yurdum ben ne de olsa. Bunu yavaş yavaş anlıyor gibiydi.

“Burada otur bekle,” dedi bana. “Sakın bir yere ayrılayım deme. Ben çocukların babalarını çağırmağa gidiyorum.”

Ondan sonra adı bir suçlu, bir damgalı, aşağılık biri gibi yaşamağa başladım. İşitmediğim söz kalmadı. Yüzüme tükürdüler. Salim’le Kadir’den dayak bile yedim. Hüseyin abi yetişmeseymi hastanelik edeceklerdi beni. En ağırbaşlıları yüzüme bakmadan çekip gidiyor, sonra yere tükürüyorlardı. Fatma ablayla konuştuğum günün ertesinde Arif Hikmet beyin yüce divanına çağrıldım. Hüseyin abi de benimle birlikteydi. Arif Hikmet bey konuştu konuştu.. Zekiye’yi düşündüğümden başımı önüme eğmeğe kalkışmadım. Dimdik gözlerinin içine baktım; oysa o özür dilememi, yalvarmamı bekliyor olmalıydı. Sonunda o aldatıcı sakin tavrını bıraktı.

“Pılını, pırtını topla, hemen defol!” diye bağırdı.

“Radyomu alabilir miyim?” diye sordum.

“Radyo mu?” Öfkeden boğulacak gibiydi.

“Acaba size radyo için daha ne kadar borçluyum?”

“Radyonu da al defol! Başka soru da sorma!”

Cüzdanındaki paraları önüne atmak geldi içinden ama daha çok kızdırmaktan çekindim; belki Zekiye'yle evlenmemize bile engel olmağa kalkardı bakarsın.

Yolda arabada (beni istasyondan aldığı steyşindi bu) benimle konuştu Hüseyin abi. Şimdi öfkesi geçmiş gibiydi. Sesi yumuşaktı:

“Şimdi ne olacak?” dedi. “Hiçbir yerde iş bulamazsun. Beyefendinin eli her yana uzanır. Girdiğin işlerden üç güne varmaz, kovulursun. Zekiye de öyle. Kızımı adam gibi isteseydin benden, ikiniz de fabrikada çalışacaktır. İyi bir geleceğiniz olacaktır; rahat edecektiniz. Gerçi namuslu adamsın, bu da bir şemdir. Saklanabilirdin. Kızım seni ele vermemiştir. Kimse senden kuşkulananmayacaktı. Demek ki, yüreğinde Tanrı korkusu var. Bu da bir şemdir tabii. Ama bu kadarcık namus kurtarmaz adamı. Sen hamal olursun ancak, kızım da hizmetçi. Oysa ikiniz de gücsüzsünüz. Kısacası, ikiniz de sürüneceksiniz.”

Uzun bir süre hiç konuşmadan sürdürdü arabayı.

“Kusura bakma ama ne kadar paran var?”

“Arif Hikmet bey el koymazsa eğer, binbeş yüz liram birikmiştir.”

“Şu dikkafalılığına da diyecek yok hani. Beyefendi senin paranı ne yapsın?”

“Bilemem. Her şeye karıştığına göre, belki ona da karışır.”

“Bari beni olsun kızdırma! Neyse, demek binbeş yüzün var. Zekiye'nin de biraz parası var. Onları alır gidersiniz buradan. Sonra başınıza ne gelir bilmiyorum. Düşünmek bile istemiyorum.”

“Zekiye döndü mü eve?”

“Evet. Ağabeyleri gidip aldılar onu. Ama nikâh gününe kadar görüşemezsınız. Şimdi seni bir arkadaşın evine bırakacağım. Senin gibi birini evlerinde görmek istemezler ama hatırlım için katlanacaklar çaresiz.”

“Beni bir otele bıraksanız.”

“Olmaz. Kusura bakma, ama sana güvenim yok. Gözümün önünde olmalısın!”

Neyse ki, konuk olarak alındığım evde pek kötü karşılaşmadım. Hiç değilse duygularını saklamasını bekerebiliyorlardı. Yüzüme tükürmeye kalkışmadıkları gibi, yemeği odama getirmek lütfunda bulundular. Tam yatmağa hazırlanıyordum ki, Hüseyin abi geldi. Benimle yalnız konuşmak istedğini söyledi.

“Zekiye seninle evlenmek istemiyor,” dedi.

“Ne?”

“Senin gibi biriyle evlenmek istemiyor anlaşılan. Hakkı da yok değil hani.”

“Doğru. Benim gibi biriyle evlenip de ne yapacak Zekiye? Ama zorunlu buna.”

“Bu zorunluluğu kabul etmiyor.”

“Onunla konuşmaliyim. Konuşursam, kandırabilirim belki.”

“Yüzünü bile görmek istemiyormuş.”

“Ne olur size gidelim. Ben kandırmamasını bilirim onu.”

“Ona ne şüphe,” dedi Hüseyin abi.

Zekiye, karanlıkta oturuyordu. Ben de ışığı açmadım.

“Zekiye,” diye seslendim.

“Ne işin var burada,” dedi.

“Senin için geldim.”

“Seni görmek istemiyorum.”

“Hani arkadaştık biz. Sen söylemişsin. Unuttun mu?”

“Unutmadım.”

“Öyleyse?”

“Hani yalandan tiksiniyordun! Hani yalan kötüydü! Ne biciş yalanlar atmışsin öyle?”

“Artık tiksinmiyorum. Senin için yalan söyleyebilirim. Beni neden istemiyorsun Zekiye? Hiç mi sevmiyorsun beni? Arkadaş olarak da mı?”

“Benim için kendini kurban etmeye razı olamam. Bana acımana razı olamam. Bırak beni, ben kendi işimi kendim görüürüm.”

“O cumartesi günü kendi işini kendin göremedin ama;

benden yardım istedin, unuttun mu? Hem ben zaten arkamdaki köprüleri yıktım. Seninle evlenmesem de hiçbir şey değişmez. Nasıl olsa kovuldum. Anlasana."

"Neden yaptın bunu?"

Lâfa bak!

"Hiç... Merak ettim, bakalım ne olacak dedim."

"Şakanın sırası değil. Hem hiç beceremiyorsun. Söyle neden yaptın?"

Günah benden gitmişti.

"Seni seviyorum," dedim.

"Nee? Aklını mı kaçırdın?"

"Sen aklını kaçırdın mutlaka. Anlaşılması zor mu o kadar? Bunca zaman nasıl anlamazsun? Arkadaşlıkmiş... Sen kendin çanak tutmadın mı?"

"Bayağılaşma!"

"Özür dilerim."

Sonra hiç konuşmadı. Karanlıkta yüzlerimizi görmeden öylece bekliyorduk. Sanki biri gökten düşecek, bize yardım edecek. Göktan kimse inmeyince ben konuştım.

"Zekiye," dedim, "benim için de başka çare yok. Geriye dönenmem. Seninle birlikte olmaktan başka dileğim yok. Seninle birlikte olmayı hep istedim. Karşılaştığımız ilk günden beri... İnan bana. Seni seviyorum. Birlikte dilensek bile beraber olmak istiyorum seninle. Hem dilenecek filan değiliz. Birlikte bir çıkar yol nasıl olsa buluruz. Ablama gideriz. Nuri eniştem bize yardım eder, iş bulur."

"Bize kimse yardım edemez. Enişten bizi yanına alsa, çiftliğinden olur. Arif Hikmet bey yapmadığını komaz ona. Sen o adamı tanımazsun. Öz almağa bayılır. Bu konuda ne insafı vardır ne ölçüsü. Kendisine karşı gelenleri yok etmedikçe rahat etmez."

"İyi ya, biz de enişteme gitmeyiz. Ama gideceğimiz bir yer vardır nasıl olsa. Bir yer buluruz sonunda. Araya araya buluruz. Olmazsa birlikte yok oluruz."

"Ciddi misin?"

"Hayır, şaka yapıyordum. Biraz gülelim demiştim."

"Şaka yapmayı hiç beceremiyorsun. Vazgeç!"

“Peki, ama sen de mantıklı ol.”

“Umarım, pişman olmazsun.”

“Olmam. Demek kabul ediyorsun.”

“Evet. Ama sana yaptığım kötülüklerden ötürü beni bağışlaması için Tanrı'ya yalvaracağım.”

“Tanrı seni bana bağışlasın,” dedim, ama içimden.

Odadan çıktım. Zekiye'nin yüzünü bile görmemiştim. Evdekilere,

“Oldu,” dedim. “Zekiye benimle evlenmeyi kabul etti.”

Hepsi rahat bir nefes aldılar.

Hüseyin abinin arkadaşının evine döñünce, ablama uzun bir mektup yazdım. Ona her şeyi anlattım. Başımızın belâda olduğunu, Arif Hikmet beyin öç tutkusundan kaçmak zorunda kaldığımızı filan... “Senin ve eniştemin bizi kabul edecekini biliyorum,” diye yazdım. “Ama Arif Hikmet bey size sığınacağımızı nasıl olsa anlar. Bu yüzden Yeşilhisar'a gelemeziz. Belki uzun süre benden haber alamazsınız. O zaman da merak etme. Bana gerçek hayatın ne olduğunu soruyordun. Bu soruna cevap verebilirim şimdi. Gerçek hayat, insanın doğru bulduklarını yapabildiği bir hayattır. Hani masallarda insana üç dilekte bulunma hakkı verilir de akılsız kardeş bunu kullanmayı beceremez. Aslında insana tek dilekte bulunma hakkı verilir bence. Bunu iyi kullanırsan eğer, gerçek hayatı da kavuþursun. Ben öyle düşünüyorum. Dileğim oldu. Bunun için Tanrı'ya, şükrediyorum.”

Bir hafta içinde nikâhimiz kiyıldı. Eşyalarımızı iki bavulla bir küçük çantaya doldurup yola çıktık, önce Eskişehir'e giðen otobüse bindik. Eskişehir'e gidecek degildik ama bir süre hiç durmadan yol almayı düşünüyorduk; o zaman belki izimizi kaybetmemiz mümkün olabilirdi. Bizi geçirmeþe filan gelen olmadı tabiî. Otobüste Zekiye'yi pencerenin yanına oturttum. Az sonra otobüs hareket etti. Birbirimize bakıp gülümserdik. İlk kez baş başa kalyorduk. Parmağındaki evlilik halkasına dokundum.

“Demek benim karımsın şimdi,” dedim.

“Evet,” dedi, başını önüne eğdi.

Kentin dışına, karayoluna çıkmıştık. Zekiye pencereden dışarı bakıyordu.

“Seviniyor musun?” diye sordum.

“Yola çıktığımıza mı?”

“Hayır, evlendiğimize.”

Yüzü karardı birden.

“Biliyorsun, böyle olmasını istemezdim. Senin başına dert olmayı istemezdim. Hep benim suçum.”

“Sen benim başıma dert olmadın ki... Seni bir daha göremeseydim, seni yitirseydim, işte o zaman dertli biri olur, çıkardım.”

“Sana borçluyum. Bu borcu hiç ödeyemeyeceğim.”

“Kimin kime borçlu olduğu hiç belli değil. Hem karı-koca arasında borç olmaz.”

“Öyle mi? Nereden biliyorsun?

“Tecrübeli erkeğim ben. Bundan önce üç kez daha evlenmiştim.”

“Yaa! Neden boşadın öteki karilarını?”

“Hep paradan ya da borçtan söz eder dururlardı.”

İlk kez gülüyordu. Evet, çok acı çekmişti. Hâlâ da çekiyor-du. Üstelik acı çektiğini benden saklaması gerektiğini düşünüyordu, zorluyordu kendini. Ama çocuktu işte. Tasasızca gülmemi unutmamıştı daha.

“Sana bir önerim var,” dedim. “En iyisi evlilikten, borçtan filan söz etmeyecekmişim hiç. Eskisi gibi arkadaşmışız, tatilmiş, biz de gezintiye çıkmıştık. Yolculuğu seversin değil mi?”

“Evet, hem de çok. Ama bu kentten çıkmadım hiç. Senin anlayacağın ilk kez yolculuk yapıyorum.”

Yüzü pembeleşmişti. Deminki gülümsemesinden arta kalan bir şeyler vardı dudaklarında.

“Gör bak, ne güzel yerlerden geçeceğiz. Karlı dağlar aşacağız. Ama korkma sakın. Üşümeyiz. Otobüsün içi sıcak bak. Sonra da güzel bir lokantada yemek yeriz.”

“Lokantada mı?”

“Evet. Şerefe bira da içeriz.”

“Ben hiç bira içmedim ömrümde.”

“Ömründe mi? Ne kadarcık ömrün oldu ki senin? İşte şimdi ilk kez içmiş olursun. Çünkü bu bizim düğün yemeğimiz.”

Ona düğünden söz etmiştim, bozulmamıştı. Demek alıştı yordu artık.

“Ya sarhoş olursam...”

“İnsan birayla sarhoş olmaz. Belki fazlaca gülersin, o kadar. Gülmek de ayıp değil. Hem sana yakışıyor gülmek.”

Pencereden bakıyordu. Bıraktım, istedığını yapsın, eğlensin.

“Halim,” dedi bir ara, “insan geçmişini unutabilir mi? Her şeyi unutabilir mi?”

“Bilmem ki... Hatırlamaktan hoşlandığın şeyler olmazsa unutulur sanırım.”

“Hatırlamaktan hoşlanmak mı, dedin? Peki, sen aileni, abbanı arıyor musun? Kasabani özledin mi?”

“Ablamı özledim yalnızca. Onu çok sevdiğim biliyorsun. Konağa ilk geldiğim günlerde yabancılık çektim; kasabayı, oradaki herkesi aradım. Ama sonra alıştım. Şimdi ablamdan, eniştemden başkasını arayacağımı sanmıyorum. Ha, tabii küçük yeğenlerim de var.”

“Ben kimseyi özlemem herhalde. O kadar kırdılar ki beni... Öyle kötü davrandılar ki... Düşünüyorum da, evet suç işledim ama bana çekirilenleri hak etmedim. O kadar kötülük yapmadım, yalnızca düşünsesizlik ettim... Hayır, kimseyi arayacak değilim. Ama neden böyle üzgünüm dersin?”

“Çok acı çektin, unutman kolay olmayacak. Peki, pişmanlık duyuyor musun? Keşke bunları hiç olmasayıdı, diyor musun?”

Bir süre düşündü.

“Sana tuhaf gelecek belki ama,” dedi, “pişmanlık duymuyorum. Herkes gerçek yüzünü göstermiş oldu böylece. Herkes kolayca tekmeyi savuruverdi. Bir sen yanındaydın.”

“Ama ben üzüntülerini unutturamıyorum.”

“Neden dersin?”

“Bana alışmadın daha, ondanızır.”

“Ama seni hep sevdim ben. Arkadaş olmamızı ben istemiştim, hatırlıyor musun?”

“Evet, ama şimdi birden kocan oluverdim.”

“Haklısin. Peki sen de beni yadırkıyor musun?”

“Hayır.”

“Yani beni karın olarak görebiliyor musun?”

Bu kez biraz düşündüm.

"Seni sevgilim olarak görüyordum. Ama karım olarak görmeğe galiba daha alışmadım. Her şey çok birdenbire oldu. Aldırma, zaman çok önmüzdə. Alışırız."

"Evet, alışırız. Bir de artık büyüğümüzü kabul edebilsek..."

"Bak, bu önemli. Aslında yaşımız hiç de küçük değil. Ama daha büyümeyeceğim. Yakında o da olur. Büyüürüz yani."

"Evet tabiî. Büyüürüz."

Cebimden bir çikolata paketi çıkardım.

"Yer misin?" diye sordum.

"O da nerden çıktı?"

"Çikolatayı çok sevdigini biliyorum. Hem hazır daha büyümemişken istedığın kadar ye."

Kocaman bir parça ısrarı. Çok mutlu görünüyordu. Dedim ya, çocuktur daha.

"Sen de yesene."

"Ben pek sevmem çikolatayı. Zaten senin için almıştım."

"Olma. Hiç değilse küçük bir parça al."

Çikolatadan kopardığı parçayı ağızma doğru uzattı. Çikolatayı alırken dudaklarım parmaklarının ucuna değdi. Onu ilk kez öpiyordum; farkında mıydı bunun acaba? Ama belki de beni heyecanlandıran dokunuş, onu güldürüyordu. Çikolata bulaşmış dudaklarıyla, lekeli dişlerini göstererek uzun uzun güldü.

A...da mola verdiğimizde, şoföre en iyi lokantayı sordum: İmren Lokantasıymış. Yerini de tarif etti ayrıca. Güzel bir lokantaydı; duvarlardan birinde, duvarın hemen yarısını kaplayan altın yıldızlı oymalı, kocaman bir ayna vardı.

"Ne güzel, değil mi?" diye sordu Zekiye. Ayna öyle hoşuna gitmişti ki, yanakları pembeleşti hemen. Aynayı rahatça görebileceğimiz bir yer seçtik. Garson, yemek listesini getirdi. Zekiye ne yiyeceğini şaşırıldı. Bu kadar yemeğin arasından hangisini seçeceğini bilemiyordu. Doğrusu ben de lokantalara girip çalışmaya alışkin değildim ama bu konuda bilgi sahibiymişim gibi davranışmak zorundaydım. Çünkü evli bir adamdım artık. Belli etmeden yanımızdaki masalara baktım.

“Çorba ister miydin?”

“Hayır.”

Garson imdadımıza yetişti.

“Fırın kebabımız iyidir,” dedi.

“İyi öyleyse, iki fırın kebabı getir. Bira da getir.”

Garson uzaklaşırken Zekiye,

“Fırın kebabı da, neymiş,” diye sordu ve gülmeğe başladı.
Elini ağzına kapatmış, deliler gibi gülmeye, arada “fırın kebabı”
diyordu. Ben de gülmeğe başladım.

Zekiye biraya bayıldı.

“Pepsi koladan daha güzelmiş,” dedi. “Çok pahalı mıdır
bu?”

“Neden sordun?”

“İçer miyiz arada?”

“Sevdinse tabii içerez.”

“Ama pahalı değil mi?”

“Pahalı olsa ne çıkar? Ben şöyle düşünüyorum. Bize kari-
şan, görüşen yok artık. Canımız ne isterse onu yaparız. Paramız
olmasa da bira içerez. Birayla ekmek yer, karnımızı öyle doyu-
ruruz.”

“Öyle yapalım,” dedi Zekiye. “Biradan bıkınca başka şey
deneriz. Hep canımız ne isterse onu yaparız.”

“Herhalde Arif Hikmet bey bu lokantada yemek yemedi,”
dedim aynaya bakarak.

“Deli misin? Ne işi var onun burada? Ama neden öyle söy-
ledin?”

“Burada yemek yeseydi, aynayı göründü, hemen satın alır-
dı.”

“Ya sahibi satmak istemezse...”

“O zaman lokantayı satın alırdı.”

“Ya lokantayı satmazsa...”

“Bu sokağı satın alırdı.”

“Haklısin. Bunu yapardı o. İyi ki gelmemiş buraya.”

“İyi ki...”

“Fırın kebabını sevdin mi?”

“Evet,” dedi yeniden gülmeğe başlayarak.

“İstersen bir tane daha ye.”

"Yok istemem. Şimdi başka şey yiyeceğim. Bak, şu adamın önungündeki ne?"

"Pilâv. Üstünde kuru fasulya var."

"Ondan isteyebilecek misin?"

"İsterim."

"Ne diyeceksin? Nasıl isteyeceksin?"

"Üstünde kuru fasulya olan pilâv' diyeceğim."

"Ya yanlışsa söylediğin..."

"Garson doğrusunu öğretir.

"Ya alay ederse..."

"Ederse etsin!"

"Sen kimseden korkmaz mısın?"

"Garsondan da korkulur muymuş?"

Aslında korkmasına korkuyordum. Tanımadığım herkesten korkarımlı ben. Çoğu kez tanıldıklarımın da korkarımlı. Ama Zekiye korkumu bilmemeliydi. Onun yanında yürekli olmak zorundaydım. Yürekli olmak zorunda kalınca da bayağı korkusuz biri olup çıktım.

"Sen yanında olunca kimseden korkmam."

"Ben de... Ben de sen yanındayken hiçbir şeyden korkmuyorum."

"Biliyor musun, dünya çok kocaman. Milyonlarca insan yaşıyor çevremizde. Biz onlardan ayriyiz. İkimiz beraber olunca, böyle neşeli olunca, kimse bir şeycikler yapamaz bize. Ama biz birbirimizi incitirsek, o zaman kötü işte. O zaman bizi ele geçirirler."

"Ben seni incitməm hiç," dedi yavaşça, yüzü pembeleşmişti. "Sana kıyamam. Öyle iyisin ki."

"O zaman tamam. O zaman korkulacak bir şey yok."

Tatlı yemesini de istiyordum, iyice karnını doyursun istiyordum. Çünkü son günlerde çok zayıflamıştı. Zaten incecikti... Ama tatlı istemedi. Belki fazla para gidecek diye korkuyordu.

"Patlarım sonra," dedi.

Üstelemedim.

Eskişehir'de bizi bir başka kente götürecek otobüsü beklerken çay içtik. Daha sonra da ayran. Zekiye ayranın bira kadar güzel olduğunu söyledi.

"Sanki ömründe hiç ayran içmedin," dedim.

"İçtim elbette, içmez olur muyum? Ama bu başkaydı."

Otobüse bindiğimizde akşam olmak üzereydi. Biraz sonra hava karardı. Zekiye yavaşça bana sokuldu. Yüzü sararmıştı.

"Ne var, ne oldu?" diye sordum.

"Hiç," dedi. "Daha ne kadar var?"

"Neye ne kadar var?"

"Hiç." Gülmeğe çalıştı.

Sonra artık konuşmadı. Biraz sonra başını pencereye dayayıp uyumağa başladı. Başını omzuma dayamasını isterdim. Ama daha o kadar alışmamıştı bana. Hakkı da yok değildi hani. Önümüzdeki sonu bilinmeyen yol, karanlık türkütmüşü onu. Ben erkektim. Ben geleceğe güveniyordum. Sonra en çok istediğim şeye kavuşmuştum. O en çok istediği şeyden gittikçe uzaklaşıyordu. Şimdilik başka ne isteyeceğini bilmiyordu. Yoluunu şaşırılmış, kanadı kırılmış bir serçeydi zavallı. Birisi onu yolda bulmuş, bir kutunun içine koymuştu. O birisine de alışamamıştı daha. Elini tutmak istiyordum; çok istiyordum ona dokunmayı, ama korkuyordum.

Aradan ne kadar geçti bilmiyorum. Gözlerini açtı. Bana bakıp gülümşedi.

"Merak edecek bir şey yok," dedi. "Korkmuyorum. Biliyorum, her şey çok iyi olacak."

O zaman elini tuttum sımsıkı ve hiç bırakmadım.

Güçümü ölçebiliyordum. Kime, nasıl ve ne kadar karşı çıksamı ileceğimi seziyordum hiç değilse. Geleceğimiz elbette bulanıkta ama parlak düşlerle, başkaldırma masallarıyla ya da bizim olmayan ve hiçbir zaman bize verilmeyecek olan bir yaşam görüntüsüyle renklendirilmemişti hiç değilse.

"Böyle olmak ne iyi!" dedi Zekiye. "Böyle el ele."

"Elini tutmam hoşuna gitti mi?"

"Sen elimi tutunca üzüntüm geçti. Hani sana üzgün olduğumu söylemiştim ya... Artık değilim. Ama sana kötü bir şey söyleyeceğim."

"Neymiş o?"

"Karnım açtı."

"Sahi mi?"

“Evet. Ne yapacağız şimdi? Keşke uyumasaydım. Ne zaman uyusam, acıkrım.”

“Az sonra bir yerde dururuz nasıl olsa. Orada yemek yerez.”

“Bira da içecek miyiz?”

“Tabiî... Sen istedikten sonra.”

Otogüsün ışıkları söndü birden. Dışarının karanlığı daha belirginleşti. Sağda tepelerin arasında ince bir pembe çizgi görüyordu.

Zekiye sımsıkı tuttuğum elinin parmaklarını benimkine geçirerek başını omzuma koydu.

Tortu

Evet beyim, buyurun beyim! Nasıl isterseniz... Elbette... Neden olmasın? Hiçbir sakıncası yok. İçiniz rahat etsin diye söylüyorum: Karşımı oturup kendisiyle iki kadeh içki içmemi isteyen tek müşterimiz siz değilsiniz. Gecenin bir vaktinde ortalık tenhalaşınca, ıssız yollarda arabasını, kamyonunu sürüp gelen biri, birden karanlıklardan fırlayıp sıcak, ışıklı bir damalına siğğınınca, sonra da beni görünce böyle bir istege kapılmaktan kendini alamaz.

Adsızın biriym ben beyim. Hiç kimseyim. O “garson” diye çağrılan ve belli bir saygınlığı hak etmiş kişilerden bile değilim. Şu derme çatma yolüstü uğrağında (bana nasıl garson denilemezse, buraya da rastgele lokanta denilemez değil mi beyim?) masalarla mutfak adı verilemeyecek şu hoş köşe arasında gidip gelen biri, bizim memleketin gözde deyimiyle bir “el ulağı”ym ancak. Evet beyim, hiçten öte bir şey olmayan bir el ulağı, hele sizin gibi özel arabalı, iyi giyimli bir efendide neden karşılıklı içki içmek isteği uyandırır?

Ben azıcık aklımla diyorum ki, (ayrıca karımla da konuşum bu konuyu) şu ıssız yol, gecenin ilerlemiş vakti ya da sabahın ilk saatleri, bu zamanların, alışılmışın dışındaki büyüsü, ağustosun ortasında bile vadiye inen sis, çoğunlukla kara çevrilen serpinti ve her yolcunun içinde büyüyen yalnızlığın ansızın korkuya dönüşmesi... Evet, bütün bunlar bir de — ayıptır söylemesi — gözlerim beyim... Gözlerimden söz eden karımdır. Nedenini açıklamadı. Zaten az konuşur. Gözlerimde ne var bilmidi

yorum. Ama karım gözlerimden söz ettiyse doğrudur o zaman. Çünkü o hep haklıdır. Evet, gözlerim garip yolculara (çünkü geceenin bu saatinde herkes biraz gariptir bana sorarsanız) açılma, içini dökme isteği verir.

Buyurun beyim, içkiniz! Yarım şişe kulüp rakısı... Hay hay efendim, başüstüne. İçkimiz... Turşu ister miydiniz? Karım eliyle yapmıştır. İyidir yani. Yıllar önce babacan bir kamyon sürücüsünden aldık tarifini. Bakın, benimle içki içmek lütfunda bulunan müşterilerimizi hep uyarırıım: fasulyamız berbattır. Açıkçası kötü yağda pişmiştir. Burada ustamı savunmak zorundayım. Adamcağız haklı. Başka türlü iş yürümez. Servet yaptığım yok bizim. Günlük ekmeğimizin peşindeyiz, o kadar. Ayrıca her şeyi ucuza satmak zorundayız. Çünkü işimiz daha çok kamyon sürücüleriyoledir. Ama parasını ödeyebilenler için iyi cins sardalyalarımız vardır. Emrederseniz bir kutu açayım. Peynirimiz iyidir, tam yağlı, köyden gelmiştir. Karım size yumurta haşlar. Elbette patates de... İsterseniz püre olsun. Hay hay efendim. Sonra içkinin üzerine sıcak bir çorba isterseniz, karım onu da yapar.

Hakkınız var efendim, karanlıktır, çirkindir bu yapı ama temizdir. Bir müşterimiz büyük kentlerin birinci sınıf lokantaları kadar temiz bulmuştu. Çünkü burası evimiz sayılır. Üstelik kadın eli değişmiştir. Karım lokantanın içinde dolaşmaz ama temizliği o yapar, bulaşıkları yıkar. Yemeklerin bir kısmını da pişirir. Yalnız kötü yağda pişirilen kuru fasulyaya, kötü etten yapılan köfteye karışmaz.

Biz arkada oturuyoruz. Ustam bize üst katta bir oda verebileceğini söyledi ama biz kendi evimiz olsun istedik. İnsanın işyerini evi gibi benimsemesi güzel şey ama ev de başka tabii. Evimiz, der dururum, görseniz belki gülersiniz. Kötü bir külübedir altı üstü. Biz kendi ellerimizle yaptık. Buraya alman mühendisler uğramışlardı. Dilimizi az çok biliyorlardı. Bizim külübeyi görünce bir alman atasözü söylediler: "Küçük ama benim." Bu sözü çok sevdik. Köyden bir usta bize yardım etti tabii. Birlikte çalıştık. Yapı işinden anlamam ama insan isteyince her şeyi yapıyor. Çünkü her işin üstesinden gelmeyi bize öğretmişlerdi bir zamanlar... Ellerimiz işlerken kafamızı da çalıştırmayı. Ka-

rımla ben iyi eğitildik bu konuda. Bu yüzden yeni bir hayat kurmamız zor olmadı. Yeni bir hayat, her şeyiyle kendimizin olan, isteğimize uygun bir hayat... Arkada küçük bir toprağımız da var. Baharda ekeceğiz. Kendimizinkileri ve müşterilerimizin kini karşılaşacak kadar bir şeyler elde edeceğimizi sanıyorum. Simdilik bir kümesimiz var.

İzninizle beyim, karım kapıyı vuruyor, işte yumurtalarınız. Kendi kümesimizden, günlük. Püreniz de az sonra hazır olur...

Yeni bir hayatla ne mi demek istedim? Biz eskiden kente yaşıydık. Şimdi uzaktan bakınca, kent hayatını şöyle bir düşününce, diyorum ki, herkes hapi yutmuş durumda. Neyse ki, kimse sezinlemiyor bunu. Hapi yuttugunuzun farkında olmadıkça her şey iyi ve güzel. Bir an kuşku duyarsanız, kendinizi çalışmaya verirsiniz, para kazanmakla avunursunuz, televizyon seyreder, içki, sigara içersiniz. Böylece tüm korkularınızı bastırırsınız. Bastırığınızı sanırsınız.

Biz o hoş avuntuyu yillardır tatmadık. Yalnızca korkuyu yaşadık. Yaralı hayvanlar gibiydik. Köpeklerini peşimize salmışlardı. Biz boyuna kaçıyorduk. İkimiz, tek başımıza... Dünyada tek başımıza... Ötede başka insanlar... Binlerce, milyonlarca. Kaçmak, yakalanmak korkusu önemli değildi. Önemli olan ikimizin arasında kötü bir şey olmaması... O zaman hapi yutardık işte. Çünkü o zaman bizi ele geçirirlerdi.

Sizin hiç böyle düşündüğünüz oldu mu beyim? Güzel bir arabanız var. Dışarısı karanlık görünmüyor ama tahmin edebiliyorum. İşiniz de iyi olmalı. Ama araba ve iş, tüm hayatınızın iyi gitmesi için yeterli bir güvence sayılmaz, değil mi?.. Anlamışım zaten. Yoo, hayır! Bu kadarcığını anlamak için falcı olmak gerekmek. Kentten gelenlerin başları hep derttedir, iyi bilirim. Yazık ki, hiç birinizin "biz ikimiz tek başınayız, ötede başkaları var ama biz birlikte oldukça, en çok birlikte olmaya önem verdikçe, kimse, hayatın kendisi bile alt edemez bizi" demek cesaretini bulamamıştır kendinde. Çünkü çalışma geçip bana karısından söz eden tek erkeğe rastlamadım. Bakın, kadınların başka olduklarını sanıyorum. Onlar karıma kocalarından söz ederlermiş.

Umarım, bana kızmıyorsunuzdur. Bilirim, kadından söz

etmek ayıp sayılır genellikle. Ama ben böyle düşünmüyorum. Kendimden söz etmek ne kadar ayıpsa, karımdan söz etmek de o kadar ayıptır ancak. Çünkü hayatım, korkularımız, umutsuzluğumuz ortaktır. Ve ben kendimden söz etmekten hoşlanıyorum. Şurada yaşadığım yalın hayatı, yalın gerçekleri başkalarına duyurmaktan hoşlanıyorum. Bir münzevi, bir kaçak değilim ben. Hayatı, insanları, dünyayı seviyorum. Dünyayla alışverişim müşterilerim yoluyladır ancak. Müşterilerimi tanımak isterim. Kendimi de onlara tanıtmak... İnsanlar arasında ayrılm yapmayacak kadar deneyimsiz ya da saf değilim. Hayır! Ama gerçek kötülüğü tanıdım. Egemen olma isteğinin, hoşgörüsüzlüğün ve tatsak ruhluluğun ne olduğunu bilirim. Sevdiklerimden ayrı kalmanın acısını da bilirim. En kötüyle en iyiyi tanıdıktan sonra arada kalanlar arasında ayrılm yapmamamı hoş görürsünüz sanırım.

Evet, müşterilerim dostlarımdır. Pek de geçici olduklarını sanmayın. Karımla yaptığımız konuşmalarla tazelenir durur bu dostluklar. Sözgelimi şöyle der karım: "Hani şu ustabaşı var ya, oğullarını anlatmıştı... Ne ömür şeylerdi değil mi? Büyük oğlan, kardeşlerini kullanmak istedi mi, bugün su bayramı dermiş, küçükler büyulkere su taşıyacak. Hadi bana su getir. Topla, tek başına oynamak istedi mi, bugün top bayramı dermiş, yalnız büyükler top oynayacak." Sonunda küçükler oyunu kavramışlar ama iş işten geçmiş tabii. Karım, oyunu tersine çevirdi: "Bugün kahve bayramı," diyor, "büyükler küçüklere kahve pişirecek." Ben de çaresiz karıma kahve pişiriyorum.

İşte püreniz de oldu... Patates püresinin yapılışını bir yarğıtan öğrendik. Evet, birlikte öğrendik. Karım yemek yapmasını pek bilmezdi. Müşteriler öğrettiler. Birlikte öğrendik. Çünkü karım habire bayram kutlamayı seviyor. "Bugün püre bayramı" derse, püreyi benim yapmam gerekir. Kılıbıklık değil. Değişik işler yapmak insana zevk verir. Karım, evimizin yapılmında bana yardım etti sözgelimi. Zavallının elleri parçalandı bu yüzden. "Ben de yorulmazsam, benim de ellerim acımasa ev benim sayılmaz ki," dedi. "Acıyi, yorgunluğu tek başına sen çekersen ev senin olur. Ben de yanında konuk gibi otururum sonra."

Evet, haklısınız. Yargıç, püreden iyi anlıyordu. Başka şeylerden de iyi anlıyordu. Daha önce de bir yargıç geçmişti buradan. O, ikincisi gibi değildi. Kendisinden bekleneni yapıyordu. Buna inanmıştı. O gittikten sonra yargı konusunda düşünmeye başladım. Karımla da konuştım. Bir kürsüye çıkıp insanları yargılamak nasıl bir şeydir, dedim. Çünkü bana sorarsanız Tanrı bile yargılamaz insanı. Onun kürsüye çıkışmasına gerek yok. Ben bu konuda söylenenlere inanmıyorum. Çünkü "Tanrı bağışlayıcıdır" denmiştir, öyleyse? Bağışlayan, yargılamaz. Püreci yargıçla konuştım bu konuları. Bana uzun uzun bir şeyler anlattı. Pek anlamadım dediklerini ama söylediğleri, düşüncemi destekliyordu. "İnsanlar kışırılınca yargılamak zorunda kalırlar," dedi, "toplum güvenliği dedikleri şey, aslında kişisel güvensizliğin yarattığı korkudur. Yargı, bir tür kişisel savunmadır. Çünkü toplumda kışırılmadan yaşamak olanaksızdır." Sizin anlıyacağınız beyim, benim hayatımın güzel olduğunu söylemek istiyordu; doğru olduğunu... Yargıç, gururumu okşamadı desem yalan olur. Görüyorsunuz, kent yaşamından kalma bir takım kötü alışkanlıklarım var hâlâ. Hâlâ gururumu bir yana koyamadım. Oysa karımın böyle kötü huyları yoktur. İşte böylesce birbirimizi tamamlıyoruz ama tamamlanması gereken en çok ben oluyorum galiba.

Hayır beyim, çocuğuımız yok. Olmuyor. Karım yıllar önce bir kaza geçirmiştir de... Köyden bir çocuk alalım diyoruz, evlât edinmek yani. Ama ustam diyor ki, "Siz çocuğu büyütürsünüz, sonra anası babası gelir, elinizden alır. Bu köylü kısmına güven olmaz!" Yani çocuk kimsesiz biri olmamış ki, sonradan kimseler sahip çıkmasın. Böyle birini daha bulamadık. Karım da diyor ki, "Çocuğa sevinç verebileceğimizi hiç sanmıyorum. Onu güldürebileceğimizi hiç sanmıyorum. Bizler böyle üzünlü oldukça... Ve üzümüz geçmedikçe... Ama bir çocuk buluruz, biz bakmazsa ölecektir, işte ancak o zaman... O zaman bile gene de düşünmek zorundayız gibime geliyor."

Beyim, neden şaştınız öyle? Evet, üzünlü dedim. Yoksa mutlu, sevinçli, imrenilesi kişiler mi sanmıştiniz bizi? Şu göründüğünüz hayatı — bizimkisi gibi bir hayatı demek istiyorum — sevinç içinde yaşamak mümkün mü? Bizi yaşadığımız topluluk-

tan attılar, en yakınlarımızın yüzünü görmemizi yasakladılar. Yıllarca yakalanmaktan, ekmeğimizin elimizden alınmasından korkarak yaşadık. Sonunda buraya siğindik. Yillardır güvenlik nedir bilmedik. Her şeyden vazgeçmek zorunda kaldık. Sevgiden bile... Karım sevdiği adamı bıraktı. Şimdi o sevgiden arta kalan tortuyu taşıyor yüreğinde. Beni, öteki adamı sevdiği gibi sevemeyen bir kadına duyduğum aşk, büyüden, yaratıcılıktan yoksundur artık. Ben de bir tortu taşıyorum yüreğimde. Ama ikimiz de yakınıyoruz. Çünkü bizim gibi olanlar, gerçek hüznü yaşayanlar sizin anlayacağınız, yakınmayı bilmeyenler. Bizim gibi toptan bir vazgeçişe başvurmak zorunda kalanlar yakınmayı bilmeyenler; başkaldırmayı da. Elimizde kalanlar yaşadığımız günlerin bir tortusudur. Şu gün ne veriyor, bilmiyoruz. Yıllar sonra tortusunu tadınca bileceğiz.

Ara ara bırakmak zorunda kaldığı o adamdan söz eder karım. O kaçmaktan nefret edermiş, savasmaktan yanamış. Savaşmış da... İnançları uğruna ölümü bile göze alabilirmiştir. Ölümü ve her şeyi... Sevdiklerini çiğneyip geçmeyi bile... Hele köşeye çekilmek hiç yokmuş kitabında. Başa geçmek, başta olmak istemiş. Ötekiler de arkasından gelsinler... Gerçek bir kahraman olmalı... Ama ben savaşamam. Çünkü nefret etmesini bilmem. Başışlar dururum. Bu yüzden karımın bana kızdığını olmuştur. Ben başışlarım. Geriye hüzün kalır.

Bütün bunları neden mi anlatıyorum? Benimkisi böyle bir hayat işte. Dibe çökmüş bir hayat. Bunun için ağır. Bunun için hüzünlü. Ama benim hayatımdır; benim, bizim hayatımız. Yaşanan bir hayat belki bir örnek olabilir. Belki duyan birinin işine yarar. Olur ya... İşte onun için beyim.

YELKOVAN YOKUŞU

1989

Yelkovan Yokuşu

Cuma günleri öğle yemeğini lokantada yiyordu. Üstelik bir saatlik öğle tatilini uzatmak için elinden geleni yapıyor, özel izinler istiyor ya da ancak dışarda kovuşturabileceği işler yaratıyordu. Cuma yemeklerine törensel bir nitelik vermek için de ayrıca çaba gösteriyordu. Sözgelimi, rasgele giyinmekten vazgeçiyor, boyunbağıyla çoraplarının renk uyumlarına dikkat ediyor, o sabah mutlaka yıkandı. Dahası, cuma yemekleri için bir esirgemezlik örneği göstererek –tabii takstile– fazladan bir takım elbise bile almıştı. O gün karşısına çıkacağı kişinin ya da kişilerin üzerinde iyi bir izlenim bırakmalydı. Bırakmalydı ki, onlar da masalarına bir başkasının, bir yabancının oturmasına izin versinler; en önemlisi onunla konuşsunlar.

Çünkü bu, yaşama tutunabilmek, kısacası yere bastığını –ille de sımsıkı olmayabilir, söyle bir bassın yeter– duyabilmek için başvurduğu son önlemdi. Başka yolların hepsini denediğini sanıyordu (arkadaşlık, sevda girişimleri, kulüplerde briç, aletli cimnastik filan); hiçbiri tutmamıştı.

Şimdi başkalarıyla –kısacası bir yemek boyu edinilen, bir daha karşı karşıya gelinmese de unutulmayan– dostlarla (bu sözcüğü, gerçek anlamını düşünmeden kullanmayı öğreneli çok olmadı) söyleşerek geçirilen öğle yemeğinden ötürü, cuma akşamlarını kurtarmakla kalmıyor, iki günlük hafta tatilini, o korkunç pazar hastalığını atlatacak gücü kendinde buluyordu. Haftanın üç gününü kurtarabildin mi, geriye kalan dört gün boşluğa bassan, sallansan da olur. Hem perşembe akşamlarını,

ertesi günü öğle yemeği için varsayımlarda bulunarak geçireceğinden (o anda yüzüne bir gülümseme bile yayılabilir ki, hiç yoktan iyidir) haftanın yarısı, kısacası yaşamın yarısı kurtarılmış sayılır ve insan daha fazlasını istemeyebilir.

Genellikle değişik lokantaları seçiyor (ama mutlaka kalabalık olanlarını; çünkü tenha bir lokantada başkasının masasına hangi özürle oturursunuz?); garsonların kendisine yardım etmelerine yol açmamak için suratlarına bakmayarak, bu yüzden de başına dimdik tutarak (yaşına bakmayın, önemli bir kişiye benziyor, dedirtecek kadar) masasını arıyordu. Genellikle orta yaşın üstündekileri ya da yaşlıları seçiyordu: Dinozorları kısacası... Öyle seviyordu ki onları! Yalnız kendileri değil, yaşamış oldukları yıllar ve hâlâ inatla barındıkları zaman ve mekân da çağdaşıydı, dahası eskildi. Gene de onlarla konuşurken yaşadığını anlıyordu genç adam. Tamamlanmış bir yaşamın; zamana, geçişlere, değişimlere, dönüşümlere karşı koyarak ayakta duranların dirimi, gücü... Ancak onlarla birlikteken hayat, hayatı benziyordu. O küçükük kafaları, iri gövdeleriyle gençliğine saygı duyup, "yaşam serüveni" sandıkları şeyi anlatırkenki içtenlikleri, sevecenlikleri ve tabii gülünçlükleri, beceriksizlikleri...

Ama bugün yanlarına oturabileceği dinozorlar yok. Yoksa bu lokanta dinozorlara yasak mı? Ya şu iki kadın... Şimdiye kadar dinozor eşlerinden başka kadınlarla konuşmadı. Öyleyse...

"Artık o mavili dönemine hiç dönmemen ne garip!"

Otuz-otuzbeşlarında yuvarlak yüzlü, mavi gözlü olanı böyle demişti karşısındakine; genç adam izin isteyip de masalarına oturur oturmaz. Sanki daha önce susuyorlardı ya da bambaşka bir konu üzerinde söyleşiyorlardı da, adının masaşa oturmasıyla çoktan beklenen belirtge gerçekleştmiş, kadın da kendisine önceden belletilmiş cümleyi söyleyivermişti.

Yuvarlak yüzlü, mavi gözlü kadın tombul sayılırdı.

Adam da tombul kadınlardan hoşlanmadı hele böyle genç sayılabilen bir yaşta olurlarsa. Kendi gözlerine, kendi beğenisi yapılan bir haksızlık, gibi alırkı onların çok güzel olmalarına ramak kalmışken, birden gereksiz çıkıştırlara, yuvarlaklara

bürünerek her şeyi berbat etmelerine. Ama bu kadın, tombulluguunu, bir karakter özelliği, kimselerde bulunmayan, sahip olunmak istenen, ama bir türlü ele geçirilemeyen; insanı sağlam, güvenilir, gene de erişilmez kılan bir özellik gibi taşıyordu. Ma-saya oturmak üzere sandalyesini çeken adama yönelttiği, iki-üç saniyeden fazla sürmeyen bakışlarındaki meydan okuma belki bu yüzdedi.

Öteki çok daha yaşlıydı; elli filan... Daha doğrusu inceliğinden (dahası kuruluğundan) ya da bilinmeyen bir özelliğinden ötürü (belki safliktir, hamliktir; aa bak, aydın kadınlar da belli etmezler yaşlarını...) Ama bu daha çok evkadınına benzıyor; öğle vakti votka içmeye kalkışmaması gereken bir evkadınına) daha genç gösteriyordu. Açı kahve bir eteklikle kakao rengi bir kazak, taba pabuçlar, koyu kahve çoraplar giymişti. Sonra bütün bu kahverengi bolluğunun uyuşmazlığını turunculu yeşilli bir üçgen eşarpla dengelemeye kalkışmıştı. Sanki bir raslantı sonucu giyinmişti: Onu ordan, bunu surdan alıp, kimisi ödünç... Eteği yıpranmış, kazağıysa yeni satın alınmış gibi...

"Sen hiç soru sormazdin," dedi votka bardağını döndüre-rek.

"Özür dilerim." Mavi gözler yalvararak bakıyordu karşısındakine.

Adam, o sırada genç olanına *Deniz*, yaşlısına *Güz* demeye karar verdi.

"Soru sormadım. Yalnızca mavilerden vazgeçmiş olduğunu söyledim. Birden farkına varıverdim. Dündü sanırıım."

"Maviyi hep kullanırıım, bilirsin ya..."

"Yanılıyorsun. O dönemin mavilerine bir daha hiçbir resminde rastlamadım."

Güz, sesini çıkarmadı, votkasından küçük bir yudum aldı.

"Mavi, senin o döneminde kullandığın mavi, ruhsal bir baskıyı imler."

Güz, hafifçe güümsemi. Bu saptamayı arkadaşının gençliğine bağışlar gibiydi. Önem vermiyordu. Karşısındaki alırılsızlığı Deniz'i etkilemedi. O, ağırlıklı bir cümle söylediğinin

bilincindeydi. Havada da kalsa, bu ağırlığın kendini duyurması için bir süre bekledi.

“Osmanlı çinilerinin egemen mavisi,” diye sürdürdü sonra konuşmasını. “Selçuklular o maviyi hiç kullanmadılar. Çünkü Selçuklu döneminde baskısı yoktu. Osmanlı, Osmanlılığa kalkışlığında çinilerin mavisine bir şeyleşti. Küsmedi... O zaman’ bozarırıdı. Baskı öylesine yoğun ve insafsızdı ki, mora da dönüşmedi; başkaldırmadı kısacası... Öyle için için acıdı kaldı: Ağulu bir mavi oldu.”

“Osmanlı, Selçuklu çinileriyle ilgilendiğini bilmiyordum,” dedi Güz. Arkadaşının coşkusundan hiç etkilenmemiştir. “Bana kalırsa uyduruyorsun!”

“Ağrı mavisi diyorum ben ona. Kendim buldum. Baskı olan her yerde vardır. Şilililer’de gelenekti, duvarlarını resimlerlerdi. Allende’den sonra bir daha resim yapmadılar. Evlerini boyamak gereklince düz beyaz kireci denediler, olmadı. Sonra maviyi buldular. Şimdi Şili’de bütün evler mavi boyalıdır, ağrı mavisi, basıkı, zulüm mavisi, senin mavin...”

“Hikayelerine bayılıyorum,” dedi Güz. Ama şimdi heyecanlanmıştı, daha genç gösteriyordu.

Deniz kendini savunmak gereğini duymadı. “Senin o mavilerin,” dedi yalnızca usul usul.

Bunların yemek filan yiyecekleri yok anlaşılan, dedi adam içinden. Tabaklarındaki şişler soğuyup katılmış. Birer yudum votkayla yetiniyorlar. Benimki ise bitmek üzere. Ne yapmalı? Garsonu çağrııp yarısını yediği bifteği alıp götürmesini söyledi ve ızgara balık ismarladı.

Izgara uzun sürer, ne iyi!

“Bana bir soru sormuşsun,” dedi bu arada Güz. “Sormadım, inan, Sorulardan hoşlanmadığını bilirken... Eğer öyle bile olsa... Peki sorumu geri alıyorum.”

“Boş ver! Çünkü ben sorunu yanıtlamaya karar verdim çoktan.” Artık evkadını kimliğinden siyirlmişti. “O mavili resimleri hastaneden çıktıktan sonra yapmıştım.” Bir sigara yaktı. “Bana bir şeyleşti kabul ettirmeye uğraşmışlardı; zorlayıp durmuşlardı.

Yelkovan Yokuşu'nun, Suzi'nin var olmadığına inanmamı istiyordu."

Deniz, telaşından votka bardağını devirdi. Masayı temizlemeye gelen garsona çıkıştı:

"Aldırma bırak! Öylece kalsın. Ama bana çabuk bir votka daha getir!"

"Biliyorum, kızacaksın ama," dedi Güz, bağışlanmak ister gibi yalvararak, "onlara boyun eğdim. Tamam, dedim, ben Yelkovan Yokuşu'nda oturmuyorum. Zaten Ankara'da denize inen yokuş ne arar? Ankara'da deniz mi var? Ayrıca, Suzi diye birini de tanımıyorum. Evet, Suzi'yi tanımadığımı söylediğim onlara. Çünkü baskın altındaydım."

Birden roller değişmişti. Güz'e hep saygılı davranıştan Deniz, egemen durumdaydı şimdi. Güz yalvarıp duruyor, bağışlanmak diliyordu.

"Dediklerini yaptım, onlara boyun eğdim. Çünkü orada, hastanede daha fazla kalamazdım. Hastaneden çıkışınca doktorum resim yapmayı sürdürmemi istedi. Bakarsın, değişik bir şeyler çıkar ortaya, dedi. Her şeyin senin için altüst olduğu şu dönemde, bir daha hiç yapamayacağın bir şeyler... O, ne derse yapmak zorundaydım, daha doğrusu öyle sanıyordu. İşte mavi dediğin resimler o yıllardan kaldı."

Saliverdiler beni... Suzi yoksa, Yelkovan Yokuşu da yoksa peki... Madem öyle, hadi güle güle. Ama sokaklarda, dolaşmamı buyurdular. Kocam da üstleyip duruyordu. Tek başıma sokaklarda dolaşmaya alışmamışım. Bir öğleden sonra işe gitmek için kendisi otobüse binerken beni orta yerde bıraktı:

Kızılay'a kadar git ve dön, dedi, yürüyerek. Ben bir sürü tanımadığım insanın arasında ne yapabilirdim ki, tek başıma hem de.

Şimdi burada bir yabancısın, dedim kendi kendime. Bu, tekbaşınalığıma, öyle oluşuma katlanabilmek için bulduğum bir oyundu. Öyle düşün. İstanbullu ya

da taşralı biri değil ama; düpedüz bir yabancı. Yoo, tourist olmaz. Turistleri sevmem. Suzi de nefret ederdi turistlerden. Kocası iş gereği gelmiş biri. Fransız? Olmaz! Çünkü o zaman Fransızca konuşmaya kalkışabilirim. Soğuk bir İngiliz? Aman aman, benim soğukluğum kendime yeter zaten, o da olmaz. Öyleyse Portekizli. En iyisi Portekizli olmak. Şimdi ben Portekizliyim. Denizi iyi tanıyorum, denizi seviyorum.

Gene de şu bulvar hiç fena değil. Atkestaneleri bir çiçek versin, o zaman seyreyle sen! Böyle diyor Portekizli. Aferin kadına, nasıl da tanıdı atkestanelerini. Kültürlü kadınmış. Oysa ben, onun ancak jojayo, korokko gibi adları olan ağaçları bildiğini sanırdım. Vitrinlere bayıldı; camlara yapışacak nerdeyse. Ama alışveriş yapacak parası yok. Portekiz yoksuldur; orada yabancı ülkelere gidenlerin ceplerini dövizle doldurmazlar. Bu işime geliyor. Alışveriş etmek istemiyorum çünkü.

Bu esinti başkente baharı muştular. Damarlarında kaynayan kana karşılık bacaklarında duyduğun kesiklik öfkelendirir seni. Ama saçların dağılıp eteklerin uçuşmaya başlayınca kendini tutamaz, gülersin işte.

Taşit gürültülerini sevmediniz mi Portekizli bayan, sinyora! Ama onlar ne kadar uygar olduğumuzun bir kanıtıdır, kıskanmayalım lütfen! Buna karşılık bana sakın okyanus kıyılarınızın güzelliğini anlatmaya kalışmayın! Ben de Yelkovan Yokuşu'ndan başlarsam apışip kalırsınız sonra.

Ne oldu bana böyle? Bana ne oldu? Eve dönmem istiyorum, hemen şimdi. Bir taksi... Hayır, olmaz! Eve yürüyerek doneceğime söz vermiştim. Kendime, doktoruma, tedavi harcamaları için arabasını satan kocama karşı başarmak zorunda olduğum bir sınav bu üstütelik.

Eve yürüyerek dönmem zorundayım. Ama önumü göremiyorum. Birden kör mü oldum ne? Hiçbir yeri

göremiyorum. Ağlıyorum da ondan. Ne olacak şimdii? Herkes bana bakıyor. Yoo, bakmıyor. Bakmıyorlar bile. Kimsenin alındığı yok. Şu yolda sersem sepelek, hem de ağlayarak yürümeye çalıştığını görmüyorum. Öyleyse ağlaya ağlaya yürü sen de.

Sinyora, siz en iyisi ülkenize dönün, Portekiz'e. Ben işte ağlıyorum..

Kaldırımlar ne kadar kalabalık! Bir tek kul, tek kişi çıksın da, "Ne oldu, niye ağlıyorsun?" diye sorsun bana. Sonra cevap filan beklemeden yanında yürüsün. Birlikte eve dönelim, ona çay yapayım. Gelin ne olur! Hepinizi çağırıyorum. Çünkü boş evime gidiyorum. Çocuklarım bir süredir annemdeler. Öyle gerekti de. Akşama kadar kimse gelmeyecek evime. Ben yapayalnız ne yaparım? Suzi de yok, gitti.

Bir süre ikisi de konuşmadılar. Öyle ki, adam artık hiç konuşmayacaklarını sanıp korktu. Onları konuşturmak için lafa karışmayı nasıl da istiyordu. Zaten böyle hiç konuşmadan oturmak, yalnızca dinlemek, cuma günlerinin kuralına aykırıyordu. Ama kadınlar onun orada olduğunun farkında değildi. Aldırımlorlardı. Bu ilgisizlik adamı incitiyordu. Böylesine önemsenmemeye kim katlanabilir ki. Ama işte o, orada oturmuş önünde garsonun getirdiği balık tabağı silinmiş, yok olmayı, göze görünmemeyi seçmiş gibi, canının çekmediği balığı ayıklamaya uğraşıyordu.

"Eee," dedi Güz, "neden soru sormuyorsun?" "Canını sıkmak istemiyorum."

"Aradan on beş yıl geçti. Nereden başlayacağımı bilemiyorum. Daha doğrusu belki on altı, belki on iki... O yıllarla ilgili zamanı hep karıştırırırm. Bana yardım etmek için soru sorabilirsin."

"Suzi kimdi? Yabancı biri mi?"

"Yoo... Ha, adına takıldın anlaşılan. Adı Suzi'ydı, çünkü sıkışınca onunla Fransızca konuşurdum." "Sen Fransızca bilmezsin ki."

“Suzi de bilmezdi”

“Gene de Fransızca konuşurdunuz!”

“Ben konuşurdum, o anlardı, cevap vermezdi. Çünkü zaman zaman Fransızca konuşmak zorunda kalırdım. Nasıl anlat-sam... Bazen her şey çok kötü oluverirdi. İnanmayacaksın ama, şimdikinden de kötü. Anlayamamak, çözümleyememek... Anladığını ya da anlamadığını sanmak... Anladığını anlatamamak, anlamadığını anlatmaya uğraşmak... Sözcükler yetmezdi. O zaman Fransızca konuşurdum.”

Güz bocalıyordu. Uzun çabalar sonucu artık anlamış bulunduklarını hiç anlamamış olmayı, anlamadıklarını zaten konuşmamayı, “hayat tecrübe” denen şeyin değerinden kuşku duyduğu, bu yüzden de bu ayrıcalığı hiç kullanmamayı yeğlediği için olgunlaşacağına çocuklaştığı, çocuklaştığına alדיםığı bir çağdaydı zaten. O karıştırdığı yıllara özlem mi duyuyordu, yoksa onları bir an animsamanın dehşeti içinde miydi, bunu bile bilmiyordu. Kaldı ki...

Taa tepelerden, dorukların yamaçlarını kaplayan ulu kestanelerin, cevizlerin, karaağaçların kuytuluğundan kurtulup çayırın bittiği, evlerin utana sıkila tek tük göründüğü yerlerden başlayıp, önce hafif bir eğimle, sonra gittikçe hızlanarak (eğri büğrü taşlı, kaldırımsız, iki yanındaki el ele, bel bele vermiş eski evlerle, yani alabileğine yüklü, alabildiğine ağır), evet, coşa taşa –tipki bir çavlan gibi– aşağılara inip deniz kıyısındaki asfaltta, on yedinci yüzyıldan kalma mermer çesmenin karşısında soluklanırdı: “Üç çınarın ağlayan çeşmesi” derdim ben ona. (“Gülen” de olabilir.) Kayıklar akıp gidiyor, yesilin, mavinin, benek benek morun içinden... Hantal mavnalardır gözalıcı renkleriyle, çatanalar... Ne güzel! Şileplere, tankerlere bakma sakın; cırkindir onlar... Şirket-i Hayriye zamanından kalma vapurlar –İnşirah, İnbisat adlarıyla– güzelliğe dönüşen... Hep, ama hep bir güzelliğe dönüşen neler yok ki! Oysa güzel acıtıyor. Çünkü bir

sakatlık var içimde. Ve derken bir şey beni bırakıyor. Her şey beni bırakmış gibi oluyor o zaman. Dön arkani denize. Yürü. Yolu geç. Yokuşu tırman. Adını, ormanın ötesindeki kaya kovuklarına yumurtalarına bırakılan yelkovan kuşlarından alan yokuşu. Yumurtaları bekleyen eşlerine yiyecek taşıyan erkek yelkovanlar, keskin çığlıklarla yuvalarına dönerlerken gök birden kararır. İnsan hep yağmur yağacağına sanabilir. Yelkovanlar, kayalara yaklaşıkça binlerce seritten oluşan dilimlerini ağ gibi ördüler; ağ gibi kapladılar kayalıkları. Yağmur bulutu dorukta oyalandı bir an, sonra parçalandı yaprak yaprak döküldü aşağılara, kovuklara.

Güneş yeniden ılıtti sokağın taşlarını. Ben de eve döndüm.

Hayır, kapıda öyle durdum bir süre. Sonra Suzi'ye gittim. Her zamanki gibi güлerek karşıladı beni, kucakladı. And içebilirim, kimsenin Suzi'si yoktur. Ve ben seni artık göremeyeceksem, karışım olduğun halde dayanışmamızdan güç alamayacaksam... Zayıflığımı biliyorum. Sen güclüsün Suzi. Yaşama sanatının gerçek ustası olan sen. Sevecenliğin, aramızdaki ayrımin doğurduğu olağan ilgisizliği susturuyor. Binlerce yıldır yaşamış, daha da yaşanacak olan hiçbir şey bizim durumumuza benzemez. Erkeklerden çok şey bekleyen kadınlardan değiliz biz. Evliliğimizin ilk yıllarında boyumuzun ölçüsünü almıştık bir kez (ömrümüzün ilk yıllarda nasıl ki hayattan almıştık boyumuzun ölçüsünü). Onların erkek dünyalarında mutlu olmaları, o dünyanın düzayak, girintisiz, çıkışsız varlığı belki de bir güven oluşturuyordu içimizde.

Neyse bırakalım bunları. Sendeki tüm yetkinlikler bende olsun isterdim. Beni yargılamamanı isterdim. İçine gömdüklerinin, bana söyleyemediklerinin, onların hepsinin ta yüreğinde boy attıklarını görmek isterdim.

Belki sana rağmen yalnızlığım bu yüzdendir. Ya da sen bana kiyamadığından. Beni, ben olarak sevdiginden.

"Şaşacaksın ama Suzi bütün saçmalıklarımı hoşgörüyle karşıladı. Oysa öyle mantıklıydı ki! O ev gitmemi hep engelledi."

"Hangi eve?" diye soruverdi adam. Çünkü Deniz'in, soru soracağı filan yoktu, öyle anlaşıliyordu. Başka şeyler düşünüyordu şimdî. Adamın söyle karışmasına kimse aldırmadı. Güz, adamın sorusunu yanıtlamadı.

Cumartesileri ve pazarları çocukların babalarına birakıp –hep birlikte maça gitmiş olabilirlerdi– Yelkovan Yokuşu'nu tırmanırdık. Kuşların yuva yaptıkları kayalıklara, kayalıkların eteğindeki ormana yaklaşamazdık elbette. Yelkovanlar hiçbir yabancının egemenlik alanlarına girmesine izin vermezlerdi çünkü. Ama ağaçlara yuva yapan öteki kuşlara, sincaplara, korunun börtüğü böceğine, yılanına, tavşanına göz yumarlardı. Aman insan ayağı olmasın da...

Biz ormanın sağ yanından kıvrılan keçiyolundan kayalığın arkasına geçerdik. Kayalığın ardı hiç de ömugi gibi yabanıl değildi. Dik bir yamaçtan oluşuyordu yalnızca. Yamaç aşağılarda, vadide doğru dikliğini yitiriyor, uysal bir eğimle yemyeşil iniyordu. Vadinin tam ortasında, gölün kıyısında kırmızı damlı küçük bir ev vardı. Ondan ötesi gözalabildiğine kesintisiz bir yeşillikti sanki. Ama bu yeşilliğe bakıp aldanmamalı. İnişlerden, çıkışlardan, minik tepelerden ötürü tonları değişen, ama her zaman az, çok az ışık alan bir yeşil (güneş ışınları neden hep bulutlardan zorla sızıyordu?). Bu yüzden gölün sağ yanını çevreleyen, şu sözünü ettigim evin arkasını verdiği kayalığı güclükle seçiyorum. Ancak güneş batarken, kızıllık vurduğunda parıldayan küçük dereler, su sızıntıları var orda, burda.

Daha sonra evin arkasındaki kayalıklarda top ışıklar görülür; bir an yok olur, sonra gene yeryüzüne

çıkarlar. Kimlerdi onlar, kimlerdi bu ışık, bu ateş taşıyıcılar? Gün boyu nerede ve neden saklanmış olabilirler? Bize ne, derdi Suzi. Bak, oyalan. Öyle ya. Çünkü kuruntular, kaygilar uykuya dalmıştır artık; güvenlik içinde uyuyan çocuklarımız gibi. Kimse onlara karşı yan tutmayacak. Yeryüzü onlara karşı yan tutmayaçak. Buna inanıyoruz biz.

Sonra gökyüzünün mavi suyu, vadinin yeşil suyu iyice çekilir, her yana bir esmerlik sızardı. "İste her şey durdu," derdim birden. "Mucize bu... Artık yaşamasak da olur." "Yaşasak da olur," derdi Suzi.

Yerimden kalkıp o dik yamaçtan aşağı kendimi bırakmak isterdim. Bacaklarımı güvenir, adımlarımın gücüne, çevikliğine inanırdım; öte yandan tökezlemekten, yuvarlanmaktan, çıkaracağım tiz çığlıklarından, ölüp kalmaktan ürkerdim. Gene de oturdugum yerde doğrulur, ayağa kalkardım. Uçuruma doğru yürüdüm.

Suzi çekerdi kolumdan, "Hadi eve," derdi, "çocuklar dönmişlerdir."

O zaman, ama yalnız o zaman biraz kızardım Suzi'ye.

Durup dururken oluveren sessizlik dayanılır gibi değildi. Sanki lokantayı dolduran kalabalık da susmuştu; öylesine yoğundu sessizlik. Az önce egemen duruma geçen Deniz'e de bir şeyler olmuştu. Gözlerinin mavisi koyuluyordu. Bakışları acılaşmıştı. Aklından geçenleri gözleri yansıtıyorsa eğer... Yok, olmazdı böylesi. Bir anlaşmazlıkvardı ortada, ama neydi? Soru sormak yasaklanmışsa kim, neyi, nasıl çözebilecekti? Yalnızca sessizliği ya da yemek boyunca oluşup gelişen durumu değil, karşısındaki kadını, Güz adını koyduğunu (Güz mü, bu ne saçılık böyle!) kurtarmak için konuşması gereki genç adamın.

"Hiç öz almak istemediniz mi?"

Kimse şaşırmadı. Yalnız Deniz yok olmuştu bir anda. Şimdi masada sııntı durumunda olan, önemsenmeyen, ilgilenilmeyen, unutulan oydu.

"Kimlerden öç alacaktım ki?" diye sordu Güz (ya da da artık adı öyle olmaması gereken) adamın yüzüne ilk kez bakarak ve ilk kez onu görerek. "Neyin öcünü? Hem hiçbir şeyin önemi kalmadı. Çok zor açıklamak. Öyle yaşlıyım ki... İnsan genç değilse artık, yaşılmış demektir, siz nerden bileyceksiniz. Elimden her şeyimi almışlardı. Bir daha da geri vermediler. Bana yalnızca dayanmak ve susmak düştü. Buna da çabucak alıştım. Resimlerim... Mavililerim ve daha öncekiler... Şimdi oldukça iyi bir ressam sayılabiliceğim söylenileniyor. Ama onlar gibisini bir daha hiç yapamadım. İşte bana kala kala benim olmayan resimleri boyamak kaldı bir tek. Ama yalnızca resim yapmak, yaşamak değildir ki... Oğlum, hesap lütfen. Karşı koyma Suzi. Biliyorum, bugün sıra sende, ama bırak Tanrı aşkına! Hesapları ödemeye başlayalı çok oldu. Bu, sonucusu... İzin ver."

Yelkovan Yokuşu'ndaki evinde gecenin bir saatinde uyanıldı. Ansızın. Sanki birisi dürtmüştür, bir ses uykusunu bölmüş gibi. Ama alışkindi: Geceleri sık sık uyanır, yatağında duramaz, dolanır dururdu.

Kocası her zamanki gibi derin uykudaydı.

Geceyi dolduran yalnızlığın yarası kanatlarından tedirgin olmaması düpedüz yıldırıcı. En pahalı gömlekleri giyip en ipek kravatları taktığında ve aynadaki görüntüsüne gizlidenden gülümsemişinde tüm kuşkuları yok olur. Başka türlü bir erkek olduğu inancını hiç yitirmedи. Hastane giderlerimi karşılamak için arabasını satmak zorunda kaldığında bile bu inanç, onu umutsuzluğa düşmekten kurtarmış olmalı. Arabasını satması ve bunun sözünü bile etmemesi soylu bir davranıştı. Ne yazık ki, bu soylu davranış, yüreğimde herhangi bir sevgi kıpırtısı yaratmadı.

Yerinden kalktı. Sanki bu yüzden uykudan uyanmış gibi sokak kapısına doğru yürüdü. Kapıyı açacakken gecelikli olduğunu farketti. Askılıktan yağmurluğunu aldı, giydi. Ayağına topuklusuz keten pabuçlarını geçirdi. Merdivenlerden inip sokaga çıktı.

Sessizdi sokak. Sessiz ve ıssız. Sokak lambaları sönmüştü.

Gökyüzünün yıldızları yumuşak, kaygan bir aydınlichkeit sunmak-taydı. Hafif esinti saçlarını dağıttı. Dönüp yokuşun yukarısına baktı. Suzi'nin penceresinde ışık olmaması da ne demek? Çünkü kendisi ne zaman uyanıp sokağa çıksa bilirdi, Suzi de oturmuş kitap okumaktadır odasında. Az sonra birlikte çay içiyor olacak-lardır. Ama bu gece Suzi uyuyor. Ne tuhaf!

Omuzlarını silkti, aldırmıyordu artık.

Yokuştan aşağı yürümeye başladı. Fazla yürümedi.

Evleri, yokuşun başında sayılırdı zaten. Asfalt yolu geçti, deniz kıyısına vardı. Boğaz'ın ışılıtlı sularına baktı. Deniz sa-kin sakın soluyor, anafor suları taş döşeli kıyıya yayılıyordu; çit çıkmıyordu. Birden ürperdi. Dönüp mermer çeşmenin eşigine oturdu. Cebinden sigara paketini çıkarıp bir sigara aldı. Hay Al-la, kibrit! Sigarayı ağızına koyup öylece durdu.

“Sigaranızı yakayım!” dedi genç adam.

Kadın önce onu tanımadı, ama kibritin alevinde yüzünü görünce anladı.

“O küçük eve birlikte gidelim mi?” diye sordu genç adam.

Kadın sesini çıkarmadı. Yalnızca yerinden kalktı, yolu geç-ti, yokuşa doğru yürüdü. Adamin arkasından geleceğini, daha sonra yan yana birlikte yürüyeceklerini biliyordu.

1983

Degirmen

1.

Marmara kıyılarındaki tatil köylerinden Yeşilkent'in batı sınındaki evin ışıkları gecenin geç saatlerine kadar yandı. Açık pencerelerden konuşma, kahkaha, müzik sesleri duyuldu. Opera orkestrasının ikinci kemancılarından Saffet Doğan'la karısı Handan, yazlık evlerine yerleşmeleri dolayısıyla bir *parti* veriyordu. Birbirlerine ancak sabah kahvesine ya da akşam çayına gitmeye alışkin olan Yeşilkent sakinleri için *parti* sözcüğü, biraz yadırgatıcıydı. Ne var ki, Handan'ın düzenlediği yemekli toplantılar *parti* demek âdet olmuştu; Handan da kendi deyimiyile, "ölüler gibi yaşayan bu insanlar" uğruna, karınca kararınca düzenlediği toplantılar, başkent sosyetesinin bahsettiği addan vazgeçececek değildi. Salt görgüsüzlüklerinden ötürü herhangi bir davranışa, bir nesneye gerçek değerini vermekten yoksun Yeşilkentliler arasında alçakgönüllü davranışmanın gereği yoktu. Bu yüzden Handan, daha on gün öncesinden, plajda uygun bir dil kullanarak, hem açıklar hem de saklarmış gibi görünerek, bir parti vereceğini ve partiye ancak *dostlar*'ı çağıracağını fısıldayıp durdu. Bu *dostlar*'dan sayıldıklarını anlayanlar onur duyduklar; bu seçkin halkanın dışında kalanlar da hadlerini bilip sustular; *dostlar*'a imrendiler; günün birinde çağrılmayı umabilmelerine olanak olup olmadığını düşünüp içlerini çektiler. Aslında Yeşilkent gibi bir yerde *dostlar*'ı seçmek, başarılı bir parti

verebilmek (çünkü Handan'ın partileri hep başarılı olurdu) hiç de kolay değildi.

Çoğuunuğu emeklilerin ya da iki-üç ay yaz tatilleri olan öğretmenlerin oluşturduğu görgüsüz küçük burjuvalar arasında *seçkinler'i* bulabilmek, onları bir araya getirerek, herkesin sere serpe yayılıp rahatladığı, görgü kurallarından çögünü boşladığı günlerde, partinin hiç değilse falsosuz olmasını sağlamak bile zordu. Ne var ki Handan, zaten *kolay olmayan'ı* secerdi hep, bununla övünürdü.

Az önce hep birlikte terasa çıkıp yeni doğmakta olan ayı seyretmişlerdi. Yalnız poyraz şiddetli olduğundan terasta fazla kalamamışlar, ışıkları azaltarak doğuya bakan o sevimli yuvarlak pencerenin önünde durmuşlardı. "Aynı doğuşunu selamlamak" da programın gereklerindendi. Üstelik Handan; kendi buluşu olan o sevimli yuvarlak pencerenin yeni işlevini keşfettiğini yüksek sesle bildirmek fırsatını böylece elde etmiş oluyordu. Herkesin ilgisini pencereden ve turuncu renkte yükselen aydan yana çektiğten sonra, dinlenmeyi hak etmiş ayacıklarına sandaletlerini geçirivermişti. Şimdi salonun loş bir köşesine çekilmiş, başarısının tadını içine sindiriyor, gecenin ayrıntılarını düşünüyordu.

Doğrusu Yeşilkent'in hiçbir evinde böyle bir gece yaşanamazdı. Konserve fabrikası işletme müdürüne İstanbul'dan gelen konukları öyle diyorlardı. En önemlisi de, birbirile hiç ilgisi olmayan, görgü, karakter, eğilim ayrımları yüzünden başka koşullarda bir araya gelmeyi akıllarından bile geçirmeyecek on beş kişiyi böylesine kaynaştırmaktı. Konuklar, yuvarlak pencerenin önünden çekilmişlerdi. Handan kuytuyordı, ama egemenliğini sürdürdü. Konuklar, farkında bile olmadan, onun dilediği gibi davranışmaktan, isteklerine boyun eğmekten kendilerini alamazlardı. İşte sol eğilimli bir doçent, konserve fabrikasının sağcı işletme müdürü ile şakalaşıyor, aşırı davranışlarıyla her zaman dikkati çeken doktorun kızı, yaşılı bir hanımfendinin gençlik anılarına saygıyla kulak veriyordu.

Sağda solda sevimli cümleler duyuluyordu:

"İnanamayacaksınız ama, her odada *haşmetli* bir kül tablası bulunurdu!"

"Zarif bir kır at... Tek istediği buydu şekerim, *zarif*, bir kır at. Bilmem anlatabildim mi? *Zarif* dedim."

Evet, konuşmalar iyiydi. Büfeye gelince... Büfe tam bir şirinlik örneğiydi: Zengin ve görgülü kişilerin beğenisine uygun içki kadehleri, böyle pahalı nesneleri bir tatil evi için fazla gösterişli bulabilecek gençleri kızdırmamak için plastik meyve tabakları vardı. Buz kabı olarak kullanılan alüminyum pasta kalıbı, herkesi neşelendirmiştir. Yeterli sayıda bıçak bulunmamasının, konuklar arasında yol açtığı bıçak trafiği, geceye bir başka hoşluk katmıştır. Yuvarlak hamur tahtalarından yapılmış küçük masalar düpedüz harikaydı. Hele Handan'ın susakların içine koyduğu erikler, sivri İtalyan domatesleri... İşletme müdürüün karısı habire ellerini çırıp, "Ah canım, bu bir harika!" demiştir. Taşralılığı çabucak benimsemiş, böylece düşgünü, sözcük hazine-sini yitirmiş biriydi o. Coştuğu ya da sevdiği zaman bir tek sözcük geliyordu aklına: Harika! "Sen de bir harikasın," dedi Handan, içinden tabii.

Yemeklerde de konukların beğenilerini, daha doğrusu önyarglarını gözetmemiştir Handan. Lüks mezelerle alışmış olanlara karides salatası, karides salatasının gösterisini hafifletmek için fasulye pilakisi ile karalahana sarması hazırlamıştı. Evet, kimin aklına gelirdi karalahadan zeytinyağlı sarma yapmak ve yaz ortası Marmara kıyısında karalahana yetiştirmek! Üstelik yemeklerden birine ufacık da olsa kusur bulmak, tek kelime ile olanaksızdı.

Hemen hemen el sürmediği tabağından bir köfte alıp ağızına attı. Birkaç yudum bira içti. Kendi verdiği yemeklerde he-yecandan öyle tıkanırdı ki, bir şeycikler yiyezdidi. Kocasına baktı: Kuşkusuz o da hoşnuttu geceden. İki saatir oturduğu yerden kalkmamıştı. Bütün bu partiler kendi onuruna veriliyormuş gibi davranırdı Saffet. Önce bu kadar önemsenmeye aldırmış olmasına çevresine bile bakmaz; kimseleri, yapılan şakaları, konuşmaları umursamaz; sonra da zamanı gelince geceyi keyfince kullanırdı. Sanki kari-kocanın arasında söze dökülmemiş gizli bir anlaşma vardı. Bu anlaşma uyarınca geceyi bölüşüyorlardı. İlk saatler Handan'ındı, sonrakiler Saffet'in. Daha Saffet'in saati gelmemiş olmaliydi. Kimsenin gözüne

ilişmemek için kuytu bir köşeye çekilmiş, sanki tek başınaymış gibi içkisini yudumluyor, beyazpeynirini, sakız leblesini ağır ağır çiğniyordu. Çevresinden hiçbir ses, gürültü ulaşmıyordu kulağına. Kazara kendisine yöneltilen soruları da duymazlıkтан geliyordu.

Hep böyle olurdu. Saffet sessizce demlenir, zamanın, yalnız kendisinin olan zamanın geldiğini hissetti mi, başını kaldırıp önce çevresine, sonra oğlu Erol'a bakardı. Böylece törenin başlaması için ilk işareti vermiş olurdu. Erol, dergâhlarda hizmet gören çomezlere özgü uysallık ve boyuneğiyle yerinden kalkar, duvarda asılı duran bağlamayı indirir, parmak uçlarında kutsal bir nesne gibi taşıyarak babasının kucağına bırakırdı. O sırada Saffet, yerinden kalkmış ve ayaklarının altında serili duran koynun postuna oturmuş olurdu. Zaten Saffet bağlamasız, postsuz ve kemansız hiçbir yolculuğa çıkmazdı.

Saffet önce bağlamanın karnını, böğrüne iyice yerleştirir, hafifçe öne doğru eğilir di. Bağlamayı öyle bir kavrardı ki, saz bedeninin bir parçası oluverirdi. Sonra mızrapla teller üzerinde şöyle bir gezinmeye başlardı. Saffet'i hiç dinlememiş olanlar (hele klasik Batı müziği meraklısı olup da türküleri küçümseyenler) oturdukları yerde huzursuzca kırıldanırlardı. Saffet'in bağlamasının tadını bilenlerse, bekledikleri anın geldiğini görüp sevinirlerdi. O, çevresine aldition etmeden, sabırsızlananlara da tedirginlere de aynı ilgisizliği göstererek, sazını tingirdatır durur, bir makamdan ötekine geçer, sanki gönlünde bir ezgi arardı. Ama söylediği ilk türkü hep aynı türkü olurdu:

*Küçüükten aldım sazı elime
Dertli dertli vurdum sazin beline*

İşte o zaman sönüklük ışıkların aydınlattığı gündelik sevinçlerine bürünen yüzler bugulanıverirdi. Kiminin uzun zamandan beri bilmekte olduğu, kiminin de ancak o anda farkına vardıgı gizli bir yere dokunurdu bu ezgi. Çoktan yitirilmiş, yitirildiği bile unutulmuş bir şey, bir anı, ruhsal yapılarının temel taşlarından biri belki, vazgeçilmez bir duyarlık nasılsa bulunuverirdi de, insanlar gene onu az sonra, söyle bir dalgınlık sırasında

ellerinden kaçıracaklarını iyi bildiklerinden, sevinçlerine hüzün katarak, geçip giden dakikalara sımsıkı sarılırlardı.

Sonra başka bir türkİYE geçerdi Saffet:

*Hem okudum hemi de yazdım
Yalan dünya senden geçtim oy*

Ve dünya, karides salataları, Çerkez tavuklarıyla yalan bir dünya olup çıktı. Saffet'i dinleyenler, bu Renault'lu, Murat'lı, Yeşilkent'li dünyadan o saat vazgeçiverirlerdi; hem de uzun boylu düşünüp taşınmadan. Tabaklarındaki yiyecek artıklarına tiksinerek bakarlar, içki bardaklarına hiç değilse türkÜ boyunca el sürmezler, sigaralarını ya tablalarında unutur ya da aceleyle söndürürlerdi.

*Döndüm baktım sağ yanımı
Mehemmedim can veriyor.*

Artık hepsi kim olduklarını merak etmek gereğini bile duymadıkları Mehmet'le birlikte, onun, gizini çözemedikleri yüce gönüllülüğüyle birlikte can vermeye hazırlırlar. Ama türkÜ'nün sonuna gelinmiştir. Türküyle birlikte acının, yoksulluğun, hiçliğin yükseltilmesi de sona erer. Zaten Saffet, canlı bir oyun havasına geçmiştir artık. Konuklar kısa bir süre için duygularını nereye yöneltceklerini şaşırırlar. Ama bulundukları yerde kalmaları da olanaksızdır. Kivrak ritm, bu kez de ruhlarının bir başka karanlığında kalan örtüleri kaldırmayı başarmıştır. Bilen bilmeyen, dayanamaz çıkar ortaya; Silifke havasıyla çiftetelli oynamakta bir sakınca görmez.

Handan, sandaletlerinin içinde ayak parmaklarını keyifle oynattı. Mutluluğun, başarının doruğundaydı şimdi. Gözlerini yumdu.

“Yoruldunuz mu yenge?”

Lâle'ydi. Saffet'in uzaktan hismi olan bir kızçağız; liseyi yeni bitirmiştir. Handan, ondan neden “kızçağız,” diye söz edip

durduğunu bile bilmiyordu. Belki onu böyle onurunu kırmadan, salt sevecenlikle küçültünce, kızın belli belirsiz sezinlediği direnişini alt edeceğini sanıyordu. Lâle lekeli bir pantolon; laci-vert pamukludan bir bluz giymişti. Ayağında düz keten pabuçlar vardı. Kızı, doğru dürüst bir şey giyinmesi için kandıramamıştı bir türlü.

“Yok şekerim,” dedi, “yorgun filan değilim.”

Ve Lâle'nin kolunu okşadı.

“Biranız bitmiş. Bardağınızı doldurayım mı?”

“Teşekkür ederim canım, iyi olur. Nedense susamışım.”

Lâle'nin arkasından baktı. Uzun boylu, balık etinde nefis bir yaratıktı Lâle. Ama bu topluluğun dışındaydı. O ve oğlu gecenin uyumsuz olan tek yanıldır. Kendisini, onları, egemenliği altına almakta böylesine çaresiz böylesine güçsüz bırakıkları için öfkelenmemek elinde değildi. İkisi de Handan'ın elinden kaçmakta aynı ölçüde ustaydılar. Oysa Handan, Lâle'yi belli bir amaçla Yeşilkent'e çağırmış, evinde ağırlamıştı. Kızlara hiç yüz vermeyen, doğru dürüst bir arkadaş bile edinemeyen Erol –bu garip, anlaşılmaz çocuk– belki de tipki kendisi gibi, kimselere benzemeyen Lâle'yle anlaşabilirdi. Ama onların birbirlerine alındırdıkları yoktu. İşte bu gece de bir kez olsun konuşmamışlar, yan yana bile gelmemişler, saygılı garsonlar gibi konukları sessizce ağırlamaktan başka bir şey yapmamışlardı. Çocukların, yalnızca Handan'ın ağızının tadını bozmak konusunda anlaştıklarına kuşku yoktu.

Handan, daldığı düşüncelerin arasında, bağlamanın sustuğunu fark etmişti. Şimdi herkes yüksek sesle, şatafatlı sözcüklerle siğınarak konuşuyordu. Saffet'in çevresinde, onunla aralarına saygılı bir uzaklık koyarak toplanmışlardı. Saffet, bağlamasını, koyun postunun üzerine, kendisinden arta kalan yere yatarmıştı. Konuklarının yüzüne ilk kez bakıyordu. Kendisini, onları ilk kez görüyormuş, ilk kez bu gece, az önce tanışmışlar gibi elinden geldiğince süsleye püsleye sunmak, çevresine toplananları da alçakgönüllülükle kabullenmek isteğiyle doluydu. Mutlu, apaçık, dost gözlerle bakıyordu onlara. Kendisine yöneltilen soruları, içeriklerine almadan, öylece rasgele, ama coşkunlukla yanıtlıyordu. Saffet şimdi dost bildiği kişilerle söyleşirken,

Handan'ın mutluluğu doruk noktasından yavaşça aşağılara inmeye başlamıştı. Ama alışktı buna, hiç yadırgamıyordu. Başarısunın yenilgiye dönüşümünü, önlenmesi gereken tatsızlık değil de, bir durumun olağan sonucu olarak alır, boyun egerdi.

Şimdi salonda gerçekten tedirgin olan biri vardı: Erol! Handan, oğlunun dudaklarının nasıl öfke ve utançla kasıldığını, bir korku anını atlatmaya çalışarak, alınının nasıl terlerle boncuklandığını biliyordu. Erol, boşalan kadehlere, dökülmesi gereken kül tablalarına filan aldırmıyordu artık. Yalnızca bekliyordu. Handan sabırsızlıkla baş parmağını ağızına götürdü, tırnağını dişlemeye başladı.

"Hadi artık," diye seslenesi geliyordu Saffet'e, "çabuk ol da, bitsin şu oğlanın çilesi!"

Saffet ancak çevresindekiler dağınıca Erol'a döndü.

Bu kez deminki gibi gizli bir işaret vermedi de, herkesin duyabileceği buyurgan bir tonda, alabildiğine yüksek sesle konuşmuştu:

"Erol, kemanımı getir!"

İşte her şey bu kadar yalındı. Şimdi Handan'ın mutluluk çizgisi büyük bir hızla baş aşağı inmeye başlamıştı ya, hiç değilse Erol kurtulmuştu. Çünkü Saffet kemanını eline alıp, salonun en ıiksiz köşesine doğru yürüdü mü, hiçbir güç Erol'u orada tutamazdı.

Saffet, konservatuvara parlak bir öğrenciydi. Harika çocuk denemezse bile, işte ona yakın yüksek bir yeteneği vardı. Daha konservatuvardayken resitaller verir dururdu. Şimdi elli-sine merdiven dayamıştı; opera orkestrasında bir ikinci keman olmaktan ileri geçememişti. Grup şefliğine bile kendisinden çok sonra gelenler atanmışlardı. Saffet, karşılaşlığı haksızlıklar, duyduğu kırgınlığı uzun süre başkalarına, başka müzikçilere, dostlarına, işten, halden anlar sandığı kişilere anlatmayı denemiş, kendisini avutacak sözler beklemiş, ama hep anlamsız karşılıklar, kaçamak bakışlarla karşılaşmıştı. Sonunda çileden çıkmıştı. En yakın dostlarıyla bile kavga etmekten çekinmemiştir. Gece yatağa yattığında, yolda yürüken, banyoda, tuvalette

düşüncelerini tüm açıklığıyla dile getirebiliyor, haklılığını savunuyordu. Ama bütün bunları bir başkasına aktarmaya kalkışınca iş değişiyordu. Sonunda konuşmaktan bütün bütün vazgeçti. Kemanıyla, sanatıyla ilgili sorunları aktaramadıktan sonra ağzını açmanın ne yararı vardı? Sessiz, küskün bir adam oldu. Karısıyla bile konuşmuyordu artık. Konuşacağına bağlama çalıyordu. Gereksindiği ilgiyi, anlayışı bağlamayla kazanıyordu. İyi bir dosttu bağlama. Kemana benzemiyordu. Saffet kemanına karşı saygılıydı, ondan korkuyordu. Öte yandan bağlama çalmak, çevresine kolayca sulu gözlü, duygulu kişiler toplamak yetmiyordu. Sonunda Saffet, içinde sizlayıp duran yaraya iyi gelecek çareyi buldu. Handan'ın başarılı partilerinde bağlama çalarak gerekli ilgiyi, sevgiyi, hatta teşekkürü topladıktan sonra dinleyicilerine geçirdikleri bulunmaz dakikaların bedelini ödetiyordu; kemanla, bu buyurgan, acımasız, küstah *sey*'le konuklarının –deym yerindeyse eğer– canına okuyordu.

Tek başına gücsüz bir Saffet olarak başaramadıklarını o soguk, korkunç müzik aleti başarırırdı. Kendi duyduğu korkunun, yenilginin acısını, başkalarının rahatlarını kaçıracak, canlarını sıkarak çıkarmak, Saffet'in hayatı bulduğu tek doyumdu belki de. Oturdukları evlerin hepsinde salon ışıklarının erişmediği karanlık bir köşe mutlaka bulunurdu. Ev, bu amaca göre seçilir, ışıklar ona göre düzenlenirdi. Saffet o karanlık köşede, müzikten hiçbir şey anlamayan (anlayanlar daha beter sıkılırlardı, o da başka) konuklarına Ysay'in sonatını çalardı.

Handan da müzikten pek anlamazdı. Ama Ysay'in sonatını öyle çok dinlemiştı ki, nasıl çalınması gerektiğini ya da Saffet'in nerelerde hata yaptığıni iyi bilirdi. Saffet'in Ysay'in sonatını gerçekten kusursuz çaldığı gecelerde Handan, hayatı kendisine zehir eden bu huysuz, suratsız adamı bininci kez bağışladı.

2.

Dışarda poyraz iyiden iyiye şiddetlenmişti. Ağaçlar köklerinden sökülvereklerdi sanki. Yaprakların hissürtüleri arasından

duyulan dalgaların sesi, coşkun bir ırmağın akışını andırıyordu. Erol arkada, konuk odasının merdivenlerine oturmuştu; burası rüzgâr almadı. Başı ellerinin arasındaydı. Uzun süre öylece kaldı. Ayak sesleri duyunca başını kaldırdı. Gelen Lâle'ydı.

"Ne yapıyorsun burada?" diye sordu Lâle.

"Oturuyorum."

"Yattığını sanmıştım."

"Gittiler mi?"

"Çoktaan... Annenle bulaşıkların çoğunu yıkadık bile."

Erol'un yerinden kıldırmadığını, konuşmadığını görünce, o da merdivenlere oturdu.

"Canın bir şeye mi sıkıldı?"

"Evet."

"Ne oldu?"

"Hiiç... Ben hep sıkılırlım zaten."

"Yatmayacak misin?"

"Uykum yok. Annem yattı mı?"

"Yattı."

"Benimle değiirmene gelir misin?"

"Değiirmene mi?"

"Az ilerde bir değiirmen vardır. Az ilerde dedimse, üç-beş kilometre ötede. Bazı geceler oraya giderim, özellikle aylı gecelerde. Sen de gelir misin?"

Lâle durakladı.

"Geç oldu," dedi, "başka bir gün gitsek."

"Asıl geceleri güzel olur değiirmen. Hem sen gelsen de gelmesen de ben nasıl olsa gideceğim. Aklıma koydum çünkü. Bana kalırsa böyle bir öneriyi kabul etmemek aptallıktır. Çünkü seni gece yarısı yıkık bir değiirmene götürmeye kalkışacak birini kolay kolay bulacağımı sanmıyorum. Zaten kimsenin benimki gibi bir yıkık değiirmeni yoktur. Hadi, bir şey al sırtına. Ben de el fenerimi getireyim. Şimdi ay var, ama biz dönerken çoktan batmış olur."

İki-üç dakika sonra evin arkasındaki yamacın hemen berisinden başlayan patikadaydilar. Toprak, çakırdaşkenleri, deve dedi-

kenleri, bodur fundalar, taşlarla kaplıydı; ay ışığında kırıltısız, ay aydınlığını karanlığa çeviren koyu gölgelerle uzanıyordu. Lâle arkasına baktığında, kısa bir süre içinde evleri bu kadar geride bırakmış olmalarına şaştı. Poyraz hâlâ dinmemiştir, ama biraz hafiflemiştir. Kuru, kumlu toprak ayaklarının altında gıcırdıyordu. Bir süre konuşmadılar. Lâle, değirmene gitmeyi öneren kendisiymiş, Erol'un peşine zorla takılmış gibi huzursuzdu; o kadar fazlaydı Erol'un yanında.

"Şu öten ocak çekirgesi," dedi Erol, neden sonra konuşarak. "Buralarda hep bir tane ocak çekirgesi bulunur. Hemen yanibaşında bile ötse, sesi göğün derinliklerinden geliyor sanırsın... Dinle bak!.. Poyraza filan aldırma öter durur böyle. Fırtınanın, lanetin ortasında huzur, iyiliktir o. Yağmur yağarken bile keyfini bozmaz. Ben yağmurda, yağmurun tipürtləri arasında ocak çekirgesini dinlemeye bayılırım. Ötüşü sevinç verir insana."

Bir süre daha ses çıkarmadan yürüdüler. Sonra garip bir çığlık duyuldu.

"Bu da puhu cinsinden bir kuş... Buralara ilk geldiğimizde, yılanın biri kuş yutuyor da, hayvancağız can havliyle bağırıyor sanıp kahroldumdu kederimden."

"Kısa zamanda kuşlarla, böceklerle anlaşmışsun bakıyorum. Benim kuşlara, böceklerle düşkünlüğüm yoktur pek."

"Biliyorum, sen pantolonlara, şortlara düşkünsün; özellikle gösterişsiz ve kirli olanlarına... Öyle değil mi?"

"Böylesine rahat ediyorum."

"Aradan üç-beş yıl geçsin, artık rahat edemezsın. En çok beş yıl filan dayanabilirsin zaten; daha fazla direnmek elinden gelmez. Şalvar mı giydirirler sana artık, tulum mu, kısacası o yıl hangi rüküşlü moda ise onu..."

"Kimler giydirecek ki beni?"

"Onlar işte... herkes... en başta annem tabii."

"O kadar hızlı yürümesene, yetişemiyorum. Soluğum kesildi."

"Özür dilerim. Annem ya da öteki kadınlar aklıma gelince öfkemden ne yaptığımı bilmem çokgulukla... Yoruldunda oturup dinlenelim."

"Yo, yorulmadım. Yalnız annen merak ederse diye tasalanıyorum."

"Annem arada geceleri dolaşmaya çıktığımı bilir. Ama değirmene gittiğimi bilmez. Değirmenden hiç söz etmedim ona."

"Neden?"

"Orada değirmende bir kadın var: Razi ana. Annem gider, ona da 'şekerim' der sonra. Günün birinde bu geceki takımı toplar, orada, çınarların altında piknik yapmaya kalkar. Babam değirmenin damına çıkar, Ysay'ın sonatını çalar. Benim sevgili değirmenim, Razi anam ve Ysay'in sonatı... Ne kötü bir şaka olurdu değil mi? Zaten ben şakadan hiç hoşlanmam."

"Şaşırıyorum insanı. Seninle ne konuşacağımı bilemiyorum. Hemen de susuveriyorsun. Nelerden hoşlandığını, hangi konularda konuşmak istediğini bile bilmiyorum. Ders de çalışmıyorsun, değil mi?"

Erol durdu. Lâle'nin kolunu tuttu, yüzüne baktı.

"Bana ders çalışmamı hatırlatmanı annem istemiştir, değil mi?" diye sordu öfkeyle. "Sana bir sir vermek istiyorum; omuzlarım ve on sekiz yaşı, ağırlığını kaldırabilirse tabii. Sınavlara girmeyeceğim. Yarın koş, anneme yetişir istersen!"

"Ayp sana!" dedi Lâle ve yürümeye başladı. "Beni ne sanıyorsun?"

Erol konuşmasını sürdürmek istediğiinden, kızın söylediğini duymazlıktan geldi; hatta onu kırmış olabileceğini bile aklına getirmedи.

"Sana büyük bir laf edeyim," dedi. "Adam olma fırsatını alıyorum elimden. Bence çağımızda yapılması mümkün en şövalyece davranış budur. Yağlı enseli, geğırtılı, yaşamın suskuluğundan hoşnut bir adam olma fırsatını elimden alıyorum... Aa, bak işte değirmene geldik!"

Genişe bir toprak yola saptılar. İki yanda duvar gibi böğürtlen çalılıkları yükseliyordu, böğürtlen duvarı ay ışığını keşiyordu. Erol fenerini yaktı. On beş-yirmi adım yürüyüp düzlige vardılar. Ötelerden çayın sesi duyuluyordu. Düzlük, çevredekî çınarların tepeleri ay ışığında piril pirildi, çınarların dipleri,

karşıda değiirmenin bulunduğu yerse koyu karanlık... Düzlüğü geçip değiirmene yaklaştılar. Erol, fenerini uzattı. Çınarların gölgelediği çukurlukta, fenerin ölü ışığında değiirmenin kara kara direkleri, çatısı belirdi. Değirmenden çok, bir yıkıntıya benzıyordu; birkaç bin yıllıktı sanki.

Biraz daha yaklaştılar. Erol, Lâle'nin elinden tutup tahta merdivenlerden indirdi. Değirmen taşının bulunduğu yere geldiler.

"Nasıl buldun? Müthiş değil mi? Birkaç dakika yalnız kalmaktan korkmazsan değiirmeni işletir, gelirim."

Bir süre sonra değiirmenin taşları inleye gicirdaya dönmeye başladılar. Değirmenin bütün tahtaları sarsılıyordu, her yandan bir başka ses geliyordu. Çarktan dökülen suyun sesi, bütün gürtülüleri bastırıyordu gene de.

"Ne güzel değil mi?" diye sordu Erol, Lâle'nin yanına geldiğinde.

Lâle, Erol'un sesindeki değişikliği hemen sezmişti. Sevinçle titreyen, öte yandan güven dolu bir sesti bu. Bacaklarını iki yana açmış, kollarını kavuşturmuş, kendi öz malına sahip çıkan bir adamın güveni içinde, Lâle'nin karşısında duruyordu.

"Babamın kaldığı bütün sonatlardan güzel bana sorarsan. O miymnti türkülerden de güzel. Yalnız güzelliğini iyice duyabilmek için biraz uzaktan dinlemek gerek."

Aydınlık düzgün sağındaki küçük kulübenin kapısını itti. İçerisi karanlıktı; öğütülmüş buğday ve kepek kokuyordu. Erol, duvardaki raflardan küçük bir mum alıp yaktı. Sonra Lâle'yi içeri çağırdı. Kulübenin köşesine un çuvalları yiğilmişti. Çuvallardan birinin üzerine sırt üstü uzandı. Lâle'ye de yanındaki çuvalı göstererek:

"Hadi sen de uzan," dedi. "Burası benim sayılır."

İkisi de yattıkları yerden hiç konuşmadan değiirmenin sesini dinlediler.

"Güzel, değil mi?"

"Evet."

Gene uzun bir sessizlik oldu. Sonra Lâle yattığı çuvalın üzerinde yüzükoyun döndü, uzandı; Erol'un kolunu okşadı yavaşça. Erol yerinden kırıdamadan:

"Sevdir burasını değil mi?" diye sordu.

"Sevdim."

"Böyle bir şeyi bir daha hiç yaşamayacağını düşünüyor-sundur belki de, ha?"

"Öyle."

"Yanlıyorsun. Bundan daha güzellerini bile yaşamak mümkün. İstersen tabii."

"Nasıl?"

"Benim Razi ana seksenlik bir ihtiyardır. Kendi öyle diyor ya, bakma sen, bin yaşında vardır o; hatta daha bile yaşlıdır. İskender zamanından kalmadır belki. Belki İskender ordularının buralardan geçtiğini de görmüştür. Ama o zamanlar küçük bir kız çocuğu olduğundan pek hatırlamıyor olsa biteni. Akında biraz toz bulutu, biraz nal sesi kalmıştır, o kadar. Neyse... işte bu iki bin yıllık kadının artık bir yardımcı ihtiyacı var; güveneceği birine. Boğaz tokluğuna iş gören, ama bir gece girtlağını sıkmaya kalkışmayacak birine. Çünkü Razi ana daha uzun yıllar yaşamak, aydan gelen insanların da şu yoldan geçiklerini görmek istiyor. Karşı kiyıda, yamaçta buna benzer bir kulübe var. Biraz onarım gördüm mü, oturulacak hale gelir. Benimle orada yaşamaya ne dersin?"

Cuvalın üzerinde doğruldu. Lâle'nin yüzüne baktı:

Düşkırıklığına uğradı. Söyledeyecek sözü olmayan kızlar gibi salak salak gülümşüyordu Lâle.

"Gülecek ne var bunda!" diye terslendi. "Ben çok ciddiyim. Hayatında ciddiye aldığı tek şey bu benim. Bak, bu iş olursa şimdi olur, anladın mı? Sonra yapamayız. İstesek de yapamayız. Günün birinde sen de annem gibi yazılıkta bile lame pabuçlar giyip, gülünç partiler düzenlemeye kalkarsın. Ben babam gibi keman çalmam tabii ama, kim bilir ne düzenler çevirir, ne nutuklar atarım. Ya da evimde karanlık köşeler bulundurur, oralara gizlenirim. Şu kirli pantolonlarımızı çekip alacaklar diyorum sana. Donumuzun rengini, kıçımızı bile görmek isteyecekler. Eğer o kadar utanıyorsanız, alın bizim verdiklerimizle örtünün, diyerekler."

"Beni yanlış anladın galiba," dedi Lâle yavaşça. "Benim kimseye benzememeye uğraştığım yok. Kimseye savaş açmıyorum."

"Biliyorum. Bunun için, böyle olduğun için tatlısının ya zaten. Seni annem de tatlı buluyor. Ama annem senin de herkese benzemen için elinden geleni ardına koymayacaktır. Bu gece, bütün o rezilliğin ortasında, pantolonunun dizindeki lekeye takıldı gözüm. O lekeyle avundum. Bak, işte tam şuradaydı." Eğildi, Lâle'nin dizini, pantolonunun üzerinden öptü. "Hatırım için bir şey yapar mısın? Saçlarını çözsene... Bak, ay ışığı tam kapıdan giriyor simdi. Hadi çöz saçlarını. Ya da bırak, ben çözerim... Ama önce..."

Yerinden kalktı, mumu söndürdü. Mumun sarı ışığı, titrek alevi sönünce kulübenin içini dolduran ay ışığı daha bir belirginleştı. Hareketsiz, sessiz bir aydınlıktı bu. Erol, Lâle'nin örülerini çözmeye başladı. Ağır ağır, tatlı ama zor bir işin üstesinden gelir gibi. Sonra kollarına doladığı saçları birden bıraktı. Kızın saçları, omuzlarından aşağı su gibi dökülüverdi.

"Bunları da bırakmazlar," dedi Erol, Lâle'nin saçlarında ellerini gezdirirken. "Berbere, kuaföre yollarlar seni. Birtakım yabancılardan beceriksiz, sevgisiz elleri bu incecik tellere pis kokular sürerler; onları toplayıp kocaman, cansız bir yastık gibi tepene oturturlar. O zaman seni görmeyi hiç istemem... Demek yukardaki küçük kulübede oturmayaçaksın benimle? Gerçi kış biraz zor geçerdi, üzürdük. Dere taşılığında kimi zaman yiyeceksiz kalırdık. Ama bütün bunlara pek önem vermezdim."

"Bağışla beni. Ama ben düş kurmayı sevmem. Beceremem de."

"Hay Tanrım, burada düş kuran kim? Düşten söz eden kim? Sana krallığımı sundum; sense dalga geçtiğimi sanıorsun. Ne biçim konuşmalar beklediğini bilmey degilim. Bir hıyarlığı elini tutup evlenme önerisinde bulunacak... Sana bunu öğrettiler değil mi? Düş yoksunu bir hıyarlığı... Belki seni sevdiğini de söyler... Neden söylemesin ki? Yalan olduktan sonra. Çünkü sevdiği sen değildir, el değmemişliğindir olsa olsa. Bilmem, anlatabiliyor muyum? Efendim?.."

Lâle'nin yüzü karanlıkta kalmıştı. Erol ona iyice yaklaştı, ama kızın yüzünün tüm çizgileri kilometrelerce uzaktaydı.

"Hey, durgun deniz!" diye bağırdı. "Susan deniz! Nerdesin?"

Lâle hafifçe güldü. Erol böyle güldüğü zamanlarda Lâle'yi sevmiyordu. Belki Lâle'ye güvenmesi, ondan bir şeyler umması düpedüz aptallıktı. Gene de ona kızmak elinden gelmiyordu. Daha çok küçüktü Lâle. Ama büyümeyi beklemek de çare değildi. Çok değil, üç yıl sonra Lâle, magazin kapaklarındaki kızlara benzetilecekti. Çünkü güzeldi. Keşke böylesine güzel olmasayıd!

"Seni anlıyorum," dedi Lâle, saçlarını yavaş yavaş örmeye başlayarak. "Bir roman kahramanı gibisin. Daha doğrusu belki de zamanımızın kahramanı. Ama ben... Ben tek başıma ne yapabilirim ki?"

"Bırak saçlarını!"

Erol öyle bağırmıştı ki, Lâle saçlarını hemen çözüverdi. Korkmuştu...

"İstersen beni öpebilirsın," dedi yavaşça, yalnızca korktuğu için.

Sesi öylesine az çıkmıştı ki, Erol yanlış işitip işitmediğini düşündü.

"Bana lütfuta bulunmak zorunda değil sin," dedi. "Gene de bu değerli armağanına teşekkür ederim. Ama istedigim bu değildi. Ben seninle burada yaşamak istiyordum. Bir hayatı, başkalarının çilgınlık diyecekleri bir şeyi bölüşmek için... Sen bütün bunları becerirsin sanmıştım. Yanılmamışım. Düşünsene bir, ne güzel olurdu burada birlikte yaşamak... Dünya bizi kendine benzetinceye kadar. Çünkü aslında zayıf, hatta korkak bir insanım ben. Görünmek istediğim kadar güçlü değilim. Tek başıma beceremem. Biliyorum, günün birinde ben de yaşama sevincimi katlar, arabalar, koltuklar, tiksindirici reklamlarla bize sunulanlar üzerine kuracağım. Ama o zamana kadar, hiç değilse o zamana kadar, elimdeki fırsatın yararlanmamı."

"Neden her şeyden bu kadar çok tiksinadorsun? Hayatı sevmiyorsun sen, yaşamayı sevmiyorsun! İnsanları da... Onun için böyle kaçmak istiyorsun."

"Öff, bırak bu boş lafları! .. Kimler öğrettiyse sana..."

Ben değirmenimi seviyorum, Razi anamı seviyorum, yaşlı bostan bekçisini seviyorum. Tüm gereksinimi bir şişe sudur onun. Üç günde bir buraya gelir, şişesini doldurur, gider. Hiçbir

şeyden korkusu olmadığından –yitirecek neyi var ki korksun?– o ıssız tepelerde tek başına dolaşır. Keçisiyle birlikte... Sonra ben seni de seviyorum.”

Lâle'nin yüzünün karanlığına doğru eğildi. Kısa bir süre için, kendi ayışıgi vurmuş yüzünün çizgileri de silindi. İki yüzün karanlığı birbirine karıştı. Erol çok uzun olmayan bir süre sonra, Lâle'nin yüzünü ayışından yana çevirince, kızın yanaklarının ıslak olduğunu gördü.

“Neden?” diye sordu, gözyaşlarına parmaklarıyla dokunarak.

“İlk öpüldüklerinde bütün kızlar biraz ağlarlar,” dedi Lâle, Erol'un göğsüne sokularak. “Romanlarda yazar, okumadın mı?”

Erol, göğsündeki gümbürtüyü duymasın diye, Lâle'nin başını avuçlarının arasına alıp, onu kendinden uzaklaştırdı. Sonra yüzükoyun çuvalların üzerine uzandi. Pişmanlıkla, mutlulukla doluydu. Ve bütün bu duyguları tek başına yaşamak istiyordu. Bir süre için Lâle'nin orada olduğunu bile unuttu. Elinde olmayan zalimliğini sindire sindire içine çekti. Sonra doğruldu. Lâle bıraktığı yerde kırpırtısız duruyordu. Onu canlandırmak, gül-dürmek, kocaman bir çiçek gibi açıldığını görmek kendi elindeydi. Tek başına sürdürdüğü gevşek mutluluğu, yerini, karşısındaki kızın üzerinde bir anda kuruverdiği sınırsız egemenliğin amansız coşkusuna bırakmıştı. Erol, ani bir sevecenlikle Lâle'nin yüzünü göğsüne bastırdı.

“Hadi,” dedi, “ör saçlarını artık. Ör de gidelim.”

Birlikte kulübeden çıktılar. Erol değiirmeni durdurdu. Böğürtlenli yoldan geçtiler. Uzun süre konuşmadılar.

“Dinle,” dedi Erol sonra Lâle'yi durdurarak. “Nasıl olsa bir gün kışıracaklar seni. Beni de. Ama elimizden geldiğince oyalamalıyız onları, anladın mı? Sonuna kadar direnmeliyiz.” Birkaç adım attı, gene durdu. “Nerede, nasıl ve ne zaman boyun eşeceğimiz önemli. Yani sonunda boyun eşeceğimizi ben de biliyorum... Ne diye susup duruyorsun? Bir şey söyleşene!”

Lâle,larındaki öfkeli delikanlıdan değil, bilmediği bir şeyden, belki Erol'un geleceğinden korkuyordu. Sesini çıkarmadı.

"Dünyaya, çevremdeki boktan insanlara boş veriyorum," diye konuşmasını sürdürdü Erol. "Ama bir şeyin, tek bir şeyin önemli olması gerek. Tek bir şeyin önemli olması yeter. O kurtarır insanı. Bilmem, anlatabiliyor muyum?"

Erol, Lâle'nin anlamadığını, anlayamayacağını biliyordu. Omuzlarını silkti. Gittikçe hızlanarak yürümeye başladı.

"Ve kistirıldığı zaman, kimse uyarmayacak seni. İngiliz hukukunda olduğu gibi, 'şu andan itibaren bütün söylediklerin aleyhinde delil olarak kullanılacaktır' filan diyen de çıkmayacak. Yani, sanık bile değil, doğrudan doğruya hükümlü olacaksın!.. Peşinen hükümlü! Buna dayanamazsun ama, değil mi?.. Dinle, sana yalan söylediğim ben. Yani ben, ben bile yalan söylediğim, buna hakkım yoktu. Razi anayı, bostan bekçisini gerçekte oldukları gibi tanımadım sana. Canımın istediği gibi, içimden geldiği gibi tanittım. Oysa buna hakkım yoktu. Razi ananın oğlu, değirmenin çarkına kapılıp parçalanmış... Yıllar önce... Razi ana, oğlunun korkunç ölümünü gözleriyle görmüş. Değirmene gelenler olur arada; ekmek, çörek, yumurta almak için. Razi ana bir yolunu bulur, onlara bu ölümü anlatır. Hiç acı duymadan. Yalnızca ilgi toplamak için. Dinleyenlerin ilgisinin, ekmeğe, çöreğe, yumurtaya ödenen parayı artttırdığını bilir. Her seferinde yeni bir şeyler bulur, ekler anlattıklarına. Artık acısı, yitirdiği oğul değildir önemli olan, yalnızca anlattıklarıdır. Kullandığı sözcükler acısını değil betimleme yeteneğini yansıtır; öyle ki, giderek çoğalttığı ayrıntılar kendisini de etkilemeye başlar; duyduğu dehşetten gözleri büyür, sesi titrer. Kendi öz acısından, yeniambaşa bir acı yaratır böylece. Çoktan küllenen asıl acısının yerini, kendi yarattığı acı alır. Onu dinlemek korkunçtur. Korku filmlerindeki vampirlere benzer. Öz oğlunun kanını içen, onunla beslenen bir vampir... Kocası kendisinden otuz yaş küçüktür. Üçüncü kocası demek istiyorum. Ben görmedim. Buralara uğramaz, kasabada oturur, Razi ananın verdiği harçlıkla geçinirmiş. Razi ananın zengin olduğunu söylerler. Bankada parası çokmuş... Bekçiye gelince, iki küçük oğlanın ırzına geçtiğinden hapse yatmıştır. Bu yüzden köye, kasabaya gidemez. Oralarda barındırmazlar kendisini. Bu yüzden tek başına dağlarda dolaşır. Keçisinin adı Zülfullah'tır.

Zülfullah'ın sübyn koğuşundan bir oğlanın adı olduğu da söylenir."

Birden durdu; kanı çekilmişti sanki, üşüyordu. Yanında koruması gereken bir genç kız olduğunu da çoktan unutmuştu ıstıtelik. Hafifçe Lâle'nin kolunu tuttu.

"Söylediklerime aldırma," dedi. "Belki hepsini ben kendim uydurdum. Evlat katili Razi anayı da, sübyancı bekçiyi de ben uydurdum. Bunların belki hepsi bir oyun. Onlar beni kıstırınca ya kadar sürdüreceğim bir oyun. Onun için aldırıyorum. Ama seninle oyun oynamıyorum. Düşüm gerçekleşirse, yani benimle birlikte değiirmende yaşamaya razı olursan seninle oyun oynamam; tam tersine gerçek bir hayat olur bu, yaşamaya degen bir hayat... İlerde bir gün beni hatırlarsın. Kötü yalanlarla karşılaşıp senin olmayan bu yalanları kusmak istedığinde, biri vardi, diyeceksin, bana hiç yalan söylememişi. Bu seni avutur belki."

3.

Handan yatağında gözleri açık yatıyordu. "Erol daha dönmeli," diye düşündü. Gittiğini duymamıştı gerçi, odasına bakmamıştı; ama Erol'un evde bulunmadığını nasıl bilirdi, sezerdi hep. Erol'u merak etmiyordu. Çünkü değiirmene gittiğini biliyordu. Erol'un değiirmeni ve değiirmenci kadını kendisinden gizledigini de biliyordu. Oysa Handan, değiirmene gitmiş, değiirmenci kadınla konuşmuş, açıklı öyküsünü dinlemiştir.

Saffet hafifçe horluyordu. Rahat ve huzurluydu. Her zamanki gibi, başını yastığa kor komaz dalmıştı; geçirdikleri gece, konuklar, herhangi bir konu üzerinde durmak gerektiğini bile duymadan. Oysa Handan yorgunluğuna karşın uyuyamıyordu. Hep aynı şey olurdu; geceleri hep bir şeyler çözümlmeye çalışırdı; günün tersliklerini, hayatının olumsuz yanlarını. Bu gece canını sıkacak hiçbir şey olmamıştı. Gene de nedense uykusu gelmiyordu. Gününün, bütün hayatının hesabını vermeye çalışıyordu, her gece olduğu gibi. Her gece bu hesaplaşmayı yapmak ister, ama beceremediğinden, o gün canını sıkın onemsiz bir ayrıntıya takılır, orada oyalandı. Bugünkü gibi kusursuz gün-

lerde ise, eğlenecek bir terslik, aksilik bulamadığından, yiğinla soru arasında bocalar dururdu. "İyi bir partiydi," dedi yüzüncü kez. Bu, hiç değilse bir soru değildi; kısa bir süre için kurtarabiliyordu kendisini. Daha sonra da, "Erol dönmedi," dedi. Bu iki yalın cümle, sorularının gerçek cevabı olmasa da, kafasındaki kargaşayı yatıştırabiliyordu hiç değilse. Sonunda iki cümle arasında gidip gelerek uykuya dalıverdi. İyice dalmadan önce kafasında bir görüntü belirdi: Erol'un kendisine yönelik delici, sahip, suçlayıcı bakışları... Sorular soran bakışları... Davranıp görenfüyü yok etmek, hiç değilse elini uzatarak, o delici bakışları perdelemek istediler. Ama gücsüzdü, uykunun boşluğununa doğru kaydı gitti.

Uykuya dalar dalmaz bilinçaltının karanlıklarında bir başka görüntü belirdi. Lunaparklardaki dönme dolaplar kadar büyük bir tekerlekti bu. İç halkasından akan ve çevreye sıçrayan sulara bakılırsa bir su değirmeninin çarkıydı. Büyük gürültüler çıkararak dönüyordu. Giderek hızlandı, hızlandı; kendi çılgınlığından kendi ürkerek, kendi çılgınlığından kaçmak için arttırdı hızını. Öyle ki, hız çizgilerinden oluşan soyut bir biçimde dönüştü. Dönen bir prizmada kırılan ışıkların karanlık bir duvara yansması gibi. Sonra çizgiler ışıklı kırmızılara dönüştüler. Çarkın çevresine fışkıran sular da kızardı. Kipkirmızı damlalar önce toprağı, sonra otları, ağaçların yapraklarını, asfalt yolları, apartmanların üst katlarını kanlı beneklerle örttüler. Her şey kana dönüştüğünde, Erol'un hız çizgilerinin ardından görülen gözleri yavaşça kapandı. Delici, keskin, suçlayan bakışlar yok oldular.

Ertesi sabah Handan, gördüğü düşü hatırlamadı.

Uyandığı zaman bir gece önce verdiği partiyi düşündü yalnızca. Bir kez daha, "İyi bir partiydi," dedi.

1976

Bozacida

“Bir paket sigara istiyorum. En ucuzundan.” Feride bu cümleye gelince durdu; daha yukarıdaki satırlara göz attı; bir önceki sayfada aradığını buldu: *“Sırık gibi upuzun, saman sarısı saçlı bir çocuk, on iki yaşlarında bir kız...”*

Feride on dört yaşındaydı. Daha doğrusu on beşine basmak üzereydi. Saçının saman sarısı olup olmamasının, boyunun, kilosunun önemi yoktu. Romandaki kızla özdeşleşmesini, bu türden dış görünüşler etkilemezdi. Mick'te (romandaki kızın adı) aradığını bulmasının nedeni, onun on iki yaşına bakmadan rahatça bir dükkâna dalıp sigara isteyebilecek yüreklilığı göstermesiydi. Evet, asıl önemli nokta buydu. Ne var ki, şimdilik ikinci bir görüntü, belki de birtakım kokuları beraberinde getirdiğinden, o kadar önemli olmadığı halde baskın olmuş, yüreğini kabartmıştı: Mick'in kapısında durduğu *kahve!* Tabii bu hepimizin bildiği kahvelerden değildi. Kahveden başka meyve suyu, içki içilen, yemek yenen, sigara satılan bir kahveydi. Ve bu yüzden önemliydi. Mick, *kahve*'nin kapısında durmuştu. Gerçi kitapta yazmıyordu ama Feride, Mick'in burnuna gelen, dahası bütün sokağa yayılan, karmakarışık, çarpıcı, sarsıcı kokuları şu anda bütün yoğunluğuyla duyabiliyordu. Daha doğrusu yabancı içkilerin, yabancı yiyeceklerin kokusunu bilemezdi. Duyduğu yalnızca onların hep birlikte ruhunda yarattığı kargaşaydı. Feride'yi böylesine sarhoş eden bir başka yer daha vardı: Okula giderken öünden geçtiği bozacı... Yanık yağ, ayran, boza (özelikle boza), salep, talaş tozunun birbirine karıştığı, bu kokuların çılgınca kaldırımlara kadar taşıp sokağa özgü motor yağı ve benzin kokusunu bastırıldığı büyülü dükkân...

Gözlerini kapadı. Burun deliklerini açıp derin derin nefes aldı. Başı dönüyordu. Birbiriyile ilgisi olmayan özlemlerinin, tutkularının kokusuydu bu; hiçbir zaman giderilemezdi. Büyüle olması güzeldi. Gizemli bir duyguya, bir kendinden geçiş, yaşımötesi bir güzellikti. Izgara köftenin, uzun demir çubuklara geçirilip döndürülen piliçlerin kokusuna da benzemiyordu. Kendisi gibi hiçbir zaman gerektiği kadar doyurulmamış bir mideyle dolaşanlar için hep iştah uyandırırıdı bu kokular. Ne var ki, cebinizde paranız olsa, izgara köfte, döner kebab ya da piliç yiyecek bu özleminizi giderebilirdiniz. Üstelik gerçekten toksanız, belki aldmazdzınız bile. İyi giyimli cebi para dolu olduğu anlaşılan böyle kişilerin, kebabçıların önünden umursamadan, başlarını bile çevirip bakmadan geçtiklerini hep görürdü Feride. Ama bozacının kokusunu, bu kokunun uyandırığı açlığı, ağızınıza bir şeyler atarak, midenizi doldurarak gidermeniz olanaksızdı.

"Bir paket sigara istiyorum. En ucuzundan."

"Anne, doğum günümde hep birlikte boza içmeye gidelim mi?"

"Doğum günün mü? Saçmalama! O da neymış? Ne gün doğduğumu nereden biliyorsun ki!"

"Kimliğimde yazılı ya..."

"Eee, ne olmuş, kimliğinde yazılıysa... Hadi, git başımdan simdi. Dur, gitme! Bahçeye çıkıp çamaşırları asiver. Biz yatasıya kuruduğu kadar kurur. Sonra da içeri alırız."

Gerçi çok uygunsuz bir zaman seçmişti Feride. Annesi sabahleyin gündeliğe gitmiş, öğleden sonra da evin çamaşırlarını yıkamıştı. Yorgundu. Yüzü, kolları şişmiş, kızarmıştı. Çatlak kollarına yağ sürüyordu o sırada. Evet, hiç de uygun bir zaman seçmemiştir Feride. Ama uygun bir zamanı bekleyene kadar doğum günü geçer, giderdi. Hem hiçbir gün böyle bir istek için uygun sayılmazdı. Herhangi bir istek, belki annesince de onaylanabilecek haklı bir istek için bile uygun an yoktu. Ancak ağabeyi İhsan'ın askerden izinli döndüğü gün... Belki o gün Yaşar hanım çocuklarını, bu arada da tabii Feride'yi sevindirmek iste-

yebilirdi. O gün İhsan'ın boza içmesini isteyebilirdi. İhsan bozayı seviyorsa eğer.

“Bir paket sigara istiyorum. En ucuzundan.” Bu, şöyle bir cümleye dönüşemez miydi? Feride'nin söyleyeceği şöyle bir cümleye:

“Dükkânınızdaki masalardan birinde, bir süre oturmama izin verir misiniz?”

Ayrıca terbiyeli bir kız olduğunu da göstermeliydi adama: “Dükkânınızdaki masalardan birinde, bir süre oturmama izin verir misiniz efendim?”

Cebinde parası bulunmadığını, çok istediği halde boza içemeyeceğini, ama bozanın kokusuya da yetinabileceğini söylemek söz konusu olamazdı. Yaşar hanım gururlu olmayı öğretilmişti kızına. Öte yandan adamın gönlünü alabilirdi pekâlâ. Sözelimi:

“Dükkânınızı çok seviyorum da... Sıcak bir havası var,” diyebilirdi.

Evet, zararsız bir cümleyle bu, üstelik gerçeğe de uygundu. Pencerenin önüne gidip sedire oturdu. Dışarıya bakmaya başladı. Aslında pencerenin önüne, dışarıya bakmak için oturmazdı. Çünkü görülecek pek bir şey yoktu. Çamurlu bir bahçe, yapraklı dökülmüş ağaçlar, karşısında yıkık bahçe duvarının ötesinden görülen başka harap evler, iki yanda da, komşu evlerden birinin pembe, ötekinin çivit mavisi duvarları... Ama dışarıya bakarken evden uzaklaşmış oluyor; yerde, yaygının üzerinde bilye oynamaya çalışan, bu arada da boğuşup duran iki küçük kardeşinden kurtulup yalnız kaliyordu.

Evet, annesinden anlayış, iyilik, özveri beklemesi gereksizdi. Doğum günü armağanını kendine gene kendisi verecekti. Bu kadarcık cesareti hep vardı Feride'nin. Arkadaşı Sevim, derse kalktığında '5' bile alsa ağlardi. Feride'ninse '3'lere, '2'lere alındığı yoktu. Liseyi bitiremezse ancak bir tezgahtar, bir terzi yamağı olabileceğini, bir daktilocu olmayı bile başaramayacağıni söyleyip duran annesine, annesinin, onun kıskırtmasıyla da babasının kötü notlarından ötürü söyledikleri çırkin, onur kırıcı sözlere de aldırmıyordu. İki-üç alan bir kız, öğretmenlerinin yadsıldığı bir öğrencidir. Bir köşeye atılmış, horlanmış, küçüm-

senmiş... Bir dükkân sahibi, "Hayır, olmaz öyle şey!" dese kiyamet kopmaz ya.

Hem canım, insan ille de kurallara göre mi yaşar?

Ayıp, günah, yakıksız, onur kırcı! Feride, bu kurallara uydurulmuş yaşamında aradığı coşkuyu bulamamıştı hiçbir zaman. İnsan biraz da *seriüven* yaşamalıydı, *olağanüstü*'yü tatmadı.

Zilin çalmasına on dakika vardi; defterini, kitabını, silgisini, kalemini çantasına koydu.

"İşim var bugün," dedi sıra arkadaşına, ille de bir açıklamada bulunması gereklimiş gibi. "Zil çalar çalışmaz fırlayacağım!"

Sol eli derse girmeden önce yanına aldığı paltosunda, sağ eli çenesinde, bedeninin tüm ağırlığını tabanlarına vermiş, gergin, fırlayıvermeye hazır bekliyordu. Paltosunu tutan eli hafifçe terlemişti. Sabırsızlıkla dudaklarını ıslatıp duruyordu. Paydos zili çalınca hemen paltosunu giydi; çantasını alıp herkesten önce kapıya doğru seğırtirken:

"Ben gidiyorum, işim acele!" diye tekrarladı.

Koşa koşa merdivenlerden indi. Okulun önünden geçen soğuk göz açıp kapayıncaya kadar aşivedi. Dönemeci kıvrıldığında soluk soluğaydı.

"Bu dükkânın sahibi siz misiniz?" diye sordu kasadaki adama.

Aslında kafasında günlerdir evirip çevirdiği cümle böyle başlamıyordu, ama nedense ağını açınca bir soru soruvermişti. Belki de kasada oturan adamın yüzünde dostça bir şeyler yakalamıştı...

"Evet küçük, benim... Ne diyecektin ki?"

"Güzel bir dükkân burası... Eğer sizinse, hani herhalde seviyorsunuzdur diye düşünmüştüm. Ben hemen her gün geçerim burdan."

İrileşen, hayranlık dolu gözlerle çabucak gözden geçirdi dükkânı ve gerçek sorusunu sordu: "Dükkanınızdaki masalarдан birinde, bir süre oturmama izin verir misiniz efendim?"

Bu soruyu sorarken, deminki gibi sakin ve doğal değildi sesi. Heyecandan, korkudan boğuklaşmıştı. Neyse ki adamın yüzünde, Feride'nin cesaretini kıracak, bununla da kalmayıp korkutacak; gözlerini, bir zamanlar tutkuyla içeri girmeyi istediği kapıdan hemen sıvışmasının mümkün olup olmadığını araştırmak ister gibi, o yöne çevirtecek bir anlam yoktu. Daha doğrusu Feride, karşısındaki yüzde herhangi bir anlam değişikliğine rastlamadığı gibi, adamın belki de dükkânın düzenli işlemesi dışında bir kaygı taşımadığını da anladı. Adam, eliyle duvara bitişik masalardan birini göstererek:

"Şuraya, şu ihtiyarın karşısına oturabilirsın," dedi. "Zararsız bir adamdır."

İyi bir iş adamıydı dükkân sahibi. İyi bir adam gibi davranışmıştı. Kızı "olmaz," demesi için akla yatkın bir neden yoktu ortada. Çünkü her iyi iş adamı gibi, ille para getirecek müşterilerin peşinde değildi. İşinin hoş yanlarından yararlanmasını da biliyordu. Öte yandan kızın bir masayı, -para getirecek müşterilerin oturacağı bir masayı- boşu boşuna tutmasını önlemiştir. Bu arada çocuklukla gençlik arasında bocalayan bir kızın başına gelebilecek tatsız olayları engellemeyi de unutmamıştı. Evet, gerçekten zararsız bir ihtiyardı o. Kız (dileğinin, amacının ne olduğunu pek anlamamıştı; anlamaya da niyeti yoktu ayrıca) bir süre rahatça onun karşısında oturabilirdi.

Feride, dükkân sahibinin *zararsız* dediği orta boylu, eski paltolu, kır saçlı adamın karşısındaki iskemleyi çekip oturdu. Adamın önünde boş bir bardak vardı. Belki boza içmişti adam, ya da salep, pek anlaşılmıyordu. Besbelli birkaç gündür tıraş olmamıştı. Gene de teninin soluk kiremit rengi göze çarpıyordu. Bardağın solunda, masanın kenarında duran kahverengi tiftikten örülülmüş beresini, elinden alacak almış gibi sıkıca kavramıştı. Ama aklının berede olmadığı besbelliydi. Yalnız beneklerinde canlılık, ama pınlı piril ışık gibi bir canlılık kalmış olan donuk gözlerini, dükkânın vitrin camından sokağa doğru dikmiş, gelip geçen insanlara bakıyor, daha doğrusu onları canlı bir ilgiyle izliyordu. Sanki hepsini çok iyi tanıyordu da, o anda gözlerinin önünden geçerlerken neler yaptıklarını hoş bir sevecenlikle gözlüyor, onlara bağlılığını hiçbir zaman yitirmeden

göstermek istiyor, bundan da kendince bir tat alıyordu. Belki de onlarla içten ilgilendiğini kendi kendisine tanıtlamak zorunluğunu duyuyordu. Bu arada karşısındaki iskemleye birinin, bir kız çocuğunun oturduğu da gözünden kaçmamıştı, ama nedense bakışlarını kızı çevirmek gereğini duymamıştı. Kız henüz adamın dünyasına adım atmamıştı; aralarında *tanışıklık* adını verebilecegi önemsiz bir bağ bile bulunmuyordu.

Feride, bir süre fark edilmemenin rahatlığını tattı. O da masa arkadaşına alدriş etmeden çevresine bakındı. Özlediği çarpıcı kokuyu içine çekti durdu. Öteki masalarda oturanlara söyle bir baktı. Her gün yollarda gördüklerinden farklı bulmadığından, üstelik insanlarla öteden beri pek ilgilenmediğinden duvarlara, resimlere, tezgahlara bakmaya başladı. Garsonla ve onun yardımıcısı küçük oğlanla da ilgilenmedi, ama dükkân içindeki giğiş gelişlerini izledi; ellerinde taşındıkları bardaklara, tabaklara dikkatle baktı. Hiçbir şey onu düşkırıklığına uğratmamıştı. *Serüven* başlamıştı, başarıyla sürüyordu işte. Birden kendini hafifçe gülümserken buldu. O anda masa komşusuyla göz göze geldi. Adam, özellikle ona bakmak niyetinde değildi; belki boynunu hep sağa dönük tutmaktan yorulmuştu da, başına öte yana çevirmesi gerekmisti; işte tam o sırada, kısacası bir raslantı sonucu göz göze gelmişlerdi. Feride nedense bir açıklamada bulunmak gereğini duydu. Çünkü adamın öncelik kazandığı masada; kendi belki istenmeyen biri, bir fazlalık, baş belası bir konuktu.

"Beni buraya şu adam oturttu," dedi, kasadakini göstererek. "Sizin zararsız biri olduğunuzu söyledi."

"Ya," dedi adam.

Yalnızca cevap vermek için söylemiş rasgele bir sözcük-tü bu. Oysa Feride, onun incinmiş olabileceğini düşündü ya da öyle düşünmeyi yeğledi; belki onunla konuşmayı sürdürmek istiyordu.

"Kendisine bir süre için içeri girip giremeyeceğimi sormuşum. Hani yalnızca oturmak için. O da 'olur' dedi ve burasını, sizin masanızı gösterdi... Yani acaba sizi rahatsız ediyor muyum? Belki burada oturmamı istemezsiniz. Belki bugün sizin de doğum gününüzüdür."

"Ne, ne? Kimin doğum günü?"

"Bağışlayın. Bugün benim doğum günüm de... Doğum gününde insanlaraarmağanlar verilir, değil mi? Birçokları öyle yapıyorlar. Eğerarmağan verecek biri çıkmazsa, o zaman, hiç değilse sevindirici bir olay olmalı. Dünyaya gelmek, doğmak, yaşamak öyle basit bir iş değil bence. İşte bu yüzden kendi kendimi sevindirmek istedim. Kalktım, buraya geldim."

Adam, birden sokaktan geçenlere duyduğu ilgiyle baktı Feride'nin yüzüne. Gözbebeklerinin ışığı, gözlerinin bugusunu sildi.

"Demek burasını seviyorsun?" diye sordu .. "Evet, hem de pek çok. Ama ilk kez geliyorum." "Madem seviyorsun, neden ilk şimdi geldin?"

"Hiç... hiç alışkin değilim de... Hem yiyp içmeden bir dükkan'a oturmak olur mu?"

"Olur pekâlâ. Bu, sandığın kadar zor değil. Daha küçük-sün, yakında öğrenirsın. Tabii bütün kahve, lokanta sahipleri bu Kara Mustafa'ya benzemezler. Çoqundan kovulursun. Ne çıkar? Hiç önemi yok... Zamanla buna da alışırsın. Ama cebinde bir bardak ayran, bir lâhmacun parası bulunması tabii daha iyidir."

Adamin sözleri Feride'yi heyecanlandırmıştı. Şimdîye kadar kimse onunla böyle konuşmamıştı. Ondan anasının, babasının başaramadıklarını başarmasını istemişlerdi. Kimya, fizik, cebir, geometri gibi yaşadığı hayatın neresine koyacağını bilemediği zor, çok zor bilgiler edinmesini, terbiyeli olmasını, kendisini, isteklerini yenmeyi becermesini istemişlerdi hep. Evde de, okulda da... Karşısında oturan adam, onun liseyi bitirmesi-ne önem vermiyordu. Hatta Feride'nin böyle bir şeyi başaramayacağını bile biliyordu belki. Öte yandan o ürkütücü *kovulmak* sözcüğünü nasıl da rahatça kulanmıştı!

"Benimle konuşmak ister misiniz?" diye sordu. "Yani sıkılmaz misiniz benden?"

"Neden sıkılacakmışım? Şu anda yapacak bir işim yok. Eh, doğum gününümüş de üstelik... Bir salep iç bari, ha?"

"Yoo, hayır, dünyada olmaz!"

"Neden? Salep sevmez misin? Öyleyse boza, ha?"

"Boza" derken sol gözünü hafifçe kırpılmıştı. Nasıl da anlamıştı? Şaşılacak şeydi doğrusu. Feride'nin direnişi yıkılıverdi.

"Peki," demek zorunda kaldı. Hattâ sucuklu tostu bile kabul etti. Yaşar hanımın kızını görmesi olanaksızdı nasıl olsa. Hem zaten adam, cebinde parası bulunduğu, yeterince parası bulunduğu kesinlikle söylemişti.

"Bir süredir durumum iyi," demişti. "Uzun zamandır para-sız kaldığım olmadı hiç. İçkiyi bırakaklı demek istiyorum."

"İçki mi?"

"Yaa, eskiden çok içerdim de... Kısacası ayyaşın biriydim. Sonra bir gün dışçide gürültü çıktıdım. Dişim ağriyordu. Hayatımda doktora gitmiş adam degildim, ama böylesi yaman bir ağrıya dayanmak da kolay degildi hani. Belki bu yüzden, yani canım çok yandığından, kafayı çekmiştim. Bekleme odasında birtakım insanlar vardı. Biri sıramı aldı. Ya da bana öyle geldi. Dumanlı kafayla olanı biten tam olarak bilemezdim tabii. Zaten dişim zonklayıp duruyordu. Bağırıp çağıldım. Süslü püslü bir karı oturuyordu karşısında. Boynuna söylelemesine bir tilki dolamış..."

Feride gözlerini açarak bağırdı:

"Tilki mi?"

"Canım kürk işte. Eskiden kadınlar, gözleriyle, burunlarıyla birlikte dolarlardı kürkleri boyunlarına. Böylelerine özellikle ifrit olurum. Tilkinin ağzında mandal gibi bir şey bulunurdu. O dışçide gördüğüm gibi nazeninler..."

"Efendim?"

"Süslü karılardan söz ediyorum. İkide bir sözümü kesip durma! Ne diyordum, tilki boyna dolanır, ağızdaki mandalla kuyruğu kıştırılırdı. Böylece zavallı hayvana kendi kuyruğu isirtilmiş olurdu. Ben bunu son derece adı ve hayvanca buluyorum. Böyle karıları alıp bir temiz dövmeli!.. Evet, işte tilkisine kuyruğunu isırtıp durmaktan haince bir tat alan bu kadın, bana bakarak, 'böylelerinin burada işi ne?' diye bağırmaz mı? Sonra da çantasından çıkardığı bir hapi susuz filan yuttu, öylece."

"Hap mı yuttu? Neden? Dişi mi ağriyordu?"

"Sanmam. Öyle kibar karıların dişleri filan ağrımaz.

Hiçbir yerleri ağrımız. Yalnızca sinirleri bozulur. Yuttuğu sinir hapiydi herhalde. Yani, bana dayanabilmek için sinir hapi yutuyordu. Bilmem anlatabildim mi?"

“Sonra ne oldu?”

“Bir başka dışçide çektiğim dışimi. Ötekinden kovulmuşum, ne yaparsın? Ağrım geçince aklım başına geldi. Ulan Reşit, dedim kendime, şu zikkimi içtikçe böyle kariların maskarası olup duracaksın. Başına kim bilir daha neler gelecek! Şunlara kim olduğunu göster! Böyle dedim ve içkiyi bıraktım.”

Sustu. Dışarı baktı bir süre. Sonra:

“Daha doğrusu küçük,” dedi, “kadın bahaneydi. Anladın mı? Aslını sorarsan karaciğerim hapi yutmuştu. İçmeyi sürdürseydim, mortoyu çektektim.”

“Anlayamadım.”

“Yani geberip gidecektim. Oysa yaşamak istiyordum ben. Galiba asıl bu yüzden bıraktım içkiyi... Amma da çok konuşuyorum, değil mi? Canın sıkılmıştır.”

“Yo, yo, hayır! Daha anlatın, ne olur! Sonra ne yaptınız?”

“Biraz da sen konuş. Söyle bakalım, adın ne, kaç yaşındasın?”

“Adım Feride... Bugün on beş yaşına bastım.” “Hadi öyleyse on beş yaşıının şerefine.”

Önündeki boş bardağı kaldırıldı. Feride ne yapacağını bilemediğinden hafifçe güldü. Bozanın tadına bakmamıştı daha. İlk bozاسını tek başına içmeyi isterdi.

“Hayatınızı anlatıydiniz,” dedi adamı oyalamak, o arada da boza bardağını rahatça ağzına götürürebilmek için.

“Yok canım! Hayatımı filan anlattığım yok. Hem nesi var hayatimin anlatmaya degecek? Bir sürü işe girdim çıktım. Saçma sapan işlerdi çoğu. Oysa bir sanatçıydım ben.”

Durdur, Feride'nin yüzüne baktı. Son cümlesinin kızı etkileyeceğini ummuştu. Oysa Feride, o sırada, ağızındaki boza tadının gizini çözmeye çalışıyordu. Bir ara gözlerini bile yummuştu. Reşit, kızın sanatçılığıyla ilgilenmediğini görünce biraz bozuldu. Önüne baktı. Sonra devam etti:

“Tambur çalardım da...” dedi usulca, bir suçunu açığa vurur gibi; daha sonra da sesini yükselterek: “Boyacılık, seyislik yaptım,” diye anlattı. “Atları çok severdim... Memurluk bile yaptim ben.”

Kocaman bir kahkaha attı. Öteki müşteriler dönüp baktılar.

"Tam on beş yıl... O sıralarda evlenmek gibi bir münasebetsizlik yapmıştım. Karım da eniştemin yardımıyla beni Belediyede işe soktu: Kâtiplik... Ama düşünüyorum da fena olmadı hanı. Yani o kadar utanmaya değil. Ee, hepsi bu işte. Hiçbir şey yapmadım hayatı. Doğrusunu istersen hiçbir şey. Bununla da övünüyorum. Benim gibilere ne derler bilir misin?"

"Ne derler?"

"Serseri... Su katılmamış bir serseriym ben. Patronun sana dediği gibi belki zararsız bir serseri. Belki de zararlıyım ama. Kim bilir?"

"Ama hiç serseriye benzemiyorsunuz siz! Olamaz! Yani..."

"Nereden biliyorsun serseriye benzemediğimi? Çok mu serseri gördün hayatı?"

"Bilmem. Ama annem serserileri kücümser hep. Kötüler durur onları. Yaramazlık yaptığımız ya da ders çalışmadığımız zamanlar, 'Pis serseriler!' diye bağırır. 'Hepiniz serseri olacaksınız zaten!' Bazen öyle öfkelenir ki, oturur ağlar. Bana kalırsa böyle konuşmak zorunda. Çünkü biz de serseriler kadar fakiriz. Tek farkımız, bizim çalışmamız, onların da işsiz gücsüz olmaları. Bilmem anlatabildim mi?"

"Evet, anlıyorum... Demek annen serserileri sevmiyor. Kendisi de çalışkan bir kadın olmalı. Öyle değil mi?.. Senin iyi bir öğrenci olmanı istiyordur. Eve zamanında dönmeni, derslerini çalışmanı. Evet, özellikle eve zamanında dönmeni ister. Hava kararmadan. Ama bugün geciktin."

"Bugün benim doğum günüm."

"Doğum gününü kutladığını biliyor mu annen?"

"Yoo."

"O zaman eve dönmen gereklidir. Ben olsam, yani ben doğum günümü kutlamak istesem, doğum günümde azar işitmek istemezdim."

"Pöh, ben annemin bağırı çağırmalarına aldırmam ki!"

Düzmece bir umursamazlıkla dudaklarını bükmüş, üstelik omuzlarını bile silmişti. Birden kendini annesine gerçekten başkaldırmış, büyümüş hissetti.

"Aldırsan da aldırmasan da doğum gününde azar işitmek hoş değil... Hadi, git artık."

Feride, akıl erdiremediği bir nedenle uslu uslu 'peki' demek zorunda kaldı. Kalktı, çantasını eline aldı. Ama bir türlü masa- dan ayrılamıyordu.

"Gene görüşürüz," dedi Reşit. "Ben arada uğrarım buraya. Bakarsın, o gün senin de kapıdan şöyle bir bakacağın tutar."

"Evet," dedi Feride, ne söyleyeceğini bilemeyerek.

Daha sonraki günlerde Yaşar hanım, Feride'ye kızmak için kolay kolay fırsat bulamadı. Hatta ona eskisi gibi bağırıp çağrımasının olanaksızlığını da acı acı sezинledi. Feride, ocağı yakıyor, yemeği pişiriyor, çamaşırda annesine yardım ediyor, sökükleri dikiyordu. Eskiden el sürmek istemediği bütün bu işleri, kimsenin kendisine hatırlatmasına meydan vermeden sessizce yapıyordu. Ne var ki ders çalışmıyordu. Yaşar hanım da eskisi gibi kızına ders çalışmasını buyuramıyordu. Feride'ye garip bir hal gelmişti işte. Nerdeyse bir dokunulmazlığı vardı. Ondaki bu dikbaşılılığı, kendisinde de bulunan kararlı hali görüp, geri çekilmek zorunda kaldı Yaşar hanım. Kocasına birkaç kez, 'Bu okumayacak galiba'" dediyse de beklediği ilgiyi görmedi. Hem Hasan efendi tutkuları olmayan bir adamdı. Kızının okuyup okumamasına alındığı yoktu. Yaşar hanım biraz daha üstelese o gevşek sesiyle, 'Alalım okuldan,' deyiverirdi. Bu söz söylemesin diye Yaşar hanım susmayı yeğledi.

Feride, bozacının önyünden geçerken içeriye göz atıyor, Reşit'in orada olup olmadığına bakıyordu. O sırada gizli, yakkıksız bir iş yapıyormuşçasına yüreği çarpıyor, soluğu kesiliyordu. Sonra onun bozacında olmadığını anlayınca nedense rathatlıyor, hatta seviniyordu. Çünkü, Reşit oradaysa içeri girmesi gerekecekti. Bundan da çok çekiniyordu. Babasından bile kötü giyinmiş, babasından daha yaşlı bir adamın nesinden çekiniyordu? Akıl alacak iş değildi bu. Ama sanki Reşit'le hiç konuşmamıştı, masasına oturmamıştı. Doğum gününde bozacında geçirdiği dakikaları düşünüyör, özellikle Reşit'in sözlerini hatırlıyor, kendisine boza ve sucuklu toast ismarlayışını, 'Gene görüşürüz,' deyişini aklından geçiriyor, ama bütün bunların gerçekliğine inanamıyordu. Öylesine olağanüstü bir yaştıydı bu. Kısacası böyle bir şey olamazdı. Feride, onu bozacında görüp de yanına

gidecek olsa, adam, 'Ne işin var burada, benim masamda?' diye soracaktı sanki. Hem doğum gününde olup bitenler gerçek olsa bile Reşit onu hatırlayıp duracak değildi ya. Yaşlı bir adam için, hızlı, karmakarışık bir hayatı olduğu anlaşılan serüvenci, ayyaş, serseri, sanatçı (bütün bunları kendisi söylememiş miydi?) birisi için on besine basan kara formali bir kız ne anlam taşıyabilirdi ki? Bütün bu kaygılar, kuşkular içinde, Feride belki de pek dikkatli bakmıyordu dükkândan içeri. Bu yüzden ancak doğum gününden tam bir ay sonra Reşit'i, camın önündeki masada otururken gördü.

Feride sıkıntından terleyerek karşısında durduğunda Reşit:

"Ne o küçük," dedi gülümsemek gereğini bile duymadan. "Artık bu dükkâni sevmiyor musun?"

"Yoo, seviyorum," dedi Feride, daha önce korkudan solmuş olan yanakları şimdi pembeleşerek.

"İyi. Öyleyse otur da bozani iç."

Garsona bir bardak boza söyledi. Kendi önünde bardak filan yoktu. Bugün parasız mıydı acaba? Geçen seferki gibi Feride'ye toast da ismarlamamıştı. Gerçekten parası mı yoktu, yoksa Feride'ye eskisi gibi önem vermiyor muydu? Bütün bunları düşündü, heften sıkıldı. Boza istemediğini de söyleyemedi. Hatta boza için teşekkür bile etmedi.

"Bugün neyi kutluyorsun bakalım?"

İlgisiz miydi, yoksa alayçı mı? Yoo, alaydan da öte bir şey vardı sesinin tonunda... Kötü bir şey sanki. Sinsi. Kızmış miydi? Ama neden? Tedirgindi Feride. Nerdeyse korkuyordu. Sesini çıkaramayacak kadar. Ama konuşmazsa sanki Reşit'i daha çok kızdıracaktı. O zaman da kim bilir ne kötü şeyler olurdu!

"Hiçbir şey kutlamıyorum," dedi. Gülümsemeye çalıştı, biceremedi.

"Uzun zamandır görünmedin," dedi adam kendi kendisiyle konuşur gibi.

Başını çevirip sokağa bakmaya başladı. Sanki Feride'yi unutmuştu. O dışarı baktığı sürece, Feride garsonun önüne koyduğu boza bardağına elini süremedi.

Sonra daha sıkıntılı, daha tedirgin günleri oldu Feride'nin. Kendisini annasına, babasına, okuluna sokağına bağlayan sımsıkı bağlar artık iyice gevşemişti, çözülmek üzereydi. Yakınlarının etkisinden kurtulduğunu sanıyordu. Tek başına karar vermek, kararlarını uygulamak, kısacası aklına eseni yapmak istiyordu. Bir tür özgürlük havasıydı. Ne var ki, özgürlüğünü nasıl kullanacağını bilemiyordu. Canı sıkılmaya başladı. Acaba gene ders mi çalışmaya başlamalıydı? Salt can sıkıntısından kurtulmak için yeniden çalışmaya başladı. Bu kez de bir yıldınlık duydu, ipin ucunu kaçırmıştı artık. Çalışmadığı, bilmediği bir sürü konu vardı. Arayı kapatmak zordu, çok zordu. Bu yüzden ders çalışmaktan vazgeçti, okuldan kaçtı. Ama bütün bir öğleden sonrası nerede geçireceğini bilemedi. Rasgele yürümekten başka bir şey gelmiyordu elinden. Bir başka bozacı dükkânının önünden geçerken yüreği sizlendi. Açı çekiyordu işte. Güzel bir seye elini uzatmıştı; sonra o sey, o anda, Feride daha elini bile süremeden kırılmış, parçalara olmuştu. Boza, ağzında yapışkan, belli belirsiz bir tat bırakmıştı. Sokaklarda dolaşmaktan yoruldu. Üşüdü. İki saat erken döndü eve.

"Son iki ders boştu da," diye yalan söyledi annesine.

Sonunda ne olursa olsun Reşit'le konuşmaya karar verdi. Ondan başka açıkça, rahatça konuşacağı kimse yoktu. Doğru dürüst bir okul arkadaşı bile yoktu. Hem onlar kendi yaşıdaydalar ne de olsa, hiçbir seye akılları ermezdi. Üstelik şu dünyada kaç yıl yaşamışlardı ki? Feride'nin bir kez daha sigara satın almak isteyen on iki yaşındaki kız gibi yürekli olması gerekiyordu.

Bir hafta boyunca dikkatle bozacı dükkânını gözetledi. Sonunda Reşit'i yakaladı. Kararlı adımlarla bozacından içeri girdi. Rahatça Reşit'in karşısına oturdu. "Merhaba," dedi ve bir solukta ekledi: "Sizinle konuşmam gereklidir!"

"Yaa!"

Öyle ürkütücü ya da sinsi değildi bugün. Yüzü gülmüyor du gerçi, ama ne de olsa Feride ile ilgilenmişti.

"Birbirimizi pek az tanıyoruz," diye konuşmaya başladı Feride, oldukça rahat. "Daha doğrusu tanıştığımız söylenenemez. Son karşılaşmamızda –üstelik bu ancak ikinci karşılaşmamızdı– bana soğuk davrandınız. Bir 'çekil git!' demediğiniz kaldi. Ama gene de sizinle konuşmak istiyorum. Çünkü sizi tanıdıktan sonra çok değiştim ben."

"Değiştin mi? Nasıl?"

"Birden kafa tutmaya karar verdim!"

Reşit'in yüzünde bir anlam değişikliği olmadı. Öylece duruyordu. İnsanın cesaretini kırmak için birebirdi davranışları doğrusu. Ama ok yaydan çıktıktı bir kez. Feride konuşmasını sürdürdü:

"Artık ders filan çalıştığım yok. Yalnız annemi kızdırırmak için ev işi görüyorum. Aslında ev işlerinden hiç hoşlanmam. Çünkü kendimi bildim bileli annem ev işi yapar. Üstelik başka evlere temizliğe gider. Sonra da boyuna yakınır. Çok dertli bir kadındır annem. Yüzü hiç gülmeyecektir. Demek ki ev işi yapmak kadınları bu hale getiriyor. Babam da çok yorulur. Bizim oradaki okulda hademelik yapıyor. Bütün gün koşturmakta iflahı kesiliyor. Ama babam fırsat buldukça güller. Öyle kahkahaya filan atmaz, ama sessizce güller işte. Annem suratını asmasa, belki babam da komşumuz Ahmet amca gibi komik sözler söyleyebilir, kahkahalar atabilirdi. Neyse işte, annemle iyi geçinmek zorunda olduğumdan ev işlerini görüyorum. Ev işi yapmak, ders çalışmaktan daha iyi bir bakıma. İnsan yer silerken, bulaşık yıkarken düşünebiliyor hiç değilse. Oysa ders çalışırken aklımı bir başka yere taktım mı, okuduklarımı anlamıyorum."

Reşit, Feride konuşurken arada başını sallıyor, 'him' diye bir ses çıkarıyordu. Bu 'him'in ne anlama geldiğini kestirmek olanaksızdı gerçi, öylesine renksizdi; gene de yardımcı oluyordu insana.

"Liseyi bırakmaya karar verdim. Kafamı yoran öyle çok sorun var ki... Bunlara görüntüler diyorum ben." "Görüntüler mi," diye tekrarladı Reşit, o anlamsız sesiyle. Öyle ki, 'mi'nin sonuna soru işaretini bile koymak gereksizdi.

"Bir hafta önce çocuklar boş arsada ateş yaktılar. Kocaman bir ateş. Sabahleyin yağmur yağmıştı. Gök hâlâ bulutluydu.

Öyle bakıyordum pencereden, birden gözüme ilişti. Çocuklar ateşin çevresindeydiler; üçü ayakta, ikisi çömelmiş. Pencerenin önünde kalakaldım. Hiçbir şey düşünemiyordum. 'Çocuklar boş arsada ateş yakıtlar,' demek, yalnızca bunu düşünmek yetmiyordu. Bilmediğim çok önemli bir şey vardı sanki. Denklemi yarısına kadar çözmüştüm ancak, gerisini beceremiyordum. İşte aynı çaresizlik... Bazıları kolaylıkla bütün denklemleri çözebiliyorlar. Ben ne denklemleri çözebiliyorum ne de fizik, kimya problemlerini. 'Çocuklar boş arsada ateş yakıtlar' cümlesini de çözemiyorum. Söylesenize aptallık bende mi? Ah, bilemezsiniz, ne korkunç şeydir o! Formül bellidir. Size bir takım sayılar verilmiştir. Onları formüle uydurmak kolay sanırsınız, ama bir türlü beceremezsınız. Çocuklar, ateş ve arsa, bulutlu gökyüzü... Bilmem ne demek istediğimi anlatabildim mi? Hayır, hiç de iyi anlatamadım. İşte böyle durumlara 'görüntü' adını veririm ben. Tam yirmi sekiz tane görüntüm var."

"Yirmi sekiz tane mı?"

Adamın şaşkınlığı Feride'yi yüreklenirdi.

"Dün de bir görüntü yakaladım" diye hevesle sürdürdü konuşmasını. "Bir vitrinin önünden geçiyordum, gözüme şarap rengi, üzerinde turuncu çiçekler olan bir mendil ilişti. O sırada köşeyi döndüm. Plakçının önünden geçerken bir şarkı duydum. Nasıl bir şarkıydı unuttum. O anda yalnızca müziğin yağmur damlaları gibi –hani Nisan'da yağar ya, işte tipki öyle– kaldırıma döküldüğünü duydum. Şarap rengi mendil, turuncu yaban gülleri ve ilk ilk kaldırımı ıslatan yağmur, daha doğrusu şarkı... Ne ilgisi var? Bütün bunları birleştiriren nedir? Uygulayın formüle, sonucu bulun!"

Adam dışarı bakıyordu. Yalnız şimdi sokağa değil, çok uzaklara bakıyordu sanki. Bakışları karşı kaldırıma, kaldırının bitişigindeki apartman dizilerine dek uzanıyor, onları aşıp bilinmeyen yerlere ulaşıyordu. Çok uzaklarda kalan bir şeylerin hatırlamaya çalışıyordu gibiymişti. Daha doğrusu uğraşsaydı hatırlardı belki ya, aslında unutmayı yeğliyordu. Ayrıca, kendi duygu-suzluğu, karşısındaki hevesli, coşkulu küçük kızı katılamayışi ona acı veriyordu.

"Birileri her şeyimi almış sanki," dedi kendi kendine konu-

şur gibi. "İçimde istek, coşku kalmadı artık. Oysa bir zamanlar ben de gençtim. Güçlüydim. Sağlıklıydım. Sonsuz isteklerim vardı. Derelerin yolunu değiştirir, sellerin önüne bentler kurardım. Baltayla koca koca ağaçları devirirdim. Bütün bunları ben yapardum. Her şey hoşuma giderdi... Uçan kuşlar, açıktan geçip giden şilepler, mavnalar, mavi başörtülü kızlar... Sonra nasıl oldu bilmiyorum, bu hale geldim. Boşaldım, tüketdim. Arkadaşım kalmadı. Onları belki de ben kendim bıraktım. Kendime hesap sormaktan korktuğum için eski günleri hepten unuttum. Böylece tüketdim."

Aklından geçenleri bir çocuğa anlatmakta olduğunu fark edip hemen sustu.

"Benden öğreneceğin ne olabilir ki senin?" diye ekledi usulca. "Çok konuştum hem, gereksiz yere. Unut hepsini."

"Yok yok; konuşun ne olur. Susmamalısınız, anlıyor musunuz? Çünkü konuşurken sanki destekliyorsunuz beni."

"Destekliyor muyum?" Korkmuş gibiydi. Bir süre beresiyle oynadı. "Yaşlı bunağın biriyim ben. Görmüyor musun? Desteklemekmiş!.. Ben kim... neyse... Sana bir serseri olduğumu söylemiştim, değil mi?"

"Söylediğiniz, evet. Ama ne çıkar bundan?"

"Ne çıkarmış bundan?" Öfkesi artıyordu gittikçe. "Bana güvenmeye, bel bağlamaya kalkışma! Arkadaşlık istemiyorum ben. Şurama kadar geldi. Her şeyden bıktım. Kimse uykumdan uyandıramaz beni."

Feride, garsonun önüne koymuş olduğu bozadan ilk kez bir yudum aldı: Evet, acilar, düşkırıklıkları davardı bozanın tadında. Hayatı oluşturan her şeyin kokusu gizliydi onda. Duyduğu güvenle yeniden denedi.

"Sizden bir şey istemiyorum ki ben. Havadan, sudan konusak da olur."

"Benim seninle konuşmaya can attığımı mı sanıyorsun?"

"Öyle bir şey demedim ben. Sussak da olur."

"Bakıyorum, birden uysal biri oluverdin. Yeni bir numara mı bu?"

"Numara mı?"

"Numara ya... Gelip karşıma oturuyorsun. Bakalım ben

masama bir yabancının oturmasını istiyor muyum? Sonra ağızından laf almayı da becerdin. Abuk sabuk, aklıma ne gelirse söyleyiverdim. Şimdi bütün bunlardan dolayı arkadaşlık mı borçluyum sana? Yoo, ben kül yutmam. Hem zaten artık gitmem gerek."

Gitmesi gerektiğini söylemişti, hatta kalkmaya bile davranmıştı, ama nedense yerinde oturuyordu. Kahverengi beresini ceketinin cebine soktu, sonra hemen çıkardı. Bir süre bereyle oynadı; sanki ilk kez görüyormuş gibi dikkatle inceledi; tersini çevirip düğümleriyle oynadı. Feride tedirgin değildi artık. Yalnızca üzüntülüydü. Sessizce bozasını içti. Sonra:

"Nereye gideceksiniz?" diye sordu, sesinin titremesini gizlemeye çalışarak.

Aslında onun nereye gideceğini merak etmiyordu. Ne var ki, adamın sorusuna vereceği cevap, ondan alacağı son haber olacaktı.

"Ben... Hiiç. Hava açık olsaydı, deniz kıyısına iner, yıldızlara bakardım. Ama sis bastırıldı birden, gördün mü işi? Yoldan geçenler bile görünmüyor. Az sonra insan kendi ellerini görmeyecek. Evet, kalkmali artık."

Feride dışarı çıktıığında, sokağın ortasında, hatta kentin ortasında tek başına kaldığını hissetti. İki adım ötesini göremiyordu. Sis, dalgalar halinde yayılmaktaydı. Yumuşacık dagalara basa basa yürüdü. Yapayalnızdı şimdi. Sis, sokağın seslerini bile perdeliyor, beyaz yumaklarının arasına gömülüyordu. Feride, sessizliğin, ıssızlığın ortasında yalnız kendi varlığını duyuyordu. Sisin sokakları doldurması gibi hafif, aydınlik, kıpırtılı bir şey –kendi varlığı– bedenini dolduruyordu. Ellerini uzattı. Sisi tutmak ister gibi... Kollarının ucundaki elli, sise karıştılar, görünmez oldular.

Bir sokağa sapması gerekiyordu, ama sokağın başını görevmedi. Belki dönmesi gereken köşeyi çoktan geçmişti. Geri dönmeyi akılından geçirmiyordu. Hep ileri doğru yürüdü. Yüzünü, elli, sis dalgalarından inen serin damlacklara bıraktı.

Öğle Saatleri

1.

Saat 12'de memurlar, sekreterler işlerini bıraktılar; birbirlerine laf atarak, gülüşüp söyleşerek, pek de acele etmeyorlar gibi görünmeye çalışarak kantine, öğle yemeğine gitmek üzere odadan çıktılar. Müdürler, her zamanki gibi biraz daha çalışmak üzere odalarında kalmışlardı; paydos zamanını beklemek, çoğunlukla akıllarına bile gelmezdi. Onlar ne saate bakmayı düşünürlerdi ne de paydos ziline kulak vermeyi... Ancak saat 1'e doğru, o da karınları acıksa eğer, işlerini bırakırlar, yemeğe girerlerdi.

Nuriye her zamanki gibi ağırdan alıyordu. Oda arkadaşları onun ağırdan almasını fark etmeyorlarmışcasına, Nuriye'nin kendileriyle gelip gelmemesine aldırmıyorlarmışcasına davranışmaya özen gösterirlerdi. Başka servislerde fazla kilolarını atmak için öğle yemeğini iki krik krak ya da bir elmayla geçistirmeye çalışan hanımlarvardı elbette, ama Nuriyeler'in servisinde böyle kadınlar olmadığı gibi, Nuriye de zayıflamak için değil –zaten öyle zayıftı ki– parası olmadığı için kantinde yemek yiymeyen iki-üç kişiden biriydi koca ofiste.

Herkes odadan çıktıktan sonra Nuriye çekmecesinden naylon bir torba içinde duran havlusunu aldı, ellerini yıkamayaitti. Ellerini yıkayıp odaya döndükten, havlusunu yerine koyduktan sonra çantasını aldı, dışarı çıktı. Koridorlarda, merdivenlerde kimsecikler kalmamıştı. Merdivenlerden aşağı inmeye başla-

di. Asansör boşluğunundan doğru, yukarı kattaki mutfağın yemek kokuları yayılıyordu. "Kadınbudu köfte olmalı," diye düşündü Nuriye. Canı birden sıcak yemek isted; ekşili, bol maydanozlu pirinç çorbası, kızarmış patatesle birlikte kadınbudu köfte...

Korka korka iniyordu merdivenleri... Kimselerin kendisi ni görmemesi için dua ederek bir yandan da. Az sonra Salim beyin yanında olacaktı. Bunu düşünmek güzel, çok güzel bir şeydi elbette, ama şimdilik şu iki dakikayı kimselere görünmeden atlatmak zorundaydı. Her zamankinden daha çok kışkırttı omuzlarını; omuzlarının arasına gizlemeye çalıştığı boynunun uzunluğu bile belli olmuyordu. Görünmekten korkuyordu ya, bir gölge gibiydi aslında; zayıf, solgun, gösterişsiz... İstese bile kimselerin gözüne çarpmazdı: Etekliğinin grisi, kazağının mavisi en solgunundan, en görünmezinden seçilmişti. Yüzünün aslında güzel olduğunu bilen Salim beyle annesiydi tek. Onları bu güzelliği fark ettiklerini de Nuriye bilmezdi.

Zemin katındaki koridoru geçti. En dipteki odanın kapısını vurup beklemeden açtı, içeri girdi. Bir bölüğüne dosya dolu raflar sıralanmış, bir bölüğünde de bir masa, koltuk ve iskemleler bulunan genişçe bir odaydı burası. Masanın başında yıpranmış, artık kendisine bol gelen eski moda giysileri, kamburlaşmış sırtı, kabarık ak saçlarıyla yaşlı bir adam oturuyordu. Nuriye içeri girince ayağa kalktı. El sıkıştılar. O da az önce ellerini yıkamış olmalıydı, nemli ve serindi avuçları. Masanın üzerinde duran ağızları birer tabakla örtülümuş iki bardak çayı göstererek:

"Bugün çaylar erken geldi," diye anlattı. "Soğumasınlar diye örttüm üzerlerini."

"İyi yapmışsınız. Her şeye hemen bir çare bulursunuz zaten."

Çantasını açtı. Utangaç bir gülümseme yayıldı yüzüne, hafifçe kızarmıştı. Şu anda güzel olduğunu başkaları da fark edebilirlerdi artık.

"Bilin bakalım ne getirdim size?"

"Anneniz gene su böreği yaptı herhalde." Birden heyecanlanmıştı Salim bey.

"Eyyah, ne olacak şimdi?" diye sordu Nuriye gerçekten

üzülerek. "Yoksa canınız su böreği mi istemişti? Bense... işte... yalnızca şey..."

"Ne getirmiştiniz? Söleyin ama..."

"İşte canım, şu... içli köfte... Bakın!" Korka korka paketi açtı.

"Aman, aman, bayılırım ben içli köfteye. Size daha önce söylememiş miydim? İçli köftenin yanında su böreğinin de lafi olur muymuş? Yani demek istiyorum ki, annenizin börekleri... Tabii... Ama işte ben... Düşünün, yillardır içli köfte yemedim."

"Yillardır mı? Yapmayın canım, hani ağabeyinizin gelininin annesi..."

"Söylediğim hiçbir şeyi unutmadınız siz? Bırakın bütün bunları simdi! Ağabeyimin gelininin annesi de kim oluyormuş? Siz bir meleksiniz. Bunu söylemem gerek. Evet, tastamam bir meleksiniz siz!"

Ellerini maç kazanmış bir sporcu gibi bitiştirip yumruk yaparaktan havaya kaldırmıştı. Yaşına, yorgunluğuna hiç yakışmayan bu hareketi yaparken gülünç göründüğünü aklına bile getirmiyor, öylece masanın çevresinde dolanıyordu.

"İçli köfeyi bu kadar çok seviyordunuz demek... Ne iyi! Ev sahiplerimiz getirmişler dün... Hem de tam bir tabak. Yalnız çok acı... Bilmem ki siz..."

"Olsun efendim, olsun. Ne demek yani? İçli köfte değil mi bu, elbet acı olacak. Hem ağzım yanarsa ekmeği biraz çokça yem. Zaten ne olur ne olmaz diye her gün bir dilim fazla ekmek getirmiyor muyum yanında?"

Nuriye, masanın üzerinde duran iki plastik tabağa köfteleri koydu. Salim beyin paketini açtı.

"Ben de iki yumurtayla peynir getirmiştim," diye anlattı Salim bey. "Biliyor musunuz, bir dostum bundan sonra her gün taze yumurta getirecek bana. Para filan da istemiyor. Sizin anlayacağınız bedava... İyi değil mi? Bundan sonra siz sakin yumurta getirmeyin. Yumurtalar hep benden. Çünkü madem bedava geliyor. Öyle değil mi?"

Çok keyiflenmişti. Artık ellerini aşağıya indirmiştir, ama odanın içinde dolaşmasını sürdürdüyordu. Bu arada Nuriye de yumurtaları soyuyordu.

"Bedava sözcüğü bade ve hava sözcüklerinden türemiştir," dedi Salim bey. "Bunu biliyor muydunuz?" "Hayır."

"Malum, hava parasız elde edilir. Bade, içilecek şey, kısacası su... Eskiden su da parasızdı. Siz bilmezsiniz o günleri, nereden bileceksiniz hem, bir zamanlar suya para verilmezdi. Bedava sözcüğü de su ve hava gibi parasız demek oluyor şu halde. Bilmem anlatabildim mi?"

"Ne ilginç! Neler biliyorsunuz siz!" Sevgi ve hayranlıkla bakıyordu yaşlı arkadaşının yüzüne. Bunun üzerine Salim bey kızardı, önüne baktı. Alçakgönüllü görünmek istiyordu.

"Yok canım, hiçbir şey bildiğim yok benim. İşe yarar hiçbir şey bilmem kısacası. Zaten bütün bunları da uydurdum."

Hafifçe güldü Nuriye. Böyle hafifçe güldü mü, insan onun sevindiğini değil, üzüldüğünü sanabilirdi kolayca. Nedense boğazından açıklı sesler yükseliyordu.

Yemeklerini yerlerken bir süre konuşmadılar. Nuriye arada Salim beyin yüzündeki anlatımı inceliyordu.

"Evet, nefis!" diye bağırdı Salim bey ikinci lokmadan sonra. Bir süre yemeğe ara verip ellerini oğulşturdu keyifle. "Ev sahibiniz her kimse ellerine sağlık. Tanrı sizden de razı olsun. Annenizden ve sizden. Beni düşündüğünüz için."

"Hiç önemi yok. Yani siz seviyorsanız... Eğer gerçekten seviyorsanız; ne olacak."

"Bu acının üzerine çay iyi gidecek hanı. Keşke birer bardak daha söyleseymişim. Ama nerden bileceksin?" Tabağındaki soyulmuş yumurtayı döndürüyordu. "Anlaştık değil mi, yumurtalar artık hep benden."

"Öyleyse ben de sizin için hiç değilse tereyağılı ekmek getireyim."

"Ben tereyağılı ekmek yiyor muyum ki? İhtiyar bir adamım ben. Neme gerek tereyağı? Bakarsın dokunuverir. İyisi mi hiç yememeli. Hem o küçükük sık çantanız... O ne olacak? İçine bir de benim için ekmek tıklıştırıp biçimini mi bozacaksunız? Dün yada olmaz."

"Ama benim için hep... şey yapıyorsunuz."

"Sizin için hiçbir şey yapmıyorum. Bana gelen armağanları bölüşüyorum yalnızca. Hiçbirine para ödediğim yok bildığınız gibi."

Nuriye karşı koymak için daha fazla güç bulamadı kendinde. Bir süre konuşmadılar.

"Eniştenizin bacakları nasıl oldu?" diye sordu sonra Nuriye.

"Efendim? Kimin bacaklarına ne olmuş?"

"Eniştenizin bacaklarında siyatik olduğunu söylemiştiniz ya."

"A, evet. Öyle ya, anlatmıştım size... Şey oldu... Doktora gitmeye yanaşmıyor bir türlü. N'aparsınız aksi adamın teki işte. Doktorlara güvenmediğini söylüyor. Böyle yaşlı insanlar teknik ilerlemelere, bilimsel buluşlara, bilimin harikalarına inanmazlar. Ama bakın, ben inanırım; yeniliklere önem veririm ben. Bu eniştmemse, tıbbın yerinde saydığını sanıyor. Doğrusunu isterseñiz, fazla acı çektiğine de inanmıyorum ben. Hepsi kuru gürültü. Yakınmaya, ağlayıp sizlamaya, çevresindekileri tedirgin etmeye bayılır. İlgi çekmek istiyor besbelli. Daha doğrusu huysuzun teki. Şimdi doktora gitse, derdine çare bulunsa ne yapacak? Neden yakınacak? İki yoksa yeni bir dert uydursun. Bilmem anlatabildim mi?"

Nuriye gene neşeye güldü. Salim bey gözlerini kızın yüzünden ayıramıyordu. Ne kadar güzel olduğunu düşündü; onu güdürebildiği için, kız gülünce böyle güzelleştiği için ne kadar mutluydu kendisi de. Böyle her zaman beraber olsalar, Nuriye'yi her zaman güdürebilseydi keşke...

"Bazen nasıl da acımasız oluyorsunuz," diye sitem etti Nuriye. "Daha iki gün önce enişteniz için üzülüyordunuz."

"İki gün önce mi? Olabilir. Ama işte anlattığım gibi çok kurnaz bir adamdır eniştem. Benim gibi kül yutmayan bir adamı bile kandırıverir. Şu lokmanızı bitirin bakalım. Kuru kuru gitmiyorsa buyurun, yumurtamı alın. Alın alın... Hadi ama! Ben yumurta filan yiyecek değilim nasıl olsa. Ağzımın tadını bozmaya hiç niyetim yok. Ama siz yemelisiniz. Öyle zayıfsınız ki... Neyse, hiç değilse tereyağı yemeği ihmal etmiyorsunuz. Pahalı bir yiyecek tereyağı, ama iyi yürekli annecığınız sizi düşünüyor, tereyağsız bırakmıyor hiç. Kızkardeşim için aynı şey söylenenemez tabii. O, çocuklarına tereyağı yedirmez. Sürer önlerine

Sana'yı... Ondan sonra eh artık... Kendi de gider, saçlarına renk renk boyalar alır. Ne kadınlar var şu dünyada!"

"Kızkardeşinizin çocukları var mıydı?" diye sordu Nuriye. "Hiç sözünü etmemiştiniz."

"Var tabii... Yani vardı. Şeyden ötürü... Daha doğrusu şunu söylemek istiyorum. Çocukları... evet... Aman siz de, ne kadar çok soru soruyorsunuz. İnsanın aklını karıştırmada üstünüzze yok doğrusu. Her şeyi merak ediyorsunuz. Gençlik elbette... Hayata ilgi duyduğunuzu gösterir bu. Gençlik dedim ya... Kızkardeşimin oğlundan mı söz ediyorduk? Şimdi askerde. Zaten uzun süredir amcasının yanında kalyordu. Baba huysuz, anne ilgisiz... Saçlarını boyasın o, başka şey bilmez. Çocuk da ne yap-sın, çektı gitti işte."

Sesi zayıflamıştı, son cümleleri ancak duyuluyordu.

Şimdi artık konuşmuyor, masanın üzerini toplayan Nuriye'yi izliyordu. Kızın başı öne eğilmişti, yüzündeki anlatımı seçmek zordu. Şu anda ne düşünüyordu, kestirmek olanaksızdı.

"Bahar gelince," dedi Salim bey. Sonra sustu, pencereden dışarı baktı. İç avlunun, ufkı kesen dik, çıplak duvarını gördü; içini çekti.

2.

Park, Nisan güneşinin altında ılık, pırıl pırıl ve neşeliydi. Salim bey, güneşli bir sıraya oturmuş Nuriye'yi bekliyor, vakit geçirmek için çimenlere konup kalkan serçeleri seyrediyordu. Ara ara da gülmüşyordu. Bir gün önce Nuriye, yemeklerini parkta yemelerini önermişti. Ofisten birlikte çıkmayacaklar, parkta buluşacaklardı. Öğle yemeği için sosisli sandviç almakta diretmemişti Nuriye. Salim bey onun gereksiz yere para harcamasını istemezdi ama, her zaman uysal olan, Salim beyin arماğanlarını geri çevirecek yürekliliği bir türlü gösteremeyen kızcağız, bu kez öyle kararlı davranışımıştı ki, Salim bey çaresiz boyun eğmek zorunda kalmıştı. O da hiç değilse iki şşe ayran ıalarak bir karşılıkta bulunmak istemişti. Şimdi elinde ayran şि-

şeleriyle oturuyor, ayran güneşe ısınmadan Nuriye'nin gelmesi için dua ediyordu.

Öte yandan biraz tedirgin ve düşünceliydi. Nuriye'yi hiç böyle görmemişti. Yanakları pembe pembeydi kızın, gözleri parlıyordu. O sessiz, gösterişsiz hali yok olmuştu; Salim beyin anlattıklarını dinlemiyordu bile. Dalgındı, akı, hiç kuşkusuz başka yerdeydi. Neredeydi acaba? Yanaklarındaki pembeliğin, gözlerindeki piriltilen nedeni sevinç olabilirdi, ama Nuriye hiç de sevinçli görünmüyordu; büyük bir kaygı içindeydi sanki. Bu da Salim beyi üzmüştü. Park çağrısının gizli bir nedeni vardı besbelli. Sanki Salim beye bir açıklama yapacaktı Nuriye. Nasıl bir açıklama olacaktı acaba?

"İşte geldim!"

Hızlı hızlı yürümesine, soluk soluğa olmasına karşın, o güneşli havada yanakları solgundu. Sandviç paketini açarken elle titriyordu.

"Aa, ayran almışsınız!"

Salim beyin onun için hazırladığı küçük sürprizlere gösterdiği içten coşkunluk yoktu sesinde. Salim bey bu değişiklik karşısında öyle kaygılanrı ki, ne diyeceğini bilemedi; sosisli sandviçe bir de Rus salatası konularak yapılan gereksiz harcamaya bile sesini çıkaramadı. Bu zengin katığı, bugün de yanına almayı unutmadığı iki dilim ekmekle değerlendirmeyi düşündü yalnızca. Ne var ki, lokmalar ağzında büyülüyordu Nuriye'nin, kendi sine uzatılan dilimi almadı.

Bu güzeli ziyafeti sessizce geçiştirdiler. Yalnızca Salim bey arada kuşlara ekmek kırıntıları atarak, dizlerine sürtünecek kadar yakınlık gösteren bir kedi yavrusuna küçük bir sosis parçası vererek, bunları yaparken de hoş sesler çıkararak, sessizliklerini, hareketsizliklerini bozdu.

"Bili bili bili bili... Aman ne tatlı şeyler bunlar! Seni pisi seni. Kedicik seni! Maskara seni!"

Yemeğin sonuna doğru Nuriye tutuk tutuk, nerdeyse büyük bir korku geçiriyormuş gibi konuştu.

"Size bir şey söylemem gerek," dedi ve hemen ardından

pişman olmuş gibi susuverdi. Susmakla da yetinmedi, ağını bir daha açmamak için dudaklarını sımsıkı yumdu. Salim bey, kızın üstüne varmanın uygun olmayacağı düşüncerek sesini çıkarmıyordu.

“Biliyor musunuz ben... ben galiba evleneceğim.” Salim bey gene sesini çıkarmadı. Hiçbir şey duymamış gibi kedi yavrusu-na bir lokma ekmek attı.

“Bunu da ye, kedicik,” dedi.

“Önce razı olmamıştım. Ama ev sahibimizin oğlu askerden döndü. İlk işi kirayı artırmak oldu. Üstelik... Üstelik bize haka-ret bile etti. Yillardır kendimizi acındırıp babasını kandırmışız güya. Yillardır hep aynı kirayı ödüyormuşuz. Bakın, bu doğru. Ama biz kendimizi acındırmadık. Belki onlar bize acımışlardır, olabilir. Belki bu yüzden seslerini çıkarmadılar. Öte yandan aramız da iyiydi ev sahiplerimizle. Biliyorsunuz ya işte, içli köfte bile gönderdilerdi geçende. Annem sık sık onlara gider. Şimdi kirayı yedi yüz elli lira birden arttırdılar. Düşünün, yedi yüz elli lira... Bu ne demektir? Bu kadar çok parayı vermemiz olanaksız. Zaten ancak geçiniyoruz. O zaman düşündüm ki, evlenmekten başka çarem yok.”

Sesi titriyordu. Ağlamamak için sustu.

“Doğru,” dedi Salim bey. “Haklısınız. Hem de çok haklısunız. Kira artınca... Tabii. Bu kira denen şey çok önemli.”

“Her genç kız gibi ben de düşünürdüm evlenmeyi. Eskiden beri düşünürdüm. Sevdiğim bir filmi yeniden kafamdan geçi-rir gibi. Genç bir erkekle, bir delikanıyla evlenmek iyi bir şey olmalı, derdim. İyi de ne demek? Çok güzel bir şey olurdu bu. Beni ayıplamıyorsunuz değil mi? Kötü bir şey yaptığımı sanmı-yorum. Ben genç erkekleri çok severim. İnanmayacaksınız belki ama, bütün genç erkekleri severim ben. Çocukları sevdiğim ka-dar. Çocuklar kadar masum, sevimli, cana yakın gelirler bana. Böyle düşünmem... bir genç kızın böyle düşünmesi ayıp mı siz-ce?”

“Bilmem ki... Daha doğrusu haklısunız. Delikanlılar elbette iyidirler. Yaşlı bir adamdan daha iyidirler hiç değilse... Gel pisi pisi, gel!”

“Ama beni isteyen adam delikanlı sayılmaz. Hem de hiç sa-

yılmaz. Tersine öyle yaşı ki, tam kırk beş yaşında. Hoş, ben de pek genç sayılmam artık. Bir delikanlı, o sevdiğim delikanlıklar dan biri kısacası, benimle evlenmeyi nasıl olsa istemezdi."

"Yoo, öyle söylemeyin, siz çok gençsiniz daha."

"Beni avutmaya kalkışmayın. Yirmi yedi yaşındayım. Beni isteyecek adam nasıl olsa otuz besini geçmiş olurdu. Bu yaşt a hiçbir erkek, delikanlı sayılmaz artık, öyle değil mi?"

"Belki." Eğilip kedi yavrusunu kucağına aldı. Okşamaya başladı.

"Kedileri bu kadar sevdığınızı bilmiyordum."

"Ben de." Gülümsemeye çalıştı, beceremedi.

"O zaman artık hiç fark etmeyeceğini düşündüm," diye yeden anlatmaya başladı Nuriye. Boğazı kurumuştu. Belki ömrü boyunca hiç bu kadar uzun konuşmamıştı çünkü. Bir yudum ayran içti.

"Ne fark etmeyecek?"

"Kırk beş yaşında bir adamlı evlenmem. Bir kızı, bir oğlu varmış, ilk karısından. Annemi yanına alabileceğim. Bu konuyu konuştuğum. Ne iyi değil mi? Zaten annemi istemeyen bir adamlı nasıl evlenebilirdim? Belki genç bir adam, annemi istemezdi. Gençler daha çok kendilerini düşünürler, yaşı bir kadınla birlikte oturmayı istemeyebilirler. Annem konusunda uzun boylu konuştuğum. Annemin zaten evde bulunması gerekliyim. Çünkü ben dükkânda, kasada oturacaksınım."

"Ne dükkâni?"

"Memlekette büyük bir bakkal dükkânu varmış. O beni isteyen adamın demek istiyorum. İş çokmuş. Kasada birinin oturması gerekliyim, güvenilir birinin. Okumuş olmam bu yüzden çok önemliyim. Görüyorsunuz, beni okumuş bulan insanlar da var dünyada. Ne komik değil mi?"

"Demin bir şey dediniz, memlekét miydi, neydi? Durup dururken bir memlekét lafi edivediniz." Kediyi kucağından yere bırakmıştır.

"Evet, işte o adamın memleketi... Bergama yani."

"Ya? İyi bir yer olmalı bu Bergama... Demek şimdi kasada oturacaksınız siz?"

"Öyle olacak. Ama çalışmayı severim, biliyorsunuz. Ev iş-

lerindense pek anlamam. Hele yemek pişirmesini hiç bilmem. Yemekleri annem pişirecek. Artık paramız olacağına göre, diyor annem, iyi yemekler yapabilirim. Ama uzun süredir bir sürü yemeğin nasıl yapıldığını unutmuş ona sorarsanız. Pahalı yemeklerin demek istiyorum."

"Artık anneniz damadına su böreği yapar. İçli köfteyi de ev sahiplerinizden öğrenir."

Yüzü asılmıştı, gücenmiş görünüyordu.

"İşe girdiğimde ne kadar mutluydum! Babamdan kalan ayaklıla iyi kötü idare ediyorduk. Benim aylığım da eklenince... İlk günler bir servet demekti bu, anlıyor musunuz? Taksitle buzdolabı bile almıştık. Yavaş yavaş her şeye sahip olabileceğimiizi düşünüyorduk. Aylığım arttıkça daha çok şey alabilecektik. Kendi kazandığım parayla yapabileceklerimi düşünmek, genç bir erkekle evlenmeyi düşünmek kadar değilse bile, gene de çok güzeldi. Hiç değilse o kadar oyalıyordu beni, o kadar güven veriyordu. Ama bu korkunç pahalılık! Birden ancak geçinecek duruma düşüverdik. Ben işe girmeden önceki yıllarda olduğu gibi tipki. Bu kış palto alamadım. Kira artınca ayakkabı bile alamayacaktım. Çalışmayı çok seviyorum. Ayıp değil ya, para kazanmayı da çok seviyorum. Parayı o kadar değil ama, para kazanmayı seviyorum. Ben korkak bir kızımdır. Herkesten, her şeyden korkarımlı. Hayat korkutur beni. Ama kazandığım paraya buzdolabı alınca, anneme armağanlar alınca birden kendime güvenmeye başlamıştım. Güzel bir şeydi kendime güvenmek. Sonra anneme armağanlar alabilmek..."

Salim bey, Nuriye'ye doğru uzanan elini geri çekti. Dizine koydu, pantolonunun üzerinden kendi bacagını sıktı. "Gene armağanlar alırsınız artık anneciğinize," dedi. "Hem artık kimse den, hiçbir şeyden korkmanıza gerek yok, hayattan filan da. O, o, yani şey... sizi korur elbette."

"Sahi mi?"

Nuriye ağlamak üzereydi. Bu yüzden artık hiç konuşmadı. Öyle çok konuşmuştu ki, tüm iç dünyasını anlatmış gibiydi. Anlatmış, bitirmiş, tüketmişti. Kendinin olan, kendine özgü, saklaması gereken ne varsa, hepsini dökmüş, saçmış, bu yüzden tükenivermişti. Kanı çekilmiş gibiydi, sanki az sonra ölecekti.

Salim bey yerinden kalkmış, çimenlerin üzerine çömelmiş, ağaçların arasında, demin kucağından bıraktığı kedi yavrusunu arıyordu.

"Pisi pisi... Hadi gel, gel bana kedicik!" diye yalvarıyordu alçak sesle.

1979

Rose Bonbon

Oturduğum yerden, kapının sağındaki masada şarabını içen yalnız kadına bakıyorum. Perişan bir hali var. Arada kafası sallanıp duruyor. Üzerinde eski bir kadife palto (manto demek daha mı uygun düşer?), başında el örgüsü bir bere. Alacalı bulalaklı eşarbı görünüşün diye olacak, mantosunun önünü açmış; oysa üşüyebilir, meyhanenin içi dışardan daha soğuk. Yaşını kestirmek güç. Bu yıpranmışlık içinde seçilmiyor: Otuz da olabilir, elli de. Vaktiyle güngörmüş biriydi kuşkusuz. Sonradan nedense...

Ne isim var benim burada? Hiç yapmadım. Ömrümde ilk kez tek başıma, hem de bu tür bir meyhanede... Hiç yapmadım.

Sabahleyin masamda oturmuş, bir dosyayı okurken bir an başımı kaldırımdı: güneş vurmuş perdeler hafifçe titriyordu. Sokakta bir kadın sesi: sabahları hep yürüyüş yaparım da... Vazodaki gülün can alıcı kokusunu duydum o sırada. Gül kokuyor, dedim, gül! Ne zamandır gül koklamadım ben? Şurada masamda duruyorken hem de. Bu vazoya ne zamanlar, hangi çiçekler konmakta: frezya, sümbül, şebboy. Ben hiçbirini koklamadım.

Bitti, dedim o zaman nedense. Bitti işte, hepsi tüketindi. Bellegimi ne kadar zorlasam, yirmi yıl önceki söğüt ağacını, (köprünün hemen orda, suyun başında göge tutunmak üzere boy vermiş sanki), bu kente ilk geldiğimde eski bir İstanbul evinin demir parmaklıklı penceresine sıralanmış sardunya saksıları arasında gezinen kediyi, tablasında taşıdığı yoğurt tepsileriy-

le bir ihtiyarın yokuştan inişini, otuz beş yıl önce pencereden sarkıp seyrettiğim yeni yeşillenmiş ağaçlar üzerine inen Nisan yağmurunu duyuyorum. İçime işlemiş binlerce şey... Ama hepsi eski; eskiden, taa eskiden kalma. Yani bitmiş, tükenmiş bir yaşamdan arta kalanlar denilebilir mi? İlgisizliğimi bile tüketen ben... Biten, tükenen ne?

Gençliğim mi?

Oysa zaman güneşli bir tarladır. Öyle olmaliydi. Nereden bakarsan bak, her şeyi görebilirsin; uzaktır biraz belki, işte hep si o kadar ama.

Eğer bu odadan çıkarsam... Bir odaya tutsak olmayacaktım ben, and içmiştim; bir masaya zincirlenmeyecektim, and içmiştim; bir evim olması beni, ben olmaktan alikoymayacaktı, and içmiştim. Ne zaman? Güneşli tarlayı boydan boya gözden geçi riyyorum. Karşılık karanlık ormanda mı? Orada mı and içmiştim de bu yüzden unutmuştum.

Odamdan çıkmalıymı. Yalnızca alışkanlıkların örtüklerini -ki onların hepsinin işe yarar oldukları denene denene saptanmışır- görmekten kurtulmalıyım.

Çıktım sahiden. Çıktım ve yürüdüm, yürüdüm. Dosyaları, randevuları, karımın telefonlarını odamda bıraktım; kazanaca ğım davaları, alaca ğım paraları, bu paralarla sağlanacak bir geleceği... Çoluk çocuğumunkiyle birlikte... Hepsini bırakmış gibi oldum. Güneşli tarlanın ortasına doğru yürüyordum. Yağmur başladı, aldırmadım. Çocukluğumda, gençliğimde az mı islanmıştım; yağmurluksuz, şemsiyesiz ve tabii arabasız!

Gene de sonunda bu pasaja, şu meyhaneye girmek zorunda kaldım.

Kadının en çok dudakları dikkatimi çekiyor; dudaklarında rujun rengi: Koyu, garip, kadının solgunluğuna hiç yakışmayan çirkin bir kırmızı... Az önce kan yalamiş sanki...

Rose bonbon, diyorum birden. Rose bonbon... Neden? Neden? Neden?

Otuz yıl önce bir kadın, bir genç kız daha doğrusu, du

daklarını böyle boyamıştı. Ona da yakışmamıştı kan kırmızısı. "Rose bonbon" demişti yanındaki erkek, ilk kez Fransızca bir sözcüğün gevelemenin beceriksizliğiyle. Kızı da daha önce "Lili" diye tanıtmıştı bana, kasabalu ürkekliğini, yabancılığını, giyimi ni henüz üzerinden atamamış olan kızı. Lili... Neden? Rose bonbon... Neden?

Osman, oturduğumuz kasabadaki ağalardan birinin oğluydu. Abileri gibi yapmamış, liseyi bitirmiştir. İki fedaiyle gelir gi derdi okula, ama bizden biri olmak için elinden geleni yapardı. Ne var ki, arkadaş edinmesi olanaksızdı, herkes biraz çekiniyor du; ondan olmasa bile ününden, babasından, ailesinden, kapıda bekleyen iki izbanduttan. Bir benimle arkadaştı. Babam ne de olsa ilçenin ceza yargıçydı; ağalardan mı korkacaktım?

İstanbul'da fakültede okurken bir akşam üstü iki fedaisiyle çıktı, geldi. Onu ve iki izbandutu birlikte oturduğum arkadaş larımla tanıştırırken epey utanmıştım. Neyse ki fazla kalmaya niyetleri yoktu. Hemen çıkış dolaşmamızı istiyordu Osman: İstanbul'u görmeye gelmişti.

"Görülecek yerleri görelim," dedi. "Görülecek ne varsa... Param çok, korkma."

Adamlardan biri elini cebine daldırıp bir tomar para çıkardı. Taşralı bir ağa oğlu ne ister, diye düşündüm, paradan da söz ettiğine göre... Gösterileriyle ünlü bir gazinoya gittik. Adamlar arkamızdaki masadaydılar, biz baş başa oturduk.

"İnsan her şeyi görmeli, bilmeli," dedi Osman. "Abilerim pek buralara gelmezler. Varsa yoksa iş onlar için. Ben bir görevim, dedim."

Bu kadar konuştu. Sustuk. İçimiz bulana bulana rakıları mızı içtik. Gösterileri izledik. Benim için her şey ilginçti. Arada Osman'ın yüzüne bakıyordum. Bizim kasabanın bildik sokaklarında gezer gibi aldırışsızdı. Striptizciler bile, ilgisini çekmedi. Sanki sahnede kadınlar soyunmuyordu da, kasaba alanında ayı oynatılıyordu. Hayır, canı sıkılmıyordu ama gereken tepkiyi de göstermiyordu. Belki utaniyordu. Belki de... Bilmiyorum.

Ertesi gün ben okuldayken camileri ve Ayasofya'yı gezme-lerini söyledim. Akşam buluştuğumuzda gene bikkinlik için-deydi. Pek konuşmadı.

"Amma kocaman kubbeler oturtmuşlar," dedi herhangi bir hayranlık belirtisi göstermeden.

Bu kez bir bulvar komedisine gittik. İzleyicilerin kahkahadan kırıldıkları yerlerde o ciddiliğini sürdürüyordu. Ama nasıl-sa olan bitenle ilgilenyordu. Öne doğru eğilmiş, eli çenesinde, dudakları aralık, kıpırdamadan bakıyordu; elinden gelse sahne-nin içine girecekti.

Vapurla Boğaz gezintisi yaptı. Dolmabahçe Sarayı'nı, Topkapı'yı gezdik. Beşinci gün artık gideceklerini söyledi.

"İstanbul'u sevdi mi bari?" diye sordum. "Buralara geldi-ğine dedi mi?"

"Değmez olur mu? Güzel yermiş doğrusu. Sana da zahmet verdik bir sürü. Sağ olasın."

"Gene beklerim," dedim kibarlık olsun diye. "Canın gez-mek isterse filan. Ama sınav zamanı olmasın."

"Olur, yazarım sana."

Gene de hemen ayrılamadı yanından. Başka şeyler anlatmak ister gibi idi ama bir türlü söyleyemiyordu. Yanındakiler-den çekindiğini sanmıyorum, istese uzaklaştırabilirdi onları, emir kuluydular ne de olsa. Ama bir türlü konuşamıyordu işte. Okulda da birlikteken pek konuşmazdı ama bu kadar suskun değildi. Belki doğru sözcükleri seçemiyor, aranıyor, bir türlü bulamıyordu. Uzun boylu, yakışıklı, sevimliydi Osman. Kendi çevresinin yakışıği olması yanında, ayrıcalıkları da vardı kısacası. Gene de yetmiyordu demek ki. Bir eksiği olmaliydi ya da bir şe-yin eksikliğini duyuyordu. Ne olduğunu anlamış olabilir miydi?

Benden bir baş uzun gövdesiyle garip bir biçimde içimi siz-latıyordu.

Üç ay sonra Osman'dan bir mektup aldım. İyi bir otelde yan yana iki oda ayırtmamı ve zahmet olmazsa kendisini gardan al-mamı rica ediyordu.

Hilton, Divan gibi otellerde yabancılık çekeceğini, sıkılaca-ğını düşündüğümden Gümüşsuyu'nda iyi bir otel bulup odaları ayırttim. Sabahleyin de gara gittim.

Bana "Lili" diye tanıstırdığı kızla trenden indi. Kız güzel miydi, değil miydi ilk bakışta anlamadım. Kötü giyinmiş, daha önce yüzlercesini gördüğüm herhangi bir taşralı kızdı. Tek özelliği dudaklarına sürdüğü aşırı kırmızı renkteki rujdu. Gözüm – elimde olmadan – dudaklara değil, ama renge takılmış olacak ki arkadaşı, "Rose bonbon," dedi gülerek ve nedense kasılarak.

O zaman anladım. Lili, birlikte izlediğimiz oyundaki kızın adıydı ve "rose bonbon" dediği bir ruj kullanıyordu. Ama karşısındaki kızın nasıl oyundaki Lili'ye benzer bir yanı yoksa, o korkunç kırmızısının da şeker pemberiyle bir ilintisi yoktu.

Osman ürkekliğinden, yabansılığından, dahası o bir türlü dile getiremediği eksikliğinden (neyse o eksiklik) kurtulmuş görünüyordu. Kendisini olduğundan daha büyük gösteren geniş omuzlu, çapraz, bej çizgili bir giysi vardı üzerinde. Omuzlarını oynatıp duruyordu. Gereksiz el-kol hareketleri, mimikler edinmişti. Konuşması da değişmişti.

"Bu ne bu be? Neresi burası? Sarayburnu'ymuş. Duydun mu Lili? Sarayburnu. Yok yav... Topkapı orada miydi? Görmüştük evet. Ne günlerdi değil mi? Nasıl eğlenmişti. Gene eğleneceğiz, hep birlikte. Kutlamamız gereken şeyler... Neyse boş ver. Bu oğlandan söz ettim sana değil mi Lili? Başını verir benim için, başını. Ama vermesi gerekmek. Neden versin? Zaten ben istemem. Neyse boş ver, unutalım gitsin. Umarım şey... yani kibar bir yer seçtin. Hani otel demiştim ya. Evet, her şey kibar olmalı. Gazinolara filan olmaz. Evet, her şey kibar diyorum. Kibar diyorsam, kibar olmalı, ha? Hadi, hadi bilirsin sen. Her şeyi bilirsin."

İşte böyle konuştu durdu. Çenesi neden açılmıştı birdenbi-re, anlayamadım. Ama bir şey beni fena halde rahatsız ediyor-du. Osman arkadaşım değildi de, eğlendirmek zorunda bulun-dugum efendimdi sanki.

Ama biliyordum, önce fark etmediğim, ancak kırmızısına takılıp kaldığım dudakların sahibinin gözleri de vardı. Tuhaftı bakıyorlardı. Kısa aralıklarla yüzümde durmuşlardı. Onlar için aşağılanmayı göze alabilirdim.

"Eee, ne yapıyoruz şimdi?" dedi Osman onları odalarını bıraklığında, daha doğrusu kız kendi odasına girmiştir, biz Osman'la öteki odadaydık.

"Benim gitmem gerekiyor," dedim. "Zaten ilk iki dersi kaçırdım şimdiden." Ona, uşağı olmadığı göstermek istiyordum. "Akşama gelirim, beşte mi olur, altıda mı, şimdiden bilemem."

Alınmadı. Yalnızca üzülmüştü, dahası çaresizlik içindeydi; tek başına ne yapabilirdi?

"Kız bir şeyler almak istiyordum da," dedi. "Görüyorsun, almak gerek. Ama ben en iyi mağazaları nerden bilirim, kibar yerleri..."

Ben biliyor muydum sanki? Gene de:

"Bir taksiye atlar, Neyir'e gidersiniz," dedim. Kız arkadaşlar arasında Neyir adının kutsal bir sözcük gibi hissedildiğini nesilşa duymuştum. "Hem bu otelden çağıracağınız bir taksi sizi gerekli yerlere götürür."

Saat tam beşte otele gelip Osman'ın odasına çıktım:

Yalnızdı. Koltuğa yan gelmiş, bacak bacak üstüne atmış sigara içiyordu. Gene çapraz, gene çizgili, ama bu kez lacivert bir giysi vardı üzerinde..

"Bugün iyi bir şeyler öğrendin mi bakalım okulda?" dedi, bir dayı edasıyla.

"Her zaman bir şeyler öğrenir insan."

"Yoo, her zaman değil!" Kendince önemli bir şey söylemek istiyor ama bocalıyordu. "Boş ver," dedi sonunda ve çılgınca bulduğu bir düşünceye sarıldı. "Öğrendiklerin yaşamını değiştirmiyor mu? Buna önemli derim ben." Kollarını salladı, dudağını buruşturdu, omuzlarını kisti. "Kızı çağırayım da," dedi en sonra, "birlikte çıkalım. Şöyled kibar bir yere götür bizi. İyi bir yemek yiyeлим. Alafranga tarafından."

Az sonra Lili ile birlikte döndüler. Kız pek değişmemiştir. Herhalde Neyir'den aldıkları kahverengi yünü giysi üzerinden dökülüyordu. Ne var ki, bu arada iyi bir berbere düşmüş olmalıydı: Çünkü, dudak boyasına karşın etkilemişti beni, güzelliğiyle hem de. Ayrıca o korkunç rengin seçiminin hiç de rasantısal ya da görgüsüzlük olmadığını düşünmeye başlamıştım. O parlak kırmızı olmasa gözleri bu kadar büyür, yuvarlaklaşır, bakışları insanın içine işler miydi? O renk olmasaydı, cilizliğine karşın biçimde dolgunluktaki yanaklı bile kendisine özgü bir güzellik olarak görünebilir miydi? Taşralı süklüm püklüm-

lügüyle girdiği kapıda bir an durup –kimden, benden mi?– cesaret alarak buklelerle kabartılmış saçlarının çevrelediği başını öylesine dik tutar mıydı?

Kolunda yakası kürklü, gene kahverengi bir palto vardı. Koridorda, yüksek topuklarının üzerinde bir an sendeler gibi oldu. Ben yapamazdım, Osman nedense cesaret edemiyordu; evet koluna girmemiz gerekiydi, ama o, iki-üç adımda toparlandı. Bir kraliçe gibi asansöre doğru yürüdü.

Osman'ın deyişiyle, kibar bir lokanta gittik; gönlümeye ve Lili'ye göre bir lokanta seçmiştim aslında. Saat erkendi: Altıda-altı buçukta karnımızı doyurmak zorunda kalmış, üstelik Osman'ın el-kol hareketleriyle anlaşıldığını sandığı konuşmalarını dinlemiştiç çaresiz. Biz diyorum, çünkü Lili'yle aynı şeyleri duyup düşündüğümü sanmak hoşuma gidiyordu.

“Valla cansın sen,” diyordu Osman kollarını uzatıp omuzlarını oynatarak. “Bizi buraya getirdin. Bak, aklıma ne geldi, belki sen de hatırlarsın. Biri, ‘Hamilkar Öküyü’ demişti boş derslerden birinde, hani küfür filan diye. Ne demektir Hamilkar Öküyü? Hamilkar kimdir peki? Tarih derslerinden kalma bir şeyler var ama... Bak, bak sen hiç hatırlamıyorsun. Ama iyi biliyorum, Hamilkar Öküyü dediydi biri. Bana değil tabii... Haddine mi düşmüş. Hani ben uslu bir çocuktur da. Bak, kızım, bu can çocuk da tanıdığım. Onun için. Ama şimdi burada hepimiz –üçümüz kısacası– hamilkarlar gibi... Öküyü bırak ama. Öküz orada kalsın şimdii. Yalnızca hamilkarız biz.”

Kahkahalarla güleyordu. Kızçağız da ona uymak için gülmeye çalıştı: Omuzları, küçük göğüsleri titriyordu yalnızca; yoksa gülmesini bilmiyordu.

“Hamilkar... Hamilkar... Kimdir bu Hamilkar?” Bıraktım gülsün. Hamilkar’ın Kartacalı bir general ya da kral olduğunu söyleyip keyfini bozacak değildim. Yalnızca:

“Hamilkar Barkas!” diye bağırdım.

Osman gülerken masanın altına düşüyordu. Bu kez kız da sahiden güldü. Onları güldürmek hoşuma gitmişti.

Otele dönerken Osman: “Daha eğleneceğiz,” dedi, “vaktimiz çok. Ama önce şu kız daha iyi bir şeyler giysin üstüne. O kadar çok şey aldık, giysin bakalım.”

Biz, Osman'ın odasında beklerken Lili içeri girdi. Koyu mavi (çividi mi derler?), pullar içinde rüküş mü rüküş bir ipek-liyle geldi. Bantlı, daha yüksek topuklu pabuçlar giymiş, rujunu tazelemiştir. Daha çok kan damluyordu şimdi dudaklarından. Ama güzeldi. Daha güzel olmuştu. Kendisindeki değişikliğin farkındaydı; bu yüzden bir başka bakıyordu yüzlerimize; gene ikimiz tek kişiymış gibi. Erkek soyuyduk, o kadar. Erkek soyuna canının istediği gibi davranıştı. Bakışlarında aşağılama mı, kendini begendirmek için yaltaklanma mı, ne vardı, kestirmek olanaksızdı. Ama Osman'la benim aramda bir ayrılm yapmıyordu, bu açıktı. Gene de bakışları yüregime işliyordu. Onun için delilikler yapmak istiyordum, olmayacak şeyler. Sanki o gece her şey mümkünüdü.

Bir yerlere gittik, pek eğlenmedik. Daha doğrusu Osman sıkılmıştı. Ya da omuzlarını, ellerini, kollarını oynatmaktan yorun düşmüştü. Genç de olsa insan bunca harekete dayanamaz elbette. Üstelik söyleyecek sözü de kalmamıştı. Öyle ya, gün boyu "yok yaw... bak sen... işte böyle" diyemezdi ki. Saat on bire gelmeden otele döndük. Yukarı çıkmam için üsteledi Osman. Kızı odasına gönderip beni yanında alıkoydu.

"Biraz içelim," dedi.

"Nasıl yani?"

"Zile mi basarsın, ne halt edersin, söyle viski getirsinler."

Telefonla ısmarladığım viskiler gelinceye kadar konuşmadı. Masanın başına geçip otelin kağıtlarına bir şeyler yazdı. Cüzdanını çıkardı (cüzdan kullanmayı, kendi parasını kendisi harcamayı öğrenmişti artık); birtakım paralar saçılıdı ortaya. Onları topladı, mektupla birlikte bir zarfa koydu, kapattı.

Sessizce viskilerimizin tadına baktık. Rakıyu bile güçlükle içiyordu, viskidense nefret etmişti (ben de ilk kez tadına bakıydum viskinin). Gene de içti, içtiğ.

Sonunda konuştu:

"Ben bir türlü şey olamadım. Şey... yani anlarsın ya. Orada olup bitenlerle, memlekette, ilgilenmedim pek. Param var, paramız, her şeyimiz. Ne demek oluyor bütün bunlar? Ben şey olamadıktan sonra. Çiftlikmiş, hayvanlarmış, dükkânmış... Pöh, hayvan, zahire, yok bilmem ne? O soyunan karılardan, şarkılar-

dan da bir şey anlamadım. Öyle sokaklarda omuzlarımı kaldırıp salınamam ben. Arkamda fedailer... Allah kahretsin hepsi ni. Ama bu kız, Lili -bak, ben Lili diyorsam Lili'dir, bunu böyle bil- o başka. Ona ruj aldım, her şey aldım, daha da alırım. Varım yoğum onun olsun. Beni anlıyorsun değil mi? Onun için canımı bile veririm. Ha, anladın değil mi?"

"Öyle, anladım," dedim. Çünkü desteklenmeye ihtiyacı vardı.

"Ama olmadı. Ona bir şey yapamam. Çünkü bizden değil, istemezler. Yalnızca bu yüzden değil ha. Tekinsiz bir kız o. Dokunamadım bile, anlıyorsun değil mi? Beni itelemiş filan değil. Denemeye bile kalkışmadım. Çünkü olmazdı. Doğru, korkuyorum. Ama ailemden değil, kendimden. Böyle bir adamım ben işte; korkarsam kendimden korkarım. Al şu zarfı. İçinde mektup var, para var, çok para. Şu keseyi de al, içi altın doludur. Ver ona. Sonra nasıl bilirsen öyle yap. Ne yapman gerektiğini iyi biliyorsun. Ama kızı acı çektiğime, tamam mı? En kolay neyse, onun için kolay geleni, onu yap."

Elime bir zarfla, kadın işi, örgü bir kese tutuşturdu. "Ben şimdi gidiyorum," dedi. "Hoşça kal. Yolumu bulurum, merak etme."

Şapkasını giydi, bavulunu alıp çıktı odadan.

Şimdi ben ne yapabilirdim? Kız soyunmuş, yatağa girmişi se, uyuyorsa?..

Kapısını vurdum. Hiç ses gelmedi. Terlemeye başladım. Bu iş olacaksa hemen olmalıydı. Tokmağı çevirdim. Kilitliydi, açılmadı. Sonra bir tıkırtı oldu. Karşında o civit mavisi ipekllerle belirdi.

"Bunu size Osman yolladı," dedim, zarfı, keseyi uzatarak.. "Kendisi gitti de... Memlekete döndü sanırım. Korkmayın sakın, üzülmeyin. Yarın sabah gelirim, konuşuruz. Gerekeni yaparız."

Ama ertesi gün ona gitmedim, hiçbir zaman gitmedim. Ne yaptı, ne etti bilmiyorum. Osman'ı da görmedim bir daha. Çünkü o yaz babam Ankara'ya atanmıştı. Eski ilçeye bir daha dönmedim. Osman, kızdan korkmuştu, ben de... Gerçekçi olmak zorundaydım, öyle sanıyordu. Kim için, neyi feda edecektim? Çünkü biliyordum, onu bir kez daha görürsem artık

bırakmadım. Oysa öğrenciydim, ailem zorla okutuyordu beni İstanbul'da. Onlara ne diyebilirdim? Hem Lili gibi bir kızla ben ne yapabilirdim? Lili... Adını bile bilmiyordum, kim olduğunu...

Kesin olarak bir tek şey biliyordum, bilmeyi istemediğim bir şeydi o da.

O rujun, Osman'ın "rose bonbon" sandığı rujun sürüldüğü dudaklara baktaydım.

"Ne fark eder? İşte o zaman nasıl ikimiz aynı yaşılarda idiysek, Lili ve ben, şimdi şu kadınla da öyle değil mi? Neden, neden sıyrılamayacakmışım aile, meslek, dost çevresi denen örgütlü tutsaklıktan? Hadi bir adım ativer. Doyumunu sonsuzlukta arayacak güçte değilsen, o zaman bir kadın, ancak ve yalnız bir kadınla... Beni o kurtarır ancak. Bunun son fırsat olduğunu unutma!"

Lili, Lili nerdesin? Senin şu karşısında oturan olmadığını kim kanıtlayabilir? Bizi kurtarabilirdin; seni bilinmezlige ittik gözümüzü bile kirpmadan. "Karım, evim, çocuklarım, üstelik arabam, televizyonum, videom... benim... benim... benim..." diyebilme ayrıcalığına ve bir hayatı yok edebilecek her şeye sahibim işte; zamanı uçsuz bucaksız bir güneşli tarla olmaktan çıkaran her şeye...

Sen bir simgesin Lili... Takma adın, rose bonbon bile olmayan rujunla. Her erkeğin hayatında bir 'hiş' sesi olabilecek, ama yeterince güçlü çıkmadığı için kimselerin dönüp arkalarına bakmak gereğini duymadıkları bir 'hiş' sesi. Sen hayata gerçek bir çağrı olabilirdin. Adı Lili, sürdüğü ruj, rose bonbon olmayan sen.

Başımı kaldırduğumda kadın masada değildi.

"Lili!" diye seslendim gene de, "Liliiii!"

Herkes dönüp bana baktı, o duymadı.

1983

Bakırçalığı

Vedat Salih Tunaboylu, öksürük nöbetinin ardından (bu, şimdiye kadar geçirdiklerinin en şiddetlisi ve en uzun süre niydi; canını, tükürük serpintileri halinde boşaltıp tüketmeden dineceğe benzemiyordu) bitkin düşüp yarım saat dinlendikten sonra, saklamayı beceremediği bir kaygı (ya da korkuya, tiksin-тиle) kendisine bakan karısına döndü:

“Pek vaktim kalmadı,” dedi. Zayıf göğüsü kalın yorganın altında hızla inip kalkmactaydı. Girtlağındaki hırıltı, ağzından çıkan sözcükleri nerdeyse anlaşılmaz hale getiriyordu. “Bir başka nöbeti atlatabileceğimi sanmıyorum. Sözümü kesmeden dinle beni. Yakında iyileşeceğini filan söylemeye de kalkışma. Yalanlarından bıktım. Şimdi gözlerimin içine bak. Biraz daha eğil, başımı senden yana çeviremiyorum. İşte böyle... O gece Dolun, -hatırlıyor musun Mardin’deki geceyi- o gece ne yapmıştım sen?”

“Yemeğe çıkmış olmalıyım.”

“Canının tavuk istediğini de biliyorum. Pisboğazlığın beni hep utandırmıştır zaten. Bir hamal gibi tıknırsın. O gece otele çok geç döndün. Benim uyuduğumu sanıyordun. Oysa uyanık-tım, otele çok geç döndüğünü de biliyorum.”

“Evet.”

Sakin, telaşsız, vurgusuz bir ses. Bir yanıt değil bu.

Ağzından öylesine bırakıldığı soluk gibi bir şey.

“Bu evet'in ne anlama geldiğini söyle bana. Ne'ye evet?”

“Tavuk yemeğe gittim; otele geç döndüm.”

“Neden Dolun? Mardin gibi bir yerde gece karanlığı yürü-

yüş yapamazsun. Servisin bir-iki saat sürdüğü modern bir lokanta da bulamazsun. Mardin'de tavuk satan lokanta bile yoktur."

"Öyle."

"Beni onaylayıp durmakla durumu açıklığa kavuşturduğumu mu sanıyorsun? Hadi, durma anlat, o gece nerelerdeydin, ne yaptın?"

"Anlatacak bir şeyim yok."

"O zaman bu konuda özgürce düşünebilir miyim?"

"Nasıl İstersen..."

"Düşünebileceğim en son şeyi bile düşünebilir miyim?"

"Evet."

"Beni biraz yalnız bırak!"

Dolun, yatak odasının kapısını kapatıp salonda yalnız kalınca tuhaf bir rahatlama duydu. Başlangıcını unuttuğu bir on yıldır, yirmi yıldır, belki otuz, duymadığı bir rahatlama. Sanki kollarını hep yukarı kaldırıp durması buyrulmuştu da, şimdi indirmesine izin verilmişti. Derin soluklar alıp veriyordu. Kapattığı kapının ardında kalan ölüm bile onu tedirgin etmiyordu artık. Kaygıyla beklediği şey ölüm değilmiş de (kocasının önlenebilen ölümü), kendisine sorulan o soruyu atlatmamış gibi. Pencerenin önünde sıralanan Afrika menekşelerine baktı. Kaç gündür su vermeyi unuttuğu aklına geldi; özür diler gibi çiçekleri okşadı. Sonra gene kocasının odasına doğru yürüdü. İçerde telefonun kapandığını duydu. Biraz bekledi, kapıyı öyle açtı.

"Onuruna nasıl düşkün olduğunu bilirim," dedi kocası. "Belki bu yüzden inat ediyorsun. Sana biraz daha düşünmen ve inandırıcı bir açıklama yapman için zaman taniyabilirim." Karısının cevap vermediğini, susmakta kararlı olduğunu görünce devam etti: "Bu evi üç ay önce oğluma sattım. Ören'deki yazlığı, Fatih'teki daireyi de Osman'ın aracılığıyla sattım. Satış bedelleri Osman'ın kasasında duruyor. O gece için doyurucu bir açıklama yaparsan, mirasından yasal payını alırsın. Oğlum da bu evde oturmana ses çıkarmaz. Yoksa dul aylığından başka hiçbir şey kalmaz elinde. Ama beni inandırabilirsen ki..."

"İnandırabileceğimi sanmıyorum."

Vedat Salih Tunaboylu hastalığının dışarı uğratığı gözlerini

daha da açarak karısına baktı. Kadın, bu gözlerdeki duygularının içinde, kuşku ve sitemin baskın çıktığını gördü. Daha fazla sorguya çekilmek istemediğinden pencereye doğru yürüdü, sırtını yatağa, kocasına döndü.

Vedat Salih bir süre kendisini hiçe sayan bir inatla direnen omuzlara baktı. İçinden geçenleri söyleyebilseydi... Ama öyle yorgundu ki.

Benden bu kadar mı nefret ediyorsun? Beni kuşkular içinde, aldatılmış bir koca olarak ölüme yollayacak kadar... Oysa belki de beni hiç aldatmadın, aldatsayıdım bilirdim. Hem onca genç girdi çıktı evimize, asistanlarım, öğrencilerim... İçinden gelseydi onlardan biriyle, üstelik kolayca... Mardin'de de bir şey olmamıştır, biliyorum. Orada o yaban yerde, insanların Türkçe bile konuşmadıkları o yerde, karşına kim çıkabilirdi ki? Öyleyse neden? Sana vereceğim o ağır cezadan daha güçlü ne taşıyorsun içinde? Konuş, konuş ne olur! Yirmi sekiz yıl süren evliliğimiz süresince de hiçbir şey söylemeden konuşmayı başardın. Aslında suskuluk demek olan küçük gevezeliklerinin arasında ne sakladığını merak ederdim etmesine de, meraklımı gidermeyi zamana bırakırdım hep. O zaman da gelip geçiverdi. Bir bilim adamı olarak zaman verimliydi, yaratıcıydı, coşkulu ve yeterince uzundu. İnsan olaraksın ne kadar kısıt ve yetersiz! Seçinle hayatı, bizim hayatını değerlendirecek, birlikteğimizi anlamlı kılacak hiçbir şey konuşmadan yirmi sekiz yıl geçti. Evlendiğimiz ilk günlerde, zamanın aşkımızla yeşinleşeceğini, bir başka boyut kazanacağını düşünürdüm. Evet, öyle sanırdım. Sonra nasıl oldu bilmiyorum; sen, günlerimin vazgeçemeyeceğim, ama olağan bir ayrıntısı haline geliverdin. Zaten çalışmağım tüm zamanımı alıyordu; ikimizin zamanını da alıyordu... Dolun, orada öyle durma, konuş benimle! Tek başına nerele bakıyorsun, neler düşünüyorsun? O gece ne oldu, anlat! Susmak işe yaramaz. Susarsan her şeyini yitireceksin. Alışığın her şeyi, evini, yazlığını... Yillardır senin olan eşyaları oğlumla bölüşmek zorunda kalacaksın. Dul aylığından başka paran olmayacak. İyi yaşamaya alışmışın oysa. O kadarcık parayla canının çektiği güzel yiyecekleri alamazsan. Dul aylığı yetmez.

Dolun, pencereden uzaklara bakarak, ensesinde duyduğu ölüm, merak, sitem dolu bakışları unutmaya çalıştı. Unutmak, farkında değilmiş gibi davranışmak, yok saymak uzun zaman-dır alıştığı edimlerdi. Apartman çatılarının ötesinden görünen bulutlara, denize dalıp gitmesi uzun sürmedi. Başka şeyler düşüncesini, bir yabanciya emanet etmemekte direndiklerini uzun yıllar sonra yeniden yaşaması da...

Hastalığı o yolculuk sırasında ortaya çıkmıştı. Kuru hava iyi gelmemişi belki de. Hastaneye gitmeye, hekime görünümeye razı olmamıştı. Tanımadığı hekimlere güvenemiyordu. Mardin'e doğru yola çıktığımızda solukları düzensizdi. Hekime, hastaneye gitmesi için ben de fazla üstelememiştim. Madem istemiyordu, kendisi bilirdi. Sağlığıyla ilgilenmiyordum aslında; yalnızca ölümden korkuyordum. Yanıbaşında birinin olmasını istemiyordum. O da gittikçe ölümün kendisi oluyordu sanki. Arabada gözlerimi yoldan ayırmıyordum, ama henüz hırıltıya dönüşmemiş olan soluk alıp vermeleri, onu, bedeninde taşıdığı ölümü unutmamı engelliyordu.

Ne zamandan beri bu kadar ilgisizim, bu kadar insafsızım, diye düşünüyordum bir yandan da. Yalnız kocama değil, nerdeyse dünyaya ve kendime karşı da... Ne zamandan beri? Nasıl bir büyük olay oldu da... Yoksa çok usul mu geldi yerleştii yüreğime ilgisizlik, insafsızlık, vurdumduymazlık. Ve ben ne olduğunu, kim olduğunu, ne istediğimi unuttum.

Evliliğimin ilk yılları... Benden yirmi yaşı büyük olan yalnız kocam değildi, arkadaşları ondan da yaşlıydılar. Karıları da... Saçlarına ak düşmüş, tombulca, alımlı kadınlar. Onların neşesiydim ben. Kızları gibi davranışları; cılız gövdem, topucksuz pabuçlarımla aralarında dolaşır, anlattıkları her şeyi büyük bir merakla dinlerken... Yanağımı sıkı, sırtımı okşarlardı. Çok hoşlarına giderdi; sevindim mi, ellerimi çırpar 'olamaz!' diye çığlıklar atarmışım da...

Sevinmeyi ne zaman unuttum, gülmeyi, elerimi çırpmayı... O çok ünlü, çok saygın, sözleri altın değerinde bilim adamlarına, yazarlara ne oldu? Kocam onlarla neden bozuştı? Neden herkesin kendisine düşman olduğunu düşünmeye başladı? Tek büyük kendisi kalsın diye mi? Büyük, eşsiz bilim adamını

oynamaya ne zaman başladı? Ben onun yarattığı büyük bilim adamı imgesine ne zaman inandım? Ne zaman tapınmaya başladım? Taa başında, hocama aşık olarak başlamadım mı? Tüm varlığını sekreteri, çevirmeni, bakıcısı olarak ona adamadım mıydı? Neydi bizim ilişkimiz, evlilik mi? Çocuksuz, yataksız filan.

Ve benim durup dururken o ünlü açıklamalarım... Ağzıma durmadan bir şeyler tıkıştırarak, midemi doldurarak dindirmek istedigim neydi? Onca tikinmaya karşın kürdan gibi incektim. İşte o sırada arabada, yanında ölüm solur dururken ve ben onun kocam olduğuna aldırmadan direksiyona sarılmışken... Canım tavuk istiyordu. Fırında unutulduğundan tikır tikır olmuş bir tavuk, yanında kızarmış patatesle.

Mardin'e çıkan yolu tırmanırken bir yandan ağzım sularınıyor, bir yandan düşünüyordum: Kimim ben, neyim? Kadın mıymı? Şu yanımda nerdeyse ölüverecek olan adamın karısı mıymı sahiden? Doğurmamış, tızkız karnım, süt vermemiş, yeterrince okşanmamış kuru memelerim, oğlan çocuğu kalçalarımla... Gerçekten sevdim mi, sevildim mi?

Peki ya o? Büyük bilim adamı gerçekten aşık oldu mu öğrencisine? Öğrencisinin ona tapınması, herhangi bir erkeğe duyulabileen normal aşka benzıyor muydu? Bilim adamı, genç kızı, kadın gözüyle bakıyor muydu? Ne sanıyordu onu?

Hadi aç Zerdüş'tü, "Yuvaya Dönüş"ü oku. Bilirsin, hani söylemiştim, bu bölümü çok severim. Değil mi hayatım, yakında Almancasını da okuyabileceksin bana. Telaffuzun çok iyi. Aferin! Elli dördüncü sayfayı aç. Evet, ne diyor orada? "İnsan, alt edilmesi gereken bir şeydir:

Bundan ötürü seveceksin erdemlerini: — Çünkü onlar yüzünden yok olacaksın." Ne dersin Dolun? Ne düşünüyorsun bu konuda?

Üstün insan imgesi yaratmak hiç de zor değil. İnsan istemeye görsün. Antiokhos'a gelene kadar başka hiç Kommagen kralı olmadı mı? Bir tek o, ölüsunü krater ağzına gömdürüp, üzerine insan yapısı koskoca bir dağ dikтирerek, Zeuslar, Apollo'lular, tüm büyük tanrılar yanına kendi heykelini koyarak, aradan iki bin yıl geçtikten sonra bizim de 1800 metreyi tırma-

nip ayaklarına yüz sürmemizi sağlamadı mı? Öyleyse sahiden büyütür. Kendi dev gölgesini kendisi yarattıysa sahiden büyütür.

Ama kocam bana Antiokhos kadar uzak, Antiokhos kadar yabancılardır.

Şehre tırmanırken göğsünü tuttuğunu, soluklanmakta güçlük çektiğini sezdim. Arabayı durdurttum. Bir eliyle göğsünü tutarken ötekiyle "sür" diye işaret ediyordu. "Biraz su ister misin?" diye sordum. Termostan su içirdim. "Bin metreden yükseğe çıkıyoruz," dedim, "dayanabilecek misin?"

"İyiim ben," dedi kısaca.

Sonunda şehrə girdik. Yirminci yüzyıldan ortaçağa geçmiş gibi oldum. Arabamızın, görüntümüzün şehir halkını şaşırtacağını sanıyordum. Çevremizi sarmalarından korkuyordum. Böyle bir şey olmadı. Bizimle ilgilendilerse bile belli etmediler. Bir dükkânın önünde arabayı durdurup Güney Oteli'ni sordum. Dükkanın gölgeliğinde oturan başı poşılı adam yerinden kalktı, yanımıza gelip oteli gösterdi.

Oteldeki odamız fena sayılmazdı. Gene de kullanılmış olduğu anlaşılan çarşafları kaldırıp yerine yanımızda getirdiklerimizi serdim. Vedat'ı yatağa yatırdım. İlaçlarını verdim. Bir şey isteyip istemediğini sordum.

"Biraz et suyu, biraz gevrek," dedi.

Yanımızda bulunan elektrikli ısıtıcıyla su kaynattım.

Kaynayan suda et suyu tabletini eritip içine gevrekleri doğradım. Gevrekler yumuşayınca Vedat'a yedirdim. Yemeğini bitirince:

"Şimdi ışık iyi," dedi. "Bu ışıkta yararlanmaya bak."

Hemen gidip resimleri çeksen iyi olur."

"Tek başıma mı?"

"Ben yatmak, dinlenmek zorunda olduğuma göre... Korkma, seni yemezler." Gözlerini kapadı.

Yanına bir ceket alıp, omuzuma, fotoğraf makinelisinin, objektiflerin bulunduğu çantayı astım, aşağı indim. Resepsiyon sayılabilcek yerdeki adama:

"Lokanta nerede?" diye sordum. "Tavuk yiyebileceğim bir lokanta var mıdır?"

"Tavuk yoktur. Başka şey isterseniz buraya getirtelim... Bey yemiyor mu?"

"O yedi. Şimdi uyuyor."

"Şuraya buyurun." Yandaki loş odayı gösterdi.

"Acılı, yağlı olmayan bir şeyler getirin. Ama biraz çabuk. İsim var da."

On dakika sonra otel kâtibinin yolladığı çocuk, bir tepsiyile içeri girdi. Loş odanın ışığını yaktılar. Üzerine gazete serdikleri masada önüme konan dört kap yemeğin ikisinden birkaç lokma alıp bol ekmekle açlığını bastırdım. Gene de karnım doymuş, yüreklenmiştim. Ölümden de, bu yabancı şehrın insanlarından da korkmuyordum artık.

Eyyubi Camii'nin, Ulu Cami'nin, ilginç bulduğum birtakım minarelerin, Selçuklu taş süslemelerinin resimlerini çektim. Işık azaldığından süslemelerin pek iyi çıktığını sanmadım; sabahleyin bir kez daha denemem gerekecekti. Üstelik, Anadolu'nun bu en eski ortaçağ kalıntıları birden önemini yitirmişi gözümde. Merdiven merdiven koruyucu kale duvarlarına doğru tırmanan bu garip şehrin büyüsüne kapılmıştım čunkü.

Otele döndüm, çantayı arabaya bıraktım ve karşımı çikan ilk dar yokuşa doğru yürüdüm. Ortaçağı sürdüren bu büyülü şehir, ortaçağıdan kalma insanlar beni ürkütmüyordu artık. Sokağa ilk çıkışımda olduğu gibi başım önmde yürümüyordum; tam tersi, şehir halkın yüzlerine bakmak hoşuma gidiyordu. Uzun boyları, koyu yeşil gözleri, onurlu bakışlarıyla ne kadar güzeldiler! Merdivenleri tırmandım, dar sokakları, yokuşları geçtim. Burada kimse Eski Malatya'da ya da Urfa'da olduğu gibi yabancı sözcükler geveleyerek peşime takılmadı. Beni görmüyordular bile.

Bir tür esrimeyle tırmanıp duruyordum. Şehrin tepesine hiç varamayacak gibiydim. Sokaktan sokağa geçtiğimden dolanıp duruyordum. Aslında zirveye varmayı istemiyordum, sonsuza kadar tırmanmaksi istedigim, hiç geri dönmemek... Hasta kocamı, birlikte sürdürdüğümüz çekilmez hayatı, düşkirkıklıklarımı, geçmişimi arkada bırakıp tırmanmak, belki bir başka dünyaya geçmek... Kurtulmak. Ben, Vedat gibi hiçbir şeyin beni şaşırtmayacağı yaşa gelmedim daha, diyordum; kendi kendimden başka

hiçbir şeyi beklemeyecek kadar olgun değilim. Gencim, bedenim de yüreğim de erden daha.

Çıkılacak yokuş, gezilecek sokak, tırmanacak merdiven kalmadı. Eski kalenin doğu yakasından artakalan bir setin önden deyim simdi. Devrilmiş taşlara basarak sete tırmandım. Beş altı çocuk, dayanamamış, bu uzun yürüyüşte, hiç değilse tenhalar- da bana eşlik etmeyi uygun bulmuşlardı. Onlarla konuşmaya kalkışmamıştım. Bir tek gereksiz ya da anlaşılamayan sözcük, şehrini, çevrenin, havanın oluşturduğu görkemli yapıyı toz haline getirebilirdi sanki. Çocuklar beş altı metre uzağında durmuş, beni olabilecek tehlikelerden korumak, daha doğrusu yanlış bir adımı kollamak için bekleyiyorlardı.

Sonra bakışlarımı setten öteye çevirdim.

İyi ki, önumde korkuluk görevini gören bir duvar vardı, iyi ki duvara tutunuyordum. Başım nasıl da dönmeye başlamıştı. Büylesine bir genişlikle karşılaşmamıştım ki hiç. İtalya'ya doğru ufukta hiç kıyı görmeden yol alırken bile deniz böyle engin değildi. Önumde sapsarı bir dünya uzanıyordu: Bir başka dünya, hiç bilmediğim, düşlemediğim, bana onu anıştıran hiçbir söz edilmemiş olan. Bu, doğduğum andan beri bana varlığı sezdirerek vaad edilmiş bir armağandı da, ancak simdi bağıslanabilmişti. Bir kaçamakta, nasıl, benim olmuştu. Zaman dursun öyleyse, dedim, hayat ertelensin. Coşkular ve kederler içinde doya doya çırpinsın yüreğim. Binlerce yılın ötesinden bakan göz gibiyim. Binyıllar birleşti, bu ana sıydı. Kendimde ölümsüz olan –sonsuzluğa karışmaya, sonsuzlukta eriyip yok olmaya hak kazandıracak– ne keşfedebilirdim?

Orada ne kadar kaldım, bilmiyorum. Çölün sarısı pembeleşmeye başladı. Günüşüğünde görünmeyen tepeler birer ikişer, onlarca ve yüzlerce olarak ufukta beliriyor, soluk maviden, koyu maviye, laciverde, mora doğru uzanıyordu önumde. Güneşin çekilmesiyle birlikte sert bir rüzgâr çıktı. Ürperdim. Gittikçe soğuyan rüzgâr yüzümü ısırıyor, ceketimden içeri girip tenimi daliyordu, ama ben doğudan yükselen yıldızları seyretmekten vazgeçemiyordum.

Duran zaman işledi. Ertelenen hayat, rüzgârin ıslıklarıyla birlikte devinmeye başladı. Setten indim.

Çocuklar çoktan gitmişlerdi.

Otel kâtibi, bankonun arkasından çıkıp yanına geldi.

Bir sır verir gibi gözlerini yere indirerek usul usul: "Tavşunuz hazır," dedi. "Abdullah götürsün sizi." Teşekkür ettim. Yukarı, Vedat'ın yanına çıktım. Solukları düzenliydi.

"Resimleri çektin mi?" dedi, bunca zaman nerelerde olduğumu sormadan.

"Çektim. Yalnız bazılarını yarın sabah, ışık yeterliyken yeniden çekmem gerekiyor."

"Olur."

"İyi misin? Bir şey ister misin?"

"Hayır."

"Açıkmadın mı?"

"Yok. O berbat yemeklerden sonra canım hiçbir şey istemiyorum zaten."

"Ben yemeğe çıkmıyorum."

"Tavuk yemeğe mi?"

"Bulursam... hadi hoşça kal şimdilik."

Aşağıya indiğimde Abdullah denen çocuk ya da genç, kapıda bekliyordu. O önde, ben arkada yürümeye başladık. Gündüz dolaştığım yerlerdekine benzer sokaklardan geçtik. Buralarda lokanta ne gezer? Kaygılanmıyorum ama. İçimde daha çok merak vardı; serüven isteği.

Bir evin kapısının önünde durduk. Abdullah kapıyı çaldı. Gençten biri kapıyı açtı. Abdullah geride durdu, "Buyur," dedi. Kapıdan girdim. Burası lokanta filan olamazdı, düpedüz bir evdi. "Ne güzel bir Mardin evi," dedim içimden. Yanındaki delikanlıyla (Abdullah dışarda kalmıştı) taş avluyu geçtik. Ortada mermer bir havuz bulunuyordu. Avluyu çevreleyen evin çıkmaları, tahtadan sütunların üzerindeydi. Avluya bakan kapılardan birini açtı delikanlı, içeri girdim.

Kilimlerle, yastıklarla döşeli küçük bir odadaydık.

Ocakta ateş vardı. Uzun boylu bir adam yerinden kalkıp beni karşıladı; önümde eğildi. Başımı kaldırıp yüzüne baktı. Gimde tanıdım.

Malatya'dan beri gittiğimiz her yerde karşımdaydı.

Önce, aynı adam değildir, demiştim. Daha doğrusu bu ko-

nuda fazla kafa yormamıştım. Güneydoğu yörensi insanların ilk bakışta karıştırıyordu. Ayrıca giysileri yöresel de değildi. Şimdi de karşısında en iyi terzi elinden çıkma –belki İngiliz kuması– giysisi, bedeninin kaba, güçlü kıvrımlarını örtüp gizlemek istercesine... Kimdi? Nasıl biriymi?

“Sizi buyur etmeden önce söylemek zorundayım...” Çok belirgin bir aksanla konuşuyordu; Arap mı, Kurt mü, bilemiyorum. “Otelden tavuk istedığınızı söylemişlerdi de... Ben sunayım, dedim. Buyurur, oturursanız şeref duyarım. Cüretimi başıslayıñ!”

Ocağın yanına zengin bir sofra kurulmuştu. Ortada tepeleme kızarmış tavuk dolu bir tepsı, sonra baklavaya varıncaya kadar her türlü yiyeceğin bulunduğu sahanlar.

“Ocağın yanına buyurun, üşümüşsünüzdür.”

“Sıcak sevmem,” dedim ve yan tarafa oturdum.

Ev sahibim yanına, yani ocağın karşısına oturdu.

Alevler yüzüne vuruyor, esmerliğini bakır kırmızısına dönüştürüyordu. Elini çırptı; kapı açıldı, beni karşılayan genç girdi, kapının yanında, ellerini kavuşturup durdu.

“Rakıyla ayranı getir!”

Sürahiler içinde rakı ve ayran geldi. Ev sahibi sordu: “Rakı içер miydiniz?”

Başımla onayladım. Rakı kadehlere koyduktan sonra şerefe kadeh kaldırırmaya kalkışmadan, içkisinden bir yudum aldı. Tabağıma bir tavuk buduya ezme, hamur işi birşeyler koydu. Hiç konuşmuyorduk. Ben tavuk budunu dışlıyor ve onun beni seyrettiğini biliyordum. Rakısından ufak yudumlar alıyor, hiç yemek yemiyordu.

“Bey yemeğini yedi mi?” diye sordu ansızın.

“Kim?”

“Bey... Yani sizin... O, yemek yedi mi?”

“Hayır. Sordum, istemedi.”

“Yazık... Çok hasta olmalı.”

“Değil. Yani o kadar hasta değil. Geçer.”

“Bey hasta. Üzüldüm.”

“Sandığınız gibi değil. İstanbul'a dönünce düzeler.

Ben sizi ilk Malatya'da gördüm, değil mi?”

“Demek farkettiniz?”

“Evet.”

Eski Malatya'daydı, camide. Nasıl olmuştı da kalabalığın arasında dikkatimi çekmişti. Gözlerini üzerimde hissetmiştim, ondandır. O delici bakışlar! Bakışlarının fiziksel bir gücü vardı, sendelemiştim. Daha sonra Diyarbakır'da karşılaşmıştık. Urfa'da Gümrük Hanı'ndaki çınarın altında, Halil Rahman Camii'nin önünde...

“Seni ilk Kayseri'de gördüm,” dedi. “Medresenin önünde. Oradan geçiyordum, durdum. Sultan bu, dedim kendi kendime.”

“Sultan mı? Ne sultani?”

“Sultan işte... Gerisini sorma, ben öyle diyorsam.

Sen sultandin ve ben seni görmüştüm. Benim sultanımdın artık. Peşini bırakamazdım. Adamın nasıl hasta olduğunu da gördüm, senin ona aldırdığını da.”

“O kadar hasta değil. Hem ben ona...”

“Bırak şimdi. Zaten beni ilgilendirmez.”

“Neden geldiniz peşimizden?”

“Sen sultansın, dedim ya.”

“Sultan filan değilim ben, biliyorsunuz. Ben hiçbir şey değilim.”

“Benim için sultan sensin. Bu yeter.”

Tavuğumu dışlemekten çoktan vazgeçmiştim. Delici bakışları beni önce tedirgin ediyordu. Sonra başlangıcını bilemediğim bir zamandan beri o bakışları özlediğimi anladım. Dünyaya şimdi, şuracıkta, bu güneydoğu kilimlerinin, halalarının üzerinde gelmiştim. Bu ılık odadan, bana sahip çıkan bakışlardan, karşısındaki güçlü gövdeden başka bir şey istemiyordum. Ölene kadar, orada, öylece kalabilirdim. Sonsuz bir güven dolduruyordu içimi. Kendimi karşısındaki yabancının ellerine bırakmak, ömrüm boyunca hiçbir şey düşünmemek istiyordum. Ama içimde bir yerler acıyordu. Ağlamaya başladım.

Bir süre kipirdamadan durdu. Sonra cebinden ipek bir mendil çıkarıp uzattı (hâlâ saklarım), gözyaşlarımı sildi, saçlarımı okşadı. Ellerimi tutup örperken ben hâlâ ağlıyordum.

Merak edip adımı sormayışını unutamıyorum. Kayseri'de,

Malatya'da, Urfa'da, Diyarbakır'da beni izlediği gibi gene前身den geleceğine inanıyordu. Duraklılığımız her yerde onu aradım. İstanbul'da evlere sığamıyorum. İşimi bitirir bitirmez (çoğu kez hiçbir işe el sürmeden) sokaklara fırlıyorum. Her köşe başında, her dükkanın kapısında karşımıza çıkacak diye bekliyordum.

Onu beklemekten ne zaman vazgeçtim, unutmuşum.

"İyi düşün," diye yeniden denedi Vedat Salih. "Belki söyleyeceklerine inanmayacağımı sanıyorsun. Neden inanmayayım? Sen yalan söylemezsin ki. Duygularını bile saklamayı bescermenin, nefretini bile. Ama ben gene de ölümümden sonra parasız kalmanın, sıkıntı çekmeni istemiyorum. Bir dene, anlatmayı dene. Bu kadar zor mu?"

Dolun cevap vermedi.

"Bana iyi davrandın. İyi bir hayat arkadaşı oldun.

Huysuz, çekilmez bir adam olduğumu biliyorum. İyi dayandın. Bu yüzden sana haksızlık etmek istemem. Hadi, biraz müzik dinle. Bach dinle istersen ha, sana hep iyi gelmiştir Bach. Sakinleşince daha rahat düşünür, karar verirsin."

Dolun, Bach dinlemedi. Çiçeklerini de sulamadı. Camları açıp pencereden baktı. Bahar yağmuru yeni dinmişti. Ortalık, toprak, çimen, yağmur kokuyordu. Ölümü anıştıran hiçbir şey yoktu çevrede. Camdan aşağı sarktı. Sokağın iki başını gözmeye çalıştı. Apartmanların cümle kapılarına baktı. Serin havadan ürperince pencereyi kapadı.

Mutfağ'a girip hasta adam için bir bardak süt ısıttı.

1986

Eğrelti Yesili

*İstenseydi ağrılı bir süütü
Mutlu sevinçli sağardılar
Dölsüz bir süre eğrelti yesili
Baskın sıcaklar geldi soldular*

KADINDILAR – Behçet Necatigil

Doğanşehir asliye hukuk yargıçı Celâl Egeli, hayatının en büyük sıkıntılarından birini paltosunun kol astarı söküldüğü zaman yaşadı. Dikişten anlamazdı. Hoş, becerikli bir adam da olsa, iğne ve iplik bulmak için karısının ancak usta hırsızların çözebilecekleri şifresi bulunan kasa benzeri dikiş kutusuna el atması düpedüz ataklık sayılabilirdi. Celâl Egeli, kadınların (saçma, kadınlar da ne demek? Aslında tek kadın tanımiştı) hayatımda. Annesi, kızkardeşi... evet ama, kadındaki gizemi, bu gizeme kendisinin, bir erkeğin asla ulaşamayacağını onlar öğrememişlerdi ki) erkeklerin akıl erdiremedikleri büyülü güçlere sahip olduklarını biliyordu: Hiç önemsiz gibi görünüp hayatı kolaylaştıran onca şeyin üstesinden gelebiliyorlardı. Örneğin şu dikiş kutusu... Bir sürü çekmece, kapak, kat... Karısı bunları nasıl da kolayca açar, kapar, bir el vuruşuya neyin nerede olduğunu bulur, çıkarırıverirdi. Tanrım, hele şu sağa sola kayıp duran kollar yok mu?

Evet, şimdi bu dikiş kutusuyla başa çıkmak, onun gizlerini çözmek zorundaydı. Yirmi gün önce ölen karısının dikiş kutu-

su... Daha doğrusu yirmi gün önce tren altında kalıp parçalanın karısının dikiş kutusu.

Yok, şimdi bunu düşünmeyeceğim. İstasyonda ne işi vardi? Nasıl oldu da trene... Yoksa bazlarının, kısacası herkesin söylediği gibi, kendi isteğiyle mi? Hayır, düşünmeyeceğim. Parçalanmış şeye (nasıl ceset diyebilirler, benim karım o) bakamadığım gibi, ısrarla bakmadığım gibi. Kim teşhis edecekse etsin, beni bırakın. Hayır. İnanmıyorum. Hem tren istasyona girerken yavaşlar. Bu yüzden parçalayacak kadar hızla... Neyse.

Ama ben şu anda sanki şifreliymiş gibi görünen dikiş kutusunu açmak ve palto kolumnun sökülen astarını dikmek zorundayım.

Aslında sandığı kadar beceriksiz bir adam değildi yargıç; yalnızca kadınlarla özgü eşyadan biraz korkardı, o kadar. Korkusunu yenmek için yürekli olmaya kalkışınca da fazla zorladığından olacak bütün çekmeceler bir anda açılıverdi. En alt çekmecede dikiş öteberisiyle ilgisi olmayan bir şey vardı: Mavi kurdeleye sarılmış, üzerine kocaman bir fiyong kondurulmuş zarf destesi.

Zarfların hepsi aynı boyda, ipek gibi yumuşaktılar.

Üzerlerinde hiçbir adres, ad görünmüyordu. Celâl Egeli eleri titreyerek mavi kurdeleyi çözdü. Üstteki ilk zarfi eline aldı. Zarf kapalı değildi. İçindeki mektubu çıkardı.

"Neden yaptınız bunu, neden Makar Alekseyeviç? Artık size böyle seslenmem olanaksız gibi geliyor bana. Çünkü siz Makar Alekseyeviç değilsiniz. Olamazsınız. Çünkü o böyle bir şey yapmazdı. Sizse yaptınız: Beni kırdınız, aşağıladınız, yok ettiniz. Gerçek Makar Alekseyeviç bunu yapmadı. Bana 'Çekil başından pis orospu!' dediniz. Nasıl yaptınız bunu Makar Alekseyeviç? Bakın gene Makar Alekseyeviç, diyorum size, ne yapayım elimde değil. Siz beni yok sayabilirsiniz. Eliniz varır buna. Ama ben sizi yok edemem. Siz yok olursanız ben hiç yaşamamış gibi olurum. Çektiğim onca acının bir anlamı kalmaz. Sizinle yaşadıklarımı, benim diyeboleceğim her şeyi, hiç olmuş saymam gereklidir o zaman. Zararı yok, siz bana 'orospu' demiş olun gene de. Belki de öyleyimdir, kim bilir. Siz haklısı-

nızdır belki. Her şeyi, kendi varlığını, bağlandığım onca anıyi, güzelliği, birlikteligimizi ve siz, benim çok sevgili Makar Alekseyeviç’imi yoksamaktansa o dediğinizden oluveririm; bu beni hiç incitmez.

“Beni incitmez evet, ama siz incitiyor. Beni ittiniz, yerlere düşürdünüz, ‘çekil başından!’ dediniz. Belki de size yük olдум, olmuşumdur da. Bunu hiç konuşmadık ki.

“Kitaplıkta çok üzüldüğümü biliyordunuz. Oraya, salt benim için, ona buna yalvara yakara bir soba koydurtmuştunuz. Ama yakacak için ödenek yoktu. İşinizin önemine almadırmadan, işinabilmem için sırtınızda çuvalla odun taşıdiniz. Bu iyiliğiniz için size nasıl gönül borcum olmazdı? Sobayı büyük bir özenle yaktınız, bana bırakmadınız bu işi. Makar Alekseyeviç’in beceriksizliğiyle odunları yerlestirdiniz, ama sonunda soba tutuştı ya.

“Sonra sobanın başında bayram ettik. ‘Yarın bir çaydanlık uydurayım da hademenin getirdiği ılık sudan kurtulalım, ağız tadiyla demli çaylar içelim, dedim ben de. Sonra işimize koyulduk. Tabii işimiz en önce gelir. İşimizi aksatmak olmaz. Hem zaten bu iş yüzünden birbirimizi bulmadık mı? Gazete ciltlerini sıraya koyduk önce. Sonra siz tarih kitaplarını sıralarken, ben, beyaz çini mürekkebiyle gazete ciltlerini numaraladım. Zaman geçiverdi. Baktık ki, salon loslaşmış. Elektrik düğmesini çevirmemi ikimiz de düşünmedik. Sobadan yayılan kızıllık, pencelerden vuran günbatımının morumsu pembeliğiyle yarışa çıkmıştı sanki. Öylece sobaya yaklaştık. Siz, ‘üşümüşsunuzdur, neden hiç düşünemedim? Hadi oturun da biraz işin,’ dediniz ve sobanın yanına iki sandalye koydunuz. Ben otururken siz sobaya birkaç odun attınız. Odunlar alevlenince hoş sesler çakıldılar. Duman, borunun içine pofurdayarak doldu. Tıpkı insanları belki de hiç bilmedikleri serüvenler yaşayacakları güzel, değişik kentlere götürüren trenlerin, o heyecan verici tünellere dalarken çakardıkları gürültüler gibi. Öylece hiç konuşmadan oturduk.

“Konuşmadık, konuşmadık. Bu yüzden yüreklerimiz yüküdü belki. İnkâr edemezsiniz Makar Alekseyeviç, sizin de yüreğiniz yüklüydü. Bir iki kez –ama sezdirmeden– yüzüme baktınız. Ben alevlerin sesine kendimi kaptırmışken... O zaman,

yani yüreklerimiz böylesine yüklü olunca, ışığı açmayı düşünmeyecek kadar başka şeyle doluyken, siz yüzüme gizlidenden bakınca (ne bulmuştunuz yüzümde bu kadar ilginç, dikkatinizi çeken ne vardı, yoksa birden güzeleşimi vermiştim; ah, en çok buna inandım galiba; beni güzel, çekici bulduğuniza, asıl o zaman yüreklendim) yüreklendim, dedim ya, beni yüreklenirdiniz ya (kötü anlamda değil, sizin bir hesabınız yoktu, kuşkusuz suç bendeydi), işte o zaman ellenizi tuttum, başımı omzunuza yasladım. Sonsuz, eş bulunmaz bir mutluluk tadacağımızı sanıyordu. Öylece el ele, baş başa. İlk iki üç saniye içinde ben göklere yükseltmiştim bile. Ama sonra...

"Birden ayağa kalktiniz. Öyle şiddet doluydunuz ki, sandalyeniz devrildi. Beni öyle bir ittiniz ki, yerlere yuvarlandım. İşte o zaman bana, 'çekil başından pis orospu!' diyecek kadar kıydınız.

"Nasıl yaptınız Makar Alekseyeviç? Nasıl böyle diyebildiniz, beni itip yerlere düşürdünüz? Sonra hiçbir şey olmamış gibi çıkıştı gittiniz. Bense benim için getirttiğiniz, benim için yaktığınız sobanın karşısında öylece kala kaldım.

"Orada düştüğüm yerde biraz toparlanarak oturdum. Son köz de kül olup bitinceye kadar. O zaman dışarının tüm karanlığı odayı doldurmuştu bile. Ve düşündüm: Her şey bitmişti. Tüm hayatım ve size söylediğim, mektuplarımı yazdığım yalanlar... Benim hayatım ki, tüm o size yollamadığım, yollayamadığım mektuplarda yazılı olanlardan ibarettir.

"Ben tren istasyonuna hiç gitmedim Makar Alekseyeviç. Böyle bir kasabada tek başına bir kadının tren istasyonunda ne işi olabilir? Sormazlar mı? Evin arkasındaki çayırlı, çayırlı bitiği yerde başlayan ormanı da bilmem. Orada bir orman var mıdır, onu bile bilmem. Siz, 'Kayan ağacıdır onlar,' demiştiniz ya da demedeniz, elbette ben uydurdum. Ama ormana ve kayın ağaçlarına inandım. Köprünün başındaki söğüt ağacını (o var, dikildiği yerde duruyor) Belediye Hastanesi'nin çam ağaçlarını (onlar da gerçek) ve daha bir sürü şeyi, sizi tanıyınca fark ettim; güzelliklerini sizinle duydum; size anlatırken ya da yazarken. İşte o kadar coşkuyla anlattığım kar da başladı, ama ilgilenmiyorum. Artık hiçbir şeyin önemi yok:

Ne katı gerçeklerin ne düşlerimin ne de süslediğim varlıkların: Hiçbirinin önemi yok.

“Ben de yokum artık. Siz de; kısacası Makar Alekseyeviç diye biri yok artık. Ben kendi yokluğunla başa çıkarım çıkışına. Bunu başarıyorum zaten. Ama siz kendi yokluğunuzla nasıl başa çıkacaksınız? Bunu ben bilemem artık. Bilmek zorunda da değilim sanıyorum.”

Celâl Egeli'nin okuduğu mektup karşısındaki ilk tepkisi, karısı Celile'nin ölümünden sonra kendisiyle bir süre oturmak için gelen kızkardeşinin artık kocasının yanına dönmüş olmasından dolayı duyduğu iç rahatlığıydı. “Aman Tanrım, ya Raife burada olsaydı,” diye düşündü. Çok şükür, evde yalnızdı. Duygularını belli etmemeye çalışacağı ya da bölüşmek zorunda kalacağı kimseler yoktu. Ama ya Raife... ya o da gördüğse mektupları. Hadi canım, kızkardeşini tanımaz mıydı? Raife duygularını belli etmeden duramazdı. Öyleyse... Canım, o da bir kadındı önünde sonunda. Düğme, sökük ya da benzeri bir şey dikmek için dikiş kutusuna el atacak olsa neyin nerede olduğunu bileygenden, en alt göze kadar inmesi gerekmekti kuşkusuz.

Hayır, Raife mektupları görmemişti. Bu, kesindi.

Ne var ki, salt bu yüzden rahatlama yetmiyordu. Düşünülecek öyle çok şey vardı ve Celâl bey öylesine tedirgindi ki.

Sözgelimi şu Makar Alekseyeviç? İlçede bir Rus... Olacak şey mi? Aptallık etmeye gerek yok, dedi sonunda kendi kendine. Celile'nin kim bilir hangi nedenden ötürü Rusça bir ad yakıştırdığı adam, biyoloji öğretmeni Hasan Erden'den başkası olamazdı. Üstelik Sadık Demircioğlu'nun ilçe halkına bağışladığı kitaplığın düzenlenmesi içinde, karısına yardımcı olarak onu seçen kendisiydi. Her şey apaçık ortadaydı. Ortadaydı ortada olmasına ama, gene de... Yargıç birden bunalıverdi ve tipki rakibi olduğunu sandığı adam gibi, kestirmeden, “Seni orospu, seni!” demekten kendini alamadı. Böylece tüm olanı biteni çözümlediğiini, öünü aldığını sandı. Ne var ki mektup kimseye gönderilmemişti. Elinde bir suçsuzluk belgesi gibi durmaktaydı.

Kesin bir suç kanıtı bulmak umuduyla ikinci zarfı açtı.

Mektup gene o 'Çok sevgili Makar Alekseyeviç'e yazılmıştı.

"Sizinle yazın tanıştığımız için sevinçliyim. Çünkü yazı hiç sevmem ben, anlamsız gelir. Köylü olsaydım, toprakla uğraşsaydım belki doğanın bereketi başımı döndürür, yaz mevsimini dört gözle beklerdim. Ama güneşin tüm varlıklara sızabilmek için inatla göye çakılıp kalması, o tozlu, yapışkan sıcak karşısında ne yapacağımı şaşıriyorum. Evimin bir avlus olsaydı, avluda asmalı bir çardak, canım istediği zaman ayaklarımı yıkayabileceğim bir çeşme bulunsaydı, sulayacağım güllerim, sardunyağım, hatta sebzelerim olsaydı, kısacası ilçeye ilk geldiğimiz yıllarda tuttuğumuz evde oturuyor olsaydık hâlâ... Ama kocam çarşıya bakan bu apartman dairesini mevkiine daha uygun buldu. Neyse işte, ben böyleyim. Bazen ille bir şeyler tuttururum. Kocamın dediği gibi tutaraklıının biriym. Tutaraklarım yazın artar. Kuytu bir köşe bulup büzülüveririm. Çünkü bereketli yaz, tüm vaatlerini unutur sonunda. Nelere söz vermiştir, neler muştulamıştır, bunu ben bilmem; bedenim, tırnaklarımın ucuna dek sezer, ürperir, bekler, düşkırıklıklarını ağıda dönüşür. Ben büzüldüğüm yerde ağlarım yalnızca.

"Yaz bazıları için güzel bir mevsimdir gerçekten; belki herkes için. En çok da tatillerini deniz kıyılarında geçirebilenler için. Biz bir kez gitmişistik de. Unutamıyorum. Sizden sonra en çok sevdiğim varlık deniz olmalı. Ama her zaman denize gidemiyoruz. Parasızlıktan değil. Kocam, tatillerini memleketinde, annesinin yanında geçirmemiz gerektiğine inanıyor. Gerçi kaynanamla birlikte olmaya hiçbir zaman zorlamamıştır beni. Bazı iyiliklerin değerini neden bilmemeli? Ama işte tatilde kocamın memleketine gitmeyince başka bir yere de gidemiyorum. O, yazıları on beş gün için gider gelir anacığının yanına. Sonra ona, benim sağlığımın bozukluğunu, yola dayanamadığımı filan anlatır. Yalan sevmeyen bir adamın böyle konuşmak zorunda kalması... Ağır geliyordur kuşkusuz. Tadı gerektiği gibi çıkarılmadığı için, Artvin'in meyve bahçelerinde kaynanama reçel, pekmez kaynatarak, yufka açarak geçecek (üstelik bu işlerin üstesinden gelemem, ayıp değil ya alışmamışım) bir yaza razi olmadığı için de bu mevsimden nefret ettim gitti.

"Bu yaz, sizin yüzünüzden bir anlam kazandı. Bütün yaz-

lar anlam kazandı artık. Sadık beyin, şu yarı deli kitap koleksiyoncusunun (aman kocam duymasın, rahmetliyi pek sever, sayardı) adını ölümsüzleştirmek için ilçeye bağışladığı kitapları düzenlemeye işini üzerimize aldı. Olmayacak bir düşे kapılmaktan kendimi alamıyorum: Sadık Demircioğlu Kitaplığı'nın memurluğu bana verilse, diyorum. Ne olur sanki. İlçede benden başka kütüphaneci yok zaten. Üstelik ücretsiz olarak Kitaplığı düzenlemekle (tabii sizin yardımınızla) görevimi yapmadım mı? Ama kocamı bilirim ben. Sadık Demircioğlu'nun bu konudaki vasiyetini uygulamayı üzerine aldı ya, bu işten kâr sağladığının söylenmesini istemez. Çok namuslu bir adamdır. Onu takdir ederim etmesine. Ama bana kalırsa namus, bir insanın tek dayanağı olmamalı. Çünkü tek başına namus, insanların kıycılığına engel olamıyor.

“Gene de düşlemekten kendimi alamıyorum. Ağırbaşlı bir memureye yaraşır biçimde saçlarımı topuz yapmışım (bundan böyle saçlarımı uzatıyorum), sırtında bir şal, masamda oturuyorum. Arada birileri geliyor. Ama ben sizi bekliyorum. Günlerce bıkıp usanmadan bekliyorum; gelip eski gazeteleri karıştırır ya da bir kitap alıp okursunuz diye. Fırsattan yararlanıp konuşuruz birbirimizle. Ben size, ‘Hoş geldiniz Makar Alekseyeviç’ derim, ‘nasılsınız bakalım?’ ‘Fena değilim. Tatil iyi geçiyor bir bakıma. Elalemin yaramazlarıyla uğraşmak yok, üzüttüp hastalanmak yok. Dere kıyısındaki kahvede akşam üzerleri toplanıp hoş beş ediyor, tavla oynuyoruz. Kitap okumak için istediğim kadar bol zamanım var. Siz nasılsınız? Yaz günlerini bu karanlık yerde geçirmek canınızı sıkıyor mu?’ ‘Ne münasebet,’ diyorum ben de. Dışarısı öyle sıcak ki, bu serinlik hoşuma gidiyor. Hem karanlık demeyin Makar Alekseyeviç, hoş burası, hoş! Masamın tam yanındaki pencere ise hep aydınlık, baksaniza. Şu dergiye bir göz atmaz misiniz? Ne hoş resimler var içinde. Bu eski insanlar... Şu açık saçık giyinmiş sarışın kadın... Keşke eski Türkçe bilseydim... Bu gizem duygusu altüst ediyor beni. Kimi zaman ateşim çıktı sanıp korkuyorum.

“İşte böyle sevgili dostum, Tanrı sizden razı olsun. Bana bir yaz ve daha başka yazlar armağan ettiniz. Tanrı sizden razı olsun.

"Yağmur dindi. Topraktan buğular yükseliyor. Gökyüzü açık. Karşimdaki çirkin apartman dizisi batı yakasını gözlerden saklıyor, ama ben sira dağların üzerinden hâlâ mor bulutlarla kaplı olduğunu biliyorum. Uzaktan uzağa gök gürültüleri yankılanıyor. Sanki kuşatılmış bir kentteyiz. Düşman, toplarını gümbürdete gümbürdete yaklaşıyor. Ah, bu kuşatılmışlık duygusu... Kısıtlımlılığa dönüşen korku..."

Mektuplar sıraya konmamıştı anlaşılan. Üstelik üzerlerinde tarih de yoktu. Celâl Egeli rasgele bir başkasını açtı.

"Öteki notlarımı aldırmayın, onlar mektup sayılmazdı ki. Size nasıl hitap edeceğimi bile bilmiyordum. Oysa şimdî bir adınız var. Siz benim 'Çok Sevgili Makar Alekseyeviç'imsiniz! Kızınız mı, yoksa hoşunuza mı gitti? Ama kızmanız için bir neden yok ki. Dostoyevski'nin 'İnsancıklar'ını bana verip okumamı isteyen sizsiniz. Makar Alekseyeviç'i çok sevdim. Tabii siz onun gibi zavallı değilsiniz, hiç değilsiniz. Saygılılığını artıran bir işiniz var. Herkes tarafından seviliyorsunuz. İki odalı, sofaklı bir evde oturuyorsunuz. Çok canınız isterse yemeklerini zi Şehir Kulübü'nde ya da Kaplıca Oteli'nde yiyebilirisiniz. Ama gene de sizde bir Makar Alekseyeviçlik var. Nasıl bir şey bu, anlatması zor. Şu kadarını söyleyebilirim ama: Siz onun kadar iyi, onun kadar sevgi dolu bir insansınız. Tuhaf ama, insanları sevdığınız kadar yalnızlığı da seviyorsunuz. Sonra zekisiniz. Sadık Demircioğlu gibi birinin içyüzünü biliyor, onun kitap tutkusıyla alay edebiliyorsunuz. 'Kitap sevmek başka, koleksiyoncu olmak başka, demiştiniz ya. Kocam yargıç olmasına karşın bu ayrımin pek farkında değil. Ne fena değil mi? Zenginliğin, paranın herkes gibi onda da gereksiz bir saygı uyandırması...

"Lütfen yanlış anlamayın beni sevgili dostum. Amacım, koçamı size çektiştirmek değil. Kocam saygı duyulacak bir insandır, siz de bilirisiniz ya. Ama bazı yanılgıları, sapıntıları incitiyor beni. Bunun için elimden bir şey gelmez. Yani incinmemeye çalışmam işe yaramıyor. On beş yıldır kendime söz geçiremedim bir türlü. Dost olduğumuza göre bu kadarcık yakınmayı hoş görürsünüz değil mi? Aslında haklı olan o ve onun gibiler

olmalı. Dünyayı, hayatı iyi tanıyorlar; hiç değilse iyi tanıdıklarına inanıyorlar. İnsanlarla sürekli alışverişte olmalarını sağlayan bir işleri var. Dahası, hayatı onlar kuruyor, dünyayı onlar yönetiyorlar. Erkekler... Köşe başlarını tutmuş ufacık devler. Bize, biz kadınlarla onların el yordamıyla kurdukları hayatı kabullenmek, şu tuhaf dünyanın gidişine boyun eğmek düşüyor. Ses geçirmez duvarların arasında ne vaatler ne umutlar!.. Sessizlik her şeyi ağırlaştırıyor, çekilmez yükler oluşturuyor. Biz de oturup birtakım gereksiz düşler kuruyoruz; dünyadan, gerçek hayattan haberimiz yok.

“Sahiden öyle mi dersiniz Makar Alekseyeviç?”

Yargıcı, mektupların kimseye gönderilmemiğini, kimse tarafından okunmadığını unutup, “Demek beni utanmadan yabancılara çektiştirmiş!” dedi. Sonra yanlığısının farkına vardı. Bu kez de o sessiz ve değiştirilemeyecek olan yargının ürküti, tuhaf bir yılğılığa kapıldı. Kendini savunmasına olanak yoktu. Ne yaz tatillerini ne Sadık Demircioğlu’nu ne de köşe başlarını tutan devleri tartışabilirdi artık karısıyla.

En sonunda Celile’yle zaten hemen hiçbir konuda tartışmadı olduklarını, daha doğrusu kendisinin, başlamak üzere olan bir tartışmayı anında kesecik cümleleri bulmakta ne kadar usta olduğunu hatırlayıverdi.

“Şimdi bırakalım bunları Celile. Ne önemi var? Sonra konuşuruz. Daha sonra, akşam... Şimdi akşam vakti bırak bunları Celile. Tam da sofradan kalkmışken... Yorgunum. Sabahı bekleyemez misin?”

“Trenleri ne kadar sevdigimi bilir miyiniz Makar Alekseyeviç...” diye başlıyordu açtığı dördüncü mektup. “Nereden biliceksiniz, şimdije dek hiç sözünü etmedim ki. O kadar şey anlattım, yüregime sıla özlemine benzer duygular salan trenden, tren seslerinden, istasyonlardan hiç söz etmedim.

“Çocukluğumda öyle çok tren yolculuğu yapmıştım ki (o zamanlar karayolu taşımacılığı böylesine gelişmemiştir). Babam veterinerdi; bir yerde üç yıldan fazla kalmazdık. Günlerce süren tren yolculukları... Annemin kapaklı yiyecek sepetini açıp

bize verdiği börekler, köfteler, dolmalar, meyveler... Doğrusu evde soframız o kadar zengin olmazdı, ama annem yolculuklarımız sırasında paraya kıymasını biliirdi.

“Üç yıl önce annem hastalandığında (ben yanına vardığtan on gün sonra da öldü) Ankara'ya gitmem gerekiğinde tren yolculuğundan başkası gelmemişi akıma. Kocamsa, ‘Aklinı mı kaçırdın, trenle o yol on beş saat sürer, canın çıkar, perişan olursun. Oysa otobüsle sekiz saatte varırsın,’ diyordu. Büylesine mantıklı bir açıklamaya, ben çocukluk özlemlerimle, annemin ölümcül hastalığına karşın sürdürdüğüm düşlerimle nasıl karşı koyabilirdim ki? Otobüse binmeye razı oldum.

“Otobüslerden, otobüs yolculuklarından nefret ediyorum Makar Alekseyeviç.

“İslimiş, pismiş... Viz gelir bana. Tren düdükleri... Hangi temiz, düzenli bir araç, tren düdüklerinin yerini tutabilir? Sonra o küçük, güzeliş istasyon binaları... Hepsi de çirkin, soluk sarı renkleriyle birbirlerine benzerler. Ne kadar da yalnız ve kimsesizdirler o birörneklikleri içinde. Kimileri karayollarına çok yakın olurlar. Karayolundan pırıl pırıl, sıkır sıkır arabalar, otobüsler, TIR kamyonları akıp giderken, onlar genellikle boş düzlıkların ortasında bir kara tren beklerler; çoğu yük taşıyan kara trenler...

“Bizim tren istasyonumuz da bayağı sevimlidir, bilmem hiç dikkat ettiniz mi? Arka pencereleri güneşe baktığından, istasyon şefinin karısı, orada, tren dumanıyla kirlenmesinden korkmadan sardunyalarını, küpelerini, feslegenlerini yetiştirebilir. Arka pencerelerden geniş bir çayırlık görülür. Sonra da orman başlar. Kayın ormanı demiştiniz, yanılmıyorum.

“Üç çocuklu mutlu bir kadın olmalı istasyon şefinin karısı. Tabii ev işlerinden vakit bulup, üstüyle başıyla pek ilgilenmemi yordur. Olsun. Kocası zaten her fırsatca yukarı çıkıp onu görebilir. Leğenin başında saçları dağılmış, yüzü, dirseğine kadar sıvadığı kolları kızarmış, çamaşır yıkarken... Odadan odaya dolaşınca bir gömleği dolaba asar, bir örtüyü düzeltirken dudaklarına nasilsa konmuş hüzzam şarkılarla...

“Sanki tüm bu çabalar kişiliğini gizlemek içindir. Asıl kadın kimdir, gerçek kimliğini bir kendisi mi bilir? Yoksa istasyon

şefi çoktan anlamıştır da, seve seve oyuna katılmakta midir? Ormandan yankılanan seslerle, çayırın kokularıyla ağdalanmış gecenin, serin yatak çarşaflarının gizemine beceriyle sindirilmiş o kimlik..."

"Sevgili Makar Alekseyeviç,

"Belediye Hastanesi'nin çamları dikkatinizi çekti mi hiç? Doğanşehir'de ilk kez fistık çamı yetiştiren, çama gönül veren Sakallı Rıza beyin yapıtıdır onlar. Sakallı Rıza bey, kendi haliinde bir adamcağızdı. Bostanı ve meyve bahçeleri vardı. Sonra durup dururken çam yetiştirmeye başladı. Altmışından sonra yüreğinde ansızın bir aşk gövermişti sanki. Aklına esen yere, fistıklarından yetiştirip büyütüğü çamları diki, herkese çam armağan etti. Belediye Hastanesi kurulurken de hastanenin bahçesine çepçeuvre çam diki. O, onca zahmete katlandı ama başhekim, hastanenin suyunu kullanmasına izin vermedi. Sakallı Rıza bey de kasabanın atlı sucusunu tuttu. Cebinden bir sürü para harcayarak -ki, hiç de varlıklı değildi- içme suyuyla fidanları suladı.

"Nedense yollarda başınız hep önüne eğik yürürsünüz Makar Alekseyeviç. İnsanlara selam vermek gücüنүze mi gitir, yoksa derin düşüncelere dalmış bulunursunuz da rahatsız edilmek istemez misiniz, her neyse... Bu yüzden birer anıt gibi yükselen fistık çamlarını görmediniz sanırım. Lütfen bakın onlara. Hele kar yağlığında, dalları hafifçe bu beyaz ağırlık altında eğilmiş dururlarken, daha da güzeldirler.

"Sonra -bahse girerim- taşköprünün başındaki ulu söğüt ağacını da görmemişsinizdir. O ciliz, bulanık suya anlam katar sanki. Gelip geçenler gövdesine yazilar, resimler kazılmışlar, orasını burasını yoklamışlar, kendilerine bile açıklayamadıkları gizlerini ele vermişlerdir. Durup onlara da bakın dikkatle. Söğüt ağacı değil, bir kentin anı defteri, ağlama duvarı, evliya parmaklığı sanki. Ama sessiz ve vakur.

"Sevdığım şeyleri size bir bir anlatacağım. İşimizi bitirip birbirimizi bir daha göremez olunca (yolda rastlaştıksak bile siz hep önüne baktığınızdan, beni göremezsiniz nasıl olsa) onla-

ra bakarak –yani ben sizin de onları görmüş olduğunuzu düşünenek– özlemimi biraz olsun giderebilirim.

“Sizinle birlikte (trenle olmasa da olur, zararı yok; yanında siz, yolun sonu da deniz olduktan sonra otobüse katlanabilirim) deniz kıyısına gitseydik... Otobüs tepeden bir dönemeci aşınca hemen karşımıza çıkıveren o çığın mavilik karşısında sevinç çığlıklar atsaydık... Çıplak ayakla kumlarda, sonra denizin kıyısında yüreseydik... Küçük dalgalar ayaklarımıza bileklerimize kadar ıslatıp sonra geri çekilseydi. Kumda ille de ayak izlerimiz kalsın isterseniz o başka. O zaman denize o kadar sokulmayız. Gene de Makar Alekseyeviç, dalgalar günün birinde oralara da ulaşır ve ayak izlerimizi siler.

“Sizinle Makar Alekseyeviç, sizinle... Kırk yaşına geldim, ama hayatı o kadar az şey *keşfettim* ki. Oysa görülecek, bilinicek neler neler var. Kitaplarda bile yazmayan şeyler... Yani sizin bile bilmediğiniz şeyler demek istiyorum. İçimde dinmeyen bir susuzluk var. Keşfetmek, hayatı, dünyayı keşfetmek, bunun için yaşamak. Ne güzel olurdu değil mi?

“Bir tren beni hangi uzak istasyona götürür?”

“Sevgili Makar Alekseyeviç,

“Şu kitaplık memurlığına iyice aklımı taktım. Omzumda bir şalla –kişin dizlerime de örtmek zorunda kalacağım şalı örmeye başlamalıymım şimdiden– ayağında yün çoraplar, pantufalar... Yoo, gene süsleneceğim, örtülerin altında bile gözlere hoş görünmeyi becereceğim.

“Kitaplığa bağlanmak özgürlüğümü kısıtlayacak, ama olsun.

“Özgürlik, dedim de... Bugün birden özgürlük duygum depresti. Öğleden sonra işinizvardı ya, ben de kendime şahane bir tatil bağışladım. Ve ne yaptım biliyor musunuz? Kayın ormanına gittim. Tek başıma. Eskiden beri kocama yalvarır dururum, oraya pikniğe, hiç değilse yürüyüse gidelim diye. Ama o alışılmışın dışına çıkmaktan hiç hoşlanmaz. İlçede kimse kayın ormanına gitmiyor ya. İçinden ciliz, bulanık bir dere geçiyor, bir de çeşmesi var diye o kel çamlığı bir şey sanıyorlar. Biz de arada, herkesin kilimlere, yaygılara bağdaş kurduğu, radyo-

ların, teyplerin avaz avaz bağırıkları bu yere gidiyoruz. Sonra sağdan soldan yargıç beye dolmalar, böreklerin her türlüsi, baklavalar sunuluyor. O kadar şeyi yiymedigim gibi benim üç beş sandviçle biraz salata, meyve koyduğum küçük sepetime de siğdırıamıyorum. Ne yapmalı? Tanrıım, hayat bazen gereksiz minnet, utanma duygularıyla, suçlanma korkularıyla ne kadar çekilmez oluyor! Kocam uykuya dalınca (zavallı bütün hafta öylesine yoruluyor ki, uyumasın da ne yapsın?) ben eteğimin altına, göğsüme küçük paketçikler gizleyerek (bu yüzden kocamın henüz okumadığı gazeteleri kullanarak) ormanı –ne orman ya!– dolaşıyorum. Suçumu saklayabileceğim bir ağaç altı bulmak nerdeyse olanaksız. Orman, doğaseverlerce istilaya uğramış sanki. Gizli iş görmesi gereken bir katil gibi tetik, bir hırsız gibi sakınımlı oradan oraya sekip çalı diplerini eşeleyerek yüklerimden kurtuluyorum. Orman hayvanları nasıl olsa hepsini haklarlar. Ama kağıtları, naylon torbaları ortada bırakmıyor, sepetime koyuyorum. Çünkü ne kadar sevmesem de şu ağaçlığı pisliklerden korumak zorundayım.

“Bir tatsaklıktan bir başka tatsaklığa –kendi isteğimle bile olsa– geçmek üzere olduğum... Yok, saçmalıyorum. Aslında şunu demek istemiştim: Biz kadınlar acaba neden ancak bir erkeğin yanlarında rahat hissediyoruz kendimizi? Hoş, erkekler de öyle ya. Evlenmek, –kabaca– bir karı almak yetmiyor. Gene annelerine koşuyorlar. Bir kadın yetmiyor. Bir karıları bir de anneleri olsun istiyorlar. Kısacası çifte güvenlik! Gücü yetenler ya da durumda ahlaka aykırı bir yan bulmayanlar başka kadınlar da olsun istiyorlar. Bence, öteki kadın ahlak duygularının dışında tutulmalı. Çünkü öteki kadın olsa olsa güvenlik kaygısıyla istenmişir.

“Peki, ben neyim, ben ne yapıyorum Makar Alekseyeviç? Size duyduğum sevgi, güvenlik özlemimin sonucu mu? Sevgim bir korunma aracı mı? Yani, kocam yazıları anasına koşup durmasayı... Ya da iki çocuğumuz olsaydı... Bu mektupları yazmak gerektiğini duymaz miydım dersiniz?

“Neler söylüyorum ben böyle? Düşünmesi bile korkunç. Ben sizsiz ne yapardım?

“İşte sonunda kayın ormanına geldik. Ah, ne kadar güzel!

Neden bunca yıl bekledim sanki? Demiryoluyla orman arasındaki çayırda koştum. Kurumaya yüz tutmuş otlar diz boyuydu; ayağıma dolanıyor, hızımı, soluğuumu kesiyordu. Sonunda oracığa, tam ormanla çayırın kesiştiği yere uzanıverdim. Altındaki serinlik hoşuma gidiyordu. Oh, ne iyi, diye düşündüm, henüz romatizmadan filan korkacak yaşta değilim. Sağlığım da iyi. Kolay hastalanmam. Böyle der demez de sizin ağrılarınız aklıma geldi. Ama adım gibi biliyorum Makar Alekseyeviç, sizin romatizmanız filan yok. Aydin kişilere dadanan illetlerden biri bu. Bir tarafınız ağrıyor, kendinizi hasta sanıyorsunuz. Oysa hepsi aşırı gerginlikten kaynaklanıyor.

“Evet, otların üzerine uzandım öylece. Yazık, ne bir böcek ne bir salyangoz vardı. Ee, yaz sonu. Artık kim barınır bozkırda. Gene de birtakım sesler eksik değildi. Beni korkutmayan sürüngenler, otları hissirdatıp duruyordu. Uzaklarda hüt hüt kuşları...

“Daha sonra ormana daldım. Çit çıkmıyordu. Orman da susmuştu. Ama ben kulağımı ağaç gövdelerine dayadım ve ormanın fisiltlarını dinledim.

“Sonsuzluğu, serüveni, zamanı duydum. Sonra bu üçünü kavrayıp sarmalayan şeyi, bedenimden yüreğime ulanan depremi, kargaşayı...

“Sarsıntı dalgaları durulduğunda titreyen dizlerimin üzerinde çöktüm. Başına gelebilmesi mümkün her şeyi kabullendiğimi fısıldadım toprağa doğru.

“Dua etmişliğim, Tanrı'ya yakarışlığım çoktur. Ama bu benim ilk tapınmamdı Makar Alekseyeviç”

Yargıcı sükük kolunu dikmeden paltosunu giydi, dışarı çıktı. Tipiye dönüşen kara aldırmadan tenha sokaklarda yürüdü. Birden Celile'nin kar yağdığını geceler, sokaklarda yürümemi nasıl istedığını hatırladı. Tabii kendisi, gecenin bu saatinde, kar altında ne işleri olduğunu sorardı karısına. Akla uygun bir cevap alamayınca da yürüyüşten vazgeçer, “Sonra,” derdi, “bir başka gün Celile.”

Hep böyle söylememiş miydi karısına: “Yarın Celile, olmazsa yarın akşamı... Bir hafta sonra...” Öyle ya, yaşamayı hep bir

başka güne erteler gibi yaşamamış mıydı? On yıldır aynı ilçede yargıçlık yapmayı sürdürten ve kırk dört yaşına gelmiş kim vardı kendisinden başka? Daha iyi bir yere, bir ile atanması için sağa sola başvurmaya hiç kalkışmamış, daha doğrusu üşenmişti. Çocuk sahibi olmaya bile üşenmemiş miydi? Aksaklılığın kendisinden geldiğini, çocukluğunda kabakulak geçirdiğini söyleyip –sözüm ona– bir yücegönüllülük gösterisiyle kabahati üstlenip... Neden karısının birkaç kez usul usul uyarmaya çalıştığı gibi doktora görünmemiştir? Belki doğacak çocuklardan da korkmuştu; onların sorumluluklarını üstlenmekten. Hayat, çocuksuz da oluyordu işte. Daha kolay, dertsiz, para sıkıntısı çekmeden.

İlerde Celile, yarın sabah, olmazsa akşam...

Tren yolculukları, deniz kıyısında geçirilecek tatiller, kayın ormanında piknik, geceleri kar altında yürümek için geleceğe güvenmişti hep. Yoo, gelecekle ilgilendiği bile söylenemezdı. Gelecek yalnızca bir bahaneydi; bugünden kaçmak için bahane. Yargıcı ilgilendiren, sevindiren yalnızca geçmişi. Çünkü geçmiş yaşanmış, denenmiş, bitmişti. Gelecekse... korku vericiydi. Sadık Demircioğlu'yla, bu doksanını geçmiş ihtiyarla dostluk kurması belki bu yüzdedi. Onun yanında hep güven duyardı. Doksan yılın kalınlaştığı sıcak bir yorgana sarılmış, sarılmış olarak...

Ama yaşamak, geçmişi düşünmek değildi ki, hiç değildi. Hem Sadık Demircioğlu yaşamış, görmüş geçirmiş bir adamdı. Çocuklarıyla, torunlarıyla, dostlarıyla, kazandığı paranın sağladığı olanaklarla zenginleşen bir ömür sürdürmüştü. Yaşamasını bildiği için geçmişi bir anlam kazanıyordu. Yargıcın nesi vardı güvenecek? İşte karısı bile yoktu artık.

Yirmi gün önce yitirmiştir onu. Duyduğu derin bir acıydı. Daha doğrusu ölümün verdiği acıyi tam anlamıyla, derinliğiyle henüz duymaya başlamadığını biliyordu. Uyuşmuş kalmıştı öylece. Gerçek acayı, asıl acayı uyuşukluğu sona erince duyacaktı. Şimdi ise bir başka şey yitirmiştir; çok daha önemli bir şey: Gi- den yalnızca karısı değildi. Tüm bir hayat, hayatı değerli kılan o coşku, sevinç de uçup gitmişti. Çünkü onlara gerçekten sahip olan yalnızca Celile'ydı.

Ya Celile'nin yaşama sevincini, coşkusunu bölüşmek üzere seçtiği adama ne demeli? Celâl Egeli'den farklı biri miydi sanki? Hiç dostu, kimi kimsesi olmayan, evine kapanıp kitaplarına gömülen Hasan Erden. Evet, iyi bir öğretmen, bilgili bir kişiydi; öylesine zararsızdı ki, iyi bir insan olduğu izlenimini uyandırırdı. Hiç evlenmemişi. Bir zamanlar çok güzel bir kızla nişanlanlığı, ama kızın –nedendir bilinmez– gidip nişanlısının en yakın arkadaşıyla evleniverdiği, bu yüzden Hasan Erden'in kendi isteğiyle başkentten Doğanşehir'e geldiği söylenirdi. Bu olay kimini güldürür, kiminde tuhaf bir acıma duygusu uyandırırırdı. Suçu olsun ya da olmasın, olay, adamcağızı öylesine etkilemişti ki, kadınlara güveni sarsılmıştı. Onu evlendirmek için yapılan tüm girişimler sonucuz kalıyordu bu yüzden. Kadın düşmanı olamayacak kadar sessiz, edilgin, ama geçmişindeki o tek olayı unutamayacak kadar inatçıydı. Böyle düşünüyordu yargıç. Ama işte Celile'de isteyerek ya da istemeyerek güçlü, zorlu duygular uyandırmayı başarmıştı. Yoksun kalınca, kadıncağızı, intihara kadar götüren amansız duygular...

Nasıl başarmıştı?

Hayır, başaramamıştı. Başaran o değildi. Tam tersine Hasan Erden'e, bir kuklaya can verir gibi olağanüstü nitelikler yakışırın Celile'ydı.

Celile'yi artık karısı olarak düşünmediğini fark etti bir an. Şimdi Celile tek başına, kendisinden, herkeslerden ayrı bir varlık kazanmıştı. Ölerek, kendi ölümünü kendisi seçerek... Kimse-lerin ulaşamayacağı bir yerdeydi o. Belki de hep öyle uzaklarda, yükseklerde yaşayıp durmuştu da başkaları fark edememişti. Başkaları... en çok da kendisi.

"Bu kadar acıyı çekmek için ne yaptım ben Tanrım?" dedi gözlerinden yaşlar süzülerek. "Haksızlık bu. Bu kadar acayı hak etmedim. Karımı sevdim ben. Ona hep iyi davrandım. Bazı şeylerleri anlamadım, olabilir. Bu dünyada kim bir başkasını anlayabiliyor ki? Sonra tembelim, evet. Çalışkan bir yargıçım ama tembel, üşengeç bir adamım. Ne yapayım, huyum bu. Celile'ye hiç kötü söz söyledim mi? Hiç incittim mi onu? Parasız bıraktım mı? Ona 'orospu' dedim mi? Yere itip düşürdüm mü? Yani

o adamın yaptıklarını yaptım mı? Karımı o korkunç çaresizliği içinde tren istasyonuna ben yollamadım. O yolladı. O adam. Acaba şimdi yaptığı kötülüğü biliyor mu? Farkında mı? Bilmesi gerek. Bilmeli. Cezasını çekmeli. Eğer acı duymayı beceremeyeceğim tabii."

Yoksa herkesin sandığı gibi zavallı bir budala, bir kukla değil miydi Hasan Erden? Her şeyi bir başka gözle, kendine özgü bir duyarlıkla algılayan Celile, Hasan beyde kimsenin göremediklerini mi görmüştü?

Makar Alekseyeviç... Her kimse... Tutkuyla bağlanılacak iyi bir adamdı da, ona benzediği için Hasan Erden'e bu adı vermişti belki. Adı neydi o kitabın? Bulup okumalı. Yok, okuyup ne olacak? Neye yarar bundan sonra?

Gene de bağışlanmaz bir suç işlemişi Hasan bey. Tıpkı kendisi gibi. Bu yüzden o da acı çekmeliydi.

Bir arabaya atlayıp eve döndü. Şoföre beklemesini söyledi. Hızlı adımlarla merdivenleri çıkış kapıyı açtı. Mektupları –hala okumadıklarıyla birlikte– alıp arabaya bindi. Şoföre, Hasan Erden'in evinin adresini verdi.

1984

ARJANTİN TANGOLARI

1992

“... Yalnızca uykudayken yaşadığımızı anlayabiliyoruz. Yalnız orada, o yaşayan ölümde karşılaşabiliyoruz kendimizle, ta uzaklardaki yeryüzüyle, Tanrı ve azizleriyle, atalarımızın adıyla, uzak anların tözüyle; yalnızca orada, yüzyıllar bir anda elle tutulur atomuna dönüşüyor.”

Krizantemler

İnsanlarının dilinden anlamadığı bu yabancı kentte, otel odasına sığınmanın en geçerli çare olduğunu düşünüyordu genç kız. Aslında şimdije deEGIN çaresizlik ve sığınma duygusuna bilinçli olarak hiç kapılmamış bulunduğu düşününecek kadar da gencti. Yüreği bir mücevher kutusu gibiydi; kıscık ömrü boyunca mücevher kutusu filan görmemiş olsa bile. İyi eğitilmişti. Yakınlarından hiçbirini ölüm döşeğinde görmemişti ki, en azından doğanın amansızlığı karşısında irkilsin; bu amansızlığa da yüreğini sertleştirerek dayanmaya kalkıssın... Belki de bu yeni bir deneyimdi. Ve iyi eğitilmiş her genç gibi her türden deneyimi değerlendirmenin görevi olduğunu düşünüyordu.

Önünde bavulu taşıyan çocukla merdivenleri çıkarken böyle düşünüyordu. Üstelik ona elindeki az parayla kalabileceği, geceyi geçirebileceği bir otel bulmuşlardı. Buna da sevinmesi gerekiirdi. Ne var ki, odada yalnız kalınca sevinmek için pek fazla olanağı bulunmadığını kabullenmek zorunda kaldı. Kendisine sunulan oda anlatımsız bir akşamüstüünü, tedirgin bir geceyi rahatça geçirebileceği iç açıcı bir sığnak olmaktan çok uzaktı; odadan çok bir koridora benziyordu. Belki de upuzun bir koridor, rastgele bir yerinden kesilerek oda biçimine sokulmuştu. Aslında bir ucu kapalı (her zaman açılabilcek kapıyı unutmazsak eğer), öteki yanı nereye ulaştığı bilinmeyen kapı-kara bir boşluktu. Lavabonun üzerinde yanan ampulün ışığı (tavandaki ampul yanmıyordu; ya bozuktu ya da komi açmayı unutmuştu) kapının karşısındaki duvarı (böyle bir duvar varsa

eğer) pek aydınlatmıyor; yatağın ötesinde bulanık bir boşluk görünüyordu. Yatak, odanın enini tümüyle kapladığından kızın, orada duvar var mı yok mu diye gidip bakması olanaksız değilse bile oldukça zordu. Çünkü yatağı aşamayacak kadar gücsüzdü. Çok üşüyordu. Kalorifer demirlerini elledi, buz gibiydiler.

Oysa sabahleyin trene binerken bıraktığı kent güneş için-deydi; o da bu ağustos sabahına yaraşır biçimde incecik giyinmişti. Bavulunu açtı. Kalın bir ceket, çorap çıkarttı, giydi. Titremesi geçmişti. Eşyalarını çıkarıp dolaba yerleştirmeyi düşünmedi bile. Yarın sabah erkenden bu odayı bırakacaktı nasıl olsa. Odadan, otelden çıkışacak, kendisini ülkesine götürürecek uçağa binecekti.

Odadan, otelden kurtulmasının hiç de olanaksız, hele uzak bir olasılık olmadığını düşünmek bir başka duygusunu açığa vurdu: Isınmak, sevinmek yetmiyordu elbette; karnı çok açtı. Hem bu Tanrı'nın cezası odada daha fazla kalmak istemiyordu. Açılığını bastırmak, bir şeyler yemek zorundaydı.

Merdivenleri inerken, otelden çıkışken tedirgindi. Dilini bilmediği bu kente bir lokantaya girip yemek ismarlamak düşüncesi bile yıldırcıydı nerdeyse. Garsona ne diyecekti, ne ismarlayacaktı? En önemlisi cebindeki para yetecek miydi?

Otelin bulunduğu arka sokaktan ana caddeye çıkışınca tedirginliği, yabansı duyguları uçup gidiiverdi. Sanki canlı bir sahne oyununun tam göbeğindeydi. Oyuncularla izleyicilerin birbirine girdiği, birbirine karıştığı bir sahne oyunuydu bu. Taşkın, coşkun, kendinden geçmiş bir kalabalık... Belli herkes keyif ehli. Oyuncularla izleyicileri belki ayırt edebilirsiniz: Her an devinim içinde, sağı solu, çalğı araç-gereçlerini coşkudan yumruklayan, her an tetikte, her an bir sporcu ulyanlığında olanlar mutlaka oyunculardı şu yüzünde sinsi anımlarla, yaman çığlıklarla, kapkara kaşlarını oynatarak hep sorgulayan, hep araştıranlar da izleyiciler olabilirler.

Gene de emin olmak kolay değil. Ama genç kızın iyi bildiği bir şey var: İster izleyici olsun, ister oyuncu, yüzünde gül pembe umutlar açan kadınların kolunda daima bir erkek... Erkek umursamaz, serinkanlı, huysuz, örtülü, kıycı olabilir. Bu özeliliklerin hiçbir kollarına girmiş, omuzlarına ya da göğüslerine

yaslanmış kadının gül pembe umudunu bulandırmıyor. Bu coşkun kalabalık, yaşama kurallarının hepsini boşlamış sanki. Sözleri de müziği de unutulmuş, çoktan yitip gitmiş bir şarkının se-line kapılmışlar, akıp gidiyorlar.

Bir tek o yalnız... İnce yazlık giysisi, kalın ceketi, beyaz sandalları ve koyu renk çoraplarıyla rüküş mü rüküş kısacası.

İşte karşısında onikiye sekiz metrelilik bir sinema afişinden Jennifer Jones'un tutkudan gerilmiş yüzü, Gregory Peck'in uzaklara çevrili bakışlarına aldırmadan, güneşli tarlalar, kayalık dağlar, kanyonlar, meşe ormanları muştulayan ucu bucağı belirsiz göğsüne kapanmış... Gregory Peck'in gözü uzaklarda ama kolu kızın belini sıkıca sarmış ya... Jennifer Jones bununla yetiniyor.

Genç kız, aldığı eğitim gereği, bir ahlak duygusundan, bir davranış biçiminden öte, kişiliğine damgasını vuran kendi kendine duyduğu saygıyı da boşlayıverdi.

Vitrinlere bakiyordu yürüken. Bir çiçekçinin vitrini dikkatini çekti. Çok çok güzel düzenlenmiş bir vitrindi bu. En çok da bir çocuk kafası büyülüüğündeki krizantemler dikkati çekiyordu. Ağustos ayında krizantem... Daha neler! Keşke dükkân açık olsaydı diye geçirdi aklından. Açığını filan unutup krizantem alabilir, bu deliliği yapabilirdi. Ne yazık, delilik yapmak için o kadar az fırsat geçiyordu ki eline. Avrupa kentlerini dolaşırken bile delilik yapacak zamanı olmamıştı hiç. Öylesine uslu akıllı bir kız olarak büyütülmüştü. Belki de bu yüzdedi.

Tam o sırada çoktan kapanmış gibi görünen dükkânın kapısı açıldı. Fraklı bir adam çıktı dışarı. Başında silindir şapkasıyla. Elinde üç tane beyaz krizantem tutuyordu. Krizantemleri kızı uzattı; daha doğrusu eline tutuşturdu. Hemen ardından acelesi varmış gibi uzaklaştı, kalabaklığa karışıp gözden kayboldu.

Kız olanı biteni pek yadırgamadı. Sanki böyle bir şeyin olmasına çok tandır bekliyordu. Çok tandır... Ne zamandan beri mi? Belki otelin merdivenlerinden inerken... Belki Avrupa'ya yolcu luğa çıktığı sırada... Belki de çok eskiden... Hani o.. Kim bilir?

Elinde çiçeklerle yürüdü. Mutluydu. Çok mutluydu. Çok tandır olması gereken bir şeyin sonunda gerçekleşmesinden

ötürü rahatlamış gibiymi; bu yüzden mutluydu, heyecanlıydı da... Hem de nasıl!

Büfemsi bir yerin önünden geçtiğini fark etmedi önce. Sonra geri döndü. Önü tamamen açık, bu yüzden pek davetkâr, aydınlichkeit, üstelik müsterisiz bir yerdi burası. Cebindeki parayla karnını doyurması mümkün görünen bir yer.

“İki sandviç, bir de kahve” dedi tezgâhin arkasında duran beyaz ceketli adama, bu iki sözcüğün her dilde nasıl olsa anlaşılıcagından emin olarak. Ama adam hiçbir şey anlamadan yüzüne baktı. Bu kez parmaklarıyla iki ve bir işaretlerini yaparak dileğini tekrarladı. Adam çaresizlik içinde başını salladı. Tam o sırada yanlarında bir ses, anlamadığı dilde bir şeyler söyledi.

Bu, o aynı adamdı; fraklı, silindir şapkalı, hatta sırtında şimdî fark ettiği kısa pelerin olan adam. Uzun boyluydu, çok zayıftı. Kemikli bir yüzü, cukura kaçmış iri siyah gözleri vardı. Bu çok iri belki de anlamlı siyah gözler yazık ki ona herhangi bir başkalık katmıyordu. Gene de adamın nereden geldiği bilinmeyen, anlaşılmayan tuhaf bir çekiciliği vardı. Çekiciliğin de ötesinde bir şey belki... Anlaşılmaz bir büy়...

Ne var ki kız, kurtulamayacağını sezdiği bu büyüye tam kendini kaptıracakken bir başka şey oldu. Tezgâhin arkasındaki beyaz ceketli adam, küçük bir kapayı açıp mutfağa girmiştir. Kapının açılıp kapandığı kısa süre içinde küçük dükkânı, Strauss'un melodileri dolduruvermişti. Bunalmayan güneş, biktirmayan ışık, acitmayan renkler... Kimselerde acı, öfke, sıkıntı, umutsuzluk uyandırmadan sürüp giden tatlı miriltiller... Yabancı bir kentmiş, bugün uçakta yer bulunamamış, parasızlıkmiş, soğukmuş hadi canım sen de! Kim, kimmiş, hani yabancılardı? İyi bakılmış İngiliz çimleri uzayıp gidiyor, laleler hafif esintide sallanıyor... Orman ağaçlarının upuzun gövdelerini kesen ışıktan yollar...

Kapı bütün bunların üzerine kapandı sanki. Adamın, kizda uyandırdığı anlatılamaz, en kötüsü tanımsız büyü kaldı tek. Dirseklerini büyük bir umursamazlıkla tezgâha, kızın tam yanına dayamıştı. Hayır, kolları kiza değildiyordu. Kızı dokunmak için çaba gösterdiği filan yoktu adamın. En kötüsü de buydu galiba. Umursamazlığı... Üstelik yanında hiç kimse yok-

muş gibi duruyor, gözlerini aç olan kendisiymiş gibi garsonun çıkacağı kapıdan ayırmıyordu.

Garson az sonra geldi ve kızın önüne biri peynirli, öteki salamlı iki sandviçle bir fincan kahve koydu. O içeri girerken Strauss gene duyuldu. Yağmurun islattığı çayırlık, kokusunu bıraktı. Laleler sallandılar. Üveyikler hep birlikte masmavi göge doğru havalandılar. Her şey öylesine güzeldi ki, kız ağlayabilirdi. Gene de tuttu kendini. Fraklı adam ne derdi sonra? Aman aman çok ayıp olabilirdi.

Kahve mis gibi kokuyordu. Sandviçler özenle hazırlanmıştı. Ama kız hiçbirine el sürmedi. Sanki o anda açlığını gidermeyi düşünürse adama, fraklı adama çok ayıp olacaktı.

"Bunları bırakın," dedi adam. "Benim de karnım aç. Güzel bir şeyler yiyeлим. Soylu yiyecekler: Karides kokteyli, fırında alabalık, bildircin, kuşkonmaz... Ve tabii şampanya."

O sırada garson gene mutfağa girdiğinde gene Strauss duymuştu. Bu kez koyu yeşil çimeler üzerine kurulmuş bir sofra, içinde şampanyaların soğutulduğu gümüşten buz kovaları gördü kız. Tüm dünya nimetlerine evet demeğe hazır bir gülüşle baktı adama ve oturduğu yüksek tabureden indi.

Adamı tanımiyordu. Sokaklarda frakla, pelerinle dolaşan, en olmadık zamanlarda karşısına çıkan bir adama ne kadar güvenebilirdi ki... Üstelik keskin bir traş losyonu gibi çevresine saçtığı o yoğun çekiciliğe ne demeliydi? Kendine güvenen arısının biriydi belki. Aklına eseni yapıyor, işte kendisi de hiçbir şeye karşı çıkmıyordu. Ama bütün bunlarda ne gibi bir kötülük olabilirdi ki? Hem kız kendine, kişiliğine, kişiliğinin bir bölümünü oluşturan saygınlık duygusuna, aldığı eğitime güveniyordu. Kimse ona kötü bir şey yapamazdı, yaptırtamazdı. Zamanında "dur" demesini bilecek biçimde yetiştirmiştir. Bu böyledi. Şaşmadı. Hem şu koskoca Avrupa yolculuğu süresince bir tek se-rüven bile yaşamamıştı. Hep yapılması gerekenler, görevler, çalışmalar... Bir tek serüvenin ne zararı olabilirdi?

O çılgin kalabalığa karışıverdiler... Adamın pelerini insanın yüreğini ağzına getirecek bir coşkunlukla sağa sola savrulup duruyordu. Birden o çılgin kalabalığa şöyle bağırmak istedti kız:

"Görüyorsunuz işte, artık yalnız değilim; benim de yanında bir erkek var."

Ve bütün öteki kadınlar gibi erkeğin koluna girerek, göğsüne yaslanarak onu tüm dünyaya bildirmek istediler. Ne var ki, tam o sırada adam elini tuttu. Tanrıım, ne güçlü bir el bu böyle; zayıflığından hiç umulmaz ama öyle işte. Güçlü, sağlam, ürkütücü... Parmak uçları birbirine dokunuyor. Boğuk bir kahkaha atıyor kız. Sonra gene "hayır," diyor içinden, "Hayır, bunun hiç bir zararı olamaz."

Kocaman bir yapının döner kapısından içeri girdiler. Siyah-beyaz fayans döşeli koskoca ve bomboş bir salondaydalar. Salonu çevreleyen kapılardan çok süslü, çok boyalı kadınlar çıktıyoırlardı. Yüzlerine, kollarına, göğüslerine, daha doğrusu bedenlerinin açıkta kalan yerlerine öyle çok pembe pudra sürmüştür ki, bez bebeklere benzemişlerdi. Kızlardan biri nedense öfkeyle onlara yaklaştı. Bir şeyler söylemek ister gibiydi. Girişteki camlı bölümde oturan üniformalı bir görevli, önündeki tabloda bulunan düğmelerden birine bastı. Kadının kızılı boyalı saçlarının arasından çıkan lastik eldiven parçası gibi bir şey kıvrılıp kafasını sotktı. Kadın oraciğa yiğiliverdi. Ölmüştü besbelli.

"Bir şey yok," dedi fraklı adam ilgisizce. "Gidelim."

Adam, kristal kadehlere pembe şampanya dolduruyor, "Biraz daha için, iyi gelir," diyordu.

Kız, şampanyasından büyükçe bir yudum aldı. Hiç değilse rüküş, acınlası kılığından utanmıyordu artık. Kocaman bir lokantadaydalar. Daha doğrusu lokantanın balkonunun loca gibi ayrılmış bir bölümünde. Aşağıda herkes çılgınlar gibi eğleniyor, dans ediyordu. Konfetiler, serpentinler yağıyordu. Filmlerde gördüğü yılbaşı eğlentilerinden birindeydiler besbelli. Ama kız artık eğlenmiyordu. Kılığının ne kadar kötü olduğunu unutmak için arada şampanya içiyordu yalnızca.

"Uykunuz geldi sanırım" dedi adam. "Sizi otelinize bırakıyorum."

Otele geldiklerinde nedense iyi geceleyerek çekip gitmedi de kızla birlikte merdivenlere doğru yürüdü. Gece bekçisi ne düşünecek, diye aklından geçirdi kız. Fraklı adam elindeki

anahtarla kapıyı açtı. İçeri girdikten sonra kapıyı yeniden kilitledi.

"Ne yapıyorsunuz?" dedi kız. "Kapıyı kilitlerseniz, sonra nasıl dışarı çıkarsınız?"

Adam, odanın sonundaki dipsiz karanlığı göstererek, "oradan" dedi, "oradan giderim."

Kız, adamın bir duvari eksik bir odada kaldığını, kısacası ona ancak böyle bir odayı yakıştırıldıklarını anlamasına üzülmüştü. Bu yüzden kendisini küçümseyebilirdi pekâlâ. Bunca olandan sonra da küçümsemek elbette incitirdi onu.

Adam krizantemleri kristal bir vazoya koyarak kızın başucuna getirdi. Oda çiçekçi dükkânları, daha doğrusu kasım ayında hazırlanan çelenkler gibi koktu birden.

Fraklı adam çiçekleri bıraktıktan sonra, soyunup yatağa girmiş olan kızın üzerine doğru eğildi.

"Hayır" diye bağırdı kız. "Hayır, ben ölmek istemiyorum."

Ne tuhaf, olanca gücüyle bağırmıştı ama hiç sesi çıkmamıştı.

1982

Mor Hikâye

N. için

1.

İncecik bedenini, ağır bir yük gibi taşıdığını, küçük, çevik ayakları bilmiyordu anlaşılan. Öyle, sessizce koşuyor, bir yaban hayvanının içgüdüsüyle sağı solu, gölgeleri kolluyordu. Korkusunu biraz olsun bastrabilmek için, önü sıra kaçışan çöl hayvanları, yuvalarına doğru kanat cirpan kuşlar düşledi. Karanlığın insafsız yüreğini yumuşatmak için de batı yakasına, günbatımının kızıllığını yaydı. Ceylan sürüleri, boz renklerini karaya dönüştürerek görkemle geçip gittiler.

Genç kadın yüreklandı. Giriş kapısından sessizce süzülüp geçti; nöbetçiye yakalanmadı.

Sonra az ilerdeki otobüs durağına koştu. Artık sağı solu, gölgeleri, ışıkları kollamasına gerek yoktu. Özgürdü. Gene de yüreğinden kopan sevinç çığlığını, avuçlarıyla bastırdı. Durakta —ne şans ama!— bir otobüs durmaktadır. Hemen içeri girdi. Sürücüden başka kimsecikler yoktu otobüste.

“Biletim yok,” dedi özür dileyerek.

“Fark etmez,” dedi sürücü.

Genç kadın, teşekkür ederek kapının hemen yanındaki yere oturdu. Sürücü kapıları kapattı, otobüs yola koyuldu.

Genç kadın, oturduğu yerden, sürücünün kalın, yapılı sırtını, geniş omuzlarını gördü; nedense içine tatlı bir güven duygusu yayıldı.

“Hastanız nasıl?” diye sordu sürücü.

“Efendim?”

“Refakatçi olduğunuzu sanmıştım da... Sizi hastanenin kapısından çıkarken görünce...”

“Oda çok kalabalıktı, ben de bu yüzden...”

“Nasıl yani? Bu saatte mi?”

“Matruşkaları bilir misiniz? Hani şu Rus bebekleri. İç içedirler. Birini açarsınız, içinden bir başkası çıkar. Onun içinden bir başkası... Ninočka, Anuška, Petruška, Mašenka... Hepsi bütün odayı dolduruverdiler, o küçük hastane odasını... Aslında şöyle bir şey: Onların hepsi bendlim. Bilmem anlatabiliyor muymum?”

“Yabancı adlar kafamı karıştırır hep. Ama zararı yok, siz gene de anlatın.”

“Giysilerini mora boyadım. Hepsi ben olduğuma göre giyilerimin rengini seçmek hakkım değil mi?”

“...”

“Matruška'yı hercai moruna, Ninočka'yı kardelen moruna, Anuška'yı mürdüm moruna, Petruška'yı leylak moruna boyadım. Ama Mašenka'yı açmadım.”

“Neden?”

“Çünkü içinden başka bebek çıkmayabilirdi. O zaman ben... ben yok olurdum. Belki yok olmam o kadar önemli değildir, gene de korktum işte.”

Otogörüs işiksiz yollarda hızla ilerliyordu.

“Nereye gidiyoruz?” diye sordu genç kadın. “Duraklarda da durmuyorsunuz.”

“Duraklarda yolcu yok ki. Gecenin çok ilerlemiş bir saati. Bu son otobüs. Bu seferi genellikle yolcusuz yaparım ben. Bu gece siz bindiniz her nasılsa. Vakit böyle geç olunca da hanıme fendi, sizi evinize bırakayım, dedim.”

“Evimi nerden biliyorsunuz?”

“Diyelim ki, o açmadığınız bebeğin içindekiyim ben. Bu kez bir erkek olması şaşırtır mıydı sizi? Ama beni mora boyaya-

mazsınız. Sürücüyüm ben. Bu giysiyle işbaşı yapmak zorundayım."

"Evimin yolu değil ki burası... Beni nereye götürüyorsunuz?"

"Nereye isterseniz oraya. Yeter ki, bir kıyıçık olsun."

2.

Kıyı yok. Çünkü ben kıyıları hiç sevmedim, ufuk çizgilerini sevmedim. Ufka, kıyılara, bir ağacın köklerine, birtakım törenlere, başlangıçın, bitiş anlamına geldiği hiçbir şeye bakmayı sevmedim.

Ben ürkek, küçük, aptal tavşan (kocam, beni neden hep "tavşanım" diye sever ki) ölüm dendi mi donakalırdım.

Renklerden moru sevdim, Alice Walker'a özendiğimden değil. En güzel hercailerin, kır menekşelerinin, leylakların mor olduğunu bildim bileli sevdim moru. Mor bir giysi edinecek param olmadı. Morların en görkemlisini giyinip salınmalıydım çünkü; mora görkem yaraşır. Ama gözkapaklarımı, dudaklarımı mora boyadım. Salı pazarından mor boncuklar, mor rugan pabuçlar aldım. Mor yemeniler bağladım, başıma, boynuma, belime. Yakıştığını söylediler.

Neden mor, diye sordu O, bütün çirkinliği, soğukluğu, anlayıssızlığıyla. Başımıza musallat ettiğimiz herhangi bir budala olan O. Aykırılıklar, ayıksılıklar, türlü fantziler kocamı çeker hep (belki bu yüzden bana olan aşkı sönmedi hiç); işte O (kocam, sözümona yoksullğun acısını türküleştirdiğini sandığı bu adama sanki tutkundu), bana bunları söyledi.

Moru seviyorum, dedim başkaldırır gibi.

Nedenini açıkla, diye buyurdu *Üstat Açıeken*.

Acıların ama her türden acının varlığını sezinleyip hiçbir zaman duymamak, duyamamak gibi bir ayrıcalığı vardı (sanki beyindeki acıyi algılama noktası bir operasyonla susturulmuştu); bir de yaşı: Elli mi, altmış mı, fark etmez; biz öyle genç ve öyle güzeldik ki, bizim için o, yüz yanında bir iskelet döküntüsü olabilirdi ancak.

Kocam da, nedenini açıkla, diye buyurdu.
Çok uğraştım, o *Açıçekme Sürgünü Bozuntusu* istedi diye değil, kocam için, sevdiğim adam için. Ama açıklayamadım.
Acının büyüsü, onları dar bir odaya kilitliyor.
Ben kilitlenmek istemiyordum.
Açın bütün kapıları, duvarları yıkın, sizi kuşatacaksa bir gökkuşağı kuşatsın! Yemyeşil tepelerde türküler söyleyin, özgürlük türküler!... Eğer özgürlük üzerine hiçbir türkü söylemeyecekse... eğer özgürlük çayırları aşamazsa... o zaman, işte o zaman!...

“Bana bir içki koy” dedim kocama, “içinde mor üzüm taneleri de olsun.”

“İçkimiz yok, biliyorsun.”

“Git, al öyleyse. Bugün benim doğum günüm. Gerçi sen unuttun ama olsun. Bugün benim doğum günüm. Bugün ben doğdum, ben. Adım ne olursa olsun, ben kim olursam olayım, bugün dünyaya geldim. Hem onurla taşıyacağım bir adım da var: Neylan adında biriyim ben, Neylan adında bir kadınım. Sosyalıma boşver. Paran yoksa, git hesaba yazdır, yeterince içki al bana. Sonra balık yumurtası, rokfor peyniri, karides de istiyorum. Mor renkli bir giysi de al, ipektken olsun. İpekli bir giysiyi hak ettim ben. Ben bir insan olarak, bir kadın, güzel bir kadın, donanımlı bir kadın olarak, o, dünyada eş benzeri olmayan mor ipekli giysiyi hak ettim.”

Kocam süklüm püklüm çıktı kapıdan. Ne kadar şaşırdım. Benim gibi karısı olan bir erkek süklüm püklüm olmamalı. Hayır, bir özelligim olup olmaması konusunu tartışmıyorum. Her kadın özel olmalı, her insan, her erkek özel olmalı. İki şişe içkiyi, yılda bir, güzel bir giysiyi, gönlünün çektığı bir giysiyi hak etmeli.

Uçuşan düşleri, kahramanca kazanılmış rütbeleri ve hayatın birdenbire anlaşılıvermiş duygularını, düşüncelerini patlamalarını kasattetmiyoruz. Çok yalın ve önemsiz şeyler istiyoruz. Giysim ipek değil, bez de olabilir; yeter ki moru gönül çelen cinsten olsun, benim gönlümü çelen cinsten. Çünkü başkalarının gönlünü çelmek gibi bir kaygım yok, olmadı hiç.

O geldi ve moru sordu. O geldi ve ölümü sordu. Ölüm nerede, dedi, ölüm var mıdır senin yanında? Öyle gençsin ki...

Ölümü düşünmeyecek bir yaşta olduğum için suçluydum. O, hasta ve ölüme yakın yaşta olduğu için dokunulmazlığından yararlanıyordu. Ölüm, dedi hiç susmadan, ölüm... ölüm.. ölüm...

Bana yaşamdan söz edecek olan sen nerelerdeydin o saatlerde? Neredeydin, neredeydin, neredeydin?

Moru en çok istediğim bir gündü. Gri eteğimin üzerine kara bir kazak giydim. Boy numa ucuz mor boncuklarımı, mor yemenimi doladım. Mor rugan pabuçlarımı giydim (onarımcıdan yeni almıştım). Göz kapaklarına morlar çektim. Ve bir kucak mor patla sana geldim. Dudaklarımı öptün, ellerini saçılımda gezdirdin. Güzelsin, dedin, çılgin seni, ne kadar da güzelsin! Ben yalnızca güldüm.

Getirdiğim çiçekleri cam bir vazoya koydun. Çiçekler, sapları suya değer değil soluverdiler, öldüler. Dilim tutuldu, senin de... Sonra hiç konuşmadık.

İkimiz de mor çiçeklerin ölümünde, benim ölümümü gör müştük čunkü.

Sen elbette istemezdin ama ben de ölüp gitmeyi hiç istemezdim doğrusu, bu yazgıyı istemezdim. O günden sonra ölümüm bir yazgı oldu benim için.

Kocam içkilerle gelmişti; ama mor ipekli giysiyi alamamıştı, čunkü parası yoktu. (Annesinden ödünç alamaz mıydı? Öleceğimi bilse alırdı, şimdi ne diye çocuğun günahına girmeli?). Ben zaten mor boncuklarımı takmış, mor yemenimi omuzlarımı atmıştım. Kocam, içkilerimizi yenilemek için mutfağa gitti. Mutfakla balkon arasında bir oda ve bir koridor var, biliyorsun. Yani düşünecek kadar uzun zamanım vardı. Üçüncü kadehi de içmeli miydim? İçki ziyan etmeyi sevmem. Ama ufuk kızardı, belki de tam zamanıdır.

Bir tek şey kafamı kurcalıyor: Daha önce hiç ölmemişim; acaba ölüm soğuk mudur sahiden, karanlık mıdır? Bilmiyorum, göreceğiz.

Terliklerimi çıkarttım. Bir bacağımı balkon parmaklığından aşırıp kenardaki ince çıkıştıya bastım, sonra öteki bacağımı kalındırdım.

Ulaşacağım bir kıyı, varacağım ufuk çizgisi yok artık. Kendi ölüm törenimden başka tören bilmeyeceğim. O da, lütfen, yetenince kısa olsun.

Bir an önce unutun beni. Tek istedigim, bir zamanlar yaşamış olduğumu unutmak. Eğer dostumsanız, yardım edin, bir zamanlar yaşamış olduğumu unutturun bana.

1988

Mektup Yazmak

Apartmanın merdivenlerini çıkarken bir şeyciği yoktu. Hatta hafiften bir şarkık bile mirıldanmak istemişti de sonradan vazgeçmişti; bir duyan olsa onu sarhoş sanabilirdi çünkü. Anahtarı kilide sokup kapıyı açarken de hiçbir şeyi yoktu. Ne oldussa içeri girip kapıyı kapatınca oldu; acı bir pişmanlık yüreğini sıkıştırıverdi. Hemen geri dönüp sokağa çıksa, sevdiği adamın peşinden koşsaydı... Ama sevdiği adam sokakta değildi; arabasiyla çoktan uzaklaşmış olmaliydi. Hem ikisi için de uygun olan bir saatte birbirlerinden ayrılmışlardı. Daha geç kalmaları —erkek için olmasa bile kadın için— yakışık almazdı. Ayrıca yarın telefonlaşacaklardı; canları çok isterse gene buluşabilirlerdi. Kısacası böylesine bir pişmanlık duyması için geçerli hiçbir neden yoktu ortada. Ama işte pişmanlık kadar acı, derin, tatsız bir duyguya adeta içini kavuruyordu.

Evdekiilerin çoktan yatmış olduğunu görüp sevindi. İhtiyarcıkların sevgi dolu yapışkan ilgilerinden, "nasıl, bari eğlenebildin mi?" gibisinden sorularından kurtulmuştu hiç değilse.

Yatağında uzun süre döndü durdu. Sevgilisiyle aralarında yarı kalmış bir durum vardı. Geceyi uzatsalardı, yarımbütünlenecek miydi sanki? Mutluydu, elbette mutluydu. Çünkü seviyordu. Ah, aşk! Sonra seviliyordu da... İşte içi içine sigmıyordu. Gene de tedirgindi. Neden?

Ona, adama söylemesi gereken o kadar çok şey vardı ki!

"Garsona sert davranışın gibime geliyor. Ben bahşiş verdiğim kişilere alçakgonullüce davranışmak isterim. Bahşiş vererek

onları ezmeliğimi göstermek için. Ama şimdi sen diyeceksin ki, kendime mi göstermem önemli, karşimdakine mi? Belki de bu yumuşaklılığın altında düpedüz ezmek hırsının yattığını da söyleyebilirsin. Ama ben pek öyle sanmıyorum. Bir garsonu ezmekle elime ne gelecek? Hem aslında adam benden çok kazanıyor. Garsonlara acidığım filan yok. Beni yanlış anlama lütfen. Senin kararlı, kesin tutumun hoşuma gitmiştir hep. Sen öfkeni belli etmekten çekinmezsin. Kimselere ödüن vermezsin. Ama üstlerine karşı da böyle davranışlı musun? Bak, önemli olan bu işte. Elbette hayatım, bütün bunlar sorun değil. Birbirimizi sevmemiz önemli. Ama ne yapayım, seni tanımak istiyorum. Aramızda gizli hiçbir şey kalmamalı. Çünkü seni tanıtmaktan ürkmüyorum. Biliyorum, iyi bir insansın. Üstelik ilerde bana aykırı gelebilecek yanlarınıyla karşılaşsam bile..."

Yerinden kalktı, küçük yazı masasının başına oturdu. Masa lambasını yaktı, kalemi, kâğıdı önüne koydu. Yüzünde önemli bir soruna çözüm yolu bulmuş olmanın sevinci vardı. Ne var ki, kalemi tutan parmakları titriyordu. Sevgilisiyle arasında bilmediği bir kişi duruyordu sanki ve tüm arsızlığıyla girmek üzereydi.

"Ne kargaşa! Ne kargaşa!" diye başladı. Durdu. Kaleminin sapını dışledi. Aslında böyle bir şey yazacağımı ummuyordu. Hayatı boyunca *kargaşa'yı* düşündüğü olmamıştı ki! Hiç değilse birbirlerini sevdiklerini anladıkları gün, böyle bir şey varsa bile sona ermemiş miydi? "Her şey sakın, düzgün, yerli yerinde artık" dememiş miydi sevgilisine?

Mektubunu sürdürdü:

"İçimdeki istege ne karşılık verilmesi gerektiğini bilmiyorum. Oysa senin yanında isteklerim bile sessizliğe gömülmüyor. Ne kargaşa! Ne kargaşa! Sen bir cevap misin şimdi? Sanki hayatın karşısında durdum ve ona bir büyük soru sordum. Hayat yaşama seni çıkardı. Senin sorunun yanıtı da ben miyim?"

Bu, ne kadar sürer dersin?

Herkesin aldığı bir cevap olmuştur belki ama kimse yetinmemiştir. Yetinmesini bilmemiştir. Bunun böyle olduğunu iyi biliyorum. Hem de çok iyi biliyorum...

Lokantanın eşini atlarken (zemin, kapıdan girerken ansi-

zin alçalıveriyordu) parmaklarının ucunu tutuşun var ya hanı, unutamıyorum. belkemiğim sizliyor bir noktada, şu anda anim-sarken bile. Oysa elimi tutmuşluğun çok olmuştur; elimi tut-müşüğün, okşamışlığın, canımı acıtana dek sıkışın... Ama bu öyle ansızın oluvermişti ki. Koruyuculuğu, sevecenliği de eksik değildi. Kapının iki yanında beliren garsonlara aldırmayıp yü-züne baktım ve güldüm. Sense "dikkat etmelisin!" dedin biraz sert. İçimdeki kargaşa büyülüyordu. Ve sen bilmiyordun."

Yarım saat kadar yazdı. Sık sık kargaşa sözcüğünü kullandı. Ama mektubu ertesi gün de, daha ertesi gün de sevgilisine vermedi. Üçüncü günün gecesi, annesinin eline geçmesinden korkarak yırttı, mavi farla lekelenmiş bir kâğıt mendile sarıp çöpe attı. Yatmadan önce bir başka mektup yazdı:

"Başlangıç bu. Bir başlangıç... Araban (bizim arabamız) binlerce stop lambasının kırmızı böceklerinin ardından kayıp giderken, başlangıç, diyordum içimden, başlangıç! Evrenin çağrısına çağrılıyız. Bilinmeyene doğru yepyeni bir adım atacağız. Bilinmeyen bizim olacak. Her şeyin başlangıcı bizim olacak. Beyazlarını, yeşillerini, morlarını, pembelerini yayan çiçekler, sarılarını yayan çiçekler... maviliğini yayan gök, laciverdini yayan deniz... yıldızlarını yayan yıldızlar... Ve biz ikimiz, sevincimiz alını yayan ikimiz..."

Böyle başladı her şey. Senin sevdiğin şarkıları seviyorum. Benim sevdiğim şiirleri biliyorsun. Geleceğin önünde el eleyiz. Birlikte.

Ak çarşafların üzerinde gövdelerimiz ne güzeldi! Sen daha esmerdin. Ben biraz soluktum, gölgen gibiydim. Solgunluğumu sevdiğini söyledin. Bu ilkiydi. Başlangıçı.

Solgunumdum, sessizdim, işveliydim, umursamazdım, atılıgandım; değişkendim hep. Sen esmer, inatçı, hırslıydın. Hep ayniydın. Sırası geldiğinde sevecendin ama.

Durgun bir göl yüzünde gibiydim, ıslak çimenler üzerinde gibiydim, Yaprakları dışlemek, çimenleri ısrırmak, korkuları yenmek istiyordum. Bu bir başlangıçı.

Şimdi üzgünüm, ağızma kadar duyguya doluyum.

Bu bir başlangıç... Ama akıntı durdu. Kayalarla çevrili derin bir ırmak vadisindeyim. Irmak durdu. Akmiyor.

Şimdi korkunç aldırılmazlığımla baş başayım. Yeryüzü beni ilgilendirmiyor. İnsanlar beni ilgilendirmiyor. Bir savaş çakabilir, kiyamet kopabilir. Durgun irmak vadisinde bekliyorum. Çalkantıyı, bizim çalkantımızı, başlangıçın süresiz çalkantısını, o korkunç başdönmesini bekliyorum."

— Durgunsun, dedi adam.

— Neden konuşmuyorsun?

— Konuşuyorum ya... Hem gevezeliğimden pek hoşlanmıyorum saniyordum.

— Kim, ben mi? Saçma! Belki kimi olayları abarttığını söylemişimdir. Olaylar, insanlar seni fazla etkiliyor. Bunu demek istemişimdir.

— Hayır, seni rahatsız eden etkilenmem değil. Bu etkiyi sözlere dökmem... Yüzlerce sözcük, gereğinden fazla sözcük kullanarak anlatmam.

— Bunu da nereden çıkardın?

Kadının bardağına bira koydu. Kendi tabağındaki etten bir parça kesip ağızına attı. Lokmasını yuttuktan sonra,

— Masaya oturduğumuzda canlıydın, dedi.

— Sana martini hazırlamamı isterken de... Hatta etleri kızartırken, salata yaparken şarkı bile söylüyordun. Yoksa martiniyi beğenmedin mi?

— Beğendim. Beğenmez olur muyum hiç? Üstelik keyfim yerinde.

— Ama konuşmuyorsun.

— Seni seviyorum.

Adam uzandı, kadının ensesini tuttu, parmaklarını saçlarının arasına geçirdi. Sonra eğilip öptü.

"Güvensizlik, güvensizlik..." diye yazıyordu kadın bir başka gece. "Serap'ın daktiloda koşuşan parmaklarına bakıyorum. Müge'nin satıcıya istediği çorabın rengini söyleyken sesinin tonuna... Komşu kadının bahçedeki çocuklarına 'hadi eve' deyişine... Ne kadar da güven içinde hepsi. Çünkü değişimelerden korkmuyorlar. Herhangi bir beklenmeyene (olağan bir değişme, kötü bir beklenmeyendir hep; benim için öyledir.) karşı bu bağışıklığı nasıl kazanmış olabilirler? Çok mu acı çektiler; savaştılar mı yoksa? Hiç sanmıyorum. Benden farkları ne? Ama işte ben

yavaşça yürüyorum aralarında. Yere sağlam basmayan ayaklarla. Ve herkes biliyor bunu. Yüzünden okuyorlar. Kapı açılıyor, güvensizlik doluyor içeri. İnsanlar güvensizliğimi pekiştirmeye. Bu yüzden gülerek bakıyorum yüzlerine. Görmüyorum.

Oysa bir başkası olduğumu biliyorum ben. Çünkü bir erkeği seviyorum. Onun tarafından seviliyorum. Daha dün birlikteydik. Daha dün kollarının arasındaydım. Daha dün bütün gücüyle içime akmış, bense bir utku çığlığıyla ırmağın seline bırakmıştım kendimi. Ben başkayım. Başkasıyım. Bana karşı bu denli ilgisiz olmamaları gereklidir. Her şeyi bilmeleri, onaylamaları, beni onaylamaları, özendirmeleri gereklidir. Alkışlamaları gereklidir beni. Çünkü âşığım ve seviliyorum.

Pencereyi açıyorum. Karşı apartmanların onlarca ışıklı penceresi... Tuzağa düşürülmemiş kişiler oturuyor oralarda; belirsizlik içinde boğulmamış olanlar. Mermer sütunların ardından yosunlu havuzları, anızlı kırmızı toprakları özlemiyorum. Uygun devinimlerle kımıldıyorlar, geriniyorlar. Biraz sonra uykuya bırakacaklar kendilerini. Beklenmeye karşı bağışıklı olan onlar... Ve sen... Şimdi uyuyorsun. Uykuların en güvenlisini. Güvensiz olan bana güvenerek. Bana güven vermeyen hayatı güvenerek... Güven içinde olduğunu düşünmeyecek kadar güvenli, bağışıklı, erinçli olan sen..."

— Yemek pişirmesini öğrenmen uzun sürmedi, dedi adam.
Artık kendi evlerindeydi. Evliliklerinin evinde.
— Uzun zaman mı alacak sanıydun?
— Bana geldikçe yaptığı yemekleri düşünüyorum da.
Kızmış gibi göründü kadın.
— Demek bana durmadan yalan söyledin. Yemeklerimi beğendiğini söyleken yalan söyledin.

— Elimden başka ne gelirdi ki?
— Şimdi doğru söyleyip söylemediğini nereden bileyecim?
— Ufak bir eleştiride bulunursam, hiç de yüzüne gülmediğimi anlarsın: Dün akşamki et biraz daha fırında kalmalıydı.

Birden telaşlandı kadın.

— Ama iyi pişmişti, dedi kendini savunarak.
— Arkadaşların da çok beğendiler.
— Arkadaşlarımız demek istiyorsun. Sonra, et, suyunu ta-

mamen çekmeliydi. Ancak bıçakla incecik dilimler kesilebilecek kadar kuru olmalıydı.

— Nereden biliyorsun bütün bunları?

— Annemin fırında pişirdiği etler öyle olurdu da... Biliyor musun, annem mükemmel bir aşçıydı.

— Bir dahaki sefere etti istedığın gibi yapmaya çalışırım.

Kadın bulaşıkları yıkarken, adam yatağa uzanıp gazeteyi okudu. Yorucu bir gün geçirmiştir. Kadın ortalığı toplayıp yatak odasına girdiğinde adamı elinde gazetesiyile uyunken buldu. Gülümsedi. Gazeteyi yavaşça çekip aldı, katladı ve kaldırdı; sonra hafifçe içini çekti. O sırada adam gözlerini açtı ama uyanmadı, bir şeyler mirıldanıp işığa arkasını döndü.

Kadın geceliğini giydi. Yatağa girecekti ki, uykusunun olmadığını fark etti. Sabahlığını giyip salona geçti. Bir sigara yaktı. Sonra yazı masasının başına geçti, iskemleye oturup mektup yazmaya koyuldu.

Yazdıklarını bitirince tam üç kez baştan sona okudu. Yazdıkları belki pek iç açıcı şeyler değildi öyle; ama nedense yüzü güldürüyordu.

“Ne kadar da saydamım... Günler delip geçiyorlar beni.” cümlelerini bir kez daha okudu. Sonra kâğıdı küçük parçalara ayırarak yırttı, sepete attı.

Salonun ışığını söndürdü, yatak odasına doğru yürüdü. Önemli bir işin üstesinden gelmiş, yapılması gerekeni yapmış gibi rahattı.

1978

Ağ

Güler, önü sıra giden okul müdürüne, müdürün iki adım gerisinde, ellerinde Güler'in bavullarını taşıyarak yürüyen okul hademesine yetişmeye çalışıyordu. Birbirine çok benzeyen eğri büğrü taşlarla döşeli daracık sokaklardan geçmekteydi. Evler geçen yüzyıllardan kalma olmaliydi. Güler, sokağa doğru çıkmaları olan bu evleri seyretmekten belki de pek hoşlanacaktı ama önüne bakmak zorundaydı. On dakika içinde iki kez ayağı burkulmuştu. Ne müdür ne hademe arkalarına bakmak, Güler'in kendilerine yetişip yetişmediğini anlamak gereğini duymuyorlardı anlaşılan. Elindeki küçük çanta, kitap yüklü olduğundan, oldukça ağırdı. Okul müdürünün Güler'in yanında yürümesi ve çantayı elinden alması gerekmez miydi? Ama belki de bu bir sıradüzen sorunuydu. Ya da adamcağızın yabancı bir genç kızla yan yana yürümesi, kasabalıların ahlak görüşleri-ne aykırı düşecekti.

Sokaklarda kimseler görünülmüyordu; kasaba terk edilmişti sanki. Bir kentte duymaya alışığınız gürültülerin hiçbir yoktu. Arada kapı önünde oturan bir-iki çocuğa rastlanıyordu ama onlar da öylece oturuyorlar, bomboş gözlerle bakıyorlardı. Nereye bakıyor olabilirlerdi ki? Kaldırımsız sokağın aşınmış taşlarından başka bir şey yoktu görecekleri. Evler de birbirinin tipkisiydi; karataştan yapılmış yer katları, en az üç metre yüksekliğindeki bahçe duvarları, karşılıklı olarak nerdeyse çatılardan bağlanacak beli büyük birinci, ikinci katlar... Hepsi de yaklaşan düşmana karşı içine kapanmış bir kale görünümündü.

deydiler; dışarıya sır vermiyorlardı. Güler gibi bir yabancı için eski kapı rozetleri, tokmaklar, pencere kepenkleri, süslü demir parmaklıklar ilgi çekici ve güzeldi gerçi; ama çocukların dün-yasına yenilik, renk, sevinç katacak hiçbir yenilik, değişiklik yoktu.

Geçikleri sokaklar güneşe doğru yavaş yavaş yükseliyor, yokuşlara kavuşuyordu. Karanlık bir sokağın dar ağzından, evlerin bittiği en son mahalleler ve hafif eğimli tepeler görünüyor-du. Üzeri yeşil ağaçlar, otlarla kaplı bulunan tepelere bir cezaevi penceresinden bakar gibi baktı Güler ve içini çekti. Ayağı üçün-kü kez burkulunca, "yağmurlar bir başlasın, bu sokaklardan ge-çilmez artık," diye düşündü. Yılların, belki de bir-iki yüzyılın geçmesiyle ortası çökmüş, iyice çukurlaşmış sokaklar, kışın su arkına benzeyecekti mutlaka. "Lastik bir çizme gerekecek," diye geçirdi aklından.

Yarısı çöplük haline gelmiş küçük bir alanı geçtiler. Alanda çocuklar plastik bir topun peşinden koşuyorlardı ama ne oyna-dıkları belli değildi. Çirkin plastik top, uygurlığın tek belirtisiy-di sanki. Önce sevinir gibi oldu Güler; sonra da uzaklarda, çok uzaklarda, unutulan bir dünyanın önemsiz ayrıntılarından biri-ne değgin bu görüntüyü belleğinden silmeye çalıştı.

Uzun bir yokuşu tırmanıp, az önceki dar sokaklara sıralan-nan evlere pek benzemeyen bir yapının önünde durdular. Buradaki evler hiç değilse yirmi-otuz yıl önce yapılmış olmalıyıldılar. Kireç badanalı ve tuğladandılar. Gene kireç badanalı yüksek duvarlar, bahçeleri çevirmekteydi. Müdür, iki kanatlı tahta bir kapının zilini çaldı. Az sonra kapı açıldı. Çiçekler, nar ve def-ne ağaçlarıyla çevrili temiz, düzenli bir avluya girdiler. Kapıyı yaşılı bir kadın açmıştı. Üzerinde pilili bir etek, kısa kollu, ince bir yün kazak vardı. Güler'in kasaba evlerinin pencerelerinden şöyledir bir gördüğü başı örtülü kadınlara benzemiyordu. Kadının bildik, tanındık kılığı, saç biçimini Güler'i rahatlatır gibi olduysa da bu duygusu uzun sürmedi. Konuklarını isteksiz isteksiz karşı-lamıştı kadın; yüzünde kapalı hayat yaşayanlara özgü kuşkulu ve yabancı bir anlatım vardı.

"Buyurun," dedi ancak duyulan bir sesle.

"Size kiracınızı getirdim," dedi müdür, kadının çekingen,

daha doğrusu itici davranışından alınımış benzemeyen neşeli bir kahkaha atarak.

“Buyurun, girin içeri!” dedi kadın, Şimdi daha içtendi.

“Ben girmiyeyim. Okula gideceğim, işlerim var. İşte yeni İngilizce öğretmenimiz Güler hanım. Bu da ev sahibeniz Nebahat hanum, kızım. Daha önce sözünü etmiştim. Nebahat hanım ve eşi Hulusi bey olmasaları sizi yerlestirecek aile yani bulmam olanaksızdı. Allah onlardan razı olsun. Mustafa oğlum, bavulları yukarı çıkariver. Hadi bana eyvallah. Hulusimeye selam.”

“Olmadı ama Müdür bey. Bir kahvemizi içseydiniz.”

“Başka zaman. Alacağım olsun... Hadi kızım, güle güle tur. Nebahat hanım sana analık eder artık. Bir isteğin olursa, çekinme söyle. Hepimiz yardımcı oluruz sana.”

Son anda birden ilgili ve sevecen oluvermişti. Bahçe kapısı kapandıktan sonra hademe, Güler ve Nebahat hanım karşılıklı ayakta durdular bir süre. Güler, bu sıkıntılı durumu kurtarmak için ev sahibesinin yüzüne gülümseyerek baktı ama hiçbir karşılık göremedi. Ne var ki, bakışı kadını harekete geçirmeye yetti.

“Merdivenler surada,” dedi hademeye. “Pabuçlarını kapı önünde çıkarmayı unutma sakın!

Başkaca bir şey söylemeden hademenin arkasından ve Güler'in önünden yürüdü. Güler pabuçlarını çıkarıp çıkarmamak konusunda kararsızdı. Sonunda kadını memnun etmek için çıkarmaya karar verdi. Çoraplarıyla merdivenlerden çıktı. Böyle pabuçsuz yere basarken kendini horlanmış, güvensiz hissediyordu.

Sofada, pencerenin önündeki sedirde mavi çizgili picamışının üzerine kahverengi yelek giymiş, kısa bıyıklı, topluca bir adam oturmaktaydı.

“Hoş geldin kızım,” dedi yerinden kalkmadan. Kadına bakarak daha içtendi davranışları. “Buyur şuraya bakalım. Önce bir dinlen, odana sonra gidersin. Hanım, ben de içерim bir kahve.”

“Benim için zahmet etmeyin,” dedi Güler, çoraplı ayaklarını nereye koyacağını bilemeyeerek. Kendini adeta çıplak hissediyordu. “Müdür beylerde kahve içmiştim ben.”

“Bir tane daha iç. Zararı yok.”

"Ben şimdî geliyorum," dedi Nebahat hanım da.

Sahanlıkta durup aşağıya baktı; hademenin bahçe kapısını kapatıp gittiğinden emin olduktan sonra mutfağa girdi.

Güler, kollarını önce oturduğu kadife kaplı koltuğun kenarlarına dayadı. Bu rahat davranışını, çoraplı ayaklarına ve evin ciddi havasına yakıştıramadığından, ellerini, koltuğun kenarlarından çekip kucağında kucağında kavuşturdu. Oturduğu koltuğun kısa ayakları elvermediğinden, bir türlü koltuğun altına itteleniyip gözlerden gizleyemediği çoraplarıyla birlikte böyle önüne kavuşturduğu elliyle, çaresizliğini daha çok belirtiyordu ama bu durumuna da aldırmıyordu. Öyle olmak, çaresiz, zavallı, acı-nacak bir genç kız, gurbete itilmiş biri olmak zorundaydı sanki. Ne kadar boynu büük olursa üstelik, o kadar göze girecek, körünacaktı. Bu küçük, yabancı kentte, yabancıların arasında göze girmek zorundaydı. Şimdilik yaşadığı tek gerçek buydu; nasil ve ne zaman benimsediğini bir türlü anlayamadığı gerçek...

"Demek öğretmenseñiz ha? Pek de gençmişseniz!"

Adam, Hulusi bey olan adam, bu cümleyi dişlerinin arasından ince bir ıslık bırakarak söylemişti. O zaman Güler, uzun zamanдан beri adamın gözlerinin üzerine dikilmiş olduğunu fark etti. Sesini çıkarmadı. Boğazı kurumuştu. Gerçek olmayan bir dünyada yaşıyor gibiydi.

"Bu, gurbete ilk çıkışınız olmalı."

Ne demek istiyordu? "Gurbet" sözcüğü de nereden çıkmıştı şimdi.

"Evet," dedi, ne cevap vereceğini bilemediğinden.

"Bellii... Öyle gençsiniz ki. Ana kucağından yenicé ayrıldığınız her halinizden belli oluyor. Öyle değil mi Nebahat?"

Elinde, üzerinde iki fincan kahve olan tepsiyle sessizce karşısındaysa beliriveren Nebahat hanımı korkuya baktı Güler. Neden yalnızca iki fincan kahve? Kahve fincanları üç tane olsaydı nasıl da rahatlayacaktı Güler; suçu hep birlikte bölüştüklerinden sanki.

"Bizim zamanımızda genç kızları korurlardı," diye anlatıyordu Hulusi bey. "Eskiden genç kızları korunmasız, eşiksiz Anadolu'nun yaban yerlerine yollamazlardı. Çalikuşu masalına aldanmayın siz. Tabii bilirsiniz Çalikuşu'nu, okumuşsunuzdur."

“Hayır, okumadım.”

“Nasıl, okumadınız mı? Tuhaf!.. Benim bildiğim her genç kız okur bu kitabı.”

“O bizim zamanımızdaydı Hulusi bey.”

“Öyle, doğru ya bizim zamanımız...”

Garip bir biçimde güldü.

Kahve çok şekerliydi, Güler'in midesini bulandıracak kadar şekerli. Şu anda bir sigara nasıl da iyi gelirdi. Ama yakışık alır mıydı? Yeter artık, dedi içinden ve çantasını açıp sigara paketini çıkardı. Paketi ev sahiplerine de uzatması gerektiğini biliyordu ama sigara içmek düşüncesi ona bir an kendi kendisi olduğunu duyurmuştu. Sigara yakmak yalnız kendisine özgü bir davranıştı; onu başkalarından ayıran bir durum... Bütün gücüyle sigara içmek'e sarıldı. Yazık ki, sigarasını yaktıktan sonra, az önceki umursamazlığı geçivermiştir. Ev sahiplerinin yüzlerine bakmak zorundaydı. Nebahat hanımın üzerine dikilmiş olan anlamsız bakışlarını gördü. Bu boş bakışlar şaşkınlıktan, ayıplamaktan da kötüydü. Hulusi bey başını önüne eğmişti.

“Ben sigarayı çöktan bıraktım”, dedi Hulusi bey başını kaldırmadan. “Dokunuyor da.”

“Öyle mi?” diye sordu Güler ilgisizce.

“Tansiyonu yüksek,” diye atıldı Nebahat hanım, “Ayrıca bronşiti var.”

Sonunda Güler, daha yarısını içmeden sigarasını söndürmek zorunda kaldı; yenilmişti işte.

Bir sessizlik oldu.

“Kahve için teşekkürler,” dedi sonunda Güler, konuşacak bir şeyler bulduğu için sevinerek. “Elinize sağlık. Ben artık odama gitsem, eşyalarımı yerleştirsem... Hem biraz dinlenmek istiyorum. Yol yorgunluğumu üzerimden atamadım daha. Dün gece otelde de doğru dürüst uyuyamadım.”

“Demek dün gece otelde kaldınız?”

Sanki geceyi otelde bir adamlı birlikte geçirmiştir. Kendini korumaya kalkışmadı Güler. Tükenmişti sanki. Az önce bavullarının konduğu odaya doğru yürüdü.

Genişe bir odaydı burası. Yerlerde büyülü küçülü halılar, kilimler seriliydi. Oldukça eski, yıpranmış ama çok güzel-

diler. Renkleri birbirine uymuyordu; cami tabanlarına serilenler gibi rasgele konulmuşlardı ve farkına varılmadan Güler'in çok hoşuna giden bir düzen oluşturulmuştu. Ortada pirinç bir karyola, pencerenin önünde küçük bir tahta sedir vardı. Bunlardan başka odada cevizden bir giysi dolabı, üzerinde aynasıyla alçak bir komodin, bir de masa bulunuyordu.

Güler, hemen pencerele koştı. Yandaki pencereden kasa-banın bir bölümünü ve deniz görünüyor, öteki pencere ise tepelere bakıyordu. Çiplak yamacın bir yanında yüzyıllık dört-beş selvi vardı. Burası küçük bir mezarlık olmaliydi. Birden rahatladi Güler, odasını sevmiştir. Yere serili halılardan biri kaba tüylüydü. Nar çiçeği kırmızısının egemen olduğu gri-mavi iri motiflerle süslü bir haliydi. Teriksiz ayaklarının altında haliyi duymak hoşuna gitti; terliklerini giymekten vazgeçti. Odasında hep yalnızak dolaşacaktı bundan sonra. Yeni yepyeni bir oluşum, taptaze bir duyarlık kazanmıştı. Bavullarına elini sürmeden odanın içinde gezindi durdu. Yillardır umduğu, beklediği özgürlüğe, hiç değilse özgürlük duygusuna kavuşmuştu işte. Gülmüsedti.

“Size yardım edeyim!”

Nebahat hanım kapıyı vurmak gereğini duymadan içeri girmiştir; öyle ki Güler ırkılıverdi. Ayrıca Nebahat hanım soru sormuyor, izin istemiyor, öneride bulunmuyor, sanki yalnızca buyuruyordu.

“Teşekkür ederim, gerekmek. Zaten fazla eşyam yok.”

“Belki bir şeye ihtiyacınız olur.”

“Gerçekten yok. Teşekkür ederim.”

Kadın, çekilipli gideceğine bir-iki adım atıp, yere çömelerek bavulunu açmakta olan Güler'in yanmasına dikilmiştir.

“Soğuklar erken bastrır burada. Şu ince gömlekleri çıkarmasan da olur. Nasıl olsa iki hafta sonra filan hiç giyemezsin.”

“Zararı yok,” dedi Güler ve poplin gömlekleri askiya asarak dolaba yerleştirdi.

“Kalink kazakların var mı bari? İyi... Kışları çok soğuk yapar da.”

Bir süre daha dikeldikten sonra hiçbir şey söylemeden odadan çıktı. Güler, en sonra kitaplarını yerleştirdi. Onları küçük

dolabın içine tıkitıstırmaktan hiç hoşlanmamıştı; kitapları gözü-
nün önünde dursun isterdi hep. "Neyse," diye düşündü, "bel-
ki sonra küçük bir kitaplık bulur, alırım." Bir an önce, üzerinde
renk renk kumaş parçalarının bitiştirilmesiyle yapılmış yastık-
lar duran sedire oturup tepeleri ve küçük mezarlığı, selvileri
seyretmek istiyordu.

Kapı gene açıldı. Bu kez Hulusi bey göründü, odaya göz
gezdirdi, sanki ilk kez görüyordu kendi evinin odasını.

"İyi bari, yerleşmişsiniz," dedi. "Acaba gazete okumak ister
miydiniz?"

Güler, Hulusi beyin uzattığı gazeteyi almak zorunda kaldı.

"Dışarı çıkacaktım da, bir sorayım, dedim. Bir şey ister miy-
diniz?"

"Hayır."

"Yaa, neyse... Oysa seve seve yerine getirirdim istedığını-
zi. Ne yapalım, belki daha sonra değil mi? Daha sonra benden
mutlaka bir şeyler istersiniz."

"Tabii... Elbette."

"Şimdi belki neyinizin eksik olduğunu bile bilmiyorsunuz-
dur. Daha yeni yerleştiniz. Daha doğrusu yerleşmiş sayılmazsı-
nız henüz. Neyse, hadi bana eyvallah."

Hulusi bey giyinirken Nebahat hanım sordu:

"Bana baksana, ne işinvardı kızın odasında?"

"Ne işim mi vardi? İyi ama sen de gittin yanına."

"Ben mi? Gittim tabii. Yardım etmek için. Yardıma ihtiyacı
olabilirdi."

"Tam on dakika kaldın içerde."

"Demek saat de tuttun. Hulusi bey, amma tuhaf adamsın!"

Hulusi bey, kravatını bağlarken bir süre konuşmadı. Ayna-
da gözleri gözlerine ilişince birden kendine acıdı.

"Bana bak Nebahat," dedi yumuşak bir sesle. "Benim de
hakkım. Söylesene, onunla yalnız kalmak neden benim de hak-
kım olmasın?"

"Daha ilk günden odasına girmen gerekmektedi."

"Anlayışlı olsana... Onu neden evimize kabul ettiğimizi
unuttun mu yoksa? Paraya ihtiyacımız yoktu. Şimdiye kadar
kimseyi kiracı almayı düşündük mü hiç?"

“İyi ya işte... Kiracımız dedin. Bunu hiç, ama hiç unutma!”

Nebahat hanım, duygularını kocasından gizlemek için arkasını döndü. Ama saklanmak istediği kendisiydi aslında. Hulusi bey düşler içinde uzaklara baktı.

“Ne kadar da genç, Tanrım, ne kadar genç! Gençliğini, deneyimsizliğini gözlerimizin önüne sermekten çekinmiyor үstelik. Öylesine genç ki, daha bazı şeyleri saklaması gerektiğini bile öğrenmemiş. Rahatça sigara içiyor.”

“Bana sorarsan terbiyesizlik ediyor!”

Hulusi bey, anlayışla, sevecenlikle karısının omzuna koydu elini.

“Bizim yaşamızda,” dedi, “gençlikle, gerçek gençlikle karşı karşıya olmak çok zor. Bunu önceden düşünmemiz gerekiirdi. Biz sanmıştık ki... Neyse, tabii senin için daha zor bu, kadın olduğun için. Daha yaşlı olsaydık belki kolaylaşırırdı. O zaman gençlik, çoktan unuttuğumuz bir anı olurdu. O zaman dışımızdaki bir varlığa, bir çiçeğe, bir kedi yavrusuna bakar gibi baba biliirdik ona. Ama bir düşünsene, daha dün biz de gençtiğim. Hele sen... Saçların böyle ağarmamıştı, yüzün onunki kadar tazeydi... Daha dün gibiymişti, ha?” “Amaan sen de... Neden bu kadar duyulandın, anlamıyorum. Hadi, giy şu ceketini! Gelirken üzüm almayı unutma. Kızı doğru dürüst meyve çıkaralım. Belki kavun sevmez.”

“Balık alayım mı? Bakarsın taze balık çıkmıştır bugün.”

“Ekşili köftevardı ya.”

“Ekşili köfte akşamala kalır. Nebahat, kız taa Ankara’dan geldi. Taze balık yemek isteyebilir.”

“Ya balık sevmiyorsa... Herkes balık sevmez ki.”

“Ee, biz de sorarız. Şimdi gider sorarım ben.”

“Hulusi bey, gene mi?”

“Bunda bir kötülük yok ki Nebahat, kapıdan başımı uzatıp soruvereceğim. İstersen sen sor.”

Gecenin geç bir saatiydi. Güler yorgundu, daha bir süre uyuyamayacağını biliyordu. Gece çok sessizdi. Sağır olmuş gibiydi sanki. Yalnızca belirsiz bir uğultu hissediliyordu. Denizin sesiydi belki de; ne tuhaf, insana yalnız olmadığını duyuruyordu. Anı bir mutluluk duygusuyla yorganına sarıldı. Ve trende-

ki lacivert giysili adamı düşündü. Kompartmanda yalnızdılar. Adam öğleyin trene binmiş, hemen gazetesini açıp okuma-ya başlamıştı. Nasırlı ve lekeli parmakları dikkatini çekmişti Güler'in. Memur, öğretmen filan olamazdı. Zaten yıpranmış la-
civert giysileri de (hayır, elbette özenti değil!) hoş bir şaka gibi duruyordu üzerinde. Gazetesini katlarken göz göze gelmişlerdi; adam rahatça gülümsemişti. İçten bir gülümsemeydi bu. Güler de karşılık vermekten çekinmemiştir. Sonra konuşmaya başla-
mışlardı, dereden tepeden. Adam, Güler'den iki istasyon sonra inecek, bir başka kıyı kentine gidecekti.

"Sık sık uğrarım Sazcık'a, motorcuyum ben," diye anlatmış-
tı. "Küçük bir teknen var; küçük ama esaslı... Kıyıdaki kahve-
den sorarsınız tanırlar. Motorcu Refik deyin. Bir gün görürüz
birbirimizi Sazcık'ta.. Mutlaka."

"Nasıl bir kasabadır Sazcık?"

Omuzlarını silkmişti Refik. Bir kasabanın nasıl olduğu onu
hiç ilgilendirmiyor olmaliydi.

"İyidir," demişti yalnızca.

Güler, Refik'in yüzünü düşündü. Herhangi bir yüzdü bu,
çarpıcı özellikleri olmayan bir yüz... Büyükları vardı. Gözleri kü-
çüktü ama coşunca (konuşurken sık sık coşuyordu) parlayive-
riyordu gözleri. Yüzü zayıftı. Otuz yaşlarında olmalydı. Neşeli
sayılmazdı ama işte coşkun bir adamdı. Tipki insanın kafasında
canlandırdığı bir denizci gibiydi.

Güler, uykusu kaçıkça onu düşündü durdu. Başka düşü-
necek kimsesi kalmamıştı çünkü. Ankara'dakileri arkada bırak-
mış, çoktan unutmuştu. Zaten onları unutmak için gelmemiş
miydi Sazcık'a? Evlerine kapanmış kasaba halkı, kendisine so-
ğuk bir ilgi gösteren okul müdürü, ilgilerinin nasıl bir şey ol-
duğunu anlayamadığı ev sahipleri de uzakta, çok uzaktaydılar.
Yalnız kendisinin olan ılık yatağında, yorganiyla kuşatılmış
yatarken kimse ona dokunamazdı. Bu ılık, belirsiz, uçucu ama
renkli dünyaya ancak Motorcu Refik'i kabul edebilirdi.

Mutlu bir iç çekişle uykuya daldı.

Eve yerleştiğinin dördüncü günü artık ev sahipleriyle sava-
şamayacağını anlamıştı. Bir oyun oynanıyordu. Güler kaçıyor,
onlar kovalıyorlar ve Güler her seferinde yakalanıyordu. Yeni

bir oyundu bu ve Güler oyunun acemisiydi; üstelik ikiye karşı bir durumundaydı, elinden ne gelebilirdi ki?

Sonunda kaçmaktan yoruldu. "Kendi evimden kaçmayı düşünüyordum. Onun için, asıl onun için buraya geldim. Demek ki, kaçmak olanaksız," diye düşündü. Bu düşünce onu hepten bitkin düşürdü. Elinden hiçbir şey gelmeyecekti. Kendi gençliğini sömürmeye kararlı bu iki yaşlı insanın yaşama çabasıyla, hayatta kalma çabasıyla; bu güclü amansız, çaresiz istekle savaşamazdı.

"Mal müdürleri gelecekler bu akşam şekerim. Sana hoş geldin demek istiyorlar. O kırmızı gömleğini giy, olmaz mı? Üşürsen omzuna hırkanı aliverirsin. Hırkan var, değil mi? Yoksa benimkini vereyim."

"Hamamın sobasını tutuşturuveverdim. Biz yıkanacak değiliz gerçi ama belki sen istersin dedimdi."

"Gezintiye yarın çıkarsın artık. Aliye hanım gelecek. Kızı öğrencin olacak da, bir tanışmak istemiş seninle."

Oysa Hulusi beyle Nebahat hanım baş başa kaldıklarında başka türlü konuşuyorlardı:

"Bizi sevmiyor Hulusi bey, bu her halinden belli."

"Sen onu seviyor musun ki?"

"Neler söylüyorsun Hulusi bey? Aşk olsun. Nasıl sevmem? Rahat etmesi için elimden geleni yapmıyor muyum?"

"Ona ihtiyacımız var."

"Peki ya sen, sen seviyor musun?"

"Elbette."

"Nereden belli. Belki sevmiyorsundur."

Hulusi bey cevap vermedi. İçinden "ben erkeğim ama," dedi, karısının bu gerçeği bilmezlikten gelmesine şaştı.

"Onu gerçekten sevseydin, sevindirmeyi bilirdin," dedi sonra da. "Çok üstüne düşüyorsun."

"Ya sen? Radyo tiyatrosunu ille de birlikte dinleyelim istedin. Oysa odasına çekilmek istiyordu."

"Odasına... Doğru. Nasıl da koşuyor odasına. Pencerenin önüne oturuyor, uzaklara bakıyor. Bir şeyle bekliyor o yüksek tepelerden... Sanki uçup gitmeyi düşlüyor."

"Ne diye deniz kıyısında dolaşır duruyor? Ne rüzgâra al-

dırıyor, ne yağmura... Öyle dolaşıp dururken neler düşünüyor dersin?"

"Önünde yaşanacak upuzun yıllar var, onları düşünüyor dur."

"Göz açıp kapayıncaya kadar geçer gider o uzun sanılan yıllar."

"Belki onunki bizimki gibi çabuk geçmez," dedi Hulusi bey ve içinden "kötü kadın," diye geçirdi.

"Neden?"

"Ne bileyim? Şimdi zaman başka. Hem herkesin hayatı bir olmaz."

"Günün birinde evlenir," dedi Nebahat hanım. Sonra sesindeki kaygıdan kendi ürkerek birden neşeyle kocasına döndü. "Hiç belli olmaz, bakarsın burdan biriyle evlenir."

İkisi de ürpererek sustular. Birbirlerine arkalarını dönerek birbirlerine değimemeye, birbirlerinin varlığını unutmaya çabalısharak, gene de aralarındaki suç ortaklığını bağıntı güvence bileyerek gözleri kapalı yattılar bir süre. Neden sonra Nebahat hanım kalktı, işığı söndürdü.

Güler'in deniz kıyısında, Sazcık'ın sokaklarında uzun uzun yürüdüğü bir gündü. "En çok krizantemleri özledim," diye düşünüyordu. Belki bahçesinde kasımpati, krizantem yetiştiren kadınlarvardı kasabada ama bahçe duvarları o kadar yükseltti ki, çiçekler görünmüyordu. O lacivertli adam —motorcu Reşit— annesinin sardunyalarından söz etmişti. Pencerelerinde pembe, kırmızı, beyaz, hatta sarı sardunya açan bir ev için insan neler vermezdi!

O günün akşamı, Nebahat hanım rakı sofrası hazırlamıştı.

"Ben hiç rakı içmedim," demişti Güler, "Daha doğrusu bir kez denedim, sevmedim. Bira, şarap, votka içерim ama rakı... Bilmem ki."

"İç, iç," diye üstelemişti Nebahat hanım. "Bak, ben de içiyorum. Hem içmezsen o gücenir belki."

Güler, Hulusi beye baktı. Konuşulanları duymamıştı Hulusi Bey; dalgın pencereden dışarısını, kasabanın damlarını, damların ötesindeki denizi seyrediyordu. Daha ortalık kararlımäßigemişti. Hüzünlü yağmur bulutları alçalmaktaydı yalnızca.

"Ona bakmayı bırak da rakını iç!"

Nebahat hanım kocasından nedense "o" diye söz ediyor, adam da buna aldırmıyordu. Güler, tıksinerek bir yudum içti rakısından.

"Aa, o da neymiş öyle? Yarila bakalım! Bak onunkine, bir kadehi devirmiş bile. İcti mi tam içer böyle."

Güler, bir yudum daha aldı; bu seferki büyük bir yudumdu.

"Bak şekerim, biz böyle çakıştırız arada. Gençliğimizde de içerdik. Ama gizli gizli. Işıkları söndürürdük, gelen olursa evde kimse yok sansın diye. Çünkü içtiğimizi duylarsa tefe korlar da çalarlardı sonra. Üstelik öğretmeniz ikimiz de... Öğretmeniz, ilkelerimiz var tabii; özlemlerimiz, korkularımız da var öte yandan. Ve çocuğu yok, olmuyor. Bilmem anlatabiliyor muyum hayatım? Bu, kafayı buldu mu bazan beni pataklandı. Hiç sesimi çıkarmazdım. Yalnızca 'aman Hulusi bey, kurbanın olayım yüzüme vurma,' diye yalvarırdım, 'yarın dersim var,' derdim."

Kesik çığlıklar salarak, ayaklarını yere vura vura gülüyordu. Yaptığı gürültü Hulusi beyi dalgınlıktan kurtardı. Bakışlarını, pencereden karısına çevirdi. Bir süre seyretti onu; sonra yüzünü buruşturdu tıksıntıyle.

Güler biraz daha raki içti. Az sonra garip bir sahnenin ortasında buldu kendini. Onların arasındaydı; oyuna katılmıyordu ama çaresiz sürüklendi. Nebahat hanımın elini önce saçlarında, sonra sırtında duydu.

"Güzel kızım benim," diyordu. "Gençsin, güzelsin, körpeciksin. Bir zamanlar bana da bayılırlardı. Bu da âşık olmuştu bana; günde on kez evimizin önünden geçerdi. Hani acaba pencereden filan beni görebilir mi diye?"

Kesik kesik kıkırdadı. Sonra elleriyle balığını ayıklamaya başladı. Bir ara mutfağa gitti. O zaman tuhaf bir şey oldu. Hulusi bey yerinden kalktı, Güler'in yanına gelip yanağını okşadı; Güler'in ses çıkmadığını görünce öteki yanağını da okşamaya başladı.

"İçki içince yanakları nasıl kızardı, değil mi Hulusi bey?" diye sordu içeri giren Nebahat hanım, kocasının Güler'i okşamasına aldırmadan. "Burada iyi bakar, şişmanlatırız onu. O zaman yanakları dolar, daha güzelleşir."

Giderek coşuyordu. Sesi şarkı söyler gibi çıkıyor, dalgalanıyordu.

“Her şey çok iyi olacak. Çok iyi... Biliyorum bunu. Ah, birlikte nasıl eğleneceğiz!”

Güler, bir anda doruğa varan o adsız tedirginliğiyle yerinden fırladı, odasına girdi; kapıyı kapatıp arkasına yaslandı.

İşte o... O eski korku... Çocukluğundan beri durmaksızın sezdirilen, sonra ondan kurtulabilmek için büyündükçe yalan, uydurma olduğunu kendi kendine yineleyip durduğu korku; loş sandık odalarına, gizli köşelere, yabancı yüzlere gizlenen korku... Fırtınalı gecelerin, belirsiz bir tıkırtının ürkünç yankılanmaları... Hayır, yalan, uydurma değildi; vardı, her yerdeydi, kaçlamazdı ondan. Sazcık'a gelirken annesinin, babasının baskısından kaçtığını sanmıştı; kişiliğini kanıtlamak isteğinin gücüne inanmıştı. Oysa aslında çocukluğunun, ilkgençliğinin, gençliğinin korkusundan kaçmak, ondan kurtulmak istemişti. Güneşin aydınlatmadığı her köşede, erkek arkadaşlarının suçsuz şakalarında boğuk bir nefes gibi, sokakta yürüرken duyduğu adımlarda ve burada, bu yaşlılıkтан tüm ışığını, rengini, sevincini yitirmiş iki insanın arasında bile vardı. Oradaydı.

Arkasındaki kapı zorlanıyordu. Korkuya hiç bu kadar yakın olmamıştı. Güçsüzlüğünü hiç bu kadar derinden duymamıştı. Kapı zorlandıkça kollarının gücü azalıyor ama Güler çılginca direniyordu. Sonunda geri çekilmek zorunda kaldı. Ve onları gördü. İkisi de sıritiyorlardı.

“Nen var yavrum?” diye sordu Nebahat hanım. “Rahatsızlandın mı yoksa? Bir şey yemedin, ondandır. Azıcık beyazpeynir, birkaç kaşık yoğurt yeseydin... Balığı ayıkladım, senin için... Hadi gel.” “Hayır!” diye haykırdı Güler. “Hayır, hayır, olmaz!”

Teslim olacaksa, boyun egecekse eğer, üzerine kapanan karanlık onlarındaki olmamalıydı. Geri geri çekildi; yatağının üzerrinde duran ceketini kaptığı gibi iki ihtiyarı iteleyerek dışarı fırladı. Merdivenleri ikişer ikişer atlayarak sokak kapısını açtı; yokuştan aşağı doğru koşmaya başladı. Belki bir umut vardı daha. Belki kurtulmak hâlâ mümkünüdü. Tehlikenin bulunmadığı bir köşecik... Krizantemler, sardunyaalar, kasımpatılarla dolu bir bahçe...

Deniz kıyısına dönen sokağın başında, köşede bir adam duruyordu, lacivert giysili... Lacivertli adam, motorcu Refik! Bir an için sevindi; krizantemlere, sardunya'lara ne kadar yakındı şimdidi! Sonra çoktan unuttuğunu sandığı bir doğu masalını hatırladı, ölümünden kaçan adamı: Bu Akşam Semerkant'ta! Semerkant, denize dönen sokağın kösesiydi; Güler'in yillardır kaçırdığı şey orada, lacivertlere bürünmüş beklemekteydi... Eski, morarımış, her yanından tozlar sarkan, gene de işlevini kusursuz görecek bir örümcek gibi...

Motorcu Refik gülümsemi:

“Merhaba!”

“Merhaba!”

“Karşılaşacağımızı söylemiştim.”

“Evet. Çünkü burası Semerkant.”

“Ne dedin?”

“Hiç.”

Kollarını motorcu Refik'e uzattı.

Yağmur başlamıştı.

1978

Sıcak, Çok Sıcak Bir Yaz

Cemil "Bu programı kahvedeki renkli televizyondan izleyeceğim" dediğinde Ayşe hiçbir şey düşünmedi. Kocasının birlikte gitmelerini neden önermediğini, aslında adamın yandaki pideciden gelen ucuz şarkılardan eşliğinde televizyon izlemekten hoşlanmayacağı da düşünmedi.

Beyaz, tekdüze evleri yamaçlara, kıyıya inen sivri burunlu dalgalar biçiminde serpişirilmiş, denize, uygun eğimli alçak, uzun basamaklardan oluşan dar yollarla inilen büyük bir kıyı sitesinde oturuyorlardı.

Kadın, ellisine yakındı; uzun kolları, geniş omuzları, ince yapısı, onu, olduğundan uzun gösteriyordu. Bulaşığı bitirince yürüyüse çıktı. Bu kez yürüyüş yolunu değiştirdi. Kahvenin önünden geçti. Masalara baktı. Kocası orada değildi. Onun ne rede olabileceğini merak etmedi. Gündüzki sıcak ya da hayatı'nın son yıllarda gözüne çarpan bir sürü ayrıntı düşünme yetisini susturmuş gibiydi. Öylece yürüdü; daha doğrusu yürüken bile canı sıkıldığından, acelesi varmış, bir yerlere yetişmesi gerekiyormuş gibi —ter içinde kalmasına aldırmadan— nerdeyse koşuyordu.

Daha sonraki geceler, Cemil, kimi zaman televizyon izleyeceğini, kimi zaman yürüyüş yapacağını söyleyerek çıkıştı, genellikle saat on bire doğru eve dönüyordu. Beşinci günün sabahı Ayşe, kahvaltısını bitirince (kahvaltısını her zaman kocasından önce bitirirdi), sofradan kalkmadan şöyle dedi:

"Evden gitmeni istiyorum."

Cemil şaşırmadı.

“Zaten üç gün sonra gidecektim, üç gün daha beklesen...”

“Bekleyemem. Hemen gitmeni istiyorum. Kahvaltıdan sonra eşyalarını topla.”

“Otobüs akşamları kalkıyor, biliyorsun.”

“Dört akşamdır gittiğin yere gidersin o zaman...”

O sırada ayağa kalkmış, kendi tabağını, bardağını toplamaya başlamıştı.

“Biraz konuşamaz mıyız?” diye sordu Cemil.

Ayşe, iskemlesine oturdu yeniden.

Erkek, kırık dökük cümlelerle utanarak konuşuyordu. Karısına söylemek istediklerini çoktan hazırlamıştı ama cümlelerin ya sonlarını ya da başlarını hatırlayabiliyor, bu yüzden demek istedikleri pek anlaşılmıyordu. Kadın da onu dinlemiyordu zaten. Karşıda iki büyük zeytin ağacının arkasından görünen geniş koya bakıyordu. Sonra masanın üzerindekileri tepsİYE koyp mutfağa götürdü. Adam, hâlâ bir şeyler anlatmaya çabalıyordu.

Kadın tepsiyi mutfağa bıraktıktan sonra yatak odasına girip mayosunu giydi, plage çantasını hazırladı. Kapıdan çıkarken,

“Döndüğümde seninle karşılaşmak istemiyorum,” dedi.

“Paran var mı?” diye sordu erkek.

Ayşe soruyu duymamış gibi, kapıyı kapatıp çıktı.

Sokak kapısının önünde, güneş gözünü aldı birden. Daha doğrusu bir duvara toslar gibi çarptı sığa. Bu yaz, çok sıcak gececeğe benzer, diye düşündü. Bu saatte güneş bu kadar yakıcı olursa... Yan taraftaki komşulardan birinin bahçeyi suladığını fark etti ama kadını, görmezlikten geldi. Kimseyle konuşmak istemiyordu, “günaydın,” demek bile. Yolda bir başka kadınmiş gibi yürüdü. Başka yollarda, başka bahçelerin arasında yürüyen bir başka kadın gibi. Aslında bir süredir her şeye çok uzaktan, bir yabancı gibi baktığının ayırdındaydı. Denizin laciverdi, göğün mavisi, küçük bahçelerden taşan çiçekler bile yabancıydı, tipki kendisi gibi. Bir görevi yerine getirir gibi giriyordu denize, ona her zaman sevinç, coşku, gençlik veren denize...

Birden şapkasız olduğunu farketti. Bu güneşte... Kumlukta boş bir şemsiye altı buldu, oturdu. Suya girip çıkanları, kumda

oynayan çocukları, gelip gidenleri, bağırganları görmeden, duymadan uzaklara denize baktı. Bir şeyle düşünmeye çalıştı. Kafasının içi bomboştu.

Uzaklarda yarısı mor, yarısı eflatun bir sörf süzülüp geçti.

Bir gün gelecek, bu sörfü görünce yüreğim çarpacak, ne güzel, diyeceğim, dedi kendi kendine. Uzun aylardan sonra ilk kez sevinmiş gibi oldu.

Cemil, eşyalarını toplarken düşünüyordu:

Olanların onunla hiçbir ilgisi yok, var gibi görünse de yok... Bunu anlatmaya çalıştım durdum. Ama son yıllarda olduğu gibi beni dinlemedi. Bir başka kadınla olmamın, onu doğrudan ilgilendirmeyeceğini anlatamadım. Zaten şimdije değin hiç soru sormadı bu konularda. Hırçınlaştı o kadar. Bir de benden uzaklaştı. O zaman sevgim (mi, ne ad verilir benim karıma duyduklarima; sevgi değilse ne, bilmiyorum, bilmek istemiyyorum) acılastı. Çünkü yüzüme bakmadı hiç; başımın ötesinde bir yerlere baktı.

Ona hiçbir şeyi gerektiği gibi anlatamadım. Konuşmayı beceremem zaten. O, bana, evden git, derken saçındaki akları görüverdim birden. Boyatsana saçlarını, her kadın boyatıyor, açık bir renk yakışır sana, demek istedim, olmadı. Yakası sağa kaymıştı. Az kalsın elimi uzatıp düzeltcektim.

Bavulunu hazırladıktan sonra, çekmecelere yeniden baktı; yatağın altına bile baktı, düşüp de unutulmuş bir şey kalmasın diye. Cüzdanını çıkarıp içinde yüz bin lira ayırdı, mutfak rafini na koydu, sonra biraz düşünüp yirmi binini geri aldı. O sırada gözü kahvaltı tepsisine iliştı. Tereyağı, peynir, reçel, zeytin öylece duruyordu. Hepsini dolaba kaldırıldı. Sonra bulaşıkları yıkadı. Terastaki yemek masasının üzerindeki kırıntıları bir bezle sildi. Çevresine bakındı. Kaymış bir yastığı düzeltti. Mutfak raflarına son kez göz gezdirdi. İçleri çay, kahve, şeker, tuz, baharat dolu kavanozları seyretti bir süre. Sonra karısına, bahçeyi bu sıcak havalar geçinceye değin iki günde bir sulaması için not bıraktı.

Cemil'in zaman ve mekân anlayışı başkalarından çok farklıydı. Karısını bırakıp gittiğini düşünmüyordu sözgelimi. Aynı zamanda iki-üç yerde bulunabilmiş gibi davranışır, öyle sanındı. Elinde bavulu ve çantasıyla kimselere görünmeden ara-

basına binebileceğine olan inancı da sonsuzdu. Görüldü ya da görünmedi ama kimseyle de karşılaşmadı. Valizle çantayı arabanın arka koltuğuna yerleştirdi. El frenini indirdiğinde bir zamanдан ötekine çoktan atlamış bulunuyordu.

"Canım sevgilim benim," diye düşündü. "Nasıl da şaşracak şimdî? Daha yataktan kalkmamıştır. Uzun kumral saçları yastığın üzerine yayılmış, uyuyordur. Yanakları pembe pembe... Dudakları hafifçe şiş, nemli... Uzun sabah uykularını nasıl sever!"

Bu arada sabah uykularını seven karısına nasıl kızmış olduğunu unutuyordu.

"Evet, çok şaşıracak. Bundan sonra birlikte olmak için hiçbir engelimiz kalmadığına şaşacak. Boşanabileceğime bir türlü inanmıyorum."

Bu sevinçle gaza bastı, kıyı kentinin dar sokaklarında hız yapabilmiş gibi.

Ayşe, şemsiyenin altında oturmaktan bıkıp yerinden kalktı, isteksiz isteksiz denize doğru yürüdü; isteksiz isteksiz suya girdi, yüzdü; çabuk kesildi. Soyunma kabininden çıkarken, biraz kahvede oturmayı düşündü. Bir paket Samsun, kibrıt ve gazete aldı. Kahvesini içerken gazeteye söyle bir göz attı. Sıcaklıkların daha artacağı yazıyordu gazetede. Bu kez de Yunanistan üzerinden bir sıcak hava dalgası gelmekteydi. Önünden geçen garsona saatı sordu. On bire çeyrek vardı. Cemil'in artık gitmiş olacağını düşündü. Hesabı ödeyip kalktı.

Yürüken en tepede bulunan evlere baktı. Damsız dört köşe çatılılarıyla kale burçlarını andırıyorlardı. Genel görünüm düpedüz çirkindi de, ev sahiplerinin zevklerinin çeşitliliğini sergileyen özenli bahçeler, tekdüzeligin oluşturduğu çirkinliği gideriyordu.

"Tepelerdeki zeytinlere dokunmayacaklardı."

"Çınar dikmek nereden akıllarına gelmiş bilmem. Deli bunlar. Görünüm engellenmesin diye fazla boy atmayan ağaçlar dikmelilerdi... Şu 97'dekilere hiç aklım ermiyor, nasıl elleri varıp da kestiler güzelim zeytini..."

Plaj dönüşlerinde her gün yinelenen bu sözleri duymaktan kurtuldum artık, diye düşündü Ayşe.

"Cemil bey nereye gitti?" diye sordu karşı komşu.

“İşi çıktı.”

“Bu sıcakta araba kullanmak... Kolay değil. Ne kadar sıcak değil mi?”

“Öyle.”

“Deniz nasıldı?”

“İlk...”

Kapıyı açıp içeri girdi. Bulaşıkların yıkanmış olduğunu hemen fark etti. Duş yaptıktan sonra giyinmek üzere yatak odasına girdiğinde, yatağın da düzeltilmiş olduğunu gördü. Birden koyup giden kendisiymiş gibi geldi. Kendisiymiş ve koyup gitmenin acısını duyuyormuş gibi oldu.

Radyoyu açtı. Arka terasa, yemek yedikleri terasa çıkış oturdu. Gözünü koya diktı. Haberler başlayınca radyoyu kapatdı. Sonra gelip gene eski yerine oturdu.

Komşusunun seslendigini duydı. İsteksizce kalktı yerinden. Hep öyle olurdu. İçine gömüldüğü sessizliğinden uyandırılmayı istemez, ama kendisine yöneltilen ilk soruya ölümünden uyanır, yaşamaya başlamanın tadını duyardı; tabii seslenen Cemil değilse...

“Rahatsız etmiyorum ya.”

“Yoo, hayır.”

“İşiniz yoksa kahve içmeye buyurun diyecektim.”

“Denize gitmediniz mi bugün?”

“Beni bilirsiniz, bu sıcakta böbreklerimi üzüttüm. Valla bıktım kendimden.”

“Geçmiş olsun, geliyorum hemen.”

Terasın merdivenlerinden inip bitişik evin merdivenlerine doğru yürüdü. Evler, beş sıralık bitişik düzenlerde yapılmıştı ama hem ön hem de arka teraslar birbirini görmediğinden, ailelerin mahremiyetleri korunuyordu. Arka terasların denize bakan yanlarında geniş beton çiçeklikler vardı.

“Ne zaman gelsem bir sürprizle karşılaşıyorum,” dedi küçük bir çığlık atmaktan kendini alamayarak. “Bu beyaz çiçekler nereden çıktı şimdi?”

“Daha yeni çiçeğe durdular. Su zambağı bunlar. Salkımsاçak da diyorlar ama öyle çiçek adı mı olurmuş? Hiç yakışmıyor. Ben gerçek adlarını söylüyorum: Su zambağı...”

"Çiçekler de sizi seviyor anlaşılan. Çok güzel çiçekleriniz var."

"Hayatım, sizin çiçekliği de ekiverelim. Buradakilerden birer ikişer kök ektik mi, tamam. Cemil bey sağolsun, çiçekten anlamıyor. O, çirkin kaktüsleri sökünen, atın. Hepsini değil tabii. Azi, güzel olur. Bir de güzelce sulayın. Ben gelir, ekiveririm size. Şimdiye kadar söyleseydiniz, ben çoktaan... Durun, önce kahvelerimizi yapayım da... Bir de sigara tüttürelim denize karşı."

Ayşe, çiçeklere baktı, okşadı, kendine Cemilsiz ama çiçekli bir hayat düşledi. Yoo, kolay bir hayat değil. Çiçekler de bakım ister, özen, bağlılık, sevgi... Sonra koyun, denizin bu terastan başka türlü göründüğünü düşündü. Daha güzel değil belki ama değişik.

Sigaralarını yaktıktan sonra,

"Kızınızı yanımıza çağırısanız," diye önerdi komşu Sema hanım.

"Onların tatillerine daha çok var. Hem kampa gitmeyi yeğleyecekler sanıyorum."

"Olsun, kızınız bir ara gelir giderdi."

"Yalnızlık duyacağımı sanmıyorum," diye gülümşedi Ayşe, komşusunun sözü getirmek istediği noktayı sezinleyerek. Yoksa bu kahve çağrıları boşuna değildi. Sema hanım her şeyi biliyordu. Ama söyle nereden başlayacağını bilemiyordu. Haddini aşmaktan korkuyordu. Ona yardımcı olmayı denedi Ayşe. "Cemil'le kavga bile etmedik," dedi gülümseyerek, "Nereden anladınız? Cemil'i giderken mi gördünüz?"

"Gittiğini gördüm," dedi Sema hanım. "Ama olanı biteni zaten biliyordum. Cemil beyin şeyi... Yani işte o kadının evi, şu bizim hısmımız Zehra var ya, onların bitiğiymiş. Onlar anlattılar. Hani dedikodu filan sanmayın, bizden başkasına anlatmamışlardır inanın. İşte o evi kiralamışlar... Bakın ben size öğüt vermeyi kendime yakıştırmam. Gene de düşünün siz. Sıkılıncada lütfen bana gelin. Üstelik canınızı da fazla sıkmayın. Erkekler için değilmez." "İçiniz rahat olsun, çok sıkılsam elbette gelirim. Sizden başka dostum mu var? Ama günün birinde nasıl olsa atlatacağım, atlatmak zorundayım. Sizde iskambil kâğıdıvardı, değil mi?"

“Var ya. İstiyor musunuz?”

“Evet, pasyans açmak için.”

“O da ne?

“Şu bildiğimiz fal. Ama yanlış anlamayın, amacım fal bakmak filan değil, yalnızca oyalanmak. Başka bir şeyi dert etmek, sinirlenmek belki. Çünkü açılması çok zordur pasyansın, eğer küçük hilelere başvurmazsanız...”

“Aa, bak ben tek başı naysam istedigim gibi hile yaparım. Hani konken filan oynarken değil de... Ama ben sizi biliyorum, o dedığınız neyse, onda bile hile yapmazsınız siz.”

“İzninizle, kalksam artık.”

“Yemeği birlikte yeseydik..”

“Sağ olun, başka zaman. Bu sıcaklarda canım yemek istemiyor. Hem şimdi şu pasyansa taktim aklımı. Bir an önce başlasam, diyorum.”

“Bir saniye, kâğıtları getireyim... Buyurun. İstedığınız kadar durabilir sizde. Çocuklar geldiğinde oynuyoruz, biliyorsunuz. Şu sıcaklar bir geçse artık, değil mi?”

“Evet, geçse artık. Dayanılır gibi değil.”

Sıcağın bugulandırdığı, beyaza dönüşmüş göğün altında herkes kötü bir şeyler bekliyordu. Sıcağın sindirdiği ağaçları, yaprakları, çatı aralarına siğinmiş kuşları, artık ortalıkta dolanmayan kedileri, devinimi azalmış insanları birden deprestirecek, darmadağın savunacak, sessizliği, gürültüye dönüştürecek yeganlikte bir patlama... deprem!

Avludaki gürültüyü duyunca, tamam, diye düşündü Ayşe. Oldu işte. Ama o, ötekilerin beklediğini beklemiyordu. Çünkü yıllarca süren, sonra yavaş yavaş dinen depremi yaşamıştı. Öyle ki, dindiğini fark edememiş, bir süre yürüdüğü zeminin hâlâ sallandığını sanmıştı.

Sokak kapısını açtı; çardağın üst ve yan dikmelerinden bir-kaçının kırılarak, üzerlerindeki asmalarla, üzümlerle birlikte yerlere saçılmış olduklarını gördü. Başını kaldırıp yukarı baktı; belki çardaktan arta kalanların işe yarayıp yaramayacaklarını görmek için, ufak bir onarımla çardağı kurtarıp kurtaramaya-cağını anlamak için. Sonra daha büyük bir çatırdama oldu, tüm dikmeler, kırışır parçalanarak Ayşe'nin üzerine indiler. İçlerin-

den bir tanesi tam başının üzerine düştü, bu arada omzunu da zedeledi. Ayşe, elleriyle yokladı, büyükçe bir şiş vardı başında ama yaranamamıştı.

Komşular geldiler. Ona bir köşeye çekilmesini, hatta eve girip yatmasını söylediler. Onların bekledikleri gürültü, yıkım –bir bakıma– gerçekleşmiş sayılabilirdi. Şimdi üzerlerine düşeni yapacak, avluyu temizleyeceklerdi. Ayşe, kapı eşiğinin yanındaki tabureye çöktü, kollarını kucağında çaprazlayıp. Hayır, çaresizliği simgelediği söylenemezdi. O uzun kolları, uzun parmakları giderek daha da uzuyor, devingenleşiyor, ondan habersiz bir yirlere varyordu.

Birbiri üstüne yiğilmiş çürük kırışler... Kimileri henüz yerde, kimileri kaldırılıp bir köşeye konmuş bile. Ayşe Max Beckmann'ın tablolarını düşündü birden, iç kapayıcı, karmaşık ruhsal durumları simgeleyen kara çizgilerini... Denizin güzelim laciverdini, karşısındaki çamların onduran yeşilini bir çırپıda gideriveren o kara çizgiler... Yerlere saçılımış asmalar, –bereketlerinin ödülü, yererde sürünen üzümler olan–; bunu düşündü, kendi yaşamıyla kurduğu koşutluk, yüreğinde hiçbir kırırtıya neden olmadı. Yalnızca düşündü, o kadar.

Ona sorular sordular. Uzun kollarını, uzun ellerini sallarak yanıtlar verdi. Komşular avluyu süpürdüktен sonra gittiler. Ayşe oturduğu yerde kaldı bir süre daha. Açık kapıdan, radyo dan gelen müziği dinledi. Sıcağın geçmesini bekledi, zamanın geçmesini... Bıktığı, yakındığı için değil; sıcakların sonunda gelecek olanı merak ediyordu. Zamanın omuzlarına koyup gideceklerini merak ediyordu.

Çünkü zaman geçmiş ve çardak çökmüştü. Ürünler ziyan olmuş, atılmıştı. Bütün bunların duygularıyla ilgisi yoktu. Kendi depremini de duygularının katkısı olmadan geçiştirmiştir zaten. Zamanın getirdiği ve nasıl olsa götüreceği bir olguydu部署.

Tepeye topladığı kara saçlarıyla, ak duvar önündeki profiliyle, çarpıcı gözaklarıyla, uzun kolları, ince bedeniyle, yerlere uzanan dar giysisiyle eski Mısır fresklerindeki kadınlar gibiydi.

Ayşe, parlak lacivert denize, yeşil ağaçlara ve üç kırmızı bener gibi duran gyllere; sonra onlardaki dingin mutluluğu yasa

dönüştüren bozguna uğramış asmalara, kara çizgilere bakar-
ken, bir başkası onda eski Mısır fresklerindeki kadını gözleyebi-
lirdi, o başka dünyyanın kadınını...

Ayşe, belki de müziği daha iyi duyabilmek ve uzanıp dinlen-
mek için içeri girdi. Kapıyı ardından kapadı.

1987

Miras

Semra, Haşim Doğan beyin ölümünden tam yirmi sekiz gün sonra kocasından kalan arabayı oğluna armağan etti. Kızının arabasıvardınasılolsa.Ona da Çekoslovak porseleninden yemek takımını verdi. Kızıyla gelini, pirinç çerçeveli aynayı, birkaç parça gümüşle kristalı Semra'yı sevindiren bir anlayış havası içinde bölüstüler. Daha sonra Semra, Kula seccadelerle Bünyan halıları da çocuklarına verdi.

Bu yüzden kız kardeşinden de, ağabeyinden de azar işitti.

"Değerli neyin var, neyin yoksa çocuklarına dağıttın," dediler.

"Bana yetecek kadar malım var," diye cevap verdi Semra elinden geldiğince yumuşak bir sesle.

"Geriye ne kaldı ki? Malım diye övüneceğin ne kaldı geriye?"

"İşte bunlar... Hepsi," dedi Semra ve evin bütün duvarlarını kaplayan yüklükleri, gömme dolapları, ağızına kadar dolu sandık odasını gösterdi.

"Bunların hepsi döküntü ayol," diye karşı çıktı kız kardeşi. "At hepsini, kurtul!"

"Doğru," diye tekrarladı ağabeyi de. "At hepsini, kurtul!" "Atayım mı?" dedi Semra her zamanki uysallığıyla, kardeşlerine karşı çıkyor gibi görünümekten son kertede çekinerek. "Tabii ki atmayacağım. Ama satacağım."

Ağabeyi Suat, gürültülü bir kahkaha saliverdi:

"Kim para verir onlara? Sen aklını kaçırmışsin! İşin yoksa eskici takımıyla uğraş dur. Değmez!"

"Sokaktaki eskicilerden mi söz ediyorsun? Hayır, onlarla işim yok benim. Bir ardiye kiralamayı düşünüyorum. Eşyaları-mı orada satacağım."

"Ardiye mi? Ne ardiyesi?"

"Basbayağı ardiye canım. Bu konuda bana yardımcı olursan sevinirim."

Suat ne diyeceğini bilemeden kekelemeye başladı:

"Yani şimdı sen... ama ardiye... ciddi misin... Bulurum bulmasına da... Yahu, sen biliyor musun bir ardiye kaç tutulur?"

"O kadar param var. Sen merak etme."

"Aman Tanrım," diye bağırdı kız kardeşi Sevinç "Demek çaresiz, zavallı bir kadın gibi eskilerini satacaksın. Âlem ne der sonra? Bizim için neler diyecekler kambilir? Bari onurumuzu düşün!"

Kardeşinin ani çıkıştı, telaşı Semra'nın suskusunu sarsmadı; Söylenilen sözlere aldırmadığı gibi, alınmadı da; herhangi bir duyarlık göstermedi. Yalnızca tüm uysallığıyla direndi:

"Kocam hiçbir şeyi atmazdı, atmaya kiyamazdı. Ne yüzü patlamış pabucunu ne de bir kibrıt kutusunu... Anıları da girer miydi bu düşkünlüğün içine bilemem. Daha doğrusu anılar da eşyadan sayılır mı, bilmiyorum. Haşim'in akı fikri ömrünün tüm varlığını biriktirmekti. Bu, bir bakıma akla yakın gibi geliyor bana. Herkesin bir varolma anlayışı edinmeye hakkı vardır, diyorum. Aslında eşyadan tıksınırım ben... Mülkiyet duygusundan da..."

Burada soluğu kesildiğinden dardı. Hayatında hiç bu kadar uzun konuşmamıştı belki de; bu kadar önemli laflar etmemiştir.

"Gene de," diye sürdürdü konuşmasını derin bir soluk alındıktan sonra, "eskilerini atmaya kiyamadığı için kocama kızmaya çalıştım. Evi böcekler, fareler basmasın diye bütün bu... bu -ne demiştin sen Sevinç- evet, döküntülerı sık sık temizlemek, ilaçlamak, havalandırmak zorunda kaldım gerçi, ama her şeye ses çıkarmadan katlandım. Dolapları dolduran onca eşya kocamındı, şimdı benim oldu. Çünkü çok emek verdim onlara: baktım, temizledim, sildim, sabır gösterdim. Kendi emeğimin ürünüdür onlar. Şimdi kendi emeğimin ürünlerini satacağım. Kimse alıkoyamaz beni."

Böyle söyledi ve ayağa kalktı. Konuklarının kendisini yalnız bırakmasını istedığını belirtmiş oldu böylece. İki kardeş kafadan çıkarlarken Suat,

“Sana kısa zamanda bir ardiye bulmaya çalışacağım,” dedi.

Semra, evliliklerinin ilk yıllarda bahçe içinde iki katlı bir evde oturmaktan büyük mutluluk duymuştu. Evet, evlerinde kalorifer yoktu; kışın her sabah soba yakmak, gündüzleri kömürlükten kova kova kömür taşımak zorunda kalmıyordu ama olsun, evlerinin bahçesi, ağaçları, çiçeklerivardı ya, yeterdi. Bahçe bakımlı sayılmazdı. Çünkü Haşim Doğan bahçeyle uğraşmaktan hoşlanmıyordu, kiracılar da öyle. Semra'nınsa ev işlerinden bahçeye bakacak zamanı olmuyordu. Ama bakımsız da olsalar birtakım çiçek fideleri, fidanları direniyor, mevsimleri gelince açıyorlardı. Bahçeye rastgele atılmış bir çekirdek, bir de bakıyordunuz, nazlı bir fidan olup boy atıyor. Sonra baharları tüm bahçe kır çiçekleriyle şenleniyordu. Semra büyük bir sevinçle ağaçlar arasına girdiği iperle çamaşırlarını kuruttu. Doğurduğu çocukları arabalarının içinde rahatça bahçeye bırakıp kendisi evinin işini gördü. Sonra çocuklar oyun çağına gelince arkadaşlarıyla birlikte aynı bahçede koşturup çiğliklar atarak ortalığı bayram yerine çevirdiler.

Çocuklar büyündükçe evin işleri ağırlaştı. Semra yaşılanıyor ya da bikiyordu. Artık kovalarla kömür taşımak zor geliyordu. Kocasının *döküntüleri* de eve sığmamaya başlamıştı. Bu yüzden Haşim, doğru dürüst kira getirmeyen bodrum katını depo olarak kullanmaya karar verdi. Bodrum katın tüm odalarına raflar çakıldı, dolaplar yerleştirildi. Bodrum katta kimse oturmayınca, böylelikle soba da yanmayınca Semra'lar ısınamadılar bir türlü. Hoş, Haşim de aşağıdaki eşyalarını terk ettiğini düşünüp üzülüyordu. Bu yüzden bodruma bir gaz sobası olsun kurulmalıydı ki, terk edilmenin, unutulmanın üzüntüsü içinde bulunan eşyalar hiç değilse üşümesinler...

Başına, yakılıp denetlenecek iki soba, temizlenecek iki ev çıktı ama yakınmıyordu Semra. Odun, kömür, gaz taşıyor; yerleri, pencereleri siliyor; bulaşık, çamaşır yıkıyor; alışverişe çıkış dolu fileleri güclükle taşıyor; ütü yapıyor, sökük dikiyor, zaman buldukça da döküntü dolaplarından birini boşaltıp ha-

valanlıyor, temizliyor, ilaçlıyordu. Kısacası sabahın yedisin- den gecenin dokuzuna kadar koşuşturup duruyordu, ama hiç yakınmadan... Tabii arada oturduğu oluyordu. Çok yorulduğu zamanlar balkonunun yanındaki koltuğa çöküp bir fincan kah- ve ya da çay içer, biraz sokağı, sokaktan geçenleri gözler, bu ara- da bir de sigara tüttürürdü sözgelimi.

Başka ev kadınları gibi saçlarını yaptııp çaylı, pastalı, bö- rekli toplantılara gitmezdi. Böyle şeyler için zamanı yoktu. Evi- nin, kocası olan Haşim Doğan'ın ona bahsettiği, lutfettiği evinin (ama elbette ki -hele iki çocuğu sözkonusu olduğunda- sevdiği evinin) işleriyle oyalanıp gidiyordu işte.

Kendine başka, bambaşa bir hayat düşlediği çocukluk, gençlik yıllarını unutmuş değildi tabii. İlk gençlik yıllarda evde kimsenin, ne anasının, babasının ne de kardeşinin dinle- dikleri yabancı müzikleri dinlerken önünde geniş ufukların açıldığını hissetmiş, hep geniş ufuklu yerlerde, geniş ufuklu bir hayat yaşamayı düşlemiştir. Çünkü "herkes aynı gökkubbenin altında yaşırdı ama herkesin ufku başkaydı." Bu yüzden liseyi bitirince akademiye girip resim yapmayı bile istemişti.

Sonunda payına raflarla, dolaplarla, yüküklerle odaları bile daraltılmış, ışığı boğulmuş bir evde yaşamak ve didinip dur- mak düşmüştü. Zaman zaman bütün bunları düşünüyor ama yakınmayı aklına getirmiyordu. Çok şükür, çocukların sağlıklı- dılar; iyi okumuş, geçerli meslekler edinmiş, sırası geldiğinde iyi evlenmeler yapmışlardı. Kocası biraz erken de olsa, her şeye karşın uygun bir yaşıta ölmüş sayılabilirdi.

Ama tabii sabırsızlığın şakaklarına şakaklarına vurduğu günler hep olmuştu. Hele otuzunu geçtikten sonra... O zaman pencerenin önündeki koltuğa oturup bir fincan kahveyle birlik- te sigara içmek yetmemeye başlamıştı. Kahveyle birlikte içilen sigara da yetmeyince... Hayatın içinde değil de, kıyısında ya- şadığını, kıyıda yaşamanın acısını bir dış ağrısı gibi beynde zonklamalarla algılayınca...

Çocukluğunda olduğu gibi müzik dinlemek iyi geliyordu gelmesine. Ağabeyinin Almanya'dan getirdiği transistörlü bir radyosu vardı. Pil için yaptığı harcamalar kocasıyla arasındaki tek tartışma konusuydu. Hele eskiyen pilleri çöp kovasına attığı

zaman tartışma, kavgaya dönüşüyordu. Yoo, hayır! Radyo gibi, bitmiş piller de Semra'nındı. Canı istiyorsa onları çöpe atmak hakkını kimse elinden alamazdı.

Evet, evde başkaca kimsenin dinlemediği, ilgilenmediği, anlamadığı bu yabancı müziği seviyordu.

Peer Gynt, kuzeyin sisli dağlarında ceylanların peşinden ucurumlar aşıyor, uzun sarı saçlarına bulut parçaları takılıyordu. Semra, adını bilmediği bir serüvenci olarak, Tibet'ten, dünyanın damından aşağılara bakıyordu: Çölü geçen bir deve kervanı göründü. Kervan, grilerin bitimsizliğinde, sarıların sonsuzluğunda gizemli bir yavaşlıkla kum tepelerinin arasından kıvrıla kıvrıla doğuya doğru yol alıyordu. İrlanda'nın yüksek granit kıyılarını döven dalgaları, uçsuz bucaksız okyanusu göründü. Moldau, yaşının, görüp geçirmişliğinin verdiği olgunluğa karşın, her zaman keyifli, her zaman şen-şakrak olarak, yüksek kuleli kentlerden ya da çayırlarında düğünlerin, bayramların kutlandığı köylerden geçiyordu. İnsanoğlu kimi zaman öz benliğini aramanın peşinde ülkeler dolaşıyor, kimi zaman bir köy düğününde hayatının sevincini kutluyordu.

Ama gene de o geniş ufuklu hayatın içinde bulunmuyordu Semra. Gene kiyidaydı, gene seyirciydi.

Bunu anladığında şarkı söylemeye başladı.

Peki, nasıl şarkılardı bunlar? Selâhattin Pınar'dan içli bir şarkı mı, yoksa Veysel'den bir türkü mü? Yoksa, -haydi pop'u bir yana bırakalım, ama neden Frankie Laine ya da Jacqueline François olmasın? Hayır, hayır, hiçbirini değildi. Bunlar duygulu ezgiler, güzel sevda sözleriymiş kuşkusuz. Ama Semra'nın çocukluğunda bile duyduğu geniş ufuk özlemi ya da evliliği süresince dayanmak, geçiştirmek zorunda kaldığı o şakaklarına şakaklarına vuran sabırsızlığı gideremezdı.

Semra kendi şarkılarını söylemeye başladı.

Neyin nesiyydi bu şarkılar? Bir adı ya da türü var mıydı? Elbette... Semra ufuklarını genişleten o yabancı müzikten -deyim yerindeyse eğer- birtakım doğaçlamalar söylüyordu. Sözgelimi, Bach'tan, Mozart'tan, Verdi'den doğaçlamalar yapıyordu. Artık o gün hangisi özlemlerini en iyi biçimde giderebilecekse... Kuşağında nasıl kalmışsa kalmış, anlamını bilmediği ve belki de -

kuşkusuz– yanlış söyledişi yabancı dildeki bir cümleyi (sözcükleri de olabilir) gün boyu yineleyerek, belli bir müziğin biçiminde, gamdan gama atlayarak şakıyp duruyordu. “*Que dolore*”^{*} diyordu sözgelimi bin kez, bin kez “*que dolore*” diyor ve sözüm ona Verdi’den bir arya söyleyordu. “*Ces les roses importentes*”^{**} diyordu bir başka gün, gene hiç anlamını bilmeden ve gün boyu yineleyerek; ve de barokçulara öykünerek...

O zaman öz benliğini bulmaya uğraşan Semra’nın kendisi oluyordu; köy düğününde dans ederek hayatının bitimsiz sevincini kutlayan da... Zorlu bir savaş sonunda yenik düşen kentin halkı da kendisiydi; yenginin ardından kente giren ordunun buruk zaferini kutlayan şanlı komutan da... Dağların tepesinde, bodur çamların gölgesindeki kulübeye çekiliп dönmeyen sevgiliyi bekleyen kadın oydu; sevdiği genç kızın mezarı başında ölesiye bağlılık andları yakan delikanlı da... Uzayın ve hayatın gizlerini merak eden, bilinmeyen karşısında ürken kendisiydi; bütün doğa gizlerini çözен, sonsuz erince varan gene kendisi...

Suat bey, oldukça kısa bir süre içinde kirası uygun, şehirden de fazla uzak olmayan bir ardiye buldu. Bu konudaki ıvecenliğinin nedeni, kardeşinin isteğini yerine getirmekten çok, başlarına gelecek felaketi, Semra’nın zavallı yoksul bir dul gibi varını yoğunu satışa çıkarmasını, bütün ömrünü evinde geçirmiş durmuşken şimdi zincirden boşalmışçasına kendini ortalarla atmaya kalkmasını bir an önce geçistirmek, aile hakkında çıkacak dedikoduları bir an önce göğüsleyebilmekti.

“Ardiyeyi buldum,” diye telefon etti kardeşine, “Görmekister miydin?”

“Yoo,” dedi Semra düşünmek için zaman yitirmeden. “Sen uygun diyorsan uygundur.”

“Bahçe içinde, harap ama büyük bir yapı. Kış gelmeden işini bitirsen iyi olur. Çünkü ısınma düzeni yok. Üstelik dam akabılır.”

“Sağ ol!” dedi Semra yalnızca ve telefonu kapattı.

Semra üç büyük kamyonla merhum Haşim Doğan’ın döküntülerini ardiye taşıttiğında aylardan mayısti. Ardiyenin

* Ne acı!

** Güldür önemli olan.

bahçesindeki iki elma ağacı çiçeğe durmuş, kavaklar gövermişlerdi. Eşyaları zemine boşalttıktan sonra Semra, sürücülerin, hamalların paralarını ödedi. Hamallardan yirmi yaşlarında mavi gözlü, yaşına yakışmayacak kadar asık suratlı olanına,

“Bir yere bağlı mısın?” diye sordu. “Bir süre yanında kalıp işim bitene kadar benimle çalışmak ister misin?”

Oğlan sesini çıkarmadı ama başını salladı. Ondan sonra bir ay kadar birlikte çalıştilar. Dolapları, sandıkları açtılar; eşyaları cinslerine göre oraya, buraya taşıdilar. Semra yeni baştan her şeyi sabunladı, ovdu, vimledi ya da eşyanın türü öyle gerektirirdiğinden yalnızca kuru kuruya silmekle yetindi.

Son on-onbeş yıldır bodruma inmemiştir. Kocası, “orاسını bana bırak,” diyordu. “Ben gereken temizliği yapar, fare, böcek ilaçlarını korum. Sobayı da yakarım. Sen yorulma. Yat, uzan, keyfine bak!”

Bu yüzden bodrum döküntüleri çok kirliydi. İyice elden geçmeleri gerekiyordu. Üstüne üstlük genç bir çocuğu yardımçı olarak yanına aldığı için pek utanmıştı Semra. Çünkü bodrumdan çıkan döküntüler arasında bir delikanının görmemesi gereken şeyler de vardı. Ama Semra bunu önceden bilemezdi tabii. Gene de çok utanıyor, kendini suçlayıp duruyordu. Sözgelimi eski bir pırınc karyola vardı (pirınc parlatabilmek için dört kutu kaol gerekmisti; durup dururken al sana bir ek harcama; şükür Haşim bilmeyecek!): Pembe ketenden, dantelli çarşaflarla örtülü, kocaman kuştüyü yastıkları, kırlentleri olan bir karyola. Bunlar o kadar önemli değildi ama yatağın içinde unutulup kalmış yarı çıplak tombul kadına ne demeli! Kızıl-sarı buklelerini pembe kuştüyü yastıkların üzerine yaymış uyuyor. Bundan başka Semra'nın –daha sonra adının keçiboynuzu olduğunu öğrendiği– devasa bir ağacın altında bacaklarını açmış, resimli roman okuyan kızı ne demeliydi? Keçiboynuzu ağacını bahçeye taşımak için yoldan beş adam çevirmek zorunda kalmışlardı. Tabii Semra o iki kadını da eski bir leğenin içine sokup yıkadı; yanında sabun bulunmadığından deterjanla üstelik...

Temizlik işleri bittikten sonra, döküntüler yerli yerine yerleştirildikten sonra Semra delikanlıya yol verdi. Gerçi ona hâlâ ihtiyacı vardı ama çocukçağızın gözünün ikide bir karyolaya

ya da ağaca kaymasından tedirgin olmuştu. Mallarına bir zarar gelsin istemezdi, ayrıca delikanlıya da...

Son gündeliğini de verip işçisini savdıktan sonra Semra, yaplığını görmek için ardiyenin tüm katlarını, sıra sıra rafların arasında oluşan koridorları dolaştı. Sonra gene kocasından kalma bir yazı masasının başına oturup malvarlığının dökümünü yaptı, fiyatları saptadı.

Her şeyi elinden çıkarmak istiyordu. Bunun için kurnazca bir yöntem uyguladı. Kadınları isteyen mutlaka çıkardı; onların uğruna pırınc karyolayı, keçiboynuzu ağacını bile yüksek fiyatla almakta sakınca görmezlerdi. Bu yetmezdi ama. Onları alabilemek için, örneğin tanesi bir lira olan üç bin sekiz yüz doksan iki kibrıt kutusunu ya da elli çift eski pabucu almak zorunda kalımlıydılar ki, Semra tüm döküntüler elinden çıkarabilisin... Şişe mantarları kuşkusuz hemen alıcı bulurdu, şişeler, kavanozlar da... Ama kırık bardakları, kapağı açılır açılmaz içinden esmer, sarışın, buğday tenli ya da kızıl saçlı dilberler fırlayan sigara kutusunun (arada bir takıldığı için olacak, sarışın bir türlü çikalıyordu) yanına koymalıydı. Gerçi kutu –daha önce de belirttiğimiz gibi bozuktu; yoksa neden ötürü döküntülerin arasında yer alındı– iyi işlemiyordu; Paris'te Son Tango'yu bile öylesine yavaş (ya da hızlı, olabilir) çalıyordu ki, etkisi kalmıyordu ama çıplak kadınlar yeterince kıskırtıcıydı (sarışın gizlense de). Paslanmış üç torba –çeşitli boyda– civiyi Playboy'larla; sigara paketlerini, şeker kutularını Penthouse'larla birlikte satacaktı.

Bir de Semra'nın ne olduğunu kestiremediği garip döküntüler vardı: Onlara kesinlikle eski eşya diyemezdiniz... Hiçbir şey diyemezdiniz. Ucuna manolya yaprağı takılı pembemsi bir bulut sözgelimi ya da durmaksızın şırıldayıp duran bir tencere su (gerçi suyu, kalayı kaçmış bakır tencereye Semra koymuştu; çünkü su nerede saklanır ve neyin içinde satılabilirdi ki?) –indeki iribaşlara bakılırsa bir dereye ait olmalıydı– çeşitli renk ve büyülüklükte kaya parçaları, yosunlar, papatyalar, gelincikler, çimenler ve şenlikli bir piknikten arta kalanlar: Boş konserve kutuları, birtakım kırıntılar, rujlu mendiller, kopuk bir gümüş bilezik... Gene de insanı pırınc karyolada uyuyan tombul kadın gibi, keçiboynuzu ağacının altında kitap okuyan kız gibi sarsan

duygu (ya da her neyse o) yüklü şeyler... Semra, bunların da, anlayamadığı bir nedenden ötürü çok para getireceğini düşünüp, yanlarına delik kovalar, paslı tenekeler, yırtık plastik kaplar koydu. Yaz boyunca satışlarıyla uğraştı Semra. Satış, umduğunandan da iyi gidiyordu. Bir öğle sonu son döküntüyü de sattı. Eski portakal sandıklarıydı bunlar. Yoksul bir kadın, fiyatlarını uygun bulduğundan sobada yakmak için almıştı. Kadıncağız öyle yoksuldu ki, Semra sandıkların paralarını aldı ama artık işine yaramayacak olan rafları, birtakım sandıkları dolapları kadına bedavadan verdi. Kadın da akşamda doğru komşusu bir seyyar satıcının arabasıyla geldi, armağanlarını yükledi, gitti.

Artık sonbahar gelmişti. Güneş henüz batmıştı ama akşamla birlikte serinlik çökmüş, hafiften bir esinti başlamıştı. Bahçede birtakım kâğıt parçaları, yeni yeni dökülmeye başlamış sarı yapraklar uçuşup duruyordu.

Semra, çantası elinde ardiyenin kapısı önünde ayakta duruyordu. İçinde bir boşluk vardı. Otuz yıllık evliliğinin tüm kalıntılarını satmış, dağıtmıştı. Hiçbir şey kalmamıştı geriye. Hayır, boşluğun nedeni bu değildi. Çünkü onlardan -*şu döküntülerden* kısacası- kurtulmayı eskiden beri isteyip durmuştu. Şimdi istediği olmuştu. Öyleyse içinde duyduğu boşluk neydi? Bir zamanlar ufuklarını genişletmek istemiş, bu isteğin şakaklarını zorladığını duymuştu. Gene de belirsiz bir istek olmaliydi bu; çoktanız duymuyordu çünkü, unutmuş gibiydi. Oysa şimdi gene aynı belirsizlik içinde garip boşluğa yuvarlanmaktaydı.

Kapının eşiğinde durmuş, savrulan yapraklara, kâğıt parçalarına bakıyordu hâlâ. Esinti artmış, daha doğrusu rüzgâr çıkmıştı. Şimdi daha çok yaprak dökülüyordu ağaçlardan. Boşluk duygusu büyüyordu. Ürperdi: Rüzgâr, ölümün kurutucu soluğu benziyordu.

Esintinin arasında hafif bir ses duyar gibi oldu. Bildiği bir ezgi sanki, bildiği bir kadın sesi... Giderek yaklaşıyordu.

*Non aver d'amore**

diyordu ses ve boyuna yineliyordu. Ne demek oluyordu bu;

* Aşksız olmak.

sözcükler ne anlama geliyordu ki? Daha sonra aynı ses, bu kez sevinç içinde başka şeyler söylemeye başladı:

Somewhere over the rainbow

Ama Semra bu kadar İngilizce biliyordu. Hiç değilse bu kez sözcükleri anlamıştı:

Gökkuşağından ötede bir yererde
Gök hep mavidir.
Gökkuşağından ötede bir yererde
Düşler hep gerçekleşir.

Gözlerinden inen yaşlar da neyin nesiymi? Durup dururken neden ağlamaya başlamıştı? Şarkıları söyleyen ses neden bu kadar yakındı ona?

Birden tanıdı: Kendi sesiydi bu. İnsanın kendi sesini tanımاسının güc olduğunu söylemişlerdi, biliyordu. Sonra şarkısı söylemeyeli yıllar oluyordu; kendi şarkılarını çoktan unutmuştu.

İyi ama nasıl olmuştu da... Kim saklamiştı şarkılarını? İş görürken sebze ayıklarken, bulaşık yıkarken, cam silerken söylediği şarkıları kimse duymamıştı ki. Hem bütün bu şarkıların, Semra'nın kendi şarkılarının Haşim'in döküntüleri arasında ne işi vardı?

*Zum Ende geht nun Alles**

diyordu şimdi Semra'nın sesi, kontraltoluğa özenip, bu yüzden biraz boğuklaşarak.

Rüzgâr, gittikçe hızlanıyor. Semra'nın saçları, etekleri havalandırdı ama artık ölümün soluğu gibi değildi; ardiye yapısının önündeki geniş alanı dolduran, giderek güçlenen müziğe eşlik ediyordu sanki.

Ne kadar güzel bir sesti bu kendi sesi... Görünmeyen yükselticiden olanca coşkunluğuyla yayılan kendi sesi... Hayat dolu, özlem dolu ve genç... Dipdiri.

* Her şey sona yaklaşıyor.

Semra kapının önünden ayrıldı. Alanın ortasına doğru yürüdü; rüzgârların, şarkıların, kocasının ve kendi hayatının, birlikte bölüşükleri tüm geçmişin ortasında durdu.

Çantasının yere düşmesine aldırmadan, kollarını iki yana açtı; bir zafer kazanmış gibi övünçle ya da dünyayı kucaklar gibi coşkulu ydu...

1982

Firavun'un Mezarı

Onunla nasıl, nerede tanıştığını kesinlikle bilemeyeceğim. Daha doğrusu yıllar önce tanışmışız, birlikte –nedense– belleğimin sislerine gömdüğün bir şeyle yaşamışız (hatta hep birlikte –ailelerimizle–) gibi bir duyguya var içimde. Aslında böyle bir duyguya kapılmam saçma. Çünkü yaşı yirmi var yok. O kadar uzun zaman önce ancak bir çocuk olabilirdi. Oysa çok çok eskiden bile hep yirmisindeydi sanki. Belki bir başkasıyla karıştırıyorum. Gene de hayatında önemli rol oynamış, üstelik bu rolü aradan bunca zaman geçtikten sonra gene oynayacak biri gibiydi; ortayı aşmayan boyuna, sıklığına, göze çarpan herhangi bir özelliğinin olmayacağına karşın.

Durup dururken tuttu, okuduğu üniversitede çağrırdı beni.

"Eski okulunuza görmek ister misiniz," diye sordu. "Belki öğrencilik günlerinizi anımsamak hoşunuza gider."

Öğrencilik günlerini çoktan unuttuğumu, eskiye dönmekten de tat alacağımı sanmadığımı söylediğim.

"Olsun," dedi. "Orası benim için çok önemli. Okulumu seviyorum. Sizi bu sevdigim yere götürmek isterim. Bir cumartesi gelin. Öğlen vakti. Birlikte sandviç yeriz."

Ona karşı koymak, böylece kirmak akımdan bile geçmezdi. İstemeyerek de olsa çağrısını kabul ettim.

Cumartesi geldiğinde, üniversitede gitmek için o kadar istekli değildim. Yirmi yıldır, üniversitede bitireli kısacısı, yapıının yakınından bile geçmemiştüm. Şimdi bunca yıl sonra oraya gitmek zor gelecekti. İçimde tuhaf bir huzursuzlukla yola çıktıım.

tim. Otobüsten indiğimde ilk gözüme çarpan merdivenler oldu. Yüksek, geniş merdivenlerin ötesinden yapının ancak çatısı görünüyordu. Şaşırdım. O anda tedirginliğim geçti. Eski üniversite ile yenişi arasında hiçbir benzerlik kalmamıştı. Yirmi yıl öncesini anımsayıp tedirgin olmama gerek yoktu kısacası.

Bu yüzden biraz da sevinçle tırmadım o uzun merdivenleri. Yapıya doğru geniş, boş sayılabilcek (bahçe denecek yanı kalmamıştı artık) yarı toprak yarı beton bir düzlük uzanıyordu. Yapı ise eski kaba taştan görünümünü saklamaktaydı. Ama o zamanlar bu taştan görünüş göze çarpmazdı. Şimdi ise yapıyı genişletmek, araba park yerleri yapmak için o güzelim at kestanelerini, gezinti yollarının iki yanında sıralanan söğütleri kesmeklerinden, morumsu serpmeyle kaplı beton sütunları, cepheyi çevreleyen terasların mazgal deliklerini andıran taş korkulukları ve sekiz yüksek katı ile iyi restore edilmiş bir eski zaman kalesini andırıyordu. Yapının yanındaki tepelerin üzerindeki bodur kara çamlar arazinin çıplaklığını örtmüyordu. Geniş açıklıkta hiçbir engele rastlamayan rüzgâr rahatça esiyordu. Eteklerim havalandı, saçlarım dağıldı. Bir an için kapıldığım yabancı duygudan, avluda, yapının merdivenlerinde gidip gelen öğrencileri görünce kurtuldum.

Genç arkadaşım beni bekliyordu. Elinde plastik bir torba, bir de büyükçe çanta vardı. Etekleri uçusan bol eteklik, mavi bir gömlek, V yakalı bir kazak giymişti. Uzun saçları rastgele omuzlarına dökülüyordu.

Yapının içi beni pek ilgilendirmiyordu ama bırakım bana kendince önemli bulduğu yerleri göstersin, gerekli sandığı açıklamaları yapsın...

“Şurası konferans salonu; bakın... Sizin zamanınızda yapılmamıştı daha. Yazık, kapısı kilitli. Hep böyle yaparlar zaten. Öyle büyük ki konferans salonumuz, içerde piyano bile var. Burası laboratuvar. Kantin aşağıda kaldı.”

Ben dinler gibi gördüm. Söylediklerinin hepsi aklında kalmadı. Sonra sekizinci katın terasına çıktıktı. Burada esinti daha fazlaydı. Kulaklarım uğultuyordu. Ama o halinden memnundu. Saçları, kızarmış yanaklarına çarparaktan bir sağa bir sola uçuşmactaydı. Terasın kenarındaki geniş çıkışlıklara daya-

nip bir süre çevreyi seyrettik. Kent uzaklarda kalmıştı; her zamanki gibi sisler içinde silinmişti. Ötelerde yer yer yeşermeye başlayan bozkır uzanıyordu. Ama güneş bulutların arkasında olduğundan, bozkırın morumsuluğu baskın çıkyordu.

Arkadaşım, bütün bu genişlik kendisininmiş, onunla övünçümüz gibи kollarını iki yana açtı; gözleri parlayarak sordu:

“Nasıl, güzel değil mi?”

Hayır, bence güzel değildi; yabanıl belki. Gene de sessizce onayladım. Öyle gencti ki, bir şeyler öğretmek için bile duygularını incitmeye degmezdi. Yüzünden gülümseme eksik olmuyordu. Bu güzelim iyimserliği nasıl yok etmeye kalkışabilirdiniz! Hep iyi şeyler söylüyordu:

“Ah, bahar! Ne güzel! Rüzgâr... Ne dersiniz rüzgâra? Ben bayılıyorum.”

Böyle söylemenken sırtını korkuluklara dayayıp başını aşağı sarkıtıyor, yüzünü rüzgâra teslim ediyordu.

“Evet,” diyordum ben de, hiçbir şey demek istemeyerek.

Daha sonra kuytu bir köşe bulup naylon torbadan çıkarttığı sandviçleri yedik. İki şişe de ayran çökmüşti torbadan.

“Çok değişmiş mi eski okulunuz?”

“Bizim zamanımızda bu kadar büyük değildi.”

“O zamanlar üç katlıydı, değil mi?”

“Evet.”

“Başka? Başka neler değişmiş?”

“Her şey çok büyük. Sarmaşıklar da var sonra. Eskiden yoktu.”

“Sevdiniz mi sarmaşıkları?”

“Bilmem ki... Yapıya güzellikten çok eski bir hava veriyor. Bilmem anlatabildim mi? Üniversite değil de sanki bir kale kahıltısı... Kızmadınız ya?”

“Neden kızayım? Hem elimizden bir şey gelmez. Firavun anıtları sever.”

“Firavun mu?”

“Öyle diyoruz biz. Ölümzsüzlüğüne inanıyor. Sizin anlaysağınız ruhunun ölümzsüzlüğüne... Rektörden söz ediyorum. Aşağıda, bodrumda bir mezar odası mutlaka vardır, diyoruz. Çok aradık, bulamadık. Ama biliyorsunuz, mezar odaları gizli-

dir. Yerini ancak Firavun bilir. Mimar ve ustabaşları zaten çoktan öldürülmüşlerdir; sır veremezler."

"Sahiden aradınız mı mezar odasını? Şaka ediyorsunuz."

"Şaka mı? Yok canım. Neden şaka olsun? Çok aradık diyorum size. Üçer kişilik ekipler oluşturduk. Boş zamanlarımızda iki katlı bodrumu alt üst ettik. Kilitli kapıları binbir yöntem kullanarak açmayı başardık. Bu işte hırsızlardan bile yararlandık."

"Hırsızlar mı? Tanrım, neler söyleyorsunuz!"

"İçimizde hırsız arkadaşları olanlar var. Neden şaşırınız? Yoksa siz hırsızları sevmez misiniz?"

"Hırsızları sevsem ne olacak, sevmesem ne olacak. Hiç öne mi yok. Ama bütün bu anlattıklarınız gerçek olamaz."

"Serüven tutkusu deyin isterseniz. Ama ben gerçeğin araştırılmasından yanayım."

"Ne gerceği?"

"Kendi gerçeğimiz. Yüzüme öyle şaşkınlık bakmayın. Bir zamanlar siz de bizim gibiydiniz, kuşkusuz. Yoksa şimdi burada olmazsınız. Sonra birden korkuverdiniz. Oysa insan düşgünü kullanmaktan korkmamalı. Düşgünü kullanmaktan korkanlar günün birinde gerçeklik duygusunu da yitirirler; başkalarının da gerçek diye sundukları yalanları kabullenirler. Bu yüzden kiyıcı olurlar. Tipki bizim rektör gibi."

"Ama onun kendisine mezar odası kazdırışlığını söylemiştiniz."

"Eee?..."

"Gerçekleriniz uyuşmuş olmuyor mu böylece? Düşgücü olmayan rektörün gerçeğiyle sizin gerçeğiniz yani..."

"Firavun'un kendisine bir mezar yaptırttığı doğru. Ama o, bunu bilmiyor ki. Farkında bile değil."

Söyledeyecek söz bulamadım. Kafam karışmıştı.

"Sandviçinizi yemiyorsunuz," dedi, belki beni uyarmak istiyordu. "Yoksa beğenmediniz mi?"

"Yo, beğendim beğenmesine. Çok güzel."

"Durun, size bir turşu daha vereyim. Hatta iki tane vereyim. Bende fazla turşular var: Aşırıdım sizin anlayacağınız."

"Aşırınız mı?"

"Aşırıdım ya. Sandviçin içine tek turşu koyuyorlar, yetmiyor.

Biz de aşırıyoruz. Kötü bir şey yapmıyoruz. Yalnızca şaka. Turşu çalıyoruz diye bize kızmadınız umarım.”

“Hayır, sanmıyorum.”

“Okulu gezmeye devam edelim mi?”

“Hayır, gerek yok.”

“Neden ama? Sizin eski okulunuz üstelik.”

“Ben... Mezar odalarını, öteki gizli şeyleri bulamamaktan korkuyorum. Galiba çok korkuyorum.”

“Korkacak ne var? Biz de bulamadık zaten.”

“Günün birinde bulursunuz. Madem o kadar istiyorsunuz. Benimse artık zamanım kalmadı... Sabrım da.”

“Buraya geldiğinize pişman mı oldunuz yoksa?”

“Tam tersi. Güzel bir öğle sonu geçirdim. Sizinle olmak... konuşmak, çok güzel.”

“Sağ olun. Madem sıkılmadınız, gelecek hafta gene gelin. Gelirsiniz değil mi? Ne olur, evet deyin, kırmayın beni.”

“Peki, gelirim. Ama gelecek haftaya sandviçler benden.”

“Olur. Ayranları ben alacağım ama. Bu kez turp çalarım sizin için.”

“İlle de bir şey çalmak zorunda misiniz?”

“Her şeyin suç sayılmayacağını kanıtlamak zorundayız. Öyle değil mi?”

“Bilmiyorum.”

“Belki teknığın ilerlemesinden, toplumsal hayatın karmaşıklığından, her şeziyle örgütlenmiş bir dünyanın temelini oluşturan kargaşanın ancak amansız suç tanımları ve ceza yöntemleriyle unutulabileceğinden dem vuracaksınız.”

“Yoo hayır! Hiçbir şeyden söz edecek değilim... Artık gitsem... Beni kapıya kadar geçirmeniz gerekmek. Yolu biliyorum nasıl olsa.”

“Haftaya bekliyorum.”

“Gelirim, söz!”

Çıkış kapısına geldiğimde başımı çevirip baktım; merdivenlerin üst başında durmuş, bana el sallıyordu.

Ertesi hafta üniversitede gittiğimde merdivenlerden dalgın dalgın, belki de genç arkadaşımı düşünerek çekarken birden sessizliği duydum. Bahçeye varınca çevremi bakındım: kimsecikler

yoktu. Rüzgâr da insan engelinden kurtulduğundan mıdır nedir, daha güçlü esiyordu; daha özgürce. Saçlarım birbirine karıştı. Kabaran eteklerimi tutmaya kalkışmadım. Bana bakan kimseyoktu ortalıkta.

Kimsesizlik duygusunun yarattığı huzursuzluk içinde büyük kapıdan girdim. İç avluda bir perişanlık vardı. Büyük bidonlar, çuvallar, tahta sandıklar... Duvarlara iskeleler kurulmactaydı. Oraya buraya halılar, perdeler atılmıştı. Avlu çöplüğe dönmüştü. Açık kapıdan, pencerelerden giren rüzgâr, yererdeki kâğıtları, plastik yoğurt, süt kaplarını, sigara izmaritlerini, boş kibrit kutularını oradan oraya sürüklüyordu. Dış avlunun sessizliğinin yerine bir hissürtidir gidiyordu.

Hademeye benzer birini durdurup sordum:

“Neredeler? Öğrenciler yani...”

“Herkes gitti. Çoktan boşaldı okul. Tatil girdik. Onarım var. Badana, boyaa...”

İşçilere yardım etmek üzere yanımdan ayrıldı.

Merdivenleri çıktım. En üst kata kadar koridorları dolaştım; her katın terasına ayrı ayrı baktım. Arkadaşım da ötekiler gibi gitmiş olamazdı. Mutlaka beni bekliyordu. Ama kurallara pek aldırmayan, o hoş, uçarı haliyle kim bilir nerede bekliyordu, o anda aklına esen hangi yerde? Belki beni böyle peşinden koşturması da şakanın bir bölümüydü. Elinde ayran şişeleri ve turplarla...

En üst kata çıktığında soluk soluğaydım. Terasın korkuluğuna dayanıp çevreme baktım. Tıpkı bir hafta önce yaptığım, yaptığımız gibi.

Kollarımı açtım, tüm görünümü kucakladım. Gözümün alabildiğine uzanan her şey benimdi simdi. Benim olmadığını kim söyleyecekti üstelik. Kimseler yoktu çevremde. Rüzgârin sesinden başka ses bile yoktu. Uzaktan, anayoldan geçen taşıtların gürültüleri de rüzgâra karışmaktadır. Hayır, beni düşkırıklığına uğratmamıştı; bana yalan söylememiştir; habersizce bırakıp gitmemiştir. Biliyordum, emindim. Aşağılarda bir yererde, o iki katlı bodrumda Firavun'un mezar odasını arıyordu belki de. Belki de bulmuştu da heyecandan artık beni unutmuştu. İşi bitince mutlaka gelecekti ama. O zaman da ben çoktan gitmiş olacaktım.

Kıscası birbirimizi bir daha göremeyecektik. Bir daha görüşmeyeceğimizi biliyordum. Biliyordum da, üzülmüyordum. Bu yüzden sandviçimi yedim, omunkini rüzgârin uçuramayacağı bir köşeye koydum. İşini bitirince karnı açıkmiş olacaktı. Kantic de şimdi kapalı olduğundan...

Ayransız, turpsuz, turşusuz sandviç o kadar güzel değildi. Zor yutuyordum. Ama ne de olsa açıklaştım.

Sandviçimi bitirince aralanan bulutların arasından sızan günüşiğiyla canlanan bozkırın son kez baktım: Tarlaların yeşili sevinç içinde parlıyordu. Ama ben pek o kadar sevinçli sayılmazdım.

Ne var ki, sevincimi hüzne dönüştüren yaşımlı da, artık bennim dışında oluşan, büyüyen çağrı da yadırgamıyordu.

1978

Ayak Sesleri

“İşte artık kendi evimde, hoş ve kalabalıktan uzak bir yuvada, ömrümü, kendisi için doğmuş olduğumu sezdiğim bu bağımsız, kararlı ve dingin hayat içinde geçirmekte özgürdüm.”

Bacaklarımı iki yana açmış, kollarımı da hasır koltuğumun kolluklarından boşluğa sarkıtmış olarak oturuyorum. Günün en güzel saati bu. Dinginlik, sessizlik... Bu sessizliği daha iyi duyabilmek için kitabımlı bir süre için kapatıyorum. bacaklarımı söyle bir kırıdattım mı, pantolonumun paçaları kuru yapraklara süreniyor. Avlu, çardağı saran asmadan düşen kuru yapraklarla dolu. Onları süpürmeye kalkışmam hiç. Yapraklar, avlunun yer yer çatlampı çimento tabanını örtüyorlar da ondan.

Hava güzel, çok güzel... Nefis. Kasım ortasına geldik, daha yağmurlar başlamadı. Avlu, inatçı, dur durak bilmeyen sonbahar yağmurlarıyla örtülünce hasır koltuğuma oturamam artık. Soğuğa alındırmıyorum; olmazsa üstüme bir battaniye çekiveririm. Yeter ki yağmurlar geciksin!

Güneş batmış olmalı. Buralardan batı yakası hiç görülmez. Bu yüzden gün batımını unuttum diyebilirim. Gündoğumunu da yillardır göremedim; evin üst katını bırakıp alt kata taşınalı beri. Çünkü üst kat iyice harap, oturulacak gibi değil (mahalle-mizde evlerin üst katları ahşaptır, alt katlar gibi taştan yapılmamıştır), onarım için dünyyanın parası gereklidir. Arada damı aktaramam, baca kenarlarını sıvatmam, rüzgârin ya da kuşların kırdığı camları taktırtmam gerekiyor ama önemsiz giderler bunlar.

Bir tanışdım, herkes gibi üst kat pencerelerini çapraz tahtalarla örtmemi önerdi. Nasıl razı olurdum! Banaarmağan ettiğiniz bu evi Ali Naim Bey (size bir türlü amca diyemem, annem gibi Ali Naim Bey demem ne tuhaf değil mi?); nasıl öyle çirkinlestirebilirim? Çocukluğum, gençliğim boyunca buraya, sizi görmeye geldim. Ben sessizce otururdum, siz konuşurdunuz. Annemle aranızdaki gizi bir türlü çözemedim. Ancak sezinlediğim bu giz, beni annemden soğuttu, size bağladı. Bu da tuhaf. Evet, işte camciya para ödeyip durmam o kadar da önemli değil. Hayır, camları anlatmıyorum. Gündögümünden söz edecektim. İnsan gerek duyarسا üst kat pencerelerinden güneşin doğuşunu seyredebilir; zaten erken kalkıyoruz. Önümüz sıra uzanan yüzlerce damın arkasından ince minareler, güzelim kubbeler seçilir. Ama üst kata çıktığımız yok. Alt kat yetiyor bize. Alt katı bile tam kullanmıyoruz. Sofa bomboş, tozlu duruyor. Mutfak, bir oda bir de helâ oglumla bana yetiyor.

Her şey durgun. Akşam esintisi daha çıkmadı. Henüz aydınlık ortalık. Güvercinlerim gurulduyor. Başkaca ses yok. Komşu bahçeden ince bir duman yükseliyor diklemesine. Mangalı yakmışlar, üzerine de küçük bir boru koymuşlardır. Köfte için hazırlık... Hazretin niyeti bozuk anlaşılan. Raki kokusu bahçeme kadar erişir artık. Ben biraz önce, öğleyin yediğimiz etin suyuna bolca patates biraz da havuç doğrayıp ocağa koydum.

“Bir felaket, ne olursa olsun, neye dayandığını bildikçe, beni hiçbir zaman şaşırtmaz, yıkmaz; ama benim doğal eğilimim, bilgisizliklerden korku duymaktır; onların karanlık havasından korkar ve nefret ederim; gizem beni her zaman tedirgin eder.”

Kendimi hiçbir şey düşünmeden hasır koltuğuma oturma-nın erincine bırakmak istiyorum. Ne var ki, sevdiğim, korumaya çalıştığım dinginliği sürdürmenin gün geçtikçe zorlaştığının farkındayım. Belki böyle bir sevince hakkım yoktur ya da bilmediğim nedenler (belki birileri, biri) sevinmeyi yasaklamıştır bana çoktan da, ben anlamazlıktan geliyorumdur. Yoksa o birisi siz misiniz Ali Naim Bey? Düşünüyorum da, size duyduğum anlaşılmaz yakınlık, ağırbaşlı öğretlerinize kulak vermemi engelleye-

cek kadar sarsıntılarla yüklüydi. Büyüülü bir şarkı gibi sesinizi dinler, söylediklerinizin anlamına aldırmazdım. Yoksa sizi düşkırıklığına uğrattım da...

Hayır, hayır! Akşamin ya da ikindi vaktinin (her neyse) eşsiz dinginliğine kapılıp gitmek için direnmeliyim. Ancak direnirsem, yillardır alışığım ve yalnız benim olan, kendim için hazırladığım sevinçleri terk etmek zorunda kalmam.

Dikdörtgen bahçemin sağ yanındaki, komşu bahçeyle kümesler arasındaki üçgen aydınlichkeit daralıyor. Az sonra aydınlichkeit yavaşça duvara tırmanacak ve kaybolacak. Biliyorum. O zaman akşam bastıracak.

Sakin, Ali Naim Bey sakın, dinginlikten söz ettiğime bakıp şimdilerde aylaklığa vurduğumu sanmayın! Görevine çok bağlı, oldukça başarılı bir Türkçe öğretmeni olduğumu biliyorsunuz. Yaptığım işe inanırıım. Bu inanç yüceltir beni.

Mesleğimi sevmişimdir hep. Edebiyatı da... Edebiyatın, şu bilinen deyişle ak üstüne kara ile yazılan her cümlenin insan hayatındaki ağırlığı, önemi anlatılmakla bitmez. Bu güzelliği duyma gerekliliğini öğrencilerime açıklarken ak üstüne kara yazılı satırların büyüsünü onlara aktarırken, görevimi yerine getirmenin mutluğunu yaşarım. Okuduğum parçayı açıklarken kimi zaman öylesine kapıp koyuveririm ki kendimi, sesim titrer, gözlerim yaşarır; yazarın yaplığını yeniden yaratıormuşçasına bir esinle derinden sarsılır; sonra da dar, kısıtlı, önemsiz hayatı renklendiren bu yeteneği bana verdiği için Tanrı'ya şükrederim. Böyle anlarda ölçüyü kaçırduğımı sanmayın sakın! Asla! Sınıfta garip bir sessizlik olur. Sessizlik ve nerdeyse elle tutulacak bir yoğunluk... Öğrencilerimin küçükük yüreklerini, biçimlendirilmeye hazır beyinciklerini avuçlarının arasına almışım. Bunu başarabilmenin gururu, bana teslim edilen bu değerli emanete alçakgönüllülükle hizmet etmenin gururu içinde, artık daha az coşarak, bilinçle konuşmamı sürdürürüm.

Bütün bunları size anlatmışım Ali Naim Bey, bilirsınız. Yazık ders saatlerinin eski güzelliği kalmadı. Öğrencilerimle kurdüğüm sağlam köprü yıkıldı. Ben bir yakada, öğrencilerim öteki yakada, aramızdaki korkutucu uçurumun bir ucundan ötekine seslenip duruyoruz. Daha doğrusu ben bağıriyorum, onlar

duymazlıktan geliyorlar, tehdit yüklü bir suskunlukla önlerine bakıyorlar. Bu kopuş birdenbire olmadı tabii. Durumu, tüm açıklığıyla ancak dört-beş aydır görebilmekteyim. Sözünü ettiğim köprü de belki yıllar önce yıkıldı; ben yeni yeni fark ediyorum.

Kitaplardaki metinler, öğrencilerimi ilgilendirmiyor artık. Geometri derslerindeki noktalar, çizgiler, açılar kadar soyut, hatta anlamsız geliyor sözcükler; onları hayatları boyunca ne reye koyacaklarını bilemedikleri, asla kullanamayacakları eski eşyalardan farksız buluyorlar. Sanki bir şiirde, bir öyküde insan hayatı, insana özgü duygular yok da, onlara yabancı gelen soyut bir uzay var.

Dizelerinde unutulmaz müzikler gizleyen, geçmiş özlemiyle yüklü şiirler... İlde de atalarımızın değil ama herhangi bir savaşçı ruhun, yükselmeye, aşkınlığa adanmış ruhun şahlanışını nasıl olur da duymazlar? Ya doğa görüntülerini anlatan satırlar... Surlar arasına sıkışmışa benzeyen şu mahallede (artık eski mahalle değil Ali Naim Bey, kent de eski kent değil) kimi arsalar vardır; oradan kenti çevreleyen denizin bir ucu görünür: İğrenç bir bataklığa benzer. Üst üste yiğilmiş hurdalar, paslı gemi döküntüleri... Doğa betimlemeleriyle avunmak istemez mi insan?

“Ey doğa! Ey anam! İşte sadece senin kanatların altındayım; burada seninle benim arama girecek becerikli ya da kalleş, kimseler yok.”

Çok uğraştım; öğrencilerimin değişen çağımızda ne gibi gereksinmeler içinde olduğunu, neyin eksikliğini duyduklarını anlayamadım bir türlü. Geçmişimize, eskiden yüreğimizi titreten özverilere kayıtsızlar; derelerin şırıltısı, gölgeli ağaçlıklarda dinginlik, bozkırın yüce sessizliği duygulandırmıyor onları... Diyelim haklılar. İyi ama bütün bunların yerine neyi koyuyorlar, bir bilebilseydim...

Oğlumun da öğrencilerimden farkı yok. Eskiden annesinin okuduğu bir kitap gözlerini yaşlarla doldurabilirdi ya da kendisi gibi içine kapanık bir çocuktan beklenmeyecek kertede kahkahalar salardı. Uzun süredir ne gözleri doluyor ne güliyor. Zaten elinde doğru dürüst bir kitap da görmüş değilim. Gerçi dersleri-

ne çalışıyor. Hele liseye başlayalı daha çok çalışıyor; sessizce, inat eder gibi –abartmış olmayayım ama– öç alır gibi...

Bir gün ders kitaplarının arasında bir defter buldum: Defterin içinde birtakım kâğıt şeritler vardı. Şeritlerin üzerinde de oğlumun el yazısıyla yazılmış bir şeyler, sözüm ona dizeler:

“Sonra ölüm, sonra aşk, sonra dirim!”, “Bir kefen –kırmızı güllerden– ölümüm için...”, “Yağmurlar yaralar açtı bedenime / Gördüklerim üşütüyor beni”, “Suçlu erkenin çağında, güçsüz suçlular olmayı seçelim!”

Hayattan bu yaşıt böylesine tiksinmek, ondan vazgeçmek... Acaba ne için, ne uğruna, Ali Naim Bey, bir bilebilseydim...

Az sonra gelir. İnanmazsınız belki ama baba-oğul gibi değil, iki düşman gibi yaşarız birlikte. Anası sekiz yaşındayken ölünce tüm sorumluluğu bana kaldı. O ölmeden önce çocukla pek ilgili-lendiğim yoktu. Önceleri küçük bir çocukla ne yapılır, bilemezdim. Hiç değilse elinden tutup gezdireceğim, karşılıklı konuşabileceğimiz yaşa gelmeliydi. Çocukların yarı yarı konuşmalarından pek hoşlanmam da. Öte yandan çocuğa ısnamayışımın asıl nedeni, karımın ona ille de ölmüş babasının adını vermek isteyisidir. Bildığınız gibi lise müdürü olan babasına çok bağlıydı; kendini bana değil, babasına ait sayardı. Benim babamsa mahallenin bakkalıydı (ah, siz uyarmışınız beni Ali Naim Bey, onunla evlenmemi hiç istemedinizdi, ama işte size duyduğum gizemli bağlılık, öğretlerinizi dinlememi sağlamadı nedense). Neyse, işte ben Hulki adını taşıyan küçük bir çocuk düşünemiyordum ama bu adı hakkıyla taşıyacak yaşa gelince kendisiyle ilgilenecektimbuna kararlıydım. Gene de iyi niyetim, elimden geleni yaptığım yadsınamaz. Onu parklara, otobüse binmeye filan götürürdüm götürmesine de, o, hep somurturdu.

Annesinin, Hulki sekiz yaşındayken ölmesi çok kötü oldu. İkimiz baş başa, çekilmez bir hayatı sürdürmek zorunda kaldık. Elimizden geldiğince, tatsızlıkla sonuçlanacak olaylar yaratmaya çalıştık. Çünkü aramıza girecek, gerektiğinde dengeyi sağlayacak insandan yoksunduk artık. Ama birbirimizi sevmeye de hiç yanaşmadık. O biraz kolaylık gösterseydi...

“... çocuk ebe tarafından, alışılmış biçimde, Kimsesiz Çocuklar Bürosu’na bırakıldı.”

Yerimden kalkıyorum. Kümesi kapamalı. Bakıyorum, tavuklarımın hepsi kümese girmişler bile. Yalnız Hacı Kadın kararsızlık içinde tel kafesin önünde dolanıyor. Sonra dönüp çevreme bakıyorum. Paçalı'ya güven olmaz, akı bir karış havada onun. Dolanır durur, güneşin battığını unutur. Gülibrişimin altında bulunuyorum Paçalı'yı, kışalayıp kümese sokuyorum. Artık zamanı geldi. Bu hayvanı kesmeli. Evde gene bir karabasan yaşanacak Ali Naim Bey. Tavuğu kestim diye oğlum bana küsecek. Sonra etinden öldürsen yemeyeceğinden, işin yoksa ona ayrıca köfte filan yap. Valla biktim, Ali Naim Bey. Evin içinde bir kapı sesi... Sonra çekingen adımlar. Bu oğlanın eve hırsız gibi girmesine, bir suçu gibi yürümesine bozuluyorum. Ama kızgınlığım, sevinmemi engellemiyor. Hulki akşamları eve döndüğünde hep sevinirim. Öyle ki, bu zamana kadar nerelerde kaldığını, nerelerde, ne haltlar, karıştırdığını sormayı unuturum. Sonunda geldi ya, derim, döndü ya. Bir oğlum olduğunu, varlığının içimi ilittiğini, onsuz yaşamın bir anlamı kalmayacağını ancak o zaman anlarım. Ya dönmeseydi... Dönmeyebilirdi de. Oğlumun sağ salim her akşam eve doneceği konusunda güvence veren biri mi var? Onu bir daha görememe olasılığının, her akşam eve dönmesindeki olağanlık payından daha yüksek olduğunu düşünmemi engelleyemiyorum.

Bu korkuya nasıl yaşar insan?

Aman Tanrım, Hulki açıkçıdır şimdi. O, hep açtır zaten. Bir baba olarak belki beceremiyorum. Annesi olsaydı... Hemen mutfağa girip yemeği hazırlamalı.

Hulki, tabağına bolca patates, havuç doldurdu, suyundan almadı. (Et suyunun sağlık için önemli olduğunu söylüyorum ya, işte bana inat... Ya da nerden çıkarttı bilmem, et yememek için elinden geleni yapıyor. Zaten etle arası pek yok, farkındağım.) Çatalının ucuna taktığı ceviz büyülüüğündeki tereyağını dumani tüten patateslerin, havuçların üzerinde gezdirdi. Sonra hiç konuşmadan atıştırmaya başladı bizimki. Tipki bir hayvan gibi yemek yemekten vazgeçmedi. Elleri de kirli. Ellerini, ben uyarmazsam yıkamaz.

Ellerini yıkadın mı?

Ağır ağır kalktı. Dışarı çıktı. Ellerini mutfak musluğunda yıkanaması gerektiğini hiç unutmaz. Çünkü annesi mutfak musluğunda el yıkamayı yasaklamıştı.

Ben, patatesten bıçağımla küçük bir lokma kesip ağızma attım ve ağır ağır çiğnedim. Patatesin tadının ağızma yayılmasını bekledim. Çünkü yiyeceklerin tadı hemen duyulmaz. En duyarlı bölge dilin yanlarıdır ki, oraya da geç varır tat. Patatesin tadı tükürükle iyice birleşip de artık daha az duyulmaya başlayınca yuttum lokmamı. Sonra bir kaşık et suyu aldım. Biraz limon ve biber gerekli. Et suyuna limon siktim ve karabiber ektim. Şöyle kokusu duyulacak kadar. Bu yaştan sonra baharatı azaltmalı. Hulki her zamanki hantal yürüyüşle gelip karşıma oturdu. Ona zorla yaptırdığım işin (ellerini yıkamanın) gerekliliğini kavramış değil. Zaten Hulki'ye hiçbir şey öğretemedim. Karşısında, öğretmeni olarak bile başarısızdım. O tiksindirici devrik cümleleri kullanmasını bir türlü engelleyememiştim.

Ne yaptın okulda?

Hiçbir şey yapmamış.

Derse kalkmadın mı?

Kalkmamış. Kompozisyondan sekiz almış.

Aferin! Devrik cümlelere karşın sekiz, aferin!

Soğukluk olarak erik marmelâdı yedik. Ben bıçağımin ucuна aldığı marmelâdı ekmeğimin üzerine sürerken, bakıyorum o tabağı yarılamp bile (tatlıya bayılır). Eskiden olsa böyle hayvan gibi tıkınmamasını, başkasının da kullanacağı çanağa, ağızına soktuğu kaşıği daldırmamasını söylerdim. Ama bir süredir onu elimden geldiğince az azarlıyorum. Eve döndü ya, geldi ya, diye düşünüyorum olmalyım.

Oğlum diliyle dudaklarını bir güzel yaladıktan sonra bahçeye çıktı. Sofrayı toplamayı, bulaşıkları yıkamayı bana bıraktı yine. Hoş, bulaşıkları yıkamasını zaten isteyemem ondan. Her şeyi kırar çünkü. İşin yoksa bardağ, tabağa bir sürü para harca. Gene de umursamazlığı hoşuma gitmiyor.

Şimdi odamdayım. Hulki mutfakta. Mutfak öyle büyük ki, -üstüelik kışın sofa da yandığından sıcak olur- oğlumun orada çalışmasında, yatmasında bir sakınca yok. Tam kapıyı açıp

oğluma ayaklarını yıkayıp yıkamadığını soracaktım, vazgeçtim. Günlüğümün başına gececekken ne gerek var dedim.

Bugün Ali Naim Bey'le konuştım. Neden durup dururken, yillardan sonra hem de... Bilmiyorum. Onu özledim mi acaba? Gene de ona söyleyeceklerimi söylemek içimi rahatlandırdı. Az sonra tertemiz ütülü çarşaflarına, iki kişilik pirinç karyolama kavuşacağım. Eski çelik somya altımda yaylanacak. Aplikten yayılan beyaz, sert ışıkta kitabımı okuyacağım. Zaman zaman yatağımın içinde kipürdandıkça başucumdaki pirinçten üzüm salkımı şangırdayacak. Sanki çok güzel şeyler olacakmış gibi sevineceğim.

Elimde değil, birden bağırıverdim: Hulki! Bir daha bağırdım. Duyan, aldırın yok. Duvari yumrukladım. Sonunda duydu, geldi.

Ne var?

Radyoyu kapat! bir saat sonra nasıl olsa uyuyacağım, o zaman açarsın. Uyurken radyodan rahatsız olmam.

Oysa uyuyamayacağımı biliyorum. Cigara içmediğim için, gece geçmek bilmez. Lambamı açık bırakırım. Çünkü karanlık ürkütür beni. Ama lambanın ışığı, odaya ilk girdiğim zaman ki gibi tatlı-sert değildir artık. Gittikçe sarılışarak yorgun, huzursuz beynimin içine pis bir sıcaklık yayar. Yatağımın genişliği bana yalnızca kimsesizliğimi, olabilecekler karşısındaki güçsüzlüğüümü, çaresizliğini duyurur. O zaman mutfaktan gelen müzik sesiyle avunurum. Adını bilmediğim sazlar bir savaş çığlığı salıverirler. Benim değildir bu çığlık, bilirim; savaş benim değildir, bunu da bilirim.

Yaklaşan ayak seslerini duymamak için avuçlarımı kulaklarımı bastırıyorum.

Gecenin bu saatinde yaşama sevincimin ve huzurumun son anlarını yaşamış, bitirmiş olduğumu düşünmekten ve acı duymaktan kendimi alamam.

Akşamüstü sevinçlerimse –hiç kuşkusuz– bir aldatmacadır artık.

Gorilim ve Ben

Akılı uslu bir çocuktum, söz dinlerdim. Olur olmaz tutarlarım, büyüklere karşı silah olarak kullandığım korkularım yoktu. Şunu demek istiyorum: Bazı geceler annemle babam, sinemaya ya da dostlarına gitmek istediklerinde bana rahatça sorabılırlerdi:

“Biz bu gece çıkacağız. Sen evde yalnız kalabilir misin aca-ba?”

Onlara bu izni her seferinde seve seve verirdim. Zaten beni yatağa yatırmadan evden çıkmazlardı. Ayrıca sanki ilk kez ben-den izin istiyorlarmışçasına, karşısında ezilip büzülmeleri de hoşuma gider, gururumu okşardı.

Yazık ki, günün birinde büyük bir yanlışlık yaptılar, daha doğrusu gafil avlandılar; beni “Morgue Sokağı Cinayeti” adlı filme götürdüler. Filmde –eğer aklımda yanlış kalmadiysa– hayvanat bahçesinden –ya da her neresiyse oradan– kaçan goril bir aileyi parça parça doğruyor, her yanı kana buluyordu. Ayrıntıları anımsamıyorum; elimden geldigince çabuk unutmuş olma-hiyim.

Sinemadan çıktığımızda anneme de babama da korkumu, duyduğum dehşeti, tiksintiyi sezdirmemeye çalıştım. Boş yere üzülmelerini istemiyordum. Onlar da bir şey sormadılar. Yalnızca yol boyunca sustular, birbirleriyle bile konuşmadılar.

Bir ara annem,

“Kebapçıya gitsek bari,” dedi. Kebabı ne kadar sevdiğim bilirdi.

"Eğer ille de kebapçı, diyorsan," diye karşılık verdi babam," Yokuşun başındakine gidelim. Orada hiç değilse bira bulunur."

Aradan iki üç hafta geçti. Annemle babam bir gece gene benden izin istediler.

"Bu gece Fatih amcanlara gidecektik. Evde yalnız kalabilir misin?"

Durdum, düşündüm. Çok uzun düşünmüştüm olacağım ki, annemin yüzü sarariverdi.

"Sonra," dedim, "daha sonra gidersiniz. Şimdi gorilim geldi, o gitsin öyle."

Ondan sonra annem-babam, ben büyüp de gerçek bir delikanlı oluncaya degen benden gece için izin istemediler. Ama onların bu davranışları pek işe yaramamıştı galiba.

Neden derseniz, goril gene gelmeye başladı.

Aradan yirmi beş yıl geçmişti. Bu yirmi beş yıl boyunca hiç görünmemiştir. Derken bir de baktım karşısında. Üstelik eskiden aramızda saygılı bir uzaklık olurdu. Her goril gibi beni korkutmaya çalışır, olağanüstü büyük; üstü-başı kurbanlarının kanlarıyla kirlendiğinden daha içgriç görünerek ödüm patlatır, sonra da çeker giderdi. Zaten pek öyle sık da gelmezdi.

Şimdi ise hemen her gün aklına estiği saatte çıkip çıkip gelişiyor; üstelik birtakım garipliklere de başvuruyor: Örneğin, "görünmeyen adam" –adam değil tabii, goril– olmanın yolunu bulmuş. Bu arada okuma-yazma öğrenip Wells'i okuduğuna emindim. Yalnız Wells değil, anlaşılan okumadığı nane, öğrenmediği oyun kalmamış yeryüzünde Dr. Jekyll'in sonradan tutturmadığı formülü bulmuş, iksiri içip içip kılık değiştiriyor; ama Dr. Jekyll olmaya hiç kalkışmıyor.

Görünmeyen'i oynadığı zamanlarda korkunç soluğunu duyuyorum. Kimi geceler o canhıraş solumayla uyaniyorum; biliyorum ki, karımla yattığım yatağın altındadır. Bu yüzden karımla sevişemiyorum. Bu yüzden gece yarısı tuvalete gitmem gerektiğinde karımı uyandırıyorum. Ben çişimi edersen karım, aralık duran kapının önünde bekliyor. Öylesine korkuyorum ki, bu durumun çirkinliği, bir erkek olarak korkaklığımı sergilemem, onuruma dokunmuyor.

Goril bütün bunları yapıyor; kısacası, yüreğimi eline alıp minçikliyor, benimle bir top gibi oynuyor, sonra karşıma geçip dostum olduğunu söylüyor.

Mr. Hyde rolünde, zilzurna sarhoş, o sefil gözlerini yüzüme dikmiş, Londra'nın arka sokaklarındaki pub'lardan birinden aşırıp getirdiği tezgâha abanmış, dostluk'tan dem vuruyordu. Korkuma karşın, dayanamayıp bir kahkaha attım. Sonra kendi sesimden kendim ürkütüm.

"Neden o kadar şaşırdın?" diye sordu bira bardağıyla oynayarak. Yarım litrelik bardak elinde likör kadehi gibi duruyordu. "Aslında kendiliğinden doğma, soylu bir dostluk denemez buna, biliyorum. Belki haklısan!"

Sahne dersleri de mi almıştı neydi; birinci sınıf bir oyuncu gibi konuşuyor, gözlerini deviriyor, şöyle bir gülümseyerek insanın kanını dondurmayı iyi beceriyordu.

"Bizim dostluğumuz bir tür kaçınılmazlıktan doğuyor. Bir arada olmak zorundayız. Bu zorunluluk, birlaklığımızın temel nedeni olduğuna göre, birbirimizden ayrılmamız olasılığını değil düşünmek, aklımızdan bile geçiremeyiz."

Bütün bunlardan hiçbir şey anlamamışım. Bir gorilin manlığına akıl erdirmek zorunda da değilim zaten. Gene de bıraktım konuşsun. Ona karşı koyacak ya da soru soracak kadar yürekli değildim. Sessizliğime aldırmadı. Boşalan bardağını Londra'daki pub'dan aşırıldığı bira fiçisinden doldururken,

"Dostluğumuza inanıp inanmaman bana viz gelir," dedi. "Nasıl olsa ben hep seninle olacağım. Beni sen yarattın. Bunu hiç, ama hiç aklından çıkarma."

Yüzüme kötü kötü baktı; öyle ki yüreğim ağzıma geldi, az kalsın bayılıyordum. Neyse ki fazla uzatmadı; Londra'nın bir pub'ından yürüttüğü tezgâhı, bira fiçisini koltuğunun altına sıkıştırıp çektii, gitti.

Bu anlattıklarım gene de onunla geçirdiğim en zararsız anılar. Hiç konuşmadığı zamanlar daha fena oluyordum. Gece yarısı yatağımın altına girip solumalarıyla beni kan uykularımdan uyandırdığı ya da karşıma geçip hiçbir şey söylemeden yüzüme baktığı zamanlar en kötüsü... Bana bir şeyler imliyor o zaman. Demek ki ben en saf, en çocuk, en tertemiz, en uslu günlerimde

böyle bir yaratığa can vermiştim. Evin genç kızının boynunu kırıp ocak bacasına tıkıştıran... ve...

O zaman ben...

Yoksa?

Bütün bu olanlar... şey miydi?

Hayır hiçbir soruyu cevaplamayacaktım. Soru bile sormaya-
caktım. Bu yüzden içkiye başladım.

Perişan halim, yuvalarından fırlamış gözlerim, dudakları-
nın kenarından taşıklarını fark edemediğim tükürüklerim ev
halkının gözünden kaçmıyordu. İyice zayıflamıştım, avurdum
avurduma çökmüştü; aynadaki görüntümden tiksiniyordum.
Karım kaygıyla yüzüme bakıyor,

“Bir doktora görünsen,” diyordu.

Kapı kapı dolaşip arkadaşlarından hekim adları almaya,
daha doğrusu görünmem gereken doktorun uzmanlık dalı ko-
nusunda bilgi edinmeye başladığı sırada ve ille de bir hekime
gitmem konusunda başımın etini yemesine ramak kala bir iş yol-
culuğu çıkmam gerekti. On beş gün kadar sürecek olan yolcu-
luğu sevinçle kabul ettim. Gorilim benimle gelir miydi, gelmez
miydi bilmiyordum ama hiç değilse karımın ve çocukların
kaygı dolu bakışlarından, doktora gitmem konusundaki üstele-
melerinden kurtulmuş olacaktım.

Harika bir on gün geçirdim. Taşraydı, maşraydı ya bayağı
güzel kentti, iş gereği bulunduğu yer. Böyle güzel bir yeri ka-
rımın ve çocukların da görmesini isterdim elbette ama yorucu
bir çalışmayla da geçse, bana dinlence gibi gelen bu günleri hak
ettiğimi düşünüp kendimi avuttum.

Sizin de anladığınız gibi gorilim peşinden gelmemişi.

On beş günde sağlığım düzelmüşti. Hava değişikliği ne de
olsa, diye düşünmeyi yeğliyordum. Dönüşümü eve haber ver-
medim; aileme sürpriz yapacaktım. Asıl bana sürpriz –hem de
ne sürpriz– hazırlandığını nereden bileyebildim!

Kapıyı açıp içeri girdim. Çocuklarımı rahatça sarılabilmek
için bavulumu girişte bırakmıştım. Girişin, salona açılan kapı-
sında durdum: On beş günlük yolculuktan kilo almış ve güçlen-
miş olarak dönmeseydim, her halde oraciğa yiğiliverirdim.

Goril, masanın başına oturmuş, oğluma modern matematik

çalıştıryordu (ben şahsen modern matematikten hiçbir şey anlamam; bu yüzden oğlumun gözünde saygınlığımdan bir hayli yitirmişimdir). Karım sallanır koltuğunda örgü örüyor, kızım halının üzerinde bebeğiyle oynuyordu. O sırada kucağında salladığı bebeğinin üstünü, gorilin kuyruğunun püskülüyle örttüüğünü dehşetle farkettim: Gözlerimin önüne ocak bacasına tıkan genç kızın cesedinin gelmesine yazık ki engel olamadım ve dehşetle haykırdım.

Nasıl bir ses çıkarmış olacağım ki, ev halkı da aynı korku çığlıklarıyla yerlerinden sıçradılar. Goril, hiç istifini bozmadan dersi sürdürdüyordu:

“A kümesi birleşim B kümesi eşittir ABC yıldız ve daire, kare, üçgen.” Karım sakin bir kadındır. İlk çığlığı attıktan sonra kendini topladı. Yerinden kalkıp beni karşılamaya koştı:

“Ne kadar iyi görünüyorsun,” dedi önce. “Peki ama neden öyle bağırdın? Bizi yalancıktan korkutmak mı istedin yoksa? Kuşura bakma ama hiç de hoş bir şaka değildi. Ödümüz patladı. Baksana, şu çocukların haline... Eee, çocuklar, ne diye aptal aptal bakınır duruyorsunuz? Babanızı öpsenize!”

Çocuklara sarıldım mı sarılmadım mı bilmiyorum. Ama ilk işim gorilin üzerine yürümek oldu, elimin ayağımın korkudan sapır sapır titremesine aldırmadan.

“Ne işin var burada?” diye haykırdım.

İlk kez büründüğü Dr. Jekyll haliyle ayağa kalktı.

“Oğluna matematik çalıştırıyorum,” dedi. “Zavallılığa bu konuda hiç yardımcı olmamışsin. Dün yazılıdan kötü not almış. Ama ben kendisine söz verdim. Bundan sonraki yazılıdan tam not alacak. Öyle değil mi arslanım?”

Bunları söyleken o pis pençelerinden birini oğlumun başının üzerine koymaz mı? Birden gözüm karardı. Adeta masanın üzerinden uçarak oğlumun başına koyduğu pençesini yakaladım. Yakaladım ama o bileğini şöyle bir döndürerek benim elimi kavradı; acıdan bayılmışım.

Gözlerimi açtığında kendimi yatağında buldum. Besbelli beni yatağa o taşıdı. Böyle düşünür düşünmez az kaldı yeden bayılacaktım. Karımın gülümseyen yüzü beni kendime getirdi.

"Suç bende" diye anlatıyordu karım. "Mektuplarımda Hayrullah'tan söz etmeliydim sana."

"Hayrullah mı, o da kim?" diye sordum şaşkınlıkla.

"Canım işte gördün ya..."

"Kimi gördüm?"

"Oğlumuza modern matematik çalıştırıyordu ya... Valla ben de bilmiyorum, ona neyimiz desek. Dost mu, yardımcı mı, öğretmen mi? Ama çok iyi bir insan... Zavallıçık!"

Böyle deyip içini çekti karım. Gorilin nesine acımısti acaba? Hoş, sefil yaratık kim bilir ne yalanlar atıp kandırılmıştı karımı? Kendine acındırmak için neler söylemişti? Hayrullah'mış! Hıh.

Sonra oğlum,

"Sana ne oldu, anlayamadım," dedi.

Yüzü asık gibiydi. Onu bir baba olarak düşkündüğüne uğratmıştım. Modern matematikten anlamadığım gibi düşüp bayılmışım bir de.

Kızım hiç değilse yanaklarımı okşadı ve,

"Yoksa kaza mı geçirdin," diye sordu."Sen şimdi kaza geçirmiş sayılır misin baba? Öyleyse neden yaralı değilsin? Yaralı olsaydın bir yerlerin kanardı ama değil mi? Gene de bence kan olmaması iyi. Çünkü kandan korkuyorum."

Böylece gorilim evimize yerleşmiş oldu. Onun Hayrullah adını taşıması, çocukları, karım tarafından sevilmesi, duyduğum dehşeti azaltmamış, tersine dayanılmaz bir hale getirmiştir. Onların duymadıkları korkuları da üstlenmemiştüm; onlar adına daha beter titriyor, zangırdıyor, yerlere dökülüyordum. Öyle ya, ilk zamanlar yalnız bana yapacağı kötülükleri düşünüp korkuyordum. Şimdi ise karımın, çocukların başına gelmesi mümkün (Tanrı korusun! Tanrımlütfen koru onları! Yalvarırım, istersem beni bırak ama onları koru! Bunu özellikle rica ediyorum.) belalardan ötürü dehşet içindeydim. Üstelik oları uyaramazdım da. Hiçbir şey söyleyemezdim. Hem bana inanmazlardı, hem kendi korkumu onlara bulaştırmak istemiyordum.

Gorilimiz her eve gerekli bir varlık olup çıkmıştı. Odanın ortasına dikiliyor; dizini, dirseğini bükyör, kızım böylece tepe sine değin tırmanıyor, sonra oradan sesleniyordu: "Bakın, nasıl da çıktım ağaca? Ne uzun ağaç bu böyle!"

Goril yüzüştü yere uzanıyordu. Çocuklar üstüne binip kükrek çekiyorlar,

“Hindistan'a gidiyoruz!” diye bağırıyorlardı.

“Hayır,” diyordum, “Hindistan olmaz. Orada ne işiniz var!”

Goril, hınzır hınzır güllüyor,

“İyi ama,” diyordu, “Hindistan'da goril yoktur ki.”

Bir gün oğlum sordu:

“Orangutan mı büyüktür, goril mi? Bu hayvanlar yırtıcı mıdır? İkisinden hangisi daha kötüdür?”

Karım bezelye ayıklarken araya girdi:

“Böyle çirkin hayvanlardan ne diye söz edip duruyorsun? Eğer o kadar meraklısan, sözungelişi kuşları sor. Gorilden sana ne.” Yüzümün sapsarı olduğunu görünce de çıkıştı oğlana: “Boyle saçma sapan sorularla babanın canını sıkma! Odana gir, derşini çalış.”

Karım beni korumaya çalışıyordu ama aslında hiçbir mutluluk vermiyordum, veremiyordum aileme. Öyle ya, ne modern matematik biliyordum ne coğrafya ne de zooloji. Hatta satranç bile bilmiyordum. Oysa karım henüz on dört yaşındayken abisinden öğrendiği bu Tanrı'nın cezası oyunu gorille oynuyor ve satrançtan ölümüne tat alıyordu.

Sonunda gene içkiye başladım. Onlar (gorille birlikte) salonda otururlarken, elim ayağım birbirine dolanarak, titreye titreye mutfağa gidiyor çünkü artık yalnız helâda değil, mutfakta bile yalnız kalmaktan korkuyordum), kendime bir bardak votka ya da konyak doldurup bir solukta dikiyordum.

Gene zayıflamıştım, gene avurdum avurduma çökmüştü. Boyuna içiyordum. İçince daha az korkuyordum çünkü. Karım gene tutturmaya başlamıştı:

“Bir doktora gitsen...”

Daha sonra,

“Senin hastaneye yatman gereklidir,” demeye başladı.

Karım doktor, hastane diye tutturduğu zamanlarda Hayrullah – yani goril – de bana dönerek sesini yükseltiyor,

“Karın doğru söylüyor,” diyordu, “içkiyi bırakmalısın.”

Bana ikide bir içkiyi bırakmamı söylüyordu ama öte yanda

karımın sakladığı içkileri bulup getiriyor ya da içki şişelerini saklamama yardım ediyor, boşalan şişeleri gizlice aşağıdaki çöp bidonuna atıyordu. Ay sonlarına doğru param bittiğinde, yabancı ülkelerden yabancı içkiler alıp gitiriyordu.

Gorilin evde olmadığı bir gün karıma,

“Ben onu bunu bilmem,” dedim, “Bu goril bu evden gidecek. Bir daha gelmeye kalkırsa kovarsın olur biter.”

“Ne gorili?” diye sordu karım, yüzüme büyük bir şaşkınlıkla bakarak.

“Goril!... Goril!...” diye bağırmaya başladım, babası tutmuş Araplar gibi tepinerek. “Şu Hayrullah adını verdiğimiz maymun bozuntusu var ya...”

“Ne olmuş Hayrullah'a? Neden böyle deli gibi bağırırsun?”

“Onu kovacaksın! Kov dedim, anladın mı?”

Karımın yüzü sapsarı kesildi. Kolları kucağına düştü. Gözleri dolu dolu olarak yüzüme baktı.

“Demek onu kovmamı istiyorsun?” dedi dudakları titreyerek. “İyi ama zavallıçık ne yaptı ki sana? O olmazsa oğlumuza kim matematik çalıştırır? Kim çocuklarımızı böyle neşelendirir? Kim benimle satranç oynar? Ona öyle alıştık ki. Çünkü sen bize aldırmıyorsun bile. Yalnızca içiyorsun. Hem düşününsene, sen hastaneye yatınca bize kim bakar o olmazsa?”

Demek ille hastaneye yatıracaklardı beni. Hastane laf tabii, besbelli delilerevine tıkacaklardı. Hoş, ha hastane ha delilerevi fark etmezdi benim için. Kuzu kuzu giderdim gitmesine de... Evet, gücsüzdüm ben, belki kötülüğü tuttuğunda canavara karşı koymak elimden gelmezdi ama ona inanmayan, güvenmeyen, üstelik onu iyi tanıyan birinin evde olması işe yarardı; bu yüzden hastaneye, delilerevine ya da bilmem hangi deliğe kaçmam uygun olmazdı. Yani böyle bir şey yapmamalıydım.

“Hastaneye filan gidecek değilim,” dedim.

“Ama zorunlusun. Bu böyle sürüp gidemez.”

“Sürüp gitmeyecek olan neymiş?”

“Şu haline baksana: Hastasin, üstelik çok içiyorsun.”

“Hasta değilim. İçki içmem gelince artık içmeyeceğim.”

“Emin misin?”

“Eminim.”

“O zaman... O zaman iyi. Gene de Hayrullah’ı kovmamı isteme benden.”

“Peki, istemem,” dedim uysal uysal.

Çünkü nasıl olsa biliyordum, karım onu kovmaya kalkışsa bile canavar gitmeyecekti. Onun gitmediğini gören karım sonunda korkmaya başlayacaktı. Onunla birlikte çocuklar da korkacaklardı. Belki karımın korkması iyi olurdu. Gene de biraz daha bekleyeyim diyorum. Yalnızca kendim korkarak birtakım önlemler almış sayılırım. Sırası gelince karıma söylerim.

Ama daha erken... Vakit var daha.

Böyle düşünüp kendimi avutuyorum.

1982

Al Küheylen

Evlenmekten başka çaremiz yok, demiştim ona, yalvarmıştım. Yoksa birbirimizi sevmiyor muyduk?

Sevginin yeteceğini sanmıyorum, dedi. Daha doğrusu bize yeter elbette. Yetiyor zaten, biliyoruz bunu. Ama dünya bizim sevgimizi ne yapsın? Dünyanın sevgimize ihtiyacı yok. Dünya-nın hiçbir sevgiye ihtiyacı yok.

Dünyadan bize ne; ikimiz birbirimize yeteriz.

Dünya, hep bir şeyler ister insanlardan. Bu yüzden tıklım tıklım oldu. Ama güclüdür dünya. Orada öyle koskocaman du-ruyor. Ürküntü veren duvarları, bitmek tükenmek bilmeyen istekleri... İsteklerini zorla almak için kullandığı silahları, her şe-yile...

Ne silahı? Hangi silah? Ben silah filan görmüyorum.

Dünyanının silahı çok. Sana karşı kullanmadıysa bile –ki hiç sanmıyorum, çünkü sen fazla iyimsersin, yaralarını bile fark etmezsin– zamanı gelince doğrultulacak, böylece göreceksin.

Biz birbirimizi seviyoruz. Bu yüzden birlikte yaşamalıyız. Sana yemek pişirmek istiyorum. Çamaşırlarını yıkamak, gömleklerini ütulemek istiyorum. Geceleri sana sarılıp yatmak istiyorum. Sensiz yapamam. Öyle güçsüz ve zavalliyim ki. Yani eskiden öyleydim. Seni sevince güçlendim. Sevgi güçlendirdi beni. Eğer evlenmek istemiyorsan, o zaman başka. İlle nikâh da istemem. Birlikte aynı evde oturalım yeter.

O kadar çok yalvardım ki, sonunda razı oldu. Yoksa hiç iste-

miyordu. Beni seviyordu ama –bilmem neden– evlenmek istemi-yordu. Katlandı gene de. Bu yüzden suçlu muyum, bilmiyorum.

Ne güzel olacaktı her şey! Her şeyin çok güzel olacağına inanıyorum ben. Kendi yatağımızda uyanmak, kahvaltı etmek, birlikte evden çıkip yürüyerek işe gitmek (aynı yerde çalışıyorduk, öyle tanışmıştık, sonra her şey birden hızla gelişmişti)... Başkaca ne isteyebilirdim ki? Ama o istiyordu. Bilmediği bir şeyler istiyordu. Özellikle korkularının dinmesini kesinlikle istiyordu ki, korkularına her gün yenileri eklenmekteydi.

Benim yüzümden, dedim, benim yüzümden... Ben sebep oldum.

Hayır, dedi, hiç ilgisi yok. Ben eskiden de korkardım. Korkumun her gün arttığını, çoğaldığını biliyordum. Birlikte oluşumuz bir şey değiştirmedi. Gene eskisi gibi korkuyorum. Kısacası değişen bir şey yok. Yalnızca korkumu sen de görüyorsun şimdi. Bunu hiç istemezdim.

Demek sevgimiz işe yaramadı. Bunu mu söylemek istiyorsun?

Seni de mutsuz etmekten başka işe yaramadı.

Böyle söyleme!

Ne diyebilirim!

Sonra ona çalıştığımız bankadan izin vermek zorunda kaldılar. Süre bitiminde, gerekiğinde yenilenmek üzere üç aylık bir izin. Düşünecek zamanım olsaydı bu duruma katlanamazdım. Ne kadar onur kırichtı, salt sevdigim adama acıdıkları için böyle yapmadıklarına kim inandırabilirdi beni? Aylığını da ödüyorlardı. Koskoca banka personelinin bana nasıl acıyardı baklığını da biliyordum; görmüyordum, yüzlerine bakmıyorum çünkü, ama biliyordum. Soluduğum hava, acıma, utanç aşağılama ile doluydu. Kendimi bağıslatmak için deli gibi çalışıyordum. Personel şefi, kendimi harap etmememi söyledi ama aldırmadım. Başka türlü yapamazdım.

Akşamları iş dönüsü onu parktan alıyordu. Bankın üze-rine tek başına (bankta başkası olmazdı hiç; yanına oturmaya çekinirlerdi besbelli) oturuyor olurdu; kamburunu çıkarmış, bakışları toprağa çevrik, yüzünde bir yerlerde ödünç alınmış gariplik bir gülümseme... Kendi kendine gülümsüyor ya, ben yanına

geldiğimde karanlığına çekiliveriyor. Ben de onun karanlığının bir parçasıyım. Öyle sanıyorum.

Canım, diyorum, benim canım, bir tanem... Sen yanında olmayınca hiç gülemediyorum. Sen bensiz mutlu mu oluyorsun yoksa. Kendi kendine gülümsediğine bakılırsa...

Bekliyorum, kimi zaman beklemek sabırsızlık vermiyor bana.

Neyi bekliyorsun? Beklediğin ben olmayıncı...

Yaşamaya başlamayı bekliyorum.

Yaşamıyor musun sen şimdi?

Hayır. Eğer bir gün yaşamaya başlarsam... Şey olacak... Şimdi korkmaya alıştım. Yaşamak nasıl bir şeydir, bilmiyorum, unutmuş olacağım. Yaşamaya nasıl alışacağım, onu da bilmiyorum. Korkudan, şu alıştığım korkudan kurtulunca dayanamam sanıyorum. O zaman ölümü isteyeceğim.

Neler söylüyorsun sevgilim? Nasıl istersin ölümü? Ben ne yaparım sonra?

Bankadan diyorlar ki, bankanın doktoruna güvenmemeli, bir başkasını denemeliyiz. Hiçbiri aklında kalmayan yiğinla doktor adı saydır. O hasta değil ki... Yalnızca mutsuz, dertli. Zaten doktorun verdiği ilaçları da almıyor.

Doktor dediğin ne, diyor, bir insan. Bir insan ne yapabilir. Dünyanın boşalmasını önleyemez.

Dünya boşalıyor mu?

Evet, hızla hem de.

İyi ama sen dünyadaki nesnelerin çokluğunundan yakınıyordun.

Dünya boşalırken çok canım yaniyor, dedi yüzü acıyla kasılarak. Sanki dünya benim, boşalan benim. Dille anlatılmaz acılar çekiyorum.

Ama parka geldiğimde seni gülümserken buluyorum.

O zaman işim bitmiş oluyor. Boşalma işi. Acılarım diniyor. Ben de gülüyorum.

Sonra?

Sonra her şey yeniden başlıyor. Dünya, kendini doldurmak için öyle usta ki. Açlıktan ölen binlerce insanın yerine onbinlerce çocuk doğuyor. Savaşlarda tüketilen silahların yerini yenileri

aliyor. Araba mezarları ne ki. Her gün binlerce yeni araba çıkıyor fabrikalardan. Benim al küheyylanıma yer kalmıyor bu yüzden.

Al küheylen mi? O da ne?

Al bir küheylen. O gelince her şey düzeyecek. Cümle eksikler bitecek. Ama gelemez. Onu kıskırtacak geniş çayırlar, otlaklar yok bu kentte.

Geniş otlakların, çayırların bulunduğu yerlere gidemeyiz ki, dedim çaresizlikten yüreğim daralarak. Biliyorsun, para kazanmak zorundayım.

Evet, para, dedi heften mutsuz, bungun, tükenmiş yüzü ve bedeniyle öne doğru eğilerek.

Akşamları birlikte oyun oynuyoruz. Bir tek oyunumuz var. Kâğıtları büküp büküp her bölüme önceden belirlenmiş soruların cevaplarını yazıyoruz. Sorular şunlar: Bir kadının sıfatı, bir kadın adı, bir erkeğin sıfatı, bir erkeğin adı, nerede, ne yapıyorlar, kim gördü, ne dedi ya da ne yaptı?

Tabii iki kişiyle oynanacak oyun değil bu. Bu yüzden ikişer kez dolduruyoruz kâğıtları; kurallara boş verip kendimizce bir takım hoşluklar ekliyoruz. Başlangıçta hiçbir özelliği olmayan sonuçlar aldık. Sonunda tüm isteksizliğime, içimdeki o anlatılmaz boşalma duygusuna karşı koyup düşgögümü kullandım. Şöyle cümleler çıktı ortaya:

“Helâ temizleyicisi zenci kadınla maliye bakanı John Smith, bodrum katında buluşup gün boyu topladıkları fisiltileri bölüşürlerken, bir yankesici tarafından görülüp Kosta Rika'ya sürüldüler.”

“Çok bilmiş Nancy Reagan pala büyükli Afgan partizanlarından biriyle Adana'da kebab yedi. Bunu gören Prenses Diana kıskançlığından ‘çat’ diye çatladı.”

Filan.

Bütün bunlar kocamı çok güldürdü.

Ama aradan bir ay geçti geçmedi, oyun tatsızlaştı. Kadınla erkeği gören mutlaka al küheylen oluyordu. Ya da kadınla erkekten biri al küheylandı. Ya da yapılan iş küheylenin sırtına binmekte. Onun al küheylen tutkusunu oyunu bozuyordu; çünkü düşgögümü sınırlamak zorunda kalıyordu.

Bana karşı ilk kez saldırgandı. Saldırgan olmakla da kalmı-

yor, beni dışlıyordu. Dışlanmaya karşı hiçbir şey yapamazdım. Bu, evde çoğalan hamam böceklerinden korunmaktan daha zor- du. Zamanımın çoğunu, hemen hepsini, işim ve kocam aldığından hamam böcekleriyle ilgilenemiyordum. Onlar da çoğaldıkça çoğalıyorlar, rahatça oturma odamızda geziniyorlardı.

Ben de oyuna hamam böceklerini soktum.

Belki bir şirinlik olur, diye.

Kiyamet koptu. Onu hiç böyle öfkeli görmemiştim. Kühey- lana karşı hamam böceği nasıl bir hakaretti? Aklimı mı kaçırmıştim ben. Yoksa düpedüz bir düşman mıydım?

Ayaklarına kapandım. Bir hata işlediğimi, herkesin hata yapabileceğini, hele benim gibi ona karşı hiç hata işlememiş birinin –bu doğruydu çünkü– hatasının her zaman bağışlanabileceğini, bundan sonra geceleri daha az uyuyup hamam böcekleriyle sa- vaşacağımı söyledim.

Sonunda hamam böceklerinin kökünü kurutmama karşın, benden bir şey istemiyordu artık. Ben çaresizdim, yıldımdım, çok mutsuzdum. Bu yüzden benden nefret ediyordu. Ben de kendimden nefret ediyordum. Boyuna ağlıyordum, parkta bile. Herkes bize bakıyordu. Aldırmıyordum. Onun nefreti yanında başkalarının şaşkınlığı ne anlam taşırdı?

Sonra bir gün parkta bir kadının görmediği bir başkasına şöyle seslendiğini duydum: Kendini bırakma! Bir çaresini bulursun nasıl olsa...

Oyun oynamayı önerdim. Parkta da oyun oynayabilirdik pekâlâ. Parkta kavga ettiğimize, ben ağladığima göre... Oyunu kurallarına göre oynamamaya karar verdim. Nasıl olsa oyundu. Tekrar tekrar oynadık. Sonunda söyle bir sonuç çıktı:

Mutsuz B. ile çaresiz A. ıssız kırların ortasında buluştular. Al küheylanı aradılar. Onları çoban gördü. Al küheylan şu kaya-lığın arkasında, dedi ve hemen uzaklaştı.

Kocam yerinden kalktı. Sırtı dikleşmiş, kamburu, yorgunlu- ğu, yılgınlığı kalmamıştı. Yüzünde gerçek bir gülümseme vardı. Kayalığa doğru kararlı adımlarla yürüdü.

Karacalar Su İçmeye İndiler (mi?)

Tomris Uyar'a

Hayatıma girenlerin hepsi geldikleri gibi gittiler. Uçsuz bu-
caksız bir boşluğa doğru, dolu dizgin... Ben yanlarında olma-
yınca kavuştukları dar dünyalara, dar çağlara varmak için ne
kadar da ivecendiler! (Yalnız ölmek üzere olan birini hatırlıyorum –bu kargaşayı sezmiş gibiymiş– son sözü “bu nedir,” oldu,
“Nedir bu Tanrı aşkına?” Ruhu acı çekiyordu, yüzünün kırışma-
sına belliyydi. Ama benim adıma mı yoksa kendi adına mı acı
çektiğini bilemeyeceğim. Onu şaşırtan, ilk kez yüz yüze geldiği
için şaşırtan, kargaşa miydi yoksa ölümün kendisi miydi, onu
da bilemeyeceğim. Bildiğim, hayatımda en önemli yere yerleş-
miş olduğunu).

Sonra ince bacaklı (ya da hiç bacaksız) karacalar, beyaz,
uzun otların arasında... (beyaz uzun otların arasında ne yap-
mış olabilirler?) O zaman keşke yüreğim de ölü olsaydı, dedim,
ölüm işime yarayabilirdi. Karacalar, dedim, karacalar, karaca-
lar, kızıl bacaklı, çevik, oynak, günahsız karacalar... Dünyada
en son ve tek, karaca kaldığı için (çünkü dünyadaki nesnelerin
nerdeyse tümü, anımlarından boşalarak yerlerini adlara bırak-
mışlardır –çünkü nedense her sözcüğü yinelemekten kendimi
alamiyordum ve yinelediğim her şey yok olayordu, ardında bir
tek ad bırakarak–) karaca deyip duruyordum. Sonra tüm kara-
calar ivecen ayaklarının üzerinde sıçrayarak yok oldular. Sonra
güneş battı; ben karanlıktaydım.

Nerdesin ölüm, dedim. Ölüm... ölüm... ölüm... o zaman ölüm de yok oldu, ardından adını bırakarak.

Suna'da Rasim beye rastladığında nasıl da sevinmiştim! Soutin'in horozlarından (resimlerini yapıp bitirene kadar kokarmış ölü horozlar... Kimse atölyesine giремezmiş; o, o kokuda uyur, kokmuş horozları, tavukları atmasını söyleyenlere kızarmış: Yenisini alacak parası var mıymış bakalım; hem ne diye bu kadar savurgan olmalı?) sanki o sıralar yanındaymış, Soutin de yakın arkadaşım gibi söz ederken; Paris'in o büyük yapılarla çırkinleşmeden önceki kahvelerini anlatırken...

Birden nedense Rasim beye olan hayranlığını açıklamak gereğini duydum. Sergilerinin nasıl şaşmaz bir izleyicisi olduğumu filan. Yalnız Şahmeran'ı andıran o şızman, sürmeli, karanfil dudaklı, giysileri el kadar büyük çiçeklerle bezeli kadınlarına, ille de karaca adını vermekte direttiği şızman geyiklerine bayılıyordum da... nü'leri... Nü yapmasa olmaz mıydı?

"Haklısınız," dedi terbiyesizliğime aldırmadan bilgece güllümseyerek. "Çıplak modelle hiç çalışmadım, ondandır. Çıplak modellerden nefret ederim. Bilmediğim, tanımadığım bir kadın, sanki cansızmış gibi, bir eşya gibi oraya oturmuş... Fenama gider. Tanıdığım bir kadın benim için soyunmalı ki... biri de pek yok." "Ben size çıplak poz veririm," dedim, birden nasıl oldusasa.

Şaşırmadı, fazla sevinmedi de...

"Olur," dedi sakin sakin. "Yalnız havalar ısının da öyle. Atölyem soğuk oluyor, üzümenizi istemem."

Havalarda ısınınca atölyesine gittim. Rahatça soyunmam için beni uzun süre yalnız bıraktı. Daha doğrusu ben öyle sanmışım. Aslında kahve pişiriyormuş.

"Sizi fazla yormayacağım," dedi, kahvelerimizi içерken. "Yani öylece saatlerce poz vermenizi isteyecek değilim. Birkaç eskiz, o kadar. Önemli olan benim için soyunmayı göze almanız... Nasıl anlatsam, şimdije kadar kimse böyle bir armağan sunmadı bana. Gene de kimsenin hakkını yemiş olmak istemem; eskilerde bana çokarmağanlar sunulmuştur da unutmuşumdur; aradan o kadar çok zaman geçti ki. Yaşlılıkta insanı en çok kahreden bu zaman kavramı. Zaman, kendini ya daha dün-

müş gibi gösterip oyun oynar size, ya da sahip olduğunuz en güzel, en değerli şeyleri artık göremeyeceğiniz kadar uzaklara fırlatır atar. Onun için yaşlılıkta unutmak en iyisi. Anılarımdan söz edip durduğuma bakmayın siz. Belki çoğunu uyduruyorumdur. Ya da okuduğum bir kitabın içindekileri kendim yaşamışım gibi anlatıveririm. Yaşlılığın ayricalıkları işte. Yaşı olmasaydım, karşısında soyunmazdiniz. Ya da belki kendi yaşınızın size bu cesareti verdiğini yeğlemek istersiniz."

Rasim bey nerdedir şimdî? Hâlâ yaşıyor mudur?

On-on iki yaşlarında ne kadar az şey biliyordum; gene de her şeyi biliyor gibiydim. O zamanlar karaca resmi bile görmemiş olabilirdim. Ama karacanın adı vardı, bu ad önemliydi. Doğduğum kentten başka bir yere gitmemiştüm. Ama binlerce kent adı biliyordum; yalnızca adlarıyla vardılar, gene de öylesine gerçekler ki benim için. Aşkı nasıl tatmış olabilirdim, ama aşkı çok iyi biliyordum. Adlar takıldıkları nesnelerden çok daha gerçek, inandırıcı ve güzeldiler.

Bu yüzden adlar yetiyordu. Aşkın adı yetiyordu. Çünkü geceleri küçük balkonumuzda serdiğim seccadeye uzanıp aya, yıldızlara ya da tüm gökyüzüne (geceleri, bozkır kentleri göz alabildiğine bir gökkubbeydi o zamanlar), tüm hayatı, fisildayıbildiğim tüm adlara âşık olarak saatlerce uykum gelmeden, bozkırdan kopup gelen serin okşayıcı esintileri tenimde duya duya yataştırırdım cinselliğimi, yataştırdığımı sanırdım.

Böyle yatarak eylemsiz beklemek yerine, günün birinde karacaların günahsız koşullarına katılarak serin bir pınarbaşında ya da kızgın ovaların otlaklarında, doruklara ulaşmayı isteyeceğimi bilemezdim.

Karacalar... karacalar... Sizler için, peşinizden koşmak için çok yaşlıyım artık.

Sonra o salkım saçak güney kentine indim. Kendine bir kimlik edinememiş, edinmeyi asla beceremeyecek, sesini yükseltmeyen arabesk bir şarkısı gibi de süklüm püklüm.

Orada sığlığı, teri, tuzu keşfettim. Yeşil yeşil ya da uzaklarda adaların çevrelerindeki gibi mor ışıltıların süslediği laci-verdiyle büyülü, görkemli uzanan denize dokundum.

Kıyıda, kumların üzerinde uyuduğum gecelerden birinde,

üstüme başıma yıldızlar serpilirken, karacaların su içmeye indiklerini duydum. (Tuzlu su mu içiyordu karacalar yoksa?) Kaç taneydiler bilmiyorum. Çünkü gözlerim kapalıydı, gözlerime yıldız kaçmasın diye.

Hayır, karacalar su içmediler. Tansökümünün kızıl aydınlığını beklediler: Uzun, kızıl, günahsız bacaklarının üzerinde öylece kırırtısız durarak. Dalgaların, kumsala vuran gümüşsü şarklarını dinledim.

Yüreğimde güzelim ölümü duydum.

1987

Arjantin Tangoları

Bahardı... Yağmurun her ikindi üzeri yağıdığı bir mayıs ayiydi. Yağmur sağanaklar halinde boşanıyor, iki saat sonra güneş açıyordu. Bahçede su dolu çukurlara ıslak yapraklardan, güneş ışığında parlayıp kocamanlaşan damlalar iniyordu arada. Yağmurun coşkunca inişi, gögün tüm doluluğunu boşaltışı ve arınıp durulması; sonra pırıl pırıl masmavi, dingin, rahatlamaş uzanışı; su birikintilerinde oynayan günüşiği bir şeyler söylüyor-du: Durmaksızın her gün yeniden, şimdije kadar duymadığım, duymaktan korktuğum, kendimden gizlediğim, hep gizlediğim bir şeyler... Sanki çocukluğumdan beri biliyordum, taa o zaman-dan beri... Neden saklıyorum, saklamışım kendimden?

Sağanağın dindiği bir ikindi zamanıydı, radyoyu açmıştım: Birden sarsılıverdim. Bir flüt sesiydi duyduğum. Sonradan öğ-renecektim; Debussy'nindi müzik: Prélude a l'après-midi d'un Faune... Başta duyulan flüt sesi, Pan'ın bakkaları aşka çağırın çifte kavalıydı. Ve –olacak şey mi?– bana yağmurun anlatmak istediklerini söylüyordu.

Yağmurun anlattıklarına şimdi bir de çağrı eklenmişti.

Yere diz çöktüm; yüzümü sedirin sert örtüsüne gömdüm, gözlerimi kapadım.

Müzik sürüp gidiyordu... Dalga dalga yükselen katıksız se-vinç, binlerce, belki milyonlarca yıllık en yüce, en ilk ve en son düşün (gerçeğin) sevinci... Sevinç: Birleşmeyi, yalın duyguya ve ten bütünlüğünü müştulayan gösterisiz bir utku çığılığına dö-nüşüyordu. Saçlarımın telleri arasında dolaşan, ilk esintilere

benzeyen okşayışlar vardı ve durmaksızın –taa uzaklardan da olsa– inatçı, buyurgan çağrıları... Karşı koymak elimde olmadığından, sanki yerimden kalkıp çağrıya boyun eğiyordum. Bir bakış, yalvarış, ardından kükreyen bir çarışma... Sonra tüketişi... Ulu ormanların karanlığına doğru bir anlık çekiliş...

Sonra ışık... ışık... Gözbebeklerim yanıyor. Sarsıntılarla yük-lü coşkuluğa doğru çığlık çığlığa bir koşu... Birleşmeye, bütünlüğmeye doğru yok olurcasına bir atılış... Yaradılışın anlamını gerçekleştirmek istercesine bilmem kaç milyonuncu kez...

Burada, günüşinin sere serpe dolaştığı aydınlichkeitlerde karanlık, loş odaların gizemi yok. Şimdiye kadar aşkı, birleşme, bütünlüğe duygusunu hep gizem tamamlar sanıyordu. Tutkuların, kat kat örtülerin altına gizlenmesi yetmiyordu da serin loşluklara, servi karanlıklarına bırakılmalıydı gerçek: Sisler, buğular, tüller ardına.

Hayır, artık hiçbir şey suyun renksizliğinde değil. Güneşin altındaki tüm renkleri görüyorum... Kör eden parlaklıklarıyla... Öğle sıcaklığını özlüyorum. Renklerin kuytulara gizlenmeden açılıp saçıldığı öğle güneşinin renklerini özlüyorum. Güneş işinleri gözlerime sinsin, canımı acitsın.

İşte şimdi çırlıçıplak arzuyu duyuyorum. Sıcağın, doyuran tadın, güneşin, renklerin, kulagini dolduran doğa seslerinin özü o. Kendi kendime yasaklıdım ama hep özlediğim yaşamın özü.

Artık her şey yolunda. Birisini, birilerini, başkalarını bekliyorum. Beni kutsal sevince çekenleri, güneşin, aydınlığını, gölgelerin gerçeğin içine, içlerine, yakıcı gözbebeğine doğru... Sahip olunmaya hazırlım. Gücümü bana sahip olandan, olacak olanlardan almaya, çocukluğunun hain korkularını sarsıntılı bir sevinç kucaklaması içinde yok etmeye hazırlım.

Hazırım, evet. Eğer beni çağrıran bir flüt sesi olacaksa! Pan'ın çifte kavalını duyacaksam. O zaman tüm çabalaram hükümsüz olacak. Kendime bir ad yaratmak, adımın çevresinde hayranlar, boyun egenler, tutsaklar toplamak için girdiğim tüm çabalarım geçersiz olacak.

Hak edilmiş yorgunluğumla sıcak öğle sonunun mağrur, dolgun sessizliğine bırakacağım kendimi.

Hiç pişmanlık duymadan.

Hiçbir şey gece kadar düşman olamaz. Düşlerim, her gece bin kez öldürür beni. Sabahlarsa her gün yeniden doğuşun sancılarını çektirtir.

Bana düğün armağanı olarak verilen gümüş tencerede yemek pişirmeye kalkışmışım. Her zamanki dalgınlığımı ocakta unuttuğumdan dibi tutmuş. Uğraşıyorum, uğraşıyorum; ancak yarısını temizleyebiliyorum; yarısı kapkara duruyor. Çok üzülüyorum. Kaldırıp çöpe atsam, gümüş; yazık değil mi? Gözümün önünde durması da öyle fenama gidiyor ki.

“Tanrı'ya şükiir, biz birbirimizi kısa bir süre için de olsa çok sevdik,” diye mırıldanarak uyandım.

Değerli şeyler mutfakta, ev işlerinde kullanılmaz. Gümüş tencerede ne demeye yemek pişirirsin? Aşk, evlilik için kullanılmaz. Gümüş yerine bakırda pişir yemeğini. Ve âşık olmadığın adamlı evlen.

Böyle yorumladım düşümü.

Sonra annem geldi. Sen ölmüştün hani, neden ikide bir gelip duruyorsun, demeyi bırakıtmıktır artık. Nasıl olsa gelmekten vazgeçmiyor. Bu dünyadaki işini bitiremedin bir türlü, dedim yalnızca.

Bana, yardımına ihtiyacın var. Şu evin haline bak. Hiç değilse bulaşıkları yıkırmı, iki-üç kap yemek pişirir, atarım dolaba.

Yalnız annem mi? İzmir'deki kızım da çıkış çıkış geliyor.

Kocanın yanında olmalısın kızım. Daha yeni evlisiniz. Onu yalnız bırakmamalısın. Nasıl izin veriyor kocan, hayret!

Evimi özlüyorum. Burası hâlâ evim benim.

Öyle apar topar evlenden ki, bu evden kaçmak istedığını sandım. Haklıydın da... Böyle kasvetli ev görülmemiştir. Gençlere göre değil hiç. Nesini özlüyororsun?

Anneannem gelince hiç dayanamıyorum. Aranızda iki-üç gün geçirmemine sakıncası var?

İyi ki nineni de özlemediğim. Bir de o çıkış gelirse tamam.

Korkma, gelmez, diyor annem. O akıllıdır, mantıklıdır. Benim gibi duygusal değildir. Bir ölüye yaraşan neyse onu yapar. Bir şey bitmişse bitmiştir onun için. Sağken kıvardım, sık sık dolaşındık; ama şimdi keşke ben de annem gibi olsaydım, diyorum.

Ben de senin gibi olmayı isterdim anne. Sen öleli böyle düşünmeye başladım. Ailemizde kadın kuşağı gittikçe daha duygusal oluyor, üstelik bozuluyor mu ne, boyuna saçmamıyor. Ben ölünce kızım da aynı şeyi düşünecek; belki o da keşke anneme benzeseydim diyecek.

Saçmalamasana anne! Neden sana benzemek isteyeyim!

Şamdanlarım, diyor sonra. Arjantin işi gümüş şamdanları bana armağan etmişin, babam verdirtmedi. O ne karışıyor? Sevdiğim plakların birkaçını, fazlalarını evime götürüremez miyim? Babamın kasetlerinden de yok. Arjantin tangolarını kasete çekip vereceğini söylemişti. Hani? Evde, babamın sesini dinlemek istemez miyim? Onu özleme hakkını bile tanımıyor bana. Babadan gel, babadan.

Böyle konuşma!

İstediğim gibi konuşurum. Şu küçük tabloyu ne kadar sevdigimi bilirsiniz. Onu da istiyorum.

Ama onu babana ressamı armağan ettiydi, biliyorsun, Arjantin tangolarını bu kadar güzel söylediğin için.

Babam o tabloyu sevmiyor ki. Sevmediğini kendisi söyledi. Bu yüzden tuttu, şu loş köşeye astı. Bense seviyorum. Kız, o pembe buluta sarılıp sarmalanıp uçoverecekmiş gibi... Ama pencere kapalı. Hoş, pencerenin kapalı olması bir aldatmaca aslında... Kız uçacak, uçacak mutlaka.

Senin penceren de öyle sımsıkı kapalı mı?

Ne demek istiyorsun anne? Beni iğneleyip durmaktan ne zaman vazgeçeceksin? Taa İzmir'den kalkıp geliyorum. Madem öyle, ben de giderim.

Bir yere gidecek değilisin, diye araya giriyor annem.

Benim yanında olsun üzme kadınağızı. Hadi sakinleş bakalım, kimse sana kötü bir söz söylemedi.

Babam, ressam kalkar gelir de, resmi göremezse ayıp olur, demişti. Bu eve gelen giden varmış gibi. Babam kendisi bile sanki söyle bir uğruyor akşamları. Dinlenmek, uyumak, çalışmak için.

Biz ölünce hepsi senin olacak; şamdanlar, resimler, babanın dünyanın dört bucağından toplayıp getirdiği onca güzel, değerli şey... Biraz sabret.

Ölmenizi mi bekliyeyim? Yani bunu mu istiyorsun? Ne ayıp! Bu evle, çocukluğumla ilgili anılarımı kendi evimde de yaşatmak istemem çok mu saçma geliyor size?

Ben ne yapabilirim ki?

Sen hiçbir zaman hiçbir şey yapamazsun zaten. Babama boyun eğer, oturursun.

Başka çarem yok. Babanı biliyorsun.

Biliyorum tabii. Senden iyi tanıyorum babamı. Bana, biricik kızına düğün bile yapmadı.

Düğünü erkek tarafı yapar, diye atlıyor annem.

İki taraf birleşip ufak bir düğün yapabilirlerdi. Gelinliğini doya doya giyemedim. Babam düğünümde tango söylesin isterdim. Benim için... Gelinin onuruna... Beyaz frağını giyip tango söylesin. Sonra teybe Arjantin tangoları konsun; babamın sesini dinleyerek babamla dansedeyim. Ağlayan bandoneon'unu çalsın, damatla dansedeyim. Bütün dünyaya bu adam babamdır, diyeyim, onunla övüneyim.

Kocanla övün yavrum, kocanla.

Elbette övünüyorum kocamla. Seninkine benzemeyen bir evliliğim olacak benim, başarılı bir evlilik. Bir erkeği sevmeyi, onu elimde tutmayı senden iyi beceririm ben. Ama babamla görülecek bir hesabım var. İrkilmene gerek yok. Kötü bir şey söylemedim. Bana bir şeyleri geri vermesi gerek. Yoksa başaramam. Önce vermesi gerekenleri vermelii. Bana olan ilgisizliğini, ikimizi bırakıp bırakıp yabancı ülkelere gidişini... Avrupa'yı görmek istedigimi biliyordu. Birlikte, üçümüz bir arada ne güzel olurdu değil mi? Bütün esirgediklerini geri vermemi bana. O zaman... O zaman kocamı bırakıp gelmem buraya. Ağlama anne, ağlamsana! Ağladığın zaman sana nasıl kızıyorum bilemezsin.

Bırak ağlasın, diyor annem. Gözyaşları insanın içini yıkar.

Sen öyle zannet. Annem ağladıkça kendini zehirliyor, beni de.

Bu kadar hırçın olma! Annene karşı bu kadar hırçın olma!

Babama karşı benden yana olmalıydı. Düğün için direnmediyi. Sen evlenirken neden düğün yapmadınız anne?

Bilmem ki, aklımıza bile gelmedi. Bizim zamanımızda ancak zenginler düğün yaparlardı. Hem istemedik işte. Bilmeyi-

rum. Biz baloya gitmişik bir kez, o kadar. Fakülteyi bitirdiğim yıldı.

Yillardır kodamanların, parti aristokrasisinin özel kulübü olan bu ünlü otel, büyük salonıyla hukuk fakültesi son sınıf öğrencilerinin. Ev sahibi de konuk da biziz. Kisacası kendi evrenimizde kendi çağrırmıza çağrırlıyız. İşte yillardan sonra kankardeşi oluverdik; yalnız bir gece için belki ama ne çıkar? Bu bir gece iyi yaşıanırsa bir ömür demek olabilir. Ankara Palas'ın merdivenlerinden çıkmışız; bizim için ışıklandırılmış kapılardan, küçük salonlardan geçiyoruz. Demek ki benliklerimizi koyamayacağımız yer yoktur: Başkentin, ülkenin, dünyanın kendine özgü ayrıcalıkları bulunan tüm yapıları bizim sayılabilir bundan böyle.

Ağızlarımızdan çıkan sözcüklerin bir değeri yok. Bedenlerimiz konuşuyor, tüm varlığımız... Birlikte geçirdiğimiz dört yılımız ve geleceğimiz; mutlu ışıklı, sağlam geleceğimiz... Ah! Sık sık el ele tutuşuyoruz. Ne güzel, beraberiz, hep birlikteyiz. Zafer bu!

Kokuları duyuyor musun? İçimizde Nesrin'den başkası parfüm kullanmaz. Büyük vazolar içindeki glavyöller, bakara gülleri nasıl olsa kokmaz. Ama bir koku, çiçek, orman, parfüm kokusu var gene de. Pembe, mavi, sarı, yeşil giysiler çiçekler gibi oradan oraya uçuyor. Erkekler duman renkleri, lacivertler içindeler. Koyu renk ceketlerinin içindeki ak gömlekleri ışılıdır. Herkes dünyaya karşı iyi bir izlenim bırakmak istiyor.

Dünya sahnesine yeni adım atan gençleriz biz. Görünmeyen seyircilerimizi selamlıyor, kendimizi alkışlıyor, alkışları hafif bir baş eğisile ve vakarla kabul ediyoruz.

Orhan'a bakıyorum. Orhan onlardan değil. Daha iyi ya, özel bir seyircim var demektir. Gözlerimi kalabalıktan ayırip ona bakıyorum. Çekinmeden gözlerinin içine bakıyorum. ŞimdİYE kadar yaşadığım en coşkun an bu belki. Ayaklarım yerden kesiliyor, cilalı parkede kayıyor, bir sağa bir sola. Yaprak yeşili taftadan giysimle... Etekleri uzun, bol, üzerinde daha açık yeşilden tüllerle... Hafif bir yaprak gibiyim Orhan'ın kollarında. Çılgınız, coşkuluyuz, nedense hüzün doluyuz, ağlayabiliriz de... Ama gülüyoruz. Ne kadar yakışıklı o, Orhan! Kendimi aynada görüyorum birden: Ne kadar da güzelim! Orhan'ı herkesle ta-

nıştırıyorum, övünç duyuyorum. Haluk orkestra şefine gidip bir şeyler söylüyor; orkestra sambayı bırakıp tangolara başlıyor. Çocuklar, Orhan'ın tango söylemesini istiyorlar anlaşılan. O, oralı olmuyor; beni kollarına alıp piste götürüyor, dansediyoruz: La Paloma. Orhan'ın ılık soluğu kulaklarımда: "Güneşin birinde bir güvercin gelir, konarsa pencerene..."

Ellerim, bardağın ince gövdesini kavriyor, al yakut içime akıyor, içimi dolduruyor. Boyuna konuşuyorum. Ne söylediğim önemli değil, Orhan dinliyor ya. Sonra kırmızı bir karanfil uzatıyor bana. Çılgınlıklar yapmak istiyorum; karanfili saçlarına iliştirmiyorum. Orhan, sapı gözüne girecek, dikkat et diyor, düzeltiyor. Elinin tersiyle yüzüme dokunuyor. Bütün gece ve ertesi gün bu dokunuşu unutamıyorum. Dans ederken belimi kavrarmıştı, elim avucundaydı. Başka türlü dans edilmez ki. Ama elinin tersiyle yüzüme dokunuşu yok mu?.. Tam belimin ortasında omurgam sizliyor. Yüreğim bir şarkı söylüyor. Tarla kuşuyum ben. Kırmızı bir laleyim, ters çevrilmişim. Bu yeşil tullere aldırma. Kırmızıyım ben.

Piyango masasına doğru yürüyoruz. Bugün her şeyi yapmaliyiz diyor Orhan. Bana bir dış fırçası, Orhan'a yemeni çıkıyor. Yemeniyi bana uzatıyor, senin olsun, diyor. Bugün her şeyi yapmaliyiz! Masaların üzerine çıkıp oturuyoruz, ayaklarını sallandırıyoruz. Erol, Haluk, Ali şakalar yapıyorlar; gözlerimizden yaş gelene deEGIN gülüyorum.

Saat bire doğru hep birlikte mermer merdivenleri iniyoruz. Arkamızda bıraktığımız tozlu salon, solmuş çiçekler, kirli bardaklar üzüm vermiyor hiçbirimize. Başkentin tenha yollarında güzel giysilerimiz, coşkumuz, sayısız yeteneklerimizle yürüyoruz.

Bu kent tümüyle bizim olacak yakında, az kaldı.

Hiç değilse şamdanları ver anne!

Üzme beni!

Babamdan korkuyorsun!

(Evet, ondan korkuyorum. Onunla kavga etmek istemem. Kavga edince çok inciniyorum. Öyle ki, o zaman ölmek istiyorum. İçinde neler gizlediğini bilmiyorum. Suskulüğünün arkasında neler gizli. Artık tanımiyorum onu, bir zamanlar kocam

olan adamı. Bu yüzden korkuyorum. Ne yapabilir bana? Hiçbir kötüluğun ulaşamayacağı bir yerdeyim. Ölümün tam ortasında. Gene de korkuyorum. Oysa bana hiçbir şey yapamaz. Belki bir yabancı oluşu ürkütüyor beni. Bir yabancı ile günler, aylar, yılalar boyu aynı evde, birlikte yaşamak... İçinde neler vardır? Neler gizlidir? Bundan korkuyorum.)

Babamla bir kavga edersin, olur biter. Şamdanları alırsın. Ama üzülmek istemiyorsun. Ya ben, ben ne yapacağım?

Senin için yeterince üzülmedim mi?

Boşu boşuna üzüldün, işe yaramadı. Hem zaten...

Ne?

Dedim ya, hesabım babamla benim. Bir gün bu hesap görülecek, kaygılanma. İçime öyle doğuyor. Bir gün her şey kendiliğinden olacak. Olması gerek. Başka türlü rahat edemem, mutlu olamam, mutluluğumun bilincine varamam.

Artık evine dön. Kocanla elinden geldiğince baş başa yaşamayı söylemiştim; ayrılıklar sevgileri soğutur, öldürür demiştim.

Ya şamdanları, ya resmi...

Arjantin tangolarını çalar misin kızım? Şu dırıltılarınıza da bir son verin bakalım.

Seni kasetlerle birlikte gömmeliymiş anne. O zaman mezarında rahat ederdim belki.

O kadar bıktın mı benden?

Bilmiyorum. Hiçbir şey bilmiyorum. Canım hiçbir şey istemiyor ki. İstemesini unuttum. O kadar özlediğim kızım geliyor –şamdanlar için bile olsa– gelişine sevinemiyorum. (Hiçbiriniz içimde büyüyen ilgisizliği, sevinçsizliği görmüyorsunuz. Burada, bu karanlık, ruhsuz, kimsesiz evde, Arjantin tangolarından başka sesin duyulmadığı bu evde yapmam gereken nedir? Bunu bilemediğim için hep oturuyorum, şu şarap rengi eski koltukta. Önce kiremit kırmızıydı, eskiyince yüzünü değiştirttim; taba oldu. Gene değiştirmek gerekecek. İşte böyle... Kendi karanlığımıdayım hep.) Hangisini çalayım anne?

Caminito ... Bilirsın Claudia Mares'i severim. Şu "tango, tango," diye bağırdığı şarkısı da aynı kasetteydi değil mi?

Bir çocuğum olacak anne.
Atıyorsun.
Neden, istemiyor musun?
Erken gibi geliyor bana.
Sevinmedin mi?
Bilmiyorum. Hiçbir şeyin beni sevindirmedigi söylenmiştim ya.
Çocuk da mı, torun da mı?
Bağırsa. Annem duymasın, üzülür sonra.
Neden?
Bilirsin, her şey telaşlandırır onu.
Senin gibi soğuk duracağına...
Sus, o duymasın! Tanrıım, birden korktum: Ninen, anneannen, ben, sen ve kızın... Bu kadar çok kadın olmasaydık. Bu kadar çok mutsuz kadın...
Bakalım kız mı olacak? Hem ben mutsuz değilim ki. Sen kendine bak.
Kız olur, kız. Mutlaka. Açı çekenlerden bıktım. Zincirin halkası sende kopsa bari. Artık açı çeken kadın görmek istemiyorum.
Kısır mı olmamı isterdin yoksa? Üstelik ben açı filan çekmiyorum.
Umarım oğlan olur.
Sana geliyorum, çocuğumun olacağını söylüyorum, sense...
Ne biçim annesin? Ben doğunca sevinmemiş miydin?
Sevinmiştim elbette.
Öyle bir söylüyorsun ki, hiç sevinmemiş gibi... Zaten beni gerçekten sevdigine hiçbir zaman inanmadım.
Bana bak yeter artık. Anneni üzme. Gene tartışmaya mı başladınız? Şuraya sevdiğim tangoları dinlemeye geldim, pişman oldum.
Anne olmak nasıl bir duygudur anlatsana...
Anlatılmaz ki...
Doğru, diye onaylıyor annem de.
Elden düşme bir arabada yatardın. Pembe örtülerin altında kimi zaman öfkeli, kimi zaman keyifli kollar, bacaklar kımdınrı. Pembe teninin yumuşaklığını, çıldırtıcı kokusuna doğru eğilirdim. Gülümser, iştahla elini emmeye başlardın. Yüreğim

titreyerek, kendi içimde solan yaşama inancının, duru bir sevinç çağlayanı halinde, senin daha hiçbir yaştantının çizgilemediği yüzünde canlanışını seyrederdim. Böyle anlarda kendi gövdemin, içimden ağaç sıcak bir esinti gibi algıladığım gizi, mutluluk verirdi bana. İçimde yaşayan ölümlülüğü, o bir anlık ürküden çok, sürekli, yerleşmiş çaresiz durumu unuturdum. Seni kollarına alırdım. Gülyaprağı serinliğiyle birlikte o delicesine küçük, pembe, yumuşacık varlık, tüm benimi dolduruvrıldı. Kendi içimden çıçıp o minicik gövdeye sığınan ortak gizi, dirimle ölümün iç içeliğini duyardım.

“Benim kızım... Kızım benim, kızım...”

Sanki yeryüzünün ilk sözcüklerini fisildiyordum, kendi bulduğum bir ninniyi söylüyordum.

Yavrumu yatağına her bırakışım, yitirilmiş, bir daha elde edilemeyecek bir fırsatı kaçırmak gibiydi. Bir türlü kanamadığım sonsuz sevincin, ancak başlangıç anılarını yaşayabildiğim bu büyük coşkunun güçsüzlüğü, acı ve korku salardı ruhuma. O yorgun mucize sanki doğduğu anda ölmüştü. Çünkü her kadın, yeni doğmuş çocuğuna benim baktığım gibi bakmışsa... Bebeklerin ruhları öyle lekesiz, durudur ki, onlara bakmak, pırıl pırıl olmak demektir. Oysa dünyada pırıl pırıl olan ne kalmış ki? Hele insanlar...

Ve onlar bir kez olsun taze çocuk yüzlerine eğilmişlerse, bu katıksız safıklla, bu katıksız durulukla bir kez olsun karşılaştırlarsa... Ve hâlâ kıyıcı, hoyrat, hâlâ bayağı olmayı sürdürülerler... Ruhları, Tanrı'dan gelmeyen bir lanetse (çünkü Tanrı hep bağışlar) sonsuz karanlığa yargılanmış demektir. Onların ruhlarıyla birlikte hayat da... Ve şu saf, suçsuz, güzelim çocuğun, kızımın hayatı....

Geriye ne kaldı, ne kaldı öyleyse, diye bırakırdım sessiz çığlıklarından birini daha boşluğa. Bütün bunlar niçin? Yaşamak niçin?

Sonra çocuğumun mamasını hazırlamak üzere mutfağa girdim. Mamayı hazırlamak, soğumasını beklemek yarı saatimi aldı. Bebeğin altını temizlemek, bezlerini yıkamak da bir saat. Geriye akşam yemeğini hazırlamak, akşamda, Orhan'a hazırlanmak içinse bir saat kalındı.

Sık sık yorulmak bilmeyen, dayanıklı, verimli doğurgan bedenime bakıyorum. Nasıl da itmek istiyorum bedenimi, itip kurtulmak. Bu güçlü irileşmiş bedeni giydirip kuşatıp başka gözlerin yargısına bırakmaktan ödüm kopuyor. Ama yatacta, onu, kocamın sevecen, istekli, güçlü ellerine bırakınca kaygilarım son buluyor. Çünkü doğurganlığıyla benim olan gövdem yük oluyor artık. Bu yüzden eskisinden de istekli gibi her gece, her gece onu Orhan'a sunmak istiyorum, kurtulmak için... Her şeyden, geleceğe değgin genç kızlık düşlerimden, öğrendiğim ama kullanmadığım, kullanamayacağım onca bilgiden, inceliklerden kurtulmak için. Kocamın, sevdığı gövdeden taşan dirimle başı dönüyor. Benim umutsuz çabalarımı hiçbir zaman sezinlemiyor. Gerçeğin farkında olmayan yalnızca o mu? Ruhum, kafam, bir zamanki düşlerim yitik, ulaşlamayan karanlık bir oyuğun içinde saklı. Oralara kimseler ulaşamaz. Kızım uyurken sedirde oturuyorum. Ayaklarımı altıma alarak ıspanak ayıklıyor, örgü örüyor, sökük dikiyorum. Elimle yüreğimi bir yana itiyorum. Hayır, her şey yerli yerinde, sıkıca bastırılmış, güven içinde. Hiçbir esinti sizamaz içeri; şu güneşli pencereyi hiçbir yabancı görüntü gölgeleyemez.

Akşam yaklaşırken ağlıyorum gene de. Orhan ağladığımı biliyor ama soru sormuyor.

Sofra hazır oluncaya kadar, akort tutmayan piyanoda Arjantin tangolarını çalışıyor ya da İspanyolcaya hiç uymayan tango sözlerini, lunfardolari bellemeye uğraşıyor.

Nereye gitti bu kız, diye soruyor annem telaşla. Yoksa sahibden döndü mü İzmir'e?

Yok canım, eski odasına girdi, yatıyor. Öfkelendi mi uykusunu gelir hemen, bilirsin.

Sana böyle davranışına izin verme. Nasıl kız bu böyle?

Bırak, içini döksün. Eskiden ağızını bile açmazdı. Şimdi konuşuyor. Bir konussa, içini dökse diye az mı bekledim? Mutlu ki, anlatıyor. İçinin zehrini hep bana boşaltır böyle. Babasıyla birlikteyken de şakır durur.

Sen bilirsin... Üzülmüyorsan... Hadi, şimdi de Orhan'ın kaselerini dinleyelim bakalım.

Annem, "*Lo han visto con otra,*" diye mırıldanmaya çalışıyor, güzelim tangoyu alaturka bir piyasa şarkısı haline sokuyor.

İstanbul'a gitmişistik, diye anlatmaya başlıyor sonra, gittikçe coşarak, nerdeyse kendinden geçerek. Babanın bir arkadaşı bizi Park Otel'e çağırdı. Biz kendi kendimize dünyada gidemezdik. Paramız yoktu böyle eğlenceler için. Orada, Park Otel'de gerçek bir Arjantin orkestrası gerçek Arjantin tangoları çalışıyordu. İlk kez şampanya içtim hayatında, ilk kez peşmelba yedim. İlk kez böyle seçkin bir yerde, seçkin insanlar arasındaydım. Kadınları görecektin: Hepsi uçuk pembeler, sarilar, maviler içindeler... Muslinler, markizetler Boğaz'dan gelen esintide uçuşu uçuşuvriyor, bol kollar sessiz bir zarafet içinde dalgalanıyor; kahkahalar kulağı tırmalamıyor, neşenin cömertçe sunuluşunu düşünürtüyor insana.

Sonra orkestra başladı. Önce sözsüz tangolar çalındı, dans edildi. Ardından Eduardo Bianco... Tanrım neydi o, o ne sesiti! İlk kez âşık oluyordum. Hayatında ilk kez başıma korkunç, anlatılmaz, başdöndürücü, akıl almaz bir şey geliyordu. Tino Rossi'yi, Richard Tauber'i filmlerinden biliyordum; onlara da biraz âşiktım. Ama şimdi bu gerçekten yaşanan bir şeydi. Baba-na hep saygı duymuşumdur. Onun kadar iyi bir insan tanımadım dünyada. Ama ona âşık degildim. Zaten bizler âşık olmayı filan bilmeydik ki. Ama Arjantin tangoları.... Aşkın yerini tuttu. Sen Orhan'la evlenince... O Arjantin tangolarını söylekerken, gençlik yıllarımın en güzel duyguları geri verildi bana. Bunun için sana hep minnet duydum. Orhan'a minnet duydum. Oysa ondan, son yıllarda olsun nefret etmem gerekiirdi. Ama ne yapsın? İçinde kötülük olduğunu sanmıyorum.

Düşümü başka türlü yorumluyorum şimdi anne. Gümüş tencere kocam... Onu ben bozdum. Onu herhangi bir koca gibi yargıladım. Gümüşü, bakır yerine, alüminyum yerine kullanıp bozduğuma pişmanım.

Suçmalama, evlilik, her zaman evlilikdir. Evlilikten beklenen şeyler hep aynıdır. Kendini suçluma. Eh, ben de gideyim artık. Etin altını iyice kıstım, dalgınlığına gelse de yanmaz. Çay

da demlenmek üzere. Kızın kalkınca karşılıklı için. Yatıştırır çay, dinlendirir. Hadi, hoşça kal!

Anne, anne diye bağırıyorum arkasından. İyisin ya... Boş ver diyor annem. Kaygılanma. Ölüler acı çekmezler.

Ne çok çay içerdim o zamanlar! Sabahları, kahvaltıda iki bardak... Önemsiz. Herkes içer o kadarını. Ama bankada, işimin başında öğleden önce iki-üç, öğleden sonra iki, akşamda doğru gene... Neden bu kadar çok çay içiyordum? O kadar çok mu seviyordum çayı? Sevdigim çay mıydı, çayın yerini tuttuğu bir başka şey mi? Taa o zamandan bilemezdim tabii.

İşe girmiştim işte, çalışıyordum... Yeri doldurulamayan biri olmak için fırsat vardı önumde artık. Ne iyi! Ama ben bankaya o doldurulmaz yerimi hazırlamak için değil, Orhan işini bırakın, tangolarına, tıngırdayan piyanosunu satıp aldığı parayla getirttiği bandoneon'una, lunfardo'yla karışık İspanyolcasına daha çok zaman ayırsın diye girmiştım.

Bir bardak çay, çayla birlikte yakılan sigara, bitmesi gereken bir anı noktalardı. Önumde duran dosyalar, yillardır kovuşturulan davaların duruşma tutanakları, icra takipleri... Ah, benim hayatım, bizim hayatımız bunlar olmamalıydı. Bir bardak çay, bir de sigara; birden korkunçlaşıcıveren, günü yaşanmaz hale getiren sessizliği noktalar, sona erdirirdi. Ondan, o bitişten, tükenişten -kısa bir süre için bile olsa- bir başka yaştıya geçebilirdiniz artık; geçtiğinizi sanırdınız. Ya da gömüldüğüm yerde, kuşatıldığım, teslim alındığım insanlarca (hukuk müşavirim, öteki avukatlar, sekreterler ya da beni görmeye gelen bir arkadaş, farketmez) ayaklarına ağırlıklar bağlanarak ölüm bir suya bırakılmışım. Çevremdeki yosunları seyrediyor, bikkin kırıldanışlarını hayat belirtisi sanıyorum. Kurtulmam gerek ama. Çünkü daha erken. Gencim daha... Çok gencim, bunu biliyorum. Öyleyse bir bardak çay daha... Yaşamaya bir başlangıç... Yani bekleme gücünü yeniden kazanmak.

İşten eve dönünce de çayı demlerdim. Kızımı, benimle biraz olsun konuşabilmek için türlü bahaneler icat eden annemden güclükle teslim alırdım. O kapıdan çıkışınca... Tanrıım ne mutlu-

luk! Kızımla birlikte sobanın yanındaki sedire oturur, çayımı içerken annecilik oynardım. Şimdi düşünüyorum da, hayatımın en mutlu anlarıydı onlar... Bir saat ya da yarı saat süren o zaman süresi... Annemsiz, Orhan'ı beklemeden, özlemeden geçen, tüm bikkinliklerimi, düşkırıklıklarımı unutturan o süre.

Gene de beklerdim. İkinci çayımı onunla içmek için Orhan'ı beklememek elimde değildi. Oysa o çayı sevmezdi pek. Ancak sevmediği bir şeye benim için katlanabilirdi, o zamanlar bunu yapabilirdi. Belki çay içerken benimle konuşur, kızıyla oynardi. Güzel şeylerden söz ederdik birlikte. Güzel şeylerden söz etmek için bıkıp usanmadan bekliyorum. Ama beklenen şey'den sürekli olarak sapmaktayız. Çünkü Orhan'ın gelecek tasarımlarında ben yokum. Bunu çok sonra anlayacaktım.

Geçmiş günler (oysa daha ne kadar oldu ki, daha üç yıllık evliyiz) karanlıklarını sürüyerek yükseliyor, yükseliyor. Ortaklaşa anılarımız mı bunlar? Sil onları, sil, çabuk ol diyorum. Ötelere bak. Gelecek... Gelecekten her şeyi, tüm zenginlikleri dileyebilirsin. Hakkım bu benim. Henüz çok gencim. İlkimiz de genciz. Hayat, dünya bir şeyler borçlu bize. Dilekler... Dilekler...

Evvardı bir de... Hiç başa çıkamadım. Her şeyin çekmecelarından sarkmasını (sutyen askıları, don paçaları, çorap konçları, kazak kolları) önleyemedim. Makbuzları, önemli kâğıtları, cevap verilecek mektupları sıraya koymayı beceremedim. Aybaşlarında toptan yağ, pırıncı, sabun, kuru fasulye satın alıp ikide bir bakkala koşmaktan kurtulmayı da... Ne berbere gitmeye, ne terzilerde oyalanmaya, vitrinlerde gönül gezdirerek alış verişe çıkmaya zaman bulabildim. Kocamın birden gömleksiz, kızının çamaşırsız kalmasını önleyemedim. Her şeye son anda yetiştim. Yetişemedigim zamanlar çok oldu.

Orhan'ın sonunda başarıya ulaştığı zamanlara da yetişemedim. Ünlü, paralı, doygun bir erkeğin karısı olmayı beceremedim. Şimdi Orhan'ı suçlamayalım burada. O kaçarken ben kovalamayı beceremedimse... Suçlu kim?

Orhan'ın başarısından, başarısını kutlayan çok iyi giyimli belki salt bu yüzden güzel kadınlardan ve kocalardan, yabançı dil konuşarak hiç anlamadığım sözleri söylemekten çekinmeyeceklerden (kimden ve neden çekinmeleri gerekiyordu acaba?),

en sonunda da artık büyümeye başlayan kızımdan bile korktuğumda içkiyi *keşfettim*.

Akşama doğru (Orhan yeterince kazanıyordu –yeterinden fazla kazanıyordu; yabancı ülkelerden edinilen döviz filan– artık çalışmam gerekmiyordu kısacası; bu yüzden isimi bırakmıştım, kocamın izini yabancı ülkelerde yitirmemek için. Ama o beni yanında götürmemeye kararlıydı; kızımızın yanında olmam gerektiğini ileri sürüyordu. Bu konuda ne direttim ne de isteksizliğinin nedenini sorabildim; çünkü en çok ondan korkuyordum) bir duble votka, limon suyuyla... Kendime büyük bir koltuk edinmiştim (şu sözünü ettiğim); koltuğuma siğınıyordum.

Öylesine büzülüyordum ki, kimseler göremediler beni, kisası korkutamazdı. Kızıma, beni rahatsız etmemesini, odasında bir süre tek başına oynamasını, yani beni korkutmamasını söyleyordum. Bir-iki saatlik bir akşamım oluyordu: Tanrısal, coşkulu, açık deniz kokulu, uçsuz bucaksız... Sonra bir hırs basıyordu: Nemli ot, çürük yaprak kokularıyla dolu anılar (hiç olmayan anılar) çığın atların, yarları bir sıçrayışta aştıkları dağ dorukları; mor rengi, ses uğultularıyla kulağıma ulaşan derin vadi ırmakları, çıplak ayakla yürünen ve göz alabildiğine uzanan kumsallar, gözlerde oynayan bir güneş maviliği ve saf sarı kum...

Günlük yaşıtlımın, bütün bu düşleri aşması gerektiğini düşünürken beynimde bir buruşma, yani alkolün sonu... Mutfağ'a girerdim. Kurallar, yasalar, demir kapıların siksiksik kapandığı kurşun renkli düzen yeniden başlardı.

Gece karanlığında güneşin doğuşunu, günışığında nesnelerin, kullandığım gündelik eşyanın açık seçik sırtmasından sıklıkla geceyi beklemek; sevinçlerimi, güvenimi, korkumu, sevgi ve nefretlerimi, kendimden bıkınca çevremdekilerinkileri –ama çok ince bir şeyle– psikolojiyle değerlendirmeye çalışmak... Bu düşünmekse eğer... Her değerlendirmeye bir bunalımla son bulurdu. Ve oturduğum yerde, durumuma hiç uymayan cümlecekler (Orhan'ın seslenişleri yani) bir kurtarıcı olarak gelmeye hazırıldı. Farkında olmadan kurtarılmamı beklerdim. Çünkü geleneğe bağlıyızdur. Geleneği atardamarımızda, yabancı bir uygarlık-

tan aktarma kitapları da ellerinde taşıyan aydınların kolaylığına sahibiz.

“Geliyorum Orhan,”

“Peki canım, şimdi.”

Ben tango dinlerken eve geliyor kocam.

Bikmadın mı şu tangolardan, diyor. Ama sesini, söylediğİ tangoları dinlediğim için sevindiğini biliyorum. Salonun ortasında ayakta durup kendi sesini dinliyor. Güvenli, övünç dolu, omuzları daha dik şimdi, yüz çizgileri yumuşamış. Bir ara kaşlarını çatıyor: Burası olmamış, diye düşünüyor. Daha düz söylemeliydim. Böylei iç bayıltıyor. Kısa bir süre için mutluluğu tadıyor.

Sezai'nin televizyonu canıma okudu, diye yakınıyor sonra ve yıkamak için banyoya giriyor.

Aciyorum ona... Tanrırm, hem nasıl acıyorum! O kadar güzel tango söyleyen adam, şimdi radyo, televizyon onarımcisı oldu. Başka türlü para kazanamaz. On yıldır Arjantin tangoları söylüyor diye kimse beş kuruş ödemedi ona. Çabuk biktılar tango-dan ve ondan. Bir dönemdi o: Orhan, tangoları yeniden gündeme getirmiştir. Üstelik bariton sesiyle o bayığın ezgilere erkeklik vererekten... Yeniden moda oldu tangolar onun sayesinde. Yedi-sekiz yıl fırtına gibi esti; Viejo Almacen'de, Cafe Coriente'de, Splendit'de, Londra'da Savoy Oteli'nde, Olympia'da çlgınca alkışlandı. Sonra biktılar. Başka şeyler söylemesini istediler: Hafif müzik, pop şarkıları... Oysa dünyaya tango söylemek üzere gelmiş gibiydi Orhan. Bu hakkı elinden almak istemelerine, daha doğrusu gerçek işlevini yerine getirmesine engel olmalarına akıl erdiremiyordu. Bir peygamber sanıyordu kendini; insan beğenisine doğru yolu gösterecek bir peygamber. Hem sonra daha kim bilir neler isteyeceklerdi ardından: Alaturkayı, arabeski de denemesini belki. Türkiye bükmeştı tangolardan, Avrupa da, Latin Amerika da. Yoksulluk, hüzün, düşkırıklığı yüklü mahalle edebiyatından –ne kadar gerçeği söylese de, belki de asıl böylesine gerçek oldukları için– usanmışlardı. Zaten soylu müzikerlerin çalıştığı, dinleyicilerin seçkinlerin oluşturduğu kulüpler yok artık; varsa yoksa gazzinolar. Çatal-bıçak sesleri, rakı kokuları içinde bir Orhan... Olacak iş mi?

O zaman bu hikâye burada biter, dedi ve atölyesini açtı. Şimdi birtakım dostları evlerine çağrıyorlar onu, özel konserler versin diye. "Senin sesin, kadın bedeni için afyon gibidir," diye yazmıştı bu dostlardan biri. Bu tür dostlukları kıskanmadam da onlara aldırmamayı öğrenmem de aynı sonucu doğurdu: Orhan'ın öfkesini. "Hastasin," diyordu bana, "Hastasin sen!" Olabilir de, hasta bir kadına neden kızılır, onu anlamıyorum.

Dostların sayısı da azalıyor giderek. Kimileri ölüyor, kimileri de... İnsanların zamanı mı azalıyor, nedir?

Gümüş tencereyi yalnız ben kullanmadım bakır yerine. Herkes kullanmaya kalkıştı, en başta emprezaryolar.

"Tanrı'ya şükür, biz birbirimizi, kısa bir süre için de olsa, çok sevdik."

Yalnız adam... Kendini taşıdı durdu. Önceleri dünyanının dört bir yanına... Yalnızca bariton sesiyle değil, kendine özgü bir teknikle çaldığı bandoneon'ıyla da bir taneydi: Ağlayan bandoneon, yalnız bandoneon diyorlardı. Ününün doruguunda yalnız olmak istedi hep, gereksiz yüklerden arınmış olarak.

Yalnız olmak, bızsız olmak demeye geliyordu. Kalabalıkların ortasında tek başınılığını, yeteneğini, ününü, duyduğu, duyurduğu güzelliklerin esrikliğini tek başına yaşama tutkusunu bızsız tatmanın doğal hakkı olduğuna da inandı. Ama kötü günlerini, yenilgisini bizimle bölüşmekten çekinmedi. Daha doğrusu yenilgiyi bizim sırtımıza yükleyip radyo-televizyon onarım atölyesinde ellerinin becerisinden aldığı tadı, güveni, yeni yaşama sevincini kendine sakladı.

Bir lanet gibi bağırlıma saplanmış bu aşkla... Evet, onu sevdim. Sevdim ve sanki suç işledim. Tanrım, o benim gerçekten ilk aşkımdı. Gerçek aşkımdı. Ve son aşkımdı. Çünkü hiçbir kadını öyle sevmedim ben. Kimse böylesine başımı döndürmedi. Gövdесine sarıldığında, omurgalarının çevresinden parmaklarına yayılan titreşimleri beynimin içinde, ta yüreğimde duyduğum kadındı o. Hiçbir kadını böyle sevmedim. Çünkü ötekilerin hepsi tutkuydu, yalnızca *pasión*, o kadar. Belki değildi, tutku bile değildi. İlgilendiğim kadının varlığı bir tür güven oluşturdu belki, vazgeçemediğim bir güven duygusu. Karım da bu

güveni gereksiniyorsa ona sahip olabilirdi kolayca. Yüzüne gözüne bulaştırmadan, ona buna rezil olmadan dilediğince güven içinde olabilirdi. Sesimi çıkarmazdım, aldatıldım diye düşünmezdim bile.

Çünkü hayatı düşünmeden kabul ederim ben, yargılamadan. Kimsenin osunu, busunu araştırmadım; kendimi de öyle pek iyi tanımadam. Birçokları gibi, aaa, bak ben hiç öyle düşünmem ya da şu şu davranışları hiç sevmem, diyemem.

Çok kez sordular bana, neden Arjantin tangoları? Cevap veremedim. Ama onları seçmek, yaşamayı seçmek gibiyydi.

*Aşkim hiç bitmeyecek,
Bil ki o dönmeyecek*

diyemezdim ben. Bu yaşama aykırıdır çünkü. Ama

Adios muchachos, compañeros de mi vida

diyebilirim rahatlıkla. Böyle söylemek yaşama aykırı değildir, yaşamın kendisidir.

Bütün bunları anlatmak zorunda mıym? Hesaplaşmak... Yok böyle bir şey sözlüğümde. Diyelim: Açıklamak. Bu da gereksiz. Ben bir müzisyen olarak... Ne miyim? Bilmiyorum. Belki söyle anlatılamayanın peşindeyim. Eğer her şey yalnızca söyle dökülebilseydi, bu mümkün olsaydı, müzik, şarkı doğmazdı. Karım, iyi konuşur. Herkes dinler onu. Yani yıllar önce iyi konuşurdu, yıllar önce herkes onu dinlerdi demek istiyorum. Bir söz ustasıydı, kısacası kandırırdı çevresindekileri. (Ah, gene konuşsaydı keşke, konuşsaydı da kandırsayıdı... Avuçları şakaklarına dayalı, gözlerini bataklık bugularına dikmese... Kimsenin görmeye dayanamayacağı çürümüş, kokuşmuş, ürkünç göruntülere dalıp gitmese... Yüzü, tüm kanı akıp gitmişcesine bembe yaz...) Çünkü sözler düşünceleri yansıtma, düşünceleri değiştirir. Söz, insanı aldatır, aldatmak içindir. Ama müzikte aldatmak olmaz. Çok ince, gene de bilinen ölçülere sığmayan ulu bir şemdir müzik.

Ben müziği seçtim, konuşmayı unuttum. Ah, sözler, *palab-*

ras... Müziği başlatır, sonra sessizce çekilir. Müzik varken söz susar. Karım bunu anlamadı.

Oysa gerçekten sevmiştüm onu. Geçti ama olsun. Biz birbirimizi kısa bir süre için de olsa çok sevmiştik ya... Hatırlamasak da olur. Çünkü günlük hayat, anılardan daha güclüdür. Benim tangolarım gündelik hayatı, gündelik sevinçleri dile getirir. Sonra biter. Bir başkası başlar. Sonra gün gelir, tangolar da biter. Yalnız hayat sürer.

Pardon me si alguna vez te ho dado dolor

Anlamadı.

Bırak beni!

Ya da sakın bırakma, ne olur!

Aşk bir Arjantin tangosudur; anlamlı, coşkun, gerçek, acı dolu ve güzeldir, gene de geçici. Kısa süրdürü için onca yoğun olan duygularımızdan neden bir hayat yaratmaya kalktin? İşini bırakın, zekâna yaraşan bir koltuğun olmadığı?

Hayır, vazgeçiyorum. Kimseyi deşmeye hakkım yok. Gerçeklere boyun eğmekle yetinmelি.

“Sen bir ağaç sever, bir kadını unutursun!”

Böyle söylemiştin bir zamanlar. Bir zamanlar konuşurdun benimle. Suskulüğün, fırtınayla sarsılmış, sonra öylece, o dağınıklık içinde kala kalmış çıplak ağaçların, ölü yaprakların, çürük bir suyun durgunluğuna benzemese, suskulduğundan hoşlanabilirdim.

Şimdi isimi seviyorum. Radyoların, televizyonların yüreklerine kulağımı verdiğimde Arjantin tangolarını unutuyorum. Sen isimi aşağılık buluyorsundur belki. Belki neden bu yüzden acı çekmediğimi kendi kendine açıklamışsındır çoktan. İyi. Ama açıklamamı kendine sakla, bana bir şey söyleme.

Bencil miyim? Hak etmedim mi, eğer adı bencillik bile olsa... Bu durumumla yetin, yetinmek zorundasın. Çünkü ben kendim zaten yetinmeyorum.

Kendime acımıyorum, yetinmeyorum.

İşte bu kadar. Siz, sizler... Kayınvalidem, karım, kızım olarak sizler... Duyuyor musunuz? Hepsi bu kadar. Bana olan sevginizi, benden hakkınız olduğunu sandığınız haklar koparmak için kullanmayın. Benimle yetinmekten başka çareniz olmadığını anlayın.

Kaset bitti. O zaman banyodan çılgınca sesler geldiğini duydum, koştum.

Deminden beri sesleniyorum. Havluları almış, yerine yenerlerini koymamışsını. Her zamanki gibi.

Ah bu annem, ne diye karışır evimin havlularına.

On yıl oluyor. Belki daha az... Zamanı karıştırmaya başladım artık. Yalancı umutlara paydos, dedim. Cennet hayallerinden biktim. Cehennemi kabul ediyorum. Nefreti kabul ediyorum. Sevgimi istemiyorsan, sevgime, benimki gibi bir sevgiyle karşılık verecek gücün yoksa iyi... O zaman nefreti denerim ben de. Nefretimin soğukluğunda don... Üşüyerek, titreyerek, donarak öl. Ölüşünü seyredeyim.

Sevgisi güçlü olanın nefreti de daha güclü olur, sanırdım. Oysa onun nefreti baskın çıktı. İçimdeki tüm sıcaklığı aldı; güzelliğimi, gençliğini, ışığımı aldı. Çevrem, çevremdeki dünya karanlıklara büründü. Toz kokusundan boğuluyorum. Temizlikçi kadını çağırıyorum; her yeri sabunlu sularla ovdurup, ıslak bezle toz alırtıyorum. O gidiyor, ben tozda, toz kokusunda boğuluyorum.

Kızım uyandı, babasıyla konuşuyor. Daha doğrusu konuşmayı deniyor. Çünkü Orhan, kızıyla konuşmayı beceremez. Gene de kısık kahkahaları geliyor kulağıma.

Kızım, gümüş şamdanlardan, tablodan, yapılmayan düğünden hiç söz etmeyip babasına.

1983

PORSELEN BEBEK

1996

Porselen Bebek

— Hani o eski, küçük evimiz vardı ya, onu anlatsana, dedim ablama.

— Hangi eski, küçük evimiz, diye sordu ablam.

— Canım, hani vardı ya, ormanda.

— Saçmalamasana! Ormanda falan oturmadık biz. Son günlerde ha bire saçmaliyorsun. Bir sürü uyduruk şey anlatıyorsun.

Bir süre düşündüm. Ablamın beni başından savmasını istemiyordum.

— Belki ormanda oturmadık ama iyi biliyorum, bir sürü ağaç vardı. Bizim küçük evimiz de işte bu ağaçların ortasındaydı.

— Öyle bir evde de oturmadık. Dedim ya, uyduruyorsun.

— Ama sen anlatmışdın. Nasıl unutursun? Küçük, küçük bir evdi, demiştin. Evimizin arkasından dere geçiyordu. Üzerinde tahtadan bir köprü bile vardı. Şöyledir gibi...

— Biz öyle bir evde oturmadık hiç. Hep bu kentteydi. Kentte bahçesinde dere geçen bir ev görülmüş şey mi?

— Ama ben biliyorum. Hatta küçük evimiz duvarda asılı duruyordu. Her yanı tahtadandı.

— Tanrı iyiliğini versin senin. O bir duvar süsüydü. Tahtadan yapılmış küçük bir ev... Evet, şimdiki hatırladım.

— Nerede peki o şimdidi?

— Bir gün çivisinden düştü. Parçalandı. Annem de çöpe attı.

— Ya, dedim.

Doğrusu çok üzülmüşüm. Demek ki küçük evimiz parçalanmıştı. Acaba hiç onarılamaz mıydı? Annem neden kırılan her şeyi çöpe atar bilmem ki. Babamsa hiç anneme benzemez. O bizim olan bir şeyi, eskise bile, kırılıp parçalansa bile çöpe atmaya kiyamaz. Sözgelimi bir kahve fincanı kırılsa hemen yapıştırmak ister. Ama annem hemen karşı çıkar:

Kırılan bir şey, der, onarıldı mı eskisinin yerini hiçbir zaman tutmaz. En iyisi atmali onu. Hiç değilse gözümüz görmez. Gözümüz görmeyince de unutur, gideriz.

Ama işte ben küçük evimizi unutmamıştım. Yani onu çöpe atmak işe yaramamıştı. Birkaç gün sonra gene ablamin yanına gittim.

— Olsun, dedim, sen gene küçük evimizi anlat bana.

— Valla kafa şısırdın artık.

— Bak, küçük küçücüük bir evdi. Ne de güzeldi. Yukarda çatıda küçük bir de odası vardı. Bizim odamız. İkimiz orada yattardık. Derenin sesini duyardık. Derenin sesini dinleye dinleye uyurduk hani.

— İşte hepsini biliyorsun ya.. Bana anlattırıp ne olacak?

— Sen anlatınca başka oluyor ama. Dinlemek hoşuma gidiyor.

— Rahat bırak beni. Görüyorsun ders çalışıyorum. Hem bütün bunları çoktan unuttum. Canın o kadar sıkılıyorsa, git, pencereden bak.

“Git pencereden bak,” demesi kolay. Pencereden bakınca canımın sıkıntısı geçiyor mu sanki? Karşımıda apartmanlar.. apartmanlar... apartmanlar... Bir gün üşenmedim saydım: tam yüz tane pencere vardı. Belki daha fazla pencere vardı ama ben ancak yüze kadar sayabiliyordum. Bazen pencerelerin birinden bir çocuk bakıyor... Yüzü gülmeyen bir çocuk. Belki o da bizim blokların pencerelerini正在看。Pencereden bakınca ağaçlar, ormanlar, dereler, tahta köprüler görünmüyör ki. Demek bizim küçük, tahtadan bir evimiz olmamış hiç. O yalnızca bir oyuncakmış. Kırıldırınca da çöpe atılmış.

Bir gün babamın arkadaşı bir resim getirdi. Onu duvara, büfenin üzerine astılar. Ablam,

— Bu ne biçim resim, dedi. Çok kötü yapılmış. Üstelik eski moda.

— Yabancı bir ülke olmalı burası, dedi ninem. Baksanızı kuleler falan... Yabancı bir ülkeden bize ne canım? Cami resmi olsaydı bak, o zaman anlardım.

— Büfenin üzerine meyve resmi daha yakışırı, dedi an nem de.

— Arkadaşımın armağanına el süreyim demeyin sakın, diye kestirip attı babam.

Gittim, babamın elini tuttum. Çünkü ben resmi sevmiştüm.

Sonra artık hiç pencereden bakmadım. Hep resmi seyrettim.

— Abla bak, dumanı tüten kavakları görüyor musun?

— Nerede?

— İşte bak, orada.

— Benimle alay mı ediyorsun sen? O sadece çit.

— Ama orası yabancı bir ülke. Orada “çit”e “dumanı tüten kavak” diyorlar.

Ablam kahkahalarla güldü.

— Demek yabancı dil de biliyorsun sen, dedi.

— Elbette. Şuna da “saat yelkovanlı merdiven” diyorlar.

Böyle deyip ağaç kümelerinin ardından seçilen bacaya benzer bir şeyi gösterdim.

— Peki, senin bildiğin bu yabancı dilde suya ne diyorlar.

Hani şurada akan suya?

— Üç başlı kızıl turna.

— Amma da uzunmuş bu dilde kelimeler. Çok zor olmalı bellemesi.

— Ne demezsin, dedim şisinerek.

— Az kısaltsan olmuyor mu?

— Benim elimden ne gelir? Onlar öyle konuşuyorlar.

Sonra bir gün yemekte,

— Ben yabancı ülkelere gitmek istiyorum, dedim.

— Öyle ya, dedi ablam da, nasıl olsa dillerini de öğrendin.

Kimi zaman böyle anlayışlı oluyordu da, şaşırıyordu beni.

— Neden ille de yabancı ülkeler ama, diye sordu babam.

— Oralarda hep ağaçlar, ormanlar var. Pek ev yok. Hele apartman hiç yok.

Nedense herkes güldü. Ninemden başka. O,
— Yabancı ülkelerde işin ne? dedi kaşlarını çatarak.

Yabancı ülkelere gitmemе ninemden başka karşı çıkan olmamıştı. Ama o her yeniliğe karşı çıkardı zaten. Ne de olsa yaşıydi. Yolculuktan korkmakta haklıydı. Böyle düşünüp rahatladım. Şimdi bütün sorun, yola çıkacağım günü saptamaya kalıyordu. En iyisi güneşli bir günde yola çıkmaktı. Gerçi resimde yağmur falan yoktu. Ama oraya varana dek ıslanmak işime gelmezdi doğrusu. Çünkü bisikletle yolculuk yapacaktım. Param olmadığına göre başka bir taşıt aracı seçmem olanak dışıydı. Bir sabah uyandığında havanın açık olduğunu gördüm. Hemen kalkıp giyindim. Ne olur ne olmaz, diye düşünerek yanımıza kazığımı da aldım. Kendime bir de yiyecek çikını hazırladım. İçine ekmek, peynir, domates bir de elma koydum.

Ve yola koyuldum. İyi bir çocuk olarak evdekilere haber vermem gerekiyordu tabii. Ama ne de olsa onlara yabancı ülkelere gitmek istediğimi söylemiştim. Ayrıca ablам, gideceğim ülkenin dilini öğrendiğini biliyordu. Bu kadarı yeterdi. Beni merak etmezlerdi.

Bir süre bozkırın ortasında yol aldım. Çevremde hiç ağaç yoktu. Sonra kapkara bir çizgiye ulaştım. Bu, her halde sınır çizgisiydi. Çizginin bizim ülkeye ait olan yanında birkaç uzun kavak, kavakların dibinde çiçek açmış hindibalar vardı. Sınır çizgisinin öte yanı ise bomboştu. "Tipki uzay gibi," diye düşündüm. Ama ben uzaya gitmek istemiyordum. Yanımdan hiç eksik etmediğim boyalı kalemlerim geldi aklıma. Kutuyu cebimden çıkardım. Kahverengi kalemle üzerinden geçebileceğim güzel bir yol çizdim. Asfalt değil tabii, toprak bir yol. Saşa sola, üzerinde renk renk çiçekler açmış yemyeşil bir çayır çizdim. Göğü maviye boyamayı unutmadım. Ama hiç bulut koymadığımdan, göğü boyarken mavi kalemim yarıya indi. İnsan resmi çizmeye kalkışmadım. Bir kez beceremem, sonra da bana "buralarda ne dolanıyorsun? Hadi git evine," diyenler çakılabilirdi. Büyüklere güven olmuyor pek. Çocuklar da bisikletime binmek isterlerdi belki. Binsinler ne çıkar, ama yolumdan alıkoyarlar beni sonra. Kısacası insan resmi çizmedim.

Kendi çizmiş olduğum yolda, kendi çizdiğim çayırlara ba-

karak neşeye yol alırken bir de baktım, otlar uzuyor, uzuyor, rüzgâra kapılıp bir güzel dalgalanıyor. Derken çayırlar bitti, küçük canlılıklar, fidanlar başladı. Ötelerde bir ulu orman vardı. Bütün bunları ben çizmiş değildim. Yoksa resimdeki kasabaya mı yaklaşışyordum?

O sırada yorulduğumu fark ettim. Bisikletimi bir ağaca dayadım, kendim de ağacın gölgesine oturdum. Çırınımı açıp karnımı doyurdum. Ne var ki bir tek elma susuzluğumu giğermemişti. Başımı kaldırıp altında oturduğum ağaca baktım. Ve sevinçten bir çığlık attım. Ağacın üzerinde iri iri, olgun armutlar vardı. Üstelik ağaç da pek yüksek değildi. Hemen ağaçta tırmanıp birkaç armut topladım. Yere inince nedense bizim manavın çırığı gibi yapmak geldi içimden. Armutlardan birini gömleğimin koluna sürtüp parlatmak istedim. Tam o sırada birtakım sesler duymayayım mı? Çevreme bakındım: Karşısında tek katlı kırmızı damlı evleri, tipki bizim evde, büfenin üzerinde asılı resimdekine benzeyen soğan biçimindeki kulesiyle bir kasaba duruyordu. Tarlaların arasından geçen dar yolda beş-altı adam yürüyordu. Bağıra çağırı. Adamlar yaklaştıkça yüzlerini de seçmeye başladım. En önde kısa boylu, gaga burunlu, sisika bir adam vardı. En çok o bağıriyordu. Sisika olmasına siskeydi, gene de kendine göre bir göbeği vardı. Göbeğinin üzerinde altın zincirlere bağlı kocaman bir de saat asılıydı. Siyah beyaz kareli ceket pantolonla kırmızı bir yelek giyinmişti. Şapkası elindedeydi. Çiplak başına ikide bir mendiline siliyordu. Ötekilerin giyimi onunki kadar iyi değildi. Çoraplarının içine soktukları bezden pantolonlar, soluk gömlekler giymişlerdi. İkisinin elinde tüfek bulunuyordu.

Tam karşıma gelince durdular. Hâlâ konuşuyorlardı. Çok da kızgın görünüyorlardı. Ne dediklerini bir türlü anlamıyorum. Demek ki dillerini doğru düzüst öğrenememiştim. Üstelik o kadar dikkat ettim, ne "dumanı tüten kavak" ne "saat yelkovanlı merdiven" ne de "uç başlı kızıl turna" dediler. Sonunda dillerini anlamadığımı fark edip ellerini, kollarını sallamaya başladılar. O zaman kendileriyle gelmemi istediklerini anladım. Canım onlarla gitmek istemiyordu, ama elimden ne gelirdi? Onlar altı kişiydiler, bense küçük bir çocuk. Bisikletimi bile al-

madan düştüm önlerine. Üstelik o iki silahlı adamı iki yanına diktiler. Demek ki benden korkuyorlardı. O sırada aklıma ne dense bizim mahallenin oğlanları geldi. "Beni böyle görselerdi," dedim içimden.

Kasabanın girişinde oldukça büyük bir kalabalık tarafından karşılandı. Orada bizim için, yani benim için toplanmış olmalıydı. Çünkü hemen peşimize takıldılar. Biz yürürken evlerden insanlar çıkıyor, peşimdeki kalabalığa katılıyorlardı. Evde kalanlar da hiç değilse pencerelerden, balkonlardan yarı bellerine kadar sarkıp bize bakıyorlardı. Böyle bir şey ilk kez başıma geliyordu. İlk kez onca insan benimle ilgileniyordu. Oysa ben ancak politikacılarla, sporcularla, bir de şarkıcılarla böyle ilgilenilir sanırdım. Babam kocaman bir adamdı, ama başına şimdiye dek böyle bir iş gelmemişi kuşkusuz. Çünkü "ben küçük bir memurum," der durur hep. Ama işte şimdi herkes benimle ilgileniyor. Bir ara öylesine kendimden geçtim ki, pencerelerden bakanlara el sallayacaktım nerdeyse. Bereket versin, gözüm yanında yürüyen adamların tüfeklerine takıldı da vazgeçtim. Öyle ya, yalnız politikacılar, şarkıcılar, sporcular ünlü değillerdi. Yanında jandarmayla, polisle yürüyen suçlularla da ilgilenirdi herkes.

Derken kasabanın alanına geldik. Tabii burası yabancı bir ülke olduğu için, bizim kasabalarımızın alanlarına benzemişti. Ortada küçük bir havuz vardı. Çevresinde de kıpkırmızı çiçekler. Alanın çevresine iki-üç katlı, beyaz duvarlı, balkonlu evler sıralanmıştı. Biz bu evlerden en büyüğünə girdik. Altın saatli siska, silahlı adamlar, bir de ben. Ötekiler dışarda kalıp yüksek sesle konuşmaya başladılar.

Tırabzanları oymalı, koyu renk tahta merdivenlerden yukarı çıktıktı. Genişçe bir sahanlığa geldik. Orada bekçi gibi giyinmiş bir adam karşıladı bizi ve sağdaki ilk kapıyı açtı. Yalnız başıma içeri girdim. Arkamdan kapıyı kapadılar, sonra da kilitlediler. Güneş batmak üzereydi. Loş ışıkta çevreme göz gezdirdim. Odada, dört köşesinde burgulu sütunlar yükselen tahta bir karyola, sallanır bir koltuk, iskemle, masa, bir de dolap bulunuyordu. Pencerede mor yapraklı perdeler asılıydı. Soldaki dar kapıyı yokladım; küçük bir banyoya açlıyordu. O zaman rahatladım. Burası tutukevi falan değildi. Düpədüz bir oteldi işte.

Yatağın üzerine oturdum. Oturmamla birlikte yatak altımda yaylanıverdi. Bu, çok hoşuma gitmişti. Keyifle zipladım durdum. Sonra aklıma geldi: Pencereden ağaçlar, orman, dere görünüyor muydu acaba? Perdeleri çektim, baktım: Gerçekten her şey tam da küçük evimizde olduğu gibiydi. Ağaçlar, ağaçların arkasında küçük bir dere, derenin üzerinde de tahtadan bir köprü. "Yarın bahçeyi dolaşırım," diye düşündüm. "Sonra köprünün üzerinden geçerim." Derenin sesini duyarak uyumak için pencereyi açık bıraktım.

Sabah sabah gözlerime dolan güneşe uyandım. Ayrıca oda-da yalnız değildim. Sarı saçlı bir kız bana kahvaltı hazırlıyordu. Yataktan kalktığını görünce gülümsedi. Pembe yanaklı, pırıl pırıl parlayan bir kızdı bu. Yeşilli, pembeli, mavili eteği, pembe yeleği, beyaz gömleği, çorapları, kolları, saçları, yanakları, kısa-cası her şeyi parlıyordu. Tıpkı porselenden yapılmış bir bebek gibi. Durmadan da gülümsüyordu. Üstelik akıllı bir kız olmaliydi. Ötekiler gibi dillerini anlamadığımı bile bile konuşmaya yeltenmiyordu benimle. Yalnızca gülüyordu. Gülerken sofrayı gösterdi. Sonra giysilerimi alarak dışarı çıktı. Hâlâ gülümsediğine göre giysilerime kötü bir şey yapmayacaktı kuşkusuz. Söz-gelimi getirdiği kahvaltıya karşılık onları calmayacaktı.

Karnım çok açılmıştı. Sütlü kahveyi, balı, kaymağı, tulum peynirini silip süpürdüm. Annem, kaymak yediğimi görse ne kadar şaşırırdı, diye düşündüm. Kaymaktan hiç hoşlanmadam da...

O sırada porselen abla giysilerimle içeri girdi. Onları fırçalamış, ütülemiş, pabuçlarını da boyamıştı. Onunla konuşmadan edemedim:

— Sağ ol, porselen abla, dedim.

O da:

— Porselen, diye tekrarladı. Sonra eliyle ağzını kapatıp gülerek dışarı kaçtı. Demek ki "porselen" sözcüğünü buralılar da kullanıyorlardı.

Porselen abla gider gitmez içeri dünkü siske ile silahlı adamlar girdiler. Siske hâlâ öfkeliydi. Hâlâ konuşuyordu. Sert bir el işaretti yapınca peşine düştüm. Merdivenlerden inip alana vardık. Kasaba halkı alanın çevresine sıralanmıştı. Alanı boy-

dan boyaya geçip karşısındaki yapıya girdik. Burası sinema ya da tiyatro salonunu andırıyordu. Halk, okul sıralarına benzeyen yerlere kadınlı erkekli dolmuştu. Aralarında çocuklar bile vardı. Sahnenin yeşil kadife perdeleri kapatılmış, üzerine arslan resimleri, yıldızlar ve kartallarla süslü bir bayrak asılmıştı. Perdenin öndeği kürsüye iri yarı, göbekli, pos bıyıklı bir adam geçti oturdu. Beni de en öndeği sırın orta ucuna oturttular. Yanımdaki delikanlı eğilip eğilip yüzüme bakıyordu. Sıksa adam da tam karşılımda kürsünün önünde duruyordu.

Kürsüdeki adam, yumruğunu masaya indirip gürültü edenleri susturunca, sıksa, bir-iki öksürüp boğazını temizledi ve konuşmaya başladı. Ondan sonra da susmak bilmedi. Öyle ki, yutkunmaya zaman bulamadığından, ağızının iki yanında biriken tükürükler kabarıp taşmaya başladılar. Salondakilerin başları önlerine düşüyor, iki silahlı adamın dürtüklemeleriyle uyanabiliyorlardı ancak. Bu yüzden o silahlı iki adam salonda oradan oraya koşup duruyorlardı. Sonunda sıskanın bile uyku-su geldi. Gözlerini var gücüyle belertmeye çalışıyordu ama ne fayda. Artık ayakta iki yana sallana sallana konuşmaya başlamıştı. Benim de canım çok sıkılmıştı. Patlayacaktım nerdeyse. Dünden beri herkes konuşuyor, susuyordum. Sonunda konuşmaya, hem de komik bir öykü anlatmaya karar verdim.

Aslında komik öykü anlatmayı hiç beceremem. Daha öykünün yarısına bile gelmeden başlarım gülmeye. Ben karnımı tutatuta yerlerde yuvarlanırken, karşısındakiler garip garip yüzüme bakarlar. Kısacası rezil olurum. Ama burada daha öyküyü bitirmeden gülmeye başladığımı kimseler anlamayacaktı nasıl olsa. Bu fırsat da bir daha elime geçmezdi.

Ben söze başlayınca bizim sıksa susmasın mı? O uykulu gözlerini alabildiğine açıp yüzüme ditti. Ben de öykümü hiç gülmeden sonuna dek anlatmayayım mı? İşte o zaman çok garip bir şey oldu. Sıksa iki büklüm olup, katıla katıla gülmeye başladı. Güldü, güldü... Sonunda da pattadak yere düştü. Kolları iki yana açık, bir bacağı havada katıldı.

O düşer düşmez bir uğultudur koptu. Halk bana doğru koşuyordu. Kimi sırtımı okşadı, kimi omzumu yumruklaştı, kadınlar şapur şapur yanaklarından öptüler. Daha sonra omuz-

larına alıp dışarı çıkardılar. Artık ne kadar öpüldüm, ne kadar yumruklandım bilmiyorum. Sonunda onlar da yoruldular ben de. Ve birer birer çekiliп gittiler. Kasabanın alanında tek başına kaldım.

Birden aklıma dün kaldığım odadan gördüğüm bahçe, dere, derenin üzerindeki köprü geldi. Oraya gitmeyi ne kadar istiyordum. Ama çevremde kimse kalmamıştı. Üstelik derdimi onlara anlatabilecek miydim bakalım? Üstelik bu ülkede belki de bahçede dolaşmak da suç sayılabilirdi pekalâ. Çaresiz kasabadan çıkmaya ve bisikletimi bulmaya karar verdim.

Köyden çıkışken porselen ablamı görmeyeyim mi? Sahi, o ne alandaki, ne de salondaki insanların arasındaydı. Bana onca gösteriyi yapanların arasında da yoktu. Demek ki beni yalnız görmek istemişti. O güzelim gülüşüyle bana yaklaştı. Elime bir paket verdi. Sonra arkasını dönüp gitti.

Armut ağacının altına varana degen paketi açmadım. Orada armut ağacının altında aştığımda bir de ne göreyim? Küçük porselen bir bebek. Tıpkı porselen ablaya benzeyen bir bebek. Aynı sarı saçlar, aynı gülüş, aynı giysiler... Çok ama çok sevindiğimi söylemeye gerek var mı?

Yolculuğumun istediğim gibi geçmediğinden kimseye söz etmedim. Kimseye ait olmayan armutları aldım diye tutuklanmış, sonra da bir adamın ölümüne sebep oldum. Gerçek adamın ölümüne herkes sevinmişti ya, olsun. Hoş, belki de adam ölmemişti de, yalnızca bayılmıştı. Gülmekten kimsenin öldüğü görülmemiştir benim bildiğim. Gene de bunları kimselere anlatamazdım.

Porselen ablayı da anlatamazdım kimselere. Bu yüzden onun banaarmağan ettiği bebeği elimden geldiince sakladım. Ama sık sık ona bakmaktan kendimi alamıyorum. Çünkü onun gülüşü kimsede yoktu. Kimse onun gibi gülümsemeyordu bana. Annem, çok işi olduğundan çok yoruluyordu. Bazan gülmemi unutuyordu. Ablam, "dersim var, git başımdan" diyordu. Ninem namaz kılıyor, Tanrı'yı düşünüyordu. Babamı zaten az görüyordum. O da ikide bir, "ben önemsiz bir memurum," diyordu. Porselen abla yorgun değildi. "Git başımdan," demiyordu. Önemsiz biri olduğunu da sanmıyordu.

Ama bir gün ablam porselen bebekle yakaladı beni.

— Bu ne, diye sordu. Cevap ver.

Cevap vermedim.

— Çaldın öyleyse, dedi.

Sonra babamın annemin karşısına sürüklendi beni.

— Bu çocukla ilgilenmiyorsunuz, dedi. Bakın, bir biblo çalmış işte.

— O biblo değil, diye bağırdım. Hem çalmadım ben. Bir armağan o.

Babam,

— Bak, armağan diyor, dedi.

— Laf işte, armağanmış. Peki sorun, kim armağan etmiş öyleyse!

— Gerek yok, dedi babam, madem armağan diyor, armağandır. İlerde canı ister de bir şeyler anlatmak isterse anlatır. Şimdi bırakın.

Gene gidip babamın elini tutmak istedim. Çok istedim bunu. Ama yapamadım. Gidip konuk odasının karanlığına, sessizliğine siğindim.

Arnavutlar

Oturma odamızda yağlı boyalı bir resim asılıydı. Ona nedense ‘tablo’ derdik. Evimizde başka resimler de vardı. Annemizin, babamızın yatak odalarında, bizim yatak odamızda, mutfakta, koridorlarda resimler asılıydı. Ama onlar yalnızca resimdi. Eski takvimlerden koparılmışlardı. Kiminde karlı dağlar, kiminde ağaçların arasından geçen ince bir su olurdu. Duvarlar badanalanırken bu resimleri çıkartmak gerekiyordu. Annem, badana bittikten sonra onları yeniden asmaya kalktığında, tertemiz duvarlarda resimlerin fazla kirli ve yıpranmış görünüşünü düşündür, üzülürdü. Yerine koyacak yeni resimler varsa onları asardı. Yoksa eskilerini asardı gene. Ama her gün söyleyenirdi:

“İyice eskimiş bu resimler,” derdi.

Tablo’nun yıprandığından, eskidiginden kimse yakınlamadı ama. Çünkü tablo sararmaz, kırılmazdı. Ve hep o eski yerinde, sedirin karşısında asılı dururdu. Bacaklarını iki yana açmış, pos bıyıklı bir adamın resmiydi bu. Sağ kolunu yana doğru açmıştı, kabzası yere dayalı uzun bir tüfek tutuyordu sağ elinde. Sol elini ise belindeki kalın kuşağa sokmuştu. Başında beyaz bir fes vardı. Mavi renkteki ceketinin üzerinde çapraz fişekliği asılıyordı. Pantolonu bacaklarını sımsıkı sarıyor, daracık paçaları uzun yün çoraplarının içine giriyyordu. Babam, evimize gelen herkese tabloyu gösterir,

“Dedem,” derdi. “Tirana eşrafından. Kendisi Arnavuttur.”

Dedesinin Tirana eşrafından Arnavut Ali Rıza bey olduğunu bize de pek çok kez anlatmıştı. Ne var ki biz (yani ablam,

abim, annem ve ben) babama hiçbir zaman dedesi hakkında soru sormamıştık. Evimize gelen tanışlarımız da babamın dedesi Tiran eşrafından Ali Rıza beyle ilgilenmezlerdi.

Bir gün okulda, öğrencilerden biri tarihi bir öykü okudu. Öyküde Arnavut Yahya Paşa'nın kahramanlıklarından söz ediliyordu. O akşam babam eve gelince sordum:

“Baba,” dedim, “şu senin deden paşa miydi?”

Babam, nedense, cevap vermeden önce bir süre duvardaki resme baktı.

“Hayır,” dedi sonra, “paşa değildi. Bu resimde görüldüğü gibi mülazimdi. Tabii zamanla yükseldi. Bir şarapnel parçasıyla vurulup şehit edildiğinde kolağasıydı.”

Annem takıldı:

“Senin deden seksen yaşında ölmemiş miydi? Hem yatağında ölmemiş miydi?”

“Kim?”

“Deden.”

“Dedem kahraman bir askerdi,” dedi babam yalnızca.

Tabii bu, annemin sorusunun yanıtı değildi. Zaten biz annemin daha fazla konuşmasına fırsat vermedik. Hepimiz bir ağızdan soru sormaya başladık:

“Dedenin beline sardığı şeye ne denir?”

“Arnavutlar hep böyle büyük mi olur?”

“Sen de Arnavut musun?”

“Peki, biz de Arnavut sayılır mıyız şimdi?”

Daha sonra da babama Arnavutça bilip bilmediğini sorduk.

“Elbetta bilirim,” dedi.

“Konuşsana biraz. Arnavutça konuşsana. Arnavutça ‘kedi’ desene...”

“Kedi.”

“Çocuk de...”

“Çocok.”

“Masa?”

“Maso.”

“Bizimle eğlenmiyorsun ya baba? Bu kadar kolay mıdır Arnavutça?”

“Kolaydır elbetta.”

“Bize de öğretsene, ne olur!...”

“Sözcüklerin ilk sesli harflerini olduğu gibi bırakacaksınız. Sonra gelenleri değiştireceksiniz. İ'leri i, e'leri a, a'ları o yapacaksınız. Tabii ö yapmanız da gerekebilir. Bazan kurala uyulmadığı da olur.”

Annem,

“Neler saçmalıyorsun!” diye çıktı babama.

Anneme aldırmadık.

“Hadi Arnavutça konuşalım,” dedik babama.

“Olor.”

“Önce sen başla ama.”

“Ekmök yer misin?”

“Yemöm.”

“Aferin. Pöki ne yersin?”

“Tatlı yerim.”

“Çok güzel.”

Derken ablamlı abim de bize katıldılar. Hep birlikte Arnavutça konuşmaya başladık. Artık her akşam Arnavutça konuşuyorduk. Arnavutça'yı öğrenmiştık. Arada yanlışlar yaptığımız oluyordu tabii. Babam da bu yanlışları hemen düzeltiyordu. Yازık ki annem bize katılmıyordu. Annem, Arnavutça öğrenmek istemiyordu. Üstelik Arnavutça anlamıyordu. Hızımızı alamayıp onunla da Arnavutça konuşmaya kalkışık mı, hemen azar işitiyorduk.

“Doğru dürüst konuşsun!” diyordu.

Babam ayrıca Arnavutlar hakkında da bilgi veriyordu bize. Arnavutlar kahraman, temiz yürekli, akıllı ve iyilik yapmayı seven kişilerdi. Arnavutluguumuzla ne kadar övünsek azdı doğrusu. Ayrıca Arnavutluk da güzel bir ülkeymişti. Dağları çam ormanlarıyla kaplıydı. Köyler, küçük derelerin suladığı vadilerde kurulmuştu. Bazı Arnavutlar bu güzel ülkeyi isteyerek bırakıp,avaşlarda padişaha yardım için İstanbul'a gelip orada yerleşmişlerdi.

Ne var ki, babamın Arnavutlar hakkında anlattıkları her zaman birbirini tutmuyordu. Bir gün Arnavutların paraya hiç önem vermediklerini söylemişti. Gözü tok insanlardı bu Arnavutlar. Savaşlarda kahramanca vuruşmaktan, barış zamanı

da komşularına yardım etmekten başka bir şey düşünmezlerdi. Komşularına yardım ederken öylesine dalarlardı ki, işlerine gitmeyi bile unuturlardı. Zaten az para kazanmaları da bu yüzdedi. İşte Arnavutlar paraya önem vermediklerinden, az kazanmaktan da yakınmazlardı. Derken babam gazetede, hamallıktan petrol krallığına yükselerek milyarder olmuş bir Amerikalı'nın yaşamöyküsünü okurdu. Gazeteyi katlayıp masanın üzerine koyarken,

"Arnavutlar çok çalışkan insanlardır çocukların," diye anlatmaya başlardı ve bu kez annem de anlasın diye Arnavutça değil, Türkçe konuşurdu. "Çok çalışırlar, çok kazanırlar Arnavutlar. Bizim mahallede (tabii biz hepimiz Arnavut'tuk orada) herkesin üç katlı ve yirmi odalı evi vardı. Bahçelerinde havuzları bile vardı. İçlerinde kırmızı balıklar oynasındı. Kısacası herkes, her Arnavut çok zengindi."

Babamın Arnavutlar hakkında anlattıklarının hepsi çok güzel, çok ilginçti. Bu yüzden Arnavutların gerçekten zengin mi, yoksa yoksul mu oldukları konusunda ille de kesin bir karara varmak gerektiğini duymazdık. Zengin de olsalar, fakir de, hoş insanlardı vesselâm! Arnavutları çok seviyorduk. Arnavut oluşumyla övünüyorduk. Ayrıca asıl önemlisi, babamın bütün gece bıkmadan, usanmadan bizimle konuşmasıydı. Bu Arnavutluk işi çıkmadan önce babam hemen hemen hiç konuşmazdı. Suskun bir adamdı. Öte yandan Arnavutça güzel bir dildi. Kendi dilimizden bıkmışık çoktandır. Belki babam da Türkçe konuşmaktan usanmıştı da, onun için böyle suskun bir adam olmuştu. Arnavutça bir yenilikti. Hem komik bir dildi Arnavutça. Bizi güldürüyor, eğlendiriyordu.

"Kırmızı kazogini bano versana."

"Olor."

Çok önemsiz, ağıza almaya bile deymeyecek olaylar, gerçekler, Arnavutça'da önem kazanıveriyordu. Sözelimi insan çizgili bir gömlek giymekte olduğunu söylemek gerektiğini duyamaz. Çünkü herkes nasıl olsa sırtınızda çizgili gömlek olduğunu görmektedir. Ama Arnavutça söyleyince iş değişiyordu.

"Benim gömlegim çizgili."

Harika! Artık günlük yaşamımızda önemli olayların ol-

masını beklemiyorduk. Arnavutça söylendiğinde zaten her şey önemliydi. Hep birlikte Arnavutça olarak görkemli, serüven dolu bir hayat yaşamaktaydık. Gece yatarken birbirimize "iyi gecalar," dileğimizde, yatağa girmiyorduk da, bir eğlenceler ülkesine göçüyorduk sanki.

Sokakta da Arnavutça konuşuyorduk. Arkadaşlarımız çok eğleniyorlar, bizi eskisinden fazla seviyorlardı. Bizden söz ederken "Arnavutlar" demeyi alışkanlık edinmişlerdi. "Arnavutlar" gelmeden hiçbir oyuna başlanmazdı. Her konuda Arnavutların düşüncesi sorulurdu.

Yazık ki bir gün geldi, bütün bu güzelim yaşantı sona erdi. Öğretmenimiz aritmetik dersinde beni tahtaya kaldırıldı, çarpm tablosunu sormaya başladı:

"Beş kere beş?"

"Yirmi bej"

"Efendim?"

"Yirmi beş."

"Altı kere yedi?"

"Altı kera yedi, kırkiki."

Öğretmen yanına geldi, kulağıma yapıştı.

"Sen kendinle alay et," dedi. "Eve gidince annene söyle, gelip benimle konuşsun!"

Ertesi gün babam eve geldiğinde her zamanki gibi onu karşılamaya koştuğ.

"Babocık, hoj geldin," dedik.

"Hoj bulduk," dedi o da. "Ne yapdınız bakolim?"

Annem yumruğunu masaya vurdu ve bağırdı:

"Bu evde arnavutça marnavutça istemiyorum artık, tamam mı? Yeter bütün bu saçmalıklar! Herkese gülünç oluyoruz. Bu Arnavutlara özenmek de neyin nesi?"

Sonra babama döndü:

"Bu adam senin deden filan değil. Bu resmi biz evlendiğimizde ikibuçuk liraya bit pazarından aldın. O zamanlar 'dedemin gençliği' der, alay ederden yalnızca. Arnavutlarla hiçbir ilgin yok. Safranbolu'lusun sen... Anan, baban, dedelerin de Safranbolu'luydu hep. Elin adamina, şu resimdekine demek istiyorum, durup dururken neden sahip çıktın, anlaşılır gibi değil.

Eğer o kadar Arnavutsan, terziliği bırak, git sokaklarda ciğer sat!”

Hepimiz babama bakıyordu. Onun bir şeyler söylemesini bekliyorduk. Anneme karşı çıkışını bekliyorduk. Öyle bir şey olmadı. Babam kerevete oturup gazetesini açtı, okumaya başladı. Biz de sustuk, hiç konuşmadık. Yemek yerken sofrada da konuşmadık. Aslında annem de üzüntülüydü. Oturduğum yerden, mutfağa girdikçe gözlerini önlüğüne sildiğini görüyordum.

Sonra sonra yaslı, üzgün bir aile olduk. Sanki evimizden ölü çıkmıştı. Gülmeyi unuttuk. Babam eskisinden de suskundu şimdi. Okuldan geldiğimizde annemin gözlerini kızarmış buluyorduk kimi zaman. Evet, annemiz de bizim kadar üzgündü besbelli. Anlaşılan kendi koyduğu yasağa güclükle boyun eğiyordu.

Arnavutça konuşma yasağının konduğu günün ertesinde, babam annemin mutfağa girmesini fırsat bilip bir ara,

“Anniniz haklı,” demişti.

Uzun günler boyunca bu, babamın bize dönerek söylediği tek cümle olmuştu.

Bir gün nasıl aklına esti, babamın dükkânına uğramak istedim. Önce dükkânın karşısındaki kaldırımda dikelip, bir süre babamı uzaktan seyrettim. Kamburunu çıkartmış, önündeki koyu renk kumaşa iğnesini sokup çıkarıyordu. Başını kaldırıp çevresine bakmıyor, yanındakilerle konuşmuyordu. Kalfaya çırak da suskundu. Babama acılmıştim. Ağlamak istiyordum. Ağlamamak için dükkâna girdim.

“Koloy gelsin baba,” dedim.

Babam yüzüme baka kaldı. Sonra kucağındaki pantolonu ütü masasının üzerine koydu. Kolundaki iğneliği çıkardı. Üstünü başını süpürüp ceketini giydi. Elimden tuttu. Dışarı çıktıktı. Beni az ilerdeki pastaneye götürdü. Bir masaya karşılık oturduk.

“Ne içersin?” diye sordu.

“Limonoto,” dedim sırtarak.

“Ne yersin peki?”

“Yogli simit,” dedim, gene sırtarak.

“Boş ver,” dedi babam, “unut artık. Arnavutça yok!”

Kendisi bir şey yemedi, içmedi. Benim yağlı simidi ısrarışımı, limonata bardağını ağzıma götürüşümü gözlüyordu.

“Baba,” dedim bir ara, “sen de babanla Arnavutça konuşur muydun?”

“Yoo,” dedi babam şaşırarak.

“Ne konuşurdun peki? Baban nasıl bir adamdı? Bize dedemizi anlatsana.”

“Dedeniz de benim gibi terziydi. Ben terziliği ondan öğrendim. Memlekette, Safranbolu’da aynı dükkânda birlikte çalıştık.”

“Ne güzel!” dedim bağırarak, “Ben de terzi olmak istiyorum, baba. O zaman ikimiz birlikte çalışırız...”

Babamın yüzü kızardı, gülümsemi.

“Ama önce liseyi bitirmelisin,” dedi.

“Liseyi bitirince terzi olabilir miyim? Birlikte çalışabilir miyiz?”

“O zaman hâlâ terziliği istiyor olursan... tabii.”

“Anlatsana baba... Eski günleri anlat... Babanla neler yaptığınızı, neler konuştuğunuzu filan anlat...”

“Akşama anlatırım. Şimdi dükkâna dönmeliyim. Dur, önce birkaç tane yağlı simit alayım da, evdekilere götürüver.”

O akşamdan sonra gene Arnavutluk günlerimizdeki gibi mutlu, neşeli bir aile olduk. Babam hep konuşuyordu. Safranbolu’yu, Safranbolu’daki havuzlu evleri, bağları, bahçeleri, yaptığı yaramazlıklarını, gördüğü cezaları bir bir anlattı. Arkasından annem başladığını anlatmaya. Günlerce, haftalarca anlattılar. Anlatacakları bir şey kalmayınca bu kez baştan başlatıyordu:

“Teyze kızının düğününe anlatsana, hani baklavaları nasıl bitirmiştiniz!..”

“Baba, havuza düşüşünü bir kez daha anlatır mısın? Ne olur, çok gülmüştük hani...”

“Helvacı, onu kızdırdığınızda ne demişti?”

Artık birbirimizi çok iyi tanıyoruz. Bana sorarsanız, aile içinde bu çok önemli bir şeydir. Günlerimiz de mutlu ve sevinçli geçiyordu. Mahallede bize “Arnavutlar” demiyorlardı artık. Biz “Safranbolular” olmamızla övünüyorduk gerçi ama arkadaşlarımız “Safranbolulu” olmayı nedense önemsemiyordı.

Ama biz buna pek de alırdımyorduk.

Aci

Ben ailemin en büyük çocuğuyum. Bir ailenin en büyük çocuğu olmak iyi bir şey değildir, bana sorarsanız. İnsanın ablasının, hele erkekseniz eğer, abisinin bulunmaması çok kötüdür.

Gerçi insan abisinden dayak yer. Orası öyle... Ne abiler bilirim, vara yoğa kızarlar. Hani ille de abi olduklarından ötürü kızmış bile görünürler. Sonra da basarlar dayağı. "Pabucunun burnunu neden toprağa sürtüp duruyorsun," derler. "Bakkaldan paranın üstünü eksik almışsin, salak," derler. "Ben konuşken neden havada uçan kuşlara bakıyordun," derler, basarlar dayağı. Kisacası dövmek için her zaman, her yerde haklı bir neden bulabilirler. Daha olmadığı, canları sıkıldığı için, öyle, keyif olsun diye döverler adamı. Oysa annem de babam da, ne para yüzünden ne de pabuçlarımı toprağa sürttüm diye dövmüşlerdir beni. Hele canları sıkıldı, bir şeye bozuldular diye hiç.

Ben de kardeşimi hiç dövmedim. Çünkü kardeşim kız. Ve kızları dövmek erkeklige yakışmaz. Evet, başka abiler kardeşlerini ha babam, de babam dövüyorlar. Ben gene de "keşke benim de bir abim olsaydı da, vara yoğa kızıp beni dövseydi," diyorum. İnsanın abisi olması iyidir. Çünkü her bir şeyi ondan öğrenirsiniz. Onlar bir çok şeyi biz küçüklerden önce öğrenmiş bulunurlar da ondan. Deneyimli olurlar yani. Oysa ben her şeyi tek başıma öğrenmek zorundayım.

Sözgelimi şu topaç yüzünden az üzülmədim. Bir abim olsaydı topaç çevirmeyi öğretirdi bana. Oysa ben eviminin önündeki küçük bahçede günlerce uğraşıp durmuştum. Allah-

tan bahçenin üç bir yanı tahta perdeyle çevriliydi de sokaktan geçenler beceriksizliğimi görmüyorlardı. Kimi zaman annem pencereden bakıyor, hüzünle gülümşüyor, başını iki yana salıyordu.

Topaç çevirmeyi öğrenince sokağa fırladım hemen. Gerçi benim topacım öteki çocukların gibi renk renk boyalı değildi. Çünkü ne abim vardı benim ne ablam. İnsanın abisi, ablası yoksa, topacını boyayacak sulu boyası da yok demektir. Gene de pek üzülmüyordum. Çünkü topacım yeniydi. Çevresindeki yeşil çizgi de hiç yoktan iyiydi. Ona bakıp avunuyordum. Tabii zamanla silinirdi ama ne yapalım? Çaresizlik diye bir şey vardır şu dünyada.

Biz, yani mahallenin çocuklar, evimizin az ötesindeki arsada oynardık. Bu bahar arsanın bir ucuna, çınarın altına eski bir otobüs karoseri koydular. Karoserinin içine bir ayakkabı tamircisi yerleşti. Dükkanını kurdu, çalışmaya başladı. Annelerin "eskici" dedikleri ayakkabıcı (o da kendisinden öyle söz edilmesini istiyordu nedense) hoş bir adam. Bir kez yakışıklı, esaslı bıyıkları var. Çok çalışkan bir adam olmasına, başına kashıracak zamanının bulunmamasına karşın, sık sık cebinden çıkardığı aynaya bakıp bıyıklarını burmadan edemezdi. Küçük, yuvarlak bir aynadır bu. Arkası pembe boyalı tenekeden. Teneke dedimse pırıl pırıl parlıyor. Üzerinde kabartma bir gemi resmi vardı. Büyüyünce ben de kendime böyle bir ayna almayı düşündürdüm. Bu düşüncemi ayakkabıcı Durmuş Usta'ya da söyledim.

Sonra çocuklar çok sever Durmuş Usta. Bizimle konuşmaktan hoşlanır. Bakkala, manava, kasaba, manava benzemez hiç. Onlar kapılarının önünde oynamamızdan hoşlanmazlar, hemen kovalarlar bizi. Bu, Durmuş Usta ise başkadır. Esaslı adamdır sizin anlıyacağınız.

Dükkanın önünde hasır bir iskemle durur. Bu iskemlede yaşlı bir adam oturur. Kimin nesiymi bilmeyiz. Belki Durmuş Ustanın bir hismidir, belki de sokağımızın tek ağacının gölgésinden yararlanmak isteyen herhangi biri. Durmuş Usta gelene dek onu mahallebizde gördüğümü hatırlıyorum. Çok yaşlı bir adam. Bastonuna dayanarak yürüyor. Üzerinde her yanı ya-

mali bir kaput var. Yaz günlerinde bile çıkartmazdı üstünden. Belki çok üşüyor, belki kaputunu koyacağı güvenilir bir yeri yok. Arada o çok yamalı kaputun cebinden gümüş bir tabaka çıkarır. Şaşırdınız değil mi? Adam onca yoksul ama, işte cebin-de gümüş bir tabaka taşıyor.

Babam önce benimle eğlenmişti:

— Hadi canım sen de, demişti. Sen gümüş nedir, nereden bileyeksin.

Ama kutuyu görünce onun gümüş olduğunu onayladı. Demek ki bu adam vakityle güngörmüştü de sonradan yoksul düşmüştü. Kutunun da bir anısı falan olmalydı. Ya da böyle değerli bir mala sahip olmaktan gurur duyuyordu.

Her neyse, işte bu gümüş kutunun içi de çok güzeldir. Kapağı da gene öyle, dışı gibi piril pirildir. İçi ise cilalı koyu kahverengi tahtadandır. İkiye bölünmüştür. Bir bölümünde tütün durur, öteki bölümünde incecik kâğıtlar. İhtiyar kutuyu kuşına koyar, parmaklarını tükürükleyip ince kâğıtlardan bir tabaka alır. İçine bir tutam tütün koyup özenle yayar, sonra titreyen elleriyle ağır ağır büker kâğıdı. Bu iş bitti mi, artık kaşlarını çatmaz, rahatlar, yüzüne bir gülümseme yayılır. Sonra kâğıdın ucunu diliyle hafifçe tükürükler. Artık sigara tamamlanmış, iş onu içmeye gelmiştir. Kutunun kapağını kapatır, cebine yerlestirir. O zaman Durmuş Usta, o çok önem verdiği işini bırakır, çekicini, örsünü, yama vurduğu pabucu bir yana kor, yerinden kalkıp ihtiyarın sigarasını yakar. Böyle zamanlarda yalnızca ağızına doldurduğu civileri çıkarmayı unutur. Bunun da bir sakınası yoktu zaten. İhtiyar "sağ ol," dediğinde, Durmuş Usta'nın ille de bir cevap vermesi gerekmez.

İhtiyarın tütün sarmasını seyretmek hoşuma gider. Bu iş çok uzun sürer, gene de sıkılmam. Neden uzun sürer acaba? Belki ihtiyarın elleri titriyor da ondan. Belki de mahsus acele etmiyordur, zamanı çok nasıl olsa. Belki tütün sarmayı seviyor, bu hoş işin süresini uzatmak istiyor elinden geldiğince. Çünkü günde ancak iki kez sigara içebiliyor. Belki tütün dokunuyor ona. Belki de günde ancak iki sigara içebilecek kadar parası var.

İhtiyar hakkında böyle varsayımlarda bulunmak hoşuma gitdiyordu. Birden fazla olasılık düşünmek artık büyümekte ol-

duğumu göstermez mi? Gelgelelim, ihtiyar benim büyüğüümü kabule yanaşmıyordu. Nasıl mı? Anlatayım:

Sözgelimi şimdi şu topacı çevirme işini ele alalım: Artık topaç çevirmede ustalaştığımı anlayınca doğru arsaya koşmuşum. İhtiyar da, Durmuş Usta da marifetimi görsünler istiyordum. Bütün hünerlerimi döktüm ortaya. Bir ara gözücuyla ihtiyara baktım.

— Sen daha hiçbir şey bilmiyorsun, dedi bana.

O sıralarda ikinci sınıfa gidiyordum. Çarpım tablosunu en iyi ben biliyordum sınıfıta. Bununla da övünüyordum. Bir gün nedense Durmuş'a gösteriş yapmak istedim:

— Öğretmen kürsüye beni oturtuyor, dedim. Çarpım tablosunu ben soruyorum çocuklara. Öğretmenimiz bana öyle güveniyor ki, kendisi ben öğretmenlik yaparken pencereden dışarısına seyrediyor.

— Vay, dedi Durmuş.

Fazla konuştuğu pek görülmemiştir zaten. "Vay," dedi mi her bir şeyi anlatmış olur. Bu huyuna hepimiz alıştık. Ama o gün biraz fazladan konuştu. Bilgimi sınamak istediler. Ben de tüm sorularını cevapladım. Durmuş gene "vay," dedi. Övünerek ihtiyara döndüm. O, yüzüme bile bakmadan:

— Sen daha hiçbir şey bilmiyorsun, dedi.

Bir gün de arkadaşlarla Durmuş Usta'nın orda toplanmış konuşuyorduk. Hasan:

— Pazar günü hayvanat bahçesine gitmişsiniz ha, dedi.

— Hím, dedim yalnızca, şisinmemeye çalışarak.

— Yuuh, diye bağırdı Erol. Şuna bak!

— Amcamlar gelmişlerdi de Beypazarı'ndan, dedim.

İşti büyütmemeye çalışıyordum. Sanki ortada bir suç vardı da, onu amcamlara yükliyordum. Aslında böyle yapmakta haklıydım. Bizim mahallede alçakgönüllü olmak gereklidir. Övünmeye kalkışırsınız hapi yutarsınız. Bir tek arkadaşınız kalmaz sonra. Öyle bir alaya alırlar ki sizi, sokağa çıkmaya korkarsınız.

— Yuuh, dedi gene Erol, üstelik bir de amcası varmış.

Karnıma bir yumruk indirdi. Hasan arkama geçti, omuzlarına bindi. Turgut koynuma ölü bir kertenkele soktu. Tabii canım acımadı hiç. Bütün bunlar sevgidendi. Hayvanat bahçesine

gitmemi kutluyorlardı. Ben ölü kertenkeleyi koynumdan çıkararak dıktan sonra Hasan:

— Ne bekliyorsun lan, anlatsana, dedi.

— Valla, dedim, ne bileyim? Hani çok da bir şey yoktu öyle. Aslan çok yorgunu. Öylece yatıyordu. Kurtlar da bayağı korkunçtular. Ayılar oynasıp duruyorlardı ya, çok pis kokuyorlardı. Ne derseniz deyin, en çok yılanlardan korktum.

— Deme.

— Yılandan da korkulur muymuş, kafesteki yılandan? Hanım evladı sen de.

— Ama zehirliydi. Kafasını dikip dilini çıkarıyordu, bir de ıslığı vardı ki!

— Vay! dedi Durmuş Usta.

— Sonra maymunlara leblebi verdik.

İhtiyarla göz göze geldik.

— Sen daha hiçbir şey bilmiyorsun, dedi bana.

Sonra tatil girdik. Çocukların arsada olmadıkları bir saat kollayıp Durmuş Usta'nın oraya yollandım. Evet, arkadaşlar arasında alçakgönüllü olmak zorundaydım ama Durmuş'a istedigim kadar kasılabiliyordim. O büyüktü. Halden anlardı. Ama asıl şişinmek istediğim ihtiyar adamdı tabii. İlle de kendimi göstermek istiyordum.

— O elindeki ne? diye sordu Durmuş, hayatının en uzun cümlelerinden birini yaparak.

— Kitap.

— Ya.

— Adı da var üstelik.

— Ya!

— Tom Sovyer'in Serüvenleri.

— Ya!

Durmuş Usta böyle deyip kesti. Oysa ben daha bir çok sorular sormasını istiyordum. Baktım ki sormuyor, çaresiz anlattım:

— Sınıfın üçüncüsü oldum da, dedim. Öğretmenimiz birinciye, ikinciye, üçüncüye armağan verdi.

— Vay, dedi gene Durmuş. Demek bu bir armağan şimdî?

Dinlenmek için bir süre sustu. Sonra hamle edip gene konuştu:

- Demek ki şimdi sen çok bilgilisin.
- Eh, dedim.
- Demek böyle. Demek çok şey biliyorsun?
- Ohooo, dedim ihtiyara bakarak. Artık iyice kendimden geçmiştim.
- Hele anlat.
- Ülkemizin en büyük akarsuyu Kızılırmak'tır. Bazıları yanlış biliyorlar, Dicle ya da Fırat diyorlar. Tabii bu ırmaklar gerçekten çok büyük, ama akılsızlar işte, ne olacak? Onlar bizim topraklarımızda denize dökülmüyorlar ki.
- Topraklarımızda denize dökülmüyorlar!..
- Evet. Sonra İngiltere'nin başkenti Londra'dır. Çocuklar için en yararlı besin süttür. Limon ve portakalda C vitamini vardır. Dişler ve kemikler için C vitamini çok yararlıdır.
- C vitamini?..
- Evet. Sonra İstanbul'u Fatih Sultan Mehmet aldı. Gemilerini karadan yürüttü. Tıpkı araba gibi.
- Karadan. Tıpkı araba gibi.
- İstanbul'a o zamanlar Bizans derlerdi... Dört tarafı su ile çevrili kara parçasına ada denir. Deniz suyu tuzludur.
- Bak bunu ben de bilirim, dedi Durmuş sevinerek. Deniz suyu bu yüzden içilmez.
- Ama plastik nasıl elde edilir? Ha, bunu biliyor musun bakalım?
- Göz ucuyla ihtiyara baktım.
- Sen daha hiçbir şey bilmiyorsun, dedi.

Güneşli, güzel bir hazırlar başlıyordu. Önümüzde uzun bir tatil vardı. Tatil çok güzel gelecekti. Arsa tozluydu, ama alıcıları kim? Tozlarda yuvarlanmak hoşumuza gidiyordu.

Sabahları küçük kardeşime bakıyordu, küçük oğlan kardeşime. Çünkü annem sabahları ya ev işi görüyor, ya da asfalt yoldaki apartimanlara temizliğe gidiyordu. Kızkardeşimi de amcam alıp Beypazarı'na götürmüştü. Annem çamaşır sepetine yastıklar yerleştiriyor, kardeşim içine oturtuyordu. Sonra sepeti bahçemizdeki dut ağacının gölgesine koyuyordu. Ben de orada yanında bekliyordum.

Turgut, Erol, Hasan, tahta perdenin arkasından sesleniyorlardı:

- Gelsene lan.
- Kardeşime bakıyorum.
- İyi.

Sokağı, sokakta oynamayı çok seviyordum; ama kardeşim yüzünden sabahlarımı bahçede geçirdiğim için üzülmüyordum. Çünkü kardeşim daha çok seviyordum. Çok güzel bir bebekti kardeşim. Pamuk gibi ak, yumuşacıktı. Uzun, kara kirpikleri vardı. Büyüdükçe daha da güzelleşiyordu. Kardeşimle övünüyordum. Arada oğlanları çağrıyordum, kardeşimi göstermek için. Ama onu okşamalarına izin vermiyordum.

- Elleriniz pis, diyordum.

Aslında pisliğe alındığım yoktu. Temizlik de pislik de aynı şeydi benim için. Hatta pislik biraz daha iyidir. Çünkü temizlenmek zor bir iş, pislikse rahatlık... Oğlanların kardeşime dokunmamalarını istemem, düpedüz kıskançlıktan ötürüydü. Yoksa dediğim gibi ben de pistim. Annem, "köpek eniği gibi kokuyorsun," derdi. Tırnaklarımın içi kapkara olurdu. Kardeşimse tertezmizdi. Bu yüzden seviyordum onu. Temiz olduğu için. Ellerim, ayaklarım onunkilerin yanında ne kadar da hantaldı! İşte bu yüzden seviyordum onu. Minicik olduğu için hep gülüyordu. Biz oğlanlar, gülmemi pek öyle geçerli saymazdık. Bu yüzden elimizden geldiğince ciddiydik. Kardeşimse hiçbir şeye aldırmadan rahatça gülüveriyordu. Onu belki de asıl bu yüzden seviyordum.

Kardeşim bir sabah sepetin içinde erkenden uyuyuverdi. Yanakları da pembe pembeydi. Bu haliyle pek güzeldi. Heften güzeldi. Ona bakıp durmak hoşuma gidiyordu ya, Turgut çağrıncı dayanamadım, arsaya gittim. Orada oyuna dalmışım. Annem seslenince aklım başıma geldi.

Eve geldiğimde annem, kardeşimi bırakıp gittiğimi yüzüme vurmadı.

- Sofra hazır, dedi yalnızca.

Ama "ellerini yıka," demeyi unutmuştu. Buna çok şaştım. Masada da tek tabak vardı. Yemeğimi bir başıma yedim. Anne-me neden yemek yemediğini sormadım. Yemeğimi bitirdiğimde annem:

— Bir koşu Naciye hanıma git, dedi. Söyle geliversin. Kardeşim hastalanmış de.

Ben Naciye hanım teyzeyi çağırıldım, geldi. Başkaları da geldi. Daha sonra mahallenin büyük oğlanlarından birini, babamı çağırırmaya yolladılar. Beni de Naciye hanım teyzegillere gönderdiler. Naciye hanım teyzenin torunuyla yahudi tavlası oynadık. Sokağa çıkmak aklimiza gelmedi hiç. Akşam yemeğini onlarda yedim. Gece onlarda yattım. Sabahleyin kahvaltıdan sonra eve gitmek istedim.

— Evde ne işin var? Otur oturduğun yerde haylaz sen de, diye terslediler beni.

Eve ancak akşamda doğru döndüm. Babam evdeydi. Sofradan bir sürü kadın vardı. Annem ortalıkta görünmüyordu. Bunca kalabalığa karşın, ev sessizdi. Ben içeri girdiğimde herkes başını kaldırdı bana baktı. Bir kabahat yapmış gibi tedirgin oldum.

O sırada iki komşu yemek getirdi. Çok güzel yemeklerdi bunlar. Domates çorbası, salçalı köfte, salata... Tatlı bile vardı. Bol bol yedim. Babam yalnız çorba içti.

O yaz hep dutun altında oturdum. Kendi kendime bilye oynamadım, kuru dalları birbirine çatıp evler yaptım. Annem:

— Çıksana sokağa, diyor.

Canım istemiyordu. Oğlanlar gelip çağrırlarıydı. Canım istemiyordu. Annem ikide bir “çıksana sokağa,” diyor. Bir gün, sokağa çıkmıyorum diye dövdü beni. Hem de çok dövdü. Canım çok yanmıştı, ama başka zaman olsa sesimi çıkarmazdım. Bu sefer ağladım. Hem de çok ağladım. Canım yandı diye değil, dayak yedim diye değil, bilmediğim bir nedenden ötürü uzun uzun, hiçkira hiçkira, avazım çıktıktı kadar bağıra bağıra ağladım. Annem birden bana sarıldı. O da ağladı. Tıpkı benim gibi bağıra bağıra. Sesimize komşular geldiler. Annemi yatırıp kollarını, alınıń sirkeyle ovdular. Bana da şeker verdiler.

Okulların açılmasına az kalmıştı. Annem:

— Durmuş Ustaya git de, dedi, pabucumun şurasını diktiriver. Aceleymış, de. Başında bekle, al getir.

Durmuş Usta beni görünce gülümsedi:

— Vay, dedi, n'aber lan?

— İyilik, dedim.

— Hiç görünmedin. Şey... Ne derler ona? Bak...

Cebinden çıkardığı aynayı bana uzattı.

— Al, dedi, senin olsun.

— Artık büyüdüñ, dedi ihtiyar da.

Durmuş Usta, annemin pabucunu dikmeye başlamıştı bile.

Bir yandan da konuşuyordu:

— Hep aklıma bir şeyler taklıyor. Bizim oğlan gelse de sor-sam diyorum kendi kendime. Sözgelimi İngiltere kralının adı neydi? Ha?

Önce cevap vermedim. Omuzlarımı silktim.

— Hadi canım, dedi ihtiyar, bunu ancak sen bileyibisin.

Yüzüne baktım. Hayır, çok ciddiydi. Alay etmiyordu bennimle. Gözlerini gene bana dikmişti, ama başka türlü bakıyordu. O zaman gözlerinin renginin yeşil olduğunu gördüm. Bir-den yürek lendim.

— İngiltere'de kral yoktur, dedim usulca, kralice vardır. Adı da Elizabet... İkinci Elizabet.

Ihtiyar adam:

— Bak, nasıl da her şeyi biliyor, dedi.

Artık bir abimin olmayışına o kadar üzülmüyorum. Çünkü insan nasıl olsa günün birinde büyüyüveriyor.

Ama büyümek bir işe yarıyor mu? İşte bunu daha öğrene-medim.

İnci

İhtiyar kadın pencerenin önünde oturuyordu. İhtiyar kadın bütün gün pencerenin önünde oturur, sokağa bakardı. Sokaktan geçenlere bakardı. Önce yeşil başörtülü yaşlıca bir kadın geçerdi sokaktan. Elinde zembiliyle. Sonra kırmızı ceketli genç kadın geçerdi. Bir elinde sarı deriden bir torba olurdu. Öbür eliyle beş yaşlarında bir kız çocuğunun elinden tutardı. Kızın uzun sarı saçları vardı. Annesi her gün bir başka renk kurdele bağladı kızının saçlarına. İhtiyar kadın pencerenin önünde oturur, "bugün bakarsın mor kurdele takmıştır," diye geçirirdi aklından sözgelimi. Ve kızın saçında gerçekten mor kurdele varsa, ihtiyar kadın çok sevinirdi. Daha sonra yaşlı bir adam bastonuna dayanarak geçerdi, çok ağır yürüyerek. Kadınlar alışverişe, yaşlı adam kahveye giderdi.

İhtiyar kadın pencerenin önünde uzun süre oturdu. Uzun süre sokağa baktı. Yeşil başörtülü kadın sokaktan geçmedi. Kırmızı ceketli kadın da geçmedi. Yaşlı adam da. Sokaktan kimse geçmedi. Gürültüler çıkarılan kocaman bir kamyondan başka. Onun da içi boştu. İçi boş olduğu için çok gürültü çıkıyordu. Sokaktan kimse geçmedi, çunku yağmur yağıyordu. Sonbahar gelmişti. Karşı arsada oynayan çocukların bile yoktu artık.

Sokaktan kimseler geçmeyince, kadının canı sıkıldı. İhtiyar bir kadındı. Kimsesi yoktu. Evinde tek başına oturuyordu.

Az sonra yağmur damlları pencerenin yüzünü kapladı. Sokak görünmez oldu. İhtiyar kadın pencerenin önünden kalktı. Güneş olmadığından evin içi karanlıktı. Zaten eski eşyalarla

dolu bir evdi burası. İhtiyar kadın bu eski eşyalarla dolu evden bıktığı için pencereden bakıyordu. "Şimdi yağmur yağıyor," diye düşündü, "pencereden bakamam artık." Evin içindeki eşyalara arkasını dönerek pencereden baktığından, kendi eşyalarını bile unutmuştu. Belki eşyaları da onu unutmuşlardı. Yeniden tanışmaları gerekiyordu.

İhtiyar kadın, yuvarlak yemek masasına "iyi günler," dedi, "bir ayağın kırık, biliyorum. Umarım sana acı vermiyordur." Yuvarlak masanın çevresindeki dört iskemleye de "iyi günler," dedi. "Renginiz uçmuş. Belki de üzüyorsunuz." Köşedeki koltuğa, elbise askılığına, dolaplara "iyi günler," dedi. Yatağına bile "iyi günler," dedi. Onlarla konuşurken hepsinin ne kadar eski ve yıpranmış olduğunu gördü. Acıdı eşyalarına. "Ben onlardan daha iyi durumdayım," dedi. "Hem bunlar benim eşyalarım. Bana yardım ettiler. İşime yaradılar. Vaktiyle çoluk çocuk, hep birlikte ne neşeli günler geçirmiştik!" Eski günleri düşünmeye çalıştı. Yapamadı. Yalnızca hüzünlenmişti. İçini çekti. Sonra: "Şimdi onlara yardım etmeliyim," dedi. "Çünkü onlar tek başlarına bir şey yapamazlar. Tek başına bir şey yapamayanlara yardım etmek gerekiyor."

İhtiyar kadın eşyalarına yardım etmek istiyordu, ama bu işi nasıl yapacağını bilemiyordu. Gözü o sırada sandığına takıldı. Onunla ilgilenmeyi unutmuştu nasılsa. Ona da "iyi günler," dedi. Sonra sandığın kapağını açtı. İçine baktı. Pembe renkli bir pazen parçasıyla çiçekli bir eteklik çıkarttı.. Pazen parçayla toz aldı, eski eteklikle yerleri sildi. Elbise fırçasıyla koltukları fırçaladı. İhtiyar olduğundan çok yavaş iş görüyor, hemen yoruluyordu. Evi temizleyip bitirdiğinde gece olmuştu. Hemen yattı, uyudu.

Ertesi gün ihtiyar kadın, masaya, iskemlelere, dolaplara, koltuklara baktı. Şimdi daha iyi, daha sağlıklı görünüyorlardı. "Yakında kış bastıracak," dedi, "üşürler o zaman da. Yalnız sobayla ısınamazlar ki. Hepsi de çok yaşlı. Ben sobanın ateşiyle ısınabiliyor muyum? Pantufla yün çorap giyiyorum. Sırtıma şalımı alıyorum."

Gene sandığı karıştırdı. Renkli yün yumaklar, tişolar, şişler çıktı. Renk renk yünlerden örtüler ördü. Masanın, iskemle-

lerin, koltukların, dolapların üzerine bu örtüleri örttü. Elektrik ampulleri için bile file torbalar işledi tiğla. Tabii elektrikleri yakması gerekiği zaman bu torbaları çıkartmak zorunda kalıyordu. Çünkü ampuller kızınca, yün yaniveriyordu.

İhtiyar kadın eşyalarını soğuktan koruduğu için seviniyor-
du, ama eşyalar sevinçlerini belli etmesini bilmiyorlardı. Hiç
konuşmuyorlardı. Hepsi de cansızdı.

Derken kar yağmaya başladı. İhtiyar kadın karı çok sevdiği
için gene pencerenin önüne oturdu. Gökten düşen iri kar parça-
larını seyretti. Saatlerce pencerenin önünde oturdu. Derken kar-
şılı bakkalın önünde bir kız gördü. Kızın üzerinde incecik, kısa
kollu bir elbise vardı. Çorapsızdı. Moraran elliyeyle karların ara-
sında bir şeyler arıyordu. İhtiyar kadın pencereyi açtı:

- Ne ariyorsun orada, diye seslendi kızı.
 - Para, dedi kız başını kaldırmadan, ihtiyar kadına bak-
madan.

- Ne parası?
 - Ekmek paramı düşürdüm de...
 - Donacaksın orada. Gel buraya... Ben sana ekmeğin veririm.

İhtiyar kadın, kızı kapayı açtı. Kız içeri girdi. Oda sıcaktı
ama kız gene de titriyordu. Dışarda çok üşümüş olmaliydi. İhtiyar kadın, masanın üzerindeki örtüyü alıp kızı örttü. Sımsıkı
sardı onu örtüye. On iki yaşlarında çok zayıf bir kızdı bu. Uzun
saçları omuzlarından aşağı sarkıyordu. Hiç taranmamış gibiydi.
İnce bir yüzü vardı kızın. Kocaman kara gözleri... Kırkırmızı
dudakları...

- Dur da sana bir kazak öreyim, dedi ihtiyar kadın, çorap
öreyim, başlık öreyim. Ama önce karnını doyur.

Kız yemeğini yerken, ihtiyar kadın sordu:

- Evden merak etmezler mi seni?
- Beni kimse merak etmez, dedi kız omuzlarını silkerek.
- Ya!
- Bir sürü kardeşiz biz. Belki on kardeşiz, belki daha fazla.
Anamız babamız da bilmez kaç kardeş olduğumuzu. Bu yüz-
den benim yokluğumu fark etmezler.
- Öyleyse benim kızım olur musun? Benimle oturur mu-
sun?

Kız cevap vermedi. Belki de ihtiyar kadının söylediklerini duymamıştı.

İhtiyar kadın arta kalan yünlerden bir kazak, bir çift çorap, bir de başlık ördü. Ama bunları artık yünlerden ördüğünden kazak da, çorap da, başlık da renk renk çizgilerden oluşmuştu. Onları giyince kızın yüzü canlandı.

— Adın ne senin, diye sordu ihtiyar kadın. Hay Allah, adını sormayı unuttum bak. Dur, ne yapıyorsun?

Kız giysilerini o kadar çok sevmiştir ki, sevinçten çılgına dönmüştü. Masanın, koltukların üzerinde sıçrıyor, eline geçeni yere atıyordu.

— Dur, dur, dedim ama. Yaramazlık yapma. Ben yaramaz çocukların sevmem.

Kız sıçramaktan vazgeçti. Birden durgunlaşmıştır.

— Demek sevinmemi istemiyorsun, dedi.

— Yoo, hayır, öyle değil. Ama ihtiyar bir kadınım ben. Anlamam gerek.

Kız tuhaf bir biçimde güldü. Büyük bir insan gibi.

— Ben de canım ne istiyorsa onu yapmak isterim, dedi.

İhtiyar kadın ne yapacağını bilemeden kızı bakıyordu. Kız önce bir şey söylemedi. Sonra kahkahalarla güllererek sokak kapısını açtı, çıktı gitti. Merdivenlerden inerken şarkı söylüyordu.

Soğuk, çok soğuk bir gündü. Pencereler bile buz tutmuştu. İhtiyar kadın sırtına iki şal birden örtmüştü. Kapı calındı. İhtiyar kadın kapıyı açtı. karşısında küçük kız duruyordu. Üzerinde ne kazağı vardı ne de çorapları. O incecik giysisi vardı yalnızca.

— Çabuk içeri gir, dedi ihtiyar kadın.

Onu sobanın yanına oturttu. Üzerine gene masa örtüsünü örttü.

— Ne oldu giysilerine, diye sordu.

Kız omuzlarını silkti.

— Annem onları küçük kardeşlerime böülüştürdü. Onların benden daha çok üzüdüklərini söyledi. Öyleydi de.

— Eh, ben sana gene örərim. Merak etme.

— Ben de öyle düşünmüştüm. Öyle düşündüğüm için geldim.

— Benimle oturmaya mı geldin, diye sordu İhtiyar kadın umutla.

Ama kız cevap vermedi. Yalnızca sobaya biraz daha sokuldu.

— Biliyor musun, diye anlattı az sonra, eve gidince kardeşlerimi saydım. Tam on dört kardeşim varmış benim. Gene de pek emin değilim.

— Nasıl?

— Belki bazılarını iki kez saymışımdır. İnsan bilemiyor ki.

İhtiyar kadın yünleri ve şişleri çıkarmıştı bile. Ama örgüye başlamadan sordu:

— Karnın açtır, değil mi?

— Hem de nasıl!

— Dur, öyleyse önce çorba ısitayım sana. Peynirim, reçelim de var. Reçel seversin değil mi?

— Tatlı şeylere bayılırım.

— Sana tam bir kâse reçel vereyim. Hem de vişne reçeli. Yazdan kalma.

Mutfaga giderken geri döndü, sordu:

— Doğru söyle, benimle oturmaya geldin değil mi?

— Olabilir, dedi kız yalnızca.

— Evden bir şey demezler, değil mi? Geçen geldiğinde öyle söylemiştin hani.

Kız cevap vermedi.

— Demek artık uslu olmaya da karar verdin.

İhtiyar kadın mutfakta çorbayı ısitıyor, bir yandan da ekmek kesiyordu.

— Soruma cevap vermedin, dedi.

— Sanmıyorum.

— Ne dedin?

— Sanmıyorum, dedim.

— Yani uslu durmayacak mısın?

— Hayır.

Kadın ekmek kesmeyi bırakıp mutfağın kapısına geldi.

— Ama uslu durmazsan ne yaparım ben, dedi. İhtiyar bir kadının işte. Sen de görüyorsun.

Kız cevap vermedi. Usulca, oturduğu iskemlenin örtüsünü sökmeye başladı. İhtiyar kadın ilk günden tatsızlık çıkartma-

mak için ses etmedi. Sofrayı hazırladı, üstelik sobanın üzerinde ekmek bile kızarttı.

— Adın ne senin, diye sordu bir ara.

— Bilmem.

— Nasıl yanı? Adın yok mu senin?

— Bizim evde o kadar çok ad var ki, hangisi benim bilmiyorum.

— Peki annen ne diye çağırır seni.

— Annem beni çağrırmaz ki.

— Baban?

— O da çağrırmaz. Gerekirse hepimize birden "çocuklar," diye seslenirler. Ama sen ille de bir adım olmasını istiyorsan, "İnci" de bana.

— İnci mi?

— Neden şaşırın? Yoksa İnci diye bir ad yok mudur?

Birden düş kırıklığına uğramıştı.

— Var, var, dedi ihtiyar kadın aceyle, kızın üzülmesini istemediğinden.

— İyi öyleyse, benim adım da İnci.

İhtiyar kadın bir süre onun yemek yemesini seyretti. Sonra birden soruverdi:

— Beni seviyor musun?

İnci başını kaldırıp kadına şöyle bir baktı. Şaşkınlıktan olacak, ağızındaki lokmayı çiğnemeyi unutmuştu. Oysa çok kocaman bir lokma vardı ağızında. Sağ yanağını şişirmiş duruyordu. İnci, ihtiyar kadının sorusunu cevaplamamak için lokmasını çiğnemiyordu sanki. Ama bütün gece de öyle duramazdı ya. Sosunda lokmasını çiğnedi ve yuttu. O zaman ihtiyar kadın gene sordu:

— Beni seviyor musun?

— Ne olacak?

— Bilmem. Şey... Görüyorsun işte, çok yalnızım ben. Beni sevmeni isterim elbette.

— Çok şey istiyorsun sen.

— Ben mi? Ne istedim ki şimdidiye dek?

— Uslu olmamı istedin ya... Şimdi de seni sevmemi istiyorsun.

- Sevmeni ille de istemiyorum. Öyle sordumdu.
- Sen eşyalarını çok seviyorsun, değil mi?
- Elbette. Benim eşyalarım onlar. Elbette severim hepsini.
- Biz evde eşya falan sevmeyiz. Zaten eşyamız da yoktur.

Biliyorsun işte, adımız bile yok bizim.

Kadın örgü örmeye başlamıştı bile.

— Kazağını gene eskisi gibi mi öreyim, diye sordu. İstersen bu kez cep de koyarım. Şöyleden kocaman bir cep. İçine istediklerini koyarsın.

İnci cevap vermedi.

— Kazağına cep koyayım mı, diye sormuştum. Neden sorularıma hiç cevap vermiyorsun?

— İşte gene bir şey istiyorsun benden. Sorularına cevap vermemi... Sözünü dinlememi...

Durdu. Başını ellerinin arasına alıp düşündü bir süre. İhtiyar kadın onun artık bir çocuk olmadığını gördü. Nedense içi burkuldu. Kendini düşündüğünden değil belki. Belki yalnızca İnci için üzülüyordu. O sırada İnci ayağa kalkmıştı bile.

— Yemek için teşekkür ederim, dedi. Reçel sahiden çok güzel olmuş. Eline sağlık. Artık gideyim. Ancak yetişirim čunkü.

— Nereye gidiyorsun? Hani benimle oturacaktın? Daha kazağını bile bitirmedim.

— Bekleyecek vaktim yok. Bizimkiler çoktan yola çıkmışlardır. Acele edersem yetişebilirim.

— Yola mı çıktılar, dedin? Nereye gidiyorsunuz?

— Bak, gene soru soruyorsun.

— Kazağını bitirseydim.

— Bu örtü soğuktan korur beni. Hoşça kal. Tekrar teşekkür ederim.

İhtiyar kadının başka bir şey söylemesine fırsat vermeden, sırtında masa örtüsüyle çıktı, gitti.

İnci gittikten sonra ev bomboş geldi ihtiyar kadına. Gözleri hep onu arıyor, koltukların, masanın üzerinde nasıl sıçradığını düşünüyordu. Saçları yüzüne döküldüğünde onları eliyle nasıl geriye ittiğini düşünüyordu. Canı sıkıldığı zaman üst dişleriyle alt dudağını nasıl çiğnediğini düşünüyordu. Kızarmış ekmekleri reçele nasıl batırdığını düşünüyordu.

Yalnız İnci'yi düşünmekle, onu aramakla da kalmıyordu. Canı çok, ama çok sıkılıyordu. Oysa İnci'yi tanımadan önce can sıkıntısı nedir bilmezdi. Bir gün İnci'nin yarı yarıya söktüğü iskemle örtüsünü aldı eline. Dalgınlıkla o da başladığını söylemeye. Sonra yerde biriken iplikleri bir yumak haline getirdi. Elindeki yumakla bir çift çorap ördü.

Daha sonra sırayla bütün örtülerini söktü. İskemlelerin, kol tutuklarının, dolapların örtülerini söktü. Yalnız masa örtüsünü sökemedi. Çünkü onu İnci götürmüştü. Söktüğü yünlerden çocukların için kazaklar, eldivenler, çoraplar, başlıklar ördü. Bu işleri yaparken gene pencerenin önünde oturuyor; yağan kara, dışardan geçenlere bakıyordu. Pencerenin önü, sobanın yanı gibi sıcak değildi gerçi ama, ihtiyar kadın şimdi belki de çok çok üzümekte olan İnci'yi ve on dört kardeşini, anasını, babasını düşünüyordu. Kendisinin de biraz üzümesi gerektiğine karar veriyordu.

Ihtiyar kadın bir gün sokaktan geçen iki çocuk gördü. İnci kadar çiplak değildi ama ellerinde eldivenleri, başlarında başlıklar yoktu. Çocuklara seslendi. Onlara başlık ve eldiven verdi. Daha sonra sokakta gördüğü bütün üzünen çocuklara bir şeyler verdi. Kazağı olmayanlara kazak, çorabı olmayanlara çorap... Üzünen çocukları bulabilmek için dışarı çıktıığı, uzun süre kar altında yürüdüğü bile oluyordu.

Derken yünler bitti. Elindeki parayla yün aldı. Gene kazaklar, çoraplar, eldivenler, başlıklar ördü. Onları da dağıttı. Yün alacak parayı biriktirebilme için çay-ekmek yiyordu yalnızca. Kömürü bitince kömür de almadı. Üşüdü, çok üzüdü, ama evinde sobası olmayan İnci'yi düşünüp dayandı. Daha sonra eşyalarını da sattı. Onların parasıyla da yün aldı.

Ihtiyar kadın doğru dürüst yemek yemediğinden iyice zayıflamıştı. O kadar halsizdi ki, yatağından çıkamıyordu. Örgüsünü bile yattığı yerde örmeye çalışıyordu ama çabuk yoruluyordu. Zaten artık boyuna kazak, eldiven öremesi de gerekmeyordu. Havalarda ısınmaya başlamıştı. Bir gün ihtiyar kadının penceresinin önünde kuşlar öttü. İhtiyar kadın kuşların seslerini daha yakından dinlemek için pencereyi açmak istedi ama yatağından kalkmadı. Derken evin içinde tuhaf bir ses işitti. Biri

mi dansediyordu ne? Yoksa şarkı mı söylüyordu? Yatak odasıının kapısı açıldı.

Gelen İnci'ydı.

Gene o kısa kollu giysi vardı üzerinde. Saçları daha bir karışmış, daha bir kirlenmişti. Ama belliydi, artık üşümüyordu. Yanaklarında hoş bir pembelik vardı.

— Demek döndün İnci, dedi ihtiyar kadın.

— Evet, dedi İnci, döndüm. Biliyor musun, bana İnci diyen tek insan sensin.

— Bunun için mi döndün?

İnci cevap vermedi. Yalnızca dudağını ısırırdı. "Tipki eskisi gibi," diye düşündü ihtiyar kadın "kendisine soru sorulmasından hoşlanmıyorum." Ama her şeyin eskisi gibi olması ihtiyar kadını mutlu ediyordu. Gülmüştü.

— Karnın açtır senin, dedi sonra, soru sormamış olmak için. Dur da kahvaltını hazırlayayım. Ama yazık ki ne peynirim var ne de reçelim. Ama karşıka bakkala gidersen eğer...

— İstemez, dedi İnci. İçerisi bomboş. Hiç eşyan kalmamış.

— Aldırma. Onlara hiç ihtiyacım yoktu. Hem şimdi istedidğin gibi koşabilirsın evin içinde.

Ihtiyar kadın yorulmuştu. Konuşmak bile yoruyordu onu. Bir süre sustu. Dinlendi. Sonra:

— İnci, dedi.

— Efendim.

Ihtiyar kadın onu duymamıştı. Çok uzaklardaydı şimdi. Çok uzaklardan sesleniyordu. Bir kaç kez "İnci" dedi gene öyle çok uzaklardan.

Sonra gözlerini kapadı.

Mariya Celesta

Eski çağlarda gemiciler, gemileriyle denizlerin, okyanuslarında ortasında ne kadar da yalnızdılar. Azgın dalgalara, kudurmuş fırtinalara karşı ufacık bir teknenin sağlamlığına sığınmakтан başka çareleri yoktu. Fırtınalar da en umulmadık zamanlarda patlayıcıydı üstelik. Açık denizin ortasında, altlarındaki tekne oradan oraya savrulurken, onlar nereye sığınabilirlerdi ki? Bir teknede yüz kişi de olsalar, o kadar kalabalık da olsalar yani, o anda yüzü de tek başına bırakılmış hissederdi kendini. Ve ölüm korkusu, korkuların en günlüğü, kişioğlunu tek başına yakalayıverirdi böylece.

O korkunç kasırgalara, gemilerin boyunu beş kat aşan dalgalara karşı koymak her zaman kolay olmuyordu. Gerçi gemiciler güçlü elleriyle küreklerle asılırlar, dümeni tutmaya çalışırlar, yelkenleri tam zamanında indirmeyi başarırlardı. Ama doğa, çoğunlukla gemicileri yenerdi. Doğanın bu kudurmuş, bu acımasız güçlerine karşı koyamayacaklarını anlayınca, insanlar, doğaüstü güçlere başvurmak zorunda kaldılar. Gemilerinin başlarına tahtadan ejderha heykelleri, arslan heykelleri, tanrı heykelleri koydular. Bunlar korkunç yüzlü canavarlardı. Fırtınayı, dalgaları, kasırganın getirdiği ölümü bu korkunç canavarların korkutacağına inanıyordu insanlar.

Ama ne deniz ne fırtına, bu korkunç yaratıklara aldırmadılar. Rüzgâr keyfince esti, dalgalar keyfince kudurdu. El ele verip tekneleri devirmeyi, gemicileri de suların dibine göndermeye sürdürdüler. Ne var ki, gemiciler korunduklarına inanıyorlar-

di. Bu yüzden yola çıkarlarken içleri rahat oluyordu. Kasırga koptuğunda, bütün o korkunç çalkantı, patırtı-gürültü arasında kendilerini deniz üstünde o denli yalnız, o denli bırakılmış hissetmiyorlar, başbodoslamadaki o korkunç yüzlü canavara güveniyorlardı. Gemi alabora olup da kendilerini denizin ortasında dalgalar tarafından yutulmaya hazır buluncaya dek ölümü aklılarına bile getirmiyor, "bizim gemi aslanı işini bilir," diye düşünüyorlardı.

Daha sonra kasırgayı, denizi korkutmaktan vazgeçtiler. Daha iyi bir yol bulduklarını sandılar. Gemi aslanı yerine bir kadın heykeli koydular. Geminin ve gemicilerin anası oluyordu bu kadın. Çünkü onları hep anaları koruyup büyütmemiş miydi? Kocaman adamlar olduklarında bile, anaları onları hâlâ korumaya hazır değil miydi? Hangi kıyıcı, kudurmuş güç, bir ananın yakarışlarına dayanabilirdi?

Kadın heykellerini, doğaya daha yakın olsun diye çıplak bedenli, doğanın kötü amaçlarını bozsun diye güzel yüzlü yaptılar. Kandırıcı olması için dudaklarına en içten, en dokunaklı gülümsemeyi koydular.

Bu heykellerin en güzelini bir İtalyan usta yaptı. Heykel öyle güzeldi ki, usta dayanamadı, ona bir de ad koydu: Mariya Celesta. Mariya Celesta'nın eşsiz bir güzelliği vardı. Bu güzellik burnunun, ağızının, yanaklarının biçiminden ileri gelmiyordu yalnızca. Yaşayan bir varlık gibi anımlıydı o. Güzel yüzünde gurur, başkaldırma, yakarış ve gemici oğullarına duyduğu sınırsız sevgi vardı. Göğüslerini alabildigine ileri doğru uzatmış, sonsuzca meydan okuyordu. "Güçünüz varsa gelin, önce beni alt edin," diyordu. Rüzgârlara kapılmış gibi uçuşan saçları başına iki yanında, iki aslan yelesiymi. Çılgınlığın ve sevginin garip bir karışımıydı Mariya Celesta.

Mariya Celesta'nın gemisi gerçekten batmadı. Gemici oğullarından hiçbiri denizlerde boğulup ölmüşler. Mariya Celesta yıllar yılı denizlerde, okyanuslar üzerinde korkusuzca dolaştı. Sayısı unutulmuş seferler yaptı. Ne var ki, doğanın alt edemediğini zaman yendi. Buharlı gemiler ortaya çıktığında, Mariya Celesta (sonunda gemiye de bu ad verilmişti) küçük bir körfeze kızağı alındı. Mariya Celesta başına gelenlerden habersizdi.

Günün birinde nasıl olsa sefere çıkacağına inanıyordu. Aradan uzun yılların geçmesi onu hiç kaygılandırmıyordu. Çünkü zaman denen şeyden pek anlamazdı.

Bir gün sanat yapıtlarına meraklı biri, Mariya Celesta'yı gördü. Şaşkınlıktan, sevinçten, hayranlıktan aklını kaçıracaktı nerdeyse. Kentten birtakım işbilir adamlar getirtti. Mariya Celesta'yı bulunduğu yerden söktürdü. İş, iyi başarılı olmuştu. Mariya Celesta hiç zedelenmeden gemiden sökülüp ayrılmıştı. Ama ne işçiler ne de sanatsever kişi, o sırada Mariya Celesta'nın yüreğinin ortadan ikiye ayrıldığını görmemişlerdi. Sanatsever yalnızca Mariya Celesta'nın gözlerinden inen yaşları gördü. Ve çok şaşırdı. Ona sonsuz saygısı vardı. Cebinden beyaz kolalı mendilini çıkarıp bu yaşları sildi. Ne var ki Mariya Celesta'nın gözyaşları dinmek bilmiyordu. Sanatsever "Allah Allah," dedi. Sırılsıklam olan mendiline baktı. Bu yaşların nedenleri üzerinde uzun uzun düşündü. Gerçekliğini kanıtlayamadığı bir sürü varsayımla sıraladı durdu kendi kendine.

Mariya Celesta daha sonra Detroit Tarih Müzesi'ne verildi. Şimdi abanozdan bir sütun üzerinde durmaktadır. Sütunun alt ve üst başlarında altın yapraklardan süsler vardır. Yüzlerce, binlerce kişi Mariya Celesta'yı hayran hayran seyreder; yüzündeki anlatımın sırrını çözmeye çalışır. Hele yılda bir kez (gemiden sökülüp alınışının yıldönümlerinde) gözlerinden akan yaşları hepten anlayamazlar.

Şimdi artık gemileri bir yana bırakalım da bir başka taşıt aracına, "otomobil"e gelelim. Tarih Müzesi'nin bulunduğu Detroit kenti, Amerikan araba endüstrisinin geliştiği yerdir. Pek çok ünlü araba fabrikası bulunur Detroit'te. İlk zamanlar bu arabalar pek zararsızdı. Çünkü hızları fazla değildi. Hızları arttıkça yarattıkları tehlike oranı da büyümeye başladı. Bu kez tehlike, doğanın başa çıkmaz güçlerinden değil, doğrudan doğruya araba sürücüsünün hız yapmaktan duyduğu keyiften geliyordu. Gene de eski alışkanlık sürdürdü. Otomobillerin önüne de tipki gemilerdeki gibi birtakım işaretler konmaya başlandı.

O sıralarda araba modeli çizmekle görevli ressamlardan birine, piyasaya az sayıda sürecek yeni bir tip lüks Limuzin çizme görevi verildi. Ressam böyle pahalı, bu yüzden de ancak

önemli kişilerin kullanabileceği bir arabaya "koruyucu" koymadan edemezdi tabii. Aklına Mariya Celesta geldi. Müzeye gitti. Gereken izni aldı. Heykeli ölçtü biçti. Sonra bir kalıp yaptırttı. Bu kalıpla gerçek Mariya Celesta'nın yüzde biri küçüklüğünde beşbin tane Mariya Celesta döktürttü. Sonra onları nikelaja verdi. Mariya Celesta'nın beş bin kızı, o yıl piyasaya sürülen özel Limuzinlerin kaportalarında hayatı atıldılar.

Doğrusunu isterseniz, bu yavru-Mariya Celestalarla ilgilenen olmadı. Çünkü özel Limuzinler büyük iş adamları ya da bakanlar tarafından kullanılıyordu. Böyle büyük adamlarınsa önemsiz ayrıntılara ayıracak zamanları yoktur. Onlara en pahalı, en lüks arabayı almak yeterdi. Bir sanat yapıtıyla ya da ona benzer güzelliklerle ilgilenmeleri için sözüne güvendikleri birinin onları uyarması gerekiirdi: "Bakin efendim, şu yapıt büyük usta falancanındır" demesi gerekiirdi. O zaman, "yaa, sahi gerçekten bir harika" derlerdi. Önemli kişiler hevesle başlarını sallardı. Çünkü bir güzelliği tek başlarına keşfetme alışkanlığını edinememişlerdi. Ayrıca sözkonusu sanat yapıtını satın alıp da kilit altına sokmaları olanak dışısısa eğer, bu ilgileri de uzun sürmezdi.

İşte bu Limuzinlerden biri de ülkemize geldi. Ve bir bakanın makam arabası oldu. Tabii bakan bey, yavru-Mariya Celesta'ya gözünün ucuyla bakma zahmetine bile katlanmadı. O da ünlü ve çok meşgul biriydi çünkü. Ama araba eskir gibi olunca (zaten o sıralarda iktidar da değişmişti ve yeni kabine üyeleri ucuz arabalar kullanarak halktan yana olmayı savunuyorlardı), Limuzin satılığa çıkarıldı. Zengin bir tüccar tarafından satın alındı. Zengin tüccar Mariya Celesta ile ilgilendi. Ve onu bulunduğu yerden söküp çıkartmak istedi. Çünkü çıplak bir kadın heykeliyle kent sokaklarında dolaşmaktan utanıyordu. Ama tüm kaportayı sökmem olurdu da, Mariya Celesta'yı yerinden oynatmak olmazdı. Zengin tüccar, çaresizlikten Mariya Celesta'nın bedenini mavi katır boncuklarıyla sardı.

Yavru Mariya Celesta'yı seven tek kişi vardı. Zengin adının şoförünün kızı Zeynep. Zeynep, babası görmeden katır boncuklarını çıkarıyor ve Mariya Celesta'nın saçlarını okşuyor. Ama korka korka yapıyordu bunu. Heykelin yüzündeki an-

lamın, bir çocuğun sevgisine karşılık verecek türden olmadığını o da anlıyordu. Detroit Tarih Müzesi'nin onbinlerce ziyaretçisinin çözemediği sırrı bu küçük çocuk çözecek değildi ya. Zaten o sırалarda zengin adamın kızı, eski bebeğini Zeynep'e armağan etmişti. Bebeğin duru mavi gözleri, pembe yanakları, kırmızı dudakları Mariya Celesta'nın o ürkütücü güzelliğinin yanında ne kadar kolay kahiyordu. Zeynep, katır boncuklarını yavru-Mariya Celesta'nın boynundan bir daha çıkartmadı.

Limuzin işe yaramaz hale gelince bir tamirciye satıldı. Tamirci işine yarayan parçaları, sırası geldikçe söktü. Bu arada Mariya Celesta, dükkânın önünde yağmurda, karda, güneşte günlerce, aylarca bekledi. Daha sonra tamircilerin bulunduğu sokağın az ötesindeki araba mezarlığına, işe yaramayan kaptarla birlikte atıldı. Bu mezarlık, çevre çocukların için doğal bir oyuncaklı dükkâniydi. Araba iskeletlerinin üzerinde kalmış işe yarar parçaları sökmeye pek meraklıydılar. Mariya Celesta'nın da üzerine üşüştüler hep birlikte. Günlerce uğraştılar. Ama tipki zengin adam gibi, onu yerinden oynatmadılar.

Bu birbiri üzerine çıkip, bağırıp çağırın yavru-Mariya Celesta'ya sahip çıkmak isteyen çocukların arasına karışmayan birisi vardı: Küçük Ali... İtilip kakılmak korkusuyla kendinden büyük olan çocukların yanına yanaşamıyordu. Ama uzakta kalmasının asıl nedeni şuydu: Mariya Celesta'nın büyüsüne kapılmıştı. Ona saygısızca yanaşmak istemiyordu. Büyük oğlanlar, Mariya Celesta'yı sökme işini başaramayacaklarını anlayıp mezarlıktan çekildiler. Ali ise bulunduğu yerden ayrılmadı. Uzun süre Mariya Celesta'ya baktı durdu.

Sonra bir gece araba mezarlığına gitti. Ay vardı. Ayışığında Mariya Celesta pırıl pırıl parlıyordu. Üçüncü gece Ali dayanamadı, heykele yaklaştı. Saçlarına dokundu. O anda garip bir şey oldu. Mariya Celesta kırırdadı. Ali korkmadı. Yalnız Mariya Celesta'yı incitmeden şöyle bir sarstı. Ve birden avucunun içinde buluverdi onu. Şaşkınlığı, sevinci, sakınımlı olmayı unutturmadı Ali'ye. Hazinesini avuçları arasında saklayıp eve döndü. Bahçe duvarının bir köşesindeki gizli yerine, on beş kuruşunun, üç cam bilyesinin ve bir kurt dışının bulunduğu oyuğa koyup üzerini tekrar kapattı.

Evde kimselerin bulunmadığı günlerde Ali, yavru-Mariya Çelesta'yı bulunduğu yerden çıkarıyor, saatlerce bakıyordu ona. Bu arada söylemeyi unuttuğumuz bir yönü de ekleyelim: Yavru Mariya Çelesta ile Ana Mariya Çelesta arasında ruhsal yönden önemli ayrılıklar vardı. Ana Mariya Çelesta usta bir sanatçının elinden çıkma tek yapitti. Bu yüzden istediği gibi övünebilir, kendine güvenebilirdi. Üstelik yüzlerce oğlu olan bir anaydı o. Bu yüzlerce oğlu ölümden kurtarmayı da başarmıştı. Gülümsemesi güven doluydu. Tek kalıptan dökülmeye yavru-Mariya Çelesta ise beş binin içinde bir taneydi. Kocaman bir efsanenin önemsiz bir kopyasıydı. Ve şimdiye dek bir işe yaradığı da söylenememişti.

Sevgiye, güzelliğe ayıracak bol zamanı olan Ali, kopya Mariya Çelesta'nın derdini anlamadıysa da sezinledi:

- Neyin var, diye sordu.
- Hiç, dedi Mariya Çelesta'nın beş bin kızından bir tanesi.
- Üzgünsün sen. Oysa o kadar güzelsin ki! Bunca güzelken nasıl olur da sevinmezsin, güzelliğinle övünmezsin? Seni çok seviyorum. Üzülmeli istemiyorum. Adını söyleşene bana.
- Adım yok benim.
- Nasıl olur? Senin gibi biri... Nasıl adım olmaz?
- Adım var ama çok uzun bir ad bu: "Mariya Çelesta'nın beş bin kızından biri." Beni böyle çağırma ister misin?
- Mariya Çelesta da kim?
- Denizler kıraklıcesi, gemiciler tanrıçası, güzeller güzeli. Büyük koruyucu... Şimdi kapkara abanozdan, altın yapraklarla süslü, yüksek tahtından dünyaya baktıktır. Binlerce kişi onun gücünü, güzelliğini, soyluluğunu ve görkemini seyre gelir.
- Sonra Ali'ye anasının ve kendisinin öyküsünü anlattı. Ve:
 - İşte, dedi, ben onun aynı kalıptan çıkma beşbin kızından biriyim. Ona, on binlerce kişi hayrandır. Benimle ilgilenen bir sen varsın. Karanlık bir gemi ambarında okyanusu astım. Anamsa o okyanusu çıplak göğsünü rüzgârlara, dalgalara vere-rek yüzlerce kez astı. Sonra buraya geldim. Belki başkentin sokaklarında çok şey görmüşümdür. Ama ne önemi var? Kasırgalara meydan okumadım ben. Korku bilmez gemicileri ölümden kurtarmadım. En sonunda da çöplükten çöplüğe atıldım.

— Binlerce kişi annene hayran olabilir, dedi Ali. Ama seni yalnız ben seviyorum. Bu daha önemli değil mi sence?

Mariya Celesta'nın beş bin kızından biri cevap vermedi.

— Bir ad koysak sana... Sana Mariya Celesta desem sevinir misin?

— Yok, olmaz.

— Gördün mü? Demek, annenden başka olduğunu kabul ediyorsun.

— Ama biz beş bin taneyiz. Aynı kalıptan çıkmışız.

— Ben yalnız seni tanıyorum. Seni seviyorum. Ülkemizde başka Mariya Celesta yok. Bir adım olursa onu yalnız sen taşıyacaksın. Sana sultanlara yaraşır bir ad bulacağım.

— İstemem. Sultanlara yaraşır adı ne yapayım ben? Çünkü beş binin biriyim ancak. İstersen Zeynep de bana. Senden önce kısa bir süre için beni seven küçük bir kızdı o.

— Peki, dedi Ali. Peki Zeynep. Benim Zeynebim. Seni sevdigimi hiç aklından çıkarma ama, e mi?

— Olur dedi, artık adı Zeynep olan yavru-Mariya Celesta.

Ve gözlerinden yaşlar boşandı.

